A. P. CEHOV

Opere, vol.5

A.P. CEHOV

OPERE

VOLUMUL V

Povestiri

1886 - 1887

EDITURA CARTEA RUSĂ

București 1956

А. П. ЧЕХОВ

СОБРАНИЕ СОЧИНЕНИЙ

ТОМ V

Рассказы

1886–1887

ИЗДАТЕЛЬСТВО „ПРАВДА“
Москва 1956

Traducere de
XENIA STROE

SE TIPĂREŞTE DUPĂ TEXTUL
„OPERE COMPLETE ŞI SCRISORI ALE
LUI A. P. CEHOV"
(GOSLITIZDAT, 1944—1950)
Sub îngrijirea lui V. V. ERMILOV

Coperta şi vignetele de
I. PETRESCU

LUCRĂRI CARE AU FOST INCLUSE DE A. P. CEHOV ÎN CULEGEREA DE „OPERE“

ŞAMPANIA

POVESTIREA UNUI VINTURĂ-LUME

IN anul cînd începe povestirea mea, eram şef de haltă pe una din căile noastre ferate din sud-vest. Dacă traiul pe care-l duceam la haltă era vesel sau trist, puteţi judeca după faptul că pe o întindere de 20 de verste împrejur nu găseai casă de om, suflet de femeie şi nici o cîrciumă ca lumea ; iar eu eram pe vremea aceea tînăr, voinic, clocotitor, zvînturatic şi... fără minte. Doar ferestrele luminate ale trenurilor de călători şi rachiul prost, în care jidovii amestecau fiertură de laur, îmi mai ţineau de urît. Uneori întrezăreai o clipă la fereastra cîte unui vagon, un căpşor de femeie, în timp ce stăteai smirna, ca o statuie, ţinîndu-ţi răsuflarea, pînă ce trenul se prefăcea într-un punct abia zărit... Alteori, turnai în tine cu nemiluita rachiul acela scîrbos, pînă te îndobitoceai şi nu mai ştiai cum trec ceasurile şi zilele nesfîrşit de lungi. Asupra mea, care eram de fel de prin părţile de miază-noapte, stepa avea înrîurirea unui cimitir tătărăsc în paraginä. Vara, învăluită în liniştea ei măreaţă, cu ţîrîitul adormitor al greierilor şi cu lumina străvezie a lunii de care nu te poţi ascunde nicăieri, stepa mă copleşea cu o tristeţe deznădăjduită ; iarna, albeaţa neprihănită a întinderilor ei, nemărginirea-i rece, nopţile fără de sfîrşit şi urletul lupilor, mă apăsau ca un vis urît.

La haltă locuiam cîţiva oameni : eu cu nevastă-mea, un telegrafist surd şi scrofulos şi trei paznici. Ajutorul meu, un tînăr bolnav de piept, se ducea adesea să se caute la oraş, unde rămînea luni în şir, lăsîndu-mi în grijă sarcinile pe care le avea la haltă, odată cu dreptul de a mă folosi de leafa lui. Copii n-aveam, musafiri, ţin minte, nu momeam pînă la mine nici măcar cu colaci, iar de mers la alţii, nu mă puteam duce decît la colegii care slujeau pe aceeaşi cale ferată cu mine şi asta numai o dată pe lună ! Într-un cuvînt, o plictiseală de moarte !

Îmi amintesc de un An Nou pe care-l întîmpinam cu nevastă-mea. Şedeam amîndoi la masă, mestecam alene şi ascultam ţăcănitul monoton, care venea din camera vecină, unde lucra telegrafistul cel surd. Eu dădusem de duşcă vreo cinci păhărele de rachiu cu laur şi, sprijinindu-mi în pumn capul greu, cugetam la plictiseala nesfîrşită, fără de leac, a vieţii mele, iar nevastă-mea şedea lîngă mine şi mă mînca din ochi. Mă privea aşa cum poate să privească numai o femeie a cărei singură comoară pe lumea asta e un bărbat frumos. Mă iubea nebuneşte, ca o roabă ! Îmi iubea nu numai frumuseţea sau sufletul, dar şi păcatele, răutatea, plictiseala şi pînă şi cruzimea cu care o chinuiam, dojenind-o la beţie, cînd mă cuprindea o mînie oarbă pe care o revărsam asupra ei, pentru că nu aveam pe altcineva la îndemînă.

Cu toată plictiseala ce mă rodea, ne pregăteam să întîmpinăm neobişnuit de solemn Anul Nou şi aşteptam cu oarecare nerăbdare miezul nopţii. Şi să vedeţi de ce ! Aveam — puse deoparte — două sticle de şampanie, şampanie veritabilă, cu eticheta „Veuve Cliquot" ; comoara aceasta o cîştigasem încă de cu toamnă de pe urma unui rămăşag pe care-l făcusem cu şeful de linie, la botezul copilaşului său. Se întîmplă uneori, la cîte-o lecţie de matematici, cînd pînă şi văzduhul amorţeşte de plictiseală, să intre pe fereastra clasei un fluturaş. Atunci băieţii îşi întorc dintr-o dată capetele şi încep să urmărească plini de vioiciune zborul fluturaşului de parcă ar fi zărit cine ştie ce fiinţă nemaivăzută ; tot astfel ne stăpîneau acum cugetele şi

sticlele astea de şampanie, din cea mai obişnuită, care nimeriseră pe negîndite la halta noastră. Tăceam amîndoi şi aruncam căutături ba la ceas, ba la sticle.

Cînd acul ceasornicului arăta douăsprezece fără cinci, m-am apucat să destup fără grabă una din sticle. Dar, fie că mîinile mele slăbiseră din pricina rachiului, fie că sticla era umedă — nu-mi mai aduc bine aminte — ştiu numai că în clipa cînd dopul a zburat cu zgomot în tavan, sticla mi-a lunecat din mînă şi a căzut pe jos. Prea mult nu s-a vărsat, cel mult un pahar, pentru că am izbutit să prind la vreme sticla şi să-i astup cu degetul mare gura prin care şampania ieşea gîlgîind.

— La mulţi ani şi mult noroc! — am spus eu, umplînd două pahare. — Bea!

Soţia mea a luat paharul şi ochii ei plini de spaimă s-au aţintit asupra mea. Faţa-i pălise şi exprima groază.

— Ai scăpat sticla? — m-a întrebat dînsa.

— Da. Am scăpat-o. Ei, şi?

— Nu-i bine, — spuse ea punînd paharul pe masă şi se îngălbeni şi mai tare. — Semn rău! Să ştii că în anul care vine o să ni se întîmple o nenorocire!

— Of, ce muiere-mi eşti! — i-am răspuns eu cu un oftat. — Femeie deşteaptă şi aiurezi ca o doică bătrînă. Bea!

— Să dea dumnezeu să fie doar o aiureală, dar... să ştii că neapărat o să ni se întîmple ceva rău! Ai să vezi!

Şi fără să-şi moaie măcar buzele în pahar, s-a depărtat de masă şi a căzut pe gînduri. Eu am îndrugat cîteva fraze bine cunoscute pe socoteala prejudecăţilor, am băut o jumătate de sticlă, m-am plimbat de cîteva ori dintr-un colţ în altul şi am ieşit din casă.

Afară era o noapte geroasă şi liniştită, de o frumuseţe rece şi mîndră. Luna şi doi nouraşi pufoşi de lîngă ea încremeniseră ca ţintuiţi în înaltul cerului, drept deasupra haltei, şi păreau să aştepte ceva. De sus se revărsa o lumină uşoară, străvezie, care, temîndu-se parcă să jignească curăţenia feciorelnică a

pămîntului alb, abia îl atingea, luminînd nămeţii, terasamentul. În jur domnea tăcere.

Mergeam de-a lungul liniei ferate.

„Muiere fără minte! îmi ziceam în gînd, privind cerul presărat cu puzderie de stele sclipitoare. Să zicem că uneori semnele se adeveresc. Dar ce poate să ni se întîmple nouă? Nenorocirile prin care am trecut şi prin care trecem acum sînt atît de mari, că ar fi greu să ne închipuim ceva şi mai şi. Ce rău îi mai poţi pricinui unui peşte care a fost prins, prăjit şi servit la masă cu sos?“

Din pîcla albăstrie se ivi deodată un plop înalt, alb de promoroacă, aidoma unui uriaş îmbrăcat într-un giulgiu, şi mă privi încruntat şi trist, de parcă şi-ar fi dat seama, ca şi mine, de singurătatea lui. M-am oprit şi m-am uitat la el multă vreme.

„Tinereţea mi s-a irosit în van, s-a prăpădit ca un muc de ţigară nefolositor, mi-am reluat eu firul gîndului. Părinţii mi-au murit de cînd eram copil, din liceu m-au dat afară... M-am născut dintr-un neam de boieri, dar n-am căpătat nici creşterea, nici învăţătura cuvenită, şi ştiu tot atîta carte cît şi omul care unge roţile trenului. N-am nici casă, nici rude, nici prieteni şi nici meserie de care să mă simt legat. Nu-s în stare de nimic şi acum, bărbat în toată puterea, sînt bun doar să fiu şeful unei halte nenorocite... În afară de greutăţi şi căderi n-am cunoscut altceva în viaţă. Atunci, ce rău ar mai putea să mă pască?“

În depărtare prinseră a luci luminiţe roşii. Drept spre mine venea un tren. Stepa adormită îi asculta uruitul. Gîndurile ce mă frămîntau erau atît de amare, încît mi se părea că le rosteam cu voce tare şi că tînguirile telegrafului şi vuietul trenului nu sînt altceva decît glasul lor.

„Ce nenorocire m-ar mai putea ajunge? Moartea nevestei? mă întrebam eu. Dar nici asta nu mă înspăimîntă! De ce m-aş ascunde de propria mea conştiinţă? Nu-mi iubesc nevasta! M-am însurat cînd eram un băieţandru. Acum sînt un om în puterea tinereţii, plin de vlagă, iar dînsa s-a scofîlcit, a îmbătrînit, s-a prostit, din creştet pînă în tălpi e îmbibată de prejudecăţi.

Dragostea ei dulceagă, sînii căzuţi şi ochii stinşi nu-mi mai spun nimic. O rabd, dar n-o iubesc. Atunci ce mi s-ar putea întîmpla ? Tinereţea mi se iroseşte... în van, cum s-ar zice. Femeile se perindă prin faţa mea doar o clipă, la ferestrele trenurilor, ca nişte stele căzătoare. Dragoste n-a fost şi nici n-o să fie ! Se duc de rîpă puterea, îndrăzneala, căldura sufletească... Toate se duc de rîpă, ca un lucru de nimic, şi însuşirile mele nu fac nici două parale, aici în stepă".

Trenul trecu zgomotos pe lîngă mine, în zborul lui nebun, trimiţîndu-mi o clipă, nepăsător, sclipirile roşii ale ferestrelor... L-am văzut cum s-a oprit în dreptul luminilor verzi ale haltei, cum a stat cîteva clipe şi apoi cum a pornit mai departe. Eu am mai mers ca la vreo două verste înainte, apoi am făcut cale-ntoarsă. Gîndurile triste nu mă părăseau. Şi deşi sufletul mi-era plin de amărăciune, îmi amintesc că mă străduiam parcă dinadins să mă gîndesc la tot ce e mai trist şi mai întunecat. Ştiţi, oamenii mărginiţi şi plini de mîndrie deşartă au clipe cînd simt un fel de plăcere la gîndul că sînt nenorociţi ; ba fac paradă faţă de ei înşişi de suferinţa lor ! Unele din cugetările mele aveau un temei, dar altele erau caraghioase, umflate, iar întrebarea „ce rău mi s-ar mai putea întîmpla ?" avea în ea ceva copilăresc de provocător.

„Da ce oare mi s-ar mai putea întîmpla ? mă întrebam eu în drum spre casă. Parcă am încercat de toate : bolnav am fost, bani am pierdut, mustrări de la şefi primesc în fiecare zi, de foame rabd, şi pînă şi un lup turbat a dat odată buzna în curtea haltei... Se mai poate întîmpla şi altceva ? Umilit şi înjosit am fost, am umilit şi eu la rîndul meu pe alţii. Ce e drept, crime n-am făcut, şi pare-mi-se că de asta chiar că n-aş fi bun ; iar de judecăţi nu mi-e frică".

Cei doi nouraşi se depărtaseră puţintel între timp şi stăteau acum ceva mai încolo, cu aerul de a-şi împărtăşi în şoaptă o taină despre care luna n-ar trebui să afle. O adiere uşoară de vînt trecu prin stepă, aducînd cu ea zgomotul îndepărtat al trenului.

In pragul casei îmi ieşi înainte nevasta. Ochii ei rîdeau vesel şi pe faţă i se citea bucurie.

— Am o noutate pentru tine! — îmi şopti ea. — Du-te repede în odaia ta şi pune-ţi haina cea nouă. Avem un musafir.

— Ce musafir?

— Chiar acum ne-a picat cu trenul mătuşa Natalia Petrovna.

— Care Natalia Petrovna?

— Soţia unchiului meu Semion Feodorîci. N-o cunoşti. E foarte bună şi drăguţă.

Cred că m-am posomorît la chip, pentru că nevastămea mi-a şoptit grăbită, de data asta fără nici un zîmbet.

— De bunăseamă că-i cam ciudată venirea ei, dar tu, Nikolai, nu te supăra! Fii îngăduitor, gîndeşte-te că-i tare nenorocită! Nenea Semion Feodorîci e într-adevăr un tiran şi un om rău; nu-i defel uşor să te-nţelegi cu el! Mătuşa zice c-o să stea numai trei zile la noi, pînă o să primească o scrisoare de la fratele ei.

Şi multă vreme mi-a mai şoptit nevasta tot soiul de năzbîtii despre tiranul de unchiu-său, despre slăbiciunile omeneşti îndeobşte şi neveste tinere îndeosebi, despre datoria pe care o avem de a găzdui pe oricine, fie el chiar şi un mare păcătos, şi multe altele. Fără să înţeleg o iotă din toate astea, mi-am pus haina nouă şi m-am dus să-mi cunosc „mătuşa".

La masă şedea o femeie mărunţică, cu ochi mari şi negri. Masa, pereţii cenuşii, canapeaua butucănos lucrată... într-un cuvînt toate, pînă la cel din urmă firicel de praf din odaie, păreau că au întinerit şi au prins viaţă în preajma acestei fiinţe proaspete şi tînere, care răspîndea în jurul ei o mireasmă ameţitoare şi care părea să întruchipeze păcatul. Că era plină de păcate, am înţeles numaidecît după zîmbetul ei, după parfum, după felul în care se uita printre gene, după tonul cu care-i vorbea nevesti-mi, acestei „femei cumsecade"... Nu mai era nevoie să-mi spună că a fugit de la bărbatul său, care-i bătrîn şi tiran, pe cînd ea e bună şi veselă. Am înţeles totul de la prima vedere şi mă îndoiesc să se găsească în toată Europa măcar un singur bărbat care să nu ştie să dibuie de la cea dintîi

aruncătură de ochi, o femeie de un anumit temperament.

— N-am ştiut pînă acum că am un nepoţel aşa de voinic ! — mi-a spus dînsa, întinzîndu-mi mîna şi zîmbind.

— Nici eu n-am ştiut că am o mătuşică atît de drăguţă ! — i-am răspuns eu.

Şi iar ne-am aşezat la masă. Dopul a sărît cu o pocnitură răsunătoare din cea de-a doua sticlă şi mătuşica mea a băut pe nerăsuflate o jumătate de pahar de şampanie, iar cînd nevastă-mea a ieşit din odaie, n-a mai făcut nazuri şi a golit un pahar întreg. Eu eram beat de vin şi de apropierea femeii. Vă aduceţi aminte de romanţa :

Doi ochi negri, două stele
Sînt lumina vieţii mele.

Nu-mi amintesc ce-a mai fost. Cine vrea să ştie cum începe dragostea, n-are decît să citească romane şi povestiri lungi. Eu unul o spun pe scurt şi tot cu vorbe luate din romanţa asta prostească :

Mi-aţi ieşit în drum
Dar nu-ntr-un ceas bun.

...Şi toate s-au dus la dracu', s-au răsturnat cu sus-n jos. Îmi amintesc de un vîrtej năpraznic, turbat, care m-a răsucit şi m--a purtat ca pe un fulg. Multă vreme a durat vîrtejul şi la urmă a şters de pe faţa pămîntului şi nevastă, şi mătuşică, ba chiar şi toată puterea mea. Din halta pierdută-n stepă, m-a aruncat, după cum vedeţi, aici, în strada asta întunecoasă.

Şi acum spuneţi-mi : mai poate să mi se întîmple şi altă nenorocire ?

GERUL

De bobotează, în oraşul X., reşedinţă de gubernie, a fost pusă la cale, în scop de binefacere, o serbare „populară“. Pentru asta s-a ales partea mai lată a rîului, între piaţă şi curtea episcopiei, s-a îngrădit locul cu frînghii, crengi de brad şi steguleţe şi s-a făcut tot ce trebuie pentru ca oamenii să patineze şi să se dea cu săniuţa şi pe loc neted, şi pe derdeluş. Serbarea trebuia să fie cît se poate de măreaţă. Afişele uriaşe, făcute anume, făgăduiau o mulţime de plăceri : gheţuş, fanfară militară, tombolă cu toate numerele cîştigătoare, soare electric şi cîte şi mai cîte. Dar toate acestea erau cît pe ce să cadă baltă din pricina gerului cumplit. Incă din ajunul bobotezei se lăsase un ger de 28 de grade, cu vînt. Mai-marii oraşului voiau să amîne petrecerea, dar n-au făcut-o numai pentru că cetăţenii care o aşteptaseră multă vreme şi cu mare nerăbdare n-au primit cu nici un chip s-o lase pentru altă dată.

— Ei, şi ? De aceea-i iarnă, ca să fie ger ! — spuneau doamnele, pornite să-l înduplece pe guvernatorul care era de părere că petrecerea trebuie amînată. — Cei ce-o să îngheţe o să găsească ei pe unde să se încălzească !

Frigul năpraznic albise copacii, caii şi bărbile oamenilor ; pînă şi aerul părea să scîrţîie de atîta ger ; şi cu toate acestea, îndată după botezul apei, sergenţii,

înghețați, s-au înființat la locul patinajului și la ora unu punct a pornit să cînte fanfara militară.

Cam pe la patru după amiază, cînd petrecerea era mai în toi, în pavilionul guvernatorului, ridicat chiar pe malul rîului, s-a adunat să se încălzească o societate aleasă : bătrînul guvernator cu soția, episcopul, președintele tribunalului, directorul liceului și mulți alții. Doamnele ședeau în fotolii, iar bărbații se grămădiseră cu toții în fața ușii largi de sticlă și priveau la cei de pe ghețuș :

— Uliuu, măiculiță ! — se minuna episcopul. — Ia te uită la picioarele lor ! Ce mai figuri întortochiate sînt în stare să facă ! Nici cîntăreții, cît sînt ei de cîntăreți, n-ar putea să scoată din gîtlej asemenea înfloriturі meșteșugite cum fac nebunaticii ăștia cu picioarele, zău așa ! Aoleu, o să-și spargă capetele !

— Uite-l pe Smirnov, uite-l pe Gruzdev, — spunea directorul, numindu-i pe liceenii care treceau în zbor pe dinaintea pavilionului.

— Ehehei ! Iată-l viu și nevătămat ! — spuse deodată guvernatorul rîzînd. — Priviți, domnilor ! Vine primarele nostru... Vine încoace ! Acum țineți-vă bine ! O să ne înnebunească cu vorba !

De pe malul celălalt al rîului, ferindu-se cu grijă din calea celor ce patinau, se îndrepta spre pavilion un bătrînel scund și puțintel la trup, îmbrăcat cu o șubă de vulpi, descheiată, și cu o căciulă cît toate zilele. Era primarul orașului, negustorul Eremeev, putred de bogat, unul dintre cei mai bătrîni băștinași ai localității. Zgribulit, cu brațele depărtate de trup, moșneguțul sărea în mers, își lovea un galoș de altul, ca să se mai încălzească, și se vedea cît de colo că se grăbește din răsputeri să scape de bătaia vîntului. La jumătatea drumului, bătrînelul se făcu deodată mic, se furișă hoțește în spatele unei doamne și o trase de mînecă. Iar cînd femeia întoarse capul, sări și el înlături și, fericit pesemne că a speriat-o, izbucni într-un rîs bătrînesc, vesel și răsunător.

— Da' multă viaţă mai are în el şi moşulică al nostru ! — făcu guvernatorul. — Mă prinde mirarea cum de nu se dă pe gheaţă cu patinele !

Cînd fu aproape de pavilion, primarul o luă la trap mărunt, apoi, cu braţele depărtate de trup, îşi făcu vînt şi lunecă pe gheaţă, cu galoşii lui uriaşi, chiar pînă-n prag.

— Trebuie să-ţi iei o pereche de patine, Egor Ivanici ! — îl întîmpină guvernatorul.

— Aşa zic şi eu ! — răspunse primarul cu glasul lui de tenor cam hîrîit şi puţintel fonf, şi-şi scoase căciula. — Să trăiţi, excelenţă ! Închinăciuni, preasfinţia voastră, vlădică, şi mulţi ani domniilor voastre, doamnelor şi domnilor ! Ce ziceţi de gerul ăsta ? Ger, nu glumă ! Moarte de om !

Clipind des din pleoapele roşii de frig, Egor Ivanîci prinse să bată în podea cu galoşii şi să-şi lovească zgomotos mîinile una de alta, cum fac birjarii cînd au îngheţat.

— Un ger... Mai afurisit decît orice cîine ! — nu mai înceta bătrînul, zîmbind cu toată faţa. — Adevărată pacoste !

— Ba-i foarte sănătos ! — îi întoarse vorba guvernatorul. — Gerul îl întăreşte pe om, îl înviorează !

— O fi sănătos, da' tot mai bine ar fi să ne slăbească ! — răspunse primarul, ştergîndu-şi bărbuţa ascuţită cu o batistă roşie. — Să fie la el acolo ! Eu uite cum înţeleg, excelenţă : domnul ne trimite gerul întru pedepsire ! Vara păcătuim, iar cînd vine iarna — ispăşim... Aşa, vezi !

Apoi aruncînd repede o privire în jur, Egor Ivanîci îşi lovi palmele a părere de rău :

— Dar unde-i asta, cum îi zice... cu care te-ncălzeşti ? — întrebă dînsul şi privi nedumerit cînd la guvernator, cînd la episcop. — Excelenţă ! Sfinte părinte ! Eu zic că şi doamnele or fi îngheţat ! Trebuie neapărat să bem ceva ! Nu se poate altfel.

Toţi cei de faţă ridicară mîinile a împotrivire şi începură care mai de care să spună că au venit la petrecere nu pentru a se încălzi, dar primarul nici nu vroi să audă. Deschise uşa şi chemă de afară pe ci-

neva, făcîndu-i semn cu degetul. Numaidecît un îngrijitor şi un pompier se apropiară în grabă de el.

— Uite ce e, măi băieţi, — le zise dînsul cu jumătate de glas, — trageţi o fugă pînă la Savatin şi spuneţi-i să ne trimită încoace cît mai repejor, asta... cum îi zice ? Ce să-i cer ?... Mă rog, spuneţi-i să trimită zece pahare de... zece pahare de vin fiert, da' să fie fierbinte, auziţi ? Sau de grog...

Cei din pavilion izbucniră în rîs.

— A găsit cu ce să ne cinstească !

— Nu face nimic ! O să vedeţi cum îl bem ! — bombăni primarul. — Aşadar, ne-am înţeles : zece pahare! Şi ce să mai fie ? Să zicem... benedictină şi vinişor roşu, să pună vreo două sticle la-ncălzit ! Dar pentru cuconiţe ? Să zicem... turtă dulce, alune, cofeturi sau ceva de soiul ăsta... Şi acum fuguţa ! Repejor !

Rămase o clipă tăcut, apoi se apucă iar să ocărască gerul, tot frecîndu-şi mîinile şi bocănind cu galoşii de podea.

— Ba nu zău, Egor Ivanîci, — căuta să-l înduplece guvernatorul, — nu mai vorbi cu păcat : gerul rusesc are şi el farmecul lui. Am citit de curînd că multe din însuşirile minunate ale poporului nostru se datorează întinderii nemărginite a pămîntului pe care trăim şi climei, precum şi luptei năpraznice pentru viaţa de toate zilele. Şi găsesc că-i cît se poate de adevărat.

— O fi adevărat, excelenţă, dar mai bine ar fi să ne slăbească ! Ce-i drept, e drept : gerul i-a gonit pe franţuzi, la ger poţi ţine multă vreme orice mîncare, şi-apoi şi copilaşii se dau cu patinele... Toate astea aşa-s ! Pentru cel sătul şi îmbrăcat, gerul e mai mare plăcerea ! Dar pentru un muncitor, pentru un cerşetor, pentru un drumeţ sau pentru cei săraci cu duhul care umblă şi cer pe la casele oamenilor, e cea mai mare nenorocire şi năpastă ! Da, curată nenorocire, sfinte părinte ! Pe un ger ca ăsta şi sărăcia-i de două ori mai amară, şi tîlharul e mai hîtru, şi ucigaşul mai nemilos. Ei, da' ce să mai vorbim ! Uite, eu merg acum pe şaptezeci de ani, am şubă, iar acasă o sobă bună şi tot soiul de romuri şi groguri. Nici nu-mi pasă de ger şi nici nu-l bag în seamă. Dar înainte vreme,

maică măiculiță! Mi-e și groază să-mi aduc aminte! Odată cu anii mi-a slăbit memoria. Am uitat totul: dușmanii pe care i-am avut, păcatele, nenorocirile ce s-au abătut asupra mea, într-un cuvînt — totul; dar gerul — gerul îl țin foarte bine minte! Cînd a murit mămuca, eram atîtica de mic, un drăcușor acolo, fără acoperiș și fără nimeni pe lume. Nici tu rude, nici tu prieteni... Hăinuța mi-era ruptă, răbdam de foame, n-aveam unde să mă aciuiez, într-un cuvînt, „adăpost aici pe pămînt nefiindu-ne hărăzit, năzuiam spre cel ce va să vină". Și iaca mi-a fost dat pe vremea aceea să călăuzesc prin tot orașul, pentru cinci copeici pe zi, o bătrînică oarbă... Și erau niște geruri... cumplite, nevoie mare! De cum ieșeam cu băbuța, începea chinul. Doamne, dumnezeule! Mai întîi și-ntîi mă lua cu tremurici de parcă aș fi avut friguri! Mă ghemuiam tot, săream... Pe urmă începeau să mă doară urechile, mîinile, picioarele... Mă dureau de parcă mi le-ar fi strîns cineva în clește. Dar astea toate n-ar fi fost nimic: un fleac! Adevărata nenorocire începea cînd înghețam tot. După vreo trei ceasuri de umblat pe ger, îmi pierdeam înfățișarea de om. Picioarele îmi amorțeau, pieptul parcă mi-l strivea cineva, pîntecele mi se lipea de șira spinării, dar mai cu seamă începea o durere la inimă, care era mai rea decît toate! Mă durea de nu puteam să-ndur, iar în trup simțeam o sfîrșeală de parcă n-aș fi dus de mînă o bătrînică oarbă, ci moartea însăși! Înlemneam, împietream ca o statuă, și totuși mergeam înainte; dar parcă n-aș fi mers eu, ci un altul ar fi mișcat picioarele în locul meu. Cînd înghețа așa pînă și sufletul din mine, nu mai știam ce să fac, mă bătea gîndul să las băbuța și să fug, ori să șterpelesc un colac fierbinte de pe vreo tarabă, ori să mă păruiesc cu careva. Iar cînd ne-ntorceam seara la locul de mas, la căldurică, nici o bucurie! Pînă la miezul nopții mă tot perpeleam fără somn și plîngeam. Dar de ce plîngeam, asta n-o știam nici eu...

— Pînă nu se-ntunecă, ar fi bine să facem și noi o plimbare pe unde se patinează, — spuse nevasta guvernatorului, plictisită de vorbăria primarului. — Cine merge cu mine?

Şi ieşi din pavilion, iar după dînsa se năpustiră pe uşă toţi ceilalţi. Rămaseră pe loc doar guvernatorul, episcopul şi primarul.

— Sfîntă fecioară ! Dar ce-a fost cînd m-au dat băiat de prăvălie la un vînzător de peşte ! — urmă Egor Ivanîci, ridicîndu-şi mîinile în sus şi lăsînd să i se descheie de tot şuba îmblănită cu vulpe. — Veneam la prăvălie cu noaptea-n cap... iar pe la nouă dimineaţa eram îngheţat tun, cu mutra vînătă şi degetele aşa de ţepene, încît mi-era cu neputinţă să-mi închei vreun nasture sau să număr gologanii. Stăteam în frigul care mă amorţea şi-mi ziceam : „Doamne, dumnezeule! Şi cînd te gîndeşti că trebuie să stau aşa pînă seara tîrziu !“ Pe la prînz simţeam cum mi se lipeşte stomacul de şira spinării şi cum mă-ncearcă durerea de inimă... Da !... Nici mai tîrziu, cînd am ajuns eu stăpîn de prăvălie, n-am dus-o mai bine. Erau nişte geruri de te cruceai, iar prăvălia mea... parc-ar fi fost o capcană de şoareci : trecea vîntul prin ea ; paltonaşul meu era — cer iertare de vorbă proastă — o porcărie, o flenderiţă, căptuşită, cum s-ar zice, cu vînt... Îngheţam de mi se-ntuneca şi mintea, şi de atita frig mă făceam mai al dracului decît gerul : urecheam cîte un băiat de prăvălie, mai-mai să-i rup urechea, altuia îi dădeam cîte una după ceafă, iar la cumpărători mă uitam cu ură şi căutam să scot zece piei de pe dînşii ; seara cînd mă-ntorceam acasă, în loc să mă culc liniştit, cum s-ar fi cuvenit, mă apuca arţagul : începeam să-i bodogănesc pe ai mei, să le scot pe nas bucăţica de pîine pe care o mănîncă şi-mi dădeam drumul în aşa hal, că nu m-ar fi domolit nici cinci vardişti ! Gerul te şi înrăieşte, te şi face să bei rachiu cît nu trebuie !...

Şi, plesnindu-şi palmele a părere de rău, Egor Ivanîci vorbi înainte :

— Dar să vedeţi, cînd plecam iarna cu peştele la Moscova ! Maică precistă !

Şi cu înflăcărare, se apucă să zugrăvească grozăviile pe care le îndura împreună cu ajutoarele lui, cînd plecau cu peştele la Moscova...

— M-da !... — oftă guvernatorul. — Multe mai poate îndura omul ! Te prinde şi mirarea ! Dumneata, Ivan Egorîci, duceai peştele la Moscova. Iar eu, la vremea mea, am fost în război. Uite, îmi aduc aminte de o întîmplare cu totul neobişnuită...

Şi guvernatorul istorisi cum în timpul celui din urmă război ruso-turc, într-o noapte cu ger, unitatea din care făcea şi el parte, a trebuit să stea nemişcată, vreme de 13 ore în şir, în zăpadă, pe un vînt năpraznic ; şi pentru că le era frică să nu-i zărească duşmanul, oamenii n-au aprins focuri, nu s-au clintit din loc şi nici măcar n-au vorbit ; pînă şi fumatul era oprit...

...Şi au început aducerile aminte !... Guvernatorul şi primarul s-au înviorat, au prins viaţă şi s-au pornit să-şi depene firul amintirilor, luîndu-şi unul altuia vorba din gură. Pînă şi episcopul a povestit că pe vremea cînd slujea în Siberia, călătorea dintr-un loc în altul pe sănii trase de cîini ; într-o zi cu ger năpraznic, a adormit pe drum, a căzut din sanie şi a fost gata-gata să îngheţe. Cînd tunguzii s-au întors din drum şi l-au culeş, era pe jumătate mort... Apoi, ca la poruncă, toţi trei bătrînii au tăcut deodată, s-au aşezat unul lîngă altul şi au căzut pe gînduri.

— Eh ! — zise în şoaptă primarul. — Cînd te gîndeşti, ar fi timpul să le dau uitării pe toate, dar cînd mă uit la şcolari, la sacagii sau la ocnaşi, cu halatele lor subţirele, totul îmi învie în minte ! Dar să-i luăm chiar pe muzicanţii care cîntă acum aici. Fac prinsoare că demult îi doare inima, că li s-au lipit stomacurile de şira spinării, iar trompetele de buze... Dar ei cîntă înainte şi-şi zic : „Maică sfîntă ! Trei ceasuri mai avem de stat aici !“

Şi bătrînii rămaseră pe gînduri. Se gîndeau cu toţii la acel „ceva“ din om, care-i mai presus de obîrşia lui, de titlul pe care-l are, de bogăţiile şi învăţătura primită, la acel ceva care-l apropie de dumnezeu pînă şi pe cel din urmă cerşetor, la slăbiciunea omenească, la suferinţa, la răbdarea omului...

Intre timp văzduhul se făcea tot mai albastru. Apoi uşa s-a deschis şi în pavilion au intrat doi lachei de la

Savatin, aducînd cu ei tăvi şi un ceainic mare, înfăşurat într-un ştergar. Cînd paharele fură umplute şi în aer se răspîndi un miros tare de cuişoară şi scorţişoară, uşa se deschise din nou şi în pavilion intră un subcomisar tînăr, fără mustaţă, cu nasul roşu şi acoperit din cap pînă-n picioare de chiciură. El se apropie de guvernator şi, ducînd mîna la frunte, zise:

— Excelenţa sa doamna general mi-a poruncit să vă spun că s-a dus acasă.

Felul cum ţinea la frunte degetele ţepene de ger, nasul lui roşu, ochii tulburi şi gluga cu fire albe de promoroacă în jurul gurii, i-au făcut pe cei de faţă să-şi închipuie numaidecît că-l doare inima, că i s-a lipit stomacul de şira spinării şi că i-a amorţit pînă şi sufletul...

— Ascultă, — făcu şovăitor guvernatorul. — Bea un pahar de vin fiert!

— Haide, haide, bea! — întări primarul. — Bea, nu te sfii!

Subcomisarul apucă paharul cu amîndouă mîinile, se dădu mai încolo şi începu să soarbă cu băgare de seamă, străduindu-se să nu clefăie din buze. Flăcăul sorbea ruşinat vinul din pahar, iar bătrînii îl priveau în tăcere şi li se părea că-l slăbeşte durerea de inimă şi că i se dezmorţeşte puţin cîte puţin sufletul... Guvernatorul oftă.

— E vremea să ne ducem şi noi pe la casele noastre, — zise el şi se ridică. — Cu bine! Ascultă! — se adresă el subcomisarului. — Spune-le muzicanţilor să... să înceteze cu cîntatul şi roagă-l din partea mea pe Pavel Semionovici să aibă grijă să li se dea... bere sau rachiu.

Guvernatorul şi episcopul îşi luară apoi rămas bun de la primar şi ieşiră din pavilion.

Iar Egor Ivanîci bău şi el un pahar de vin fiert şi, pînă să-l golească subcomisarul pe al său, îi povesti multe şi mărunte. Căci nu era în firea lui să tacă.

CERŞETORUL

— Stimate domn! Fiţi bun! Ajutaţi un om flămînd şi nenorocit! De trei zile n-am pus nimic în gură... n-am nici cinci bani cu care să-mi plătesc un adăpost pentru noapte... vă jur pe ce am mai sfînt! Vreme de opt ani am fost învăţător într-un sat, dar mi-am pierdut locul din pricina uneltirilor de la zemstvă... Sînt o biată jertfă... am fost pîrît pe nedrept... De un an de zile nu mai am slujbă!

Avocatul Skvorţov privi fugar la haina tocită, ruptă, a cerşetorului, la ochii lui tulburi de beţiv, la petele roşii din obraji şi i se păru numaidecît că l-a mai văzut pe undeva.

— Acum vor să-mi dea o slujbă în gubernia Kaluga, — urmă cerşetorul, — dar n-am bani să mă duc pînă acolo! Ajutaţi-mă, faceţi-vă pomană! Mi-e ruşine să cer, dar... sînt silit de împrejurări.

Skvorţov se uită la galoşii desperechiaţi ai omului şi dintr-o dată îşi aduse aminte.

— Ia ascultă, — zise dînsul: — acum trei zile te-am întîlnit, pare-mi-se, pe Sadovaia. Dar atunci spuneai că eşti un student dat afară din facultate. Ai uitat?

— N... nu! Cu neputinţă! — îngăimă cerşetorul fiistîcit. — Sînt învăţător şi dacă vreţi pot să vă arăt şi actele.

— Isprăveşte odată cu minciunile! Mi-ai spus că eşti student, ba mi-ai povestit şi pentru ce ai fost dat afară! Nu-ţi aminteşti?

Skvorţov se înroşi şi, cu un simţămînt de scîrbă zugrăvit pe chip, se depărtă de cerşetorul zdrenţăros.

— Asta-i josnicie, domnul meu! — îi strigă el supărat. — E curată tîlhărie! O să te dau pe mîna poliţiei, naiba să te ia! Eşti sărac şi flămînd, dar asta nu-ţi dă dreptul să minţi cu atîta obrăznicie şi nerușinare.

Zdrenţărosul puse mîna pe clanţă şi, descumpănit, ca un hoţ prins asupra faptului, cercetă cu privirea sala în care se afla.

— Eu... eu nu mint... — bolborosi dînsul. — Pot să vă arăt actele...

— Şi cine o să te creadă? — urmă Skvorţov cu aceeaşi mînie. — E cît se poate de josnic, de mişel şi de murdar să te foloseşti de simpatia societăţii pentru învăţătorii de la sate şi pentru studenţi! E revoltător!

Şi ieşindu-şi cu totul din fire, Skvorţov îl făcu de două parale pe omul venit să-i ceară ajutor. Prin minciuna lui nerușinată, zdrenţărosul stîrnise în el scîrbă şi dezgust şi pîngărise ceea ce el, Skvorţov, preţuia şi îndrăgea atît de mult la el însuşi: bunătatea, inima plină de simţire şi mila faţă de cei nenorociţi. Prin minciuna lui, prin încercarea de a-i smulge mila, acest individ murdărise parcă acea pomană pe care el o dădea din toată inima săracilor. La început, zdrenţărosul căutase să se dezvinovăţească, se jurase, dar pînă la urmă tăcu şi-şi lăsă ruşinat capul în piept.

— Domnule! — spuse el apoi, cu mîna pe inimă. — E adevărat... am minţit! Nu sînt nici student, nici învăţător. Toate astea sînt scorneli de-ale mele. Cîntam într-un cor de cîntece populare şi m-au dat afară pentru beţie. Ce era să fac? Credeţi-mă, fără minciună nu se poate trăi. Cînd spun adevărul, nimeni nu-mi dă nimic. Cu adevărul pe buze mori de foame şi îngheţi fără culcuş. Tot ce spuneţi dumneavoastră e drept, înţeleg foarte bine, dar... ce vreţi să fac?

— Ce să faci? Mai întrebi ce să faci? — răcni Skvorţov apropiindu-se de dînsul. — Să lucrezi! Uite ce să faci! Trebuie să lucrezi!

— Să lucrez? Asta o ştiu şi eu. Dar unde să-mi găsesc de lucru?

— Fleacuri! Eşti tînăr, sănătos, voinic şi o să-ţi găseşti oricînd de lucru, numai să vrei! Dar dumneata eşti leneş, răsfăţat şi beţiv, aici e buba! Duhneşti a butie! Eşti un mincinos şi un flecar fără pereche şi ştii numai să cerşeşti şi să duci oamenii de nas! Iar dacă ai binevoi într-o zi să te „cobori" pînă la muncă, atunci ai vrea neapărat să scrii într-un birou, să cînţi într-un cor sau să notezi punctele la biliard, într-un cuvînt o slujbă unde să nu faci nimic şi să primeşti bani! Dar de muncit cu braţele, n-ai vrea? Bineînţeles că n-ai primi pentru nimic în lume să fii portar sau lucrător într-o fabrică! Că eşti năzuros matale!

— Vai, cum judecaţi oamenii, zău aşa... — spuse zdrenţărosul cu un zîmbet amar. — Unde să găsesc o asemenea slujbă? Ca să mă fac băiat de prăvălie, e cam tîrziu. In comerţ trebuie să începi de cînd eşti mic. Portar n-o să mă tocmească nimeni, pentru că n-o să-i dea mîna să mă tutuiască... iar într-o fabrică nu pot intra, acolo ţi se cere să ştii o meserie şi eu nu ştiu niciuna!

— Fleacuri! La toate găseşti un răspuns! Dar de tăiat lemne, ai tăia?

— Nu m-aş da înlături, dar... astăzi şi tăietorii de meserie n-au ce mînca.

— Aşa spun toţi leneşii! Dacă-ţi dă omul de lucru nu primeşti. Vrei să crăpi nişte lemne, aici, la mine?

— Mă rog... cu plăcere! —

— Bine, o să vedem!... Foarte bine! O să ne lămurim noi îndată.

Grăbit, Skvorţov îşi chemă bucătăreasa, frecîndu-şi mîinile cu oarecare bucurie răutăcioasă.

— Ascultă, Olga, — spuse el femeii, — du-l pe domnul în magazie, să ne crape nişte lemne.

Zdrenţărosul ridică din umeri, ca omul care nu prea înţelege ce se-ntîmplă cu el, şi porni, cu oarecare şovăială, în urma bucătăresei. După felul cum mergea, îţi puteai da seama că primise să crape lemne nu pentru că era flămînd sau ar fi vrut să cîştige un ban, ci numai din mîndrie şi ruşine, ca omul care a fost prins cu minciuna. Se vedea iarăşi cît se poate de bine că era foarte slăbit din pricina beţiei, că era bolnav şi că nu simţea nici un fel de dorinţă de a munci.

Skvorţov se grăbi să intre în sufragerie. Ferestrele ei dădeau în curte şi prin ele se vedea magazia de lemne şi tot ce se petrecea afară. Stînd la geam, Skvorţov o văzu pe bucătăreasă şi pe zdrenţăros care ieşiseră pe uşa din dos şi se îndreptau acum spre magazie, mergînd pe zăpada murdară. Olga, aruncînd priviri mînioase însoţitorului său, deschise bodogănind uşa magaziei şi o trînti cu năduf.

„Se vede că-şi bea tocmai cafeluţa şi i-am stricat cheful, îşi zise Skvorţov. Ce muiere răutăcioasă!“

In urmă văzu cum pseudoînvăţătorul şi pseudostudentul se aşează pe un butuc şi-şi sprijini obrajii roşii în palme, dus pe gînduri. Muierea îi azvîrli la picioare toporul, scuipă înciudată şi, judecînd după mişcarea buzelor, porni să-l suduie. Zdrenţărosul trase înspre el, cu mişcări şovăielnice, un lemn, îl aşează între picioare şi-l pocni neîndemînatic cu toporul. Lemnul se bălăbăni o clipă, apoi căzu. Omul îl trase din nou înspre el, suflă în palmele-i îngheţate şi pocni iar cu toporul, dar atît de uşurel, de parcă s-ar fi temut să nu-şi spintece galoşul ori să nu-şi reteze degetele. Lemnul căzu iar la pămînt.

Lui Skvorţov îi trecuse mînia şi acum îl încerca puţintel ruşinea şi amărăciunea pentru că pusese la o muncă grea, în frig, un om nedeprins, beat şi poate chiar bolnav.

„Nu-i nimic, lasă să lucreze... îşi zise dînsul, îndreptîndu-se din sufragerie spre birou. Am făcut-o pentru binele lui“.

Peste un ceas veni Olga şi-i spuse că omul a isprăvit cu tăiatul lemnelor.

— Na, dă-i cincizeci de copeici, — spuse Skvorţov, — şi dacă vrea, poate să vină să ne taie lemne la fiecare întîi ale lunii... Se găseşte oricînd ceva de lucru!

La zi-ntîi, zdrenţărosul veni din nou şi iar cîştigă cincizeci de copeici, cu toate că abia se ţinea pe picioare. Din ziua aceea începu să se arate mai des pe la curtea lui Skvorţov şi de fiecare dată găsea cîte ceva de lucru: ba curăţa zăpada adunînd-o în grămezi, ba rînduia prin magazie, ba scutura covoarele şi saltelele şi de fiecare dată primea pentru munca lui cîte 20 sau 40 de copeici, iar odată se alese chiar cu o pereche de pantaloni vechi.

Cînd a fost vorba să se mute într-o altă locuinţă, Skvorţov l-a tocmit să dea o mînă de ajutor la cărătul şi la transportatul mobilei. De astă dată zdrenţărosul a fost treaz, dar posomorît, şi n-a scos o vorbă; de mobilă abia de s-a atins; mergea cu capul adînc plecat în urma carelor şi nici măcar nu-şi dădea osteneala să pară activ. Se mulţumea să se zgribulească de frig şi se ruşina cînd birjarii îl luau peste picior pentru lenea şi neputinţa lui, ca şi pentru haina-i boierească, ponosită şi ruptă. Cînd isprăviră cu mutatul, Skvorţov îi trimise vorbă să vină la dînsul.

— Văd că cele spuse de mine au avut înrîurire asupra dumitale, — făcu el, întinzîndu-i o rublă. — Ţine asta, pentru osteneală. Mai văd iarăşi că eşti treaz şi c-ai fi dornic să faci ceva. Cum te cheamă?

— Luşkov.

— Uite ce e, Luşkov. Acum aş putea să-ţi fac rost de o muncă curăţică. La scris te pricepi?

— Da!

— Ia scrisorica asta şi du-te mîine la prietenul meu de la care ai să capeţi ceva de copiat. Vezi de lucrează bine, nu mai bea şi adu-ţi aminte de cele ce ţi-am spus. La revedere!

Şi Skvorţov, mulţumit de a fi îndreptat un om pe calea cea bună, îl bătu prietenos pe umăr şi-i întinse chiar mîna de bun rămas. Luşkov luă scrisoarea, plecă şi nu se mai arătă pe la curte pentru a-i cere de lucru.

Trecură doi ani. Odată, pe cînd se afla lîngă casa de bilete a unui teatru şi număra banii pentru bilet, Skvorţov văzu alături de el un om mărunt de statură, cu guler de miel la palton şi cu căciulă tocită de biber. Omul ceru sfios un bilet la galerie şi plăti cu bănuţi de aramă.

— Luşkov, dumneata eşti ? — îl întrebă Skvorţov recunoscînd în el pe fostul tăietor de lemne. — Ei, cum îţi merge ? Ce faci, cum o duci ?

— Merge... Sînt în slujbă la un notar şi primesc 35 de ruble pe lună.

— Foarte frumos ! Minunat ! Mă bucur pentru dumneata ! Îmi pare nespus de bine, Luşkov ! Pentru că, într-un fel oarecare, ţi-am fost naş ! Eu sînt acela care te-a îndrumat pe calea cea bună ! Îţi mai aminteşti ce morală ţi-am făcut ? Să te-nghită pămîntul de ruşine, nu alta ! Îţi mulţumesc, dragul meu, că n-ai uitat ce ţi-am spus.

— Şi eu vă mulţumesc, — îi răspunse Luşkov. — Dacă nu mă abăteam în ziua aceea pe la dumneavoastră, poate că şi azi m-aş fi dat drept învăţător ori student ! La dumneavoastră am găsit mîntuirea, am ieşit din groapă, cum s-ar zice.

— Îmi pare foarte bine !

— Vă mulţumesc pentru cuvintele şi faptele dumneavoastră bune. Mi-aţi vorbit minunat în ziua aceea ! Vă sînt recunoscător şi dumneavoastră, şi bucătăresei pe care o aveţi ! Să-i dea dumnezeu sănătate acestei femei miloase, cu suflet mare ! Dumneavoastră mi-aţi vorbit grozav de frumos atunci ! Fără îndoială că vă sînt îndatorat pînă la groapă. Dar de scăpat, m-a scăpat, la drept vorbind, bucătăreasa dumneavoastră, Olga !

— Cum asta ?

— Aşa, foarte bine. Cînd veneam să crap lemne, ea începea : „Of, beţivanule, beţivanule ! Nenorocitule ! Cum de te mai rabdă pămîntul ?“ Pe urmă se aşeza în faţa mea, se întrista deodată şi începea să mă jelească, privindu-mă drept în faţă : „Vai de zilele tale, omule ! N-ai parte de bucurie în viaţa asta... şi nici în cea de apoi nu ţi-o fi mai bine, beţivanule ! Ai să arzi

în focul iadului! Sărmanul de tine!" Şi multe altele de acelaşi fel. Ce de sînge rău şi-a făcut pentru mine şi cîte lacrimi a vărsat, nici n-aş şti să vă spun. Dar ce e şi mai însemnat e că dînsa tăia lemnele în locul meu! Aşa să ştiţi, domnule Skvorţov, că eu unul n-am despicat un singur lemn în casa dumneavoastră! Pe toate le-a tăiat dînsa! Cum de m-a mîntuit, cum se face că m-am schimbat din pricina ei şi m-am lăsat de băutură, asta n-aş putea să vă lămuresc. Ştiu numai că de pe urma vorbelor şi a faptelor ei mărinimoase, s-a schimbat ceva în sufletul meu! Ea m-a făcut om şi asta n-am s-o uit niciodată! Ei, dar e timpul să intrăm. Sună!

Luşkov făcu o plecăciune şi se îndreptă spre galerie.

DUŞMANII

ÎNTR-O seară întunecoasă de septembrie, pe la ora zece, lui Kirilov, doctorul zemstvei, îi muri de difterie singurul lui copil, Andrei, un băiat de şase ani. În clipa cînd nevasta doctorului se lăsase în genunchi în faţa patului copilaşului mort, pradă celei dintîi deznădejdi, în sălită zbîrnîi ascuţit soneria.

Din pricina difteriei, toţi servitorii casei fuseseră îndepărtaţi încă de dimineaţă, şi Kirilov se duse să deschidă chiar el uşa, aşa cum era : fără haină, cu jiletca descheiată şi fără să-şi şteargă mîinile şi faţa, ude şi arse de acid fenic. În sală era întuneric ; tot ce puteai desluşi la omul care intrase pe uşă era statura mijlocie, un fular alb la gît şi o faţă mare, neobişnuit de palidă, atît de palidă, încît părea că din pricina ei s-a mai luminat întrucîtva întunecimea dimprejur.

— Doctorul e acasă ? — întrebă repede noul sosit.

— Da, sînt acasă, — îi răspunse Kirilov. — Ce doriţi ?

— Chiar dumneavoastră sînteţi ? Îmi pare bine ! — se bucură omul şi începu să bîjbîie după mîna doctorului, iar cînd o găsi, i-o strînse cu putere într-ale lui. — Îmi pare foarte bine... nespus de bine ! Dealtfel ne cunoaştem ! Numele meu e Aboghin... Am avut plăcerea să vă întîlnesc în vara asta la Gnucev. Sînt foarte mulţumit că v-am găsit acasă... Pentru dumnezeu, fiţi

bun şi veniţi cu mine... Nevasta mea e rău bolnavă... Sînt cu trăsura...

Glasul şi mişcările noului venit lăsau să se întrevadă că e grozav de tulburat. Abia de-şi putea stăpîni răsuflarea — gîfîia, de parcă ar fi fost speriat de foc sau de vreun cîine turbat ; vorbea repede, cu glas tremurător, în care se simţea o durere neprefăcută şi o descumpănire cu adevărat copilărească. Ca orice om îngrozit şi aiurit de nenorocire, vorbea în fraze scurte, întretăiate, şi rostea o mulţime de cuvinte de prisos, care n-aveau nici în clin nici în mînecă cu ceea ce avea de spus.

— Mi-era teamă că n-o să vă găsesc, — urmă dînsul. — Pînă să ajung aici, m-am istovit de atîta frămîntare. Îmbrăcaţi-vă şi mergem, pentru numele lui dumnezeu... Să vedeţi cum s-a întîmplat : a venit pe la mine Papcinski, Alexandr Semionovici, pe care-l cunoaşteţi... Am stat noi ce-am stat de vorbă, apoi ne-am aşezat să bem ceai ; deodată nevastă-mea a scos un ţipăt, şi-a dus mîna la inimă şi a căzut peste speteaza scaunului. Am întins-o pe pat şi... i-am frecat tîmplele cu amoniac, am stropit-o cu apă, dar degeaba... A rămas întinsă ca moartă... Mă tem de un anevrism... Să mergem... Tatăl ei a murit de anevrism...

Kirilov asculta şi tăcea, de parcă i se vorbea într-o limbă pe care n-o pricepea.

Dar cînd Aboghin îi pomeni din nou de Papcinski şi de tatăl nevestei sale, cînd începu să-i caute iar mîna pe-ntuneric, scutură din cap şi-i spuse, lungind cuvintele fără pic de vlagă :

— Mă iertaţi, dar nu pot veni cu dumneavoastră... Acum cîteva clipe... mi-a murit copilul...

— Cum asta ? — făcu în şoaptă Aboghin, dîndu-se un pas îndărăt. — Doamne, în ce clipă grea am picat! Ce zi nenorocită !... Nemaipomenit ! Şi cum s-au potrivit toate... parcă-i un făcut !

Aboghin puse mîna pe clanţă şi-şi lăsă gînditor fruntea în piept. Se vedea bine că şovăie şi nu mai ştie ce să facă : să plece ori să rămînă şi să mai stăruie pe lîngă doctor.

— Ascultaţi-mă ! — izbucni el cu căldură, apucîndu-l pe Kirilov de mînă. — Înţeleg cît se poate de bine starea dumneavoastră sufletească. Numai dumnezeu ştie ce ruşine mi-e că într-o asemenea clipă vă cer să vă gîndiţi la mine, dar ce să fac ? Judecaţi şi dumneavoastră ! La cine să mă duc ? Afară de dumneavoastră nu mai e alt doctor pe aici. Să mergem, pentru numele lui dumnezeu ! Nu pentru mine vă rog... Nu eu sînt bolnavul !

Se lăsă o tăcere grea. Kirilov se întoarse cu spatele spre Aboghin, stătu aşa o vreme, apoi trecu încet din sală în odaia de alături. Judecînd după paşii lui şovăielnici, ca de automat, după atenţia cu care îndreptă abajurul de pe lampa ce nu ardea şi cu care privi fugar într-o carte groasă, deschisă pe masă, se putea ghici că în clipele acestea doctorul n-are nici un gînd, nici o dorinţă, nici o năzuinţă şi că — pesemne — a şi uitat că pe sală îl aşteaptă un străin. Întunecimea şi liniştea din odaie îi sporeau şi mai mult buimăceala. Mergînd spre cabinetul său, Kirilov ridica piciorul drept mult mai mult decît ar fi trebuit, căuta mereu cu mîinile rama uşii, şi în tot acest timp, întreaga lui fiinţă vădea un fel de uimire, de parcă s-ar fi trezit pe negîndite într-o casă străină, ori s-ar fi îmbătat turtă pentru prima oară în viaţa lui şi acum e nespus de nedumerit de această stare nemaiîncercată de dînsul. Pe unul din pereţii cabinetului, peste dulapul cu cărţi, se întindea o dîră lată de lumină ; ca şi mirosul greu şi înăbuşitor de acid fenic şi eter, lumina se strecura prin uşa întredeschisă ce dădea din cabinet în odaia de culcare... Doctorul se lăsă greoi în fotoliul din faţa biroului. O clipă rămase cu ochii aţintiţi asupra cărţilor ce cădeau în raza de lumină, apoi se ridică şi trecu în iatac.

Aici domnea o linişte de moarte. Totul, pînă la cel mai mărunt lucru, vorbea despre o furtună care de-abia încetase, despre o mare oboseală şi totul părea că se odihneşte. Lumînarea ce ardea pe taburet, între sticluţe, cutiuţe şi borcănaşe fără număr, şi lampa mare de pe scrin luminau puternic încăperea. Pe patul de lîngă fereastră zăcea un băieţaş cu ochii deschişi şi

cu o adîncă nedumerire pe față. Copilul nu se mișca, dar ochii lui deschiși păreau că se-ntunecă pe fiecare clipă și că i se afundă tot mai mult în cap. Ingenunchiată lîngă pat, cu mîinile pe trupșorul copilului și cu obrazul ascuns în cutele așternutului, stătea mama. Era la fel de neclintită ca și băiețelul, dar cîtă viață se simțea în trupul ei aplecat, în brațele ei întinse! Se lipise de patul mortului cu toată ființa, cu toată puterea și lăcomia, de parcă s-ar fi temut să tulbure liniștea și pacea pe care le găsise în sfîrșit pentru trupul ei trudit. Păturile, cîrpele, ligheanele și bălțile de apă din mijlocul odăii, pensulele și lingurile aruncate pretutindeni la nimereală, damigeana albă cu apă de var, pînă și aerul greu și înăbușitor — toate încremeniseră, cufundate în somn și liniște.

Doctorul se opri lîngă soția lui, își afundă mîinile în buzunare și, cu capul ușor plecat pe umăr, își aținti privirile asupra fiului său. Fața îi era acum nepăsătoare; numai după picăturile ce-i luceau ca roua în barbă, se vedea că plînsese.

Groaza respingătoare la care te gîndești de obicei cînd vorbești despre moarte, lipsea cu desăvîrșire din iatac. In toată înțepenirea de aici, în poza mamei, în nepăsarea zugrăvită pe chipul doctorului, era ceva atrăgător, mișcător; era acea frumusețe abia ghicită, nepătrunsă, a durerii omenești, pe care multă vreme încă n-o vor înțelege și nu vor ști s-o înfățișeze oamenii și pe care știe s-o redea — pare-mi-se — numai muzica. Frumusețea asta se simțea pînă și în tăcerea apăsătoare din jur; nici Kirilov, nici soția lui nu plîngeau; tăceau amîndoi dîndu-și parcă seama, cu toată durerea ce-i strivea, de poezia tristă a vieții lor: odinioară, odată cu anii, le trecuse tinerețea; acum, odată cu copilașul mort, se ducea pe veci și dreptul lor de a mai avea copii. Doctorul avea 44 de ani, era cărunt și arăta bătrîn, iar soția lui avea 35 de ani, dar era trecută înainte de vreme, bolnăvicioasă. Andrei nu fusese numai singurul, ci și cel din urmă copil al lor.

Spre deosebire de soția sa, doctorul făcea parte din rîndul oamenilor care la durere simt nevoia să se miște. După ce stătu cîteva clipe alături de nevasta lui,

trecu în odăiţa vecină, pe jumătate ocupată de o canapea lată, iar de aici în bucătărie, ridicînd mereu în mers picioarele mai sus decît trebuia. Rătăci o vreme fără nici un gînd între plită şi patul bucătăresei, apoi ieşi, aplecîndu-şi capul, prin uşiţa joasă ce dădea în sală.

Aici zări din nou fularul alb şi faţa palidă a străinului.

— In sfîrşit ! — oftă Aboghin, apucînd iar clanţa uşii. — Să mergem ! Vă rog !

Doctorul tresări, îl privi lung şi în cele din urmă îşi aminti te el.

— V-am spus doar că nu pot pleca nicăieri ! — zise el înviorîndu-se. — Mă miră, zău !...

— Eu nu-s de piatră, doctore, şi înţeleg foarte bine starea în care vă aflaţi... Sînt cu tot sufletul alături de dumneavoastră ! — făcu Aboghin cu glas rugător, ducîndu-şi mîna la fular. — Dar nu stărui pentru mine !... Nevasta mea e pe moarte ! Dacă i-aţi fi auzit ţipătul, dacă i-aţi fi văzut faţa, aţi fi înţeles de ce vă rog atîta. Doamne, dumnezeule ! Credeam că v-aţi dus să vă îmbrăcaţi ! Timpul e preţios, domnule doctor ! Să mergem, vă rog !

— Nu pot să merg nicăieri ! — răspunse Kirilov apăsînd pe fiecare vorbă, şi trecu în odaia cea mare de alături.

Aboghin se luă după el şi-l prinse de mînecă.

— Aveţi o mare durere... Vă înţeleg ! Dar nici eu nu vă chem pentru o măsea stricată sau pentru o părere, ci pentru că-i vorba de o viaţă de om... — se ruga el într-una, ca un cerşetor. — Şi viaţa unui om stă mai presus de orice durere personală ! Ceea ce vă cer eu e curaj, eroism... Şi v-o cer în numele iubirii de oameni !

— Iubirea de oameni e o sabie cu două tăişuri, — îl întrerupse Kirilov, cu năduf. — In numele aceleiaşi iubiri de oameni vă rog şi eu să nu mă luaţi de acasă. Nu-nţeleg, zău aşa ! Eu abia mă ţin pe picioare, iar dumneavoastră îi tot daţi zor cu iubirea de oameni ! Nu-s bun de nimic azi... Nu plec pentru nimic în lume... Şi-apoi în grija cui să-mi las nevasta ? Nu, nu !...

Şi Kirilov începu să se apere cu mîinile şi să se dea înapoi de-a-ndaratelea.

— Nici... nici să nu mă mai rugaţi! — urmă el speriat. — Iertaţi-mă!... Volumul XIII din lege mă obligă să merg şi dumneavoastră aveţi dreptul să mă duceţi de guler... Mă rog, duceţi-mă, dar... nu sînt bun de nimic! Nici de vorbit nu pot vorbi... Iertaţi-mă...

— De ce-mi spuneţi toate astea, doctore! — zise Aboghin, apucîndu-l iar de mînecă. — Mai daţi-o încolo de lege! N-am nici un drept să vă siluiesc voinţa. Dacă vreţi — mergeţi! Dacă nu — dumnezeu să vă judece! Nu la voinţa dumneavoastră caut eu sprijin, ci la simţirea dumneavoastră. O femeie tînără e pe moarte! Mi-aţi spus că acum cîteva clipe v-a murit copilul. Atunci cine ar putea să-mi înţeleagă deznădejdea mai bine decît dumneavoastră?

Glasul lui Aboghin tremura de tulburare; tremurul acesta şi tonul cu care vorbea erau mult mai convingătoare decît cuvintele. Tot ce spunea Aboghin izvora din inimă, dar lucru ciudat: fiecare frază de-a lui ieşea umflată, rece şi caraghios de înflorată, astfel încît pîngărea pînă şi aerul din casa doctorului şi femeia care, acolo, undeva, trăgea să moară. Aboghin o simţea şi el; de aceea, temîndu-se să nu rămînă neînţeles, căuta din răsputeri să-şi mlădieze cît mai mult glasul, să-i dea cît mai multă duioşie ca să înduplece inima doctorului dacă nu prin vorbe, cel puţin prin sinceritatea tonului. Frazele, îndeobşte, oricît de frumoase şi pline de înţeles ar fi ele, au efect numai asupra celor nepăsători şi nu întotdeauna îi pot mulţumi pe cei fericiţi ori nenorociţi; iată de ce forma cea mai desăvîrşită pe care o îmbracă de cele mai multe ori fericirea ori nenorocirea este tăcerea; îndrăgostiţii se înţeleg cel mai bine cînd tac, iar cuvîntarea cea mai fierbinte şi mai pătimaşă, rostită la o înmormîntare, îi mişcă numai pe cei străini; văduva şi copiii răposatului o găsesc rece şi seacă.

Kirilov tăcea. Iar cînd Aboghin mai spuse cîteva fraze despre menirea înaltă a doctorilor, despre jertfă şi altele de acest fel, doctorul îl întrebă posomorît:

— E departe?

— Ca la vreo 13—14 verste. Dar am nişte cai minunaţi, doctore. Vă dau cuvîntul meu că tot drumul, dus şi-ntors, n-o să ţină mai mult de-o oră. O singură oră!

Ultimele cuvinte avură asupra doctorului un efect mult mai puternic decît toate frazele despre iubirea de oameni sau menirea doctorilor. El se gîndi o clipă, apoi zise oftînd:

— Bine, să mergem!

Apoi se îndreptă iute, de data asta cu paşi hotărîţi, spre cabinet, de unde se întoarse îmbrăcat cu un surtuc lung. Învîrtindu-se în jurul lui cu paşi mărunţei, înclinîndu-se respectuos, Aboghin — din cale-afară de fericit — îl ajută să-şi pună paltonul şi ieşi împreună cu dînsul.

Afară era mai puţin întuneric decît în săliţa doctorului. Acum, se contura cît se poate de limpede statura cam adusă de spate a doctorului, barba lui îngustă şi nasul coroiat, iar la Aboghin, în afară de chipu-i palid, se vedea acum capul mare şi şapca micuţă de student, care abia de-i acoperea creştetul. Pata albă a fularului lucea numai în faţă; la ceafă era acoperită de pletele lui lungi.

— Credeţi-mă că o să ştiu să preţuiesc mărinimia dumneavoastră, — bolborosea Aboghin, ajutîndu-l pe doctor să se urce în trăsură. — O să ajungem la mine, cît ai bate din palme! Tu, Luka, drăguţule, mînă cît poţi de repede. Te rog mult!

Vizitiul mînă într-adevăr iute. Mai întîi trecură prin faţa unui şir întreg de clădiri mohorîte, ce se ţineau lanţ de-a lungul curţii spitalului; totul era cufundat în întuneric, afară de o singură fereastră în fund, pitită pe după o grădiniţă cu flori, prin care străbătea o dîră de lumină puternică, şi de alte trei ferestre de la catul de sus al spitalului, care păreau că albesc în noapte. Apoi trăsura se cufundă cu totul în beznă. Mirosea a umezeală şi mucegai, iar în jur se auzea freamăt uşor de frunze; ciorile, trezite de uruitul roţilor, prinseră a se foi printre crengi şi a croncăni jalnic şi neliniştit, de parcă ar fi ştiut că doctorului i-a mu-

rit copilaşul şi că Aboghin are o nevastă bolnavă. Într-un tîrziu copacii se răriră şi făcură loc tufelor ; apoi luci mohorît faţa unui lac, peste care se aşterneau umbre negre, şi trăsura ieşi la loc deschis. Croncănitul ciorilor se auzea acum înăbuşit, în depărtare, şi curînd se pierdu cu desăvîrşire.

Aproape tot drumul, nici Kirilov, nici Aboghin nu scoaseră o vorbă. O singură dată numai Aboghin oftă din greu şi spuse mai mult pentru el :

— Ce chin ! Niciodată nu-i iubeşti pe cei dragi mai mult decît atunci cînd ştii c-ai putea să-i pierzi.

Dar cînd trăsura trecu încetişor apa unui rîu, Kirilov tresări deodată, ca speriat de plescăitul undei, şi se mişcă neliniştit :

— Ascultă, lasă-mă să mă-ntorc acasă ! O să vin mai tîrziu la dumneata. Trebuie să trimit un sanitar la soţia mea. A rămas atît de singură.

Aboghin nu răspunse nici un cuvînt, iar trăsura, legănîndu-se şi izbindu-şi roţile de pietrele rîului, trecu de malul nisipos şi-şi urmă drumul. Kirilov, neliniştit, începu să se foiască şi privi în jur. În spatele lor, la lumina palidă a stelelor, se zărea drumul şi un pîlc de sălcii pletoase, înghiţite puţin cîte puţin de întuneric. La dreapta se întindea o cîmpie netedă şi nemărginită, ca cerul. Departe, foarte departe, se vedeau deasupra ei, pe ici, pe colo, luminiţe răzleţe, izbucnite pesemne din mlaştini cu turbă. La stînga, de-a lungul drumului, se întindea un colnic cu coama cîrlionţată din pricina tufişurilor mărunte ce-o acopereau, iar deasupra colnicului atîrna nemişcată secera mare şi roşie a lunei, învăluită într-o pîclă uşoară şi înconjurată de nouraşi mici, care păreau că o veghează cu străşnicie ca să nu plece cumva.

În toată firea se simţea o deznădejde bolnăvicioasă; pămîntul, ca o femeie păcătoasă care stă singură într-o odaie întunecată, străduindu-se să nu se mai gîndească la trecut, se chinuia, răvăşit de amintirea primăverii şi a verii, şi aştepta resemnat inevitabila iarnă. Oriunde ţi-ai fi aruncat privirea, părea că vezi o groapă fără fund, o groapă rece, din care nu aveau

sorți să iasă nici Kirilov, nici Aboghin, nici secera roșie a lunei...

Cu cît trăsura se apropia mai mult de țelul dorit, cu atît neliniștea lui Aboghin sporea. Se vînzolea, se ridica în picioare și privea înainte, peste umărul vizitiului. Iar cînd, în sfîrșit, trăsura se opri la o intrare frumos împodobită cu pînză vărgată și cînd Aboghin își ridică ochii spre ferestrele luminate de la catul al doilea, i se putea auzi răsuflarea tremurătoare.

— Dacă o să i se întîmple ceva... o să mor și eu, — spuse dînsul intrînd odată cu doctorul în sală, și-și frecă tulburat mîinile. — Dar... văd că-i liniște. Asta înseamnă că deocamdată e bine, — mai adăugă el, ascultînd încordat.

In sală nu se auzeau nici pași, nici vorbe, și toată casa părea cufundată în somn, deși peste tot ardeau lumini vii. Acum, în sfîrșit, doctorul și Aboghin, care pînă atunci se găsiseră numai pe-ntuneric, puteau să se vadă unul pe altul. Doctorul era înalt, cam adus de spate, urît la față și îmbrăcat neîngrijit. Buzele lui groase ca de negru, nasul coroiat și privirea stinsă, nepăsătoare, aveau în ele ceva neplăcut, tăios, aspru. Capul lui ciufulit, tîmplele adîncite, barba lungă și îngustă cu fire încărunțite înainte de vreme, printre care se întrezărea bărbia, culoarea cenușie a pielii și mișcările lui repezite, stîngace, toate acestea, cu asprimea lor te făceau să te gîndești la o viață odinioară plină de lipsuri, oropsită, și la o mare oboseală de pe urma acestei vieți și a oamenilor. Privind la omul acesta rigid, nu-ți venea să crezi că are o nevastă, că e în stare să plîngă pierderea unui copil. Cît despre Aboghin, el avea cu totul altă înfățișare. Era un bărbat blond, voinic și bine legat, cu capul mare și trăsături mari, dar lipsite de asprime; era îmbrăcat cu gust, după ultima modă. In felul cum se ținea, în haina lui încheiată pînă-n gît, în părul des ca o coamă, ca și în felul cum privea, era o mîndrie de leu — umbla cu capul sus, cu pieptul scos înainte și vorbea cu glas plăcut de bariton, iar în mișcările cu care-și scotea fularul sau își așeza părul, se întrezărea o grație aproape feminină. Pînă și paloarea și teama

copilărească cu care se uita în sus pe scări în vreme ce-şi scotea haina, nu-i ştirbeau cu nimic înfăţişarea mîndră şi aerul de îmbuibare, sănătate şi îndrăzneală ce se desprindea din toată statura lui.

— Nu văd pe nimeni şi n-aud nimic, — zise el urcînd scara. — Nu se simte nici o zarvă. Să dea dumnezeu!

Aboghin îl duse pe doctor prin săliţa de la intrare, într-un salon încăpător, cu un pian negru şi un policandru mare atîrnat de tavan şi îmbrăcat într-o învelitoare albă. De aici trecură amîndoi într-un alt salonaş, mic, foarte frumos şi prietenos, scăldat într-o lumină slabă, trandafirie.

— Aşteptaţi-mă aici, domnule doctor, — zise Aboghin. — Mă întorc într-o clipă! Arunc doar o privire, îi spun că aţi venit şi mă-ntorc!

Kirilov rămase singur. Bogăţia salonaşului, lumina slabă şi plăcută, precum şi faptul că se afla într-o casă necunoscută, străină — ceea ce avea întru cîtva aerul de aventură — se vedea bine că nu-l mişcă. Şedea în fotoliu şi-şi cerceta cu luare-aminte mîinile arse de fenol. Aruncase doar o privire fugară asupra abajurului sîngeriu şi a cutiei de violoncel din odaie şi, cînd se uitase pieziş înspre colţul de unde se auzea tic-tacul unui ceasornic, zărise un lup împăiat, la fel de voinic şi de bine hrănit ca şi Aboghin.

Era linişte... Undeva, departe, într-una din odăile vecine, se auzi un glas strigînd tare „ah"! Apoi se trînti o uşă de sticlă — a vreunui dulap, pesemne, şi iar se făcu linişte. După vreo cinci minute de aşteptare, Kirilov încetă să-şi mai privească mîinile şi-şi aţinti ochii asupra uşii prin care ieşise Aboghin.

În pragul ei stătea chiar Aboghin. Dar un alt Aboghin decît acela care ieşise de curînd din salonaş. Aerul de îndestulare şi graţia căutată pieriseră de parcă i le-ar fi luat cineva cu mîna. Faţa, braţele şi întreaga lui făptură păreau schingiuite, fie de o groază nebună, fie de o mare durere fizică. Nasul, buzele, mustăţile, toate trăsăturile i se mişcau căutînd parcă să se desprindă, de faţă, iar ochii ziceai că-i rîd de durere...

Aboghin veni cu paşi mari şi grei în mijlocul salonaşului, se încovoie, gemu şi-şi ridică ameninţător pumnii în sus.

— M-a minţit ! — strigă el, apăsînd tare pe ultima silabă. — M-a minţit ! A plecat ! S-a prefăcut bolnavă şi m-a trimis după doctor, ca să poată fugi cu măscăriciul acela de Papcinski. Doamne sfinte !

Aboghin păşi greoi înspre doctor şi, întinzîndu-şi spre el braţele, cu mîinile albe şi moi, strînse pumn, nu mai contenea să strige :

— A plecat ! M-a minţit ! Pentru ce ? Dumnezeule mare ! La ce bun toată înşelătoria asta murdară, tîlhărească, tot jocul ăsta drăcesc, toată viclenia asta de şarpe ? Ce i-am făcut ?... A plecat !

Şi-l podidiră lacrimile. Apoi se-ntoarse-n loc într-un picior şi începu să măsoare în lung şi-n lat salonaşul. Cu haina-i scurtă şi pantalonii strîmţi, după moda zilei, din pricina cărora picioarele păreau prea subţiri faţă de trup, cu capul mare şi pletos, semăna grozav cu un leu. Pe faţa nepăsătoare a doctorului se zugrăvi deodată curiozitatea. El se ridică şi-l privi lung pe Aboghin.

— Dă-mi voie, te rog ! Unde-i bolnava ? — întrebă el.

— Bolnava ! Bolnava ! — urlă Aboghin rîzînd şi plîngînd, şi ameninţînd întruna cu pumnii. — Nu-i bolnavă ! E afurisită ! Ce josnicie ! O mişelie mai mare n-ar fi scornit nici chiar satana ! M-a trimis de acasă numai ca să poată fugi cu măscăriciul acela, cu paiaţa aceea tîmpită, cu întreţinutul ăla ! O, doamne ! Mai bine ar fi murit ! Nu pot să-ndur ! Nu, nu pot să mai îndur !

Doctorul se-ndreptă deodată. Ochii lui clipiră des şi se umplură de lacrimi, iar bărbuţa îngustă se mişcă grăbit la stînga şi la dreapta, împreună cu partea de jos a feţei.

— Dă-mi voie ?... Cum vine asta ? — întrebă el, aruncînd în jur căutături nedumerite. — Mi-a murit copilul, soţia mea a rămas singură în toată casa, cu deznădejdea ei... eu abia mă ţin pe picioare, de trei nopţi n-am închis ochii şi... na, poftim ! Sînt pus să

joc rolul unui obiect de umplutură într-o comedie josnică. Nu... nu înţeleg!

Aboghin desfăcu unul din pumni, zvîrli la pămînt o scrisorică mototolită şi o strivi sub călcîi, cum strivești o gînganie scîrboasă.

— Am fost orb... n-am înţeles nimic! — scrîşni el printre dinţii strînşi şi scutură în aer pumnul pe care-l ţinea foarte aproape de faţă. Chipul îi era schimonosit de parcă l-ar fi călcat cineva pe bătătură. — Nu mi-am dat seama că vine prea des pe la noi, în fiecare zi, cum nu mi-am dat seama nici azi că a venit cu caretă. La ce bun caretă? Dar eu n-am văzut nimic! Ce nătărău!

— Nu, nu înţeleg! — bolborosea doctorul. — Ce înseamnă toate acestea? Asta-i bătaie de joc! Asta-nseamnă să-ţi rîzi de suferinţa unui om! E ceva nemaipomenit! Pentru prima oară în viaţă mi se întîmplă una ca asta!

Şi, ridicînd din umeri, ca unul care abia acum înţelege că a fost greu jignit, doctorul îşi desfăcu mîinile a neputinţă şi, neştiind ce să mai spună şi ce să mai facă, se lăsă iar în fotoliu.

— Nu mă mai iubeşte, înţeleg, iubeşte un altul, mă rog, fie şi aşa; dar la ce bun minciuna, pentru ce această farsă nevrednică, această înşelăciune? — spunea Aboghin cu vocea înecată în lacrimi. — Pentru ce? Ce-am făcut ca s-o merit? Ce i-am făcut? Domnule doctor, — zise el deodată cu căldură, apropiindu-se de Kirilov. — Aţi fost fără să vreţi martorul nenorocirii mele şi n-o să vă ascund adevărul. Jur că am iubit această femeie, am iubit-o cu evlavie, ca un rob. Pentru ea am jertfit totul: m-am certat cu ai mei, m-am lăsat de slujbă şi de muzică; i-am iertat unele lucruri pe care nu le-aş fi iertat nici mamei, nici surorii mele... Şi niciodată nu i-am aruncat vreo căutătură piezişă, niciodată nu i-am dat vreun prilej de nemulţumire. Atunci pentru ce această minciună? Nu-i pot cere cu orice preţ să mă iubească, dar pentru ce această înşelăciune josnică? Nu mă iubeşti, spune în faţă, cinstit, mai cu seamă că-mi ştii părerile asupra acestor lucruri...

Şi Aboghin, cu ochii plini de lacrimi şi tremurînd din tot trupul, îşi vărsa focul în faţa doctorului. Vorbea cu aprindere, apăsîndu-şi amîndouă mîinile pe piept, şi-i dezvăluia lui Kirilov tainele vieţii sale de familie, fără nici o şovăială ; părea chiar bucuros că în sfîrşit aceste taine au izbucnit din pieptul lui. Dacă ar fi avut putinţa să vorbească aşa un ceas, două, să-şi uşureze sufletul, fără îndoială că s-ar fi simţit mai împăcat. Şi, cine ştie ? Dacă doctorul l-ar fi ascultat pînă la sfîrşit şi l-ar fi compătimit prieteneşte, poate că Aboghin, cum se-ntîmplă adesea în viaţă, s-ar fi împăcat cu durerea lui, fără tărăboi şi fără să mai facă prostii cu totul nefolositoare... Dar s-a întîmplat altfel. In vreme ce Aboghin vorbea, doctorul, adînc jignit, se schimba la faţă. Nepăsarea şi uimirea zugrăvite pe chipul lui fură înlocuite încetul cu încetul de o amărăciune adîncă, de revoltă şi mînie. Trăsăturile i se ascuţiră şi mai mult, se făcură şi mai aspre şi mai duşmănoase. Iar cînd Aboghin îi vîrî sub nas portretul unei femei tinere, cu faţa frumoasă dar rece şi inexpresivă, ca o faţă de călugăriţă, şi-l întrebă dacă cineva care ar privi acest chip, ar putea să creadă că el ascunde minciuna, doctorul sări deodată ca ars şi, aruncînd din ochi fulgere de mînie, zise aspru, apăsînd pe fiecare vorbă :

— Pentru ce-mi spui toate astea ? Nu vreau să le ascult ! Nu vreau ! — Şi izbi cu pumnul în masă. — N-am nevoie de tainele voastre josnice, dracu' să le ia ! Cine ţi-a dat voie să-mi povesteşti toate trivialităţile astea ? Sau crezi poate că nu m-ai jignit îndeajuns, că-s un lacheu de care poţi să-ţi baţi joc cît vrei ? Da ?

Aboghin se dădu cîţiva paşi îndărăt şi făcu ochii mari.

— Pentru ce m-ai adus aici ? — urmă doctorul, scuturîndu-şi bărbuţa. — Dacă voi ăştia vă însuraţi de prea mult huzur şi tot de huzur vă scrîntiţi la cap şi vă apucaţi de melodrame, nu văd de ce-s eu vinovat ?! Ce amestec am eu în romanele voastre ? Să mă lăsaţi în pace ! N-aveţi decît să vă jecmăniţi cu eleganţă, să faceţi paradă de ideile voastre umani-

tariste, să cîntaţi... (şi doctorul privi piezîş la cutia violoncelului) să cîntaţi la tromboni şi contrabaşi, să vă îngrăşaţi ca nişte claponi, dar nu vă mai bateţi joc de oameni! Dacă nu ştiţi să-i respectaţi, scutiţi-i cel puţin de atenţia voastră!

— Daţi-mi voie! Ce-nseamnă toate acestea? — întrebă Aboghin, înroşindu-se.

— Inseamnă că-i josnic şi laş să vă jucaţi aşa cu oamenii! Sînt medic! Dumneavoastră îi socotiţi pe medici, şi în general pe toţi cei ce muncesc şi nu miros a parfum şi a desfrîu, drept nişte lachei şi neciopliţi?! Mă rog, n-aveţi decît! Dar nimeni nu v-a dat dreptul să faceţi dintr-un om care suferă un obiect de decor!

— Cum îndrăzneşti să-mi vorbeşti astfel? — întrebă la rîndul său Aboghin încet şi toată faţa începu să-i tremure din nou, de data asta însă, vădit de mînie.

— Ba cum ai îndrăznit dumneata, ştiind ce nenorocire m-a lovit, să mă aduci încoace numai ca să-mi povesteşti tot soiul de trivialităţi? — strigă doctorul şi izbi iar cu pumnul în masă. — Cine ţi-a dat dreptul să-ţi baţi joc în halul ăsta de durerea unui om?

— Ţi-ai ieşit din minţi! — ţipă Aboghin. — Ce lipsă de generozitate! Doar şi eu sînt adînc nenorocit şi... şi...

— Nenorocit! — îl îngînă în bătaie de joc doctorul. — Nu ai dreptul să rosteşti vorba asta! Ea nu ţi se potriveşte dumitale! Şi şnapanii care nu găsesc bani cu împrumut spun că-s nenorociţi! Şi claponul pe care-l sugrumă grăsimea lui nemăsurată, tot nenorocit e! Oameni de nimic!

— Stimate domn, te întreci cu gluma! — ţipă cu glas ascuţit Aboghin. — Pentru asemenea cuvinte ai merita... să primeşti o palmă! Înţelegi?

Apoi, cu o mişcare grăbită, scoase dintr-un buzunar al hainei un portofel, luă din el două hîrtii şi le aruncă pe masă.

— Poftim, pentru vizita dumitale! — spuse el, umflîndu-şi nările. — Ţi s-a plătit!

— Să nu-ndrăzneşti să-mi dai bani! — strigă doc-

torul şi mătură de pe masă cu palma cele două hîrtii. — O jignire nu se răscumpără cu bani!

Aboghin şi doctorul stăteau faţă-n faţă şi, mînioşi, îşi spuneau unul celuilalt vorbe grele, nemeritate. Poate niciodată în viaţă, nici măcar în delir, nu spuseseră atîtea lucruri nedrepte, dureroase, fără rost. In amîndoi vorbea egoismul omului nenorocit, căci cei nenoroci̦ţi sînt egoişti, răi, nedrepţi, cruzi şi mai puţin înţelegători decît proştii. Nenorocirea nu-i uneşte, ci-i desparte pe oameni; pînă şi acolo unde oamenii ar trebui, pare-se, să se simtă uniţi printr-o nenorocire asemănătoare, ei îşi fac unul altuia mai multe nedreptăţi şi mai mult rău, decît se întîmplă între oameni oarecum mulţumiţi.

— Binevoieşte să mă trimiţi acasă! — strigă doctorul, înăbuşindu-se de mînie.

Aboghin sună cu enervare. Cînd văzu că nu vine nimeni la chemarea lui, mai sună o dată, apoi aruncă mînios clopoţelul la pămînt; clopoţelul se izbi de covor şi scoase un geamăt tînguitor, ca geamătul unui muribund. De data asta se înfăţişă un fecior.

— Unde v-aţi pitit cu toţii, naiba să vă ia? — strigă stăpînul, repezindu-se la el cu pumnii strînşi. — Unde ai fost? Du-te şi spune să se pregătească o trăsură pentru domnul, iar pentru mine o caretă! Stai! — mai strigă el cînd feciorul se-ntoarse în loc, gata să plece. — Mîine să nu găsesc picior de trădător în casa mea! Afară cu voi toţi! O să-mi tocmesc alte slugi! Viperelor!

In aşteptarea trăsurilor, Aboghin şi doctorul tăceau. Cel dintîi îşi recăpătă încetul cu încetul aerul de îndestulare şi eleganţa desăvîrşită. Măsura acum în lung şi-n lat salonaşul, scuturîndu-şi uneori cu graţie căutată capul şi, probabil, plănuia ceva. Mînia nu-i trecuse de tot, dar căuta să arate că nici măcar nu-şi bagă în seamă duşmanul... Iar doctorul stătea în picioare lîngă masă, ţinîndu-se cu mîna de colţul ei şi se uita la Aboghin cu acel dispreţ adînc, dezgustător şi cinic, cu care ştiu să privească numai durerea şi nenorocirea, cînd văd în faţa lor îndestularea şi eleganţa.

Mai tîrziu, cînd doctorul se urcă în trăsură şi porni spre casă, ochii lui tot mai priveau cu dispreţ. Afară era noapte neagră, mult mai neagră decît cu un ceas înainte. Secera roşie a lunei se ascunsese după muchia colnicului, iar nouraşii ce-o străjuiseră cu puţin înainte se împrăştiaseră acum ca nişte pete negre şi se opriseră pe lîngă stele. O caretă cu felinare roşii trecu huruind pe drum şi lăsă în urmă trăsura doctorului. Era Aboghin care se ducea să-şi ceară drepturile, să facă alte prostii...

In tot timpul drumului, doctorul nu se gîndi nici la nevasta lui, nici la Andrei, ci la Aboghin şi la oamenii din casa pe care abea o părăsise. Gîndurile lui erau nedrepte şi neomenos de crude. El îi osîndea şi pe Aboghin şi pe soţia acestuia, şi pe Papcinski şi pe toţi cîţi locuiau în penumbră trandafirie şi miroseau a parfum, şi în tot lungul drumului îi urî şi îi dispreţui pînă la durere. In mintea lui se statornicise o părere nezdruncinată despre aceşti oameni.

...O să treacă ani, o să treacă şi durerea lui Kirilov, dar părerea aceea, nedreaptă şi nevrednică de o inimă de om n-o să treacă ; ea o să dăinuie în mintea doctorului pînă în ceasul morţii.

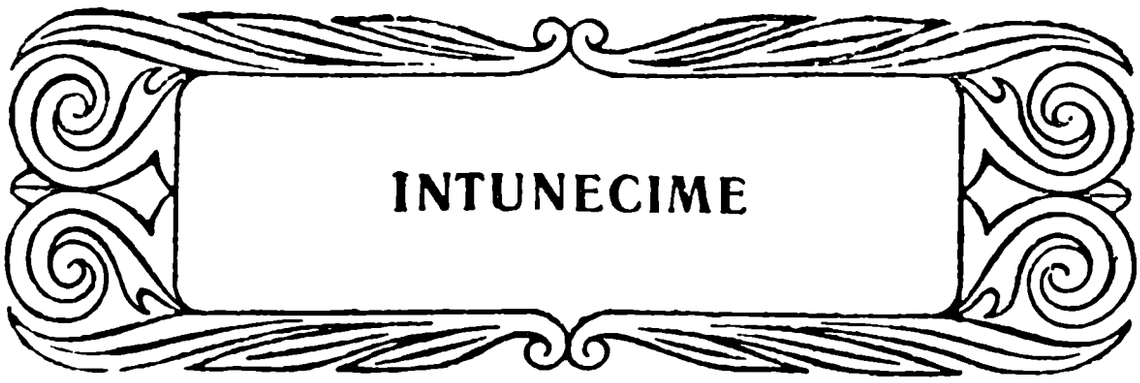

INTUNECIME

UN flăcău bălai, cu pometii ieşiţi, îmbrăcat cu un cojocel rupt şi cu nişte pîslari mari şi negri în picioare, pîndi clipa cînd doctorul zemstvei se întorcea acasă de la spital, după cercetarea bolnavilor, şi se apropie sfios de dînsul.

— La dumneata am venit, boierule, — spuse el.

— Ce vrei ?

Flăcăul îşi trecu podul palmei peste nas, de jos în sus, se uită mai întîi la cer şi numai după aceea răspunse :

— La domnia ta, boierule... Aici, în odaia ceea, care-i numa' cu puşcăriaşi, 'nălţimea ta, e şi frăţînemeu, Vaska, fierar din Varvarino...

— Ei, şi ce-i cu asta ?

— Care va să zică eu îs frate cu Vaska... Atîta feciori are taica : pe dînsul, Vaska adică, şi pe mine — Kirila ! In afară de noi mai sînt trei surori ş-apoi Vaska-i însurat şi are şi un plod... O grămadă de guri, da' de muncit n-are cine să muncească !... La fierărie, să tot fie doi ani de cînd n-am aţîţat focul. Eu îs muncitor la fabrica de stămburi şi nu mă pricep la fierărit, iar taica... ce muncitor mai e şi dînsul, păcatele mele ? Nu numai de muncit, dar nici de mîncat cumsecade nu mai e în stare : nu nimereşte cu lingura la gură.

— Şi ce vrei de la mine, omule ?

— Fă-ţi pomană, sloboade-l pe Vaska !

Doctorul se uită mirat la Kirila şi, fără să mai scoată o vorbă, îşi văzu de drum. Dar flăcăul ajunse dintr-o săritură în faţa lui şi nici una, nici două, căzu în genunchi :

— Doftor bun şi milostiv ! — se rugă el clipind des din ochi şi trecîndu-şi iar palma peste nas. — Fă-ţi pomană, lasă-ni-l pe Vaska acasă ! O să te pomenim toată viaţa în rugăciunile noastre ! Dă-i drumul, înălţimea ta ! Crapă de foame cei de-acasă ! Maica boceşte cît îi ziulica de mare, muierea lui Vaska boceşte şi dînsa... să-ţi iei lumea-n cap şi nimic altceva ! Mi-e lehamite şi de viaţă, zău aşa ! Fă-ţi pomană, dă-i drumu', boierule milostiv !

— Mă, eşti prost, ori ţi-ai ieşit din minţi ? — întrebă doctorul, încruntîndu-se. — Cum să-i dau drumul ? Nu ştii că-i închis ?

Kirila începu să plîngă.

— Dă-i drumu' !

— Ptiu, caraghiosule ! Crezi că am vreo putere să fac una ca asta ? Da' ce-s eu ? Temnicer ? L-au adus la spitalul meu să-l caut şi eu îl caut ! Da' de liberat, am tot atîta drept să-l liberez, cît am ca să te bag pe tine la-nchisoare. Cap sec ce eşti !

— Păi dacă l-au închis degeaba ! Şi pînă la judecată a sta ca la vreun an în puşcărie... da' acum de ce mai stă, hai ? De omorît n-a omorît pe nimeni, hoţ de cai iarăşi n-a fost... A ajuns şi el la-nchisoare aşa, pe degeaba !

— Se poate, dar eu ce amestec am în toate astea ?

— Au băgat omu-n puşcărie şi nici ei nu ştiu pentru ce ! Era el cam băut în ziua aceea, boierule, şi nu ştia ce face ! I-a tras şi lui taica o palmă, şi-a zdrelit şi lui obrazul de un ciot, mă rog, ca omu' la beţie ! Pe doi dintre flăcăii noştri, însă, i-a găsit pofta de tiutiun turcesc, vezi matale ! Şi au început să-l încînte ca să meargă tustrei împreună noaptea, în dugheana armeanului, să ia tiutiun, şi Vaska, ameţit cum era, le-a dat ascultare. Atunci au spart asta, cum îi zice, lacătul, au intrat în dugheană şi ce de isprăvi au făcut acolo ! Au cotrobăit peste tot, au spart geamuri,

au vărsat făină... Zi-le beţivani şi pace bună ! Atunci uriadnicul nici una, nici două, şi hai cu ei la procoror. Un an bătut pe muche au stat flăcăii închişi, pînă acu' o săptămînă, miercuri, cînd i-a judecat pe cîteşi-trei la oraş. La spatele lor se ţinea o cătană cu arma... cei de la masă au juruit cu mîna pe cruce... Vaska, dintre toţi, avea cea mai mică vină, dar dumnealor au judecat cum că dînsul e capul relelor. Pe ceilalţi doi i-au băgat iar la puşcărie, iar pe Vaska l-au dat la un batalion de deţinuţi, pe trei ani ! Da' pentru ce ? Spune şi mata, boierule, dreptu-i ?

— Iţi spun încă o dată că eu n-am nici un amestec în toate astea ! Du-te la cei mari.

— Am fost ! Am fost şi pe la judecătorie şi am vrut să dau o jalbă, da' dumnealor nu mi-au primit-o. Am fost şi la poliţai şi la procoror... Numai că fiecare mi-a zis : „Asta nu mă priveşte pe mine !“ Atunci pe cine priveşte ? Dar aici, la bolniţă, nu-i altul mai mare ca domnia ta. Aici domnia ta tai şi spînzuri !

— Eşti un prost ! — oftă doctorul. — Dacă l-au osîndit juraţii, nici guvernatorul şi nici chiar ministrul n-au putere să facă nimic, da' mite un poliţai ! Degeaba baţi drumurile !

— Da' cine crezi că l-a judecat ?

— Cum cine ? Domnii juraţi...

— Ce fel de „domni“ mai sînt şi ăştia ? Tot mujici de-ai noştri : Andrei Guriev, Aleoşka Huk...

— Ei, am îngheţat stînd aici la taifas cu tine !...

Şi dînd din mînă a lehamite, doctorul porni repede înspre uşa casei lui. Kirila vroi mai întîi să se ţină după dînsul, dar văzu că doctorul a trîntit uşa după ce a intrat în casă, şi se lăsă păgubaş. Rămase vreo zece minute neclintit, cu capul gol, în mijlocul curţii spitalului, cu ochii aţintiţi la uşa doctorului ; apoi oftă din greu, se scărpină fără grabă la ceafă şi o luă spre poartă.

— La cine să mă mai duc ? — bombăni el ieşind pe drum. — Unul zice : „nu mă priveşte“, altul zice „nu mă priveşte“. Pe cine l-o fi privind ? Se vede treaba că pînă nu ungi oleacă, nu merge. Doctorul zi-

cea el ce zicea, dar era tot cu ochii la mîna mea, adicătelea nu-i dau cumva o hîrtiuţă de cinci ruble ?

Lăsîndu-se cînd pe un picior, cînd pe altul, şi aruncînd fără nici o trebuinţă căutături în jur, Kirila porni domol înainte, tot gîndindu-se, pesemne, încotro s-o apuce... Nu era frig şi zăpada scîrţîia uşor sub pîslarii lui. Drept în faţă, la o depărtare de numai o jumătate de verstă, se întindea pe o muche de deal orăşelul în care fusese judecat fratele lui. La dreapta se zărea clădirea întunecată a închisorii, cu acoperişul roşu şi cu cîte o gheretă de o parte şi de alta ; la stînga era crîngul cel mare al oraşului, acoperit acum de chiciură. Imprejur era linişte şi doar un bătrîn, îmbrăcat cu o caţaveică de muiere şi-n cap cu o căciulă uriaşă, mergea în faţa lui, tuşind uneori şi îndemnîndu-şi cu glas tare văcuţa pe care o mîna spre oraş.

— Noroc bun, moşule ! — spuse Kirila cînd ajunse în dreptul lui.

— Mulţămim dumitale.

— Mîi văcuţa la vînzare ?

— Nu... aşa... — răspunse într-o doară bătrînul.

— Eşti tîrgoveţ ?

Şi intrară în vorbă. Kirila îi spuse pentru ce a fost la spital şi cum a vorbit cu doctorul.

— Ce-i drept, îi drept. Doftorul nu se pricepe la de-alde-astea, — îi răspunse bătrînul cînd intrau în oraş. — Că dumnealui, cu toate că-i boier, da' a învăţat numai atît : cum să tămăduiască oamenii în fel şi chip. Da' ca să-ţi dea un sfat ca lumea ori să-ţi întocmească vreo jalbă, la asta nu-l duce capul. Pentru asemenea treburi sînt ei alţi şefi. La judecătorul de pace şi la poliţai ai fost. Da' nici ei nu se pricep la ce te doare pe tine.

— Atunci unde să mă duc ?

— Pentru treburile voastre ţărăneşti este unul căruia-i zice membriu permanent. Uite, la el să te duci. Domnul Sineokov, aşa-l cheamă.

— Acela care şade la Zolotovo ?

— Da, acela ! El îi cel mai de seamă pentru voi. Dacă-i vorba de vreo treabă de-a voastră, nici ispravnicul nu are putere să-i ţină piept.

— De, e cam departe, frăţioare!... Pe puţin cincisprezece verste, dacă nu mai mult.

— Cine are trebuinţă face şi o sută.

— Asta cam aşa-i... Trebuie să-i dau ş-o jalbă?

— Iţi spune acolo. Dacă trebuie jalbă, ţi-o ticluieşte numaidecît pisarul. Că dumnealui are şi un pisar.

După ce-şi luă rămas bun de la moşneag, Kirila rămase o vreme în piaţa largă, se gîndi ce se gîndi şi făcu cale-ntoarsă. Luase hotărîrea să se ducă la Zolotovo.

La vreo cinci zile după asta, întorcîndu-se acasă după vizitarea bolnavilor din spital, doctorul îl zări iar în curte pe Kirila. Acum însă nu mai era singur. — Il însoţea un bătrîn sfrijit şi galben la faţă, care-şi bălăbănea mereu capul, ca o limbă de ceasornic şi morfolea din buze.

— Inălţimea voastră, am venit iar la domnia ta... — începu Kirila. — L-am adus şi pe taica. Fă-ţi pomană, dă-i drumu' lui Vaska! Domnul cela, de-i zice membriu permanent, nici n-a vrut să stea de vorbă cu mine. A zis: „Cară-te!"

— Inălţimea ta! — şuieră din gît bătrînul, ridicînd cu greu sprîncenele tremurătoare. — Fă-ţi pomană! Sîntem oameni sărmani şi nu vă putem mulţumi. Dar dacă înălţimea ta binevoieşte, Kiriuşka şi Vaska o să-ţi muncească pentru asta. Las' să muncească!

— Chiar c-o să-ţi plătim prin muncă! — zise Kirila şi ridică mîna de parcă se pregătea să rostească un jurămînt. — Dă-i drumu'! Crapă de foame cei de-acasă şi bocesc de-ţi vine să-ţi iei lumea-n cap!

Apoi flăcăul îi aruncă o căutătură bătrînului, îl trase de mînecă şi amîndoi, ca la poruncă, se lăsară în genunchi la picioarele doctorului. Acesta dădu din mînă a lehamite şi, fără să-şi mai întoarcă ochii, se îndreptă iute spre uşa casei lui.

POLINKA

E trecut de ora unu după amiază. In magazinul de galanterie „Noutăţi pariziene", din pasaj, vînzarea e în toi. Glasurile vînzătorilor se contopesc într-un zumzet neîntrerupt, ca la şcoală, cînd învăţătorul îi pune pe elevi să repete toţi în cor. Nici rîsul femeilor, nici zgomotul uşii de sticlă de la intrare, nici alergătura vînzătorilor nu curmă acest zumzet monoton...

In mijlocul magazinului s-a oprit Polinka, fata Mariei Andreevna, care ţine un mare atelier de croitorie. Polinka e mică de statură, slăbuţă, cu părul blond. S-a oprit şi caută din ochi pe cineva. Un băieţaş de prăvălie mic şi sprîncenat se apropie într-un suflet de dînsa şi, privind-o cît se poate de serios, o întreabă:

— Duduia ce doreşte?

— Pe mine mă serveşte de obicei Nikolai Timofeici! — îi răspunde Polinka.

Vînzătorul Nikolai Timofeici, un brunet bine făcut, cu părul încreţit, îmbrăcat după ultima modă, cu un ac mare la cravată, a şi golit în grabă tejgheaua din faţa lui, a întins gîtul şi o priveşte zîmbind pe Polinka.

— Respectele mele, Pelagheia Sergheevna! — îi strigă el cu glasul lui cald şi plin, de bariton. — Poftiţi vă rog!

— A, bună ziua ! — spune Polinka apropiindu-se. — Vezi am venit iar la dumneata. Dă-mi te rog nişte mărgele de cusut.

— Pentru ce vă trebuie ?

— Pentru corsaj, pentru spate, într-un cuvînt pentru o garnitură întreagă.

— Numaidecît !

Şi Nikolai Timofeici pune în faţa Polinkăi cîteva soiuri de mărgele ; fata alege fără grabă şi începe să se tocmească.

— Vai de mine, da' o rublă nu-i scump deloc ! — o încredinţează vînzătorul, zîmbind îngăduitor. — Mărgelele astea-s franţuzeşti, şlefuite în opt muchii... Dacă vreţi avem şi altele obişnuite, de duzină. Acelea-s 45 de copeici arşinul dar... nu mai e calitatea asta ! Gîndiţi-vă !

— Mi-ar mai trebui şi o garnitură de mărgele cu nasturi tot de mărgele, — spune Polinka, aplecîndu-se peste marfă şi nu se ştie de ce oftează. — Da' nişte bumbişori rotunzi din mărgele de culoarea asta, aveţi cumva ?

— Avem !

Polinka se apleacă şi mai mult peste tejghea şi întreabă încetişor :

— Pentru ce ai plecat atît de devreme de la noi, joia trecută, Nikolai Timofeici ?

— Hm ! Mă miră cum de ai văzut asta, — răspunde vînzătorul cu un zîmbet amar. — Erai atît de ocupată cu domnul student că... zău mă miră că ai băgat de seamă.

Polinka se îmbujorează la faţă, dar tace. Vînzătorul închide cutiile cu degete tremurătoare şi le aşază, fără nici o trebuinţă, una pesta alta. Trec cîteva clipe de tăcere.

— Aş mai vrea şi nişte dantelă cu mărgele, — spune Polinka, ridicîndu-şi spre vînzător ochii vinovaţi.

— De care doriţi ? Avem dantelă cu mărgele pe tul, neagră sau în culori. Cea mai modernă garnitură !

— Şi cît costă ?

— Cea neagră — de la 80 de copeici în sus. Cele în culori — 2 ruble şi jumătate. Iar pe la dumneata pe acasă n-o să mai calc în viaţa mea ! — adăugă încet Nikolai Timofeici.

— De ce ?

— Cum de ce ? Foarte simplu ! Ar trebui să înţelegi fără să-ţi mai spun. De ce să mă mai chinui ? Nu zău, crezi că-mi face plăcere să mă uit cum se-nvîrte studentul acela pe lîngă dumneata ? Văd şi înţeleg totul. Incă de cu toamnă îţi face curte în toată legea şi dumneata ieşi la plimbare cu dînsul ; iar cînd îţi vine în casă, nu-ţi iei ochii de la el, de parcă ar fi o icoană ! Eşti îndrăgostită de el, Pelagheia Sergheevna, şi altul mai bun, după părerea dumitale, nici că se află pe lume ! Mă rog, n-ai decît, şi să nu mai vorbim despre asta !

Polinka tace încurcată şi-şi plimbă în neştire degetul peste marginea tejghelei.

— Toate le văd eu cît se poate de limpede, — urmează vînzătorul. — Ce rezon aş mai avea să viu pe la dumneata ? Am şi eu mîndria mea. Nu-i face oricui plăcere să se simtă a cincea roată la căruţă. Ce aţi mai cerut ?

— Mămica mi-a zis să iau o grămadă de lucruri, dar nu mai ştiu. Am uitat. Mi-ar mai trebui nişte „marabu".

— De care doriţi ?

— De cel mai bun şi mai căutat.

— Cel mai cerut azi ar fi din pene de păsări. Iar culoarea, dacă o doriţi pe cea mai la modă, e „heliotrop" sau „canac", adică bordo cu galben. Avem un sortiment foarte bogat ! Ce-o să iasă din toată povestea asta, zău nu pricep. Uite, dumneata eşti amorezată, dar care-i sfîrşitul ?

Pe faţa lui Nikolai Timofeici, în jurul ochilor, apar pete roşii. Fără să-şi dea seama, el mototoleşte în pumn şnurul gingaş, pufos, şi vorbeşte întruna :

— Crezi poate că o să te măriţi cu el ? Despre asta — las-o mai încet. Visări deşarte. Studenţii n-au voie să se-nsoare. Ş-apoi, crezi că vine pe la dumneata cu gînduri cinstite ? Cum de nu ! Toţi studenţii ăştia nu

ne socotesc nici măcar oameni... Iar dacă vin prin case de negustori sau pe la croitorese, apoi o fac numai cu gîndul să-şi bată joc de noi, cei fără carte, ori să bea în voie. Acasă la ei sau la cei din lumea bună, e ruşine să bei. Dar la oameni simpli şi neînvăţaţi, cum sîntem noi, n-au de cine să se ruşineze. Aici pot să umble şi cu picioarele-n sus. Da! Şi de care „marabu" ziceaţi că vreţi? Iar dacă te curtează şi se preface că-i amorezat, se ştie ce urmăreşte... Cînd o să ajungă doctor sau avocat, o să-şi amintească într-o zi: „Ehei, am avut şi eu odată o fetiţă blondă! Ce-o mai fi făcînd oare?" Fac prinsoare că şi acum se laudă printre studenţii lui că a pus ochii pe o mică croitoreasă.

Polinka se aşază pe scaun şi priveşte gînditoare mormanul de cutii albe din faţa ei.

— Nu, n-o să iau „marabu", — spune dînsa oftînd. — Să-şi ia mămica de care crede, că mi-e frică să nu greşesc. Mie îmi daţi şase metri de franjuri, dintre acelea de 40 de copeici. Imi trebuie pentru un diplomat. Tot pentru el vreau nişte nasturi de cocos cu găuri, ca să se poată coasă bine de tot.

Nikolai Timofeici îi pune franjurii şi nasturii în pachetel. Fata îl priveşte cu ochi vinovaţi şi aşteaptă să-i mai spună ceva, dar vînzătorul tace posac şi rînduieşte „marabu"-ul prin cutii.

— Da, să nu uit... Imi mai trebuie nişte nasturi pentru un capot... — spune Polinka după o clipă de tăcere, trecîndu-şi batista peste buzele palide.

— Ce fel de nasturi doriţi?

— Capotul e pentru o negustorească. Daţi-mi ceva mai bătător la ochi, vă rog...

— Aşa-i! Pentru o negustorească trebuie ceva mai pestriţ! Poftim nasturii! Aveţi aici unii albaştri cu roşu şi cu auriul ăsta care se poartă atît de mult. Ăştia chiar că-s bătători la ochi. Cine-i mai delicat, ia negri, fără luciu şi numai cu o dungă subţire lucioasă pe margine. Un singur lucru nu înţeleg — oare dumneata nu-ţi dai seama? Spune-mi, te rog, la ce o să ducă aceste... plimbări?

— Nici eu nu ştiu, — şopteşte Polinka şi se apleacă spre nasturi. — Nici eu nu ştiu, Nikolai Timofeici, ce-i cu mine!

Un vînzător voinic, cu favoriţi, îşi face cu greu loc pe la spatele lui Nikolai Timofeici, înghesuindu-l în tejghea. Cu faţa strălucind de cea mai rafinată galanterie, vînzătorul strigă:

— Fiţi bună, madam, poftiţi încoace! Avem bluze de jerseu de trei calităţi: simple, sutajet şi brodate cu mărgele. Cu care să vă servim?

In aceeaşi clipă, trece pe lîngă Polinka o cucoană voinică, ce vorbeşte cu voce groasă, aproape de bas:

— Dar să fie fără cusături, numai tricotate, şi cu plumbi în tiv.

— Fă-te că cercetezi marfa, — spune în şoaptă Nikolai Timofeici aplecîndu-se spre Polinka şi zîmbind acru. — Şi apoi dumneata arăţi tare palidă la faţă şi bolnavă... Te-ai schimbat de tot. O să te lase el, Pelagheia Sergheevna, ai să vezi! Iar dacă s-o întîmpla să te ia, n-o să te ia din dragoste, ci silit de foame! O să se lăcomească la banii dumitale. Cu ei o să-şi facă mobilă frumoasă, dar pe urmă o să-i fie ruşine cu dumneata. O să se ferească să te arate musafirilor şi prietenilor, pentru că de... n-ai cultură; şi o să mai şi spună: necioplita de nevastă-mea. Zi şi dumneata: poţi să faci faţă într-un cerc de doctori sau avocaţi? Pentru ei eşti o croitoreasă, atîta tot, adică o necioplită.

— Nikolai Timofeici! — strigă cineva din fundul magazinului. — Uite, duduia cere trei metri de panglică cu două feţe. Ai aşa ceva?

Nikolai Timofeici se-ntoarce în partea de unde vine vocea, ia o înfăţişare veselă şi strigă:

— Am! Şi panglici cu două feţe şi catifea cu atlaz şi atlaz cu moar.

— Da, să nu uit! Olia m-a rugat să-i cumpăr un corset, — spune Polinka.

— Ţi-s ochii plini de lacrimi! — se sperie Nikolai Timofeici... — Pentru ce? Să mergem la corsete. Acolo o să fii mai ferită de ochii lumii că... nu se cade.

Şi străduindu-se să zîmbească, vînzătorul se îndreaptă cu o nepăsare prefăcută spre raionul corsetelor, împreună cu Polinka. Aici o ascunde după mormanul înalt de cutii.

— Ce fel de corset doriţi ? — întrebă el tare şi numaidecît îi spune încetişor : — Şterge-ţi ochii !

— Aş vrea... îmi trebuie unul de 48 de centimetri ! Numai că Olia m-a rugat să fie neapărat cu căptuşeală dublă şi... cu balene veritabile. Trebuie să vorbesc cu dumneata, Nikolai Timofeici. Te rog, vino diseară pe la noi !

— Despre ce ? N-am ce vorbi !

— Numai dumneata... numai dumneata mă iubeşti cu adevărat pe lumea asta. Cu altcineva nu pot să vorbesc.

— Nici o grijă ! N-o să fie nici cu trestie, nici cu balene din os, ci numai cu balene veritabile... Şi despre ce ai vrea să vorbim ? Eu cred că n-avem despre ce... Că la plimbare cu el tot o să te duci, nu-i aşa ?

— O... o să mă duc !

— Atunci la ce bun să mai vorbim ? Cu vorba nu faci nimic... Eşti îndrăgostită de el, nu ?

— Da... — şopteşte nehotărîtă Polinka şi lacrimi mari îi lunecă pe obraji.

— Ce să mai vorbim !... — spune încet Nikolai Timofeici, dînd nervos din umeri şi se face alb la faţă. — N-avem despre ce vorbi... Şterge-ţi ochii şi gata. Eu... eu nu vreau nimic...

In clipa asta se apropie de mormanul de cutii un alt vînzător, lung şi deşirat, şi spune clientei sale :

— Nu doriţi un elastic minunat pentru jartiere ? Dintre acelea care nu opresc circulaţia. Pînă şi doctorii l-au găsit foarte bun...

Nikolai Timofeici o fereşte cum poate pe Polinka de ochii lor şi, căutînd totodată să-şi ascundă tulburarea, îşi stoarce un zîmbet chinuit şi spune tare :

— Avem două feluri de dantele, duduie : de bumbac şi de mătase. Cele de bumbac sînt „oriental“, „britanice“, „valansien“, „croşe“, „torşon“. Iar cele de

mătase : „rococo“, „sutajet“, „cambre“... Dar pentru dumnezeu, șterge-ți ochii ! Vine cineva !

Și pentru că lacrimile nu vor să se oprească, spune mai departe, ridicînd și mai tare vocea :

— Dantele spaniole, „rococo“, „sutajet“, „cambre“... Ciorapi fildecos, de bumbac, de mătase...

LA BEȚIE

FABRICANTUL Frolov, un brunet frumos, cu barba tăiată rotund și cu privirea blîndă și catifelată, chefuia în salonul comun al unui restaurant de la marginea orașului, împreună cu avocatul său, Almer, un om între două vîrste, cu capul mare și părul aspru. Amîndoi veniseră aici de la un bal și de aceea erau în frac, cu cravată albă. In afară de ei și de chelnerii de lîngă ușă, în salon nu mai era țipenie de om; Frolov dăduse poruncă să nu mai intre nimeni.

La început, Frolov și Almer băură cîte un rachiu mare și înghițiseră niște stridii.

— Bun! — făcu Almer. — Să știi, frățioare, că eu am scornit moda asta cu stridiile după rachiu. Rachiul te arde și te ustură, iar stridia, de cum îi dai drumu' pe gît simți o adevărată voluptate. Nu-i așa?

Un chelner mai arătos, cu mustața rasă și favoriți cărunți, puse pe masă o sosieră.

— Ce aduci acolo? — îl întrebă Frolov.

— Sos „provansal" pentru scrumbii...

— Cum? Așa se servește? — strigă deodată fabricantul fără să se uite la sos. — Ce, ăsta-i sos? Ș-apoi nici nu știi să servești, imbecilule!

Ochii catifelați ai lui Frolov aruncau fulgere. El înfășură colțul feței de masă în jurul degetului, făcu

o mişcare uşoară şi... mîncarea, sfeşnicele, sticlele, totul zbură la pămînt cu zgomot, scrîşnet şi clinchet.

Chelnerii, deprinşi cu asemenea catastrofe, se repeziră într-un suflet spre masă şi cu multă seriozitate şi nepăsare, ca nişte chirurgi la operaţie, se apucară să adune cioburile.

— Straşnic mai ştii să te porţi cu ei, spuse rîzînd Almer. — Ei... dă-te mai la o parte, să nu calci în icre.

— Să vină inginerul ! — strigă Frolov.

Inginerul era un bătrîn ramolit, cu faţa acră ; odinioară fusese într-adevăr inginer, avusese o avere mare, pe care o irosise, şi acum, la sfîrşitul vieţii, lucra la restaurant ; era mai mare peste chelneri şi peste cîntăreţe şi mai îndeplinea şi alte mici treburi în legătură cu femeile. Inginerul veni la chemare şi se opri politicos în faţa lui Frolov, cu capul uşor aplecat pe umăr.

— Ascultă stimabile, — îl luă fabricantul la rost, — ce-i cu harababura asta de aici ? Cine i-a învăţat să servească aşa ? Ştii doar că nu înghit lucruri de astea ! Dracu' să vă ia ! N-o să mai calc pe la restaurantul vostru !

— Vă rog, Alexei Semionîci să fiţi atît de bun şi să ne iertaţi, — spuse inginerul ducîndu-şi mîna la inimă. — O să iau neîntîrziat măsuri şi dorinţele dumneavoastră cele mai mici vor fi împlinite cît se poate de repede şi de bine.

— Bine, bine ! Du-te...

Inginerul se înclină, porni de-a-ndaratelea spre uşă, fără să-şi îndrepte spatele, şi dispăru prin ea, trimiţînd pentru ultima dată spre cei doi, strălucirea briliantelor false pe care le purta la cămaşă şi pe degete.

Masa fu din nou pusă, Almer bău vin roşu, înfulecă cu poftă din nu ştiu ce pasăre cu trufe şi-şi comandă un „matelot" din mihalţi şi o cegă făcută rotogol ; Frolov se mulţumi să bea numai rachiu, după care mîncă pîine goală. În tot acest timp îşi frămînta obrajii între palme, se-ncrunta, pufăia, într-un cuvînt se vedea cît de colo că nu-i în apele lui. Nici unul nici celălalt nu scoteau o vorbă. Era linişte. Două becuri

electrice, acoperite cu globuri de un alb lăptos, clipeau şi fîsîiau de parcă s-ar fi supărat şi ele. În dosul uşii închise treceau ţigăncile din cor, murmurînd încetişor cîte un cîntec.

— Beau şi... nici o bucurie, — spuse în sfîrşit Frolov. — Cu cît torn mai mult în mine, cu atît mă simt mai treaz. Alţii se înveselesc de pe urma rachiului, iar eu mă fac rău, mă gîndesc la tot felul de lucruri urîte, nu pot dormi... De ce oare, frate, oamenii nu ştiu să mai scornească şi vreo altă plăcere în afară de beţie şi desfrîu ? Ţi-e şi scîrbă !

— Cheamă ţigăncile !

— Dă-le încolo...

În uşa ce da spre coridor, se ivi capul unei ţigănci bătrîne.

— Alexei Semionîci ! Ţiganii vor ceai şi coniac, — spuse dînsa. — Putem cere ?

— Puteţi ! — făcu Frolov. — Ştii, ei au nu ştiu cit la sută de la patron, cînd consumă pe socoteala clienţilor. Azi nu poţi să dai crezare nici unuia care-ţi cere de un rachiu. Toţi sînt josnici, laşi, răsfăţaţi ! Să-i luăm de pildă pe chelnerii de aici. Au mutre de profesori, sînt cărunţi, scot două sute de ruble pe lună, au familii, îşi ţin fetele pe la licee, dar poţi să-i sudui şi să-ţi baţi joc de ei cum vrei ! Inginerul pentru o rublă e în stare să-ţi înghită un borcan întreg de muştar şi să cînte cucurigu. Nu, zău ! Dacă măcar unul din ei s-ar ofensa, i-aş da pe loc o mie de ruble.

— Ce-i cu tine ? — îl întrebă Almer, privindu-l cu uimire. — De unde atîta tristeţe ? Te-ai înroşit la faţă şi ai o căutătură de fiară. Ce-i cu tine ?

— Rău ! Mi-a încolţit un gînd în minte ; s-a înfipt în creier ca un cui şi nu mai e chip să scap de el.

În salon intră un bătrînel mic de statură, rotund şi înecat în osînză, chel ca o bilă, jumulit, îmbrăcat cu o haină scurtă-n poale, cu o jiletcă liliachie şi cu o ghitară-n mînă. Bătrînelul făcu o mutră de tîmpit, duse mîna la frunte şi încremeni smirna, ca un soldat.

— A, parazitul ! — strigă Frolov. — Uite, ţi-l recomand : a strîns o avere, grohăind ca un porc. Vino-ncoa' !

Fabricantul turnă într-un pahar ţuică, vin, coniac, le amestecă cu sare şi piper şi întinse paharul parazitului. Acesta-l goli dintr-o înghiţitură şi plescăi din limbă.

— E aşa de obişnuit să bea tot felul de porcării, că vinul curat îi face şi rău ! — spuse Frolov. — Şi acum, parazitule, aşază-te aici şi cîntă !

Parazitul se aşează, îşi trecu peste strune degetele groase şi începu :

Firicică, floricică...

Frolov, care băuse şampanie, se cherchelise de tot. Izbi cu pumnul în masă şi spuse :

— Da, mă roade un gînd ! Nici o clipă nu-mi dă pace !

— Ce gînd ?

— Nu pot să spun ! E un secret, o taină pe care o mărturisesc doar în rugăciunile mele. Totuşi, dacă vrei... şi pentru că sîntem prieteni... dar să rămînă între noi. Nimănui nici o vorbă, auzi ? Poate dacă ţi-o spun, o să-mi uşurez sufletul. Dar, după ce o să mă asculţi, să uiţi totul, pentru numele lui dumnezeu !

Frolov se aplecă înspre Almer şi cîteva clipe nu făcu altceva decît să-i sufle în ureche ; apoi spuse, în sfîrşit :

— O urăsc pe nevastă-mea !

Avocatul îl privi uimit.

— Da, da, pe nevastă-mea, pe Maria Mihailovna, — bolborosi Frolov, înroşindu-se — O urăsc şi pace !

— Pentru ce ?

— Nu ştiu nici eu ! Sîntem căsătoriţi numai de doi ani, am luat-o, ştii şi tu, din dragoste, şi acum o urăsc ca pe un duşman, ca pe acest parazit, iartă-mi vorba proastă. Şi motive n-am ! Nici un motiv ! Cînd stă în preajma mea, cînd mănîncă sau spune cîte ceva, simt că-mi clocoteşte în suflet o mînie atît de mare, încît abia pot să mă stăpînesc să nu-i spun vreo mojicie. Intr--un cuvînt, nici nu ştiu ce se-ntîmplă cu mine ! Ca s-o părăsesc ori să-i spun adevărul în faţă, nu-i chip ! O să se strîngă un scandal ! Pe de altă

parte, viaţa alături de dînsa e mai rea ca în iad. Nu mai pot sta acasă! Ziua îmi trec vremea cu treburile şi cu restaurantele, iar nopţile mi le pierd prin tot soiul de localuri. Ei, ce spui de ura asta a mea? Şi doar nu-i o femeie oarecare! E frumoasă, deşteaptă, liniştită!

Parazitul izbi cu piciorul în pămînt şi începu să cînte:

C-ofiţerul mă-ntîlneam
Şi secrete şuşoteam.

— Drept vorbind, mi s-a părut întotdeauna că Maria Mihailovna nu-i o pereche potrivită pentru tine, — spuse Almer după cîteva clipe de tăcere şi oftă.

— Vrei să spui că-i învăţată? Dar ascultă-mă, şi eu am terminat liceul comercial cu medalie de aur şi am fost de vreo trei ori la Paris. Poate că nu-s mai învăţat decît tine, dar nici mai prost ca nevastă-mea nu sînt! Nu, frăţioare, nu de învăţătură e vorba! Stai să vezi de unde a început povestea. Într-o bună zi mi s-a năzărit aşa, deodată, că ea s-a măritat cu mine nu din dragoste, ci din pricina banilor mei. Şi gîndul ăsta mi s-a înfipt în cap, ca un cui! Ce am făcut, ce am dres, da' de scos nu pot să-l scot, afurisitul! Şi parcă dinadins, tocmai atunci a apucat-o şi pe nevastă-mea lăcomia. Cînd a dat, după atîta sărăcie, de sacul cu aur, s-a apucat să vînture banii în dreapta şi-n stînga. A înnebunit de tot! Şi-a pierdut pînă într-atît capul, că a risipit cîte douăzeci de mii pe lună! Eu unul cad repede la idei! N-am încredere în nimeni, pe toţi îi bănuiesc şi cu cît omul e mai drăguţ cu mine, cu atît mă chinuieşte mai mult bănuiala. Mi se pare mereu că mă linguşeşte din pricina banilor. Nu, în nimeni n-am încredere! Am o fire, măi frate, să nu dea dumnezeu nimănui!

Şi după ce goli pe nerăsuflate un pahar de vin, Frolov urmă:

— Dealtfel toate astea-s fleacuri! Lucruri despre care de obicei nu se vorbeşte! Prostii! M-a luat gura pe dinainte, de, ca omul la beţie! Iar tu mă priveşti acum cu ochi de avocat şi-ţi pare bine că ai aflat o

taină străină ! Ei, haide, haide ! S-o lăsăm baltă ! Să bem mai bine ! Ia ascultă, — îi spuse el unui chelner. — Mustafa e aici ? Cheamă-l !

Şi numaidecît intră în salon un pui de tătar, de vreo doisprezece ani, în frac şi cu mănuşi albe.

— Vino mai aproape ! — îl chemă Frolov. — Ia, lămureşte-mă te rog, cum se face că voi, tătarii, care odinioară eraţi stăpîni peste noi şi ne sileaţi să vă plătim chiar biruri, acum aţi ajuns să ne slugăriţi pe noi, ruşii, şi să vindeţi halate orientale. Cărui fapt se datoreşte o asemenea schimbare ?

Mustafa înălţă din sprîncene şi răspunse tărăgănat, cu glăsciorul lui subţirel :

— Vicisitudinile soartei !

Almer se uită la faţa lui serioasă şi începu să rîdă cu hohote.

— Dă-i o rublă ! — spuse Frolov. — Cu „vicisitudinile“ astea ale soartei o să facă avere ! Numai pentru vorbele astea două îl şi ţine patronul aici. Bea, Mustafa ! Ma-are mişel o să iasă din tine ! Te apucă groaza cînd te gîndeşti ce de paraziţi mişună în jurul bogaţilor. Nu mai are omul loc de voi, hoţi şi tîlhari cu înfăţişare nevinovată ! Oare să chem şi ţiganii ? Ce zici ? Ei, fie ! Să vină şi ţiganii !

Şi ţiganii, care demult aşteptau pe coridoare, năvăliră în salon, hăulind năpraznic şi începu un chiolhan sălbatic.

— Beţi ! — le striga Frolov. — Beţi, neam de faraoni ! Be-e-ţi ! I-hi-hi-i !

Intr-o zi de iarnă... i-i-i ! Sania zbura...

Ţiganii cîntau, fluierau, jucau... Cuprins de nebunia dezlănţuită, care pune uneori stăpînire pe „firile largi“, răsfăţate de viaţă, Frolov făcea prostii. Porunci să li se aducă ţiganilor o masă îmbelşugată, cu şampanie, făcu praf unul din globurile mate, aruncă cu sticle în tablouri şi oglinzi, dar se vedea bine că face totul fără nici un chef ; faţa îi era încruntată, se răstea la ţiganii pe care-i dispreţuia, iar în ochi şi în toate mişcările lui se citea numai ură... Pe inginer îl puse să cînte solo, iar pe ţiganii başi îi sili să bea un amestec de vin, rachiu şi untdelemn.

La şase dimineaţa i s-a adus socoteala.

— 925 de ruble şi 40 de copeici ! — spuse Almer şi dădu din umeri. — Pentru ce ? Nu, stai puţin ! Trebuie să controlez !

— Lasă ! — bîigui Frolov, scoţîndu-şi punga. — N-au decît... să mă jefuiască... De aceea-s bogat, ca să fiu jefuit... Fără paraziţi... nu se poate... Tu, de pildă... eşti omul meu de afaceri... ai de la mine şase mii de ruble pe an, dar... dar pentru ce ? Iartă-mă... nu ştiu ce vorbesc...

Întorcîndu-se de la restaurant împreună cu Almer, Frolov mormăia :

— Cînd mă gîndesc că mă duc acasă, mă apucă groaza ! Da... N-am pe nimeni în faţa căruia să-mi pot deschide sufletul... Toţi sînt tîlhari... şi trădători... Pentru ce ţi-am încredinţat taina mea ? Pe... pentru ce ? Poţi să-mi spui ?

Dar cînd ajunse în pragul casei, Frolov, care abia se mai ţinea pe picioare, se întinse spre Almer şi-l sărută pe gură, după vechiul obicei al moscoviţilor de a săruta pe oricine şi la orice prilej.

— Cu bine... Sînt un nesuferit, un om rău, — îi spuse dînsul. — Şi duc o viaţă urîtă şi nerușinată, o viaţă de beţivan ! Tu eşti un om cu carte, deştept, dar... te mulţumeşti numai să zîmbeşti dispreţuitor şi... să bei cu mine. Nici o... nici un sprijin n-am de la voi... Dacă mi-ai fi prieten cu adevărat, dacă ai fi într-adevăr cinstit, ar trebui să-mi spui „Eşti un nemernic, un om de nimic ! Eşti o lichea !“

— Ce tot vorbeşti, — bombăni încurcat Almer. — Du-te la culcare !

— Nici un ajutor de la nimeni... Atîta nădejde mi-a mai rămas că vara, cînd o să mă duc la ţară şi o să ies într-o zi la cîmp... o să se stîrnească o furtună mare, cu fulgere şi tunete şi o să mă trăsnească pe loc... Şi acum... cu... cu bine !...

Frolov îl mai sărută o dată pe Almer şi începu să urce cu greu scara, adormind de-a-npicioarele şi bolborosind vorbe fără şir, în timp ce doi feciori îl sprijineau de subsuori.

DIN NEBĂGARE DE SEAMĂ

PIOTR Petrovici Strijin, nepotul colonelesei Ivanova, acela căruia anul trecut i s-au furat galoşii noi-nouţi, s-a întors de la botez la ora două noaptea. Ca să nu-i mai scoale pe cei ai casei, şi-a scos încetişor haina în antret şi, în vîrful picioarelor, ţinîndu-şi răsuflarea, s-a strecurat în odaia lui de dormit, unde a început să se pregătească de culcare, fără să mai aprindă lumina.

Strijin duce îndeobşte o viaţă exemplară : nu bea, are o înfăţişare preacucernică şi citeşte numai cărţi bune pentru mîntuirea sufletului ; la botez însă, de bucurie că Liubov Spiridonovna a scăpat cu bine din „greaua încercare", şi-a îngăduit să dea de duşcă patru păhărele de rachiu şi un pahar de vin, care aducea cu ceva între oţet şi unt de ricină. Dar băuturile tari sînt aidoma apei de mare ori slavei : cu cît le sorbi mai mult, cu atît mai vîrtos le doreşti... Şi acum, pregătindu-se de culcare, Strijin simţea o dorinţă nepotolită de a bea un păhărel.

„Daşenka are, după cîte ştiu, nişte rachiu în dulap ; la dreapta, în colţişor, îşi zise dînsul. Dacă o să beau un păhărel n-o să-şi dea seama..."

După ce stătu puţin în cumpănă, Strijin birui teama de care se simţea cuprins şi se îndreptă spre dulap. Deschise uşa binişor, dibui cu grijă în colţul din dreapta după sticlă şi păhărel, umplu păhărelul, puse

sticla înapoi, îşi făcu cruce şi... dădu păhărelul de duşcă. In aceeaşi clipă se întîmplă un fel de minune. Strijin fu azvîrlit ca de o explozie, de la dulap spre ladă. In faţa ochilor văzu stele verzi, răsuflarea i se opri şi simţi în tot trupul nişte furnicături, de parcă ar fi căzut într-o baltă plină cu lipitori. I se păru că în loc de rachiu înghiţise o bucată de dinamită care l-a făcut praf pe el, casa şi toată ulicioara... Capul, mîinile, picioarele, totul parcă-i fusese smuls cu putere din trup şi-şi luase zborul la dracu', în nemărginire.

Timp de vreo trei minute rămase pe cufăr nemişcat, fără să răsufle, apoi se ridică şi se întrebă :

— Unde sînt ?

Cel dintîi lucru de care-şi dădu seama foarte limpede, după ce îşi veni deabinelea în fire, fu mirosul pătrunzător de gaz.

— Măiculiţă ! Ce-am făcut ! Am băut gaz în loc de rachiu ! — îşi zise el cu spaimă. — Sfinţi părinţi !...

Şi numai la gîndul că s-a otrăvit îl luă întîi cu frig şi apoi îl trecură toate năduşelile. Cît despre otravă, nici vorbă că o băuse ! Mărturie acestui fapt, în afară de mirosul ce domnea în odaie, erau arsurile din gură, stelele verzi din ochi, dangătul de clopot din urechi şi înţepăturile din stomac. Simţind că i se apropie sfîrşitul, Strijin, care nu se lăsa înşelat de nădejdi vane, vru să-şi ia rămas bun de la cei dragi şi se duse în iatacul Daşenkăi. (Fiind văduv, ţinea în casă, în loc de gospodină, pe cumnată-sa Daşenka, o fată bătrînă.)

— Daşenka ! — făcu el cu glas plîngăreţ, intrînd în iatac. — Daşenka dragă !

In întunecimea odăii se auzi întîi o moşmoneală, apoi un oftat adînc.

— Daşenka !

— A ? Cum ? — turui repede un glas de femeie. — Dumneata eşti, Piotr Petrovici ? Te-ai şi întors ? Ei, cum a fost ? Ce nume i-au pus fetiţei ? Şi cine a fost naşă ?

— Naşă a fost Natalia Andreevna Velikosveţkaia[1]), iar naş — Pavel Ivanîci Bessonniţîn[2])... Eu... mi se pare... că mor, Daşenka dragă!... Fetiţei i-au dat numele Olimpiada, în cinstea binefăcătoarei lor... Eu... eu, Daşenka... am băut gaz...

— Ce tot spui? Ce, v-au cinstit acolo cu gaz?

— Să-ţi spun drept... am vrut să beau nişte rachiu fără să te întreb pe dumneata şi... m-a pedepsit dumnezeu! Din nebăgare de seamă, am băut pe întuneric, gaz... Ce-i de făcut?

De cum auzi că cineva a umblat la dulap fără ştirea ei, Daşenka se învioră... Aprinse pe loc lumînarea, sări jos din pat, numai în cămaşă de noapte şi, pistruiată, osoasă, cu moaţe în cap, lipăi cu picioarele goale spre dulap.

— Cine ţi-a dat voie, hai? — întrebă ea aspru, cercetînd dulapul pe dinăuntru. — Crezi poate că ţin rachiul pentru dumneata?

— Eu... eu, Daşenka, n-am băut rachiu, ci gaz... — bolborosi Strijin, ştergîndu-şi fruntea acoperită cu broboane de sudoare rece.

— Da' pe gaz de ce pui mîna? Ce treabă ai cu gazul? Crezi că l-am pus acolo ca să umbli la el? Sau poate îţi închipui cumva că nu costă bani? Hai? Ştii cît face acum o sticlă de gaz? Ştii?

— Daşenka dragă! — gemu Strijin. — Aici e vorba de viaţă şi de moarte, iar dumneata îi dai zor cu banii!

— Te-ai îmbătat ca un neom şi-ţi vîri nasul în dulapul meu! — strigă Daşenka, trîntind cu năduf uşiţa dulapului. — O, ucigaşi, călăi! Nici zi, nici noapte n-am odihnă, nenorocita de mine! Vipere veninoase, tîlhari afurisiţi! Dar-ar domnul să aveţi în viaţa de apoi liniştea pe care o am eu aici! Chiar

---

[1]) Pentru a ilustra unul din importantele procedee artistice de tipizare folosite de autor, care adeseori dă numelor proprii un anumit tîlc, vom indica în note cuvintele din limba rusă de la care derivă precum şi traducerea lor în limba romînă. De pildă: *Velikosveţkaia* derivă de la *velichi svet* — în limba romînă *lumea bună*. (N. red. rom.)

[2]) *Bessonniţa* — insomnie (N. red. rom.)

mîine plec din casa asta! Sînt fată şi nu-ţi dau voie să stai în faţa mea în izmene! Şi, cum de-ndrăzneşti să te zgîieşti la mine cînd sînt dezbrăcată?

Şi dă-i, şi dă-i... Strijin ştia că pe Daşenka, dacă o apucă năbădăile, poţi tu să te rogi, poţi să te juri, poţi să tragi cu tunul chiar, că tot n-o domoleşti; de aceea dădu din mînă a pagubă, se îmbrăcă şi se hotărî să se ducă la doctor. Doctorii însă sînt uşor de găsit numai atunci cînd n-ai nevoie de ei. După ce colindă în zadar trei străzi şi sună de cinci ori la doctorul Cephariant şi de şapte ori la doctorul Bultîhin, Strijin dădu fuga la o spiţerie: poate mi-o ajuta şi spiţerul, îşi zise el. După o lungă aşteptare, ieşi în sfîrşit un spiţer mărunţel, negricios, cu părul creţ şi ochii cîrpiţi de somn, în halat, şi cu o înfăţişare atît de impunătoare şi plină de deşteptăciune, că pe Strijin îl apucă şi groaza.

— Ce doriţi? — întrebă spiţerul cu glasul cu care pot întreba numai cei mai serioşi şi deştepţi farmacişti de religie mozaică.

— Vă rog... pentru numele lui dumnezeu...! — rosti Strijin, înecîndu-se aproape. — Daţi-mi ceva... Chiar adineauri, am băut, din nebăgare de seamă, nişte gaz! Mor!

— Vă rog să vă liniştiţi şi să-mi răspundeţi la întrebări... Simplul fapt că sînteţi atît de tulburat mă împiedică să vă înţeleg. Aţi băut gaz? Da-a?

— Da, gaz! Scăpaţi-mă, vă rog, de la moarte!

Spiţerul se apropie liniştit şi serios de masă, luă o carte, o deschise şi se cufundă în ea. După ce citi două pagini, ridică mai întîi un umăr, apoi altul, făcu o strîmbătură dispreţuitoare, căzu pe gînduri, apoi trecu în odaia vecină. Ceasul din perete bătu ora patru. La patru şi zece spiţerul se întoarse cu o altă carte şi se cufundă iar în citit.

— Hm! — făcu el cu oarecare uimire. — Simplul fapt că nu vă simţiţi bine, mă face să cred că ar fi trebuit să vă duceţi la un doctor, nu să veniţi la farmacie.

— Dar... eu am fost la doctor. Am sunat, am sunat şi degeaba!

— Hm! Dumneavoastră credeţi că noi, farmaciştii, nu sîntem oameni! Pînă şi cîinele şi pisica au dreptul la odihnă... Dar dumneavoastră nu vreţi să înţelegeţi asta! Vă închipuiţi, pesemne, că noi nu sîntem oameni, că avem nervi de oţel!

Strijin îl ascultă pe spiţer pînă la capăt, apoi oftă şi se duse acasă.

„Se vede că mi-e scris să mor!“ gîndi el. Gura îi ardea, duhnea a gaz, în stomac simţea înţepături, iar urechile îi bubuiau: bum, bum, bum! Şi în fiece clipă i se părea că se sfîrşeşte, că inima nu-i mai bate...

De îndată ce se întoarse acasă, se grăbi să scrie: „Rog să nu învinuiţi pe nimeni de moartea mea!“ Apoi îşi făcu rugăciunea, se culcă în pat şi-şi trase plapuma peste cap. Pînă-n ziuă, însă, nu putu să aţipească, tot aşteptîndu-şi moartea, şi în tot acest timp i se năzări că mormîntul i se acoperise de verdeaţă tînără, iar deasupra lui ciripesc păsările...

A doua zi dimineaţa, Strijin, stînd pe marginea patului, îi spunea zîmbind, Daşenkăi:

— Dacă duci o viaţă cumpătată, cum scrie la carte, surioară dragă, nici o otravă din lume nu te răpune! Uite eu, de pildă. Am fost pe marginea prăpastiei, am luptat cu moartea, m-am chinuit şi acum... iată-mă, sînt teafăr, sănătos. Mi-e cam arsă gura, mă înţeapă niţel în gît, dar altminteri sînt sănătos tun, slavă domnului!... Şi de ce? Pentru că duc o viaţă cumpătată!

— Ba nu! Pentru că-i prost gazul! — oftă Daşenka, tot gîndindu-se la cheltuieli cu ochii ţintă într-un punct. — Asta-nseamnă că băcanul nu mi l-a dat pe cel bun, ci pe acela de o copeică şi cincizeci funtul! Biata, nenorocita de mine! Călăi afurisiţi! Dar-ar domnul să duceţi pe lumea cealaltă traiul pe care-l duc eu aici... tîlhari blestemaţi.

Şi dă-i, şi dă-i...

VEROCIKA

IVAN Alexeevici Ognev [1]) îşi aduce bine aminte cum în seara aceea de august, a deschis cu zgomot uşa de sticlă şi a ieşit pe terasă. Purta o pelerină uşoară şi o pălărie de pai cu boruri mari, care acum, plină de praf, zace împreună cu cizmele, undeva sub pat. Intr-o mînă ţinea un teanc mare de cărţi şi caiete legate cu sfoară, iar în alta — un toiag gros şi noduros.

Lîngă uşă, stătea Kuzneţov [2]) stăpînul casei, un bătrîn chel, cu barbă lungă şi căruntă, îmbrăcat cu o haină de vară, albă ca zăpada ; Kuzneţov ţinea în mînă o lampă aprinsă şi-i lumina calea, zîmbind prietenos şi dînd din cap în semn de bun rămas.

— Rămîi sănătos, prietene ! — i-a strigat Ognev.

Kuzneţov a pus lampa pe o măsuţă şi a ieşit şi el pe terasă. Două umbre lungi şi subţiri se aşternură peste trepte, se întinseră spre răzoarele cu flori şi, clătinîndu-se uşor, se opriră cu capetele proptite în trunchiurile teilor.

— Rămîi sănătos, dragul meu şi încă o dată mulţumesc ! — i-a mai spus Ivan Alexeevici. — Mulţumesc pentru primirea dumitale caldă, pentru toată grija şi dragostea ce mi-ai arătat-o... In vecii vecilor n-o să uit ce bine m-am simţit la dumneata. Aţi fost

---

[1]) *Ogon* — foc. (N. red. rom.)

[2]) *Kuznet* — fierar. (N. red. rom.)

atît de buni cu mine şi dumneata, şi fiica dumitale, şi ceilalţi! Toţi sînteţi drăguţi, veseli şi primitori... Nişte oameni atît de minunaţi, că n-am cuvinte să spun!...

Din pricina simţămintelor ce-l năpădiseră şi a vişinatei pe care abia o băuse, Ognev vorbea cîntat, ca un seminarist, şi-şi arăta marea lui înduioşare nu atît prin vorbe, cît mai ales clipind des din ochi şi dînd mereu din umeri. Kuzneţov, la fel de cherchelit şi de înduioşat, se întinsese spre tînărul său prieten şi-l sărutase.

— M-am legat de voi toţi ca un cîine! — a urmat Ognev. — N-a fost zi de la dumnezeu să nu fi venit aici, ba de vreo zece ori am şi dormit la dumneata, iar cît despre vişinată, am băut atîta, că mi-e şi groază să-mi amintesc! Dar mai cu seamă îţi mulţumesc, Gavril Petrovici, pentru ajutorul şi sprijinul pe care mi l-ai dat în muncă. Fără dumneata, m-aş fi moşmonit cu statistica asta pînă în octombrie. În prefaţa pe care am s-o fac la carte, chiar aşa o să şi scriu: „Socot de datoria mea să aduc aici mulţumiri preşedintelui zemstvei din judeţul X, Kuzneţov, pentru ajutorul lui neprecupeţit"... Ştii, statistica are un viitor strălucit! Verei Gavrilovna — plecăciune adîncă din parte-mi, iar doctorilor, celor doi procurori şi secretarului dumitale, să le spui că n-o să uit cît oi trăi sprijinul ce mi l-au dat! Şi acum, prietene, să ne îmbrăţişăm călduros şi să ne dăm cea de pe urmă sărutare!

Şi Ognev, înduioşat deabinelea, se mai sărutase o dată cu bătrînul şi pornise în jos pe scări. Dar, punînd piciorul pe ultima treaptă, întorsese iar capul şi întrebase:

— O să ne mai vedem noi oare vreodată?

— Numai dumnezeu ştie! — răspunsese bătrînul. — Probabil că nu!

— Da, adevărat! Pe dumneata nu-i chip să te momească omul la Petersburg, nici cu colaci; iar eu n-aş crede să mai mă abat vreodată prin părţile astea! Ei, rămîi cu bine!

— Trebuia să-ţi laşi cărţile aici! — îi strigase din urmă Kuznețov. — Ce zor ai să te cari cu asemenea povară? Ţi le-aş fi trimis mîine cu unul din oamenii mei!

Dar Ognev nu l-a mai ascultat şi s-a depărtat cu paşi grăbiţi de casă. Sufletul lui încălzit de vişinată era şi vesel, şi duios, şi trist totodată... Mergea şi se gîndea cît de des ai prilejul să întîlneşti în viaţă oameni de treabă şi ce păcat că de pe urma acestor întîlniri te alegi numai şi numai cu aduceri aminte. Se întîmplă uneori să vezi în zare un stol de cocori; adierea slabă a vîntului îţi aduce la urechi chiar ţipetele lor jalnice şi avîntate... Peste o clipă însă, ori cu cîtă lăcomie ai cerceta zările albastre, nu mai vezi nici un punct întunecat, nu mai auzi nici un ţipăt. La fel se întîmplă şi cu oamenii, cu feţele şi graiul lor: apar o clipă în viaţa noastră şi se mistuie apoi în trecut, fără să lase în urmă altceva decît slabe aduceri aminte... Ivan Alexeici, care trăise din primăvară în judeţul X şi venise zi de zi în casa primitoare a familiei Kuznețov, se legase mult de bătrîn, de fiica lui, de slugi, şi cunoştea pînă în cele mai mici amănunte toată casa, terasa cea plăcută, cotiturile aleilor şi arborii ce se desenau în noapte deasupra bucătăriei şi a încăperii de scăldat, dar de îndată ce o să treacă acum dincolo de portiţă, toate astea se vor preface în amintiri şi-şi vor pierde pentru el însemnătatea lor adevărată; apoi va trece un an, doi, şi chipurile dragi o să se întunece în mintea lui, la fel ca orice plăsmuire, ca orice rod al fanteziei...

„In viaţă nimic nu-i mai de preţ decît omul! îşi zicea Ognev cu căldură, înaintînd pe aleea ce ducea spre portiţă. Nimic!“

In grădină era cald şi domnea linişte adîncă. Mirosea a rezeda, a regina nopţii şi a heliotrop, care mai înfloreau încă pe răzoare. Intre tufe şi copaci, se adunase o pîclă uşoară, diafană, îmbibată de lumina lunii, iar pe alei, lucru care-i rămăsese multă vreme în minte lui Ognev, smocuri mari de ceaţă, ca nişte arătări, pluteau, unele după altele, încet, lin, dar totuşi aşa, încît ochiul putea să le urmărească mişcarea.

Luna se oprise sus de tot, peste livadă, iar smocurile de neguri de deasupra pămîntului pluteau spre răsărit, gingaşe şi străvezii... Lumea întreagă părea alcătuită numai din siluete negre şi umbre alburii, iar Ognev, care urmărea jocul negurilor în seara aceea de august scăldată în raze de lună, se gîndea — poate pentru prima oară în viaţa lui — că ceea ce vede nu-i realitate, ci un decor de teatru, în care artificieri neîndemînatici s-au ascuns prin tufişuri, şi, vrînd să scalde livada în strălucirea albă a unui foc bengal, au umplut-o totodată şi de fum alburiu.

Cînd ajunse aproape de portiţă, Ognev văzu o arătare întunecată care s-a desprins de gărduţul scund al grădinii cu flori şi vine acum înaintea lui.

— Vera Gavrilovna! — se bucură dînsul. — Aici erai? Te-am căutat pretutindeni... voiam să-mi iau rămas bun de la dumneata... Rămîi sănătoasă! Plec!

— Aşa devreme? Nu e nici unsprezece!

— N-am încotro! Am cinci verste de mers şi mai trebuie să-mi fac şi bagajele. Iar mîine mă scol cu noaptea-n cap...

In faţa lui Ognev era Vera, fiica lui Kuzneţov, o fată de 21 de ani, tristă ca de obicei, îmbrăcată fără grijă şi drăguţă. Fetele care visează mult şi, tolănite alene, citesc zile-ntregi orice le cade în mînă, fetele care se lasă pradă plictiselii şi tristeţii, se îmbracă de obicei neîngrijit. Dar acelora dintre ele pe care natura le-a dăruit cu bun gust şi cu instinctul frumosului, această lipsă de grijă în îmbrăcăminte le dă un farmec deosebit. Cel puţin Ognev, de cîte ori îşi amintea mai tîrziu de Verocika, nu şi-o putea închipui fără bluza ei prea largă care făcea în jurul mijlocului fetei cute adînci şi care totuşi părea că abia-i atinge făptura, fără zuluful neastîmpărat ce-i scăpa din pieptănătura înaltă, şi fără şalul roşu de lînă, cu cănăfiori rotunzi împrejur, ce-i atîrna seara pe umăr, desumflat ca un steag pe vreme liniştită, iar ziua zăcea boţit în tindă, lîngă şepcile bărbaţilor, ori pe sipetul din sufragerie, unde dormea de obicei un motan leneş. De la şalul roşu, de la cutele largi ale bluzei, venea parcă o adiere de lene dulce, de viaţă petrecută în tihna casei, de

blîndeţe... Şi poate pentru că Vera îi plăcea lui Ognev, de aceea ştia el să găsească în orice năsturaş al ei şi în orice volănaş ceva cald, plăcut, curat, ceva bun şi plin de poezie, tocmai acel ceva ce nu au femeile viclene şi reci, lipsite de simţul frumosului.

Verocika era bine făcută, avea un profil regulat şi părul numai cîrlionţi. Ognev, care nu prea întîlnise cine ştie cîte femei în viaţa lui, o găsea minunat de frumoasă.

— Plec! — i-a spus el, luîndu-şi rămas bun lîngă portiţă. — Să-mi păstrezi o amintire plăcută! Şi, mulţumesc pentru tot!

Şi Ognev începu să-i mulţumească Verei pentru primirea frumoasă, pentru grija şi prietenia pe care i le-a arătat, vorbind cu acelaşi glas cîntător de seminarist ca şi adineauri cu tatăl fetei, clipind din ochi şi dînd din umeri la fel ca atunci.

— Despre dumneata i-am scris mamei în fiece scrisoare, — i-a mai spus el. — Dacă toată lumea ar fi ca tatăl dumitale şi ca dumneata, viaţa ar fi un rai pe pămînt. Şi apoi toţi de aici sînt nişte oameni minunaţi: simpli, buni la inimă, cinstiţi.

— Şi acum unde ai să te duci? — l-a întrebat Vera.

— Acum? Intîi la mama, la Orel. O să stau acolo vreo două săptămîni şi o să mă întorc după aceea la Petersburg, la munca mea.

— Şi pe urmă?

— Pe urmă? O să lucrez acolo toată iarna, iar primăvara o să hoinăresc iar te miri pe unde, în căutare de material. Şi acum... cu bine! Fii fericită, trăieşte o sută de ani şi păstrează-mi o amintire frumoasă! Nu cred să ne mai întîlnim vreodată!

Ognev s-a aplecat şi a sărutat mîna Verei. Apoi tăcut şi tulburat şi-a îndreptat pelerina, a apucat mai bine teancul de cărţi şi, după cîteva clipe, a vorbit iar:

— Ce ceaţă deasă!

— Da. N-ai uitat nimic la noi?

— Ce să uit? Parcă nu...

Cîteva clipe Ognev a rămas pe loc, fără să scoată o vorbă, apoi s-a-ntors stîngaci spre portiță și a ieșit din grădină.

— Stai puțin! Te petrec pînă la pădurea noastră, — i-a spus Vera, ieșind în urma lui.

O luară pe drum Acum, copacii nu mai întunecau priveliștea, iar cerul și depărtările se vedeau pînă-n zări. Ca învăluită într-o năframă ușoară, firea-ntreagă se ascundea după pîcla străvezie și lăptoasă a negurilor și-și arăta de acolo, jucăușă, marea ei frumusețe; bucăți de ceață mai deasă și mai albă se așterneau în fîșii mai groase ori mai subțiri pe lîngă tufe și căpițe, ori rătăceau, pletoase, de-a curmezișul drumului, ghemuindu-se cît mai aproape de pămînt, de parcă s-ar fi temut să întunece zarea langă. Prin fumul ușor se zărea tot drumul pînă la pădure, cu rîpile lui negre de pe margine, cu tufișurile ce creșteau prin acele rîpi și de care se aninau smocuri de neguri plutitoare. Cam la vreo jumătate de verstă de la portiță, se zărea pata întunecată a pădurii lui Kuznețov.

„De ce oare vine cu mine? O să trebuiască s-o petrec înapoi!“ gîndi Ognev, dar după ce privi fugar profilul fetei, zîmbi blînd și-i spuse:

— Imi vine greu să plec pe o vreme atît de frumoasă! Seara e cu adevărat romantică: lună, liniște, și tot ce trebuie. Știi ceva, Vera Gavrilovna? De 29 de ani trăiesc pe lume și n-am avut încă un roman de dragoste. In toată viața mea nu e nici o poveste de iubire dintr-acelea cu întîlniri, rătăciri pe alei, suspine, sărutări... toate astea le cunosc numai din auzite. Nu prea e firesc. La oraș, cînd stau în odaia mea, nu-mi dau seama de această lipsă. Dar aici, în sînul naturii, o simt cît se poate de viu... Parcă mi-e și ciudă!

— Cum de s-a întîmplat așa?

— Nici eu nu știu. Poate că niciodată n-am avut vreme, dar poate — iarăși — că n-am întîlnit în viața mea femei care... Intr-un cuvînt am prea puține cunoștințe și nu mă duc nicăieri.

Inaintară vreo trei sute de pași fără să mai rostească o vorbă. Ognev privea cu coada ochiului capul neaco-

perit şi şalul Verei şi în minte îi reînviau, una cîte una, zilele primăverii şi ale verii; au fost zile cînd, departe de odaia lui din Petersburg, el se bucura din plin de dragostea unor oameni atît de buni, de natura încîntătoare şi de munca lui iubită, şi abia de avea vreme să vadă cum zorile dimineţii lasă loc amurgului, cum unul după altul, prorocind sfîrşitul verii, se sting cîntecele privighetorii, ale pitpalacului, ale cîrsteiului... Vremea trecea pe nesimţite, dovadă a unei vieţi frumoase şi uşoare... Apoi începu să-şi amintească cu glas tare cum el, băiat fără avere, neobişnuit cu călătoriile şi cu oamenii străini, a pornit fără nici o bucurie, pe la sfîrşitul lui aprilie în judeţul X, unde se aştepta să găsească doar plictiseală, singurătate şi nepăsare faţă de statistică, ştiinţă, care — după părerea lui — şi-a cucerit un loc de frunte. Ajuns într-o dimineaţă de aprilie în oraşelul de reşedinţă al judeţului X, trăsese la hanul lui Reabuhin [1]), un starover, unde pentru douăzeci de copeici pe zi căpătase o cameră curată şi luminoasă, dar numai în urma făgăduielii pe care o dăduse mai întîi stăpînului că o să fumeze doar afară. După ce se odihnise puţin şi aflase cine e preşedintele zemstvei, pornise fără zăbavă la Gavril Petrovici. Drumul de patru verste ducea prin pajişti nespus de frumoase şi dumbrăvi tinere. Sus pe sub norii cerului, cîntau ciocîrliile, umplînd văzduhul cu tremurul argintiu al cîntecului lor, iar jos, pe ogoarele abia înverzite, umblau tacticos ciori negre, bătînd uneori domol din aripi...

— Doamne! — se mirase pe atunci Ognev, — oare cei de aici respiră întotdeauna aerul ăsta minunat, sau poate numai astăzi, în cinstea venirii mele, e atît de înmiresmat văzduhul?

Aşteptîndu-se la o primire rece, oficială, Ognev intrase la Kuznetov cu sfială, privind pe sub sprîncene şi ciupindu-şi ruşinos bărbuţa. La început, bătrînul ascultase cu fruntea încreţită, fără să priceapă pentru ce tînărul acela, cu statistica lui cu tot, are nevoie de zemstă; dar cînd Ognev îl lămurise pe larg

---

[1]) *Reaboi* — ciupit de vărsat, pistruiat. (N. red. rom.)

ce-i aceea un material stastistic şi de unde se culege, Gavril Petrovici se înviorase, zîmbise şi începuse să se uite cu o curiozitate copilăroasă în caietele lui... In aceeaşi seară, Ivan Alexeici a stat la masa familiei Kuzneţov, s-a cherchelit văzînd cu ochii, cu vişinată tare, s-a uitat la chipurile blînde şi mişcările leneşe ale noilor săi prieteni şi a simţit în tot trupul o toropeală dulce, care te îmbie la somn, te face să te-ntinzi de plăcere şi să zîmbeşti. Iar noile lui cunoştinţe l-au privit cu ochi prietenoşi, l-au întrebat dacă are tată şi mamă, cît cîştigă pe lună şi dacă se duce des la teatru...

Ognev îşi mai aminteşte de călătoriile prin plăşile din apropiere, de petrecerile la iarbă verde, de pescuit şi de vizita pe care au făcut-o cu toţii la o mînăstire de maici, la stareţa Marfa, care le-a dăruit fiecăruia cîte o punguliţă cusută cu mărgele, îşi mai aminteşte şi de certurile aprinse şi nesfîrşite, adevărate certuri ruseşti, cînd oamenii fac spume la gură, bat cu pumnul în masă, nu mai ascultă ce spun ceilalţi, îşi iau vorbele din gură unul altuia şi, fără să-şi dea seama, se contrazic, în fiecare frază, schimbă mereu subiectul şi, după ce se înverşunează aşa două-trei ceasuri, îi apucă rîsul:

— Naiba ştie din ce ne-am luat la ceartă! Cu ce-am început şi uite unde-am ajuns?!

— Dar îţi mai aminteşti cum dumneata, cu mine şi cu doctorul, am fost călare la Şestovo? — i-a mai spus Ivan Alexeici Verei, cînd se apropiau de pădure. — Am întîlnit în calea noastră un cerşetor sărac cu duhul. Eu i-am întins cinci copeici, iar dînsul şi-a făcut de trei ori semnul crucii şi a aruncat banul într-un lan de secară. Doamne, ce de amintiri duc eu cu mine de aici! Dacă le-aş putea aduna pe toate într-un ghemotoc, aş face din ele un bulgăre de aur. Nu înţeleg pentru ce atîţia oameni deştepţi şi plini de simţire se înghesuie prin oraşe şi nu vin încoace? Oare pe Nevski sau în casele mari şi umede de piatră, se simt mai la largul lor decît aici? Nu zău! Eu unul am socotit întotdeauna că odăile mobilate, ti-

xite de pictori, savanți și jurnaliști, sînt un fel de prejudecată!

La vreo douăzeci de pași înainte de pădure, era o punte mică cu cîte un stîlpișor la fiecare capăt; puntea asta slujea întotdeauna drept popas familiei Kuznețov și oaspeților acestora, cînd ieșeau seara la plimbare. De aici, doritorii puteau stîrni ecoul pădurii și tot de aici se vedea bine cum se afundă drumul în desișul întunecat.

— Uite și puntea! — i-a zis Ognev. — De aici trebuie să faci cale-ntoarsă...

Vera s-a oprit și și-a domolit răsuflarea.

— Hai să stăm puțin, — i-a spus dînsa, așezîndu-se pe unul din stîlpișori. — La despărțire, cînd îți iei rămas bun de la cineva, trebuie să stai jos; așa-i obiceiul.

Ognev s-a așezat lîngă fată pe teancul lui de cărți și a vorbit mai departe. Iar fata răsuflînd greu, de atîta umblet, se uita nu la Ivan Alexeici, ci undeva, în altă parte, astfel încît el nu-i vedea fața.

— Ce ar fi să ne întîlnim cîndva, după vreo zece ani? — i-a spus dînsul. — Cum o să arătăm atunci? Dumneata ai să fii o prearespectată mamă de copii, iar eu — autorul unui volum tot atît de respectat, cu date statistice de care nimeni n-are nevoie, un volum gros ca patruzeci de mii de cărți la un loc! Și cînd o să ne întîlnim, o să ne amintim de vremurile de demult... Acum, trăim ziua de azi, care ne umple sufletele și ne tulbură, atunci însă, cînd o să ne întîlnim, n-o să ne mai amintim în ce zi, în ce lună și nici măcar în ce an ne-am văzut pentru ultima oară aici, pe puntea asta. Dumneata cred că ai să te schimbi... Spune-mi, ai să te schimbi?

Vera a tresărit și și-a întors fața spre el.

— Cum? — l-a întrebat dînsa.

— Te întrebam dacă...

— Iartă-mă, n-am auzit ce spuneai.

Și numai atunci Ognev și-a dat seama că fata părea schimbată... Era palidă, răsufla greu și răsuflarea ei întretăiată făcea să-i tremure mîinile, buzele, capul, iar pe frunte îi căzuseră acum doi zulufi, în loc

de unul ca de obicei... Se vedea după toate că nu vrea să-l privească în faţă şi caută să-şi ascundă tulburarea, ba trăgînd de gulerasul care parcă-i tăia gîtul, ba trecîndu-şi şalul roşu de pe un umăr pe celălalt...

— Mi se pare că ţi-e frig, — i-a spus Ognev. — Nu prea-i sănătos să stai jos pe o ceaţă ca asta. Hai să te petrec *nach Hause* [1]).

Dar Vera nu i-a răspuns.

— Ce ai? — a urmat zîmbind Ivan Alexeici. — Taci mereu şi nu-mi răspunzi la întrebări. Poate nu te simţi bine? Ori eşti supărată pe mine? Spune!

Vera şi-a apăsat tare palma de obrazul întors spre Ognev, dar şi-a luat-o numaidecît de pe faţă.

— Ce situaţie groaznică!... — a şoptit dînsa şi pe faţă i s-a zugrăvit o durere adîncă. — Groaznică!

— Unde-i grozăvia? — a întrebat-o Ognev strîngînd din umeri, vădit uimit. — Ce s-a întîmplat?

Respirînd greu ca şi mai înainte, cu umerii tremurători, Vera i-a întors o clipă spatele, a privit cerul, apoi i-a spus:

— Trebuie să-ţi vorbesc, Ivan Alexeici...

— Te ascult.

— O să găseşti poate că e curios... o să te mire poate... Dar mi-e totuna.

Ognev a mai dat o dată din umeri şi s-a pregătit să asculte.

— Uite ce-i... — a început Verocika, privind în jos şi jucîndu-se cu ciucurii şalului. — Să vezi... voiam să-ţi spun... O să găseşti poate că-i ciudat şi... ai să spui că-i o prostie, dar... nu mai pot.

Vorbele fetei s-au prefăcut într-o bîiguială abia auzită şi au sfîrşit printr-o izbucnire de plîns. Vera şi-a acoperit faţa cu batista, şi-a plecat şi mai tare capul, plîngînd acum în hohote. Ivan Alexeici a făcut un „hm!" stînjenit şi neştiind ce să spună şi ce să facă a aruncat în jur o căutătură deznădăjduită. Neobişnuit cum era cu lacrimile şi sughiţurile, a simţit deodată că-l ustură şi pe el ochii.

---

[1]) Acasă (în limba germană). (N. trad.)

— Ce mai e şi asta! — a bombănit descumpănit. — Vera Gavrilovna, pentru ce? Draga mea, poate... eşti bolnavă? Sau te-a supărat cineva? Spune-mi tot şi eu... asta... o să te ajut...

Iar cînd, în dorinţa lui de a o mîngîia, i-a luat încetişor mîinile de la ochi, Verocika i-a zîmbit printre lacrimi şi i-a spus:

— Eu... eu te iubesc!

Vorbele astea fireşti, obişnuite, fură rostite tot atît de firesc şi de obişnuit, dar Ognev şi-a întors capul de la Vera, cuprins de o mare buimăceală, s-a ridicat în picioare, iar cînd buimăceala i s-a mai risipit, s-a simţit cuprins de o mare spaimă.

Tristeţea, căldura şi duioşia trezite în sufletul lui de vorbele de bun rămas şi de vişinată, pieriseră ca prin farmec, lăsînd loc unui simţămînt tăios şi neplăcut de stînjeneală. Parcă i se frînsese dintr-o dată ceva în suflet! S-a uitat la Vera pe furiş, cu coada ochiului, şi acum, după ce fata îi mărturisise dragostea şi lepădase parcă vălul care o făcea inaccesibilă şi care înfrumuseţează atît de mult orice femeie, se făcuse în ochii lui mai mică, mai obişnuită, mai puţin strălucitoare.

„Ce-i cu mine oare? s-a întrebat el cu groază. O iubesc şi eu... ori nu? Ce încurcătură!“

Iar fata, după ce rostise în sfîrşit lucrul cel mai de seamă şi mai greu de spus, a răsuflat mai uşor, mai în voie. S-a ridicat şi dînsa în picioare şi, privindu-l drept în faţă pe Ivan Alexeici, a vorbit iute, nestăvilit, cu căldură.

Dar Ognev nu-şi mai aminteşte vorbele şi frazele spuse de ea, după cum nu-şi mai aminteşte de obicei omul speriat pe neaşteptate, de felul în care s-au desfăşurat zgomotele catastrofei ce l-a uluit. Ştie numai ce cuprindeau vorbele ei, cum arăta ea şi ce răsunet au trezit în sufletul lui spusele fetei. Îşi aminteşte de glasul ei gîtuit şi răguşit de tulburare şi de mlădierile lui neobişnuit de dulci şi pătimaşe. Plîngînd şi rîzînd totodată, cu boabe strălucitoare de lacrimi atîrnate de gene, Verocika i-a spus că din primele zile de cînd l-a cunoscut, el a uimit-o prin felul lui

neobișnuit de a fi, prin deșteptăciune, prin ochii lui buni și cuminți, prin problemele și țelurile pe care le urmărea în viață și că de atunci îl iubește fierbinte, pătimaș, adînc. I-a mai spus că de cîte ori intra din livadă în casă și vedea în tindă pelerina lui sau îi auzea din depărtare glasul, inima i se strîngea o clipă de presimțirea fericirii; pînă și glumele lui cele mai simple o făceau să rîdă cu hohote! În orice cifră din caietele lui, Verocika vedea ceva neobișnuit, peste măsură de inteligent și măreț, iar toiagul lui noduros îi părea mai frumos decît orice copac.

Pădurea, smocurile scămoșate de ceață și rîpile negre din marginea drumului amuțiseră parcă ascultînd spusele ei și numai în sufletul lui Ognev se petrecea ceva neplăcut și ciudat... Mărturisindu-i dragostea ei, Vera era fermecător de frumoasă și vorbele ei — minunate și pătimașe! Dar Ognev nu simțea nici încîntare, nici bucurie vie, cum ar fi vrut, ci numai părere de rău pentru ea și durere și ciudă că din pricina lui suferă o ființă atît de bună! Cine știe? Poate că în el vorbea mintea rece de cărturar, sau obiceiul de a obiectiva totul, care îi împiedică atît de adesea pe oameni să-și trăiască viața, dar încîntarea și suferințele Verei îi păreau dulcege, ușuratice... Și în același timp tot ce era simțire în el se răzvrătea și-i șoptea că ceea ce vede și aude acum, are mai multă însemnătate pentru viață și fericire personală, decît orice statistică, orice carte, orice maximă... Și Ognev era supărat și se osîndea numai pe el, cu toate că nu se dumirea cu ce anume a greșit.

Era așa de stingherit că nu știa ce să spună, simțea însă că trebuie neapărat să spună ceva. Dar să-i spună: „nu te iubesc", așa, de la obraz îi era cu neputință, iar ca să-i spună „da" nu se simțea în stare, pentru că oricît ar fi scotocit în fundul sufletului său, nu găsea nici o scînteie, cît de mică...

Și Ognev tăcea, iar fata vorbea înainte, spunea că nu cunoaște o fericire mai mare decît să-l vadă, să-l urmeze, fie chiar în clipa asta, oriunde ar vrea el, să-i fie soție și ajutor în muncă; mai spunea de ase-

menea că dacă el o să plece de la dînsa, ea o să moară neapărat, de inimă rea...

— Nu pot să mai rămîn aici! — spunea Vera, frîngîndu-şi mîinile. — Casa, pădurea, aerul de aici, nu mai au nici un farmec pentru mine! Mi-e nesuferită liniştea asta netulburată, viaţa asta lipsită de ţel pe care o duc, oamenii cenuşii şi şterşi ce mă-nconjoară şi care seamănă între ei ca două picături de apă! Toţi sînt drăguţi şi buni, pentru că sînt sătui, nu suferă şi nu luptă... Eu, dimpotrivă, vreau să trăiesc în casele acelea înalte şi umede, unde oamenii pătimesc şi se-ncrîncenează de atîta muncă şi lipsuri!...

Şi aceste vorbe îi păreau lui Ognev dulcegării lipsite de temei. Cînd Vera sfîrşi de vorbit, el tot nu ştia ce să spună, dar pentru că nu putea să tacă, începu să bolborosească:

— Eu... Vera Gavrilovna... îţi mulţumesc foarte mult, deşi simt că n-am meritat cu nimic... un astfel de simţămînt... din partea dumitale... Şi în al doilea rînd, ca om cinstit, trebuie să-ţi spun că... fericire poate fi numai acolo unde... şi unul şi celălalt... iubesc deopotrivă de mult...

Dar de-ndată ce spuse asta, Ognev se ruşină de bolboroseala lui şi tăcu. Îşi dădea seama că are o înfăţişare prostească de om vinovat şi lipsit de bun simţ, şi că faţa îi era încordată şi nefirească... Se vede că Vera ştiuse să citească adevărul după chipul lui, pentru că deodată îi pieri orice umbră de zîmbet de pe faţă, păli şi-şi lăsă fruntea în piept.

— Iartă-mă, — bîigui Ognev, nemaiputînd să îndure tăcerea. — Am pentru dumneata atîta respect că... mă doare!

Fata se-ntoarse dintr-o singură mişcare şi porni repede spre conac. Ognev se luă după ea.

— Nu, nu trebuie! — spuse Vera, oprindu-l cu o mişcare a mîinii. — Să nu vii cu mine... Mă duc singură...

— De ce?... Nu se poate... Trebuie să te petrec...

Ognev mai spuse ceva, dar tot ce rostea i se părea stupid şi dezgustător. Cu fiecare pas ce-l făcea, înţelegea tot mai mult că a greşit, se înfuria, strîngea

pumnii şi-şi blestema răceala şi neştiinţa de a se purta cu femeile. Căutînd să trezească în sufletul său alt fel de simţiri, el privea făptura drăgălaşă a Verocikăi, părul ei împletit, urmele mici lăsate de paşii ei în praful drumului şi-şi amintea vorbele şi lacrimile ei, dar degeaba! Toate astea îl înduioşau, dar nu-l tulburau.

„E cu neputinţă să iubeşti cu sila pe cineva! căuta el să se convingă, dar în acelaşi timp un alt gînd îi mijea în minte: Şi de bunăvoie, cînd o să iubesc? Am aproape 30 de ani! O femeie mai drăguţă decît Vera n-am întîlnit şi nici n-o să întîlnesc vreodată... O, bătrîneţe afurisită! Bătrîneţe la 30 de ani!"

Vera mergea în faţa lui, din ce în ce mai repede, cu capul plecat. Lui Ognev i se părea că din pricina durerii fata s-a micşorat, că-i mai adusă din umeri.

„Imi închipui ce se petrece acum în sufletul ei! gîndea Ognev, privind-o din spate. De durere şi ruşine îi vine să moară! Doamne, cîtă viaţă, cîtă poezie şi cît înţeles e în toate astea! Pînă şi o piatră s-ar înduioşa... iar eu?.. Sînt prost şi fără minte!"

Cînd ajunseră la portiţă, Vera îi aruncă o privire fugară şi o luă repede pe alee, cu umerii aduşi şi înfăşurată strîns în şalul ei.

Ivan Alexeici rămase singur. Intorcîndu-se înapoi spre pădure, el mergea încet, se oprea des şi privea mereu spre portiţă cu o nedumerire care arăta că nu crede în cele ce se petrecuseră. Căuta din ochi urmele lăsate de paşii ei în praful drumului şi iar nu credea că fata care-i plăcea atît de mult, i-a spus mai acum cîteva minute că-l iubeşte, şi că el a „respins-o" cu atîta stîngăcie şi chiar grosolănie. Pentru prima oară în viaţă avea prilejul să se încredinţeze prin el însuşi cît de puţin ascultă omul de îndemnul bun al sufletului său şi să încerce, tot prin el, cît de prost se simte un om cinstit şi bun, care, fără să vrea, i-a pricinuit aproapelui său o suferinţă amară şi nemeritată.

I se părea că-l doare cugetul, iar cînd Vera nu se mai zări, simţi că a pierdut ceva nepreţuit de scump, rupt parcă din suflet, ceva ce n-o să mai regăsească

niciodată. Odată cu Vera se ducea o părticică din tinereţea lui, iar clipele pe care nu ştiuse să le preţuiască n-o să se mai întoarcă pentru nimic în lume...

Cînd ajunse la podeţ, se opri îngîndurat. Ar fi vrut să pătrundă pricina răcelii sale ciudate. Că venea dinăuntrul şi nu din afara lui, era limpede. Ognev îşi mărturisi din toată inima că aici nu-i vorba de o răceală calculată, cu care se mîndresc atît de adeseori oamenii deştepţi, nici de o răceală izvorîtă din prostia omului care în afară de el nu mai ştie de nimeni, ci că e numai şi numai o neputinţă a sufletului său, o neputinţă de a înţelege şi a primi ceva frumos, o bătrîneţe timpurie datorită creşterii primite de el, luptei pentru o bucată de pîine şi vieţii de holtei, prin camere mobilate...

După ce zăbovi o vreme pe podeţ, se îndreptă încet, fără nici un chef, spre pădure. Aici, în întunecimea neagră şi grea, întretăiată doar pe alocuri de lumina lunii, Ognev nu mai simţi nimic altceva în afară de gîndurile lui şi în suflet îi încolţi o dorinţă arzătoare de a redobîndi ceea ce pierduse.

Ivan Alexeici îşi aminteşte că s-a întors iar din drum... Răscolindu-şi amintirile, silindu-se să-şi aducă înaintea ochilor chipul Verei, el înainta repede spre grădină. Nici pe drum şi nici în livadă nu mai era ceaţă şi luna privea curată şi strălucitoare de pe cer, de parcă ar fi fost proaspăt spălată... Numai la răsărit, zarea era posomorîtă. Ognev îşi mai aminteşte de paşii lui furişaţi, de ferestrele întunecate ale conacului şi de mirosul puternic de heliotrop şi rezeda... Karo, dulăul prietenos din curte, se apropiase de el dînd din coadă şi-i linsese mîna... Karo fusese singura fiinţă vie care l-a văzut făcînd de două ori ocolul casei, oprindu-se cîteva clipe la fereastra întunecată a Verei, apoi dînd din mînă a pagubă şi plecînd din grădină cu un oftat adînc...

Peste un ceas Ognev ajunse în orăşel. Obosit mort de atîta umblet, se propti cu toată greutatea trupului de poarta hanului, îşi lipi faţa înfierbîntată de lemnul ei şi începu să clămpăne cu zăvorul. Din oraş, de departe, venea un lătrat somnoros de cîine şi, ca răs-

puns parcă la bătăile lui, se auzi clămpănind şi toaca din curtea bisericii...

— Ce tot rătăceşti noaptea... — bodogăni stăpînul hanului, ieşit să-i deschidă, în cămaşă lungă de noapte, cum poartă numai femeile. — Decît să umbli haimana, mai bine te-ai ruga lui dumnezeu.

Ivan Alexeici intră în odaia lui, se lăsă pe pat, privi vreme îndelungată flacăra lumînării, apoi scutură o dată din cap şi începu să-şi facă bagajele...

LĂSATA SECULUI

— Pavel Vasilici! — își trezește Pelagheia Ivanovna bărbatul. — Ei, Pavel Vasilici! Ai face bine să-l ajuți pe Stiopa la lecții, că stă cu cartea-n mînă și plînge! Iar nu pricepe nu știu ce, acolo!

Pavel Vasilici se ridică, cască, își face semnul crucii peste gură și răspunde cu blîndețe:

— Numaidecît, sufleţelule!

Pisica de lîngă el se trezește și ea, se scoală, își încovoaie spatele, ridică coada și clipește somnoroasă. E liniște... Se aud doar șoarecii care foiesc pe după tapet. Pavel Vasilici, boțit și posac de atîta somn, își pune halatul și cizmele și trece din camera de culcare în sufragerie; la intrarea lui, o altă pisică, ce mirosea de zor răciturile de pește de pe fereastră, sare sprintenă jos și se ascunde după dulap.

— Cin-te roagă să-ți bagi nasul în blide? — spune supărat Pavel Vasilici și acoperă peștele cu o foaie de ziar. — Frumos! Mîță ești tu, măgăriţo?!

Din sufragerie trece în odaia copiilor. Aici, la masa plină de zgîrieturi și de pete de cerneală, stă Stiopa. elev în clasa a doua de liceu; e morocănos și are ochii plînși. Stă cu genunchii aduși pînă la bărbie, cu brațele încrucișate în jurul lor, se bălăbăne ca o păpușă chinezească și se uită înciudat în cartea de aritmetică.

— Înveţi? — îl întreabă Pavel Vasilici, aşezîndu-se lîngă el şi căscînd. — Aşa-i viaţa, frăţioare... Am petrecut şi am dormit în voie, am mîncat blinele, iar de mîine începe postul, rugăciunile şi... poftim, fiecare la treaba lui. Orice început are şi-un sfîrşit... Dar ochii de ce ţi-s roşii? Te-a dat gata toceala? Ţi se apleacă de învăţătură după atîtea blinele? Asta-i, frăţioare!

— Da' tu ce faci acolo? Iţi baţi joc de copil? — strigă din odaia vecină Pelagheia Ivanovna. — Decît să-ţi rîzi de el, mai bine l-ai ajuta! Altminteri iar o să capete mîine unu! Of, păcatele mele!

— Ia să văd, ce nu-nţelegi? — întreabă Pavel Vasilici.

— Să vezi... nu-nţeleg cum e cu împărţirea fracţiilor, — răspunde Stiopa supărat. — Cum se-mparte o fracţie cu alta...

— Hm! Prostuţule! Ce-i de înţeles aici? Nu-i nimic de înţeles! Invaţă regula şi gata socoteala. Ca să împarţi o fracţie cu alta, înmulţeşte numărătorul primei fracţii cu numitorul celeilalte şi ceea ce-ţi dă o să fie numărătorul cîtului... Ei, după aceea, numitorul primei fracţii...

— Toate astea le ştiu eu şi fără dumneata! — îl întrerupse Stiopa, dînd un bobîrnac coajei de nucă de pe masă. — Dumneata să-mi arăţi pe hîrtie cum vine asta!

— Cum vine? Bine! Dă-ncoa' creionul. Ascultă. Să zicem că vrem să-mpărţim şapte optimi la două cincimi. Aşa-a! Toată şmecheria, frăţioare e să le împarţi una la cealaltă... Or fi pus oare samovarul?

— Habar n-am!

— Ar cam fi vremea să bem ceai!... E trecut de şapte... Ei, şi acum, ascultă! Uite cum facem: zicem că şapte optimi nu le-mpărţim cu două cincimi, ci numai cu doi, adică numai cu numărătorul. Să facem împărţirea! Ce iese?

— Şapte şaisprezecimi.

— Buun! Bravo! Şi acum aicia-i clenciul, frăţioare... vezi, dacă am împărţit numai cu doi, va să zică... Ia, stai puţin, că m-am încurcat şi eu! Mi-aduc

aminte că la noi, la liceu, preda matematicele unul Sigismund Urbanîci, un polonez. Şi să-l fi văzut ce se mai încurca la fiecare lecţie! Începea să ne demonstreze cîte o teoremă, îi pierdea şirul, se făcea roşu ca sfecla la obraz şi începea să alerge prin clasă, de parcă l-ar fi împuns careva cu sula-n coastă. Pe urmă îşi sufla de vreo cinci ori nasul cu zgomot în batistă şi-l podidea plînsul. Noi, însă, ştii, eram mărinimoşi: ne prefăceam că nu vedem nimic. „Ce-i cu dumneavoastră, Sigismund Urbanîci? Vă dor măselele?" Şi dacă ţi-oi spune că eram toţi nişte pişicheri, nişte năzdrăvani... dar vezi matale, eram mărinimoşi! Pe vremea mea, nu erau prichindei ca tine în şcoală, ci nişte prăjini, nişte găligani... care mai de care mai voinici! Şi ca să-ţi dau numai o pildă, în clasa a treia aveam pe unul Mamahin! Doamne sfinte, ce namilă! Înalt, ştii, de un stînjen! Cînd mergea, duduia pămîntul sub el, iar de te-ar fi atins cu pumnul pe la spate, rămîneai lat, fără suflare! Şi nu mai zic de noi, dar pînă şi profesorii îi ştiau de frică! Şi Mamahin ăsta...

In odaia de-alături se aud paşii Pelagheei Ivanovna. Pavel Vasilici îi face cu ochiul lui Stiopa spre uşă şi-i şopteşte:

— Vine maică-ta. Hai să facem lecţia. Şi cum ziceam, frăţioare, — adăugă apoi cu glas tare, — fracţia asta trebuie s-o înmulţim cu cealaltă. Pentru asta luăm numărătorul celei dintîi şi...

— Haideţi la ceai! — le strigă Pelagheia Ivanovna.

Pavel Vasilici şi fiul lui lasă baltă aritmetica şi se duc să ia ceaiul. In sufragerie o găsesc pe Pelagheia Ivanovna, cu mătuşica — aia care tace întruna — şi cu altă mătuşică — surdo-mută — şi cu baba Markovna, moaşa care l-a primit pe Stiopa. Samovarul cîntă şi scoate aburi, din pricina cărora se aştern pe pereţi umbre mari şi pletoase. Din tindă intră cele două pisici, cu cozile băţ în sus, cu ochii cîrpiţi de somn şi plini de melancolie...

— Bea-l cu dulceaţă, Markovna, — o îmbie Pelagheia Ivanovna pe moaşă. — Mîine-i postul mare! Desfată-ţi azi sufletul.

Markovna îşi umple ochi linguriţa cu dulceaţă, o duce la gură cu sfială, de parcă ar umbla cu praf de puşcă, şi începe să mănînce, aruncîndu-i priviri piezişe lui Pavel Vasilici. Şi de-ndată îi înfloreşte pe faţă un zîmbet, tot atît de dulce ca şi dulceaţa.

— Dulceaţa asta e chiar foarte minunată, — spune dînsa. — Ai făcut-o singură, Pelagheia Ivanovna, maică ?

— Cu mîna mea ! Cine altul s-o facă ? Pe toate le fac singură ! Stiopacika, nu-i prea slab ceaiul tău ? Aha, l-ai şi băut ? Să-ţi mai torn unul, îngeraşule !

— Şi cum îţi spuneam, — îşi urmează povestirea Pavel Vasilici, întorcîndu-se spre Stiopa, — Mamahin ăla nu-l înghiţea pe profesorul de franceză şi pace ! „Eu, zicea, sînt boier şi nu pot îngădui să-mi poruncească un franţuz ! Noi, striga el în gura mare, i-am bătut pe franţuzi în 1812 !“ Şi, bineînţeles, mînca bătaie. Şi încă ce bătaie ! El însă, decum vedea că-i rost de ciomăgeală, zdup pe fereastră şi pe-aci ţi-e drumul ! Vreo cinci-şase zile nici nu mai călca pe la liceu. Maică-sa venea pe la director şi-l ruga pe ce avea ea mai sfînt : „Domnule director ! Fiţi bun, găsiţi-l pe Mişka al meu şi daţi-i cîteva la spate, tîlharului !“ Iar directorul îi întorcea vorba zicînd : „Vai de mine, coniţă ! Păi la noi, aici, cinci portari nu-i chip să-l ţină...“

— Doamne fereşte ! Ca să vezi ce nemernici se nasc pe pămîntul ăsta ! — şopteşte Pelagheia Ivanovna, privind cu groază la bărbatul ei. — Vai de maică-sa, nenorocita !

Se lasă tăcere... Stiopa cască de răsună odaia şi cercetează cu luare-aminte chinezul de pe ceainic, pe care l-a văzut de o mie de ori. Cele două tuşici şi Markovna sorb cu băgare de seamă ceaiul din farfurioare. In odaie e linişte şi moleşitor de cald din pricina sobei încinse... Pe feţele şi în mişcările tuturor se citeşte lenea şi lehamitea ce-l apucă pe om cînd burta-i plină iar de mîncat tot mai trebuie să mănînci. Apoi femeile strîng samovarul, ceştile şi faţa de masă, dar cei ai casei tot nu se-ndură să se ridice... Pelagheia Ivanovna sare din cînd în cînd ca arsă de pe scaunul

ei şi aleargă cu faţa preocupată la bucătărie, ca să se mai sfătuiască acolo cu bucătăreasa, în privinţa cinei. Tuşicile stau mai departe nemişcate, cu mînuţele frumos încrucişate pe piept, şi moţăie, privind din cînd în cînd lampa, cu ochişorii lor de plumb. Markovna sughite în fiecare clipă şi de fiecare dată se-ntreabă :

— De ce-oi fi sughiţînd ? Parcă n-am mîncat cine ştie ce... şi nici de băut n-am băut... Hîc ! .

Pavel Vasilici şi Stiopa stau alături, umăr la umăr, şi aplecaţi deasupra mesei cercetează amîndoi revista „Niva“ [1]) pe anul 1878.

— „Monumentul lui Leonardo da Vinci [2]) din faţa galeriei lui Victor Emanuel la Milano“... Ia te uită ! Parcă-i un arc de triumf... Uite aici un cavaler cu o domnişoară, iar mai departe nişte omuleţi mititei de tot...

— Ăsta de-aici seamănă cu un elev de la noi. Îi zice Niskubin, — spune Stiopa.

— Întoarce pagina... „Trompa unei muşte obişnuite, văzută la microscop !“ Ce mai trompă ! Halal muscă ! Ce-ar fi, frăţioare, să vedem şi o ploşniţă la microscop ! Aoleu, ce scîrboşenie !

Orologiul străvechi din salon nu bate, ci mai degrabă tuşeşte de zece ori, cu glasul lui răguşit ca de răceală. În sufragerie intră Anna, bucătăreasa, şi nici una, nici două, cade în genunchi în faţa stăpînului.

— Iartă-mi, Pavel Vasilici, pentru numele lui Hristos, greşelile săvîrşite ! — spune dînsa şi se ridică, cu obrajii ca para focului.

— Iartă-mă şi tu, în numele lui Hristos, — îi răspunde netulburat Pavel Vasilici.

Anna se apropie rînd pe rînd de ceilalţi ai casei, cade în genunchi în faţa lor şi le cere tuturor iertare. Singura pe care o ocoleşte e Markovna, care, nefiind

---

[1]) „Ogorul“ — revistă ilustrată săptămînală editată la Petersburg între anii 1870—1918. Se adresa în special cititorului din mediul mic-burghez. (N. red. rom.)

[2]) *Leonardo da Vinci* (1452—1519) — vestit pictor şi savant italian, din epoca Renaşterii, mare umanist. (N. red. rom.)

„os de boier", nu-i vrednică, după părerea ei, de asemenea cinste.

Mai trece o jumătate de ceas în liniște și pace... „Niva" s-a mutat acum pe canapea și Pavel Vasilici, cu degetul ridicat în sus, spune pe de rost o poezie latinească pe care a învățat-o cîndva în copilărie. Stiopa se uită la degetul lui pe care lucește verigheta, ascultă slova neînțeleasă și picotește de somn; își freacă el ochii cu pumnii, dar ei i se lipesc și mai abitir.

— Mă duc să mă culc! — spune el întinzîndu-se și căscînd.

— Cum să te culci? — întreabă repede Pelagheia Ivanovna. — Da' lăsata secului?

— Nu vreau să mai mănînc!

— Ești în toate mințile? — se sperie mămica. — Cum să nu lași secul? Păi n-ai să mai mănînci de frupt, cît îi postul de mare!

Pavel Vasilici se îngrozește și el:

— Da, da, frate, — zice dînsul. — Șapte săptămîni bătute pe muche n-o să-ți dea maică-ta de dulce! Nu se poate! Trebuie să lași secul în toată legea!

— V-am spus odată că mi-e somn! — face Stiopa, năzuros.

— Dacă-i așa, puneți repede masa! — strigă Pavel Vasilici îngrijorat. — Anno, ce stai acolo ca o toantă? Vino repede și pune masa!

Pelagheia Ivanovna își plesnește palmele cu deznădejde și aleargă la bucătărie cu o față de parcă ar fi luat foc casa.

— Repede, repede! — se aude pretutindeni! — Stiopacika vrea să se culce! Anna! Of, dumnezeule mare, da' ce-i cu voi astăzi? Mai repede!

Peste cinci minute masa-i pusă din nou. Și din nou intră întinzîndu-se pe ușa sufrageriei pisicile, cu cozile băț în sus și cu spinările încovoiate... Familia se așază la cină... Nimeni n-are chef să mănînce; toți sînt sătui pînă-n gît, dar, vrei nu vrei... trebuie să mănînci!

O FIINȚĂ FĂRĂ APĂRARE

CU toată podagra ce-l chinuise cumplit noaptea și cu toate că scîrțîia acum din încheieturi, Kistunov s-a dus totuși la slujbă de dimineață și a început la ora cuvenită — primirea publicului și a clienților băncii. Arăta obosit, vlăguit și abia vorbea, ca unul care trage să moară.

— Dumneata ce dorești? — întrebă el pe o cucoană îmbrăcată cu o haină lungă, de modă străveche și care, din spate, aducea cu un gîndac mare de bălegar.

— Să vedeți, excelență, — începu femeia să turuie, — bărbatul meu, asesorul de colegiu Șciukin [1]), a fost bolnav vreme de cinci luni. Și cît a zăcut, să avem iertare de vorba asta, cît și-a văzut de sănătate, cei de la slujba lui l-au dat afară nitam-nisam, fără nici o pricină. Și cînd m-am dus, excelența voastră, să-i ridic leafa, i-au oprit și 24 de ruble și 36 de copeici! Poftim de vedeți! „Și pentru ce, mă rog?“ i-am întrebat eu! „Pentru că a luat din casa de ajutor și au girat alții pentru dînsul!“ Parcă a putut să ia fără să mă întrebe pe mine?! Asta-i cu neputință, excelență! Și pentru ce o asemenea năpastă pe capul meu? Sînt o femeie săracă, mă țin doar cu ce agonisesc de pe urma chiriașilor... Sînt o ființă slabă, fără apărare... Toți mă năpăstuiesc, nimeni nu-mi spune o vorbă bună...

---

[1]) *Sciuca* — stiucă. (N. red. rom.)

Şi zicînd aşa, femeia clipi des din ochi şi prinse a cotrobăi prin blană, după batistă. Kistunov îi luă cererea şi se apucă s-o citească.

— Dă-mi voie, cum vine asta ? — spuse el ridicînd din umeri. — Nu pricep nimic ! Se vede că ai nimerit din greşeală la noi. Cererea dumitale n-are nici o legătură cu întreprinderea noastră. Fă bunătatea şi du-te cu ea la instituţia unde a lucrat bărbatul dumitale.

— Ehehei, taică ! Am fost cu ea în cinci locuri şi nicăieri n-au vrut să mi-o primească ! — îi răspunse Sciukina. — Mi-am pierdut şi capul de atîta alergătură ! Dumnezeu să-i dea sănătate ginerelui meu, Boris Matveici că numai el m-a îndreptat la domnia voastră. „Du-te, zice, mamă, la domnul Kistunov, că-i om cu greutate şi poate să-ţi facă orice !“ Ajutaţi-mă, excelenţa voastră !

— Noi, cucoană, nu putem face nimic pentru dumneata... Înţelege-mă : bărbatul dumitale, după cîte pricep eu, era slujbaş la o instituţie medico-militară, pe cînd la noi aici e o întreprindere particulară, comercială, o bancă ! E foarte simplu de înţeles !

Kistunov mai ridică o dată din umeri, plictisit, şi se întoarse spre un domn în haină militară şi umflat la falcă.

— Excelenţă ! — făcu Sciukina cu o voce jalnică şi cîntătoare. — Am ţidulă de la doctor cum că bărbatul meu a fost bolnav cu adevărat ! Binevoiţi s-o vedeţi !

— Foarte bine ! Te cred ! — spuse Kistunov scos din fire. — Dar îţi mai spun o dată că asta nu ne priveşte ! Ce ciudat, zău ! Îmi vine să şi rîd ! Să nu ştie bărbatul dumitale unde trebuie să se ducă ?

— El, excelenţă, nu ştie niciodată nimic ! O ţine întruna cu : „Nu-i treaba ta, lasă-mă-n pace !“ şi gata ! Dar a cui treabă o fi ? Cine-i ţine pe toţi, hai ? Eu !

Kistunov se-ntoarse iar spre Sciukina şi începu să-i lămurească deosebirea dintre o instituţie medico-militară şi o bancă particulară. Femeia îl ascultă cu multă luare-aminte, dădu din cap în semn că a priceput şi zise :

— Da, da, da... Înțeleg, taică! Dacă așa stau lucrurile, excelența voastră să poruncească să mi se dea măcar 15 ruble! Mă învoiesc să-i iau și cu țîrîita!

— Uf! — făcu Kistunov, dîndu-și capul pe spate. — Cu dumneata nu-i chip să se-nțeleagă omul! Pricepe odată, femeia lui dumnezeu, că jalba pe care ne-o aduci nouă aici e tot atît de nelalocul ei, ca o cerere de despărțenie — de pildă — dusă la o spițerie sau acolo unde se marchează obiectele de valoare. Zici că bărbatul dumitale n-a primit toți banii cîți i se cuveneau? Se poate, dar noi n-avem nici o vină!

— Excelență, nu mă lăsați, o să mă rog veșnic pentru dumneavoastră! Fie-vă milă de o orfană! — spuse Șciukina și începu să plîngă. — Sînt o femeie slabă, fără apărare!... Și nu mai pot, zău, de cîte am pe cap! Pricini cu chiriașii, alergătură pentru bărbatu-meu, grijile gospodăriei! Și... colac peste pupăză vreau să mă împărtășesc săptămîna asta, și gineremeu e fără slujbă... Crezi că beau și că mănînc? Aș, vorba vine! Abia mă țin pe picioare... Toată noaptea n-am închis ochii!

Kistunov simți că începe să aibă palpitații. Cu fața crispată, duse mîna la inimă și se apucă iar s-o lămurească pe Șciukina, dar vocea i se frînse...

— Nu zău, iartă-mă, dar mi-e cu neputință să mai vorbesc cu dumneata, — zise el și dădu din mînă a lehamite. — Mă apucă și amețeala! Și pe noi ne ții din lucru, și dumneata îți pierzi vremea de pomană! Uf!... Alexei Nikolaici, — spuse el unuia dintre slujbașii săi, — vin' de-o lămurește dumneata pe doamna Șciukina!

Apoi Kistunov vorbi pe rînd cu toți ceilalți clienți, se duse în biroul său, iscăli și acolo vreo zece hîrtii, iar Alexei Nikolaici tot își mai bătea capul cu Șciukina. Din odaia lui de lucru, Kistunov auzi vreme îndelungată două glasuri: unul gros, stăpînit și monoton, al lui Alexei Nikolaici, altul chițăit și înecat în lacrimi — al Șciukinei.

— Sînt o femeie slabă, fără apărare, bolnavă, — zicea Șciukina. — Așa dacă te uiți la mine, zici că-s voinică, dar dacă stai să cercetezi mai de aproape,

nu găseşti un locşor zdravăn în trupul meu! Abia mă ţin pe picioare şi n-am nici poftă de mîncare... Crede-mă zău, pînă şi cafeaua pe care am băut-o astăzi n-avea parcă nici un gust!

Iar Alexei Nikolaici îi tot lămurea care-i deosebirea dintre cele două instituţii şi drumul întortochiat pe care-l fac hîrtiile oficiale. Curînd însă, obosi şi dînsul, iar locul i-l luă contabilul.

— Ce muiere scîrboasă! — îşi zicea Kistunov scos din fire, pocnindu-şi nervos degetele şi sorbind mereu din cana cu apă. — E o tîmpită, o încuiată! Şi mie mi-a scos sufletul, şi pe ei o să-i înnebunească! Uf! Cum îmi bate inima!...

Peste o jumătate de oră apăsă pe sonerie şi numaidecît veni Alexei Nikolaici.

— Ei, ce se mai aude pe la voi? — îl întrebă, cu o voce sfîrşită, Kistunov.

— Nu putem s-o lămurim şi pace, Piotr Alexandrîci! Ne-am istovit de tot! Noi îi spunem una, iar dînsa tot cu ce ştie o ţine!...

— Eu... eu nu mai pot să-i aud glasul!.. Mă îmbolnăveşte... nu mai pot şi gata!...

— Să chemăm portarul, Piotr Alexandrîci, ca s-o scoată afară.

— Nu, nu! — făcu speriat Kistunov. — O să înceapă să ţipe şi ştii doar cîte locuinţe sînt în casa asta! Cine ştie ce dracu' o să mai creadă chiriaşii despre noi... Incearcă, drăguţule, vezi, poate o faci să-nţeleagă...

Peste o clipă se auzi iar zumzetul lui Alexei Nikolaici. Mai trecu un sfert de ceas şi-n locul vocii lui groase, bîzîi tenorul răsunător al contabilului.

— Ne-mai-pomenit de afurisită! — turba Kistunov şi umerii lui săltau des, scuturaţi de un tremur nervos. — Şi-i proastă ca o cizmă, naiba s-o ia! Mi se pare că iar mă apucă podagra!... Şi iar mă doare capul de-mi crapă...

Iar în odaia vecină, Alexei Nikolaici, scos din fire, ciocăni întîi cu degetul în masă, apoi în fruntea lui.

— Intr-un cuvînt, ai pe umeri în loc de cap, uite, asta...

— Ia-o mai încet — se supără bătrîna! — Poţi să-i faci aşa nevesti-ti... Necioplitule! Ţine-ţi mîinile acasă!

Şi privind-o cu răutate, crîncen, de parcă ar fi vrut s-o înghită, Alexei Nikolaici spuse încet, cu voce sugrumată:

— Afară!

— Cu-u-um îndrăzneşti? — ţipă deodată Şciukina cu glas piţigăiat. — Sînt o femeie slabă, fără apărare! Nu-ţi dau voie! Soţul meu e asesor de colegiu. Necioplitule! Dacă m-oi duce la Dmitri Karlîci, avocatul, n-o să rămînă nici urmă de tine! Trei chiriaşi am băgat la puşcărie, iar tu, pentru vorbele tale de mîrlan, o să-mi ceri în genunchi iertare! O să ajung pînă la generalul vostru! Excelenţă, excelenţă!

— Afară, scorpie! — şuieră Alexei Nikolaici.

Kistunov deschise uşa şi privi în odaie.

— Ce s-a întîmplat? — întrebă el cu glas plîngăreţ.

In mijlocul încăperii stătea Şciukina, roşie ca un rac fiert, rotindu-şi ochii şi împungînd aerul cu degetele. Slujbaşii băncii stăteau şi ei în picioare, pe lîngă pereţi, roşii de istoviţi ce erau, şi-şi aruncau căutături aiurite.

— Excelenţă! — se repezi Şciukina, de cum îl văzu pe Kistunov. — Asta de-aici, da, da, dumnealui... chiar dînsul... (zicea ea arătîndu-l pe Alexei Nikolaici) a ciocănit cu degetul în capul lui, apoi în masă... Domnia ta i-ai poruncit să vadă ce-i cu jalba mea, iar dînsul mă ia peste picior! Sînt o femeie slabă, fără apărare... Bărbată-meu e asesor de colegiu, iar eu îs fată de maior!

— Bine, cucoană, — gemu Kistunov. — Las'că lămuresc eu totul... O să iau măsuri... Dar pleacă... Altă dată...

— Dar cînd o să-i primesc, excelenţă? Că banii îmi trebuiesc chiar azi!

Kistunov îşi trecu mîna tremurătoare peste frunte, oftă şi începu iar povestea:

— Cucoană, ţi-am mai spus o dată! Aici e bancă, întreprindere particulară, comercială... Ce vrei de la noi? Da' înţelege odată că ne ţii de la treabă!

Şciukina îl ascultă pînă la sfîrşit, apoi oftă a încuviinţare.

— Da, da... Numai că o rog pe excelenţa voastră să facă bunătatea... iar eu o să mă rog veşnic pentru dumneavoastră! Ocrotiţi-mă, fiţi tată bun pentru mine! Dacă dovada ceea de la doctor n-ajunge, pot să aduc şi una de la poliţie... Porunciţi să mi se dea banii...

Kistunov simţi că-i joacă toate pe dinaintea ochilor. Îşi goli plămînii de aer şi se lăsă istovit pe scaun.

— Cît ai de primit? — întrebă dînsul cu glas istovit.

— 24 de ruble şi 36 de copeici.

Kistunov scoase punga din buzunar, luă din ea o hîrtie de 25 de ruble şi i-o întinse Şciukinei:

— Ia-o şi... pleacă!

Şciukina înfăşură banii în batistă, îi puse bine şi, zbîrcindu-şi faţa într-un zîmbet dulceag, delicat şi chiar jucăuş, întrebă:

— Dar nu s-ar putea, excelenţă, ca bărbatul meu să-şi capete iar slujba?

— Eu plec acasă... sînt bolnav, — răspunse Kistunov cu voce stinsă. — Am bătăi de inimă!...

După plecarea lui Kistunov, Alexei Nikolaici îl trimise pe Nikita după valeriană, din care luară toţi cîte douăzeci de picături şi se apucară iar de treabă. Iar Şciukina mai rămase vreo două ceasuri în tindă, de vorbă cu portarul, tot aşteptînd să se întoarcă Kistunov.

Ba mai veni şi a doua zi.

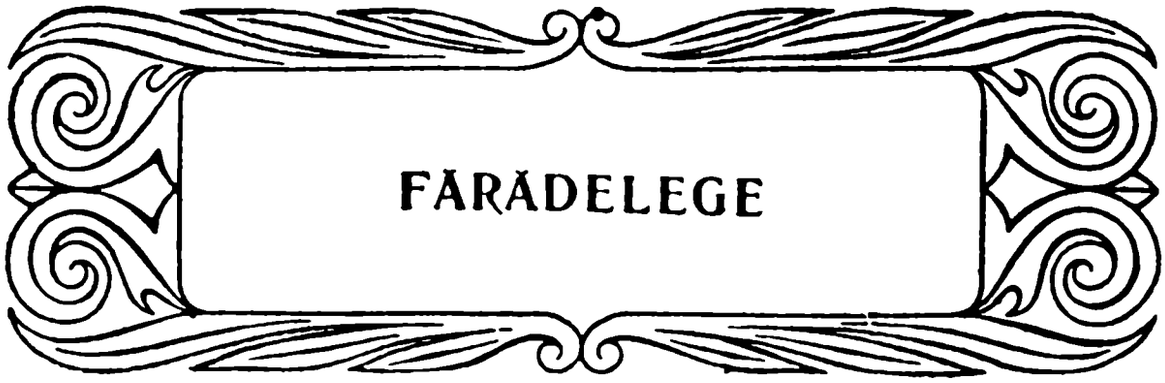

FĂRĂDELEGE

— Cine-i ?

Nici un răspuns. Paznicul nu vede nimic, dar cu tot şuieratul vîntului şi al copacilor, aude limpede în faţa lui paşi pe alee. Noaptea de martie, ceţoasă şi înnorată, a înghiţit totul şi paznicului i se pare că cerul, pămîntul şi chiar el, cu gîndurile lui, alcătuiesc un tot uriaş, de nepătruns. Nici de mers nu-i chip, decît pe dibuite.

— Cine-i acolo ? — mai strigă o dată paznicul şi i se năzare că aude şoapte şi un rîs înăbuşit. — Cine-i acolo ?

— Eu, taică... — îi răspunde apoi un glas bătrînesc.

— Şi cine eşti ?

— Un... drumeţ !

— Care drumeţ ?! — strigă paznicul supărat, căutînd să-şi ascundă frica. — Naiba te-a adus aici ! Ce dracu' rătăceşti noaptea prin ţintirim ?

— Nu mai spune ? E ţintirim aici ?

— Da' ce alta ? Ţintirim, se-nţelege ! Ce, nu vezi ?

— Of-of-of ! Maică precistă ! — se aude oftatul bătrînului. — Nimic nu văd, taică ! Chiar nimic ! Nu vezi ce întunecime-i în jur ? Să-ţi bagi degetele în ochi ! Nu vezi la doi paşi ! Of-of-of !!...

— Da' cine eşti matale ?

— Eu ? Un drumeţ, un călător, taică !

— Naiba să vă ia rătăcirile voastre în miez de

noapte, cu tot! Halal drumeți! Beți-vi, nu drumeți! — bombăne paznicul, liniștit întrucîtva de glasul și tînguirile drumețului. — Băgați omul în păcat! Stați și vă cinstiți cît îi ziulica de mare, iar noaptea vă mînă necuratul te miri pe unde! Mie însă parcă mi s-a năzărit că n-ai fost singur! Parcă erați doi, trei!

— Ba îs numa' eu! Singur-singurel... Of-of-of, păcatele mele.

Paznicul mai face un pas, se izbește de celălalt și se oprește.

— Și cum de-ai nimerit aici? — îl întreabă dînsul.

— M-am rătăcit, om bun! Mergeam la moara lui Mitri și am pierdut calea.

— Ehei! Parcă pe-aici poți ajunge la moara lui Mitri? Cap sec ce ești! Pentru moara ceea trebuie s-o apuci mult la stînga, după ce ieși din oraș pe șoseaua cea mare. Mata, moșule, aburit cum ești, ai făcut vreo trei verste de prisos! Te-ai cherchelit în oraș, hai?

— Am greșit, taică, la ce aș tăinui?... Am greșit! Ei, dar acum încotro s-o apuc?

— Du-te drept înainte pe aleea asta, pînă se sfîrșește. Apoi o iei la stînga și mergi, mergi pînă străbați tot țintirimul și dai de o portiță. Că e și o portiță acolo... deschide-o și... du-te cu dumnezeu. Bagă de seamă să nu cazi în șanț. După ce ieși din țintirim, ia-o peste cîmp și mergi, și mergi, pînă dai în șoseaua cea mare.

— Dumnezeu să te ajute, taică! Ocrotește-mă, fecioară preacurată, nu mă lăsa!... Ori... n-ai vrea să mă călăuzești tu, om bun? Fă-ți pomană și du-mă pînă la portiță!

— N-am vreme de pierdut! Du-te singur!

— Fii milostiv, că nici eu nu te-oi uita în rugăciunile mele! Nu se vede la doi pași, taică. E întuneric beznă! Haide, du-mă, drăguțule!

— Am eu vreme de asta! Dacă oi sta să-l petrec pe fiștecare, n-o să isprăvesc cît îi lumea!

— Hai cu mine, pentru numele lui dumnezeu! Las' că nu văd nimic, da'mi-e și frică să rătăcesc

singur prin ţintirim. Mă ia cu teamă, mi-e groază, om bun!

— Te ţii ca scaiul de mine! — suspină paznicul. — Ei, da' hai, să-ţi fac pe voie! Să mergem!

Paznicul şi trecătorul o iau din loc şi merg alături, umăr la umăr, fără să scoată o vorbă. Vîntul umed şi pătrunzător le şfichiuieşte feţele, iar copacii nevăzuţi, care foşnesc şi scîrţîie în jurul lor, îi împroşcă din belşug cu picuri mari de ploaie. Aleea toată e lac de apă.

— Un lucru nu-l pricep, — zice paznicul după o lungă tăcere. — Cum de ai nimerit aici? Poarta mare e încuiată cu lacăt. Ai sărit uluca? Dacă ai făcut asta, să ştii de la mine că nu-i frumos pentru un bătrîn!

— De, ştiu şi eu, taică? Nu mă dumiresc şi pace, cum de-am ajuns aici! Parcă-i un făcut! M-a pedepsit dumnezeu. Ori poate mi-a luat necuratul minţile de nu mai ştiu nimic! Dar mata ce eşti aici, taică? Paznic?

— Paznic!

— Numai unul pe tot ţintirimul?

In clipa aceea vîntul îi izbeşte cu atîta putere, că amîndoi se opresc locului. Paznicul tace pînă se potoleşte puţin furia vîntului, apoi răspunde:

— Ba sîntem trei, da' unul zace rău bolnav, iar celălalt doarme. Noi doi facem cu rîndul.

— Aşa, care va să zică! Bine, taică! Ce zici de furtuna asta! Trebuie c-o aud şi morţii! Mugeşte ca o fiară sălbatică! Of-of-of!...

— Dar mata de unde eşti de fel?

— De prin meleaguri depărtate! Tocmai din Vologda. Umblu şi eu pe la locuri sfinte şi mă rog pentru cei milostivi. Ajută-ne doamne, şi ne miluieşte!

Paznicul se opreşte puţin ca să-şi aprindă luleaua. Se lasă pe vine în spatele străinului şi scapără cîteva chibrituri. Flacăra celui dintîi izbucneşte o frîntură de clipă şi luminează o parte a aleii din dreapta, o piatră albă de mormînt, cu un înger şi o cruce neagră, flacăra celui de al doilea scînteiază puternic, lunecă pe

partea stîngă ca un fulger, smulge din întunecime un colţ de grilaj de fier şi se stinge în bătaia vîntului; cel de-al treilea chibrit luminează şi la dreapta şi la stînga, piatra albă, crucea neagră şi gardul de fier ce împrejmuieşte un mormînt de copil.

— Dorm morţii, dorm, drăguţii de ei! — bolboroseşte trecătorul şi oftează zgomotos. — Dorm! Şi cei bogaţi, şi cei săraci şi înţelepţii, şi proştii, şi cei buni şi cei haini. Aici toţi îs o apă ş-un pămînt! Şi or dormi aşa pînă o răsuna glas de trîmbiţe. Odihnească-se în pace şi veşnica lor pomenire!

— Iar noi doi batem acum cărările. Da' o veni vremea şi om dormi şi noi ca ei, — spune paznicul.

— Că bine zici, taică! Toţi o să dormim! Nu-i unul care să nu moară! Of-of-of! Făpturile noastre-s păcătoase, cugetările mincinoase! Of, păcatele mele cele grele! Sufletul meu afurisit îi veşnic lacom şi pîntecul nesăţios! L-am supărat pe domnul şi nu-i scăpare pentru mine nici aici, nici pe lumea cealaltă! M-am înnămolit în păcate, precum viermele în tină!

— Aşa-i! Şi moartea vine ea într-o zi!

— Asta zic şi eu!

— Un drumeţ ca tine, care colindă locurile sfinte, moare mai uşor decît alde noi... — zice paznicul.

— Sînt drumeţi şi drumeţi! Unii cu adevărat plăcuţi domnului, pentru că umblă să-şi mîntuie sufletele, dar alţii... rătăcesc prin ţintirim în miez de noapte şi dau apă la moară dracilor... Da, da!... Cîte unul din drumeţii ăştia, dacă i-o veni bine, îţi dă cu toporu-n cap de rămîi fără suflare.

— La ce bun spui toate astea?

— Aşa... Ei, iaca şi portiţa. Da, chiar ea e. Deschide-o, drăguţule!

Paznicul deschide pe dibuite portiţa, îl scoate de mînecă pe străin afară şi zice:

— Aici îi capătul ţintirimului. Acum ia-o peste cîmp şi mergi şi mergi pînă dai de şoseaua cea mare. Atîta că la cîţiva paşi de aici e şanţul de hotar. Vezi să nu cazi! Cînd ajungi la drum, ia-o la dreapta şi mergi tot înainte, pînă la moară...

— Of-of-of, — oftează moşneagul, după o clipă de tăcere. — Cînd stau să mă gîndesc acum, n-am pentru ce mă duce la moara lui Mitri... Ce naiba să caut acolo? Mai bine stau oleacă aici cu tine, sufleţelule!

— Pentru ce să stai cu mine?

— Iac-aşa!... Cu tine mi-e mai vesel...

— Bine c-ai găsit cine să te înveselească! Văd, trecătorule, că-ţi place şaga...

— De ce să nu-mi placă? — zice drumeţul, chicotind înfundat! Ehei, drăguţule, sufleţelule! Multă vreme n-o să-l poţi tu uita pe drumeţul tău!

— Da' la ce bun mi-aş aminti de tine?

— Aşa! Pentru că ţi-am tras o păcăleală de toată frumuseţea... Crezi că-s drumeţ cu adevărat? Aş!

— Dar... cine eşti?

— Un mort... M-am ridicat chiar adineauri din groapă... Iţi mai aminteşti de Gubareov, lăcătuşul acela de s-a spînzurat de lăsata secului? Ei, eu sînt Gubareov!...

— Minţi!

Paznicul nu-i dă crezare, dar simte deodată în toată fiinţa o teamă apăsătoare şi rece, încît se smuceşte din loc şi începe să cotrobăie pe-ntuneric, căutînd portiţa.

— Stai! Incotro? — întreabă drumeţul apucîndu-l de mînă. — Va să zică din ăştia-mi eşti? Cui vrei să mă laşi?

— Dă-mi drumul! — strigă paznicul, căutînd să-şi smulgă mîna din strînsoare.

— Sta-a-i! Ţi-am spus să stai, trebuie să stai!... Nu te mai zvîrcoli aşa, cîine afurisit! Dacă vrei să scapi teafăr, stai pe loc şi taci molcom, pînă ţi-oi spune eu... Norocul tău că n-am chef să fac vărsare de sînge, că ai fi crăpat demult, blestematule!... Stai aşa!

Paznicul simte că i se moaie genunchii. Inchide ochii, înfricoşat, şi se propteşte de ulucă, tremurînd din tot trupul. Ar vrea să ţipe, dar ştie că ţipătul lui n-o să ajungă pînă la căsuţă... Iar alături stă drumeţul şi-l ţine strîns de mînă... Trec vreo trei minute: nici unul nici celălalt nu scoate o vorbă.

— Unul boleşte, altul doarme, iar cel de-al treilea

călăuzește drumeții, — bombăne străinul. — Halal paznici! Să le tot dai leafă! Ehei, frățioare! Tîlharii, de cînd lumea, au fost mai isteți decît paznicii! Stai așa, nu mișca!

Apoi trec în tăcere alte cinci sau zece minute. Deodată vîntul aduce pe aripa lui un șuierat:

— Ei, acum poți să te duci, — spune străinul, slobozindu-i mîna. — Du-te și mulțumește-i lui dumnezeu c-ai scăpat cu viață!

Drumețul scoate și el un șuierat, se depărtează-n fugă de lîngă portiță și se aude apoi cum sare șanțul. Presimțind o nenorocire și tremurînd încă de spaimă, paznicul deschide sfios portița și aleargă cu ochii închiși, înapoi, prin cimitir. Cînd să cotească pe aleea cea mare, aude pași grăbiți și o voce șuierătoare care-l întreabă:

— Tu ești, Timofei? Da Mitka unde o fi?

Iar după ce străbate în goană toată aleea, vede deodată în bezna nopții o luminiță palidă și tremurătoare. Cu cît se apropie de luminiță, cu atît mai tare îl cuprinde teama și presimțirea unei nenoriciri.

„Parc-ar veni din biserică luminița asta, își zice el. De unde pînă unde? Scapă-mă și mă mîntuiește, maică precistă! Ba chiar așa e!“

O clipă omul stă nemișcat în fața geamului spart și-și holbează spre altar ochii plini de groază... Lumînărica de ceară, pe care tîlharii au uitat-o aprinsă, pîlpîie la fiecare smucitură de vînt ce pătrunde prin spărtura ferestrei și aruncă pete șterse de lumină sîngerie peste odăjdiile răspîndite pe jos, peste dulăpiorul răsturnat, peste urmele numeroase de picioare de pe lîngă pristol și jertfelnic...

Nu mai trece mult și vîntul șuierător împrăștie prin cimitir dangătul grăbit și neliniștit al clopotului...

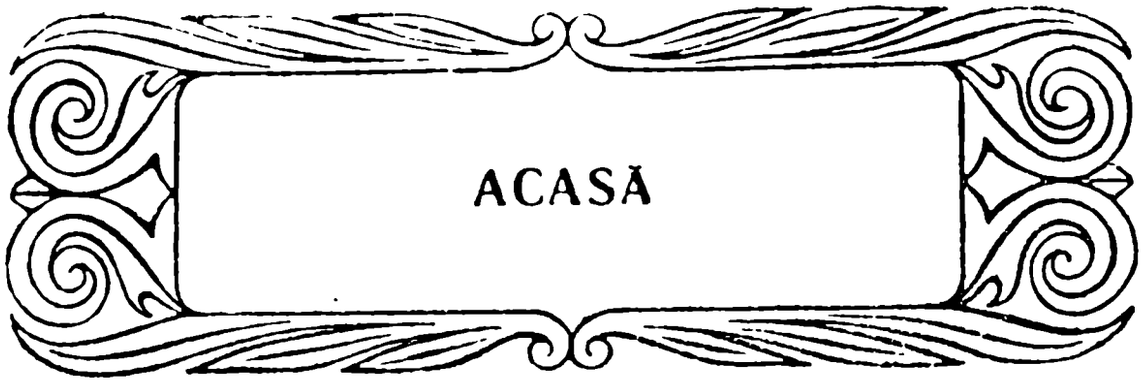

ACASĂ

— A fost cineva de la Grigoriev ca să ceară o carte, dar i-am spus că nu sînteţi acasă. Factorul a adus gazetele şi două scrisori. Şi încă ceva, Evgheni Petrovici! V-aş ruga să vă ocupaţi mai mult de Serioja: şi azi, şi acum trei zile, l-am prins că fumează. Iar cînd am vrut să-i vorbesc, şi-a astupat urechile — după obiceiul lui — şi a început să cînte cu voce tare ca să nu mă audă.

Evgheni Petrovici Bîkovski, [1]) procuror la tribunalul de circumscripţie, întors abia de cîteva clipe acasă după o şedinţă şi ocupat să-şi scoată mănuşile, se uita la guvernanta care-i vorbise şi izbucni în rîs.

—Serioja fumează ?!... — făcu el dînd din umeri. — Imi închipui cum trebuie să-i stea prichindelului cu ţigara în gură! Cîţi ani are acum?

— Şapte! Vi se pare că-i o glumă, dar la vîrsta lui fumatul poate să ajungă un obicei urît şi vătămător, iar obiceiurile urîte trebuiesc stîrpite din rădăcină.

— Sînt cu totul de aceeaşi părere! Dar tutunul de unde-l ia?

— Din sertarul dumneavoastră.

— Da? Atunci trimite-mi-l, te rog, aici!

După ce ieşi guvernanta, Bîkovski se aşează în fotoliul din faţa biroului, închise ochii şi căzu pe gînduri.

---

[1]) *Bîk* — taur. (N. red. rom.)

Îl vedea în închipuire pe Serioja al lui, cu o ţigară lungă cît toate zilele — nu ştia nici el de ce, atît de lungă — învăluit în nori de fum, şi această caricatură îl făcea să zîmbească ; dar în acelaşi timp, faţa serioasă şi chiar îngrijorată a guvernantei trezi în el amintirea vremurilor de demult, pe jumătate uitate, cînd fumatul la şcoală ori acasă, în camera copiilor, stîrnea în sufletul pedagogilor şi al părinţilor o groază ciudată şi... neînţeleasă. Groază ! Ăsta era cuvîntul! Copiii erau bătuţi crunt, alungaţi din şcoli, şi toată viaţa lor era uneori zădărnicită, deşi nici unul din pedagogi ori părinţi nu ştia de ce anume fumatul e un rău şi o crimă atît de mare. Pînă şi oamenii cei mai deştepţi porneau fără pic de şovăială la luptă cu un viciu pe care nu-l înţelegeau. Evgheni Petrovici îşi aminti de directorul liceului la care învăţase dînsul, un bătrînel cu multă carte şi grozav de cumsecade, dar care se-ngrozea atît de tare ori de cîte ori prindea cîte un elev cu ţigara în gură, încît se îngălbenea la faţă, convoca profesorii la un consiliu extraordinar şi vinovatul era dat afară din şcoală. Se vede că aşa-i legea societăţii, cu cît înţelege mai puţin un rău, cu atît luptă mai aprig şi mai grosolan împotriva lui.

Apoi procurorul îşi mai aminti de vrei doi-trei băieţi daţi afară din liceu, de viaţa lor de mai tîrziu, şi nu se putu opri de la gîndul că foarte adesea pedeapsa îi aduce omului un rău cu mult mai mare decît crima săvîrşită. Un organism viu are proprietatea de a se acomoda foarte repede, de a se obişnui şi a se împăca cu orice mediu ; altminteri omul ar fi nevoit să-şi dea seama în fiece clipă ce substrat lipsit de temei are de multe ori activitatea lui îndelung chibzuită şi cît de puţin adevăr bine cumpănit şi statornic stă la temelia unor ocupaţii de mare răspundere şi uneori chiar îngrozitoare prin rezultatele lor, ca cea pedagogică, juridică, literară...

Gîndurile astea şi altele asemănătoare, gînduri fugare şi deslînate, ce se nasc numai într-un creier obosit şi pornit pe odihnă, i se perindau acum prin capul lui Evgheni Petrovici. De obicei nu ştii de unde-ţi vin astfel de gînduri şi pentru ce; ele nu zăbovesc însă

prea mult în minte şi se tîrăsc alene numai pe suprafaţa creierului, fără să pătrundă în adîncul lui. Pentru oamenii nevoiţi să cugete ceasuri şi chiar zile-ntregi oficial, după un anumit tipic, într-o singură direcţie, asemenea gînduri libere, „de casă", sînt un fel de lux, o desfătare plăcută.

Era trecut de opt seara. Sus, chiar deasupra capului, la etajul doi, cineva umbla fără încetare încoace şi încolo, iar şi mai sus, la etajul trei, se auzeau game cîntate la patru mîini. Paşii omului — dealtfel neegali, şi care te făceau să crezi că e chinuit fie de un gînd stăruitor fie de o durere de dinţi — ca şi gamele mereu aceleaşi, făceau ca liniştea serii să fie adormitoare, prielnică visărilor leneşe. In odaia copiilor, despărţită de el prin alte două camere, se auzeau vocile guvernantei şi a lui Serioja.

— Ta-ta a venit ! — începu să cînte băieţelul. — Ta-ta a ve-nit ! Ta-ta-ta !

— *Votre père vous appelle, allez vite* [1]) ! — strigă guvernanta cu glas piţigăiat, de pasăre speriată. — Ţi-am mai spus odată !

„Ei, dar eu ce-o să-i spun ?" se întrebă Evgheni Petrovici.

Inainte însă de a putea găsi vreo ieşire, Serioja, băieţelul lui de şapte ani, intră în birou. Era un omuleţ firav, delicat, cu faţa albă, şi numai după felul cum era îmbrăcat puteai să ghiceşti că-i băiat... Avea un trupşor lipsit de vlagă, ca o floare de seră, iar mişcările, buclele, privirea, hăinuţa lui de catifea, într-un cuvînt tot ce era al lui era nespus de gingaş şi dulce.

— Bună seara, tată ! — spuse dînsul cu glas catifelat, căţărîndu-se pe genunchii tatălui său şi-l sărută grăbit pe gît. — M-ai chemat ?

— Daţi-mi voie, daţi-mi voie, Serghei Evghenîci, făcu procurorul, îndepărtîndu-l uşor. — Aşteaptă cu sărutările, că avem o vorbă noi doi ! Şi încă una serioasă... Sînt supărat pe tine şi nu te mai iubesc. Da,

---

[1]) Te cheamă tata, du-te repede la el ! (In limba franceză) (N. trad.)

da ! S-o ştii de la mine, frăţioare: nu te mai iubesc şi nu-mi eşti fiu ! Asta-i !

Serioja se uită ţintă în ochii lui, apoi îşi întoarse privirea spre birou şi ridică din umeri.

— Ce ţi-am făcut? — întrebă el uimit, clipind des. — N-am călcat azi deloc în biroul tău şi n-am umblat cu lucrurile tale.

— Chiar acum mi s-a plîns Natalia Semionovna că te-a văzut fumînd... E adevărat ? Fumezi ?

— Da, am fumat într-o zi... E adevărat !

— Vezi, vezi, că pe deasupra mai şi minţi ! — îi tăie vorba procurorul, încruntîndu-se ca să-şi înăbuşe un zîmbet. — Natalia Semionovna te-a văzut fumînd de două ori ! Iată deci că eşti vinovat de trei fapte urîte: fumezi, iei din sertarul mesei tutun străin şi minţi. Trei păcate !

— A, da-a ! — îşi aminti deodată Serioja şi în ochi îi trecu o umbră de zîmbet. — E adevărat ! Ai dreptate ! Am fumat de două ori : astăzi şi acum cîteva zile.

— Vezi ? Va să zică nu o dată, ci de două ori... Sînt foarte nemulţumit de tine. Foarte ! Înainte erai un băieţel bun, dar acum văd că te-ai stricat, te-ai făcut rău !

Evgheni Petrovici îndreptă guleraşul lui Serioja şi se gîndi :

„Ce să-i mai spun ?“

— Da, e foarte urît din partea ta, — urmă el apoi. — Nu m-aş fi aşteptat ! In primul rînd n-ai voie să iei tutunul care nu-i al tău ! Orice om are dreptul să se folosească numai de lucrurile lui ; iar dacă ia lucrul altuia, atunci... atunci e om rău ! („Nu, nu asta ar trebui să spun“, se gîndi Evgheni Petrovici). Iată de pildă, Natalia Semionovna are un scrin cu rochii ! Scrinul e al ei şi noi, adică tu şi eu, nu putem umbla într-însul, pentru că nu-i al nostru. Aşa-i ? Tu ai de asemenea căluţii şi pozele tale şi eu nu ţi le iau, aşa-i ? Poate că mi-ar plăcea să le iau, dar... ştiu că sînt ale tale şi nu ale mele !

— Poţi să le iei, dacă-ţi plac ! — răspunse Serioja, înălţînd din sprîncene. — Zău tată, chiar te rog !

Ia-le fără grijă! Cățelușul ăsta galben de pe biroul tău, este de fapt al meu, dar eu nu zic nimic!... Las'să stea aici la tine!

— Nu, nu m-ai înțeles, — făcu Bîkovski. — Cățelușul acesta mi l-ai dăruit tu! E acum al meu și pot să fac cu el ce vreau! Eu, însă, nu ți-am dăruit tutun. Tutunul e al meu! („Nu-l lămuresc bine! se gîndi iar procurorul. Altceva ar trebui să-i spun. Cu totul altceva!") Dacă mie, de pildă, îmi vine poftă să fumez tutun străin, primul lucru pe care trebuie să-l fac, e să cer voie...

Agățînd leneș o frază de alta și căutînd pe cît se poate să vorbească în limba copiilor, Bîkovski începu să-i lămurească băiatului ce înseamnă „proprietate". Serioja, cu privirea ațintită în pieptul lui, îl asculta cu cea mai mare luare-aminte (îi plăcea mult să stea de vorbă, seara, cu tatăl său); apoi se sprijini cu cotul de birou și se uită cu ochii lui miopi, închisi pe jumătate, la hîrtiile și călimara de pe el. Privirile îi rătăciră o clipă fără țintă și se opriră apoi la sticluța cu gumă-arabică.

— Din ce se face cleiul, tată? — întrebă el deodată, apropiindu-și sticluța de ochi.

Bîkovski i-o luă din mînă, o puse la loc și urmă:

— In al doilea rînd, tu fumezi... și asta-i foarte rău! Dacă mă vezi pe mine că fumez, nu înseamnă că și tu poți s-o faci. Eu fumez, dar știu foarte bine că fac un lucru urît, ba chiar mă dojenesc singur și nu mă iubesc... („Grozav pedagog mai sînt și eu!" își mai spuse procurorul.) Tutunul face foarte rău sănătății și omul care fumează moare înainte de vreme. Dar pentru cei mici, ca tine, tutunul e deosebit de vătămător! Tu ai pieptul slab, ești încă firav, iar oamenii firavi se îmbolnăvesc din pricina fumului de oftică și de alte boli. Uite, și unchiul Ignati a murit de oftică. Dar dacă n-ar fi fumat, poate că mai trăia și azi.

Serioja se uită gînditor la lampă, atinse abajurul cu degetul și oftă.

— Unchiul Ignati cînta frumos la vioară! — zise el. — Vioara lui e acum la Grigoriev.

Serioja se sprijini din nou de marginea mesei şi căzu iar pe gînduri. Faţa lui palidă încremeni cîteva clipe, de parcă ar fi ascultat cu luare-aminte ceva, ori ar fi urmărit desfăşurarea propriilor lui gînduri. Tristeţea şi un fel de spaimă apărură deodată în ochii lui larg deschişi şi nemişcaţi. Se gîndea pesemne la moartea care-i luase de curînd mama şi pe unchiul Ignati. Moartea duce cu ea pe lumea cealaltă mame şi unchi, iar copiii şi viorile lor rămîn pe pămînt. Cei morţi trăiesc în cer, undeva printre stele, şi se uită de acolo pe pămînt. Oare nu li se rupe inima după cei rămaşi ?

„Ce să-i mai spun ? se întrebă Evgheni Petrovici. Nu mă ascultă ! Se vede cît de colo că nu i se par aşa de însemnate nici greşelile lui, nici argumentele mele. Cum să-l fac să înţeleagă ?“

Procurorul se ridică şi începu să umble prin birou.

„Pe vremea mea, lucrurile astea se rezolvau grozav de simplu, cugetă el. Orice băietan prins cu ţigara-n gură era bătut. Cei slabi de înger şi fricoşi, se lăsau într-adevăr de fumat, dar cei mai îndrăzneţi şi mai deştepţi, după prima bătaie îşi vîrau tutunul în tureatca cizmei şi fumau pe-ascuns, în vreo magazie. Cînd erau prinşi şi în magazie, mai mîncau o bătaie şi după aceea se duceau să fumeze pe malul rîului... şi aşa mai departe, pînă cînd, în sfîrşit, băiatul creştea şi ajungea om în toată firea. Mama, ca să nu fumez, mă umplea de bani şi de bomboane. Acum însă, asemenea metode par meschine şi imorale. Păşind în sfîrşit pe calea logicei, pedagogul zilelor noastre luptă pentru a-i face pe copii să deprindă binele nu din pricina spaimei, nu din dorinţa de a se remarca şi a primi răsplată, ci din îndemnul conştiinţei“.

Cît se plimbă aşa de colo pînă colo prin încăpere, Serioja se urcă cu picioarele pe scaun şi se apucă să deseneze pe marginea mesei. Ca să nu mîzgălească hîrtiile oficiale şi să nu umble la cerneală, pe biroul procurorului stătea întotdeauna pregătit un teanc de hîrtii — sferturi de coală — tăiate anume pentru el, şi un creion albastru.

— Astăzi bucătăreasa noastră toca varză şi s-a tăiat la deget, — spuse Serioja, desenînd o căsuţă şi mişcînd de zor din sprîncene. — Şi a ţipat aşa de tare, că ne-am speriat cu toţii şi am alergat la bucătărie. Ce proastă! Natalia Semionovna i-a spus sa ţină degetul în apă rece, dar ea l-a băgat în gură!... Cum de i-a venit să bage în gură un deget murdar? Spune şi tu, tată, nu-i aşa că nu se cade?

Apoi îi povesti că pe la prînz a intrat în curtea lor un flaşnetar cu o fetiţă; flaşnetarul a cîntat la flaşnetă, iar fetiţa a dansat şi a cîntat din gură.

„El se gîndeşte la ale lui! îşi zise procurorul. El îşi are lumea lui mică şi înţelege în felul lui ce are însemnătate şi ce nu. Pentru a pune stăpînire pe atenţia şi mintea lui, nu e de ajuns să vorbeşti copilăreşte: trebuie să ştii să şi gîndeşti în felul lui. M-ar fi înţeles foarte bine dacă mie mi-ar fi părut cu adevărat rău pentru tutunul meu, dacă m-aş fi simţit jignit şi aş fi plîns... Iată de ce mamele sînt de neînlocuit pe lîngă copii: ele se pricep de minune să simtă la fel cu copiii, să plîngă şi să rîdă cu ei... Cu logica şi morala nu faci nimic. Ce să-i mai spun? Ce?"

Şi lui Evgheni Petrovici i se părea ciudat şi chiar caraghios că el, omul atît de priceput în ale dreptului, care jumătate din viaţă se îndeletnicise cu tot felul de oprelişti, sfătuiri şi pedepsiri, îşi pierde cu totul capul în împrejurarea asta şi nu ştie ce să-i spună copilului.

— Ascultă, Serioja: dă-mi cuvîntul tău că n-o să mai fumezi! — sfîrşi el.

— Pe cu-vîn-tul meu! — cîntă Serioja, apăsînd tare creionul pe hîrtie şi aplecîndu-se deasupra desenului. — Cu-vîn-tul meu-u-u!

„Ştie el oare ce-nseamnă să-ţi dai cuvîntul? se-ntrebă Bîkovski. Hotărît, sînt un educator prost! Dacă cineva dintre pedagogi sau din colegii mei de la tribunal ar putea să vadă ce-i în capul meu, ar spune fără îndoială despre mine că-s o cîrpă, ba m-ar învinui chiar că despic firul în patru... Bine, dar la şcoală sau la proces toate chiţibuşurile astea ale dracului de

încurcate se rezolvă mult mai simplu decît acasă! Aici însă, ai de-a face cu oameni pe care îi iubeşti nebuneşte, iar dragostea e pretenţioasă şi complică lucrurile. Dacă băieţelul ăsta n-ar fi copilul meu, ci numai elevul meu sau vreun acuzat oarecare, nu mi-ar fi aşa de frică şi gîndurile mele ar fi mult mai adunate!..."

Evgheni Petrovici se aşeză la masă şi trase înspre el unul din desenele lui Serioja: era o casă cu acoperişul cam strîmb, din coşurile căruia ieşea o şuviţă de fum în zig-zag, ca un fulger, şi lungă pînă în marginea hîrtiei; lîngă casă stătea de strajă un soldat cu două puncte în loc de ochi şi cu o baionetă ce semăna grozav cu cifra 4.

— Un om nu poate fi mai înalt decît casa! — spuse procurorul. — Ia, uită-te aici: acoperişul casei tale îi ajunge soldatului numai pînă la umăr.

Serioja se căţără pe genunchii lui şi se foi multă vreme, căutînd să se ghemuiască cît mai bine.

— Ba nu, tată! — spuse el apoi, uitîndu-se la desen. — Dacă faci un soldat mititel, nu i se mai văd ochii.

Era oare cuminte să-i spună că nu-i aşa? Avîndu-l pe Serioja zi de zi sub ochii lui, procurorul ajunsese la convingerea că cei mici, la fel ca şi sălbaticii, au părerile lor artistice şi gusturi pe care cei mari nu le înţeleg. Un om în toată firea, care s-ar fi apucat să-l cerceteze cu de-amănuntul pe Serioja, l-ar fi socotit poate anormal. Copilul găsea că e cu putinţă, ba chiar că-i foarte firesc, să deseneze oameni mai înalţi decît casele şi să redea cu creionul, în afară de lucruri, şi ceea ce simte. Aşa, de pildă, sunetele unei orchestre el le desena în chip de rotogoale uşoare, fumurii, iar fluieratul — în chip de fir răsucit în spirală... În mintea lui de copil, sunetul era strîns legat de formă şi de culoare; de aceea, de cîte ori se apuca să coloreze literele, făcea neapărat pe „L" galben, pe „M" roşu, pe „A" negru ş.a.m.d.

Apoi Serioja se lăsă de desenat, se foi cît se foi pe genunchii tatălui său, pînă se aşeză bine de tot, şi puse stăpînire pe barba procurorului. La început o ne-

tezi grijuliu, apoi o împărți în două și pieptănă fiecare parte ca pe niște favoriți.

— Acum semeni cu Ivan Stepanovici, — bombănea el, — iar acum o să semeni cu... feciorul nostru. Tată, de ce feciorii stau totdeauna lîngă ușă? Ca să nu-i lase pe hoți să intre-n casă?

Procurorul simțea pe față răsuflarea lui mîngîietoare, îi atingea mereu căpșorul cu obrazul, iar inima îi era atît de caldă și atît de moale, de parcă nu numai mîinile, ci sufletul lui întreg s-ar fi așternut pe catifeaua hăinuței lui Serioja. Din cînd în cînd își cufunda privirile în ochii mari și întunecați ai copilului, și i se părea că din luminile lor larg deschise îl privește mama, soția, și toți cei pe care i-a iubit vreodată.

„Poftim de-l bate dacă poți, se gîndi el. Poftim de născocește pedepse". Nu, nu sînt bun de pedagog! Înainte vreme oamenii erau mai simpli, se gîndeau mai puțin și de aceea rezolvau cu mai multă îndrăzneală tot felul de probleme. Noi, cei de azi, prea cugetăm mult! Ne omoară logica!... Cu cît omul e mai cult, cu cît gîndește și despică mai mult firul în patru, cu atît e mai nehotărît, mai șovăielnic și mai sfios cînd e vorba să se apuce de o treabă. Și într-adevăr, dacă stai să te gîndești mai bine, îți dai seama cît curaj îți trebuie și cîtă încredere în tine ca să înveți pe alții, să judeci pe cineva, să scrii o carte...

Ceasornicul de perete bătu ora zece.

— Și acum, la culcare, băiețașule, — zise procurorul. — Spune-mi „noapte bună" și du-te de te culcă.

— Nu, tată! — se strîmbă Serioja. — Vreau să mai stau puțin. Povestește-mi ceva! Spune-mi o poveste!

— Bine, dar după aceea te duci numaidecît la culcare!

Cînd avea cîte o seară liberă, Evgheni Petrovici obișnuia să-i spună povești lui Serioja. Ca mai toți oamenii peste măsură de ocupați, nu știa pe de rost nici o poezie și nu-și aducea aminte de nici o poveste, așa încît de fiecare dată trebuia să născocească. La început o lua cu „A fost odată ca niciodată", dar mai departe înșira tot felul de fleacuri nevinovate și nicio-

dată nu știa dinainte care o să fie mijlocul și care sfîrșitul. Cadrul, eroii și întîmplările răsăreau la nimereală, pe negîndite, iar conținutul și morala se închegau firesc, de la sine, în afară de voința povestitorului. Serioja ținea nespus de mult la astfel de povești născocite pe loc, și procurorul își dădea seama că cu cît fabula lor era mai simplă și mai puțin încurcată, cu atît pătrundea mai adînc în inima copilului.

— Ascultă, — începu el, ridicîndu-și ochii în tavan. — A fost odată ca niciodată... A fost odată un rege bătrîn, încărcat de ani, cu o barbă albă și lungă și... cu niște mustăți uite-atîta! Așa! Și trăia regele nostru într-un castel de cleștar, care lucea și sclipea în soare ca un bulgăre mare de gheață curată. Iar castelul, frățioare, se înălța în mijlocul unei grădini uriașe, unde creșteau portocali, peri și cireși, unde înfloreau lalele, trandafiri, lăcrămioare și cîntau păsări de toate culorile... Da-a... Iar în copaci atîrnau clopoței de sticlă care la cea mai ușoară adiere a vîntului cîntau atît de gingaș, că rămîneai vrăjit, ascultîndu-i. Știi tu, sticla dă un sunet mult mai dulce și mai mîngîietor decît metalul... Da-a! Și ce spuneam? Așa! In grădină erau fîntîni țîșnitoare... Mai ții minte fîntînile țîșnitoare pe care le-ai văzut la conac, la tanti Sonia? La fel erau și în grădina regelui, dar mult, mult mai mari și șuvița de apă ce-o împroșcau ajungea pînă-n vîrful celui mai înalt dintre plopi.

Evgheni Petrovici se gîndi o clipă, apoi urmă:

— Bătrînul împărat avea un singur fecior, moștenitor al împărăției lui, un băiat mic, uite, cum ești tu acum! Și era un copil bun: nu plîngea, se culca devreme, nu lua nimic de pe masa împăratului... într-un cuvînt era cuminte. Dar avea un păcat. Unul singur: fuma!...

Serioja asculta cu încordare și privea, fără să clipească, în ochii tatălui său. Iar procurorul povestea înainte și se întreba: „Mai departe ce o să-i spun?" O lungi el cît o lungi, în fel și chip, și sfîrși așa:

— Din pricina fumatului prințișorul se îmbolnăvi de piept și muri cînd împlini 20 de ani, iar bătrînul,

bolnav şi încărcat de ani, rămase fără nici un sprijin. N-avea cine să ia în mînă frînele împărăţiei şi să apere palatul împărătesc. Şi atunci veniră duşmanii, îl uciseră pe împărat şi dărîmară castelul. Nu mai sînt în grădina lui nici cireşi, nici păsări şi nici clopoţei... Uite-aşa, frăţioare...

Sfîrşitul acesta îi păru lui Evgheni Petrovici cît se poate de caraghios şi de copilăresc. Pe Serioja însă povestea îl tulbură grozav. Ochii i se învăluiră de tristeţe şi chiar de o umbră de spaimă. Rămase o clipă gînditor, privind ţintă spre fereastra întunecată, apoi tresări şi spuse cu glas tremurător :

— N-o să mai fumez niciodată...

După ce-şi spuseră „noapte bună" şi Serioja se duse la culcare, tatăl lui începu să umble încetişor de colo pînă colo, prin încăpere, cu zîmbetul pe buze.

„Ar putea să-mi spună cineva că frumuseţea şi forma artistică au avut înrîurire asupra lui, cugetă procurorul ; mă rog, fie şi aşa, dar asta nu mă-ncîntă! Orice-ai zice, dar mijlocul acesta nu e cel mai bun !... De ce morala şi adevărul nu se servesc de-a dreptul, în forma lor crudă, ci neapărat cu adausuri, zaharate şi poleite, ca pilulele date de doctor ? Nu-i firesc !... E o falsificare, o înşelătorie, o scamatorie...

Şi îndată îi veniră în minte juraţii care vor neapărat să le ţii „o cuvîntare", publicul care învaţă istoria numai din legende şi romane şi... chiar el, care şi-a însuşit tîlcul vieţii nu din predici sau legiuiri, ci din fabule, romane şi poezii...

„Doctoria trebuie să fie dulce, iar adevărul frumos... Aşa cere omul, de cînd cu Adam... Dealtfel.... poate că tocmai aşa e firesc şi aşa trebuie să fie... Oare natura nu ne oferă şi ea o mulţime de înşelătorii şi de iluzii binefăcătoare ?..."

Şi se apucă de lucru, dar gîndurile „de casă", leneşe, i se mai perindară multă vreme prin minte. Gamele de deasupra lui nu se mai auzeau, dar vecinul de la etajul doi mai umbla încă din colţ în colţ...

LOZUL CIŞTIGĂTOR

IVAN Dmitrici om cu venituri mijlocii, care cheltuieşte pe an — împreună cu familia — o mie două sute de ruble şi se simte foarte fericit de soarta lui, se aşează într-o seară, după cină, pe canapea, şi despături ziarul.

— Nu ştiu ce-am făcut de nu m-am uitat şi eu azi în gazetă, — spuse nevastă-sa strîngînd de la masă. — Vezi, te rog, au apărut rezultatele tragerilor ?

— Da, au apărut, — răspunse Ivan Dmitrici. — Dar biletul tău nu s-a pierdut de cînd cu amanetarea ?

— Nu ! Am plătit marţi dobînda.

— Ce număr avea ?

— Seria 9499, numărul 26.

— Bu-un !... Să vedem ! Va să zică 9499 şi 26.

Ivan Dmitrici nu prea credea în loterie şi altă dată nu şi-ar fi bătut capul pentru nimic în lume cu rezultatele tragerilor, dar în seara aceea n-avea altă treabă şi, cum gazeta tot era în faţa lui, începu să urmărească cu degetul, de sus în jos, numerele seriilor. Şi chiar la început, de parcă cineva ar fi vrut să-şi bată joc de necredinţa lui, în al doilea rînd de sus, îi sări în ochi cifra 9499. Fără să mai urmărească numărul biletului şi fără să controleze încă o dată seria, lăsă repede ziarul pe genunchi, simţindu-se aşa de parcă i-ar fi turnat cineva o cană de apă rece pe bur-

tă ; îl încerca un fel de răcoare plăcută la lingurea, o gîdilare şi o teamă, dar şi o dulce înfiorare!

— Maşa, 9499... este! — făcu el cu voce surdă.

Nevasta privi o clipă faţa lui uimită şi înspăimîntată, şi înţelese numaidecît că nu glumea.

— 9499? — întrebă ea pălind şi lăsă să-i scape faţa de masă pe care o ţinuse împăturită în mînă.

— Da... da...! N-am glumit! este!

— Dar numărul biletului?

— Aha, da! A mai rămas numărul. Dar... stai puţin, aşteaptă! Ce zici? Oricum ar fi, dar seria este! Iţi dai seama?...

Ivan Dmitrici se uita la nevastă-sa şi zîmbea larg, prosteşte, ca un copilaş căruia îi arată cineva o jucărie strălucitoare. Nevasta zîmbea şi ea. Ca şi soţul ei, femeia era bucuroasă că Ivan Dmitrici a controlat numai seria şi că nu se grăbeşte să afle numărul biletului norocos. Să te joci cu speranţa că poate ţi-a surîs norocul — ce poate fi mai plăcut, mai tulburător?

— Seria noastră a ieşit! — făcu Ivan Dmitrici după o lungă tăcere. — Va să zică s-ar putea să fi cîştigat. „S-ar putea" zic... şi asta-i ceva!

— Haide, uită-te acum!

— Stai! Las'că avem toată vremea să ne pierdem iluziile! Seria noastră e în rîndul al doilea de sus. Aşadar cîştigul ar fi de 75 000 ruble. Ce de bani! Forţă, capital, nu bani! Ce ar fi să mă uit acum în tabelul numerelor şi să-l văd acolo pe 26! Ei? Nu, zău! Spune, ce-ar fi să fi cîştigat cu adevărat?

Soţii izbucniră în rîs şi se uitară multă vreme, în tăcere, unul la celălalt. Posibilitatea unui asemenea noroc îi zăpăci într-atît, încît nici nu-şi puteau închipui ce-ar face cu cele 75 000 ruble, ce-ar putea cumpăra cu ele, unde s-ar duce! Amîndoi aveau în cap numai cifrele: 9 499 şi 75 000, care le jucau prin faţa ochilor! Dar la fericirea care poate că era la doi paşi de ei, nici nu se gîndeau!

Ivan Dmitrici se plimbă de cîteva ori dintr-un colţ în altul al odăii, fără să lase ziarul din mînă, şi nu-

mai după ce se mai liniști puțin după prima tulburare, începu să vizeze.

— Ce ar fi să fi cîștigat? — zise el. — Asta ar însemna o viață nouă, o adevărată catastrofă! Lozul, bineînțeles că-i al tău! Dar dacă ar fi al meu, mi-aș cumpăra mai întîi și-ntîi, pentru vreo 25 de mii, o avere imobilă. Să zicem o moșioară. Alți 10 mii i-aș cheltui, să zicem, pe mobilă nouă... călătorii, plata datoriilor și altele. Iar restul de 40 de mii — la bancă cu dobîndă...

— Da, o moșie n-ar fi rău! — spuse femeia, așezîndu-se și lăsîndu-și mîinile pe genunchi.

— Pe undeva prin gubernia Tula sau Orel... In primul rînd nu ne-ar mai trebui vilă vara, iar în al doilea rînd, orice ai spune, e un venit.

Și în mintea lui prinseră a se-nghesui tablouri, unul mai îmbietor și mai poetic decît altul, și în toate Ivan Dmitrici se vedea sătul, liniștit, mulțumit, și-i era cald, foarte cald! Iată-l de pildă, după ce s-a ospătat cu ciorba rece ca gheața, așa numita „okroșka", cum stă întins cu burta-n sus pe nisipul fierbinte de pe malul unui rîu, sau în livadă, sub un tei rotat... Ziua e dogorîtor de caldă... Băiețelul și fetița lui umblă deabușilea în jur, se joacă în nisip sau prind gîze prin iarbă, iar el se lasă furat de o dulce toropeală, fără gînduri, dar simte cu tot trupul că nu trebuie să meargă la slujbă nici azi, nici mîine, nici poimîine. Dacă i se urăște să stea tolănit, se duce să vadă cum se cosește fînul, ori să culeagă ciuperci în pădure, ori să privească oamenii ce pescuiesc cu năvodul. La asfințit, ia un cearșaf și săpun și se duce agale la cabina de scăldat; aici se dezbracă pe-ndelete și-și netezește îndelung cu palmele pieptul gol. Apoi se bagă în apă. In jurul lui plutesc rotogoale albicioase de săpun, se zbat peștișori sprinteni și unduiesc ierburi de rîu. După scaldă — un ceai cu frișcă și cornulețe din aluat de cozonac.... Iar seara — o plimbare, sau un joc de cărți cu vecinii.

— Da! N-ar fi rău să cumpărăm o moșie, — spune femeia, furată și ea de vise. După fața ei se vede că e încîntată de cele ce-i trec prin minte.

Apoi Ivan Dmitrici vede în închipuirea lui, toamna cu ploi, cu seri reci şi zile însorite, cu funigei. E vremea prielnică plimbărilor cît mai lungi prin livadă, prin grădinile de zarzavat sau pe malul rîului... După ce-ţi intră bine frigul în oase, dai de duşcă un păhărel respectabil de rachiu, după care mănînci o ciupercuţă-n oţet, sau un castravecior murat şi mai dai de duşcă un păhăruţ... Dinspre grădină vin fuga plozii cu braţele pline de morcovi ori de ridiche neagră, cu miros de pămînt reavăn... Apoi te trînteşti frumuşel pe o canapea şi răsfoieşti fără grabă vreo revistă ilustrată, iar cînd te saturi, o pui peste faţă, deschei jiletca şi te laşi pradă moţăielii...

După zile cu soare şi funigei, începe şi vremea urîtă, cu cer mohorît. Zi şi noapte plouă. Copacii desfrunziţi gem în bătaia vîntului umed şi rece. Cîinii, caii şi găinile umblă muiaţi, trişti, sfioşi. Nu mai e rost de plimbare! Nici nasul nu-ţi vine să-l scoţi afară. Toată ziua nu faci altceva decît să te plimbi dintr-un colţ în altul al odăii şi să te uiţi trist la geamurile mohorîte. Ce plictiseală!

Ivan Dmitrici se opri şi se uită la nevastă.

— Ştii, Maşa, eu m-aş duce în străinătate, — zise el.

Şi se gîndi ce bine e s-o ştergi toamna tîrziu, în ţări străine, undeva în sudul Franţei, în Italia... ori chiar în India!

— Şi eu m-aş duce neapărat în străinătate, — răspunse femeia. — Hai, uită-te odată la număr!

— Stai! Stai niţel!

Şi Ivan Dmitrici îşi reluă plimbarea, tot gîndindu-se întruna. Deodată îi veni în minte: ce ar fi ca nevasta lui să plece într-adevăr şi ea în străinătate? O călătorie e bine s-o faci singur, sau însoţit de femei uşoare, fără griji, care trăiesc numai clipa de faţă, şi nicidecum de una care în tot timpul drumului s-ar gîndi numai la copii, ar ofta şi ar tremura pentru orice ban cheltuit. Ivan Dmitrici şi-o închipui pe nevastă-sa în vagon, cu mii de boccele, bocceluţe şi coşuleţe; oftează întruna şi se plînge că o doare capul şi că a cheltuit prea mulţi bani, iar dînsul tre-

buie mai la fiecare oprire să se dea jos ca să-i aducă apă clocotită pentru ceai, sandviciuri şi apă de băut... La ora mesei dumneaei nu poate să prînzească la restaurant pentru că... asta costă prea scump!

„Să ştii că mi-ar ţine socoteală de fiece ban cheltuit, îşi zise el şi-i aruncă o privire. Lozul e al ei, nu-i al meu! Şi la ce bun ar pleca în străinătate? Ce-a pierdut acolo? O să stea toată ziua la hotel si o să mă ţină şi pe mine legat de fusta ei!... Las'că ştiu eu!"

Şi pentru prima oară în viaţă îşi dădu seama că nevasta lui a îmbătrînit, s-a urîţit şi miroase toată a bucătărie, pe cînd el e încă tînăr, sprinten, sănătos, bun de-nsurat a doua oară!

„Se-nţelege că toate astea-s fleacuri, prostii, se gîndi el, dar... la ce bun să plece şi ea în străinătate? Multe ar mai pricepe! Şi totuşi ţine morţiş să meargă! Cred şi eu... La drept vorbind însă, pentru ea ori Neapole ori Klin — tot aia e! Numai aşa, ca să-mi strice mie rosturile! Ca să fiu legat de mîini şi de picioare! Cred că de îndată ce ar pune mîna pe bani, i-ar şi închide cu şase lacăte, ca orice muiere... I-ar ascunde de mine... Şi-ar ajuta rubedeniile, iar mie mi-ar scoate pe nas orice bănuţ!"

Şi Ivan Dmitrici îşi aminti de neamurile nevestei, de toţi acei fraţiori, surioare, tuşici, nenici, care decum o să afle de cîştig, o să se şi înfiinţeze, o să cerşească, o să zîmbească mieros, o să se prefacă... Ce oameni mici şi scîrboşi! Dacă le dai, o să mai ceară. Dacă nu le dai, o să te afurisească, o să te bîrfească şi o să-ţi dorească toate relele din lume!

Acum, cînd îşi amintea de rudele astea şi de feţele lor, care înainte vreme îl lăsau nepăsător, i se părea că toţi sînt scîrboşi şi nesuferiţi.

„Nişte scorpii!" îşi zise el.

Şi chipul nevestei i se păru deodată la fel de scîrbos şi de nesuferit ca şi celelalte. Simţea cum în suflet îi clocoteşte ura împotriva ei şi-şi zicea cu o bucurie răutăcioasă:

„Habar n-are cum să umble cu banii, de aceea-i zgîrcită! Dacă a cîştigat într-adevăr, o să-mi dea o sută de ruble, iar restul — sub cheie!“

Şi nu cu zîmbet, ci cu ură se uită acum la nevastă. Dar şi ea la rîndul ei îi aruncă o căutătură plină de ură şi răutate. Avea şi ea visele ei trandafirii, planurile şi socotelile ei, dar îşi dădea foarte bine seama ce se petrece în capul soţului. Ştia ea, pasămite, cine şi-ar întinde primul laba spre cîştigul ei.

„Tare bine-i să visezi pe socoteala altuia! i se citea în ochi. Dar nu! Nu-ţi merge!“

Şi bărbatul îi înţelese privirea. Ura, ca un şarpe se răsuci în pieptul lui, şi ca să-i facă în ciudă nevestei, se uită cît putu mai repede pe pagina patra a ziarului şi strigă triumfător:

— Seria 9499 numărul 46, nu 26!

Speranţa şi ura pieriră ca prin farmec, iar lui Ivan Dmitrici şi nevestei lui li se păru deodată că odăile lor sînt întunecoase, mici şi joase, că cina de adineauri în loc să-i sature le-a căzut ca un plumb în stomac şi că serile sînt lungi şi plicticoase...

— Dracu' s-o ia de treabă! — făcu Ivan Dimitrici morocănos. — N-ai unde pune piciorul în casa asta de atîtea hîrtiuţe, fărîmiţe... Ba uite şi o coajă de ou! Nu se mătură cu zilele! O să plec cu totul de acasă, naiba să mă ia! O să plec şi... o să mă spînzur de primul plop ce mi-o ieşi în cale!

Ivan Dmitrici se uită la soţia lui şi zîmbi“.

Sfîrşitul nuvelei

„Naiba să mă ia! O să plec şi... o să mă spînzur de primul plop ce mi-o ieşi în cale — lipseşte în versiunea din gazetă.

TIFOS EXANTEMATIC

IN trenul de poştă ce pleca de la Petersburg la Moscova, în vagonul pentru fumători, călătorea tînărul locotenent Klimov. În faţa lui, şedea un om în vîrstă, cu faţa rasă, ce aducea bine cu un căpitan de vas ; se vedea după toate că era un finlandez sau un suedez avut, care în tot timpul drumului nu-şi lăsa o clipă din gură luleaua şi vorbi mereu pe aceeaşi temă :

— Ha, dumneata ofiţir ! Şi la mine un frate ofiţir, dar marinar... Marinar şi face slujbă Kronstadt ! Dumneata pentru ce mergi Moscova ?

— Acolo-mi fac serviciul.

— Ha ! Familie este ?

— Nu sînt căsătorit, stau cu mătuşa şi cu sora mea.

— Şi la mine un frate ofiţir, marinar, dar familist ! Are soţie şi trei copilaş. Ha !

De cîte ori făcea „ha !“, parcă se mira de ceva, zîmbea larg, prosteşte, şi sufla des şi zgomotos în pipa lui puturoasă, ca să-o desfunde. Klimov, care se simţea prost, răspundea anevoie la întrebările lui şi-l ura din tot sufletul. Ce bine ar fi — visa Klimov — să-i smulgă din mîini pipa hîrîitoare, s-o azvîrle cît colo sub canapea, iar pe finlandez să-l izgonească într-un alt vagon.

„Urît neam de oameni mai sînt finlandezii ăştia, şi... grecii, îşi zicea el. Un neam de care nimeni n-are nevoie, care nu-i bun la nimic şi pe deasupra mai e şi urîcios. Ocupă degeaba un loc sub soare! La ce bun?“

Şi gîndul la finlandezi şi greci îi stîrnea un fel de lehamite în tot trupul lui. Ca să-şi abată atenţia de la ei, ar fi vrut să se gîndească la francezi şi italieni, dar amintirea acestor popoare îi aduse — nu se ştie pentru ce — în faţa ochilor numai flaşnetari, femei goale şi tablourile în ulei ce atîrnau acasă, deasupra scrinului mătuşii.

Ofiţerul nu se simţea în apele lui. Braţele şi picioarele nu-şi găseau loc pe cuşetă, deşi putea să se întindă în voie; gura îi era uscată şi lipicioasă, iar capul şi-l simţea învăluit într-o pîclă grea. Gîndurile părea că i se învîrtesc nu numai prin cap, dar şi în afara lui, printre cuşetele şi oamenii cuprinşi de întunecimea nopţii. Prin ceaţa deasă din creier, ofiţerul auzea ca prin vis murmur de voci, uruit de roţi, zgomot de uşi trîntite. Bătăile clopotelor din gări, fluieratul însoţitorilor şi tropotul mulţimii grăbite se auzea mai des ca de obicei. Timpul zbura atît de iute, încît părea că trenul se opreşte în staţii la fiece minut şi îndată după asta se aud de afară glasuri metalice:

— Gata poşta?

— Gata!

Lui Klimov i se mai părea că prea des intră în vagon însoţitorul care cercetează termometrul şi că zgomotul trenurilor ce trec în direcţie opusă, precum şi uruitul roţilor peste pod, nu mai contenesc. Zgomotul, fluierăturile, finlandezul, fumul de tutun — toate acestea amestecate cu ameninţări şi cu un şir întreg de chipuri nebuloase, a căror formă şi înfăţişare nu şi-o mai poate aminti un om sănătos, îl apăsau pe Klimov ca un coşmar chinuitor. Covîrşit de deznădejde, ridica anevoie capul greu, privea becul în lumina căruia roiau umbre şi pete nedesluşite, vroia să ceară apă, dar limba uscată abia de i se-ntorcea în gură, iar puterile aproape că nu-l mai ajutau nici măcar să răspundă la întrebările finlandezului. Se stră-

duia totuşi să-şi găsească un loc cît mai bun şi să adoarmă, dar nu izbutea; finlandezul, dimpotrivă, adormea din cînd în cînd, dar apoi se trezea şi începea să vorbească, de fiecare dată cu obişnuitul lui: „ha!", iar după aceea adormea din nou; picioarele locotenentului, însă, nu-şi găseau loc şi pace, iar în faţa ochilor vedea mereu chipuri ameninţătoare.

La Spirovo coborî pe peron să bea apă. La o masă şedeau oameni şi îmbucau în grabă.

„Cum pot să mănînce?!" îşi zicea Klimov, căutînd să se ferească de mirosul de carne prăjită şi să nu privească gurile celor ce mestecau, pentru că şi una şi alta i se păreau dezgustătoare şi-i făceau greaţă.

O femeie frumoasă vorbea tare cu un ofiţer cu chipiu roşu şi, de cîte ori zîmbea, arăta un şirag de dinţi minunat de albi şi de strălucitori; zîmbetul ei, dinţii şi pînă şi femeia însăşi îi făcură tot atît de rău lui Klimov ca şi pîrjoalele şi şunca văzute cu cîteva clipe înainte. Nu putea pricepe cum de poate militarul cu chipiul roşu să stea alături de această femeie şi să privească chipul ei zîmbitor, plin de sănătate.

După ce bău apă şi se întoarse în vagon, îl găsi pe finlandez stînd pe marginea canapelei şi fumînd. Luleaua lui fîsîia şi lipăia, ca un galoş găurit pe timp de ploaie.

— Ha! — se minună el. — Ce gară-i asta?

— Nu ştiu! — răspunse Klimov, culcîndu-se şi închise strîns gura ca să nu mai tragă-n piept fumul usturător de pipă.

— Da' la Tver cînd ajungem?

— Nu ştiu! Iartă-mă, nu pot... să mai vorbesc. Sînt bolnav. Am răcit.

Finlandezul ciocăni de cîteva ori cu pipa de marginea ferestrei şi începu să vorbească iar despre fratele său, marinarul. Dar Klimov nu-l mai asculta, ci se gîndea cu nesaţ la patul lui moale şi bun de acasă, la carafa cu apă rece, la soră-sa, Katia, care se pricepea atît de minunat să-l culce, să-l liniştească, să-l dea de băut. Iar cînd în închipuire îi răsări o clipă Pavel, ordonanţa lui, pe care-l văzu trăgîndu-i din picioare cizmele grele şi punîndu-i apă proaspătă la

căpătîi, un zîmbet îi lumină fața. I se părea că dacă s-ar culca în patul său și ar sorbi din apa aceea, coșmarul ce-l chinuia ar face numaidecît loc unui somn adînc și liniștit.

— Gata poșta? — se auzi din depărtare un glas înăbușit.

— Gata! — răspunse o voce groasă chiar sub geamul lor.

Era a doua sau a treia stație de la Spirovo.

Timpul trecea nespus de iute, în salturi, și lui Klimov i se părea că bătăile de clopot, fluierăturile și opririle nu vor mai conteni. Cuprins de deznădejde se-ntoarse cu fața la perete, își prinse capul în mîini și se gîndi iar la Katia și la Pavel, dar sora și ordonanța se amestecară cu alte chipuri învăluite în ceață, prinseră a juca pe dinaintea lui și... pieriră. Răsuflarea lui fierbinte, întoarsă înapoi de speteaza cușetei, îi dogora fața, picioarele iar nu-și găseau locul, iar în spate îl sufla de la geam. Dar oricît de chinuitoare era starea asta, ofițerul nu mai avea chef să se întoarcă pe partea cealalată. O moleșală grea și apăsătoare puse încetul cu încetul stăpînire pe el și-i ferecă mădularele.

Cînd se hotărî în sfîrșit să înalțe capul, în vagon era lumină. Călătorii își puneau hainele și se mișcau de colo pînă colo. Trenul se oprise. Hamalii, cu pestelci albe și tinichele cu numere, forfoteau în jurul celor sosiți și le luau bagajele. Klimov își puse mantaua și ieși după ceilalți din vagon, fără să știe ce face. Mereu i se părea însă că nu el, ci un altul umblă în locul lui și că odată cu dînsul au ieșit din tren fierbințeala, setea și chipurile amenințătoare care-l chinuiseră toată noaptea. Tot fără să-și dea semea, își luă în primire bagajul și tocmi un birjar. Omul îi ceru pînă la Povarskaia o rublă și douăzeci și cinci de copeici, dar Klimov nu se tocmi defel și, fără un cuvînt, se așeză în sanie, ca un copil cuminte. Deosebirea dintre numere o mai pricepea el, dar banii își pierduseră pentru dînsul orice valoare.

Acasă îi ieșiră înainte mătușa și sora lui, Katia, o fată de optsprezece ani. Cînd le spuse „bună ziua",

Klimov văzu în mîna Katiei un caiet şi un creion şi-şi aminti că fata dă examen de institutoare. Fără să răspundă la întrebările şi urările lor de bun sosit, răsuflînd din greu din pricina fierbinţelii, ofiţerul trecu fără nici un rost prin toate încăperile şi, cînd ajunse la patul său, se trînti cum era pe pernă. Finlandezul, chipiul roşu, doamna cu dinţii sclipitori, mirosul de carne prăjită şi tot felul de pete săltăreţe puseră stăpînire pe închipuirea lui şi nu mai ştiu unde se află şi nu mai auzi glasurile îngrijorate ale celor din jur.

Cînd îşi veni în fire, se văzu dezbrăcat şi culcat în pat, mai văzu şi carafa cu apă şi pe Pavel, dar toate astea nu-i aduseră nici alinare, nici răcoare, nici mulţumire. Mîinile şi picioarele lui tot nu-şi puteau găsi locul, limba tot i se mai lipea de cerul gurii, iar în urechi îl răsuna mereu fîsîitul lulelei finlandezului... Lîngă pat, împingîndu-l pe Pavel cu spatele său lat, trebăluia doctorul, un bărbat bine clădit, cu barbă neagră.

— Nu-i nimic, tinere! — mormăia dînsul. — Minunat, minunat... Dă, dă, dă!...

Doctorul îi spunea mereu „tinere", iar în loc de „da" spunea „dă", şi în loc de „bun" — „băn".

— Dă, dă, dă! — îi tot dădea el zor. — Băn, băn! Minunat, tinere!... Totul e să nu-ţi pierzi curajul!

Vorba lui repezită, faţa sătulă şi acel „tinere" spus cam de sus, îl supărau pe Klimov.

— De ce-mi spui „tinere"? — gemu ofiţerul. — Ce-i familiarismul ăsta? La dracu'!

Şi se sperie singur de vocea lui, într-atît era de seacă, slabă şi cîntătoare. Nici nu puteai s-o recunoşti.

— Minunat, minunat! — bombănea înainte doctorul fără să se sinchisească cîtuşi de puţin. — Lasă, nu te mai supăra!... Dă, dă, dă!

Şi acasă timpul zbura cu aceeaşi iuţeală ameţitoare, ca şi în tren. Lumina de zi din iatac se schimba cît ai clipi cu amurgul înserării. Doctorul părea că nu se mişcă de lîngă patul lui şi în fiecare clipă i se auzea obişnuitul „dă, dă, dă". Prin iatac se perinda un şir întreg de chipuri: Pavel, finlandezul, căpitanul

Iaroşevici, sergentul-major Maximenko, chipiul roşu, doamna cu dinţii sclipitori, doctorul, şi toţi vorbeau, dădeau din mîini, fumau, mîncau. Intr-o zi, încă pe lumină, Klimov îl văzu chiar pe preotul regimentului, părintele Alexandr; avea patrafirul pe el şi o carte de rugăciuni în mînă şi se ţinea chiar lîngă patul său, bolborosind ceva, cu un aer atît de preocupat, cum nu-l mai văzuse niciodată. In clipa aceea locotenentul îşi aminti că părintele Alexandr îi poreclise în glumă pe toţi ofiţerii catolici „leşi" şi, ca să-l înveselească puţin, strigă:

— Părinte, leahul Iaroşevici a zbughit-o leşeşte!...

Dar părintele Alexandr, de obicei vesel şi bun de glumă, nu rîse, ci se încruntă şi mai tare şi făcu semnul crucii deasupra lui. In noaptea aceea, două umbre se strecurau mereu în odaie. Erau mătuşa şi sora. Umbra surorii se lăsa în genunchi şi se ruga făcînd mătănii în faţa icoanei, iar pe perete, o altă umbră, cenuşie, se închina şi ea, astfel că în odaie se rugau dintr-o dată două umbre. Deşi stăruia întruna mirosul de carne prăjită şi de pipă, Klimov simţi o clipă miros pătrunzător de tămîie. Atunci începu să se foiască, pentru că-l apucase greaţa, şi strigă:

— Tămîie! Luaţi tămîia de aici!

Dar nimeni nu-i răspunse; de undeva de alături venea o cîntare stinsă, de preoţi, şi se auzeau paşi alergînd pe scară.

Cînd se trezi din toropeală, în odaie nu era ţipenie de om. Soarele dimineţii pătrundea în iatac prin perdeaua lăsată şi raza-lui tremurătoare, subţire şi mlădie ca un tăiş de pumnal, căzuse jucăuşă pe carafa cu apă. Afară se auzea uruitul roţilor pe caldarîm; aşadar, zăpada se topise. Locotenentul se uită la raza de soare, la lucrurile bine cunoscute din jur, la uşă şi... începu să rîdă. Pieptul şi pîntecele îi tresăltară de acest rîs, plăcut, fericit, gîdilitor. Toată făptura lui, din cap pînă-n picioare, era stăpînită de acea fericire nemărginită, de acea bucurie a vieţii, pe care probabil că o simţise cel dintîi om care a fost creat pe pămînt, cînd a dat cu ochii de lumea din jur. Klimov dori din toată inima să vadă mişcare,

oameni, să audă vorbă! Trupul lui zăcea neputincios, ca o scîndură; doar mîinile i se mişcau. El însă abia de-şi dădea seama de asta, ocupat cum era să privească mărunţişurile din jur; se bucura de răsuflarea şi de rîsul lui, se bucura de carafă, de tavan, de raza soarelui şi de şnurul de la perdea. Universul, deocamdată restrîns, care se reducea la iatacul lui, i se părea neasemuit de frumos, măreţ şi plin de minunăţii. Cînd veni doctorul, Klimov se gîndi că medicina e o ştiinţă minunată, că doctorul e şi el drăguţ şi simpatic, şi că oamenii în general sînt buni şi vrednici de luare-aminte.

— Dă, dă, dă.... — turui doctorul. — Minunat, minunat! Iată-ne bine, sănătos!... Băn, băn!

Locotenentul îl ascultă şi rîse fericit. Apoi îşi aminti de finlandez, de doamna cu dinţii sclipitori, de şuncă, şi-i veni pofta să fumeze şi să mănînce.

— Porunceşte, doctore, să mi se dea o coajă de pîine neagră cu sare şi... şi sardele.

Dar doctorul îi spuse că nu se poate, iar Pavel nu-i ascultă ordinul şi nu-i aduse pîinea cerută. Atunci locotenentul simţi că nu poate să îndure una ca asta şi începu să plîngă ca un copil răsfăţat.

— Puişorul! — rîse doctorul. — Mămico, papă-ă!

Klimov rîse şi el, iar după plecarea doctorului adormi tun. Apoi se trezi cu aceeaşi veselie şi bucurie de a trăi. Le căpătîiul lui şedea mătuşa.

— A, mătuşica! — zise el plin de voie bună. — Ce-am avut?

— Tifos exantematic.

— Aha! Acum însă sînt bine. Chiar foarte bine! Katia unde-i?

— Nu-i acasă! Pesemne s-o fi dus undeva de la examen.

Şi după ce o spuse, bătrîna se aplecă mult deasupra ciorapului la care împletea. Buzele începură să-i tremure, îşi întorse faţa şi deodată izbucni în hohote de plîns. În marea ei deznădejde, uită de oprelişlea doctorului şi spuse:

— O, Katia, Katia! Nu mai este îngerul nostru, s-a dus!

Ciorapul îi lunecă la pămînt, bătrîna se aplecă să-i ridice şi atunci îi căzu boneta. Klimov se uită la părul ei alb, nu pricepu nimic, dar îl cuprinse deodată spaima pentru Katia şi o întrebă:

— Dar unde-i? Vorbeşte, mătuşă!

Bătrîna care între timp uitase de Klimov şi nu se gîndea decît la durerea ei, zise:

— A luat boala de la tine şi... şi a murit. Alaltăieri am îngropat-o.

Vestea asta groaznică şi neaşteptată, pătrunse pe deantregul în conştiinţa lui Klimov, dar oricît de înspăimîntătoare şi de izbitoare ar fi fost, nu era în stare să doboare bucuria animalică de a trăi, ce umplea sufletul locotenentului pornit pe calea însănătoşirii. El plînse, rîse şi curînd după aceea începu să se certe cu toţi pentru că nu-i dădeau de mîncare.

...Doar peste o săptămînă, cînd îşi puse cu chiu cu vai halatul şi, sprijinit de Pavel, se apropie de fereastră, privi cerul mohorît de primăvară şi ascultă zgomotul supărător stîrnit de şinele vechi pe care oamenii le cărau în apropiere, inima lui se strînse deodată de durere; începu să plîngă, sprijinindu-şi fruntea de giurgiuveaua ferestrei.

— Cît sînt de nenorocit, — bîigui el. — O, doamne, cît de nenorocit sînt!

Şi bucuria lăsă loc urîtului de fiecare zi şi durerii de pe urma unei pierderi cu neputinţă de înlocuit.

DE-ALE VIEȚII VALURI

LEV Ivanovici Popov, un om nervos, nenorocit în serviciu și în viața de familie, trase înspre el abacul și se apucă iar de socotit. Cu o lună înainte, cumpărase de la biroul băncii lui Koșker un titlu de împrumut, cîștigător, seria I-a, cu obligația de a achita costul lui în rate lunare, și acum socotea cît va trebui să plătească în răstimpul cuvenit și cînd o să se simtă, în sfîrșit, deplin stăpîn pe acest titlu.

— Costul titlului — după cursul de azi — e de 246 de ruble, — socotea Popov. — Am dat 10 ruble aconto, deci au mai rămas 236. Bu-un!... La suma asta trebuie să adaug dobînda pe o lună, în valoare de 7% anual și 1/4% comision, apoi impozitul de stat, cheltuielile de trimitere prin poștă a chitanței 21 copeici, asigurarea titlului 1 rublă și 10 copeici, tranzitul 1 rublă și 22 copeici, elevatorul 74 copeici. daunele 18 copeici...

Pe patul de după paravan, zăcea nevasta lui Popov, Sofia Savvișna, venită de la Mțensk, ca să-i ceară soțului să-i vizeze buletinul de identitate. Pe drum însă răcise, făcuse un abces la măsea și acum se chinuia îngrozitor.

Cu un etaj mai sus, chiar deasupra lui Popov, un bărbat cît se poate de energic, elev de conservator pesemne, învăța să cînte la pian rapsodia lui Liszt, cu atîta sîrguință, de parcă ar fi umblat pe acoperișul

casei un tren de marfă. In apartamentul din dreapta un student în medicină se pregătea de examen: umbla dintr-un colţ în altul al odăii şi tocea cu voce groasă de seminarist:

— Catarul cronic al stomacului e boala de care suferă de asemenea beţivii, oamenii lacomi şi în general toţi aceia care fac excese...

In odaie stăruia un miros înăbuşitor de cuişoare. creozot, iod, acid fenic şi alte leacuri rău mirositoare, folosite de Sofia Savvişna pentru potolirea durerii de măsele.

— Bu-un! — socotea înainte Popov. — Dacă adăugăm la 236 ruble încă 14 ruble 81 copeici, îmi rămîn pentru luna asta 250 ruble 81 copeici. Dacă mai plătesc în martie 5 ruble, o să-mi rămînă 240 ruble 81 copeici. Bu-un! Acum dacă mai socotim pentru o lună înainte 7%! anual şi 1/4% comision...

— Aoleo! — gemu nevasta. — Ajutor, Lev Ivanîci! Mo-or!

— Ce pot să-ţi fac eu, mamă dragă? Ce-s eu, doctor?... 1/4% comision, 1/5%! curtaj, 1 rublă 22 copeici pentru cabotaj, 74 copeici tranzit...

— N-ai pic de inimă! — izbucni în plîns Sofia Savvişna, scoţîndu-şi de după paravan obrazul umflat. — Niciodată nu ţi-a fost milă de mine! Călăule! Ascultă odată cînd îţi vorbesc! Mîrlane!

— Şi cum ziceam: 1/4% comision... 74 copeici tranzit, 18 copeici elevator, 32 copeici ambalaj, — adică 17 ruble şi 12 copeici în total.

— Catttarul crrronic al stomacului, — tocea studentul, plimbîndu-se întruna din colţ în colţ, — este boala de care suferă de asemenea beţivii, oamenii lacomi...

Popov scutură abacul, scutură şi din cap, atît se simţea de aiurit, şi începu iar să socotească. Mai trecu încă un ceas, dar Popov şedea în acelaşi loc, se holba buimac la chitanţă şi bolborosea:

— Va să zică în aprilie 1896, o să-mi rămînă de plată 228 ruble 67 copeici... Bu-un! In septembrie mai dau 5 ruble şi-mi rămîn 223 ruble 67 copeici

Bu-un! Dacă adăugăm pentru o lună înainte cele 7% anual, 1/4%' comision...

— Barbarule! Dă-mi amoniacul! — chiţăi Sofia Savvişna. — Tiran! Ucigaş!

— Cattarul crronic al stomacului e boala de care suferă de asemenea cei bolnavi de ficat...

Popov îi dădu nevestei amoniacul şi urmă:

— 1/4% comision, 74 copeici tranzit, cheltuieli de toleranţă 18 copeici, daune 32 copeici...

Deasupra capului său, muzica ce încetase pentru cîteva clipe, izbucni deodată cu atîta înverşunare, încît unul din arcurile canapelei pe care zăcea Sofia Savvişna începu să zbîrnîie. Popov se uită buimac spre tavan şi începu să socotească iarăşi, din august 1896. Privea hîrtiile din faţă şi abacul, dar în locul lor vedea un fel de vălurele ca acelea ce încreţesc de obicei faţa mării; toate-i jucau pe dinaintea ochilor, gîndurile se învălmăşeau, gura îi era uscată iar fruntea brobonită de sudoare rece, dar era hotărît să nu se ridice de la masă pînă n-o să limpezească cu desăvîrşire îndatoririle sale băneşti faţă de biroul băncii lui Koşker.

— Aoleu! — se văicărea Sofia Savvişna. — Îmi crapă falca dreaptă! Maică precistă! Va-a-ai! Nu mai pot! Şi dumnealui, satana, ce-i pasă? Pot să şi mor, că nu-l priveşte! Nenorocita de mine, martiră! M-am măritat c-un bolovan, vai de sufletul meu!

— Dar bine, ce pot eu să-ţi fac? Va să zică în februarie 1903, o să datorez numai 208 ruble şi 7 copeici. Bu-un! Acum, dacă punem cei 7% anual şi 1/4%' comision şi 74 copeici curtaj...

— Cattarul crronic al stomacului e o boală de care suferă şi cei bolnavi de piept...

— Soţ eşti tu? Tată de copii? Aş! Un tiran şi un călău! Dă-mi repede măcar cuişoarele, stană de piatră!

— Ptiu! 1/4%' comision... adică... ce tot spun? Dacă scădem venitul încasat pe cupoane şi punem cei 7% anual pentru o lună înainte, 1/4%' comision...

— Cattarul crronic al stomacului e o boală de care suferă şi cei bolnavi de piept...

Peste vreo trei ceasuri, Popov încheie în sfîrşit socotelile. Ieşea că pe tot timpul pînă la achitarea datoriei. va trebui să plătească băncii Koşker 1347821 ruble şi 92 copeici şi că scăzînd de aci cîştigul de două sute de mii, tot îi rămîne o pagubă de peste un milion. Cînd văzu asemenea cifre, Lev Ivanovici se ridică încet de pe scaun şi simţi că îngheaţă... Pe faţă i se zugrăvi deodată o asemenea spaimă, uimire şi buimăceală, de parcă cineva ar fi tras un foc de armă chiar la urechea lui. În aceeaşi clipă, pianistului de sus i se alătură un tovarăş şi amîndoi izbiră cu multă înfocare clapele şi-i dădură drumul la patru mîini, cu rapsodia lui Liszt. Studentul în medicină îşi iuţi şi el paşii, îşi drese vocea şi tună :

— Cattarul crronic al stomacului e o boală de care suferă de asemenea beţivii, oamenii lacomi...

Sofia Savvişna scoase un ţipăt răsunător, azvîrli cît colo o pernă şi începu să dea năpraznic din picioare... Durerea, se vede, îşi lua abia acum avînt...

Popov îşi şterse sudoarea rece de pe frunte, se aşează din nou la masă, scuturâ iar abacul şi zise :

— Trebuie să controlez... S-ar putea să fi greşit pe undeva !...

Şi luînd chitanţa, începu iar să socotească :

— Va să zică titlul mă costă la preţ oficial 246 ruble... Am dat aconto 10 ruble, deci au rămas 236..

Dar în urechi îi răsuna mereu :

— Bum, bum, bum...

Apoi începu să audă focuri de armă, şuierături, pocnete de bici, urlete de lei şi leoparzi...

— Va să zică au mai rămas 236 ! — strigă Popov, căutînd să acopere toată această harababură. — Iniunie mai plătesc 5 ruble ! Ei, drăcia dracului ! 5 ruble am zis ! Naiba să vă ia pe toţi ! Dare-ar muţenia-n voi să dea ! 5 ruble ! *Vive la France !* [1]) Trăiască Déroulède !

Dimineaţa îl duseră la spital.

---

[1]) Trăiască Franţa ! (În limba franceză.) (N. trad.)

— Acum du-te, că au început să bată clopotele! Şi vezi de stai frumos în biserică, altfel te pedepseşte dumnezeu!

Mama îmi pune repede în palmă cîţiva bănuţi de aramă şi, uitînd cu desăvîrşire de mine, se repede în bucătărie cu fierul de călcat, care se răcise. Eu ştiu foarte bine că după spovedanie n-o să capăt nici de mîncare, nici de băut, şi de aceea, înainte de a ieşi de acasă, înfulec — mai mult în silă — un codru de pîine albă şi beau două pahare de apă. Afară e o adevărată primăvară. Caldarîmul e acoperit cu un fel de pastă cenuşie, pe care încep să se deseneze cărăruile de mîine; acoperişurile şi trotuarele sînt uscate; pe lîngă garduri, de sub iarba ofilită din vara trecută, străbat fire gingaşe de verdeaţă proaspătă. Prin şanţuri curg clipocind pîraie vesele de apă murdară şi înspumată, în care se scaldă, fără pic de scîrbă, razele soarelui. O sumedenie de ţăndări, fire de pai şi coji de ouă, plutesc cu repeziciune pe apă, se-nvîrtesc şi se agaţă de spuma murdară. Incotro plutesc aceste ţăndări? S-ar putea ca din şanţ să ajungă în rîu, din rîu în mare, din mare în ocean... Caut să-mi închipui drumul lung şi primejdios pe care-l urmează, dar închipuirea mea se curmă înainte de a ajunge pînă la mare.

Pe lîngă mine trece un birjar. El îşi îndeamnă caii plescăind din buzele ţuguiate, smuceşte hăţurile şi nu

vede că la spatele birjei s-au agăţat doi mici derbedei. Straşnic m-aş mai agăţa şi eu, alături de ei, dar îmi amintesc numaidecît că mă duc la spovedanie şi cei doi băieţi din spatele birjei îmi par deodată doi păcătoşi fără seamăn.

„La judecata de apoi o să fie întrebaţi de ce şi-au făcut de cap şi l-au păcălit pe bietul birjar ? îmi zic eu. Dînşii o să caute să se dezvinovăţească, dar dracii o să-i înşface şi o să-i tîrască în focul veşnic. Totuşi, dacă o să-şi asculte părinţii, dacă o să le dea cerşetorilor cîte un bănuţ sau cîte un covrig, dumnezeu o să se îmbuneze şi o să-i lase şi pe ei în rai".

Pridvorul bisericii e uscat şi scăldat în raze de soare. Nici ţipenie de om ! Deschid sfios uşa şi intru în biserică. Penumbra de aici îmi pare mai întunecoasă şi mai mohorîtă ca oricînd şi mă copleşeşte deodată gîndul că sînt un păcătos şi un nimic. Mai întîi de toate îmi sare în ochi o cruce mare pe care e răstignit mîntuitorul, iar de o parte şi de alta a crucii, stau maica domnului şi Ioan Teologul. Candelabrele şi sfeşnicele sînt îmbrăcate în negru, luminiţele candelelor pîlpîie sfios, iar razele soarelui parcă şi-au pus anume în gînd să ocolească ferestrele bisericii. Precista şi ucenicul iubit al lui Hrist, amîndoi înfăţişaţi în profil, privesc muţi chinurile îngrozitoare ale răstignitului şi nu mă bagă de seamă, iar eu mă simt de prisos şi străin pe lîngă ei, pe care nu-i pot ajuta nici cu vorba, nici cu fapta, şi mai simt că sînt un băiat rău şi fără minte, care se ţine numai de şotii, vorbeşte urît şi pîrăşte. Apoi îmi amintesc de toţi oamenii pe care-i cunosc şi toţi îmi apar mici la suflet, proşti, răi şi neputincioşi de a uşura măcar cît de cît marea durere ce o am acum în faţa ochilor ; întunericul din biserică se înteţeşte, se face din ce în ce mai mohorît, iar precista şi Ioan Teologul sînt atît de singuratici !

La măsuţa cu lumînări stă Prokofi Ignatici, un soldat bătrîn lăsat la vatră şi care e acum ajutor de ţîrcovnic. Cu sprîncenele uşor înălţate, el lămureşte în şoaptă o bătrînă, mîngîindu-şi în vremea asta barba :

— Utrenia o face părintele în seara asta, numaidecît după ce sfîrşeşte cu vecernia. Iar mîine dimineaţă, după şapte, batem clopotele pentru „ceasuri". Ai priceput ? Pe la şapte dimineaţa !

Intre cele două coloane groase, ce despart colţul preasfintei mucenice Varvara, stau aşteptîndu-şi rîndul lîngă paravan cei ce urmează a se spovedi... Printre ei e şi Mitka, un băiat zdrenţăros, tuns urît, cu urechi clăpăuge şi cu ochii mici şi foarte răi. E fiul Nastasiei, o văduvă ce umblă cu ziua pe la oameni, mare bătăuş şi tîlhar : fură mere de pe tarabele precupeţelor, iar mie mi-a luat în nenumărate rînduri arşicele. Mitka îmi aruncă o căutătură duşmănoasă şi — după cîte înţeleg eu — se bucură cu răutate că mi-a luat-o înainte le spovedanie. Simt că sufletul mi se umple de o mînie clocotitoare şi caut să nu mă uit la el, dar undeva, în adînc, mi-e ciudă că nemernicul acela o să fie uite-acuşi iertat de păcate.

In faţa lui Mitka stă o doamnă frumoasă, minunat îmbrăcată, cu o pălărie cu pană albă. Se vede cît de colo că e nespus de tulburată şi aşteaptă cu încordare ; unul din obraji îi e roşu ca focul din pricina aşteptării înfrigurate.

Trec cinci minute, zece... De după despărţitură iese un tînăr bine îmbrăcat, cu un gît lung şi subţire. In picioare poartă galoşi. Privindu-l, încep şi eu numaidecît să visez că după ce o să mă fac mare, o să-mi cumpăr şi eu galoşi ca ai lui. O să-mi cumpăr neapărat ! Doamna cea frumoasă tresare şi intră după paravan : i-a venit rîndul.

Prin crăpătura dintre cele două jumătăţi ale paravanului, se vede bine cum se apropie de analoghion şi se-nchină adînc, pînă la pămînt, apoi se ridică şi, fără să se uite la preot, rămîne în aşteptare, cu capul plecat. Preotul stă cu spatele spre paravan şi de aceea nu-i văd decît părul alb, uşor încreţit, lanţul de care-i atîrnă crucea de pe piept, şi spatele lat. Faţa nu i-o văd... Preotul oftează şi, fără să se uite la femeie, vorbeşte repede, clătinînd din cap, într-o şoaptă cînd mai tare, cînd slabă, ca un murmur. Femeia îl ascultă

smerită, vinovată, şi-i răspunde blînd, cu ochii în pămînt.

„Cu ce o fi păcătuit? mă întreb eu, uitîndu-mă cu evlavie la chipul ei dulce şi frumos. Doamne, iartă-i greşelile! Dă-i fericire, doamne!“

Apoi preotul îi acoperă capul cu patrafirul.

— Şi eu, nevrednicul preot şi duhovnic, — i se aude glasul, — cu puterea ce îmi este dată, te iert şi te dezleg de toate păcatele...

Femeia face iar o închinăciune adîncă pînă la pămînt, sărută crucea şi iese de după paravan. Amîndoi obrajii îi sînt aprinşi, dar chipul ei e liniştit, senin şi vesel.

„Acum trebuie să fie fericită, îmi zic eu, privind cînd la dînsa, cînd la preotul ce a dezlegat-o de păcate. Dar cît de fericit trebuie să fie omul care are dreptul de a ierta!“

E rîndul lui Mitka, dar în mine clocoteşte iar ura împotriva acestui derbedeu şi dorinţa de a trece după paravan înaintea lui, de a fi primul... Dar Mitka prinde mişcarea şi mă loveşte cu lumînarea-n cap; eu îi răspund aşijderea şi timp de cîteva clipe se aud gîfîituri şi zgomot uşor de lumînări frînte... Ne despart credincioşii. Duşmanul meu se apropie sfios de analoghion, se închină adînc, fără să îndoaie genunchii, dar ce se întîmplă mai departe, asta n-o mai văd. La gîndul că după Mitka vin eu, toate mi se tulbură înaintea ochilor şi lucrurile se învălmăşesc parcă, se suprapun. Urechile clăpăuge ale lui Mitka cresc şi se contopesc cu ceafa-i întunecată, preotul se clatină, iar podeaua parcă ar fi toată numai vălurele.

Se aude iar glasul părintelui:

— Şi eu, nevrednicul preot şi duhovnic...

Acum păşesc eu spre paravan... Nu simt podeaua de sub mine... parcă aş pluti. Iată-mă lîngă analoghionul care-mi trece de cap. O clipă văd înaintea mea faţa ostenită şi nepăsătoare a preotului, dar mai tîrziu nu-i zăresc decît mîneca şi căptuşeala ei albastră, crucea şi un colţ din analoghion. Simt că preotul e aici, lîngă mine, în nări îmi pătrunde mirosul odăjdiilor lui, îi aud glasul sever şi obrazul începe să-mi

ardă... De tulburat ce sînt, nu aud multe din cîte-mi spune, dar la toate întrebările lui, răspund cu inima deschisă; glasul parcă n-ar fi al meu, ci al unui străin... Prin minte-mi trec: precista şi Ioan Teologul, mîntuitorul răstignit pe cruce, mama, şi-mi vine să plîng şi să cer iertare.

— Cum te cheamă? — întreabă preotul, acoperindu-mi capul cu patrafirul moale.

Mă simt atît de uşor cu sufletul plin de bucurie.

Nu mai am nici un păcat. Sînt sfînt şi aş putea să intru şi în rai! Mi se pare chiar că miros la fel ca rasa preotului... Ies de după paravan şi mă duc la diacon să mă înscrie pe catastif, tot mirosindu-mi pe drum mînecile. Penumbra ce domneşte în biserică nu-mi mai pare atît de mohorîtă, iar cînd dau cu ochii de Mitka, îl privesc cu nepăsare, fără ură.

— Cum îţi zice? — mă întreabă diaconul.

— Fedea.

— Dar numele patronimic?

— Nu ştiu.

— Cum îi zice lui taică-tu?

— Ivan Petrovici.

— Da' numele de familie?

Tac.

— Cîţi ani ai?

— Merg pe nouă.

Mă-ntorc acasă şi, ca să nu văd cum cinează ceilalţi, mă vîr în pat, închid ochii şi visez ce bine ar fi să îndur suferinţă multă de la vreun Irod [1]) sau Dioscor [2]), să trăiesc în pustiu şi-aidoma lui Serafim bătrînul, se hrănesc cu mîna mea urşii, să locuiesc într-o chiliuţă de pustnic, să mănînc numai anafură, să-mi împart averea celor săraci şi să mă duc pe jos la Kiev... Aud cum se pune masa în sufragerie; curînd toţi ceilalţi o să cineze şi o să mănînce salată orientală, pirogi cu varză şi şalău prăjit. Doamne ce foame mi-e! Sînt gata să îndur orice chinuri, să trăiesc în pustiu fără mamă, să hrănesc urşii cu mîna

[1]) *Irod* — regele Iudeii (40—4 î.e.n.).

[2]) *Dioscor* — patriarhul Alexandriei, sec. al V-lea. (N. red. rom.)

mea, dar mai întîi aş vera să mănînc măcar una din piroştile acele cu varză !

— Doamne, mîntuieşte-mă pe mine, păcătosul ! — mă rog eu, trăgîndu-mi plapuma peste cap. — Inger păzitor, apără-mă de necuratul !

A doua zi, joi, mă trezesc cu sufletul curat şi senin ca o zi frumoasă de primăvară. Mă îndrept spre biserică voios şi neşovăitor, pentru că azi mă împărtăşesc şi pentru că am o preafrumoasă cămaşă de mătase, făcută dintr-o rochie rămasă de la bunica. In biserică toate mi se par pline de veselie, de fericire... primăvăratice ! Chipurile precistei şi a lui Ioan Teologul nu mai sînt atît de îndurerate ca în ajun ; iar feţele celor ce se-mpărtăşesc sînt luminate de nădejde, de parcă tot ce-a fost e demult uitat şi iertat... Mitka e şi el îmbrăcat şi pieptănat ca de sărbătoare. Mă uit plin de voie bună la urechile lui clăpăuge, şi, ca să-i arăt că nu am nimic împotriva lui, îi zic :

— Azi eşti frumuşel ! Dacă nu ţi-ar sta părul măciucă şi dacă n-ai fi aşa de sărăcăcios îmbrăcat, toată lumea ar zice că maică-ta nu-i spălătoreasă, ci boieroaică ! Să vii de paşti la mine, să jucăm arşice.

Mitka mă priveşte neîncrezător şi mă ameninţă pe ascuns cu pumnul.

Doamna din ajun îmi pare nespus de frumoasă. Are o rochie albastră ca cerul şi o broşă strălucitoare, în chip de potcoavă. Mă uit la ea plin de încîntare şi-mi spun că după ce o să mă fac mare, o să mă însor neapărat cu o fată tot atît de frumoasă. Dar numaidecît îmi aduc aminte că e ruşine să te însori şi nu mă mai gîndesc la asta, ci mă duc în strană, unde dascălul a şi început să citească ceasurile.

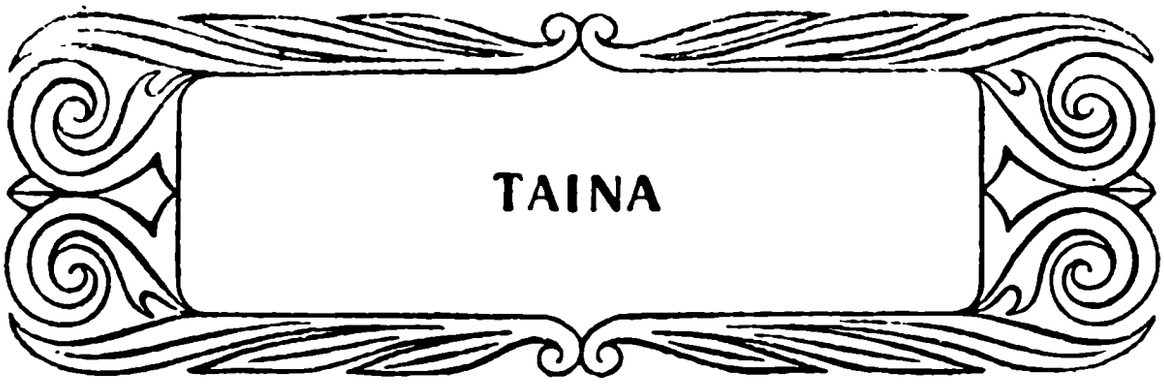

TAINA

IN prima zi de paşti, seara, consilierul de stat Navaghin se-ntoarse acasă după vizitele făcute, luă din antreu foaia de hîrtie cu iscăliturile celor ce trecuseră în timpul zilei pe la dînsul şi intră în birou. După ce-şi scoase haina şi bău un pahar de sifon, se aşeză frumos pe canapea şi se apucă să citească semnăturile vizitatorilor. Dar cînd ajunse cu privirea pe la mijlocul şiragului lung de iscălituri, Navaghin tresări, scoase un strigăt uşor şi pocni din degete, în timp ce pe faţă i se întipări cea mai adîncă uimire.

— Iar ! — făcu el, plesnindu-şi ghenunchiul cu palma. — Bine, dar e nemaipomenit! Iar! Iar s-a iscălit acest... Fediukov... dracu' ştie cine o fi el... Fediukov !

Printre zecile de semnături de pe foaie, era şi semnătura unui anume Fediukov. Dar cine era Fediukov ăsta, Navaghin habar n-avea. Răscoli în minte toate cunoştinţele, rudele şi subalternii, îşi aminti de trecutul lui îndepărtat, dar nu găsi nici un nume cît de cît asemănător cu Fediukov. Şi mai ciudat era însă faptul că acest necunoscut se iscălea regulat în ultimii treisprezece ani, la fiecare crăciun şi paşte, pe lista lui Navaghin. Cine era, de unde şi cum arăta, asta n-o ştia nici Navaghin, nici soţia şi nici feciorul lui.

— Nemaipomenit ! — se minuna consilierul, um-

blînd de colo pînă colo prin birou. — Ciudat şi de neînţeles ! Ceva cu totul cabalistic ! Să vină feciorul ! — strigă el. — Al dracului de ciudat ! Şi totuşi o să aflu cine-i ! Ia ascultă, Grigori, — îi spuse apoi feciorului, care tocmai intrase pe uşă. — Ştii că Fediukov s-a iscălit din nou pe foaia mea ? L-ai văzut ?

— Nu, să trăiţi...

— Cum se poate ? Iţi spun doar că s-a iscălit ! Va să zică a fost în antreu la noi. A fost ori ba ?

— N-a fost, să trăiţi !

— Cum a putut să se iscălească dacă n-a fost ?

— N-am cum să ştiu !

— Dar cine vrei să ştie ? Stai în antreu şi caşti gura la ce nu trebuie ! Ia, aminteşte-ţi ! Poate tot a intrat vreun necunoscut la noi ! Haide, gîndeşte-te bine !

— Nu, excelenţă ! N-a intrat nimeni pe care să nu-l cunosc ! Au fost funcţionari de-ai noştri, a venit doamna baroană la coniţa, au trecut preoţii cu sfînta cruce, dar altcineva n-a mai fost...

— Atunci cum ? Ce-i, fantomă ?

— N-am cum să ştiu, excelenţă ; dar pot să vă spun că nici un Fediukov n-a fost pe la noi. Pun şi mîna pe cruce, dacă nu credeţi...

— Foarte ciudat ! De neînţeles ! Ne-mai po-me-nit ! — făcu Navaghin dus pe gînduri. — Bine, dar la urma urmei e şi caraghios ! Omul se iscăleşte de treisprezece ani şi tu nu eşti în stare să afli cine e ?! Poate-i o glumă ? Poate că vreunul din funcţionarii mei, odată cu numele lui scrie şi „Fediukov", numai aşa, că-i arde de glumă ?

Şi Navaghin începu să cerceteze cu de-amănuntul iscălitura lui Fediukov.

Era lăbărţată, avîntată, cu tot soiul de întortochieli şi înfloriturі, cum se scria altădată, şi nu semăna nici pe departe cu vreuna din celelalte iscălituri ; era dedesubtul celeia a lui Şciukin, secretar gubernial, om slab de înger, care se temea şi de umbra lui şi care mai degrabă ar fi murit de groază, decît să-şi fi îngăduit o astfel de glumă îndrăzneaţă !

— Iar s-a iscălit Fediukov ăsta misterios, — spuse Navaghin intrînd la nevastă-sa. — Şi iar nu pot să aflu cu nici un preţ cine e!

Madame Navaghina, însă, era „spiritistă" şi, ca atare, tălmăcea foarte simplu toate întîmplările înţelese sau neînţelese din lumea asta.

— Nu-i nimic de mirare, — îi răspunse dînsa. — Tu nu crezi, dar eu am spus întotdeauna şi spun şi acum că în natură se-ntîmplă foarte multe lucruri supranaturale, pe care mintea noastră neputincioasă nu va putea să le priceapă nicicînd! Eu una sînt încredinţată că Fediukov e un spirit care are simpatie pentru tine... In locul tău, l-aş chema neapărat şi l-aş întreba ce vrea.

— Fleacuri, prostii!

Navaghin era un om fără prejudecăţi! Dar întîmplarea care-i stăpînea mintea era atît de misterioasă că, vrînd-nevrînd, îi veniră în cap te miri ce drăcovenii. Toată seara se gîndi fără să vrea că acest incognito Fediukov e sufletul vreunui slujbaş mort demult, pe care l-ar fi dat afară strămoşii lui Navaghin şi care acum se răzbună; sau poate o fi ruda vreunui funcţionar gonit din slujbă de însuşi Navaghin, sau a vreunei fete ademenite de el...

Toată noaptea, Navaghin visă un slujbaş bătrîn şi slab, cu uniforma roasă, cu faţa gălbejită, părul vîlvoi şi ochi ca de plumb... Slujbaşul îi vorbea întruna cu un glas ca din mormînt şi-l ameninţa cu degetul său osos.

Navaghin fu cît p-aci să facă congestie cerebrală. Timp de două săptămîni umblă tăcut şi mohorît, cufundat în gînduri. In cele din urmă, biruindu-şi mîndria lui de sceptic, intră într-o zi la nevastă-sa şi-i spuse cu glas înăbuşit:

— Zina, cheamă-l pe Fediukov!

Spiritista se bucură nespus, porunci să i se aducă foaia de carton şi farfurioara, îl aşeză pe Navaghin alături de dînsa şi începu să oficieze. Fediukov nu se lăsă aşteptat...

— Ce vrei de la mine? — îl întrebă Navaghin.

— Căieşte-te!... — răspunse farfurioara.

— Cine a fost aici, pe pămînt ?
— Un suflet rătăcit...
— Ai văzut ? — îi şopti nevasta. — Şi tu, care nu credeai !

Navaghin stătu îndelung de vorbă cu Fediukov, apoi îl chemă pe Napoleon, pe Hannibal, pe Askocenski, pe mătuşă-sa Klavdia Zaharovna. Şi toţi îi dădură răspunsuri scurte, dar pătrunse de un înţeles adînc. După ce-şi pierdu vreo patru ceasuri cu farfurioara, se culcă şi adormi liniştit şi mulţumit că făcuse cunoştinţă cu o lume nouă şi tainică. De atunci, nu era zi de la dumnezeu să nu facă spiritism, iar la instituţie îi lămurea pe funcţionarii săi că în lume se întîmplă foarte multe lucruri supranaturale, uimitoare, şi că învăţaţii noştri ar fi trebuit să ia demult în seamă toate astea. Hipnotismul, mediumismul, bishopismul, spiritismul, a patra dimensiune şi alte aiureli de acelaşi soi puseră atît de temeinic stăpînire pe dînsul, încît zile întregi, spre marea mulţumire a consoartei sale, Navaghin citea cărţi de spiritism, îşi făcea de lucru cu farfurioara şi cu măsuţa, sau tălmăcea fenomene supranaturale. După pilda lui Navaghin, se apucară de spiritism toţi subalternii lui şi cu atîta zel, încît un slujbaş bătrîn se ţîcni deabinelea şi trimise într-o zi prin curier, următoarea telegramă : „În iad, birou afaceri stat. Simt că mă prefac duh necurat. Ce-i de făcut ? Răspuns plătit. Vasili Krinolinski".

După ce citi mai multe sute de broşuri spiritiste, Navaghin simţi o mare dorinţă să scrie şi el ceva. Cinci luni de zile stătu să compună şi în cele din urmă scrise o expunere cît toate zilele, intitulată : ...„Şi părerea mea". După ce isprăvi, se hotărî s-o trimită revistei de spiritism.

Ziua sorocită trimiterii articolului a rămas adînc întipărită în mintea lui. Navaghin îşi aduce aminte că în birou se afla tocmai secretarul, care copiase pe curat articolul, şi dascălul bisericii din oraş, chemat anume de Navaghin. Chipul lui Navaghin strălucea de bucurie. Cu ochii plini de dragoste se uită la „co-

pilul" plăsmuit de el, îl pipăi între degete ca să vadă cît e de gros, zîmbi fericit şi-i spuse secretarului :

— Cred c-ar trebui să-l trimitem recomandat, Filip Sergheici ! E mai sigur aşa... — Apoi îşi înălţă ochii la dascăl şi zise : — Pe dumneata, stimabile, te-am chemat, uite pentru ce : băiatul meu mai mic intră la liceu şi am nevoie de extractul lui de naştere. Dar aş vrea să-l am cît mai repede.

— Prea bine, excelenţă ! — spuse omul, înclinîndu-se. — Prea bine ! Am înţeles !...

— Mîine aş putea să-l am ?

— Prea bine, excelenţă ! Fiţi pe pace ! Mîine îl aveţi ! Binevoiţi a trimite pe cineva la biserică, mîine înainte de vecernie. O să fiu acolo. Porunciţi să întrebe de Fediukov ; eu sînt mereu la biserică...

— Cum ai spus ? — tună consilierul pălind.

— Fediukov !

— Dum... dumneata eşti Fediukov ? — întrebă Navaghin, holbîndu-şi ochii la el.

— Intocmai ! Fediukov !

— Dumneata... te-ai iscălit în antreu la mine ?

— Intocmai, — mărturisi dascălul fîstîcit. — Eu, excelenţă... cînd umblăm cu botezul întotdeauna mă iscălesc pe lista persoanelor sus-puse... Tare-mi place s-o fac... De cum văd — să-mi fie cu iertare — foaia de semnături în antreu, simt că-mi dă ghes ceva să mă iscălesc şi eu...

Mut de uimire, fără să priceapă şi să audă ceva, Navaghin prinse a măsura în lung şi-n lat odaia. Pipăi perdeaua de la uşă, de vreo trei ori, îşi flutură mîna în văzduh, ca un balerin, cînd dă cu ochii de „ea". fluieră, zîmbi prosteşte şi arătă cu degetul în gol.

— Atunci, mă duc să expediez chiar acum articolul, excelenţă, — spuse secretarul.

Vorbele acestea îl scoaseră pe Navaghin din încremenire. El se uită rînd pe rînd cu o privire aiurită la secretar şi la dascăl şi deodată îşi aminti totul, furios, izbi cu piciorul în duşumea şi ţipă cu glas subţire şi spart :

— Lăsaţi-mă-n pace! Lăsaţi-mă-n pace, dacă vă spun! Ce vreţi de la mine? Nu înţeleg!

Secretarul şi dascălul ieşiră din birou şi ajunseră pînă în stradă, în vreme ce consilierul tot mai izbea cu piciorul şi striga:

— Lăsaţi-mă-n pace! Nu înţeleg ce vreţi de la mine! Lăsaţi-mă-n pace!

SCRISOAREA

PROTOIEREUL, părintele Feodor Orlov, un bărbat frumos şi bine hrănit, ca la vreo cincizeci de ani, impunător şi sever, plin de obişnuita-i demnitate ce nu-i dispărea o clipă de pe faţă, se plimba grozav de obosit dintr-un colţ în altul în mica lui sală de primire şi se gîndea încordat la un singur lucru: cînd o să-i plece în sfîrşit musafirul? Gîndul acesta istovitor nu-l părăsea o clipă. Iar musafirul, părintele Anastasi, preot într-un sat din apropierea oraşului, venise la dînsul de vreo trei ceasuri, pentru o chestiune personală foarte neplăcută şi plicticoasă, se întinsese la vorbă şi acum şedea într-un ungher, lîngă o măsuţă rotundă, cu coatele sprijinite pe un catastif gros cu socoteli şi părea că n-are de gînd să mai plece, cu toate că trecuse de ora opt seara.

Nu orice om ştie să tacă şi să plece la vreme. Se întîmplă adeseori că pînă şi cei cu educaţie aleasă, oameni de lume, nu-şi dau seama că şederea lor trezeşte în sufletul gazdei obosite, ori ocupate, un simţămînt foarte asemănător cu ura, pe care acesta din urmă caută din răsputeri să-l ascundă sau să-l acopere prin minciuni. Dar părintele Anastasi vedea şi înţelegea cît se poate de bine că venise la o vreme nepotrivită şi că-l stînjeneşte pe protoiereul care slujise noaptea trecută, făcuse şi slujba lungă de la prînz şi acum era istovit şi ar fi vrut să se odihnească; în fiece clipă se gîndea să se ridice şi să plece, dar nu

se ridica, ci şedea mereu, de parcă ar fi aşteptat ceva. Părintele Anastasi avea 65 de ani, dar era din cale-afară de îmbătrînit faţă de vîrsta lui, slab, încovoiat, cu o faţă neagră, zbîrcită şi subtă, cu pleoapele roşii şi cu o spinare lungă şi îngustă ca de peşte; era îmbrăcat într-o rasă elegantă de un liliachiu deschis. dar mult prea largă pentru el (o primise în dar de la văduva unui preot tînăr, mort de curînd), într-un caftan de postav încins cu un brîu lat de piele, iar în picioare avea o pereche de cizme butucănoase, a căror mărime şi culoare arătau limpede că părintele Anastasi nu purta galoşi. Cu tot rangul şi vîrsta lui respectabilă, ochii lui roşii şi tulburi, codiţele subţiri, cărunte, bătînd în verzui, împletite la ceafă, omoplaţii mari şi ieşiţi în afară şi spinarea lui slabă aveau în ele ceva nespus de jalnic, de om abătut şi înjosit... Şedea tăcut, fără să facă o mişcare, şi tuşea cu atîta băgare de seamă, de parcă s-ar fi temut că din pricina tusei prezenţa lui aici o să fie mai supărătoare

La protoiereu, bătrînul venise cu o treabă. Cu vreo două luni înainte, fusese oprit de a mai sluji pentru o vreme oarecare şi pînă una alta fusese pus sub anchetă. I se puneau în seamă destule păcate: că bea, că nu se are bine cu preoţimea şi cu mirenii şi nu-şi ţine catastifele la zi. Astea erau învinuirile oficiale. Dar pe lîngă ele, mai umblau demult zvonuri că săvîrşea — pentru bani — cununii oprite de lege şi vindea ofiţerilor şi funcţionarilor veniţi din oraş, adeverinţe cum că s-ar fi împărtăşit. Zvonurile astea se ţineau ca scaiul de el, mai cu seamă pentru că era sărac şi avea nouă copii, la fel de neizbutiţi cum era şi dînsul, şi care trăiau toţi pe spinarea lui. Feciorii nu învăţaseră la şcoală, erau răsfăţaţi şi nu făceau nimic, iar fetele, toate urîte, nu se măritau şi pace.

Protoiereul, care nu găsea în el destulă putere ca să-i spună deschis ce avea de spus, umbla de colo pînă colo prin odaie, tăcea, sau spunea cîte ceva pe ocolite.

— Va să zică nu pleci diseară acasă? — îl întrebă el pe părintele Anastasi, oprindu-se lîngă fereastră şi

strecurîndu-şi degetul mic prin gratiile coliviei unde dormea un canar înfoiat.

Părintele Anastasi tresări, tuşi încetişor şi spuse repede :

— Acasă ? Nu mă duc, Feodor Ilici ! După cîte ştiţi şi dumneavoastră, n-am dreptul să slujesc. Atunci ce să caut acasă ? Am plecat dinadins, ca să nu mă mai uit în ochii oamenilor. Înţelegeţi şi dumneavoastră că mi-e ruşine să nu slujesc. Ş-apoi am treabă aici, Feodor Ilici. Aş vrea ca mîine, după ce se ia paştele, să stau de vorbă mai pe-ndelete cu părintele care face cercetările în legătură cu mine.

— Aşa ! — făcu protoiereul căscînd. — Da' unde ai tras ?

— La Ziavkin.

Părintele Anastasi îşi aminti dintr-o dată că peste vreo două ceasuri protoiereul trebuie să facă slujba de înviere, şi se simţi atît de ruşinat că-l stînjeneşte cu şederea lui supărătoare, încît luă hotărîrea să plece neîntîrziat şi să lase omul să se odihnească. Se ridică, gata să iasă, dar înainte de a-şi lua rămas bun, tuşi îndelung şi rămase locului privind întrebător spatele protoiereului ; o aşteptare încordată i se citea în toată făptura ; pe faţă i se oglindiră deodată ruşinea şi sfiala şi omul începu să rîdă cu acel rîs jalnic, silit, cu care rîd oamenii ce-au pierdut respectul faţă de ei înşişi. Apoi dădu hotărît din mînă în semn de nepăsare şi spuse cu acelaşi rîs spart şi hîrîit :

— Părinte Feodor, fiţi mărinimos pînă la capăt şi porunciţi să mi se dea de bun-rămas... un păhărel de rachiu !

— Nu se cade acum să bem rachiu ! — răspunse aspru protoiereul. — Ar trebui să ai puţină ruşine !

Părintele Anastasi se fîstîci şi mai mult, rîse iar şi, uitînd de hotărîrea de a pleca acasă, se lăsă din nou pe scaun. Protoiereul se uită la faţa lui descumpănită, ruşinată, la spatele lui adus, şi se simţi cuprins de milă pentru bătrîn.

— Cu ajutorul lui dumnezeu o să bem mîine, — mai spuse el, căutînd să îndulcească asprimea cu care-l dojenise. — Toate la vremea lor !

Protoiereul credea îndeobşte în îndreptarea oamenilor. Dar acum, sub imboldul milei ce-i covîrşea sufletul, i se păru deodată că bătrînul acesta dat în cercetare pentru greşeli, beţiv, plin de păcate şi neputincios, e mort pe vecie pentru viaţă şi că nu se mai află putere pe lume care să-i dezdoaie spatele gîrbovit, să-i limpezească privirile tulburi, să-l oprească de a mai rîde cu rîsul acela sfios şi supărător, prin care încerca să îndulcească niţel impresia respingătoare pe care o făcea asupra oamenilor.

Bătrînul nu-i mai părea nici vinovat, nici păcătos, ci umilit, obidit şi nefericit ; apoi protoiereul îşi mai aminti de preoteasa părintelui Anastasi, de cei nouă copii ai lui, de laviţele murdare şi sărăcăcioase ale lui Ziavkin, îşi mai aminti nu ştiu de ce, de oamenii care se bucură cînd văd preoţi beţi sau şefi prinşi cu mîţa în sac, şi se gîndi că cel mai bun lucru pe care ar putea să-l facă acum părintele Anastasi ar fi să moară cît mai degrabă, să plece pentru totdeauna din viaţa asta.

Deodată se auziră paşi.

— Părinte Feodor, nu dormiţi ? — întrebă o voce groasă din coridor.

— Nu, diacone, intră !

In odaie intră diaconul Liubimov, care slujea la aceeaşi biserică cu Orlov, un bătrîn cu o chelie cît toate zilele în creştetul capului, dar încă în putere, cu părul negru şi sprîncenele negre şi groase ca la georgieni. Liubimov îi făcu o plecăciune părintelui Anastasi şi se aşeză.

— Ce veşti bune mi-aduci ? — întrebă protoiereul.

— Bune, nu prea am ! — răspunse diaconul şi, după ce tăcu o clipă, urmă cu un zîmbet : — Copii mici — necazuri mici. Copii mari — necazuri mari. Mi s-a întîmplat una, părinte Feodor, de nu-mi pot veni în fire nici acum ! Comédie şi pace !

Mai tăcu o vreme, zîmbi larg şi urmă :

— Astăzi s-a întors Nikolai Matveici de la Harkov şi mi-a povestit de Piotr al meu. A fost, zice, de vreo două ori pe la dînsul.

— Şi ce ţi-a povestit ?

— Mi-a tulburat sufletul, asta-i ! A vrut să mă bucure, dar dacă stau să mă gîndesc mai bine, zău că n-aş avea de ce să mă bucur. Trebuie să plîng, nu să mă veselesc... „Petruşa al tău, mi-a zis el, duce o viaţă !... Nu-i mai ajungi nici cu prăjina la nas". „Foarte bine", i-am zis eu. Iar dînsul: „Am mîncat la el şi am văzut cum trăieşte. Duce o viaţă boierească, zice, alta mai bună nici că-ţi trebuie !" Eu vezi doamne, eram grăbit să aflu tot şi l-am întrebat : „Da' la masă ce ţi-a dat ?" „La început, zice, o ciorbă de peşte, cum ar fi aceea pe care o obişnuim şi noi, apoi limbă cu mazăre şi mai pe urmă friptură de curcan". „Curcan în postul mare, zic ?" Frumoasă bucurie pentru mine ! Curcan în postul mare ! Ei ? Ce ziceţi ?

— Nu mă miră ! — făcu protoiereul privind batjocoritor, cu ochii pe jumătate închişi.

Apoi îşi înfundă degetele mari de la amîndouă mîinile după brîul lat, se-ndreptă şi vorbi cu glasul cu care ţinea de obicei predici, ori explica lecţia elevilor şcolii judeţene unde preda religia :

— Oamenii care nu ţin posturi se împart în două categorii deosebite : unii care o fac din uşurinţă şi nepăsare, alţii — care o fac din necredinţă. Piotr al tău, o face din necredinţă. Da !

Diaconul privi sfios faţa aspră a părintelui Feodor şi spuse :

— Să vedeţi mai departe !... Am vorbit noi de una şi de alta şi ce credeţi că aflu ? Necredinciosul de fiu-meu trăieşte cu o madamă, cică, nevasta nu ştiu cui. Dumneaei ţine în casa lui loc de nevastă şi gospodină, toarnă ceai, primeşte musafiri şi... toate celelalte, de parcă ar fi luaţi cu cununie. Şi e al treilea an de cînd se ţine cu şerpoaica aceea. Comedie şi pace ! De trei ani trăiesc împreună, da' copii n-au !

— Se vede treaba că trăiesc în deplină curăţie a trupurilor, — făcu părintele Anastasi, chicotind şi tuşind hîrîit. — Au copii, au, părinte diacone, da' nu-i ţin acasă ! Îi trimit în case de copii ! Chhî, chhî, chhî ! (Anastasi se înecă în tuse.)

— Nu te vîrî în vorbă, părinte Anastasi, — i-o tăie nemulţumit protoiereul.

— Nikolai Matveici l-a întrebat : „Cine-i madama asta care pune supa-n farfurii, la masa dumitale ?“ — urmă diaconul după ce măsură cu o privire mohorîtă, statura adusă de şale a lui Anastasi. — Iar dînsul : „Asta-i nevastă-mea !“ Atunci Nikolai Matveici l-a întrebat iar : „Demult aţi binevoit să vă cununaţi ?“ Iar Piotr i-a răspuns : „Ne-am cununat, cică, în cofetăria lui Kulikov !“

Ochii protoiereului se aprinseră de o sclipire mînioasă şi tîmplele i se roşiră. Lăsînd la o parte că-i un păcătos, el nu-l avea la inimă pe Piotr, de multă vreme. Părintele Feodor avea împotriva lui, cum s-ar zice, un dinte. Îşi aducea aminte de el de pe vremea cînd era băiat de liceu, pentru că de atunci chiar, i se păruse altfel de cum trebuia să fie. Petruşa-liceanul se ruşina să dea o mînă de ajutor în altar, se simţea jignit cînd ceilalţi îi spuneau „tu“, nu-şi făcea cruce cînd intra într-o casă de om şi, ce e şi mai vrednic de luare-aminte, îi plăcea să vorbească mult şi înflăcărat, dar copiilor, după părerea părintelui Feodor, vorba multă nu le şade bine şi chiar le strică. Afară de asta, Petruşa privea de sus şi în bătaie de joc pescuitul, iar protoiereul şi diaconul erau mari iubitori de pescuit. Piotr-studentul nu călca niciodată pe la biserică, dormea pînă la amiază, privea cu dispreţ la cei din jur şi ridica întotdeauna, cu un ton cît se poate de provocător, fel de fel de probleme spinoase, cu neputinţă de dezlegat.

— Ce vrei ? — întrebă protoiereul, apropiindu-se de diacon şi uitîndu-se supărat la el. — Ce vrei ? La asta trebuia să te aştepţi. Am ştiut dintotdeauna, ba chiar am fost pe deplin încredinţat că din Piotr al tău n-o să iasă niciodată un om de omenie. Ţi-am spus-o şi ţi-o spun şi azi : ce-ai semănat, aceea culegi. Culege, poftim !

— Dar ce-am semănat, părinte Feodor ? — întrebă domol diaconul, privindu-l de jos în sus.

— Cine altu-i vinovat dacă nu tu ? Nu eşti tu părintele lui ? Nu e el progenitura ta ? Trebuia să fii

dîrz, să-l creşti în frica lui dumnezeu ! Copiii trebuiesc învăţaţi ! De făcut ştiţi să-i faceţi, da' de-ndrumat nu-i îndrumaţi ! Păcat ! Trist ! Ruşine !

Protoiereul uitase de oboseală : umbla prin odaie şi vorbea înainte. Pe creştetul pleşuv şi pe fruntea diaconului mustiră picuri mici de sudoare. El înălţă spre protoiereu ochii vinovaţi şi spuse :

— Parcă n-am căutat să-l îndrumez ? Că doară, slavă domnului, îi sînt tată bun. Ştiţi şi dumneavoastră că n-am precupeţit nimic pentru el. Toată viaţa m-am trudit şi l-am rugat pe dumnezeu, ca să-i pot da o creştere cît mai bună. L-am ţinut şi în liceu, i-am luat şi preparatori, l-am făcut să-şi sfîrşească şi universitatea. Dar dacă n-am ştiut să-i îndrept mintea cum se cuvine, păi judecaţi şi dumneavoastră, părinte Feodor ! Se cheamă că n-am pricepere pentru asta ! Cînd venea acasă pe vremea studenţiei, mă apucam cîte odată să-l povăţuiesc cum ştiam eu mai bine, dar dînsul nu mă asculta. Îi spuneam de pildă : „du-te la biserică", iar dînsul : „la ce bun ?" Eu căutam să-l lămuresc, dar dînsul îi tot dădea zor mereu cu „de ce ?", şi „pentru ce ?" Sau mă bătea prietenos pe umăr şi spunea : „Toate pe lumea asta sînt relative, aproximative şi convenţionale. Nici eu, nici mata, tăticule, nu ştim nimic !"

Părintele Anastasi rîse dogit şi se-necă în tuse, dar ridică degetele în aer, ca şi cînd s-ar fi pregătit să spună ceva. Protoiereul îl privi cu asprime şi zise :

— Nu te băga, părinte Anastasi.

Dar bătrînul rîdea cu faţa strălucitoare şi-l asculta cu nesaţ pe diacon, de parcă s-ar fi bucurat că pe lumea asta mai sînt şi alţi păcătoşi în afară de dînsul. Diaconul vorbea din toată inima, cu sufletul frînt de durere, şi ochii i se umplură de lacrimi. Părintele Feodor se simţi cuprins de milă.

— Eşti vinovat diacone, eşti vinovat ! — mai zise dînsul, dar fără asprimea şi pornirea de adineauri. — Ai ştiut să-l aduci pe lume, trebuie să ştii să-l şi îndrumezi. Trebuie să-l călăuzeşti din copilărie, că pe un student... ce să-l mai îndrepţi.

Se lăsă o clipă de tăcere. Diaconul își împreună mîinile și spuse, oftînd din greu :

— Și cînd te gîndești că tot eu o să răspund pentru dînsul !

— Aici îi aici !

După ce tăcu o vreme, protoiereul căscă și oftă în același timp și apoi întrebă :

— Cine citește „Faptele apostolilor" ?

— Evstrat. El le citește întotdeauna.

Diaconul se ridică în picioare, privi cu ochii plini de rugă la protoiereu și-l întrebă :

— Părinte Feodor, ce să fac acum ?

— Ce vrei, aia faci ! Tu ești tată, nu eu. Prin urmare știi mai bine.

— Nu știu nimic, părinte Feodor ! Sfătuiți-mă dumneavoastră, făceți-vă pomana ! M-am istovit de tot, credeți-mă ! Nu pot nici să dorm, nici să stau liniștit și nici de sărbătoare nu mă pot bucura. Sfătuiți-mă, părinte Feodor !

— Trimite-i o scrisoare !

— Și ce să-i scriu ?

— Scrie-i și tu că nu merge așa. Să scrii în vorbe puține, dar aspru și pe șleau, fără să-i cocoloșești sau să-i micșorezi vina. E datoria ta de tată. Dacă-i scrii, se cheamă că ți-ai făcut datoria și poți să te simți liniștit.

— Asta așa e. Dar ce să-i scriu ? Cum să sune adică ? De scris îi scriu eu, dar dacă o să-mi trimită răspuns, întrebîndu-mă : „De ce ? Pentru ce ? De ce-i păcat ?"

Părintele Anastasi rîse iar dogit și-și mișcă degetele.

— De ce ? Pentru ce ? De ce-i păcat ? — repetă el cu glas subțire. — Într-o zi spovedeam un domn și-i spuneam că e păcat să te bizui prea mult pe mila lui dumnezeu. Iar dînsul m-a întrebat : „De ce ?" Am dat să-i răspund, dar aici... — și Anastasi se lovi cu palma peste frunte — aici... n-aveam nimic ! Hi-hi-hi, he-he-he !...

Vorbele lui Anastasi, ca și rîsul lui dogit și spart — mai cu seamă că rîdea de lucruri care nu sînt de

rîs — nemulţumiră pe protoiereu şi pe diacon. Protoiereul se pregăti chiar să-i spună „nu te băga", dar nu i-o spuse, ci strîmbă numai din nas.

— Nu pot să-i scriu ! — oftă diaconul.

— Dacă nu poţi tu, cine crezi că poate ?

— Părinte Feodor ! — izbucni deodată diaconul, înclinîndu-şi capul pe umăr şi ducîndu-şi mîna la inimă. — Sînt un om fără carte şi nici capul nu mă duce ! Dar pe dumneavoastră, dumnezeu v-a dăruit cu minte limpede şi înţeleaptă ! Pe toate le ştiţi, pe toate le pricepeţi, la toate vă duce mintea ; pe cînd eu, nevrednicul, nu ştiu să leg două vorbe ca lumea. Fiţi milostiv şi îndrumaţi-mă întru plăzmuirea scrisorii ! Învăţaţi-mă cum şi ce trebuie...

— Ce să te-nvăţ ? N-ai ce învăţa ! Te aşezi şi scrii !

— Ba nu, zău, făceţi-vă pomană, părinte Feodor ! Vă rog din suflet ! De scrisoarea dumneavoastră o să se sperie şi o să-i dea ascultare, pentru că şi dumneavoastră sînteţi un om învăţat. Fiţi milostiv ! Eu o să mă aşez aici, iar dumneavoastră îmi spuneţi ce să scriu. Mîine e păcat dacă scriem, dar azi e numai bine. Şi m-aş linişti şi eu !...

Protoiereul aruncă o căutătură la faţa rugătoare a diaconului, îşi aduse aminte de Piotr pe care nu-l avea la inimă, şi primi să-i dicteze. Îi spuse diaconului să se aşeze la masa lui şi începu :

— Haide, scrie !... Hristos a înviat, iubite fiu... seninul mirării. Au ajuns pînă la mine, tatăl tău, zvonuri... aici pune în paranteză... din ce izvoare, asta nu te priveşte... închide paranteza... Ai scris ?... Cum că duci o viaţă ce nici după legile lui dumnezeu, nici după cele ale oamenilor, nu este îngăduită. Nici luxul, nici strălucirea lumească, nici învăţătura cu care te-ai acoperit de ochii oamenilor, nu pot ascunde înfăţişarea ta de păgîn. După nume eşti creştin, dar după fire — păgîn, tot atît de jalnic şi de nenorocit cum sînt şi ceilalţi păgîni. Ba şi mai vrednic de plîns, pentru că păgînii aceia ajung la pierzanie neştiind de Hrist, pe cînd tu te pierzi pentru că nu ştii să păstrezi comoara pe care o ai. Nu stau să-ţi înşir aici păcatele pe care ţi le cunoşti îndeajuns ! Îţi spun numai

că pricina pieirii tale o văd în necredința ta. Te crezi cel mai deștept din lume și te fudulești cu învățătura pe care o ai, dar un lucru nu vrei să înțelegi: că învățătura fără credință nu numai că nu-l înalță pe om, ci dimpotrivă, îl pogoară pînă la josnicia celui mai umil dobitoc, pentru că...

Toată scrisoarea era cam în felul acesta. După ce sfîrși de scris, diaconul o citi cu voce tare și sări în sus, strălucind de bucurie:

— Asta-i un dar! Da, un adevărat dar! — rosti el împreunîndu-și evlavios mîinile, cu ochii țintă la protoiereu. — Se întîmplă, zău, să-ți dea domnul un asemenea dar! Doamne, maică precistă! O sută de ani n-aș fi scris o asemenea scrisoase! Să vă dea dumnezeu sănătate!

Părintele Anastasi era și el nespus de încîntat.

— Da, fără o dăruire de la dumnezeu, nu poți să scrii așa! — făcu el sculîndu-se și mișcîndu-și degetele. — Nu poți să scrii! A ieșit o retorică... să-ncui cu ea orice filozof, să-l faci praf! Ce minte! Ce minte luminată! Dacă nu v-ați fi însurat, părinte Feodor, demult ajungeați arhiereu, zău așa!

După ce-și revărsase toată mînia în scrisoare, protoiereul se simți mai ușurat, dar totodată se simți și zdrobit de oboseală.

Diaconul nu era un străin pentru el și protoiereul nu pregetă să-i spună:

— Acum, diacone, du-te cu dumnezeu! Iar eu o să mă întind o jumătate de ceas aici, pe canapea, ca să mă odihnesc puțin.

Diaconul plecă și-l luă cu el și pe Anastasi. Cum se-ntîmplă de obicei înaintea sărbătorii luminate a paștilor, străzile erau cufundate în întuneric, dar cerul era spuzit de stele strălucitoare. În aerul adormit și liniștit mirosea a primăvară și a sărbătoare.

— Cît crezi că a dictat? — se minună diaconul. — Vreo zece minute, nu mai mult! Altul n-ar fi ticluit nici într-o lună un asemenea răvaș. Ai? Ce zici? Ce minte! O minte, cum nici nu pot să spun! Să te crucești și alta nimic! O minunăție!

— Ce-nseamnă cartea! — oftă Anastasi, suflecîndu-şi pînă-n brîu poalele rasei la trecerea străzii. — Putem noi să ne asemuim cu dînsul? Noi am ieşit din dascăli, pe cînd el a învăţat prin şcoli. — Da! E un om şi jumătate! Ce să mai vorbim!

— Să-l auzi la noapte, cum o să citească evanghelia în latineşte! Că ştie şi latineasca, şi greceasca!... Da. Petruha! Petruha! — îşi aminti el deodată. — He-hei, ce o să-l mai usture! Cum o să-l mai pună cu botul pe labe! O să vadă el pe naiba! Acum n-o să mai întrebe „de ce" şi „pentru ce"! S-au ciocnit cum s-ar zice, un cărturar cu altul! Ha-ha-ha!

Diaconul izbucni într-un rîs vesel şi răsunător. După ce se văzuse cu scrisoarea către Piotr gata scrisă, se înveselise şi se liniştise. Gîndul că şi-a împlinit datoria de părinte şi încrederea în puterea scrisorii îi întoarseră blîndeţea şi veselia lui firească.

— Piotr, în traducere înseamnă piatră, — zicea el pe cînd se apropiau de casa lui. — Dar al meu nu-i piatră! E cîrpă! Vipera ceea a pus mîna pe el, iar dînsul îi cată-n coarne şi n-are putere s-o gonească. Ptiu! Mai sînt pe lume şi muieri de astea, doamne iartă-mă! N-are pic de ruşine! L-a îmbrobodit şi-l ţine legat de fusta ei... Lua-o-ar relele s-o ia!...

— Poate că nu ea, ci el o ţine pe dînsa!

— Oricum, tot n-are obraz! Cît despre Piotr, nu-l apăr eu, n-ai grijă! Ce-o să păţească acum... mamă, mamă! Ce-o să se mai scarpine la ceafă cînd o citi scrisoarea! O să moară de ruşine!

— Scrisoarea e straşnică, asta aşa e; dar... eu n-aş trimite-o, diacone! Lasă-l în plata domnului!

— De ce? — se nelinişti diaconul.

— Aşa! N-o trimite, diacone! Ce folos? Ai s-o trimiţi, el are s-o citească şi — şi pe urmă? O să-i răscoleşti sufletul şi atîta tot! Iartă-l, lasă-l în plata domnului!

Diaconul se uită uimit la faţa întunecată a lui Anastasi, la rasa lui descheiată, ce semăna în întuneric cu aripile unei păsări, şi ridică din umeri.

— Cum adică să-l iert? — întrebă apoi... — Nu răspund eu, în faţa lui dumnezeu, pentru dînsul?

— Chiar dacă-i aşa, tot iartă-l ! Zău ! Iar dumnezeu o să te ierte pe tine, pentru inima ta bună.

— Dar... nu mi-e fiu ? Nu eu trebuie să-l învăţ minte ?

— Să-l înveţi ? De ce nu ? Poţi să-l înveţi, dar nu văd pentru ce să-l faci „păgîn" ? O să-l doară, diacone !...

Diaconul era văduv şi şedea într-o căsuţă mică, cu trei ferestre. De gospodărie se îngrijea sora lui mai mare, rămasă nemăritată ; cu trei ani în urmă căzuse la pat, paralizată, şi nu se mai ridicase. Diaconul se temea de dînsa, o asculta în toate şi nu făcea nimic fără s-o întrebe mai întîi pe ea. Părintele Anastasi intră puţin la diacon. Cînd dădu cu ochii de masa gătită frumos cu cozonaci şi ouă roşii, izbucni în plîns — se gîndi, pesemne, la casa lui — dar ca să schimbe totul într-o glumă, rîse iar cu rîsul lui dogit.

— Da, curînd o să mîncăm din pasca sfinţită, — făcu el. — Da'... N-ar strica nici acum... diacone... un păhăruţ de rachiu. Imi dai voie ? Il beau aşa... pe tăcute... — şopti el trăgînd cu coada ochiului spre uşă. — Bătrînica ta nici n-are să simtă...

Diaconul îi împinse, fără o vorbă, sticluţa şi păhărelul, apoi desfăcu scrisoarea şi se apucă s-o citească cu voce tare. Şi de data asta, scrisoarea îi plăcu tot atît de mult, ca în clipa cînd i-o dictase protoiereul. Faţa i se lumină iar de bucurie şi începu să dea mulţumit din cap, ca şi cum ar fi gustat ceva dulce şi bun.

— Da ! O scrisoare pe cinste ! — făcu el. — Petruha nici nu visează c-o să primească o asemenea scrisoare. Una ca asta îi trebuia ca să-l pună pe jăratic ! Da, da !

— Ştii ceva, diacone ? N-o trimite ! — spuse Anastasi, turnîndu-şi ca din nebăgare de seamă, un al doilea păhărel. — Iartă-l, lasă-l în plata domnului ! Vezi tu... dumneata adică... ţi-o spun din tot sufletul ! Dacă tu, care-i eşti tată bun n-o să-l ierţi, atunci cine să-l ierte ? Să trăiască, adică, toată viaţa neiertat ? Judecă şi tu, diacone ! Ca să-l osîndească, o să se găsească ei mulţi şi fără tine ! Dar... ia cată pen-

tru fecioru-tău şi dintre aceia care să-l ierte? Eu... eu, frăţioare, aş mai bea o duşcă!... Cea de pe urmă! Să fiu în locul tău, i-aş scrie aşa: „Te iert, Piotr!" Şi el o să înţeleagă, o să simtă! Eu, frate... ştiu asta după mine! Cînd trăiam în rînd cu oamenii, nici capul nu mă durea... Acum însă, cînd am pierdut chipul şi asemănarea lor, nu vreau decît un lucru: să mă ierte oamenii buni! Ş-apoi gîndeşte-te şi dumneata: nu cei drepţi au nevoie de iertare, ci păcătoşii. Pentru ce, de pildă, ai ierta-o pe bătrînica ta, dacă n-a păcătuit? Iartă-l mai bine pe acela care a ajuns de-ţi face milă... Da!

Anastasi îşi sprijini capul în pumn şi căzu pe gînduri.

— Jale mare, diacone, — oftă el, luptînd pesemne cu dorinţa de a mai bea. — Jale! În păcat m-a născut muma, în păcat am trăit în păcat o să mor... Doamne, iartă-mă pe mine, păcătosul! M-am înglodat în păcate, diacone, şi nu-i mîntuire pentru mine. Şi n-am făcut-o în toiul vieţii, ci la bătrîneţe, în pragul morţii... Eei...

Bătrînul dădu din mînă a deznădejde, apoi se ridică şi se aşeză pe alt loc. Diaconul, fără să lase scrisoarea, începu să umble de colo pînă colo. Se gîndea la fiul lui. Nemulţumirea, durerea şi teama nu-l mai chinuiau: se revărsaseră în scrisoare. Acum nu făcea decît să şi-l închipuie pe Piotr, faţa lui, şi să-şi amintească anii cînd mai venea să-şi petreacă sărbătorile acasă. Intr-un cuvînt, se gîndea numai la ce-a fost bun, cald şi trist, adică la lucruri la care poţi să te gîndeşti o viaţă întreagă, fără să te saturi. Dorul de fiu îl făcu să mai citească o dată scrisoarea şi să se uite întrebător la Anastasi.

— N-o trimite! — spuse acesta, făcîndu-i semn cu mîna.

— Ba nu... totuşi... trebuie! Totuşi... o să-i bage măcar puţin minţile-n cap. Şi asta e ceva...

Diaconul scoase din sertar un plic, dar înainte de a pune scrisoarea în el, se aşeză la masă, zîmbi şi adăugă în josul paginii de la sine: „Să ştii că ne-au trimis un intendent nou, bugetar, care-i cu mult mai

isteț decît cel vechi. Știe să joace, să spună snoave și se pricepe la toate. Fetele lui Govorov sînt moarte după el! Și comandantul cercului de recrutare, Kosîrev, cică e vorba să iasă curînd la pensie. Ar fi și vremea!" Și foarte mulțumit de el, diaconul scrise adresa și puse scrisoarea în plic, iar plicul pe masă, la vedere. Nici prin minte nu-i trecea că zădărnicise cu cele cîteva cuvinte adăugate de el, tot rostul scrisorii atît de aspre!

O INTIMPLARE
POVESTIREA UNUI SURUGIU

IN păduricea asta, care-i dincolo de rîpă, s-a întîmplat, conaşule, toată tărăşenia. Tătuţa, dumnezeu să-l ierte, îi ducea boierului cinci sute de ruble. Pe atunci mujicii noştri şi cei din Şepeleov luau în arendă pămînt de la boier şi tătuţa îi ducea banii pentru jumătate de an. Şi era tătuţa om cu frica lui dumnezeu şi citea din sfînta scriptură ! Iar ca să înşele pe careva la numărat, sau să-l oropsească sau — doamne fereşte de ceasul rău — să-l tragă pe sfoară, asta nu s-a pomenit ! Şi mujicii îl iubeau nevoie mare şi cînd trebuia să trimită pe careva în oraş la mai-marii de acolo, sau cu niscaiva parale, pe dumnealui îl mînau. Era el om mai osebit decît ceilalţi, atîta doar că avea — să nu-i fie cu bănat — o meteahnă : îi plăcea să tragă la măsea. Nu era chip să treacă liniştit pe lîngă o cîrciumă ! Intra, dădea de duşcă un păhăreldouă şi... ţin-te bine ! Dar dumnealui ştia că are meteahna asta şi, cînd ducea banii obştii, ca să n-adoarmă cumva ori să piardă banii, lua de fiecare dată cu dînsul pe careva din noi : pe mine ori pe sorumea, Aniutka.

Dacă ar fi să vorbim drept, tot neamul nostru trăgea grozav la băutură. Eu unul ştiu carte, am slujit şase ani de zile la oraş, într-o prăvălie cu tutun, mă pricep să vorbesc cu orice domn învăţat şi cunosc o seamă de cuvinte dintr-acelea mai întortochiate; dar cum am citit într-o zi la carte că rachiul e sîngele sa-

tanei, apoi chiar ăsta-i adevărul gol-goluț, conașule! Din pricina rachiului m-am înnegrit și eu la față și m-am întunecat la minte, astfel că, după cum binevoiți să vedeți și dumneavoastră, sînt surugiu, ca orice mujic fără carte, ca orice om prost.

Și cum vă spuneam, tătuța ducea banii la boier, și cu dînsul mergea Aniutka; fetița avea pe vremea aceea șapte sau opt anișori, nu mai știu bine! Într-un cuvînt un noduleț, abia de se zărea de la pămînt. Pînă la Kalancik au mers cum au mers, că tătuța era treaz. Dar cînd am ajuns acolo, a intrat tătuța în cîrciuma lui Moiseika... mă rog, meteahna-i meteahnă. A băut trei pahărele și a prins a se fuduli față de toată lumea.

— Sînt un om mic, — zicea el, — un om de rînd, dar am în buzunar cinci sute de ruble! Numai să vreau, zice, și cumpăr cîrciuma asta cu toată sticlăria din ea și pe Moiseika împreună cu balabusta și plozii lui, pe deasupra. Totul, zice, pot să cumpăr și să răscumpăr.

A șăguit el, care va să zică, cu vorbele astea, iar mai apoi a început a se căina.

— Mai mare jalea, creștini dumneavoastră, — zicea el, — să fii om bogat, neguțător sau așa ceva. N-ai bani, n-ai nici necazuri. Ai bani, trebuie să-ți păzești toată vremea buzunarul ca să nu te fure vreun răufăcător. Unul care are bani cu ghiotura trăiește toată viața lui cu frica-n sîn.

Iar bețivanii din cîrciumă ascultau și-și băgau în cap spusele lui. Pe atunci, la Kalancik se făcea tocmai drumul de fier și împrejurimile gemeau de tot soiul de derbedei și golani care năboiseră în locurile astea ca lăcustele. Tătuța și-a dat el sama mai pe urmă că și-a lăsat gura slobodă, da' era prea tîrziu. Că vorba omului e mai înaripată decît o pasăre! Dacă o scapi, n-o mai prinzi. Și cum mergeau ei așa cu căruța prin pădurice, numai iaca s-aude tropot de copite în urma lor. Tătuța nu era defel fricos din fire, dar parcă tot l-a apucat oleacă de îndoială: drumul ce trecea prin pădurice nu prea era bătut de drumeți. Mai mult umblau pe acolo care cu lemne sau cu fîn.

Va să zică n-avea cine să vină în fuga calului, mai cu osebire în ceasul cînd lucrătorii munceau la drumul de fier. Unul cu gînd bun n-ar fi gonit aşa!

— Parcă ne-ar veni cineva pe urmă, — i-a zis tătuţa Aniutkăi. — Prea mînă repede! Trebuia să tac molcom în cîrciumă, puşchea pe limbă-mi! Ehei, fată! Simte inima mea că se apropie o nenorocire!

Apoi se socoti o vreme în minte despre primejdia ce-l păştea şi-i zise iar soru-mi, Aniutka:

— Parcă n-ar fi a bună! Mi-e că ne urmăreşte cu adevărat careva. O fi, n-o fi, ia tu banii, Annuşka dragă, ascunde-i în poală şi du-te de te piteşte după tufă. De-ar tăbărî asupră-mi — doamne fereşte de ceasul rău — tu dă fuguţa la mămuca şi du-i banii, să-i dea dînsa starostelui. Dar bagă de seamă să nu te zărească cineva. Ia-o şi tu, cînd prin pădurice, cînd prin rîpă, să nu dai de oameni. Mergi fuguţa şi te roagă-n gînd la cel atotputernic. Hristos să te aibă-n paza lui!

Şi tătuţa i-a îndesat în mînă săculeţul cu banii, iar Aniutka a ochit o tufă mai deasă şi s-a pitit după ea. Nu trecu mult şi se apropiară de tătuţa trei călăreţi; unul dintre ei era voinic nevoie mare, cu faţa lată, îmbrăcat cu o cămaşă de stambă roşie, cu cizme în picioare, iar ceilalţi doi, rupţi şi zdrenţuroşi, se vedea de la o poştă că-s de la drumul de fier. De ce i-a fost frică tătuţii, conaşule, n-a scăpat! Cela cu cămaşa roşie, voinic şi tare de nu-i găseai seamăn, opri-n loc calul şi tustrei se repeziră la tătuţa.

— Sta-ai... aşa şi pe dincolo! Unde-s banii?

— Care bani? Dă-te la naiba!

— Care bani? Aceia de-i duci boierului pentru arendă! Dă-i încoa' diavol împieliţat, că de nu, vai de sufletul tău! Mori nepocăit!

Şi începură a-şi arăta toată mîrşăvia de care erau în stare, dar tătuţa, în loc să se roage de ei ori să plîngă, s-a mîniat foc şi i-a ocărît cum ştia el mai bine.

— Ce v-aţi legat de mine, afurisiţilor? Tîlhari de rînd, lua-v-ar holera! Nu bani, ci vergi v-ar trebui, ca să vă mănînce vreo trei ani... spatele. Plecaţi, netoţi-

lor, c-o să-ncep să mă apăr. Am în sîn un pistol cu şase plumbi!

Da' tîlharii se-ndrăciră şi mai mult auzindu-l, şi tăbărîră să-l bată cu ce apucau.

Apoi scotociră toată căruţa, îl scotociră şi pe tătuţa, îi scoaseră chiar şi cizmele, iar cînd văzură că dînsul din ce-l bat mai mult din ce îi ocărăşte mai tare, începură a-l chinui în fel şi chip. In vremea asta, Aniutka şedea după tufă, sărăcuţa de ea, şi le vedea pe toate. Iar cînd îl zări pe tătuţa întins jos şi-l auzi horcăind, o luă din loc şi fugi cît o ţineau picioarele pe după tufe ori prin rîpă, înapoi spre casă. Dar cum era încă mititică şi n-avea nici minte, nici drumul nu-l ştia, fugea şi ea încotro vedea cu ochii. Pînă acasă erau vreo zece verste. Un om în toată firea, le-ar fi străbătut într-un singur ceas. Dar copilul, se-nţelege! Un pas înainte, doi înlături, ş-apoi nici că putea prea bine să umble din pricina spinilor. Şi pentru asta trebuie să ai obişnuinţă; iar pe la noi, fetele ori şed pe cuptor, ori îşi fac de lucru prin bătătură, dar în pădure nu prea se duc, că li-e teamă.

Aniutka ajunse cu chiu cu vai, la căderea serii, pe lîngă o casă de oameni. Căsuţa era a pădurarului din pădurea statului, pe care o arendau pe atunci negustătorii ce făceau aici cărbune. Aniutka bătu la uşă şi din căsuţă ieşi nevasta pădurarului. De cum o văzu, fata izbucni în plîns şi îi povesti toate cîte se întîmplaseră, fără să-i ascundă nimic. Pînă şi despre bani îi spuse totul. Iar muierea se-nduioşă şi-i zise:

— Sărăcuţa de tine, puişorul meu! Numai pentru că eşti tu aşa de mititică, te-a ferit dumnezeu de rele! Sufleţelul meu! Hai în casă să-ţi dau de mîncare!

Se gudura, pasămite, pe lîngă Aniutka! Îi dădu să mănînce şi să bea şi plînse chiar împreună cu dînsa! Iar Aniutka de mult ce se înduioşă, îi dădu săculeţul cu bani! Închipuie-ţi şi dumneata, conaşule!

— Las' că ţi-i pun eu bine, puicuţo, — i-a zis dînsa, — iar mîine ţi-i dau înapoi şi te petrec şi acasă, sufleţelule!

Şi zicînd aşa, îi luă banii, iar pe Aniutka o culcă pe cuptor, unde se uscau tocmai măturile. Pe cuptorul

cela, şi tot pe mături, dormea şi fetiţa pădurarului, la fel de mititică cum era şi Aniutka noastră. Mai tîrziu, Aniutka ne-a spus că măturile miroseau tare frumos a miere. Fetiţa se culcă, dar de dormit nu putu dormi. Plîngea întruna pe înfundate, de jalea tătuţii. Trecu un ceas, mai trecu unul, conaşule, şi numai iacătă că vede Aniutka cum intră în casă cei trei tîlhari care-l canoniseră pe tătuţa. Iar acela cu faţa lată şi cămaşă roşie, care era şi căpetenia lor, se apropie de muiere şi spuse :

— Să ştii, femeie, că am pierdut degeaba un suflet de om ! — Azi la prînz, — zice, — am omorît un creştin. De omorît l-am omorît da' banii... ia-i de unde nu-s ! N-am găsit un chior !

Care va să zică tocmai cel cu cămaşa roşie era bărbatul pădurăresei.

— Geaba am pierdut un suflet de om ! — au zis şi ceilalţi golani, tovarăşii lui. — Geaba ne-am încărcat sufletul cu păcat !

Dar muierea se uită la cîteşitrei şi rîse.

— Ce rîzi, proasto ?

— Rîd, că eu una nici n-am omorît un om, nici nu mi-am încărcat sufletul cu păcat, da' m-am ales cu bani.

— Ce bani ? Ce tot îndrugi, femeie ?

— Priveşte şi tu, ce îndrug.

Şi muierea, afurisita de ea, dezlegă săculţeţul, le arătă banii şi le povesti apoi cum a venit Aniutka la dînsa, ce i-a spus şi cîte altele ! Iar tîlharii s-au bucurat, au împărţit între ei prada, cît p-aci să se ia şi la bătaie din pricina ei, pe urmă s-au aşezat la masă să se îndoape. Aniutka şedea întinsă pe cuptor, sărăcuţa, asculta vorbele lor şi tremura ca jidovul în tigaie. Ce era de făcut ? Din vorbele lor află iarăşi că tătuţa-i mort, că zace singur pe drumul mare şi-i părea, prostuţa de ea, că-l sfîşie lupii şi cîinii, că iapa s-a dus singură hăt, în inima pădurii, şi că au mîncat-o şi pe ea lupii, iar că pe dînsa, pentru că nu s-a priceput să ferească banii, au s-o arunce în temniţă şi au s-o bată.

Tîlharii în vremea asta s-au săturat bine de tot şi au trimis-o pe muiere după rachiu. I-au dat cinci ruble, ca să cumpere şi rachiu şi vin dulce. Şi ce mai chiolhan au tras, cu cîntece şi joc, pe banii altuia! După ce au băut şi au tot băut, cîinii de tîlhari au mînat-o iar pe muiere la cîrciumă, ca să tot bea fără sfîrşit.

— O să chefuim pînă dimineaţă! — strigau ei. — Avem bani berechet, de ce să ne pară rău după ei? Bea omule, da' vezi să nu-ţi bei judecata!

Pe la miezul nopţii, cînd erau beţi turtă, muierea se duse pentru a treia oară după rachiu, iar pădurarul se preumblă de vreo două ori prin casă, clătinîndu-se pe picioare, şi zise:

— Ia ascultaţi, fraţilor! Trebuie să-i facem de petrecanie şi fetei! Că dacă o lăsăm în viaţă, ea o să ne pîrască a dintîi!

Stătură ei la sfat tustrei şi la urmă hotărîră că Aniutka nu trebuie să scape cu viaţa, ci să moară de topor. Dar ca să ucizi un copilaş nevinovat, ăsta-i lucru din cale-afară de spăimîntător! Poate doar un om beat sau unul fără minte să facă o ispravă ca asta. Se sfădiră ei ca la un ceas, cine să dea-n copiliţă, şi căutară să arunce unul în spatele celuilalt sarcina asta, gata-gata să se ia la bătaie, dar nici unul nu vroi. Atunci traseră la sorţi şi sorţii căzură pe pădurar. Iar dînsul dădu de duşcă încă un pahar plin de rachiu, mormăi ceva şi se duse în tindă să ia toporul.

Aniutka însă era un drac de fată! Aşa mică şi prostuţă cum era, da-i dădu prin cap ceva, ce nu i-ar fi dat nici unui cărturar! Poate se milostivise dumnezeu de dînsa şi-i dase gîndul ăl bun, poate iarăşi, că i se luminase mintea de frică, oricum ar fi fost, dar pînă la urmă s-a dovedit că a fost mai hîtră decît ei toţi. S-a sculat încetişor, s-a rugat în gînd, a luat cojocelul cu care o învelise pădurăreasa... După cum ştii, conaşule, pe cuptor, împreună cu dînsa dormea şi fata pădurarului, care era de-o seamă cu ea. Aniutka a învelit-o cu cojocelul şi a luat în schimb scurteica muierii de pe dînsa şi şi-a pus-o pe umeri. A făcut schimb, cum ar fi. Apoi şi-a pus scurteica în cap şi a trecut

prin casă, pe lîngă beţivi. Iar beţivii au crezut că-i fata pădurarului şi nici nu s-au uitat la dînsa. Norocul ei că nu era muierea acolo ! Era dusă după rachiu. Altminteri cred că n-ar fi scăpat de săcure, pentru că ochiul muierii e ochi de uliu ! Se ştie că ele au căutătura ageră.

Iar Aniutka a ieşit din casă şi a rupt-o la fugă încotro a văzut cu ochii. Toată noaptea a rătăcit prin pădure, iar în zori a ieşit în luminiş şi a dat de drumul mare. Dumnezeu a ajutat-o şi i l-a trimis în cale pe Egor Danilîci, pisarul, fie-i ţărîna uşoară. Dumnealui mergea cu undiţele la pescuit. Aniutka i-a povestit de-a fir-a-păr toată întîmplarea, iar dînsul s-a şi întors într-un suflet înapoi. De pescuit îi mai ardea lui ? Cînd a ajuns în sat, a strîns oamenii şi haide la pădurar !

Cînd au venit, ce să vezi ? Zăceau tîlharii beţi morţi, grămadă, care cum căzuse. Printre ei era şi muierea, beată şi dînsa. Mai întîi de toate, oamenii îi căutară şi le luară banii. Iar cînd se uitară pe cuptor... doamne, maica precistă ! Zăcea acolo fata pădurarului, culcată pe mături şi învelită în cojocel, iar capul îi era lac de sînge, fărîmat cu securea. I-au sculat apoi pe tîlhari şi pe muiere, le-au legat mîinile la spate şi i-au dus la cei mari. Muierea urla şi bocea, iar pădurarul dădea din cap şi se ruga :

— Daţi-mi ceva să mă dreg, frăţiorilor ! Mă doare capul.

Pe urmă a fost judecată în toată legea, la oraş, şi au fost pedepsiţi cu toată asprimea cuvenită.

Vezi mata, conaşule, ce istorie s-a întîmplat în pădurea de peste rîpă, care abia de se mai vede. Uite şi ce soare roşu apune în spatele ei. Ei, dar cît m-am luat cu vorba, mi s-au oprit şi căluţii, de parcă ar fi vrut şi ei să asculte. Dii, dragii mei, dii ! Trageţi mai repejor, că-i bun boierul şi ne-o cinsti şi el cu ce-l lasă inima ! Dii, drăguţilor, dii !

JUDECĂTORUL DE INSTRUCȚIE

MEDICUL județean și judecătorul de instrucție se duceau într-o zi frumoasă de primăvară, pe la amiază, la o autopsie. Judecătorul, un bărbat de vreo treizeci și cinci de ani, privea, dus pe gînduri, caii de la trăsură și spunea:

— In natură sînt multe lucruri tainice și de neînțeles. Dar și în viața de toate zilele, doctore, ne ciocnim foarte adeseori de fenomene care, oricît ai vrea, nu poți să le lămurești. Așa, bunăoară, cunosc cîteva cazuri de moarte ciudată, a căror pricini le vor putea lămuri poate doar spiritiștii ori misticii; un om cu judecata limpede, însă, o să dea din umeri neputincios și atîta tot. Cunosc, de pildă, o doamnă din lumea bună, care și-a prezis moartea și a murit fără nici o pricină aparentă, chiar în ziua hotărîtă de ea. A zis că moare la data cutare — și a murit.

— Pe lumea asta nu se-ntîmplă nimic fără o cauză, — zise doctorul. — A murit — va să zică a existat o cauză a morții. Cît despre prevestire, nu-i nimic de mirare! Toate cucoanele și muierile de la noi își închipuie că au darul de a proroci și de a prezice.

— O fi așa cum spui dumneata, dar doamna despre care vorbesc eu, doctore, a fost o femeie cu totul deosebită. In prezicerea și în moartea ei, n-a existat nimic de cucoană sau muiere, așa cum ai spus dumneata. Era tînără, sănătoasă, deșteaptă, fără prejudecăți.

Avea ochii senini, vioi, cinstiţi, şi o faţă deschisă, inteligentă, cu o umbră de zîmbet, specific rusesc, în priviri şi în colţul gurii. De cucoană sau muiere avea, dacă vrei, poate un singur lucru: frumuseţea! Era subţire şi mlădie ca mesteacănul cela, şi avea un păr... o bogăţie! Şi ca să-ţi dai mai bine seama, pot să-ţi spun că era plină de veselie molipsitoare, de voie bună şi de acea nepăsare sănătoasă şi de bun gust, pe care o au doar oamenii cu judecată şi cu sufletul voios şi deschis. Putea fi oare vorba la ea de misticism, de spiritism, de vreun dar de previziune sau de ceva asemănător? Ea rîdea de toate astea.

Trăsura doctorului se opri lîngă o fîntînă. Judecătorul şi doctorul băură apă, se dezmorţiră puţin şi se aşezară să aştepte pînă isprăveşte vizitiul să adape caii.

— Şi de ce ziceai că a murit doamna aceea? — întrebă doctorul cînd porniră iar la drum.

— A avut o moarte ciudată! Într-o zi, bărbatul ei a intrat la dînsa şi i-a spus că ar fi bine să vîndă pînă-n primăvară trăsura lor veche şi greoaie, iar în locul ei să cumpere alta nouă, mai uşoară, şi că n-ar fi rău, de asemenea, să schimbe lăturaşul din stînga, iar pe Bobcinski (aveau un cal cu numele ăsta) să-l înhame de aci înainte la mijloc.

Nevasta l-a ascultat, apoi a zis:

— Fă cum crezi. Mi-e totuna. Pînă-n vară o să fiu la cimitir.

Bărbatul, se-nţelege, a strîns din umeri şi a zîmbit.

— Nu, nu glumesc defel, — a mai adăugat ea. — Ţi-o spun foarte serios, că o să mor curînd.

— Adică... ce-nseamnă curînd?

— Îndată după naştere. O să nasc copilul şi apoi o să mor.

Bărbatul n-a luat în seamă vorbele ei. Las' că nu credea în prejudecăţi, dar pe deasupra mai ştia că o femeie într-o anumită stare se mai şi răsfaţă şi în general vede totul în negru. Trecu o zi şi nevasta sa i-a spus din nou că o să moară îndată după naşterea copilului şi pe urmă zi de zi i-a repetat acelaşi lucru. El rîdea, îi spunea că-i babă, că-i ghicitoare, că-i cobe.

Dar moartea apropiată ajunsese o idee fixă pentru acea femeie. Cînd bărbatul n-o asculta, ea se ducea la bucătărie şi vorbea acolo cu dădaca şi cu bucătăreasa, despre moartea ei:

— Nu mai am mult de trăit, dădaco! Cum nasc copilul, îndată o să mor. N-aş fi vrut să mor aşa de tînără, dar se vede că aşa mi-a fost scris.

Dădaca şi bucătăreasa se porneau, bineînţeles, să bocească. Dacă se întîmpla să treacă pe la dînsa preoteasa ori moşiereasa de prin partea locului, le lua deoparte şi-şi descărca sufletul în faţa lor, vorbindu-le despre acelaşi lucru: moartea ei apropiată. Vorbea serios şi în acele clipe avea un zîmbet tăios pe buze şi o căutătură răutăcioasă; şi nu lăsa pe nimeni s-o contrazică. Pînă atunci îi plăcuse să se îmbrace după ultima modă, să se dischisească, dar de îndată ce-a declarat că o să moară curînd, nu mai rîdea, nu mai visa cu voce tare... Şi nu numai atît! Se duse cu mătuşa ei la cimitir, îşi alese un locşor pentru mormînt, iar cu vreo cinci zile înainte de naştere, îşi scrise şi testamentul. Şi, bagă de seamă! Toate astea se petreceau în ciuda sănătăţii ei înfloritoare, fără cel mai mic semn de boală sau primejdie! Naşterea e o încercare grea, uneori mortală! Dar la femeiea de care-ţi vorbesc, toate mergeau cum nu se poate mai bine şi n-avea de ce să-i fie teamă. În cele din urmă, bărbatul se plictisi deabinelea şi într-o zi, la masă, o întrebă supărat:

— Ia ascultă, Nataşa, cînd o să isprăveşti cu prostiile tale?

— Astea nu-s prostii! Vorbesc foarte serios!

— Fleacuri! Te sfătuiesc să încetezi, ca să nu-ţi fie mai tîrziu ruşine de ele!

Dar iată că sosi şi ziua aşteptată. Bărbatul îi aduse din oraş cea mai bună moaşă. Deşi era vorba de primul copil, naşterea trecu cum nu se poate mai bine. Cînd totul se sfîrşi, tînăra mamă vru să-şi vadă pruncul. Il privi o vreme, apoi zise:

— Ei, acum pot să mor.

Apoi îşi luă rămas bun de la toţi, închise ochii şi peste o jumătate de ceas îşi dădu sufletul. Pînă în ul-

tima clipă a fost conştientă. Cel puţin, cînd în loc de apă i-au dat lapte, a şoptit încetişor :

— Pentru ce-mi daţi lapte în loc de apă ?

Ca să vezi ce istorie ! Cum şi-a prezis, aşa a murit!

Judecătorul tăcu o vreme, oftă, apoi zise iar :

— Poftim de lămureşte cum de a murit ? Iţi dau cuvîntul meu, că tot ce ţi-am povestit nu-i o scorneală, ci adevărul, adevărat !

Doctorul se uită, gînditor, la cer.

— Ar fi trebuit să i se facă autopsia, — zise el.

— Pentru ce ?

— Pentru a afla pricina morţii. Că doar n-a murit numai pentru că şi-a prezis-o. După toate, s-ar părea că s-a otrăvit.

Judecătorul îşi întoarse repede faţa spre el şi întrebă, privindu-l cu ochii pe jumătate închişi :

— Din ce tragi concluzia că s-a otrăvit ?

— Nu trag nici o concluzie ! Presupun. Trăia bine cu bărbatul ei ?

— Hm !... Nu prea ! Neînţelegerile au început curînd după nuntă ! Intr-o zi, s-a întîmplat chiar ceva foarte neplăcut... Răposata şi-a prins bărbatul cu o femeie... Dealtfel, curînd după aceea l-a iertat.

— Dar ce s-a întîmplat mai întîi : trădarea soţului sau apariţia gîndului morţii ?

Judecătorul se mai uită o dată ţintă la doctor, de parcă ar fi vrut să ghicească pentru ce i-a pus această întrebare ?

— Dă-mi voie ! — răspunse el apoi, după o vreme. — Lasă-mă să-mi amintesc. — Işi scoase pălăria şi-şi şterse fruntea asudată. — Da... da... A început să vorbească despre moarte, foarte repede după întîmplarea aceea. Da, da !

— Ei, vezi ?... Pesemne că a hotărît chiar atunci să se otrăvească, dar cum nu voia să ucidă şi copilul odată cu dînsa, a amînat sinuciderea pînă după naştere.

— Nu cred, nu... E cu neputinţă ! L-a iertat doar, chiar atunci !

— Prea repede! Va să zică şi-a pus în minte ceva rău! Nevestele tinere nu iartă cu una cu două.

Judecătorul zîmbi silit şi, pentru a-şi ascunde tulburarea prea vădită, aprinse o ţigară.

— Nu cred, nu cred... — urmă el. — Nici prin gînd nu mi-a trecut una ca asta... Şi apoi... soţul nu-i chiar atît de vinovat pe cît pare... A înşelat-o într-un fel ciudat, fără să vrea! A venit acasă noaptea, cam cu chef, şi ar fi vrut şi el să dezmierde pe cineva; dar nevastă-sa era „în poziţie interesantă"... Şi ca dintr-adins i-a ieşit înainte o cuconiţă, venită să-şi petreacă vreo trei zile la ei, o muieruşcă proastă, urîtă, fără minte... După mine, asta nici nu se poate socoti trădare. Nevasta a înţeles şi ea ce-a fost la mijloc şi foarte curînd... şi-a iertat bărbatul. Nici n-au mai vorbit vreodată despre treaba asta...

— Oamenii nu mor fără o pricină, — răspunse doctorul.

— Asta aşa e, fără îndoială, dar nu pot să-mi închipui că s-a otrăvit. Ciudat totuşi! Cum de nu mi-a venit în cap, pînă acum, că ar fi putut fi o sinucidere! Şi nimeni nu s-a gîndit la asta. Toţi erau uluiţi că prezicerea ei s-a împlinit întocmai şi gîndul că s-ar fi putut otrăvi era departe de ei... Ş-apoi... e cu neputinţă să se fi otrăvit! Nu, nu se poate!

Judecătorul rămase tăcut. Gîndul la femeia moartă nu-l părăsi nici în timpul autopsiei. Inscriind în carnet tot ce-i dicta doctorul, el încrunta sprîncenele şi-şi freca fruntea.

— Există oare otrăvuri care să ucidă un om într-un sfert de ceas, treptat şi fără dureri? — îl întrebă el pe doctor, în clipa cînd acesta deschidea capul mortului.

— Da, sînt! Morfina de pildă.

— Hm... Ciudat!... Imi amintesc că avea într-adevăr la dînsa ceva de felul acesta!... Dar... nu, nu cred!

La întoarcere judecătorul arăta ostenit, îşi muşca nervos vîrful mustăţilor şi vorbea fără chef.

— Hai să mergem puţin pe jos, — îl rugă el pe doctor. — M-am plictisit de trăsură.

După ce făcură vreo sută de paşi, judecătorul abia se mai ţinea pe picioare — aşa i se păru doctorului — de parc-ar fi urcat cine ştie ce munte ; se opri în loc şi, privindu-l pe doctor cu ochi tulburi, ca de beţiv, zise :

— Dumnezeule mare ! Dacă presupunerea dumitale e întemeiată... ar dovedi cruzime, lipsă de omenie !... S-a otrăvit, ca să osîndească pe altul la chinuri veşnice ! A fost oare atît de mare păcatul ? O, doamne ! La ce bun mi-ai vîrît în cap gîndul ăsta afurisit, doctore ?

Şi apucîndu-şi cu deznădejde capul în mîini, urmă:

— Ţi-am povestit despre nevastă-mea, despre mine ! O, doamne ! Da, sînt vinovat, am jignit-o ! Dar, oare e mai lesne să mori decît să ierţi ? Asta da, e logică de femeie ! O logică crudă, nemiloasă ! O, ea a fost crudă şi în viaţă !... Acum îmi amintesc ! Acum pentru mine totul e limpede !

Judecătorul vorbea dînd din umeri ori cuprinzîndu-şi capul în mîini şi ba se urca în trăsură, ba mergea pe jos. Gîndul cel nou pe care i-l sugerase doctorul părea că-l năucise, că-l otrăvise ! Se simţea descumpănit, vlăguit şi moraliceşte şi fiziceşte, iar cînd ajunseră în oraş, îşi luă rămas bun de la doctor şi nu mai vroi să ia masa cu dînsul, deşi îi făgăduise chiar în ajun că vor mînca împreună.

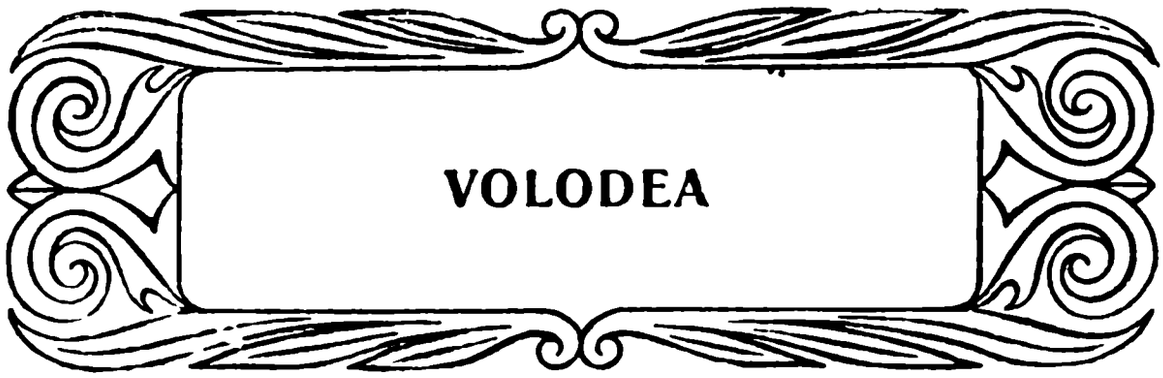

VOLODEA

ÎNTR-O duminică de vară, pe la cinci după amiază. Volodea, un tînăr de şaptesprezece ani, urît, bolnăvicios şi timid, şedea în pavilionul din grădina familiei Şumihin [1]) şi murea de plictiseală. Gîndurile lui, lipsite de bucurie se învîrteau în jurul a trei probleme; în primul rînd, a doua zi, luni, avea examen la matematici, şi ştia bine că nu va reuşi la teză, va fi eliminat din liceu pentru că mai rămăsese o dată repetent într-a şasea, iar acum, isprăvise cu media anuală de 2,75 la algebră. In al doilea rînd, şederea lui aici, la familia Şumihin, oameni avuţi şi cu pretenţii de aristocraţi, îi rănea mîndria. I se părea că atît *madame* Şumihina cît şi nepoatele ei, îi privesc de sus pe el şi pe *maman,* ca pe nişte rude sărace care trăiesc pe spinarea lor, că n-o respectă defel pe *maman* şi că-şi bat joc de ea. Intr-o zi o auzise fără să vrea pe *madame* Şumihina care-i spunea pe terasă verişoarei ei, Anna Feodorovna, că *maman* a lui caută cu orice preţ să pară mai tînără şi mai frumoasă decît este, că nu-şi plăteşte niciodată datoriile de la jocul de cărţi şi că are o mare slăbiciune pentru pantofii şi ţigările altora. Volodea căuta în fiecare zi s-o înduplece pe *maman* să nu se mai ducă la Şumihina, îi arăta ce rol umilitor joacă în casa acestor bogătaşi, stăruia, îi spunea obrăznicii, dar *maman,* o femeiuşcă

[1]) *Şum* — zgomot, zarvă. (N. red. rom.)

ușuratică și răsfățată, care irosise în viața ei două averi — a ei și a bărbatului său — și care murea după lumea bună, nu vroia să-l înțeleagă și Volodea era nevoit s-o însoțească de vreo două ori pe săptămînă, la nesuferitul acela de conac.

In al treilea rînd, tînărul nu putea scăpa nici o clipă de un simțămînt ciudat și neplăcut în același timp, pe care nu-l cunoscuse înainte, dar care pusese stăpînire pe dînsul... I se părea că e îndrăgostit de Anna Feodorovna, verișoara Șumihinei, care-și petrecea vara la conac. Anna Feodorovna era o cuconiță vioaie, vorbăreață și gata să rîdă de orice fleac ; avea ca la vreo 30 de ani și era sănătoasă, bine legată, cu obraji trandafirii, cu umeri rotunzi, cu o bărbie grăsuță și cu un zîmbet ce nu-i părăsea niciodată buzele subțiri. Nu era nici frumoasă și nici tînără ! Volodea știa foarte bine acest lucru, dar îi era cu neputință să nu se gîndească la ea, să nu se uite cum își mișcă umerii rotunzi și spatele neted, cînd joacă croket, sau cum se trîntește în fotoliu istovită de rîs, ori de atîta alergătură pe scări, cum închide ochii și răsuflă anevoie, de parcă pieptul ei n-ar mai încăpea în strînsoarea ce-l apasă. Era măritată. Bărbatul ei, un arhitect impozant, venea și el o dată pe săptămînă la conac, dormea pe săturate și se întorcea iar în oraș. Simțămîntul ciudat al lui Volodea începu printr-o ură neîmpăcată și cu totul neîntemeiată față de arhitect ; tînărul se bucura nespus cînd acesta se întorcea în oraș.

Acum, stînd în pavilion și gîndindu-se la examenul de a doua zi și la *maman,* de care-și bătea joc toată lumea, simțea o dorință nestăvilită s-o vadă pe Niuta (așa-i spunea Șumihina, Annei Feodorovna), să-i audă rîsul și foșnetul rochiei... Dorința lui nu semăna întru nimic cu iubirea curată și plină de poezie pe care o cunoștea din romane și la care visa în fiecare seară, înainte de a adormi ; era ciudată, neînțeleasă ! Volodea se rușina de ea și se temea chiar, ca de ceva rău și necurat, ca de un lucru pe care-l mărturisești anevoie chiar ție însuți.

— Asta nu-i dragoste! — îşi zicea el. — Doar nu te poţi îndrăgosti de o femeie de treizeci de ani, şi încă măritată!... E cel mult o intrigă amoroasă... Da, o mică intrigă amoroasă!...

Cu gîndul la această intrigă amoroasă, Volodea îşi aminti că e cum nu se poate mai sfios, că n-are mustăţi, că-i plin de pistrui şi are ochii mici... Încercă să se gîndească cum i-ar sta alături de Niuta, dar îşi dădu seama că o astfel de pereche ar fi cu totul nepotrivită! Atunci se văzu în închipuirea lui frumos, viteaz, plin de duh, îmbrăcat după ultima modă...

Chiar în toiul visărilor, cînd şedea cu umerii aduşi, ghemuit în ungherul cel mai întunecat al pavilionului, şi privea în pămînt, se auziră deodată nişte paşi uşori — cineva trecea fără grabă pe alee. Curînd paşii se opriră şi la intrarea în pavilion flutură ceva alb.

— E cineva aici? — întrebă un glas de femeie.

Volodea recunoscu glasul şi-şi înălţă, speriat, capul.

— Cine-i? — mai întrebă Niuta intrînd. — Ah, dumneata erai, Volodea! Ce faci aici? Cugeţi? Nu înţeleg cum poate un om să tot gîndească atîta!... N-ar fi de mirare să-ţi pierzi şi mintea!

Volodea se ridică şi o privi pierdut. Niuta se întorcea tocmai de la scăldat. Un cearşaf de baie şi un prosop pluşat îi atîrnau pe umăr, iar de sub baticul alb de mătase ieşea o şuviţă de păr ud, ce i se lipise de frunte. Femeia răspîndea o mireasmă uşoară şi răcoroasă de apă şi de săpun de migdale. Gîfîia din pricina mersului repede, iar năsturaşul de sus al bluzei era descheiat şi lăsa să i se vadă gîtul şi pieptul.

— De ce taci? — întrebă Niuta cercetîndu-l cu ochii. — Nu-i frumos să taci cînd îţi vorbeşte o doamnă. Ce urs eşti, Volodea! Stai mereu singur, nu scoţi o vorbă şi te gîndeşti întruna, ca un filozof! N-ai pic de viaţă în dumneata! Nici căldură! Tii! Ce urîcios eşti!... La vîrsta dumitale trebuie să trăieşti din plin, să zburzi, să flecăreşti, să faci curte femeilor, să te-ndrăgosteşti!...

Volodea privea ţintă cearşaful şi mîna albă, durdulie, care-l ţinea şi... era dus pe gînduri.

— Tace! — se minună Niuta. — Mă mir, zău! Ascultă Volodea! Fii bărbat! Haide, zîmbeşte, ce dumnezeu! Vai, ce filozof nesuferit! — şi izbucni în rîs. — Şi ştii de ce eşti aşa de ursuz? Pentru că nu faci curte femeilor! Dar nu văd de ce n-ai face-o! Ce e drept, domnişoare nu prea sînt pe aici, dar ce te împiedică să curtezi doamne? Pe mine, de pildă!

Volodea o asculta, frecîndu-şi tîmpla, cufundat în cugetări grele şi chinuitoare.

— Numai oamenii din cale-afară de mîndri tac mereu şi caută singurătatea! — urmă Niuta, îndepărtîndu-i cu forţa mîna de la tîmplă. — Eşti trufaş, Volodea! Şi de ce te uiţi pe sub sprîncene? Fă bunătatea şi uită-te drept în ochii mei! Haide odată, ursule!

Şi Volodea se hotărî să vorbească... Vrînd cu tot dinadinsul să zîmbească, mişcă de cîteva ori buza de jos, clipi din ochi şi-şi duse iar mîna la tîmplă.

— Eu... eu te iubesc! — rosti el în cele din urmă.

Niuta înălţă din sprîncene a mirare şi rîse.

— Ce-mi aud urechile? — cîntă ea, cum fac primadonele la operă cînd le-a fost dat să audă ceva îngrozitor. — Cum? Ce ai spus? Ia, repetă! Hai, repetă!

— Eu... te iubesc! — repetă Volodea.

Şi cu totul fără voia lui, fără să înţeleagă şi să-şi dea seama ce-i cu dînsul, făcu un pas spre Niuta şi o prinse de încheietura mîinii. Privirile i se tulburară, ochii i se umeziră de lacrimi şi în clipa aceea lumea întreagă se reducea pentru el la un prosop mare şi pluşat, mirosind a baie.

— Bravo, bravo! — auzi el deodată rîsul vesel al Niutei. — De ce ai tăcut? Vreau să-mi mai vorbeşti! Haide!

Văzînd că femeia nu-şi liberează mîna din strînsoarea lui, Volodea îşi înălţă ochii la chipul ei surîzător şi, stîngaci, cu mişcări neîndemînatice, o cuprinse cu amîndouă mîinile de mijloc, astfel că degele i se împreunară la spatele ei. O ţinu aşa, înlănţuită, iar Niuta, cu braţele ridicate, îşi aşeză la ceafă părul desprins de sub băsmăluţă, lăsînd să i se vadă gropiţele de la coate, şi-i spuse cît se poate de liniştit:

— Trebuie să fii îndemînatic, atent, drăguţ, aşa

însă nu se poate decît dacă stai mai mult în preajma femeilor. Dar... ce faţă mînioasă, chiar rea, ai! Trebuie să vorbeşti mai mult, să rîzi! Da, Volodea, nu fii ursuz! Eşti tînăr! De filozofie mai ai vreme! Şi acum, lasă-mă! Vreau să plec! Haide, dă-mi te rog drumul!

Şi slobozindu-şi fără greutate trupul din strînsoarea mîinilor lui, Niuta ieşi din pavilion, fredonînd un cîntec. Volodea rămase singur. Îşi netezi părul, zîmbi, se plimbă de cîteva ori dintr-un colţ în altul, apoi se aşează şi zîmbi iar. Îi era aşa de ruşine, încît se minuna şi el că acest simţămînt poate fi atît de ascuţit şi de năpraznic. Şi tot de ruşine zîmbea întruna, bolborosea vorbe fără şir şi gesticula.

Îi era ruşine că Niuta se purtase cu dînsul ca şi cum ar fi fost un băieţandru; îi era ruşine de sfiala lui, dar mai mult încă de îndrăzneala cu care cuprinsese de mijloc o femeie cinstită, măritată, cu toate că nici vîrsta, nici însuşirile lui fizice şi nici poziţia socială, nu-i îngăduiau — după cum îşi închipuia — s-o facă!

Sări ca ars de pe bancă, ieşi din pavilion şi, fără să se uite nici în dreapta nici în stînga, o luă spre fundul livezii, cît mai departe de casă.

„De am pleca mai degrabă! îşi zicea dînsul, cuprinzîndu-şi capul în mîini. O, doamne! De am pleca odată!“

Trenul cu care trebuiau să se-ntoarcă el şi *maman* pleca la opt patruzeci. Mai rămîneau deci aproape trei ceasuri, dar Volodea ar fi plecat cu plăcere la gară, chiar în clipa aceea, fără s-o mai aştepte pe *maman*.

Cînd trecu de şapte, porni spre casă. Toată înfăţişarea lui arăta o hotărîre neşovăitoare Fie ce-o fi! O să intre fără pic de sfială, o să privească oamenii drept în faţă şi o să vorbească tare, fără să-i pese de nimic!

Străbătu terasa, sala mare şi ajunse în salon, unde se opri o clipă pentru a-şi trage sufletul. În sufrageria de alături, cei ai casei luau ceaiul şi vocile lor răzbăteau pînă în salon. *Madame* Şumihina, *maman* şi Niuta, vorbeau şi rîdeau tare.

Volodea trase cu urechea.

— Şi cum vă spuneam, — zicea Niuta. — Nu mi-am crezut ochilor! Cînd a început să-mi vorbească de dragostea lui şi — închipuiţi-vă! — m-a luat şi de talie, nu-l mai recunoşteam! Şi ştiţi, are un fel de a se purta!... Cînd mi-a spus că mă iubeşte, avea ceva sălbatic în priviri, ca un caucazian.

— Nu vorbi! — se minună *maman* şi izbucni într-un rîs prelung, cu cascade. — Zi, aşa! Parcă-l văd pe taică-su!

Volodea o luă la goană înapoi şi ieşi la aer curat.

„Cum pot vorbi cu voce tare despre asemenea lucruri! îşi zise el chinuit, împreunîndu-şi mîinile a deznădejde şi privind cu groază la cer. O spun aşa, cu voce tare, şi nici nu le pasă!... *Maman* rîdea şi ea! *Maman!* Doamne, dumnezeule, pentru ce mi-ai dat o asemenea mamă! Pentru ce?“

Dar de intrat în casă, trebuia să intre neapărat! După ce se plimbă de vreo trei ori încolo şi încoace pe alee şi se mai linişti puţin, intră.

— De ce nu vii la vreme să-ţi iei ceaiul? — îl întrebă cu asprime *madame* Şumihina.

— Vă rog să mă iertaţi!... Eu... e timpul să plec! — bolborosi băiatul fără să-şi ridice ochii. — *Maman,* e opt!

— Du-te singur, dragul meu! — îi răspunse *maman,* cu o voce languroasă. — Eu rămîn să dorm la Lili. Cu bine, dragul meu! Vino să te binecuvîntez...

Şi după ce făcu asupra lui semnul crucii, îi spuse Niutei, în franţuzeşte:

— Nu găseşti că... seamănă puţin cu Lermontov?

Volodea îşi luă în grabă rămas bun de la toţi, fără să-i privească în faţă, şi ieşi din sufragerie. Peste zece minute, păşea pe drumul ce ducea la gară şi-i părea bine că plecase. Nu mai simţea nici spaimă, nici ruşine, şi răsufla liber şi nestingherit.

Cînd nu-i mai rămăsese decît vreo jumătate de verstă pînă la gară, se aşeză pe o piatră la margine de drum, cu ochii aţintiţi la soarele ce se şi ascunsese pe jumătate după terasament. La gară, se aprindeau ici-colo luminiţe şi una dintre ele, de un verde tulbure,

începu să alerge de-a lungul peronului, dar trenul nu se zărea. Volodea simţi o plăcere nespusă să stea acolo, neclintit, şi să asculte apropierea serii. Amurgul, pavilionul, paşii uşori, mireasma trupului scăldat, rîsul, mijlocul subţire al Niutei, toate răsăreau ca vii în închipuirea lui, dar acum îşi pierduseră ceva din însemnătatea lor şi nu i se mai păreau atît de înspăimîntătoare ca adineauri...

„Fleacuri !... Cînd am cuprins-o de mijloc a rîs şi nu mi-a îndepărtat mîinile, îşi zise el. Se vede că i-a plăcut ! Dacă i-ar fi fost scîrbă, s-ar fi supărat pe mine !...“

Şi-l apucă deodată ciuda că fusese atît de sfios! Îi părea rău acum că plecase prosteşte şi era încredinţat că dacă întîmplarea din pavilion s-ar mai repeta o dată, el s-ar arăta cu mult mai îndrăzneţ şi ar privi mai simplu lucrurile.

Şi... n-ar fi deloc greu să se mai repete ! La conac, după cină, toată lumea se plimbă pînă tîrziu. Dacă el, Volodea, o să se plimbe cu Niuta prin livada cufundată în întuneric... ce altă ocazie i-ar mai trebui ?

„Ce-ar fi să mă-ntorc ! îşi zise el. Plec mîine dimineaţă... O să le spun că am pierdut trenul“.

Şi se întoarse... *Madame* Şumihina, *maman,* Niuta şi una din nepoate, şedeau pe terasă şi jucau cărţi. Cînd Volodea le spuse minciuna cu întîrzierea, ele se arătară îngrijorate pentru examenul lui de a doua zi şi-l sfătuiră să se scoale mai devreme. In tot timpul cît jucaseră cărţi, Volodea stătu ceva mai la o parte; privirea lui lacomă era aţintită mereu asupra Niutei, de parcă ar fi aşteptat ceva... Îşi făcuse şi un plan : o să se apropie de ea pe întuneric şi o să-i ia mîna într-ale lui ; pe urmă, o s-o îmbrăţişeze, fără nici o vorbă. La ce bun vorbele, cînd amîndoi o să se înţeleagă fără ele.

Dar după cină, doamnele nu se duseră la plimbare, ci îşi reluară jocul de cărţi şi jucară pînă la unu noaptea. Apoi se duseră să se culce.

„Ce prost s-au mai brodit lucrurile ! se gîndi cu ciudă Volodea, pregătindu-se de culcare ! Dar nu face

nimic! Să aşteptăm ziua de mîine... Poate vine iar în pavilion... Nu-i nimic!..."

Şedea treaz în pat, cu braţele încolăcite în jurul genunchilor şi cugeta. Dar nu la examen. Gîndul examenului îi făcea rău. Ştia că o să fie dat afară din liceu, dar asta nu-l mai îngrozea. Dimpotrivă, găsea că ar fi bine. Chiar foarte bine. De mîine o să fie liber ca pasărea cerului, o să lepede uniforma, o să fumeze fără să se mai ascundă, o să vină la conac cînd o să vrea şi o să-i facă curte Niutei; de mîine n-o să mai fie un licean, ci „un tînăr". Iar restul, adică ceea ce se cheamă „carieră" şi „viitor", era cît se poate de limpede: va intra voluntar în armată, ori telegrafist, ori slujbaş la o farmacie unde va ajunge — în cele din urmă — farmacist, ori... Mă rog! Sînt atîtea posibilităţi pe lumea asta!... Trecu un ceas, trecură două; Volodea şedea mereu în pat şi se gîndea...

Pe la trei dimineaţă, cînd începu să mijească de ziuă, uşa se deschise cu un scîrţîit uşor şi în odaie intră *maman*.

— Nu dormi? — îl întrebă dînsa, căscînd. — Culcă-te! Am venit doar pentru o clipă, să iau picăturile...

— Pentru ce?

— Biata Lili are iar colici! Culcă-te, băiatule, că mîine ai examen!

Apoi scoase din dulăpior o sticluţă, se apropie de fereastră, citi eticheta şi ieşi.

— Maria Leontievna, ai greşit picăturile! — auzi deodată Volodea, o voce de femeie. — Astea-s lăcrămioare! Lili cere morfină! Fiul dumitale doarme? Roagă-l să caute el...

Era glasul Niutei şi Volodea simţi că-l trec fiori. Se sculă repede, îşi trase pantalonii, îşi aruncă pe umeri mantaua de licean şi se apropie de uşă.

— Morfină, înţelegi? — spunea în şoaptă Niuta. — Trebuie să scrie în latineşte, pe sticluţă. Trezeşte-l pe Volodea, să caute el...

Maman deschise uşa şi Volodea o văzu pe Niuta. Femeia purta aceeaşi bluză cu care fusese la scăldat. Părul răvăşit îi cădea în valuri pe umeri, iar faţa

somnoroasă părea oacheşă în lumina cenuşie a zorilor...

— Uite-l că nu doarme, — spuse dînsa. — Volodea, fii drăguţ şi caută morfina. Trebuie să fie în dulăpior ! Mare bătaie de cap cu Lili... Nu-i zi de la dumnezeu să n-aibă ceva !

Maman bombăni cuvinte fără înţeles, căscă şi ieşi din odaie.

— Haide, caută, ce stai ? — îl îndemnă Niuta.

Volodea se apropie de dulăpior, se lăsă în genunchi şi prinse să scotocească printre sticluţele şi cutiuţele cu doctorii... Mîinile-i tremurau, iar în piept şi în stomac simţea că-i umblă parcă valuri mici de apă rece. Din pricina mirosului de eter şi acid fenic, amestecat cu tot soiul de ierburi pe care le muta de colo-colo, fără nici o trebuinţă, şi le-mprăştia cu degetele lui tremurătoare, se simţea ameţit şi respiră anevoie.

„Mi se pare că *maman* a plecat. Asta-i bine, e bine..." îşi spuse el.

— Ce te moşmoneşti atîta ? — îl întrebă Niuta.

— Indată !... Uite, cred că asta-i morfina ! — spuse Volodea, care citi pe una din etichete : „morph"... — Poftim !

Niuta stătea în uşă, cu un picior în sală şi cu celălalt în odaia lui, şi încerca să-şi îndrepte părul lung şi des. Privirile îi lunecau nepăsătoare asupra lui Volodea. Cu bluza ei largă, cu faţa somnoroasă şi părul despletit, scăldată în lumina tulbure ce pătrundea în odaie din cerul albit dar neluminat încă de razele soarelui, îi păru lui Volodea nespus de frumoasă, fermecătoare... Vrăjit, tremurînd din tot trupul şi amintindu-şi cu nesaţ de clipa cînd ţinuse în braţe trupul ei minunat, în pavilion, Volodea îi întinse picăturile şi îngînă :

— Cît eşti de...

— Cum ? — întrebă Niuta şi intră în odaie. — Cum ? — mai repetă ea, zîmbind.

Băiatul o privi un timp în tăcere, apoi o luă de mînă, ca atunci în pavilion... Niuta îl privea zîmbind întruna şi aştepta să vadă ce o să se mai întîmple.

— Te iubesc ! — şopti el.

Femeia încetă să zîmbească, se gîndi puţin şi zise:

— Aşteaptă! Mi se pare că vine cineva! Ce ţi-e şi cu liceenii ăştia! — Şi, apropiindu-se de uşă, privi pe sală. — Nu! Nu se vede nimeni!...

Apoi se întoarse în odaie...

Şi deodată Volodea simţi că odaia, Niuta, zorile şi el însuşi, se contopesc într-o senzaţie de fericire, dureroasă, nemaiîntîlnită, unică, pentru care poţi să-ţi dai viaţa, poţi să înduri chinuri veşnice... Dar... trecu o jumătate de minut şi toate astea pieriră fără urmă! Volodea văzu lîngă el faţa plină, schimonosită de scîrbă şi urîtă, a femeii, şi se simţi şi el cuprins de scîrbă pentru tot ce se întîmplase...

— Acum trebuie să plec, — spuse Niuta, cercetîndu-l cu dezgust. — Ce urît şi prăpădit eşti! Un boboc dezgustător!

Cît de hîd îi părea acum lui Volodea părul ei lung, bluza largă, paşii, vocea!...

„Boboc dezgustător... îi răsuna în cap după plecarea ei. Da, are dreptate! Sînt dezgustător! Toate sînt dezgustătoare pe lumea asta!“

Răsărise soarele, se auzea cîntecul vesel al păsărelelor; în livadă răsunau paşii grădinarului şi scîrţîitul roabei lui... Nu trecu mult şi se auzi mugetul vacilor şi fluierul păstorului. Razele soarelui şi fluierul vorbeau de o viaţă curată, frumoasă, plină de poezie... Dar unde era această viaţă? Nici *maman* şi nici ceilalţi oameni din jurul lui Volodea nu-i vorbiseră vreodată despre ea.

Cînd feciorul veni să-l scoale pentru trenul de dimineaţă, Volodea se prefăcu adormit...

„Ducă-se dracului toate!“ îşi zise el.

Se sculă din pat cînd trecuse de zece. În timp ce se pieptăna, îşi privi în oglindă faţa urîtă, palidă de nesomn, şi se gîndi:

„Are dreptate... Sînt un boboc dezgustător!“

Iar cînd *maman* se arătă îngrozită că nu plecase la examen, Volodea zise:

— Nu m-am putut trezi la vreme, dar... fii liniştită, am să prezint un certificat medical.

Madame Şumihina şi Niuta se treziră după douăsprezece. Volodea auzi cum *madame* Şumihina deschide fereastra cu zgomot, cum îi vorbeşte Niutei cu vocea ei groasă şi cum Niuta îi răspunde cu cascade de rîs. Văzu apoi cum se deschide şi uşa salonului din care ieşi un şirag întreg de nepoate şi cucoane ce trăiau din mila gazdei (în rîndul cărora era şi *maman);* se duceau cu toatele să ia gustarea de dimineaţă, cu *madame* Şumihina. Întrezări apoi chipul surîzător al Niutei şi lîngă ea văzu sprîncenele şi barba neagră a arhitectului sosit chiar în dimineaţa aceea.

Niuta purta un costum naţional ucrainean, care nu-i şedea deloc bine şi o îngrăşa; arhitectul făcea glume nesărate şi grosolane; pîrjoalele care s-au servit la ceai aveau în ele prea multă ceapă; cel puţin aşa i se păru lui Volodea. I se mai păru iarăşi, că Niuta rîde dinadins prea tare şi că aruncă uneori ochiade înspre el, anume ca să-i arate că amintirea nopţii n-o tulbură nicidecum şi că nu bagă în seamă „bobocul dezgustător" care se află şi el acolo.

După amiază, pe la trei şi ceva, Volodea plecă la gară, împreună cu *maman.* Amintirile urîte, noaptea fără somn, eliminarea din liceu care-l aştepta fără doar şi poate, remuşcările, toate acestea treziră în el o mînie grea, apăsătoare. Văzu din profil chipul slab şi nasul mic al mamei sale, fulgarinul pe care i-l dăruise Niuta, şi bombăni:

— De ce te mai pudrezi? La vîrsta dumitale nu s-ar cădea s-o mai faci! Cauţi cu tot dinadinsul să fii frumoasă, nu-ţi plăteşti niciodată datoriile de la cărţi şi fumezi ţigările altora!... Ce dezgustător! Nu te iubesc... Nu!

O copleşea cu vorbe jignitoare, iar *maman* clipea din ochişorii ei mici, îşi împreuna mîinile cu groază şi şoptea:

— Ce tot spui, dragul meu! Dumnezeule mare! Ne aude vizitiul! Taci, că ne aude vizitiul! Totul aude!

— Nu te iubesc... Nu! — O ţinea întruna Volodea, înăbuşindu-se de mînie. — Eşti o femeie stricată, rea... Să nu te mai văd că porţi fulgarinul ăsta, auzi? Că-l fac praf...

— Vino-ţi în fire, băiatul meu! — izbucni *maman* cu lacrimi în ochi. — Ne aude vizitiul!

— Unde-i averea tatii? Unde sînt banii tăi? I-ai vînturat pe toţi! Şi nu mi-e ruşine că sînt sărac! Mi-e ruşine numai că am o astfel de mamă... Cînd mă întreabă colegii de dumneata, simt că roşesc totdeauna.

Pînă la oraş aveau de mers două staţii cu trenul şi în tot timpul călătoriei Volodea rămase pe culoar, tremurînd din toate mădularele. Nu vroia să intre în vagon pentru că acolo era maică-sa, pe care o ura. Aceeaşi ură o simţea şi faţă de sine însuşi şi faţă de însoţitorii trenului. Pînă şi fumul locomotivei şi vîntul, din pricina căruia credea că tremură, îi erau nesuferiţi... Şi cu cît mai grea era povara ce-i apăsa sufletul, cu atît mai viu simţea că undeva, în toată lumea asta sînt şi oameni care duc o viaţă curată, cinstită, plină de căldură, gingăşie, dragoste, mîngîiere şi voie bună... Volodea simţea bine că trebuie să fie aşa şi suferea atît de mult, încît unul din călători, care-l privise ţintă, îl întrebă:

— Vă dor dinţii, nu-i aşa?

In oraş, *maman* şi Volodea stăteau la o cucoană de neam mare, pe nume Maria Petrovna, care ţinea cu chirie o casă întregă şi avea, la rîndul ei, chiriaşi. *Maman* avea două odăi: una — cea în care îşi pusese patul şi în care stătea dînsa — avea două ferestre şi două tablouri în rame aurite pe pereţi, şi alta mai mică, întunecoasă, unde şedea Volodea. In cămăruţa asta, în afară de canapeaua pe care dormea băiatul, nu mai era nici un fel de mobilă: în schimb pretutindeni erau îngrămădite coşuri de paie, cu rochii, cutii de pălării şi alte fleacuri cam de acelaşi fel, pe care *maman* le păstra, fără să ştie nici ea pentru ce. Lecţiile Volodea şi le făcea în odaia mamei sau în odaia „comună", o încăpere mare, unde se adunau toţi chiriaşii la prînz şi seara.

După ce se întoarseră acasă, Volodea se trînti pe canapea şi se acoperi cu pătura ca să nu mai tremure. Cutiile de pălării, coşurile şi celelalte fleacuri îi aminţiră că nu are o odaie a lui, un refugiu în care să se poată ascunde de *maman*, de toţi musafirii ei şi de

vocile care se auzeau în clipa aceea din odaia comună ; geanta şi cărţile de şcoală, răspîndite prin toate ungherele, îi amintiră de examenul la care nu se dusese... Apoi, îi veni deodată în minte, fără nici o legătură, Mentona, unde stătuse cu răposatul taică-său cînd avea doar şapte ani ; îşi mai aduse aminte şi de Biaritz şi de cele două fetiţe englezoaice cu care se jucase acolo, în nisip... Ar fi vrut să-şi împrospăteze în gînd culoarea cerului şi a oceanului, înălţimea valurilor şi starea lui sufletească de atunci, dar nu izbuti ; numai fetiţele englezoaice trecură o clipă ca vii, pe dinaintea ochilor lui. Toate celelalte se învălmăşiră, se încurcară şi se destrămară fără urmă...

„E frig aici !“ îşi spuse Volodea, se ridică, îşi aruncă haina pe umeri şi se duse în camera comună.

Era ora ceaiului. In jurul samovarului şedeau trei oameni : *maman,* profesoara de muzică — o bătrînică cu ochelari în ramă de baga, şi Augustin Mihailîci, un francez în vîrstă şi foarte gras, funcţionar la o fabrică de parfumuri.

— Astăzi, n-am mîncat la prînz, — spuse *maman.* — Ar trebui să trimitem fata după pîine.

— Duniaş' ! — strigă francezul.

Dar fata era dusă undeva, din porunca stăpînei.

— O, asta nu face nimic ! — făcu francezul cu un zîmbet larg. — Mă duc eu după pîine ! O, asta nu-i nimic !

Işi puse pălăria şi plecă, după ce mai întîi îşi lăsă ţigara de foi, rău mirositoare, pe masă, la vedere. După plecarea lui, *maman* începu să-i povestească profesoarei de muzică despre şederea ei la Şumihina şi despre frumoasa primire ce i s-a făcut acolo.

— Lili Şumihina mi-e rudă, — zise ea. — Răposatul general Şumihin, soţul ei, era văr cu bărbatul meu. Ea e născută baroană Kolb...

— Nu-i adevărat, *maman !* — o întrerupse deodată Volodea cu năduf. — De ce minţi ?

Ştia bine că tot ce spune maică-sa e adevărat ; în toată povestea cu generalul Şumihin şi baroana Kolb nu era o singură minciună, şi cu toate acestea Volo-

dea avea senzaţia că minte! Felul ei de a vorbi, faţa, ochii, totul te făceau să crezi că minte.

— Minţi! — repetă băiatul şi izbi atît de tare cu pumnul în masă, că vasele prinseră a zăngăni, iar ceaiul din ceaşca mamei se răspîndi pe faţa pe masă. — La ce bun toată povestea asta cu generali şi baroane! Minciuni.

Profesoara de pian se fîstîci deabinelea şi tuşi în batistă, prefăcîndu-se că s-a înecat, iar *maman* izbucni în plîns.

„Unde să mă duc? se întrebă Volodea. Pe stradă".

Dar pe stradă abia fusese adineauri, iar la colegi... Îi era ruşine să dea ochii cu ei. Şi iar îi veniră în minte, fără nici o legătură, cele două fetiţe englezoaice... După ce se plimbă de cîteva ori încolo şi încoace prin odaia comună, intră în camera lui Augustin Mihailîci, unde mirosea pătrunzător a esenţe de parfum şi a săpun de glicerină. Pe masă, pe geamuri şi chiar pe scaune, erau grămădite o sumedenie de flaconaşe, păhărele, borcănaşe cu esenţe diferit colorate. Volodea luă de pe masă un ziar, îl despături şi-i citi titlul: „Figaro"... Ziarul avea un miros al lui, tare şi plăcut... Apoi luă de pe masă un revolver...

— Haide, haide, nu-ţi mai face inimă rea, — se auzea din odaia vecină vocea profesoarei de pian, care căuta s-o împace pe *maman*. — E atît de tînăr! La vîrsta lui, băieţii îşi îngăduie de multe ori unele ieşiri! Trebuie să ţii seama de asta!

— Ba nu, Evghenia Andreevna, e un băiat rău! — îi răspunse *maman*, cu voce cîntătoare. — Ştie că nu există o mînă de bărbat care să-l strunească, iar eu sînt prea slabă şi n-am nici o putere asupra lui. Ah, cît sînt de nenorocită!

Volodea puse ţeava revolverului în gură, dibui ceva care trebuia să fie trăgaci sau piedică, şi apăsă cu degetul... Mai dibui un alt gurgui şi mai apăsă o dată... Apoi scoase ţeava din gură, o şterse cu poala paltonului şi cercetă închizătorul. Niciodată pînă acum nu ţinuse o armă în mînă...

— Mi se pare că trebuie să trag asta în sus, — chibzui el. — Da, aşa mi se pare!

Augustin Mihailîci intră în clipa aceea în odaia comună şi se apucă să povestească ceva, răzînd cu hohote. Volodea puse iar ţeava pistolului în gură, o strînse între dinţi şi apăsă pe undeva cu degetul. Se auzi o bubuitură... O putere neînchipuit de mare îl izbi în ceafă şi el căzu, cu faţa drept în păhăruţele şi flacoanele de pe masă... Apoi îl văzu deodată pe răposatul taică-său, cu cilindru pe cap şi cu o panglică lată, neagră, pe care o purta în semn de doliu după nu ştiu ce doamnă, pe cînd era la Mentona...

Taică-său îl înlănţui cu braţele şi porniră amîndoi în zbor într-o prăpastie adîncă şi neagră ca noaptea.

Apoi totul se învălmăşi şi se destrămă...

FERICIREA

DEDICATĂ LUI I. P. POLONSKI

PE marginea drumului larg de stepă, zis şleaul mare, înnoptase o turmă de oi, păzită de doi ciobani. Unul dintre ei, un moşneag de vreo optzeci de ani, cu gura ştirbă şi capul tremurător de bătrîneţe, se culcase pe burtă chiar lîngă drum, cu coatele proptite în frunzele prăfuite de patlagină ; celălalt, un flăcău tinerel, fără mustaţă, cu sprîncene negre şi stufoase, îmbrăcat în straie de pînză groasă, din care se fac de obicei sacii de rînd, stătea întins pe spate, cu mîinile la ceafă şi privea cerul, unde, drept deasupra lui, se întindea Calea Laptelui şi clipeau somnoroase stelele.

Ciobanii nu erau singuri. Ca la vreun stînjen depărtare de ei, în întunericul ce învăluia drumul, se zărea silueta neagră a unui cal înşeuat, iar alături de cal, sprijinit de şa, un bărbat cu cizme şi haină scurtă, un supraveghetor de-al boierului, după înfăţişare. Statura lui înaltă, dreaptă şi neclintită, apucăturile, felul cum se purta cu ciobanii şi cu calul său, dovedeau un om cu scaun la cap, aşezat şi care îşi cunoaşte preţul ; pînă şi pe întuneric se ghiceau la dînsul urmele educaţiei militare şi acel aer de măreţie şi îngăduinţă totodată, pe care îl capeţi cînd te învîrţi printre boieri şi vătafi.

Oile dormeau. Doar ici-colo, pe cerul care începuse să pălească înspre răsărit, se vedeau umbrele mioare-

lor ce vegheau ; cu capetele adînc plecate, păreau cufundate în gînduri. Cugetările lor greoaie şi tărăgănate, înrîurite pesemne de întinderea fără sfîrşit a stepei şi a cerului, de lungimea zilelor şi a nopţilor, le uluiau şi le copleşeau pînă la nesimţire, astfel încît stăteau nemişcate de parc-ar fi prins rădăcini şi nu luau în seamă nici omul străin, nici hărmălaia dulăilor.

In văzduhul adormit şi încremenit, pluteau zgomotele obişnuite ale nopţii de vară : ţîrîitul nesfîrşit al greierilor, strigătele pitpalacilor, iar în rîpa ce se afla la depărtare de o verstă şi pe fundul căreia curgea un pîrăiaş şi creşteau sălcii, cîntau alene privighetori tinere.

Supraveghetorul se oprise ca să le ceară un foc ciobanilor, pentru luleaua lui. După ce isprăvi să fumeze, fără să rostească o vorbă, se sprijini în şa şi căzu pe gînduri. Ciobanul cel tinerel nu-l luă în seamă : şedea întins pe spate şi privea întruna cerul. Dar bătrînul îl cercetă îndelung cu privirea şi la urmă îl întrebă :

— Nu îi fi dumneata Pantelei, de la curtea boierului Makarov ?

— Chiar eu sînt, — îi întoarse vorba omul.

— Aşa mi-am zis şi eu. La început nu te-am cunoscut ! Ai să te îmbogăţeşti ! De unde te-a adus dumnezeu ?

— De pe lîngă Kovîli.

— Cam depărtişor ! Aveţi de gînd să daţi pămîntul de acolo în dijmă ?

— In toate felurile ! Şi în dijmă, şi în arendă, şi pentru bostănărie ! Dar eu de altceva am fost acolo : m-am dus la moară.

Un dulău mare şi bătrîn, de un alb murdar, cu smocuri stufoase de păr pe lîngă ochi şi pe bot, se prefăcu mai întîi că nu-i pasă de noul venit, dar după ce ocoli de vreo trei ori, liniştit, calul, se repezi deodată cu un lătrat bătrînesc, hîrîit şi plin de ură, asupra străinului, pe la spate şi ,ca la poruncă, toţi ceilalţi dulăi săriră şi ei de la locurile lor.

— Ţîba, afurisitule ! — strigă bătrînul înălţîndu-se într-un cot. — Dar-ar boala-n tine, javra naibii !

După ce dulăii se liniştiră, bătrînul se întîlnse iar la locul lui şi vorbi cu glas potolit :

— Acolo la Kovîli, chiar de sărbătoarea înălţării, a murit Efim Jmenea. Cu toate că sîntem în puterea nopţii şi nu s-ar cădea s-aduc vorba despre unul ca el, trebuie să spun că a fost un bătrîn spurcat ! Ii fi auzit şi mata de dînsul ? !

— Nu, n-am auzit !

— Efim Jmenea îi moşul lui Stiopka, fierarul. Il cunoaşte toată suflarea de prin împrejurimi ! Ptiu ! Că afurisit a mai fost bătrînul ! Eu îl ştiam de vreo şaizeci de ani, de pe vremea cînd l-au dus pe Alexandru împăratul — cela de i-a gonit pe franţuzi din Taganrog, cu căruţele, la Moscova. Amîndoi, dînsul şi cu mine, ne-am dus atunci înaintea alaiului ce aducea pe răposatu' împărat ; numai că pe vremea aceea şleaul mare nu mergea spre Bahmut, ci trecea de la Esaulovka la Gorodişce, iar acolo unde-i acum Kovîli erau numai cuiburi de dropii : n-aveai unde pune piciorul, de multe ce erau ! Incă de pe atunci am înţeles eu că Jmenea şi-a vîndut sufletul necuratului ! Eu aşa ştiu : dacă un om — neam de mujic — tace întruna, se îndeletniceşte cu treburi muiereşti şi caută să trăiască singur, departe de ceilalţi — apăi nu-i a bună ! Iar Efimka de cînd era flăcău, tăcea cît îi ziulica de mare şi privea omul chiorîş, de parcă tot supărat şi îmbufnat era, ca un curcan. Ca să se ducă la biserică, sau în primblare pe uliţă cu alţi flăcăi, ori la cîrciumă — l-a ferit dumnezeu ! Se ţinea mereu la o parte de toţi şi şuşotea cu babele ! De tînăr se tocmise prisăcar şi bostănar. Şi cînd se-ntîmpla să vină la bostănăria lui oameni de-ai noştri, ce să vezi ? Harbujii şi zămoşii lui şuierau ! Intr-o zi, iar aşa ! A scos din apă — de faţă cu lumea — o ştiucă şi ştiuca aceea : „ha-ha-ha", s-a pornit să rîdă cu hohote...

— Asta se întîmplă ! — făcu Pantelei.

Ciobanul cel tînăr se întoarse într-o rînă, îşi înălţă sprîncenele negre şi privi ţintă la bătrîn.

— Ai auzit şi mata cum şuierau harbujii ? — îl întrebă dînsul.

— De auzit, n-am auzit! M-a ferit dumnezeu, — oftă bătrînul — da' mi-au spus şi mie oamenii! Ş-apoi, nici că-i de mirare! Dac-o vrea necuratul, şuieră şi pietrele. Cînd a fost să ne slobozească din iobăgie, trei zile şi trei nopţi de-a rîndul a vuit o stîncă! Am auzit-o şi eu, cu urechile mele. Iar ştiuca aceea a hohotit pentru că era diavol, nu ştiucă!

Deodată bătrînul îşi mai aminti ceva: se aşeză iute în genunchi şi, zgribulindu-se ca de frig, îşi vîrî cu o mişcare smucită mîinile în mîneci şi vorbi pripit, ca muierile:

— Ajută-ne doamne şi ne miluieşte! Mergeam într-o bună-zi la Novopavlovka, tot pe malul apei. Se gătea de furtună şi era un vînt... maică sfîntă, fecioară preacurată!... Am luat-o şi eu la sănătoasa cît mă ţineau picioarele, cînd deodată, pe cărăruia dintre mărăcini — mărăcinii erau în floare — văd un taur alb. Stau şi mă gîndesc: al cui o fi? Ce naiba caută aici? Iar taurul mergea pe potecă, mişca din coadă şi mugea: mu-u-u! Numai că, frăţiorilor, drăguţilor, cînd l-am ajuns din urmă şi m-am mai apropiat... ce să vezi? Taurul nu mai era taur! Era Jmenea! Sfinte, apără şi mîntuieşte! Mi-am făcut semnul crucii, iar dînsul se holba la mine şi bolborosea nu mai ştiu ce! Straşnică spaimă am tras! Apoi am pornit-o la drum amîndoi, da' mie îmi era frică să scot o vorbă! Tuna, fraţilor, fulgerele brăzdau cerul şi sălciile se plecau pînă la pămînt! Şi deodată... — să mă trăsnească dumnezeu dacă mint, să mor fără grijanie creştinească!... — cine credeţi că ne taie calea de-a curmezişul? Un iepure! Ţop, ţop, apoi s-a oprit în loc şi a grăit cu glas de om: „Noroc, oameni buni!" Ţîba — de, afurisitule! — strigă bătrînul la dulăul miţos ce începuse iar să-i dea tîrcoale calului. — Dar-ar boala-n tine!

— Asta se-ntîmplă, — rosti din nou străinul care stătea neclintit, sprijinit în şa. Vorbise cu un glas surd, înăbuşit, cum vorbesc de obicei oamenii duşi pe

gînduri. — Da, se-ntîmplă, — mai spuse el o dată, de parcă ar fi fost vorba de o cugetare adîncă, pătrunsă de adevăr.

— Ptiu, ce bătrîn afurisit era! — urmă moşneagul oleacă mai potolit. — Ca la vreo cinci ani după ce ne-au dat slobozenie, a fost într-o zi bătut în canţilerie, din porunca obştei. Atunci, ca să-şi dovedească ura împotriva oamenilor, a răspîndit în Kovîli boala aceea de gît! Ce de oameni s-au prăpădit de pe urma ei, mamă-mamă! Ca la holeră!...

— Şi cum a făcut de a răspîndit-o? — întrebă ciobanul tinerel, după o vreme de tăcere.

— Iaca bine! Pentru asta nu-ţi trebuie cine ştie ce minte! Poftă să ai! Jmenea îi omora pe oameni cu grăsime de viperă! Ştii tu ce-i asta? Numai de mirosul ei şi încă moare omul!

— Asta-i drept! — încuviinţă şi Pantelei.

— Au vrut atunci nişte flăcăi să-i facă de petrecanie, dar nu i-au lăsat bătrînii. Nu era bine să-l omoare: ştia pe unde sînt ascunse comorile. În afară de el, nu era om s-o ştie! Comorile de prin părţile noastre sînt descîntate: dai de ele şi nu le vezi! Dar dînsul le vedea! Mergea uneori pe malul apei, ori prin pădure, iar pe sub tufe numai ce vedeai că pîlpîie o luminiţă, două, trei... Erau nişte flăcări mititele, ca de pucioasă. Le-am văzut şi eu. Oamenii aşteptau că poate o să le arate Jmenea într-o zi locul, ori o să sape chiar el la comoară, dar... vorba ceea: şade cîinele pe claia de fîn, nici el nu mănîncă, nici pe altul nu-l lasă! Tot aşa şi Jmenea: a murit fără să scoată nici el vreo comoară, şi fără să le arate nici oamenilor locul.

Străinul îşi aprise luleaua şi o clipă flacăra îi lumină mustăţile mari şi nasul ascuţit de om care ştie ce vrea. Rotogoale mici, strălucitoare, îi săriră jucăuşe de pe mîini spre şapcă şi se răspîndiră sprintene peste şa, pe spatele calului, ca să se stingă apoi în coama şi la urechile lui.

— Prin părţile noastre sînt multe comori, — spuse el.

Apoi trase adînc şi fără grabă fumul în piept, îşi aţinti ochii spre zarea tot mai albă şi adăugă:

— Trebuie să fie comori!

— Ce să mai vorbim! — oftă moşneagul! — Se vede după toate că sînt, dar n-are cine să le scoată! Asta-i, frăţioare! Nimeni nu ştie locul ăl bun, ş-apoi în zilele noastre, eu aşa gîndesc, că toate comorile sînt descîntate! Ca să le găseşti şi să le vezi, trebuie să ai talismane, fară de care nu faci nimic! Jmenea avea, dar parcă era chip să capeţi vreunul de la diavolul cela? Le-a ţinut cu gîndul să nu le dea nimănui!

Ciobanul tinerel se apropie tîrîş de bătrîn, îşi sprijini bărbia în pumni şi aţinti asupra moşneagului privirea sa neclintită. In ochii lui întunecaţi pîlpîi ca o luminiţă spaimă şi curiozitate copilărească; trăsăturile feţei lui grosolane şi tinere părură mai alungite şi mai turtite, în lumina tulbure a zorilor. Flăcăul asculta cu încordare.

— Scrie şi prin hîrţoage cum că-s multe comori pe-aici, — urmă bătrînul. — Ce mai?! E limpede! Un soldat bătrîn din Novopavlovka a văzut la Ivanovka o scriere în care zicea unde-i îngropată o comoară şi chiar cîte puduri trage şi în ce vas sînt puşi galbenii; nu era mare lucru să găsească încă demult oamenii comoara după scrierea ceea, da' pas de te-apropie! Comoara e vrăjită.

— Şi cum adică să nu poţi să te apropii? — întrebă flăcăul.

— Trebuie că o fi vreo pricină, dar nu mi-a spus soldatul. E vrăjită şi pace! Trebuie talisman!

Bătrînul vorbea aprins, de parcă ar fi vrut să-şi spună păsul în faţa străinului. Nedeprins cum era cu vorbă multă, vorbea pe nas, se încurca de atîta grabă, se bîlbîia şi, căutînd să mai acopere acest neajuns, da mereu din cap, din mîini şi din umerii lui slabi; la fiece mişcare, cămaşa de pînză i se încreţea, se urca în sus spre umeri şi lăsa dezgolit spatele înnegrit de soare şi de bătrîneţe. Bătrînul o trăgea în jos, dar cămaşa se ridica din nou. In cele din urmă, scos parcă din fire de cămaşa neastîmpărată, moşul sări în picioare şi spuse cu amărăciune:

— Este şi fericire pe lumea asta, da' ce folos, dacă-i ascunsă în pămînt? Piere degeaba, fără nici un rost! Ca pleava ori murdăria de la oi! Şi cînd te gîndeşti cîtă fericire se află pe-aici! Atît de multă, flăcăiaşule, că ar ajunge pentru toate împrejurimile! Atîta că n-o vede nimeni! Ş-o să tot aştepte omul nostru pînă or dezgropa-o boierii sau pînă o lua-o vistieria ţării! Că boierii au şi început să sape colnicele... Au simţit ceva! Îi roade pizma cînd se gîndesc că mujicii ar putea găsi fericirea! Vistieria, iarăşi, are gîndurile ei ascunse. În lege stă scris că de-o găsi vreunul din mujici vreo comoară, s-o ducă numaidecît la oamenii stăpînirii. Dar asta — mai încet. Pot s-aştepte ei mult şi bine! O fi chilipir, dar nu-i de nasul lor!

Bătrînul rîse cu dispreţ şi se aşeză iar pe pămînt. Străinul îl ascultase cu luare-aminte şi-i încuviinţase spusele, dar după felul cum privea şi după tăcerea lui se vedea cît de colo că tot ce povesteşte moşneagul nu-i nou pentru el, că a rumegat bine în minte toate astea şi că ştie mult mai multe decît moşul.

— În toată vieţişoara asta a mea, drept să spun, am căutat de vreo zece ori fericirea, — începu iar bătrînul, scărpinîndu-se cu un aer ruşinat. — Am căutat-o pe locuri bune, dar se vede c-am dat tot de comori vrăjite. A căutat şi taica, a căutat şi frăţine-meu, dar n-au găsit nici o leţcaie şi au murit fără să fi dat de fericire! Fratelui meu, fie-i ţărîna uşoară, i-a dezvăluit un călugăr o taină: cum că în cetatea din Taganrog, într-un loc anume, sub trei pietre, se află o comoară, dar că-i fermecată. Pe vremea aceea — mi-aduc aminte că era prin treiş'opt — stătea la Matveev-Kurgan un armean care vindea talismane. Ilia a cumpărat un talisman de la dînsul, a luat cu el şi alţi doi flăcăi şi s-a dus la Taganrog. Dar cînd să intre în cetate, chiar pe locul cu pricina, şedea o santinelă cu armă în mînă...

În liniştea dimineţii se auzi deodată un zgomot ce se rostogoli prin toată stepa. În depărtare căzu mai întîi ceva cu un bubuit îngrozitor, se lovi de o piatră şi se duse de-a dura prin stepă, cu un fel de: „tah-tah" prelung. Cînd zgomotul muri în depărtare, bă-

trînul se uită întrebător la Pantelei, care stătea tot atît de nemişcat şi de nepăsător ca şi înainte.

— E la mină ! O fi scăpat vreo găleată din lanţ, — răspunse acesta după o clipă de gîndire.

Se lumina de ziuă. Calea Laptelui pălea şi se topea încetul cu încetul, ca un morman de zăpadă care-şi pierde conturul. Cerul căpăta acea culoare mohorîtă şi tulbure, cînd nu poţi şti încă dacă e senin ori acoperit de nori şi numai marginea curată şi strălucitoare dinspre răsărit, precum şi stelele ce se mai zăresc ca prin minune ici-colo, te fac să pricepi cum va fi ziua.

Cea dintîi adiere de vînt trecu lin de-a lungul drumului, clătinînd uşor, fără foşnet, scaieţii uscaţi din anul trecut şi tulpinile de laptele cucului.

Străinul se dezmetici din gîndurile ce-l năpădiseră şi scuturâ din cap. Apoi încercă cu amîndouă mîinile şaua, pipăi chinga şi, neîndrăznind parcă să încalece, se opri iar, gînditor.

— Da, — zise el după o vreme. — Aproape-i cotul, da' nu-l poţi muşca !... Este fericire, da' nu ne duce capul s-o găsim !

Şi se întoarse cu faţa la ciobani. Chipul lui aspru era trist şi batjocoritor în acelaşi timp ca al celor dezamăgiţi.

— Da ! Uite-aşa moare omul fără să vadă cum arată la faţă fericirea... — mai spuse el răspicat, punînd piciorul stîng în scară. — Cei tineri poate or vedea-o într-o zi ! Noi, însă, trebuie să ne lepădăm de gîndul ăsta !

Apoi încălecă greoi, îşi netezi mustăţile lungi, umezite de rouă, şi aţinti în zare privirea ochilor pe jumătate închişi, cu aerul unui om care a uitat sau n-a isprăvit de spus cele ce-i stăteau pe inimă. În depărtarea albăstrie, unde cel de pe urmă colnic ce-l puteai zări se făcea una cu ceata, totul era nemişcat ; gorganele de pază sau cele care erau urma vechilor morminte se înălţau pe-alocuri prin stepă şi o priveau cu ochii reci şi morţi. In nemişcarea lor mută, se simţeau veacuri nenumărate şi o mare nepăsare faţă de oameni ; vor mai trece alţi o mie de ani, vor muri alte miliarde de oameni, iar ele vor sta la fel ca acum, fără

să le pară rău de cei morţi, fără să le pese de cei vii şi nimeni nu va şti de ce sînt acolo şi ce taină a stepei ascund în măruntaiele lor!

Ciorile trezite din somn zburau singuratice şi somnoroase deasupra pămîntului. Şi zborul leneş al acestor păsări cu viaţă lungă, şi dimineaţa care vine nezmintit odată la 24 de ore, şi stepa fără margini, păreau că n-au nici un înţeles pe lume. Străinul zîmbi amar şi spuse:

— Ce întindere, dumnezeule mare! Poftim de caută fericirea. Pe aici, — urmă el coborînd glasul şi luînd o înfăţişare severă, — pe aici sînt îngropate, fără doar şi poate, două comori. Domnii nu ştiu de ele, dar ţăranii bătrîni, şi mai ales soldaţii, cunosc foarte bine povestea lor. Aici pe undeva, pe înălţimile celea (şi arătă înlături cu biciuşca), odată, tare demult, nişte tîlhari au prins o caravană ce ducea aur din Petersburg la Voronej, unde împăratul Petru construia pe atunci flota. Tîlharii i-au ucis pe însoţitori, iar aurul l-au îngropat; pe urmă însă nu l-au mai găsit. Cealaltă comoară au îngropat-o cazacii noştri de la Don. In 1812 au luat de la franţuzi atîta argint şi aur, cît nici n-aş şti să spun! Dar pe drum le întoarcere, le-a ajuns la urechi cum că mai-marii lor vor să le ia tot aurul şi argintul. Şi, decît să-l dea de pomană şefilor, au îngropat voinicii în pămînt toată bogăţia, ca măcar copiii să se bucure de ea. Dar unde au îngropat-o, asta n-o ştie nimeni!

— Am auzit şi eu despre comorile astea, — bombăni mohorît bătrînul.

— Da!... — făcu Pantelei dus pe gînduri. — Aşa...

Se lăsă o tăcere adîncă. Străinul cercetă depărtările, cu gîndul aiurea, apoi zîmbi şi trase de dîrlogi cu aceeaşi înfăţişare de om care a uitat sau n-a spus pînă la sfîrşit ce avea de spus. Calul porni alene, la drum. După ce făcu aşa vreo sută de paşi, Pantelei scutură cu hotărîre din cap, se trezi din visările lui, dădu bici calului şi porni la trap.

Ciobanii rămaseră singuri.

— Asta-i Pantelei, de la moşia lui Makarov, —

spuse moşneagul. — Are o sută cincizeci de ruble pe an, şi hrană pe deasupra. E om cu carte...

Oile trezite din somn — vreo trei mii la număr — se apucară, neavînd ce face, să pască iarba pe jumătate strivită de copitele lor. Soarele nu răsărise încă, dar se vedeau ca-n palmă toate colnicele şi, în depărtare, colnicul numit Mormîntul lui Saur, asemenea unui nor, îşi înălţa vîrful ascuţit. Dacă te urci pe acest Mormînt, vezi de pe el stepa, tot atît de netedă şi nesfîrşită ca cerul; vezi moşii boiereşti, vezi cătune de-ale nemţilor şi de-ale molocanilor [1]), vezi sate, iar kalmîkul cel cu privirea ageră vede chiar oraşe şi trenuri ce umblă pe drumul de fier! Numai de pe acel pisc se poate vedea că pe lumea asta mai este şi altceva afară de stepa tăcută şi colnice seculare, că mai e şi o altfel de viaţă, căreia nu-i pasă de comori îngropate, nici de gîndurile oilor...

Bătrînul dibui cu mîna măciuca lui lungă, cu un cîrlig la capătul de sus, şi se ridică. Tăcea şi se gîndea. Chipul celui tînăr mai păstra încă urme de spaimă şi curiozitate copilărească. Era încă în puterea celor auzite şi aştepta cu nerăbdare noi povestiri.

— Moşule, — zise el, sculîndu-se şi luîndu-şi măciuca, — da' ce-a făcut fratele matale, Ilia, cu soldatul cela?

Dar bătrînul nu auzi bine întrebarea, îl privi pe flăcău cu gîndul aiurea, morfoli din buze şi răspunse:

— Mă tot gîndesc, Sanka, la scrierea ce-a văzut-o soldatul la Ivanovka! N-am vrut să-i spun lui Pantelei, dar în scrierea aceea se vorbeşte de un loc pe care şi o muiere îl poate nemeri! Ştii care-i? In „Rîpa Bogaţilor", acolo, ştii, unde se-mparte în trei, ca o labă de gîscă; apăi pe valea cea de mijloc îi e locul.

— Şi ce? Vrei să sapi?

— O să-mi încerc norocul...

— Şi ce o să faci, moşule, cu comoara, cînd îi găsi-o?

---

[1]) Sectă religioasă în Rusia. (N. trad.)

— Eu ? — făcu moşul zîmbind cu dispreţ. — Hm ! Numai s-o găsesc şi... o să le arăt tuturor cum se trăieşte ! Hm !... Ştiu eu ce să fac atunci !

Dar nu putu să răspundă ce o să facă dacă o să dea de comoară. De cînd trăia, întrebarea aceasta îi răsărise, pesemne pentru prima oară în minte şi, judecînd după nepăsarea şi uşurinţa cu care o privea, n-o socotea vrednică de luat în seamă. In capul lui Sanka mai stăruia o nedumerire : de ce numai bătrînii caută comori şi la ce bun le mai trebuie fericirea unor oameni care stau cu un picior în groapă ? ! Dar nedumerirea asta, Sanka nu ştia s-o prefacă într-o întrebare, iar bătrînul pesemne că tot n-ar fi ştiut să-i dea un răspuns.

Invăluit într-o pîclă uşoară, se arătă soarele mare şi roşu. Dîre late de lumină, încă reci, se sçăldau în roua de pe iarbă, se întindeau vesele, ca după somn, şi se aşterneau pe pămînt, căutînd parcă să arate că nu s-au plictisit s-o facă de atîta amar de ani. Pelinul argintiu, florile albastre de ceapa ciorii, rapiţa galbenă şi albăstrelele, luciră deodată vesele, împestriţînd cîmpul cu rochiţele lor de toate culorile, ca şi cum raza soarelui ar fi fost chiar zîmbetul lor.

Bătrînul şi Sanka se depărtară unul de celălalt şi se aşezară unul în capul şi altul în coada turmei. Stăteau amîndoi neclintiţi ca nişte stîlpi, cu ochii în pămînt, cufundaţi în gînduri. Cel dintîi se gîndea întruna la fericire ; al doilea — la cele auzite noaptea. Il frămînta nu atît fericirea însăşi de care n-avea nevoie şi pe care n-o înţelegea, ci nimbul de basm şi fantezie ce o înconjura.

Un pîlc de vreo sută de oi tresări deodată ca la poruncă şi, cuprins de o spaimă neînţeleasă, se aruncă înlături, răzleţindu-se de turmă. Şi întocmai ca şi cum gîndurile greoaie şi tărăgănate ale oilor ar fi pătruns o clipă în capul lui Sanka, el sări înlături cuprins de aceeaşi spaimă animalică, neînţeleasă, ca şi ele, dar numaidecît îşi veni în fire şi strigă :

— Ptiu, afurisitelor ! Aţi turbat cu toatele, lua-v-ar moartea !

Iar cînd soarele — care făgăduia o arşiţă îndelungată şi chinuitoare — începu să dogorească pămîntul, toate vietăţile care se mişcaseră şi strigaseră pe glasurile lor în timpul nopţii se cufundară în toropeală grea. Bătrînul şi Sanka, sprijiniţi în toiegele lor, stăteau unul la capul şi altul la coada turmei, neclintiţi ca fachirii în rugăciune, stăpîniţi mereu de acelaşi gînd. Uitaseră unul de celălalt ; acum fiecare din ei îşi trăia numai viaţa lui. Oile se gîndeau şi ele... la ale lor.

VREME URITA

IN ferestrele întunecate băteau picuri mari de ploaie... Era una din acele ploi urîcioase de vară, care te plictisesc de obicei în timpul vilegiaturii şi care, odată începute, ţin mult, săptămîni întregi, pînă cînd omul venit la odihnă se pătrunde pînă în măduva oaselor de frig şi începe să se obişnuiască cu ele, adică se cufundă într-o totală nepăsare. Era frig, pretutindeni se simţea o umezeală pătrunzătoare, neplăcută. Soacra avocatului Kvaşin şi soţia acestuia, Nadejda Filippovna, îmbrăcate în mantale de ploaie şi încotoşmănate cu şaluri, şedeau la masă, în sufragerie. Pe faţa bătrînei se putea citi că e — slava domnului — sătulă, bine îmbrăcată, sănătoasă, că şi-a măritat singura fiică după un om bun şi că acum poate să-şi vadă de pasienţe, cu cugetul împăcat. Fiica ei, o blondină plinuţă, mică de statură, ca de vreo douăzeci de ani, cu o faţă blîndă şi palidă, citea cu coatele sprijinite de masă; judecînd după ochi, era preocupată nu atît de citit, cît mai mult de gîndurile ei, nescrise în nici o carte. Amîndouă tăceau... In odaie pătrundea zgomotul ploii de afară şi căscatul prelung al bucătăresei.

Kvaşin nu era cu ele. In zilele ploioase el nu venea la ţară; rămînea în oraş. Aerul umed îi făcea rău din pricina bronşitei de care suferea şi-l stînjenea în muncă. El era de părere că cerul plumburiu şi lacri-

mile de ploaie pe geam omoară energia şi aduc gînduri negre. Pe cînd în oraş, unde ai la îndemînă tot ce-ţi trebuie, aproape că nu bagi de seamă vremea urîtă de afară !

După ce făcu două pasienţe, bătrîna amestecă cărţile şi se uită la fata ei.

— Am zis că dacă iese, o să avem mîine vreme frumoasă şi o să vină şi Alexei Stepanîci al nostru, — începu ea. — E a cincea zi de cînd n-a mai dat pe-aici... Ce ploaie ! Adevărată pedeapsă de la dumnezeu !...

Nadejda Filippovna o privi cu nepăsare, se ridică şi începu să se plimbe prin odaie.

— Ieri barometrul era în urcare, — zise ea gînditoare, — dar azi, am auzit că iarăşi a început să coboare.

Bătrîna aşează din nou cărţile în trei şiruri lungi şi clătină din cap.

— Ţi-e dor de el ? — îşi întrebă ea fiica, aruncîndu-i o privire în treacăt.

— Se-nţelege !

— Aşa ziceam şi eu. Cum să nu-ţi fie dor, dacă e a cincea zi de cînd n-a venit. În mai se-ntîmpla să nu vină cel mult două, hai să zicem trei zile, dar acum e a cincea ! Nu-i glumă ! Eu nu-i sînt soţie, dar parcă şi mie mi-e dor de el ! Ieri cînd am aflat că barometrul e în urcare, am poruncit să se taie nişte pui, anume pentru Alexei Stepanici al nostru, şi să se cureţe caraşi. Ştiu că-i plac. Răposatul taică-tău nu putea să sufere peştele, dar dumnealui îi place. Îl mănîncă cu multă poftă !

— Mă doare inima pentru el, — zise fata. — Dacă nouă ne e urît, ce urît trebuie să-i fie lui !

— Cum de nu ! Toată ziua pe la procese, iar noaptea, singur ca un huhurez în casa pustie !

— Şi ce-i mai rău, mamă, e că n-are nici servitoarea să-i pună samovarul sau să-i dea un pahar cu apă ! De ce nu vrea să-şi ia un fecior pe timp de vară ? Şi, în sfîrşit, la ce bun vila asta de la ţară, dacă lui nu-i place ? Îi spuneam că nu trebuie, dar el — nimic ! Pentru „sănătatea ta“, zicea. Sănătatea mea ! Eu sînt

bolnavă mai mult din pricina chinurilor pe care le îndură el pentru mine!

Privind peste umărul mamei, fiica văzu o greşeală în pasienţă şi se apucă s-o îndrepte. Tăceau. Fiecare din ele se uita în cărţi şi îşi închipuia cum stă Alexei Stepanîci singur-singurel în oraş, în biroul lui mohorît şi pustiu şi lucrează flămînd şi obosit, cu gîndul la cei dragi...

— Ştii ceva, mamă ? — spuse deodată Nadejda Filippovna cu ochi luminaţi. — Dacă mîine o să fie vremea la fel de urîtă, iau trenul de dimineaţă şi mă duc la dînsul, la oraş. Cel puţin o să aflu dacă-i sănătos, o să-l văd, o să-i fac un ceai !

Şi amîndouă se minunară cum de nu le-a venit înainte în minte un lucru atît de simplu şi uşor de înfăptuit. Pînă la oraş nu era decît o jumătate de ceas cu trenul şi vreo douăzeci de minute cu trăsura. Cele două femei mai vorbiră o vreme şi apoi se culcară, în aceeaşi odaie.

— Of-of-of... Doamne, iartă-ne pe noi, păcătoşii ! — oftă bătrîna cînd ceasul din salon bătu două. — Nu pot să dorm şi pace !

— Nu dormi, mamă ? — întreba fata în şoaptă. — Eu tot la Aleoşa mă gîndesc întruna. Mi-e teamă să nu-şi prăpădească sănătatea în oraş. Cine ştie unde mănîncă la prînz şi seara, prin ce restaurante şi cîrciumi !

— M-am gîndit şi eu la asta ! — oftă bătrîna. — Apără-ne şi ne mîntuieşte, maică preacurată ! Şi cum mai toarnă, cum toarnă !

Dimineaţa, ploaia nu mai bătea în geam, dar cerul era la fel de plumburiu ca în ajun. Copacii stăteau trişti şi, la fiecare smucitură de vînt, împroşcau stropi. Urmele de paşi de pe cărările noroioase, ca şi şănţuleţele şi făgaşul drumului, erau pline de apă. Nadejda Filippovna se hotărî să plece.

— Vezi să-i spui închinăciuni din partea mea, — o dăscălea bătrîna, înfofolind-o. — Mai spune-i să nu se ostenească prea mult cu procesele lui... Trebuie să se mai şi odihnească omul. Cînd iese afară, să-şi înfăşoare bine gîtul, că vremea asta... să te ferească dum-

nezeu ! Să-i iei şi un pui fript ! Mîncarea făcută-n casă, chiar dacă-i rece, e mai bună decît la orice cîrciumă.

Şi fata plecă, spunînd că o să se întoarcă seara, sau cu trenul de a doua zi dimineaţă.

Dar se întoarse mult mai devreme, înainte de masă, tocmai cînd bătrîna şedea moţăind pe sipetul din odaia ei şi se gîndea ce ar putea să pregătească la cină, în cinstea ginerelui.

Fata intră la dînsa, palidă, tulburată, şi, fără să spună o vorbă, fără să-şi scoată pălăria, se aşeză pe pat şi îşi sprijini fruntea de pernă.

— Ce-i cu tine ? — se minună bătrîna. — De ce te-ai întors atît de repede ? Unde-i Alexei Stepanîci ?

Nadejda Filippovna înalţă capul şi o privi cu ochi arzători, plini de rugă.

— El ne înşeală, mamă ! — rosti ea, în sfîrşit.

— Ce tot spui, doamne fereşte ! — se sperie bătrîna aşa de tare că-i lunecă şi boneta de pe cap. — Cum să ne înşele, doamne iartă-mă ? !

— Ne înşeală, mamă ! — repetă fata şi bărbia începu să-i tremure.

— Ce ţi-a venit ? — ţipă bătrîna, îngălbenindu-se.

— Casa noastră e închisă. Portarul mi-a spus că în aceste cinci zile Aleoşa n-a dat o singură dată pe acolo. Nu stă acasă ! Nu stă acasă, nu stă acasă !

Şi izbucni în plîns, dînd din mîini cu deznădejde şi repetînd întruna :

— Nu stă acasă, nu stă acasă !

Plînsul se schimbă într-o adevărată criză de isterie.

— Ce-o mai fi şi asta ? — bolborosi bătrîna speriată. — A scris alaltăieri că nici nu iese din casă ! Unde o fi dormind, dumnezeule mare ?

Nadejda Filippovna se simţea atît de sleită de puteri, că nu putea nici măcar să-şi scoată pălăria. Parcă băuse cucută : îşi rotea ochii în toate părţile, fără să înţeleagă nimic, şi se agăţa cu deznădejde de mîinile mamei.

— Ţi-ai găsit şi tu cui să dai crezare ! Portarului ! — spunea bătrîna, învîrtindu-se pe lîngă fie-sa şi plîngînd. — Te-a apucat gelozia ! Cum să te înşele ?... Şi-apoi nici n-ar îndrăzni ! Ce, sîntem dintr-acelea... de

pe drumuri ? Om fi noi neam de negustori, dar n-are dreptul, că-i eşti nevastă cu cununie ! O să ne plîngem! I-am dat douăzeci de mii de ruble ! Nu te-a luat fără zestre !

Pînă la urmă, bătrîna începu şi ea să bocească şi să dea din mîini, apoi, sleită de puteri se culcă pe sipetul ei. Nici una nici cealaltă nu văzură că afară se înseninează, că norii se risipesc, că pe iarba udă din grădină lunecă cea dintîi rază de soare şi că vrăbiile, deodată înveselite, ţopăie în jurul băltoacelor în care se oglindesc norii trecători.

Pe seară veni Kvaşin. Înainte de a pleca din oraş, dăduse pe acasă şi aflase de la portar că în lipsa lui l-a căutat soţia.

— Iată-mă ! — spuse el vesel, intrînd în odaia soacrei şi prefăcîndu-se că nu vede feţele plînse şi aspre ale celor două femei. — Iată-mă ! De cinci zile nu ne-am văzut !

Apoi sărută grăbit mîna nevestei şi a soacrei şi se trînti în fotoliu cu aerul unui om mulţumit că a sfîrşit o muncă istovitoare.

— Uf ! — făcu el, golindu-şi plămînii de aer ! — Sînt atît de istovit, că abia mă mai ţin puterile ! De cinci zile şi cinci nopţi trăiesc ca pe picior de război ! Nici n-am dat pe acasă, puteţi să vă închipuiţi ! Mi-am bătut capul cu pricina lui Şipunov şi a lui Ivancikov ! A trebuit să lucrez la biroul lui Galdeev, de la magazinul lui... Nici n-am mîncat, nici n-am băut ca lumea, am dormit pe o bancă, am tremurat de frig... N-am avut o clipă liberă ca să mă duc pe-acasă. Da, Nadiuşa, nici n-am fost pe-acasă !...

Şi ţinîndu-se de şale, de parcă l-ar fi durut spatele de atîta muncă, Kvaşin aruncă o uitătură fugară pe sub sprîncene, nevestei şi soacrei, ca să vadă ce efect a avut asupra lor minciuna sau — cum îi zicea el — diplomaţia lui. Iar nevasta şi soacra se uitau una la alta cu o uimire plină de bucurie, ca nişte oameni care au regăsit o bijuterie pierdută... Feţele lor străluceau, ochii le ardeau...

— Drăguţul de el ! — spuse deodată soacra, sărind ca arsă, — şi eu care stau cu mîinile în sîn ! Ceai ! Daţi-i repede un ceai ! Ori poate eşti flămînd ?

— Bineînţeles că-i flămînd ! — spuse soţia, smulgîndu-şi de pe frunte cîrpa muiată în oţet. — Mamă, adă iute vin şi gustări ! Natalia, pune masa ! Doamne, doamne, nimic nu-i gata !

Şi amîndouă femeile începură să alerge vesele, făcîndu-şi de lucru prin odăi. Pe bătrînă o pufnea acum rîsul de cîte ori se uita la fiică-sa, care ponegrise un om cu totul nevinovat, iar fata se simţea ruşinată...

Curînd masa fu gata. Kvaşin, care mirosea a madera şi licheoruri şi care abia răsufla de sătul ce era, se plîngea că a răbdat de foame, mesteca în silă şi vorbea întruna despre pricina lui Şipunov şi a lui Ivancikov, iar soţia şi soacra îl mîncau din ochi şi îşi ziceau :

„Ce deştept şi simpatic e ! Şi ce frumos !“

„Straşnic ! gîndea la rîndul lui Kvaşin, trîntindu-se după cină pe salteaua mare de puf. Cu toate că dumnealor sînt neam de negustori şi cam necioplite, au un farmec al lor şi o zi-două pe săptămînă se poate petrece aici destul de drăguţ...“

Apoi se înveli bine, se încălzi şi, gata să adoarmă. mai spuse o dată :

„Straşnic !“

— Pavel Vasilici ! A venit o doamnă şi întreabă de dumneavoastră, — spuse Luka, feciorul. — Să tot fie un ceas de cînd aşteaptă...

Pavel Vasilievici abia îşi isprăvise gustarea de dimineaţă. Cînd auzi de doamnă, se strîmbă şi zise :

— S-o ia dracu' ! Spune-i că am treabă !

— E a cincea oară de cînd vine, Pavel Vasilici ! Zice că trebuie neapărat să vă vadă !... E gata să plîngă.

— Hm !... Bine ! Poftеşte-o în birou.

Pavel Vasilievici îşi puse fără grabă haina, luă într-o mînă o pană, iar în alta o carte şi se îndreptă spre birou, prefăcîndu-se foarte ocupat. Acolo îl aştepta vizitatoarea, o femeie voinică, grasă, cu faţa plină şi roşie, cu ochelari pe nas, destul de impunătoare ca înfăţişare şi îmbrăcată mai mult decît corect (avea o rochie cu turnură, în patru clini, şi o pălărie înaltă cu o pasăre roşcovană pe ea). Cînd văzu că intră stăpînul casei, dădu ochii peste cap şi îşi împreună mîinile ca la rugăciune :

— Fără îndoială că nu vă mai aduceţi aminte de mine, — începu ea cu un glas gros, ca de bărbat ; se vedea bine că era tulburată. — Eu... eu... Am avut plăcerea să vă cunosc în familia Hruţki... Numele meu e Muraşkina. [1])

---

[1]) *Muraşka* — furnică, fior, furnicătură. (N. red. rom.)

— A-a-a !... Mmm... Staţi jos. Cu ce vă pot fi de folos ?

— Să vedeţi eu... eu... — urmă doamna aşezîndu-se, din ce în ce mai tulburată. — Ştiu că nu vă amintiţi de mine... Mă numesc Muraşkina... Sînt o mare admiratoare a talentului dumneavoastră şi citesc cu mare plăcere articolele pe care le publicaţi... Să nu credeţi cumva că vă măgulesc !... Doamne fereşte ! Nu fac decît să vă aduc laudele ce vi se cuvin !... Da, citesc regulat tot ce scrieţi... Într-o măsură oarecare nu sînt nici eu străină de această meserie... adică bineînţeles nu vreau să spun că sînt scriitoare, dar... trebuie să recunosc că în stupul creaţiei se află şi picătura mea de miere... Am publicat, la date diferite, trei povestiri de copii — nu le-aţi citit, bineînţeles — am făcut numeroase traduceri şi... şi răposatul frate-meu a colaborat la „Delo“ [1]).

— Aşa-a !... Ăăă... cu ce vă pot fi de folos ?

— Vedeţi... (Muraşkina îşi lăsă sfioasă ochii în pămînt şi roşi) eu vă cunosc talentul... felul dumneavoastră de a privi lucrurile, Pavel Vasilievici, şi aş vrea să-mi spuneţi părerea dumneavoastră, adică mai bine zis să-mi daţi un sfat. Trebuie să vă mărturisesc că eu... *pardon pour l'expression* [2]) m-am produs, cu o dramă, şi aş vrea ca înainte de a o trimite la redacţie, să ştiu ce părere aveţi dumneavoastră despre ea.

Muraşkina, nervoasă, cu o înfăţişare de pasăre prinsă în colivie, se scotoci prin buzunarele fustei şi scoase la lumină un caiet gros şi mare cît toate zilele.

Lui Pavel Vasilievici îi plăceau însă numai articolele scrise de el ; cele străine, pe care era nevoit să le citească sau să le asculte, i se păreau ca un fel de gură de tun îndreptată spre faţa lui. De aceea, cînd zări caietul cu pricina se îngrozi şi spuse repede :

— Bine, lăsaţi-o aici... Am s-o citesc.

— Pavel Vasilievici ! — spuse Muraşkina languros, ridicîndu-se şi împreunîndu-şi mîinile a rugă. — Ştiu

---

[1]) *„Fapta“* — revistă lunară ştiinţifico-literară, organul intelectualităţii radical-democarte din Rusia. Apare la Petersburg între 1867—1888. (N. red. rom.)

[2]) Iertaţi-mi expresia (în limba franceză). (N. trad.)

că sînteţ ocupat... ştiu că orice clipă vă e preţioasă, şi mai ştiu că în fundul sufletului mă trimiteţi la dracu', dar... fiţi bun şi îngăduiţi-mi să vă citesc chiar acum drama mea... Fiţi mărinimos!

— Bucuros, dar... — începu să dea din colţ în colţ Pavel Vasilievici, — dar... eu... eu sînt ocupat, duduie!... Tocmai mă pregăteam să plec.

— Pavel Vasilievici! — gemu doamna, şi ochii i se umplură de lacrimi. — Vă cer un sacrificiu! Sînt obraznică, vă bat la cap, dar... fiţi mărinimos! Mîine plec la Kazan şi aş vrea să aflu astăzi părerea dumnevoastră. Dăruiţi-mi timp de o jumătate de ceas atenţia dumneavoastră... Numai o jumătate de ceas. Vă implor!

Pavel Vasilievici era de felul lui moale ca o cîrpă şi nu ştia să refuze. Cînd i se păru că doamna e gata să bocească şi să-i cadă în genunchi, se fîstîci şi bolborosi descumpănit:

— Bine... mă rog... ascult!... Jumătate de ceas, nu mai mult!

Muraşkina scoase un ţipăt de bucurie, îşi puse pălărioara pe masă, se aşeză şi începu să citească. La început era vorba despre un fecior şi o fată în casă, care mătură un salon luxos şi vorbesc — la nesfîrşit — despre domnişoara Anna Sergheevna, prin grija căreia a fost construit un spital şi o şcoală la ţară. După ieşirea feciorului, fata din casă rosteşte un monolog despre foloasele învăţăturii: „Ai carte, ai parte!" Apoi Muraşkina îl aduse din nou pe fecior în salon şi-l făcu să rostească un monolog lung despre boierul-general care nu vrea să audă de convingerile fiicei sale şi se pregăteşte s-o mărite cu un kammerjunker bogat şi care mai crede pe deasupra că salvarea norodului stă într-o totală neştiinţă de carte. După plecarea slugilor apăru domnişoara, care le povesti spectatorilor că n-a dormit toată noaptea şi s-a gîndit la Valentin Ivanovici, fiu de învăţător sărac, care îşi ajută cu totul dezinteresat, părintele bolnav. Valentin a învăţat tot ce se poate învăţa, dar nu crede nici în prietenie, nici în dragoste, nu vede nici un scop în viaţă şi doreşte din

răsputeri moartea ! Iată de ce dînsa, adică domnişoara, trebuie să-l salveze.

Pavel Vasilievici asculta piesa şi se gîndea cu dor la canapeaua lui. El o privea cu ură pe Muraşkina, simţea că vocea ei de bărbat îi loveşte timpanele ca un ciocan, nu pricepea o iotă şi gîndea :

„Naiba te-a adus !... Numai prostiile tale îmi lipseau !... Cu ce-s eu vinovat că ai scris o dramă ? Doamne şi ce caiet gros are ! Un adevărat canon !"

Pavel Vasilievici lunecă cu privirea pe peretele unde, între două geamuri, atîrna portretul soţiei lui şi îşi aminti că soţia i-a spus să cumpere cinci arşini de şiret, un funt de caşcaval şi praf de dinţi şi să i le aducă la ţară.

„De n-aş fi pierdut bucăţica de şiret de model ! îşi zicea el. Unde am băgat-o ? Mi se pare că în haina albastră... Afurisitele astea de muşte au umplut cu... puncte de suspensie portretul nevestei mele ! Ar trebui să-i spun Olgăi să spele geamul... A ajuns la scena a XII-a, va să zică se apropie de finalul actului întîi. Oare pe un zăduf ca ăsta şi la o grăsime de bivol ca a ei, mai poate fi vorba de inspiraţie ? Decît să scrie drame, mai bine ar mînca ciorbă rece de peşte cu bucăţele de gheaţă în ea şi ar dormi în pivniţă !..."

— Nu găsiţi că monologul acesta e cam lung ? — întrebă deodată Muraşkina, ridicînd ochii de pe caiet.

Pavel Vasilievici nu auzise monologul. De aceea se ruşină şi răspunse cu un aer atît de vinovat, de parcă el şi nu cucoana, ar fi scris monologul cu pricina :

— Ba nu, deloc... Foarte drăguţ...

Muraşkina se lumină de bucurie şi citi mai departe :

— *Anna:* Te omoară autoanaliza ! Ai încetat prea devreme să trăieşti cu inima şi te-ai lăsat în voia raţiunii. *Valentin :* Dar ce este inima ? Un organ anatomic şi nu recunosc sub acest termen convenţional acel ceva pe care noi îl denumim „sentiment". *Anna :* (tulburată). Dar dragostea ? Crezi oare că şi dragostea e un produs al asociaţiei de idei ? Spune drept, ai fost vreodată îndrăgostit ? *Valentin:* (cu amărăciune). Să nu atingem rănile vechi, nevindecate încă. (Pauză.)

De ce ai căzut pe gînduri ? *Anna :* Mi se pare că eşti nefericit !

La scena a XVI-a, Pavel Vasilievici căscă şi, fără să vrea, clănţăni din dinţi ca un cîine care prinde muşte. Speriat de acest zgomot necuviincios şi căutînd să îndrepte lucrurile, se prefăcu a fi numai ochi şi urechi.

„Scena a XVII-a... Dar nu se mai isprăveşte odată ? se întreba el. Doamne, dumnezeule ! Dacă se prelungeşte încă zece minute chinul ăsta, o să strig după ajutor !... Nu mai pot îndura !"

Deodată însă, cucoana începu să citească mai repede şi mai tare, ridică vocea şi rosti : „Cortina !"

Pavel Vasilievici oftă uşurat şi se pregăti să se scoale, dar Muraşkina întoarse numaidecît pagina şi citi înainte :

— Actul doi. Scena reprezintă ulţa satului. La dreapta — şcoala, la stînga — spitalul. Pe treptele spitalului — săteni şi săţence.

— Daţi-mi voie ! — o întrerupse Pavel Vasilievici. — Cîte acte sînt cu totul ?

— Cinci ! — răspunse Muraşkina şi urmă să citească atît de grăbită, de parcă s-ar fi temut că Pavel Vasilievici o să plece. — Prin fereastra deschisă a şcolii priveşte Valentin. In fundul scenei se văd săteni care-şi cară avutul la cîrciumă.

Ca un condamnat la moarte care nu aşteaptă graţiere, Pavel Vasilievici nu mai aştepta nici el sfîrşitul piesei, nu mai avea nici o speranţă în general şi se străduia doar să-şi ţină ochii deschişi şi să păstreze o înfăţişare de om care ascultă... Clipa cînd cucoana o să sfîrşească de citit drama şi o să plece, i se părea atît de îndepărtată, încît nici nu mai visa la ea.

— Tu-tu-tu-tu-tu... — îi răsuna în urechi glasul Muraşkinei. — Tru-tu-tu... Vjjj !...

„Am uitat să iau puţin bicarbonat, se gîndea el. Ce ziceam ? A, da, despre bicarbonat !... Nici vorbă că am un catar al stomacului... Şi de unde ? Smirnovski bea votcă cît îi ziulica de mare şi n-are nici un catar... Uite, o păsărică s-a aşezat pe prichiciul ferestrei ! O vrăbiuţă !"

Pavel Vasilievici se strădui din răsputeri să-şi deschidă ochii care se lipeau de somn, căscă pe înfundate şi o privi pe Muraşkina. Şi deodată femeia se-nvălui ca într-o ceaţă, se lungi, căpătă o formă triunghiulară şi ajunse cu capul pînă în tavan...

— *Valentin:* Ba nu! Te rog să mă laşi să plec... *Anna:* (speriată). De ce? *Valentin:* (aparte). S-a îngălbenit la faţă! (Ei) Nu mă sili să-ţi dezvălui motivul! *Anna:* (după o pauză). Nu poţi pleca!...

Muraşkina începu să se umfle, ajunse cît un munte şi se făcu una cu pîcla cenuşie din birou. Nu i se vedea decît gura, care se mişca mereu; apoi dintr-o dată se făcu mică, mică, cît carafa, şi prinse a pluti, legănîndu-se, împreună cu masa, spre fundul odăii...

— *Valentin:* (strîngînd-o pe Anna la piept). M-ai înviat! Mi-ai arătat scopul vieţii! M-ai întinerit, cum întinereşte ploaia de primăvară pămîntul trezit din amorţire! Dar... e prea tîrziu! O boală nemiloasă îmi macină trupul.

Pavel Vasilievici tresări şi îşi pironi asupra Muraşkinei ochii tulburi, pe jumătate buimăciţi de somn; o clipă o privi ţintă, neînţelegînd nimic.

— *Scena a XI-a.* Aceiaşi, baronul şi poliţaiul cu martorii... *Valentin:* Luaţi-mă! *Anna:* Sînt a lui. Luaţi-mă şi pe mine! Da, luaţi-mă şi pe mine! Îl iubesc mai presus de orice! *Baronul:* Anna Sergheevna! Uiţi că-l nenoroceşti pe tatăl dumitale prin purtarea asta...

Muraşkina începu iar să se umfle... Aruncînd în jur căutături sălbatice, Pavel Vasilievici se ridică, scoase un ţipăt înăbuşit, nefiresc, apucă tamponul greu de pe masă şi, fără să se poată stăpîni, o pocni în cap pe Muraşkina...

— Legaţi-mă, am ucis-o! — spuse el slugilor, care năvăliră peste cîteva clipe în odaie.

...Juraţii l-au achitat...

PRIMUL AJUTOR

— Oameni buni, descurcaţi drumul ! Vine primarele cu pisarul !

— La mulţi ani şi sănătate, cu prilejul sărbătorii de azi, Gherasim Alpatîci ! — vuieşte mulţimea zărindu-l pe primar. — Să dea dumnezeu să nu fie — cum s-ar zice — nici pe-a dumitale, nici pe-a noastră, ci pe voia celui de sus !

Primarul ameţit de băutură, dă să zică ceva, dar nu poate. Mişcă degetele de la mîini fără să ştie nici el de ce, cască ochii mari şi îşi umflă cu atîta înverşunare obrajii roşii şi puhavi, de parcă se pregăteşte să-i zică la trombon pe nota cea mai de sus. Pisarul, un om mărunţel şi puţintel, cu năsucul roşu şi cu o cască de jocheu pe cap, ia o înfăţişare hotărîtă şi intră în mulţime.

— Care-i înecatul ? — întreabă dînsul. — Care, zic, a căzut în apă ?

— Uite-l, acilea !

Un moş înalt şi slab, cu cămaşă albastră, încălţat cu opinci şi ud din cap pînă-n picioare ca unul scos tocmai atunci din apă, stă pe mal, într-o băltoacă, ţine mîinile şi picioarele desfăcute şi bombăne :

— Sfinţi părinţi... fraţi creştini !... Sînt din gubernia Riazan, judeţul Zaraiski... Tot ce-am avut am împărţit între cei doi feciori ai mei, iar eu m-am băgat la Prohor Sergheev, ca zidar ! Acum, care va să zică,

îmi dă 'mnealui şapte ruble şi-mi spune: tu, zice, Fedea, trebuie, zice, să mă ţii de aci-nainte în mare cinste, ca pe un părinte! Mînca-l-ar lupii!

— De unde ziceai că eşti? — întreabă pisarul.

— ...ca pe un părinte!... Auzi? Mînca-l-ar lupii! Asta pentru şapte ruble!

— Uite-aşa o ţine-ntruna şi nu ştie nici el ce spune! — strigă ipistatul Anisim cu o voce piţigăiată; e şi el ud pînă în brîu şi tulburat precum se vede de cele întîmplate. — Stai că te lămuresc eu, Egor Makarîci! Potoliţi-vă, oameni buni, nu mai strigaţi aşa! Ii spun eu toate cum s-au petrecut, lui Egor Makarîci!... Venea, care va să zică, din Kurnevo!... Da' potoliţi-vă odată, oameni buni, şi nu vă mai bateţi gura degeaba! Venea, care vaz'ică din Kurnevo şi l-a împins naiba să treacă vadul. Era cam aburit dumnealui şi — deh! — n-avea, cum s-ar zice, mintea limpede, de aceea s-a băgat ca un prost în apă, da' l-a luat şuvoiul, l-a doborît şi cînd mi ţi l-a învîrtit odată, parcă era o scîndurică şi alta nimic! Ţipa sărmanul ca din gură de şarpe!... Eu şi cu Liaxandra, ne-am nimerit prin apropiere... Ce să fie, zic? Care o fi ţipînd pe-acolo? Cînd, ce să vezi? Era gata-gata să se înece. Ce era de făcut? Liaxandra, zic eu, dă-o-ncolo de armonică, las-o jos, să scoatem omul din apă. Şi ne băgăm în apă, aşa cum eram! Ne sucea vîltoarea şi ne răsucea, de ziceai ce-i asta! Scapă-ne şi ne miluieşte, maica precistă! Am nimerit drept unde era bulboana mai adîncă! L-am apucat noi care de păr, care de poala cămăşii... In vremea asta oamenii de pe mal, cîţi ne-au zărit, au dat fuga cu ţipete şi strigăte!... Fieştecare era dornic să scape de la moarte un suflet de creştin... Ne-am istovit deabinelea, Egor Makarîci! Dacă n-ajungeam la vreme, tocma bine se-neca în zi de sărbătoare!...

— Cum îţi zice? — îl întreabă pisarul pe înecat. — Şi cine eşti de felul tău?

Dar bătrînul îşi roteşte ochii fără să priceapă şi tace.

— E aiurit de tot! — spune Anisim. — Şi cum să nu fie? O fi avînd burta plină de apă! Haide, spune frăţioare, cum ţi-e numele? Tace! De-abia mai pîlpîie

viaţa-n el ! Noi zicem că-i viu, numai pentru că aşa s-arată ! Dar sufletul lui o fi pe jumătate plecat... Ce belea ! Tocmai de sărbătoare ! Ce-i de făcut ? Dacă-şi dă sufletul ? !... Şi apoi uitaţi-vă la dînsul cum s-a învineţit !

— Ia ascultă tu, — strigă pisarul zgîlţîindu-l pe înecat de umăr. — N-auzi ? Răspunde cînd îţi vorbesc ! De unde eşti ? Taci de parcă ai avea apă şi-n cap ! Hei, omule !

— Pentru şapte ruble, auzi ? — bombăne înecatul. — Du-te, zic, la naiba !... Nu vreau şi gata !...

— Ce nu vrei, omule ? Răspunde ca lumea !

Înecatul tace şi dîrdîie de frig. I se aud şi dinţii clănţănind.

— Numai la înfăţişare-i viu ! — zice Anisim. — Dacă stai să te uiţi mai bine nici nu seamănă a om. I-ar trebui niscaiva picături...

— Picături ! — îl îngînă în batjocură pisarul. — Ce picături ? Omul s-a înecat, iar dînsul îi dă zor cu picăturile ! Trebuie legănat ! Ce staţi cu gurile căscate, oameni fără suflet ! Daţi fuga la primărie, aduceţi o rogojină şi legănaţi-l !

Cîţiva oameni se reped în aceeaşi clipă în sat, după rogojină. Pisarul se simte inspirat. Îşi suflecă mînecile, freacă palmele de şolduri şi face o mulţime de mişcări care dovedesc că e plin de energie şi hotărîre.

— Nu vă grămădiţi aici ! Nu vă înghesuiţi, — bombăne dînsul. — Care-i de prisos să plece ! S-a dus cineva să-l cheme pe uriadnic ? Mata, Gherasim Alpatici, — îi zice el primarului, — ai face mai bine să pleci, că te-ai aburit binişor de tot şi în starea asta, cel mai bun lucru pe care poţi să-l faci, e să stai acasă.

Primarul îşi mişcă iar degetele, dă să spună şi el o vorbă şi îşi umflă atît de năpraznic obrajii, încît ţi se pare că uite-acuşi o să plesnească şi o să sară ţăndări în toate părţile.

— Haide, întindeţi-l ! — strigă pisarul cînd vin oamenii cu rogojina. — Luaţi-l de mîini şi de picioare... Aşa-a ! Acum lăsaţi-l jos.

— Du-te, îi zic eu la naiba, — bodogăneşte înecatul,

fără nici o împotrivire şi nu bagă de seamă că-i luat pe sus şi întins pe rogojină. — Nu vreau şi pace!

— Nu-i nimic, prietene, — îi spune pisarul. — N-ai de ce te teme! Te legănăm olecuţă şi poate dă dumnezeu şi-ţi vii în simţire! Acuşica vine şi uriadnicul şi întocmeşte un proces-verbal, întocmai cum scrie la carte! Daţi-i drumul, oameni buni! Doamne ajută!

Opt ţărani voinici, printre care şi ipistatul Anisim, apucă rogojina de colţuri. La început ei leagănă mai sfios, de parcă n-ar avea destulă încredere în puterile lor; dar pe urmă prind gust, feţele lor capătă o înfăţişare de înverşunată hotărîre şi îşi văd de treabă cu un fel de lăcomie şi înfrigurare; îşi îndreaptă spetele, se ridică în vîrful picioarelor şi se saltă chiar puţin de la pămînt, de parcă ar vrea să zboare în cer, împreună cu înecatul.

— Dă-i! Dă-i! Dă-i! Dă-i!

In jurul lor aleargă pisarul cel mititel şi, întinzîndu-se din răsputeri ca să ajungă cu mîinile marginea rogojinei, ţipă ca apucat:

— Mai repede! Mai! Toţi odată! Aşa! Dă-i, dă-i! Anisim, dă-i zor, te rog din suflet, drăguţule! Dă-i!

In timpul unui scurt răgaz, de pe rogojină se înalţă pentru o clipă capul ciufulit al bătrînului, cu faţa palidă, pe care stă întipărită uimire, groază şi durere fizică dar dispare tot aşa de repede, pentru că rogojina zboară cu iuţeala fulgerului în sus, spre dreapta, apoi coboară şi se înalţă din nou, pîrîind, în sus, spre stînga. Din mulţime se ridică strigăte de încuviinţare.

— Aşa da! Străduiţi-vă, băieţi, că-i vorba de un suflet de om! Vă mulţumim, fraţilor!

— Straşnic, Egor Makarîci! Dă-i înainte, frate, pentru creştinul ăsta! Faci o faptă bună!

— Da' nici noi nu l-om lăsa să plece aşa! Cînd l-om pune pe picioare, cînd l-om vedea că i s-a limpezit şi mintea, „aldămaş, frate, o vadră de rachiu, pentru osteneala ce ne-am dat-o!“

— Tii, frăţiorilor, ce veste-poveste! Ia priviţi! Vine încoace cucoana de la Şmelevo, cu vătaful ei cu tot! Da, da! Chiar aşa e! Şi vătaful îi cu pălărie!

În apropierea gloatei se oprește o trăsură cu o cucoană în vîrstă, grasă, cu ochelari și cu umbrelă înflorată ; pe capră, alături de surugiu și cu spatele la cucoană, stă tînărul ei vătaf, cu pălărie de pai pe cap. Cucoana face o mutră speriată :

— Ce-i aici ? — întreabă dînsa. — Ce se-ntîmplă ?

— Iata, ajutăm un înecat ! La mulți ani de sărbători ! Sîntem cam aburiți, nu-i vorba, da' ce să-i faci ? Am umblat cu icoane și prapure prin tot satul ș-apoi e și sărbătoare !...

— Sfinte dumnezeule ! — se sperie cucoana. — Să legene un înecat ! Vai de mine și de mine ! *Étienne !* — îi spune ea vătafului. — Du-te te rog și spune-le să înceteze ! O să-l omoare ! Să-l legene ! Dar asta-i o prejudecată ! Trebuie să-l tragă și să-i facă respirație artificială ! Du-te dacă-ți spun !

Etienne sare de pe capră și se îndreaptă spre oamenii cu rogojina. Fața lui e aspră :

— Ce faceți aici ? — strigă el supărat. — Nu știți că nu trebuie legănat ?

— Da' cum altfel ? — întreabă pisarul — Că doară s-a înecat !!

—Și ce-i cu asta ? Omu' care-i gata să moară de înec nu trebuie legănat ! Trebuie frecat ! Așa scrie în orice calendar ! Haide, încetați !

Pisarul dă din umeri rușinat și se depărtează. Oamenii pun rogojina jos și privesc uimiți cînd la cucoană, cînd la *Étienne*. Înecatul zace pe spate. Acum ține ochii închiși și răsuflă greu.

— Bețivanilor ! — se înfurie *Étienne*.

— Stepan Ivanîci, drăguțule ! — spune Anisim gîfiind, cu mîna la inimă. — Se poate să ne spui asemenea vorbă ? Ce, sîntem porci ? Nu înțelegem ?

— Să nu vă mai prind că-l legănați ! Trebuie frecat ! Frecați-l, n-auziți ? Hai iute, dezbrăcați-l !

— Hai să-l frecăm, oameni buni !

Înecatul e dezbrăcat și sub îndrumarea lui *Étienne* oamenii încep să-l frece. Cucoana, care nu vrea să vadă un bărbat gol, se depărtează puțin cu trăsura.

— *Étienne!!* — geme dînsa. — *Étienne!* Vino-ncoace! Ştii cum se face respiraţie artificală? Trebuie să-l întoarceţi mereu cînd pe o parte, cînd pe alta, şi să-i apăsaţi pieptul şi burta.

— Suciţi-l pe o parte şi pe alta! — spune *Étienne*, întorcîndu-se de la cucoană la ceata de ţărani. — Şi apăsaţi-l pe burtă, da' binişor!

Pisarul, care după toată strădania lui înflăcărată se simte cam nu ştiu cum, se apropie şi el şi începe să-l frece pe bătrîn.

— Mai repede, fraţilor! Vă rog din suflet! — zice el. — Vă rog din suflet!

— *Étienne!* — geme iar cucoana. — Vino-ncoace! Daţi-i să miroase pene arse şi gîdilaţi-l!... Spune-le să-l gîdile! Dar mai repede, pentru numele lui dumnezeu!

Trec cinci minute, trec zece... Cucoana priveşte gloata şi vede în sînul ei o mare frămîntare. Se aud gîfîielile celor ce „lucrează" şi poruncile lui *Étienne* şi ale pisarului. Miroase a pene arse şi a spirt. Mai trec alte zece minute şi oamenii tot mai lucrează. Dar iată că, în cele din urmă, ţăranii se dau înlături şi apare *Étienne*, roşu la faţă şi asudat. După el, Anisim.

— Trebuia frecat de la bun început, — zice *Étienne*. — Acum nu mai e chip să-i facem nimic!

— Cum să fie chip, Stepan Ivanîci! — oftează Anisim. — Prea tîrziu l-am frecat.

— Ei? — întreabă cucoana. — Şi-a venit în fire?

— Da' de unde! A murit! Dumnezeu să-l ierte! — oftează Anisim şi îşi face cruce. — Cînd l-am scos din apă mişca şi ţinea ochii deschişi, da' acum îi ţeapăn tot!

— Păcat de el!

— Se cheamă că aşa i-a fost scris, să-şi primească moartea din apă! Poate binevoieşti să ne dai de un rachiu?

Étienne sare pe capră, iar vizitiul îşi mai întoarce o dată ochii spre mulţimea care stă roată, la o oarecare depărtare de mort, apoi dă bice cailor şi trăsura pleacă mai departe.

PĂCATUL

FĂCINDU-ŞI obişnuita lui plimbare de seară, asesorul de colegiu Miguev se opri lîngă un stîlp de telegraf şi oftă amar. Cu o săptămînă în urmă, pe cînd se întorcea seara de la plimbare, îl ajunsese din urmă chiar în aceste loc, fosta lor fată-n casă, Agnia, şi-i spusese cu ură :

— Aşteaptă tu ! O să-ţi fac una de te-nvăţ eu minte cum să-ţi baţi joc de fete nevinovate ! O să-ţi aduc şi pruncul, o să mă plîng şi la judecătorie, o să-i spun şi nevesti-ti !...

Şi îi ceru să pună la bancă, pe numele ei, cinci mii de ruble. Miguev îşi aminti de toate astea, oftă din greu, plin de căinţă, şi se dojeni amarnic pentru nebunia lui de o clipă, ce-i adusese atîtea necazuri şi amărăciuni !

Cînd ajunse la vila lor, Miguev se aşează pe prag ca să-şi mai tragă sufletul. Era zece seara ; de după nori, ieşea un colţişor de lună. Nici pe uliţă şi nici în preajma caselor nu se zărea ţipenie de om : bătrînii — veniţi la odihnă — se pregăteau de culcare, iar tineretul se plimba în crîng. Dînd să caute prin buzunare un chibrit ca să-şi aprindă ţigara, Miguev împinse cu cotul ceva moale ; neavînd ce face, asesorul se uită cam ce ar putea fi în dreptul cotului său şi deodată faţa i se schimonosi de o spaimă atît de cumplită, de parcă ar fi zărit lîngă el o viperă. Pe prag, chiar lîngă

uşă, se afla o legăturică. Ceva lunguieţ era înfăşurat în altceva, care la pipăit părea a fi o plăpumioară vătuită. Unul din capetele legăturii era deschis; asesorul pipăi cu mîna şi dădu de ceva cald şi umed. Atunci sări în picioare, plin de spaimă, şi se uită în jur, ca un tîlhar gata să fugă de sub pază...

— Mi l-a adus! — strecură el cu ură, printre dinţi, strîngîndu-şi pumnii. — Iată-l aici... aici în faţa mea, rodul păcatului! O, dumnezeule mare!

De teamă, ură şi ruşine, simţi că înţepeneşte!... Ce-l de făcut? Ce o să spună soţia, dacă o să afle? Dar colegii? Excelenţa sa o să-l bată, probabil, prieteneşte pe burtă şi o să-i spună: „Felicitările mele... Ha-ha-ha!... Ţi-a dat cărunţeala, da' nu te laşi de isprăvi, ştrengarule!" Toată lumea asta venită să-şi petreacă vara aici în sat o să afle taina lui şi n-ar fi de mirare ca respectabilele mame de familie să-i închidă acum uşa. Şi apoi, despre copiii găsiţi pomenesc de obicei toate gazetele, astfel că paşnicul nume al lui Miguev o să ajungă acum bine cunoscut în toată Rusia...

Fereastra de mijloc a casei era deschisă şi printr-însa se auzea limpede cum Anna Filippovna, soţia lui Miguev, pune masa; în curte, chiar lîngă poartă, Ermolai, paznicul, zdrăngănea jalnic la balalaică... Era de ajuns să se deştepte pruncul şi să scoată un scîncet, ca taina să fie descoperită. Şi deodată Miguev simţi că trebuie neapărat să se grăbească.

— Mai repede, mai repede... — bolborosi el, — chiar acum, pînă n-a văzut nimeni... Să-l duc undeva, să-l pun pe un alt prag...

Miguev luă legătura cu o mînă şi se îndreptă încet, cu paşi măsuraţi, pe uliţă, ca să nu trezească bănuiala nimănui.

„Ce situaţie afurisită! gîndi el, căutînd să-şi dea un aer de nepăsare. Ditai asesor de colegiu, merge pe uliţă cu un prunc în braţe! O, doamne, dacă mă vede cineva şi-şi dă seama de ce se întîmplă, sînt pierdut!... Ia să-l pun mai bine aici pe pragul ăsta! Ba nu! Aici sînt ferestrele deschise. Dacă se uită cineva? Unde să-l duc? Aha, da! La vila negustorului Melkin... Ne-

gustorii sînt de obicei bogaţi şi miloşi. Poate o să le pară şi bine şi o să-l crească în casa lor!“

Şi Miguev luă hotărîrea să ducă pruncul neapărat la Melkin, deşi vila acestuia se afla tocmai la capătul celălalt al satului, pe malul rîului.

„Numai să nu înceapă să ţipe şi să-mi cadă din legătură, îşi zise asesorul. Ei, poftim, ce năpastă pe capul meu! Duc sub braţ un suflet de om de parcă aş duce o servietă! Un om viu, cu inimă şi simţiri, la fel cu toţi ceilalţi... Dacă Melkin o să-l crească în casa lui, poate să iasă într-o zi din copilaşul ăsta un... hai să zicem un profesor, sau un comandant de oşti, sau un scriitor!... Se întîmplă şi de astea pe lume! Acum îi port sub braţ ca pe te miri ce nimic, dar peste vreo treizeci-patruzeci de ani — mai ştii — o să stau smirna în faţa lui!“...

Cînd trecu printr-o hudiţă îngustă şi tăcută, pe lîngă un şir de garduri lungi, pe sub umbra deasă şi neagră a teilor, i se păru deodată că săvîrşeşte o faptă cît se poate de crudă şi chiar o fărădelege.

„Dacă stăm să judecăm bine, e o mişelie! îşi spuse el. O mişelie mai mare, nici nu-şi poate închipui cineva!... Pentru ce să arunci un biet prunc de pe un prag pe altul? Ce vină are el că a venit pe lume? Ce rău ne-a făcut? Nişte nemernici, asta sîntem!... Ne place să ne desfătăm, dar ponoasele le trag copilaşii fără vină... Nu zău, dacă stai să te gîndeşti bine la toată povestea asta, eu sînt acela care mi-am făcut de cap, iar pe pruncul ăsta îl aşteaptă poate o soartă amară... O să-l las pe furiş la Melkin, Melkin o să-l trimită la un azil... Acolo-s numai străini, totul e ca la cazarmă... Nu tu mîngîieri, nu tu dragoste, nu tu răsfăţ. De acolo o să-l dea calfă la vreun cizmar... O să înceapă să bea, o să suduie, o să fie muritor de foame... Cizmar! Auzi vorbă! El, fiu de asesor, odraslă de neam bun... Sînge din sîngele meu!...“

Miguev ieşi din umbra teilor pe drumul scăldat de raze de lună, desfăcu plăpumioara şi privi pruncul.

— Doarme! — şopti dînsul. — Ia te uită! Are năsucul coroiat năzgîmbul ăsta, curat taică-su!... Doarme şi nu ştie că-l priveşte părintele lui!... Ce dramă, fră-

ţioare !... Dar ce să-i faci ? Iartă şi tu !... Iartă-mă, frate !... Se vede că aşa ţi-a fost scris...

Asesorul de colegiu clipi des şi simţi deodată pe obraji, ca o furnicare de gîze... Inveli la loc pruncul, îl luă sub braţ şi merse înainte... In tot lungul drumului, pînă la vila lui Melkin, în capul lui se îngrămădeau fel de fel de probleme sociale şi-l rodeau mustrările de conştiinţă.

„Dacă aş fi un om cinstit şi de treabă, se gîndi el, puţin mi-ar păsa de cei din jur ! Aş lua copilaşul în braţe, m-aş duce cu dînsul la Anna Filippovna, aş cădea în genunchi înaintea ei şi i-aş spune : „Iartă-mă! Am greşit ! Canoneşte-mă cum vrei, dar să cruţăm sufleţelul ăsta nevinovat ! Noi doi n-avem copilaşi ! Nu vrei să-l creştem ?“ Şi ea, care-i bună la suflet, ar primi... Şi copilaşul meu ar creşte pe lîngă mine... Eh !“

Miguev se apropie de vila lui Melkin şi se opri cuprins de şovăială... Se vedea în gînd stînd în salon cu gazeta în mînă, iar lîngă dînsul un băieţaş cu năsucu' coroiat se joacă cu ciucurii halatului său... Dar în acelaşi timp îi veniră în cap colegii care-şi fac cu ochiul pe socoteala lui şi excelenţa sa care-l bate pe burtă, pufnind de ris... Iar în suflet, alături de remuşcările usturătoare, era ceva nespus de cald şi duios...

Asesorul puse cu multă băgare de seamă pruncul pe treptele terasei şi dădu din mînă a lehamite ! Şi iar simţi pe obraji, de sus în jos, furnicări de gîze...

— Iartă-mă pe mine, ticălosul ! — bolborosi dînsul. — Şi... nu mi-o lua în nume de rău !

Apoi făcu un pas îndărăt, dar numaidecît scoase un „hm !“ plin de hotărîre şi spuse :

— Fie ce-o fi ! Puţin îmi pasă de ce-or zice alţii ! Il iau cu mine şi zică lumea ce-o vrea !

Miguev luă pruncul şi porni repede spre casă.

«Zică ce-or vrea ! gîndi el. O să cad chiar acum în genunchi în faţa Annei Filippovna şi o să-i spun : „Anna Filippovna... !“ Iar dînsa, bună cum e, o să înţeleagă totul... Şi o să creştem copilaşul ! Dacă-i băieţel, o să-i spunem „Vladimir“. Iar dacă-i fetiţă —

„Anna". Cel puţin om avea şi noi mîngîiere la bătrineţe...»

...Şi făcu întocmai! Plîngînd, cu sufletul plin de teamă şi ruşine, dar şi de nădejdi şi de bucurie nelămurită, intră în casă, se duse drept la soţie şi-i căzu în genunchi...

— Anna Filippovna! — spuse el sughiţînd de plîns şi punînd copilaşul jos. — Nu mă osîndi, ascultă-mă! Am păcătuit! Copilaşul ăsta e al meu!... Ţi-o mai aminteşti pe Agniuşka?... Ei... asta e! Mi-a luat necuratul minţile!...

Şi copleşit de ruşine şi teamă, sări în picioare, ca un copil bătut, fără să mai aştepte răspunsul soţiei şi ieşi într-un suflet afară, la aer liber...

„O să stau aici, pînă mă cheamă! îşi zise el. S-o las să-şi vină în fire şi să chibzuiască..."

Ermolai, paznicul, trecu pe lîngă dînsul cu balalaica, îi aruncă o căutătură şi ridică din umeri... Peste cîtăva vreme trecu înapoi şi strînse iar din umeri.

— Ca să vezi ce-ntîmplare! — bombăni el, rîzînd înfundat. — A venit pe la noi acum, Semion Erastîci, muierea ceea, spălătoreasa Axinia, şi toanta de ea şi-a pus pruncul pe prag, în uliţă, şi cît a stat cu mine, i-a luat careva plodul... Ce întîmplare!

— Cum? Ce-ai spus? — strigă cît îl ţinea gura, Miguev.

Ermolai, care tălmăcise în felul lui mînia boierului, se scărpină la ceafă şi oftă:

— S-avem iertare, Semion Erastîci! — zise el. — Dar ştiţi şi dumneavoastră... acum îi vreme de vară şi... nu se poate fără asta... fără muiere, adicătelea!...

Şi văzînd ochii holbaţi, uluiţi şi minioşi ai boierului, tuşi vinovat şi urmă:

— De păcat, se-nţelege că-i păcat! Dar ce să-i faci... Aţi dat poruncă, ce e drept, să nu calce picior de muiere străină în curte, da' de unde să le luăm, dacă noi n-avem? Înainte vreme cînd şedea aci Agniuşka, nu intrau muieri străine, pentru că o aveam pe a noastră! Dar acum... vedeţi şi dumneavoastră, fără străine nu-i chip... Cînd era Agniuşka, toate erau în mare rînduială, pentru că...

— Piei din fața mea, ticălosule! — strigă Miguev, bătu din picior și intră repede în casă.

Anna Filippovna, mirată și mînioasă, ședea așa cum o lăsase el, cu ochii plînși, ațintiți asupra copilului.

— Haide, haide... — bîigui Miguev, palid, străduindu-se să zîmbească. — Am glumit. Nu-i al meu... e al spălătoresei Axinia... Am glumit... Du-l afară, portarului...

DIN JURNALUL UNUI OM IUTE LA MINIE

SÎNT un om serios. Creierul meu are o înclinaţie vădită spre filozofie. De profesie sînt un financiar, adică studiez dreptul financiar şi scriu o disertaţie intitulată: „Trecutul şi viitorul impozitului pe cîini". Cred că vă daţi seama că nu-mi pasă cîtuşi de puţin de fete, romanţe, lună şi alte fleacuri de acest soi.

Ora zece dimineaţa! *Maman* îmi toarnă o ceaşcă de cafea. O beau şi ies pe balconaş ca să mă apuc de disertaţia mea. Iau o coală curată de hîrtie, moi condeiul în cerneală şi scriu frumos şi caligrafic titlul: „Trecutul şi viitorul impozitului pe cîini". Apoi mă gîndesc o clipă şi încep: „Scurtă privire istorică. Judecînd după unele aluzii pe care le găsim la Herodot [1]) şi Xenophon [2]), impozitul pe cîini îşi are începuturile..."

Dar ajungînd aici, aud deodată nişte paşi care nu prevestesc nimic bun. Privesc în jos şi o văd pe domnişoara cu obrazul lung şi talia lungă. Se numeşte Nadenka sau Varenka, ceea ce, dealtfel, n-are nici o însemnătate. Domnişoara caută ceva, se preface că nu mă vede şi fredonează:

„Ţii minte melodia pătimaşă"...

[1]) *Herodot* — vestit istoric grec (cca. 484—425 î.e.n.). (N. red. rom.)

[2]) *Xenophon* — istoric, filozof şi general, elev al filozofului Socrate (cca. 427—355/4 î.e.n.). (N red. rom.)

Recitesc cele scrise de mine pînă acum, vreau să scriu mai departe, dar domnişoara se preface că m-a observat deodată şi spune cu tristeţe:

— Bună dimineaţa, Nikolai Andreici! Închipuie-ţi ce nenorocire: aseară, cînd m-am plimbat pe-aici, am pierdut bumbişorul de la brăţară!

Mai recitesc o dată începutul disertaţiei mele, îndrept codiţa „b"-ului şi vreau să scriu mai departe, dar domnişoara nu se astîmpără.

— Nikolai Andreici, — zicea ea, — fii drăguţ şi vino de mă petrece te rog pînă acasă! Karelinii au un cîine înfiorător de mare şi nu îndrăznesc să trec singură pe lîngă casa lor.

Ce pot face? Las condeiul şi cobor din balconaş. Nadenka, sau Varenka, mă ia de braţ şi pornim spre vila ei.

De fiecare dată cînd sînt nevoit să merg la braţ cu o doamnă sau o domnişoară, mi se pare că sînt un cîrlig de care atîrnă o şubă grea; iar Nadenka, sau Varenka — între noi fie vorba — este o fire pătimaşă (bunicul ei a fost armean): se anină de braţul omului cu toată greutatea trupului şi se lipeşte de el ca o lipitoare. Aşadar, o pornim amîndoi la drum... Cînd trecem pe lîngă vila familiei Karelin, zăresc într-adevăr un cîine mare, care mă face să mi-amintesc de „impozitul pe cîini". Mă gîndesc cu părere de rău la lucrarea începută şi oftez.

— De ce oftezi? — mă întreabă Nadenka sau Varenka şi îndată după asta lasă şi ea să-i scape un oftat.

Aici trebuie să fac o mică paranteză. Nadenka sau Varenka (acum îmi amintesc că o cheamă mai degrabă Maşenka) şi-a băgat în cap, nu ştiu de ce, că sînt îndrăgostit de dînsa şi găseşte că are datoria — ca una ce-şi iubeşte aproapele — să se uite la mine cu ochi plini de milă şi cu o vorbă bună să-mi aline durerea sufletului meu.

— Ascultă-mă, — zice dînsa, oprindu-se o clipă. — Ştiu de ce oftezi! Iubeşti! Da, iubeşti! Dar te

rog, în numele prieteniei noastre, să crezi că fata care ţi-e dragă are pentru dumneata o stimă adîncă! La iubirea dumitale, ea nu-ţi poate răspunde prin iubire, dar... e oare vinovată că inima ei a fost dată demult altuia?

Nasul Maşenkăi se roşeşte, iar ochii i se umezesc de lacrimi; aşteaptă — pesemne — să-i răspund ceva, dar, din fericire, am sosit... Pe terasă stă *maman,* o femeie bună la suflet dar... cu prejudecăţi! Ea aruncă o singură privire fugară peste chipul tulburat al fiicei sale, se uită ţintă la mine şi oftează ca şi cînd ar vrea să spună: „Ce ţi-e şi cu tineretul ăsta! Nici măcar nu se pricepe să-şi ascundă sentimentele!" Afară de *maman,* pe terasă se mai află cîteva domnişoare pestriţe, iar între ele, vecinul meu de vilă, ofiţer pensionat din pricina rănilor la tîmpla stîngă şi la şoldul drept, căpătate în ultimul război. Nenorocitul de el şi-a pus în gînd, ca şi mine, să se ocupe în vara aceasta de literatură. Vrea să scrie: „Memoriile unui om de arme", şi tot la fel ca şi mine se apucă în fiecare dimineaţă de munca lui atît de onorabilă, dar de-abia apucă să scrie: „M-am născut la...", că sub balconaşul lui se iveşte ca din pămînt vreo Varenka sau Maşenka şi sărmanul rănit începe pe mîini de nădejde!

Toţi cei de pe terasă curăţă nu ştiu ce fruct amărît pentru dulceaţă. Le fac o plecăciune şi dau să plec, dar domnişoarele pestriţe se reped cu ţipete la pălăria mea, mi-o smulg din mînă şi cer toate într-un glas: să rămîn. Mă aşez pe scaun. Una din domnişoare îmi pune dinainte o farfurie cu vişine şi un ac de cap. Incep să le curăţ.

Domnişoarele vorbesc despre bărbaţi. Cutare e drăguţ, cutare — frumos dar neplăcut, un altul urît, dar în schimb plăcut, un al patrulea „ar fi ceva de capu lui" dacă nasul nu i-ar semăna cu un degetar ş.a.m.d.

— Dumneata, *monsieur* Nikolas, — îmi spune mama Varenkăi, — nu eşti frumos, dar eşti simpatic... Ai în figură ceva care... Dealtfel, — adaugă ea oftînd, — un bărbat nu trebuie să fie frumos, ci deştept!

Domnişoarele oftează şi ele şi îşi pun ochii în pămînt... Incuviinţează şi dumnealor că la un bărbat nu frumuseţea, ci deşteptăciunea este lucrul cel mai de seamă. Trag cu coada ochiului spre oglindă, ca să-mi dau seama dacă sînt sau nu simpatic, şi văd un cap ciufulit, o barbă ciufulită, mustăţi, sprîncene, smocuri de păr pe obraji şi sub ochi, într-un cuvînt o pădure de păr, din care, aidoma unui foişor, răsare respectabilul meu nas! Frumuşel bărbat, n-am ce zice!

— Dealtfel, Nikolas, dumneata o să ai parte de noroc în viaţă datorită calităţilor dumitale sufleteşti, — mai oftează *maman,* căutînd parcă să întărească un gînd tainic al ei.

Nadenka suferă pentru mine, dar, în acelaşi timp, gîndul că în faţa ei stă un bărbat îndrăgostit de dînsa, îi face o plăcere nespusă. După ce sfîrşesc cu bărbaţii, domnişoarele încep să vorbească îndelung despre iubire; pe urmă una din ele se ridică şi pleacă, iar celelalte o bîrfesc în voie; toate sînt de părere că e proastă, pisăloagă, urîtă şi cam gheboasă.

In sfîrşit dă dumnezeu şi vine femeia trimisă de *maman* a mea, care mă cheamă la masă. Acum pot să părăsesc cu uşurinţă această societate neplăcută şi să-mi văd mai departe de disertaţie. Mă ridic şi fac plecăciuni. Dar *maman* a Varenkăi, Varenka însăşi şi celelalte domnişoare pestriţe, fac cerc în jurul meu şi mă încredinţează că n-am dreptul să plec, pentru că mi-am dat încă de ieri cuvîntul că o să iau masa cu ele, iar după masă o să le însoţesc în pădure, la cules de ciuperci. Mă înclin din nou în faţa lor şi mă aşez la locul meu... In suflet îmi clocoteşte o mînie năpraznică. Simt că... încă o clipă şi... nu mai răspund de mine! O să izbucnesc! Numai creşterea mea aleasă şi teama de a călca buna-cuviinţă, mă fac să mă supun femeilor. Şi... mă supun.

Ne aşezăm la masă. Ofiţerul pensionar, care din pricina rănii de la tîmplă are falca încleştată, mănîncă aşa de parcă ar avea o zăbală în gură... Eu fac cocoloaşe de pîine, mă gîndesc întruna la impozitul pe cîini şi ştiindu-mă iute din fire, caut să tac. Na-

denka mă priveşte cu o milă plină de înţelegere. Mîncăm ciorbă de la gheaţă, limbă cu mazăre, friptură de găină şi compot. N-am poftă de mîncare, dar mănînc ca să nu supăr gazda. După masă, ies singur pe terasă ca să fumez o ţigară, dar mă trezesc numaidecît cu *maman* a Maşenkăi, care-mi strînge mîinile într-ale ei şi-mi spune înecîndu-se de tulburată ce e:

— Nu fii deznădăjduit, Nikolas!... Are o inimă... o inimă!!...

Apoi ne ducem în pădure după ciuperci... Varenka se atîrnă cu toată greutatea de braţul meu şi mi se lipeşte de coapsă. Sufăr cumplit, dar... rabd!

Intrăm în pădure.

— Ascultă, *monsieur* Nikolas, — oftează Nadenka, — de ce eşti atît de trist? De ce taci mereu?

Curioasă întrebare! Despre ce am putea vorbi noi doi, dacă n-avem nimic comun!

— Haide, spune-mi măcar ceva!... — se roagă dînsa.

Imi frămînt mintea ca să scornesc ceva mai... popular, ceva mai pe înţelesul ei. După ce mă gîndesc o vreme, îi spun:

— Nimicirea pădurilor aduce un mare rău Rusiei!

— Nikolas! — oftează Varenka, şi nasul i se roşeşte. — Nikolas, văd că faci totul, ca să nu-mi vorbeşti de ceea ce te doare!... Tăcerea dumitale parcă ar ascunde o osîndă!... Pentru că nu ţi se răspunde la dragostea pe care o porţi în suflet, vrei să suferi singur, în tăcere... E groaznic, Nikolas! — izbucneşte ea în cele din urmă şi mă apucă de mînă cu o mişcare smucită, iar nasul i se roşeşte tot mai tare. — Ce ai zice, dacă fata pe care o iubeşti, ţi-ar dărui pe veci prietenia ei?

Bolborosesc ceva, pentru că habar n-am ce i-aş putea răspunde... Doamne fereşte! In primul rînd nu iubesc nici o fată, în al doilea rînd, la ce mi-ar putea folosi o prietenie veşnică? Iar în al treilea rînd, sînt grozav de iute la mînie! Dar Maşenka sau Varenka îşi acoperă ochii cu mîinile şi spune încet, ca pentru ea:

— Tace... Se vede că aşteaptă o jertfă din partea mea! Dar nu-l pot iubi, pentru că iubesc un altul!

Totuşi... o să mă mai gîndesc... Bine, o să mă gîndesc !... O să mă străduiesc din toate puterile sufletului meu şi poate că o să-l mîntui de suferinţă, cu preţul propriei mele fericiri !

Nu pricep o iotă ! Ce aiureală o mai fi şi asta ? Mergem mai departe, culegem ciuperci şi tăcem amîndoi. Pe faţa Nadenkăi se văd urmele unei lupte sufleteşti. Deodată se aude un lătrat de cîini şi asta îmi aminteşte de disertaţia mea ; oftez din greu ! Ceva mai încolo, printre arbori, întrezăresc o clipă pe ofiţerul rănit. Şchioapătă rău de tot, nenorocitul de el, cînd cu piciorul stîng, cînd cu cel drept : în partea dreaptă îl doare rana din şold, iar de partea stîngă e agăţată una din domnişoarele pestriţe. Pe faţă i se poate citi o adîncă supunere în faţa soartei.

După plimbarea din pădure, ne întoarcem iar la Varenka, bem ceai, apoi jucăm crochet şi ascultăm cum cîntă una din domnişoarele pestriţe, romanţa : „Nu ! Tu nu mă iubeşti ! Nu, nu !“... Şi cînd ajunge la „nu“, îşi strîmbă gura pînă la urechi.

— *Charmant !* [1]) — oftează celelalte domnişoare. — *Charmant !*

Inserează. De după tufe iese încet, tîrîş, o lună dezgustătoare. In jur e linişte şi miroase neplăcut a fîn proaspăt. Imi iau pălăria şi vreau să plec.

— Trebuie să-ţi spun ceva, — îmi şopteşte Maşenka, dîndu-mi a înţelege că e ceva însemnat. — Nu pleca !

Presimt că nu-i a bună, dar n-am încotro şi rămîn. Maşenka mă ia de braţ şi mă duce nu prea ştiu încotro... pe alee. Acum toată făptura ei vădeşte o luptă crîncenă. E palidă, răsuflă greu şi are de gînd, parcă, să-mi rupă din umăr braţul drept. Ce-o fi avînd ?

— Ascultă... — bolboroseşte ea. — Ba nu ! Nu pot... Nu !...

Vrea să spună ceva, dar şovăie. Apoi văd după faţa ei că s-a hotărît. Ochii îi lucesc, nasul i se roşeşte. Mă apucă de mînă şi spune pe nerăsuflate :

[1]) Fermecător ! (In limba franceză.) (N. trad.)

— Nikolas, sînt a dumitale! Nu pot să te iubesc, dar îţi făgăduiesc credinţă neclintită...

Apoi se lipeşte de mine, dar deodată sare speriată înlături:

— Vine cineva!... — şopteşte dînsa. — Cu bine!... Mîine la 11 te aştept în pavilion. Cu bine!

Şi dispare. Fără să înţeleg ceva, cu inima palpitînd, mă duc acasă. Acolo mă aşteaptă „Trecutul şi viitorul impozitului pe cîini", dar nu mai pot lucra. Turbez de mînie. Pot spune chiar că sînt înspăimîntător! Dracu' s-o ia de treabă! Doar n-o să îngădui nimănui să se poarte cu mine de parcă aş fi un băieţandru! Sînt iute la mînie şi e cam primejdios de glumit cu mine! Cînd vine fata din casă să mă cheme la cină, îi strig mînios: „ieşi afară!" O astfel de fire iute nu făgăduieşte nimic bun!

A doua zi dimineaţa. Vremea e... „de vilegiatură", adică temperatura sub zero, vînt rece şi tăios, ploaie, noroi şi miros de naftalină, pentru că *maman* a mea şi-a scos din ladă haina de iarnă. Afurisită dimineaţă! Şi cînd te gîndeşti că e 7 august 1887, ziua eclipsei de soare. Trebuie să pomenesc în treacăt, că pe timpul eclipsei, fiecare din noi poate aduce un mare folos ştiinţei, fără să fie astronom. Aşa, de pildă, fiecare din noi poate: 1) să afle diametrul soarelui şi al lunei; 2) să deseneze coroana soarelui; 3) să noteze temperatura; 4) să cerceteze cu luare-aminte animalele şi plantele; 5) să-şi noteze impresiile ş.a.m.d. Toate astea au o însemnătate atît de mare, încît las la o parte — deocamdată — „Trecutul şi viitorul impozitului pe cîini" şi mă pregătesc să studiez eclipsa. Ne-am sculat cu toţii foarte devreme. Munca pe care trebuia s-o facem am împărţit-o aşa: eu să calculez diametrul soarelui şi al lunei, ofiţerul rănit să deseneze coroana, iar Maşenka şi celelalte domnişoare pestriţe să facă restul. Ne-am adunat cu toţii şi aşteptăm:

— De ce se întîmplă eclipse? — întreabă Maşenka.

— Eclipsa de soare se produce atunci cînd luna, în mersul ei pe ecliptică, se aşază pe linia care uneşte

centrul soarelui cu centrul pămîntului, — îi răspund eu.

— Dar ecliptică ce înseamnă ?

Incep să-i explic. Maşenka mă ascultă cu luare-aminte şi întreabă :

— Dacă o să mă uit printr-o sticlă afumată, o să văd oare linia care uneşte centrul soarelui cu centrul pămîntului ?

Ii răspund că linia asta e imaginară.

— Dacă e imaginară, — spune Varenka uluită, — atunci cum de se aşază luna pe ea ?

Tac. Simt cum la auzul acestei întrebări „nevinovate" mi se umflă ficatul.

— Astea-s fleacuri, — îşi dă cu părerea *maman.* — Omul nu poate şti toate cîte o să se întîmple, iar dumneata, pe deasupra, n-ai fost niciodată în cer, ca să ştii ce o să facă luna şi soarele. Născociri de-ale voastre, asta-i !

Dar iată că soarele se acoperi cu o pată întunecată. Incepu o zarvă nemaivăzută. Vacile, oile şi caii cuprinşi de spaimă alergau în neştire pe pajişte cu cozile-n vînt, strigînd fiecare pe glasul lui. Cîinii urlau, iar ploşniţele, închipuindu-şi pesemne că începe noaptea, ieşiră de prin crăpături şi se apucară să-i muşte pe cei ce dormeau. Diaconul, care tocmai atunci se întorcea acasă din grădină cu căruţa plină de castraveţi, se sperie aşa de tare, încît sări din căruţă şi se ascunse sub pod, iar calul intră într-o curte străină, unde castraveţii fură mîncaţi de porci. Accizarul, care îşi petrecuse noaptea la una din doamnele venite la aer, ieşi glonţ din casă numai în albituri şi, repezindu-se în mulţime, prinse a striga cît îl ţinea gura :

— Păzea, oameni buni, că-i jale !

Multe din doamnele ce îşi petreceau vara în localitate, chiar cele tinere şi frumoase, se repeziră în stradă — desculţe. Afară de aceasta se mai petrecură multe alte lucruri pe care nu îndrăznesc să le povestesc.

— Vai, ce grozăvie ! — chiţăie domnişoarele pestriţe. — Ah ! Mor de frică.

— *Mesdames,* priviţi cu luare-aminte în jurul vostru ! — le strig eu. — Fiecare clipă e preţioasă.

Mă apuc, grăbit, să calculez diametrul... Deodată îmi aduc aminte de coroană şi caut din ochi pe ofiţerul rănit. El stă fără să facă nimic.

— Ce faci ? — îi strig eu. — Ai uitat de coroană ?

Omul dă din umeri neputincios şi-mi arată din ochi braţele. Vai de el săracul ! De fiecare braţ îi atîrnă cîte o domnişoară pestriţă, care se îndeasă în el de spaimă şi... pas de lucrează dacă poţi ! Iau creionul şi notez timpul în secunde. Este şi asta cît se poate de însemnat. Cînd mă apuc să calculez diametrul, Maşenka mă ia de mînă şi-mi spune :

— Te rog nu uita ! Azi la unsprezece !

Imi desprind mîna şi, tremurînd pentru orice clipă pierdută, caut să-mi urmez cercetările, dar Varenka mă apucă de braţ cu o mişcare smucită şi se lipeşte de mine. Creionul, bucăţile de sticlă şi desenele, toate zboară în iarbă. Naiba s-o ia de treabă ! Ar fi timpul să înţeleagă odată fata asta că sînt iute la mînie, că devin ca turbat şi că în asemenea clipe nu răspund de mine.

Vreau să-mi văd mai departe de treabă, dar eclipsa s-a sfîrşit !

— Haide, uită-te la mine ! — îmi şopteşte Varenka duios.

Bine, dar asta-i culmea batjocorei ! Cînd pui astfel la încercare răbdarea unui om, s-ar putea să iasă rău, cred că sînteţi de aceeaşi părere, nu ? Atunci, vă rog să nu mă osîndiţi dacă o să se întîmple ceva îngrozitor ! Eu nu îngădui nimănui să glumească pe socoteala mea şi să mă ia peste picior... Cînd mă apucă năbădăile, vai de acela care se apropie de mine ! Ei, drăcia dracului ! Sînt în stare de orice !

Una din domnişoare care a citit, pesemne, după figura mea că sînt înfuriat, îmi spune ca să mă liniştească :

— Eu una am făcut tot ce mi-ai spus dumneata, Nikolai Andreevici ! M-am uitat la mamifere ! Şi uite ce am văzut : cîinele acela sur, s-a luat chiar cînd începea eclipsa, după o pisică, iar apoi a dat îndelung din coadă.

Va să zică povestea cu eclipsa a căzut baltă! Mă duc acasă şi, pentru că plouă, nu ies în balconaş ca să lucrez. Ofiţerul rănit a îndrăznit să iasă în balconaşul lui şi a scris chiar: „M-am născut la...", dar tocmai în clipa asta văd prin fereastră cum una din domnişoarele pestriţe îl tîrăşte spre vila ei. De lucrat nu pot lucra pentru că tot mă mai simt cuprins de furie şi am palpitaţii. Dar nici în pavilion, la întîlnire, nu mă duc. Nu prea e frumos din partea mea, dar înţelegeţi-mă, vă rog; nu mă pot duce pe ploaie! La ora 12 primesc de la Maşenka o scrisoare plină de dojană şi rugăminţi; mă aşteaptă în pavilion şi-mi spune „tu"... La unu primesc o altă scrisoare, la două — a treia... N-am încotro, trebuie să mă duc! Dar înainte de a porni, să mă gîndesc ce o să-i spun?! Am să mă port ca un om cumsecade. Am să-i spun în primul rînd că degeaba îşi închipuie că o iubesc. Dealtfel, asemenea lucruri nu prea li se spun femeilor. Să-i spui unei femei: „nu te iubesc", e ca şi cum i-ai spune unui scriitor: „nu ştii să scrii". Mai bine îi spun Varenkăi tot ce gîndesc eu despre căsătorie... Îmi pun paltonul de iarnă, iau umbrela şi mă duc spre pavilion. Iute la mînie cum sînt, tare mi-e teamă că o să spun ceva care nu se cuvine. Dar o să-mi dau toată silinţa să mă stăpînesc.

Sînt aşteptat!... Nadenka e palidă şi are ochii plînşi. Cînd mă vede, scoate un strigăt de bucurie, mi se aruncă de gît şi spune:

— In sfîrşit!... *Tu*... îmi pui răbdarea la încercare! Ascultă-mă, n-am dormit toată noaptea!... Şi m-am gîndit... Mi se pare că... după ce o să te cunosc mai bine... o să te iubesc...

Mă aşez pe bancă şi încep să-i spun ce cred eu despre căsătorie. La început, ca să nu merg prea departe şi să fiu cît se poate de scurt, fac un mic istoric al căsătoriei: îi vorbesc despre căsătoria la hinduşi şi la egipteni, apoi trec ceva mai departe, la epocile următoare, şi rostesc cîteva cugetări din Schopenhauer. Maşenka mă ascultă cu luare-aminte dar, deodată, gîndurile ei iau o întorsătură ciudată şi neaşteptată şi fata găseşte de cuviinţă să mă întrerupă:

— Nikolas, sărută-mă ! — spune dînsa.

Mă simt stînjenit şi nu ştiu ce să-i răspund. Dar Maşenka îşi repetă rugămintea. N-am ce face: mă ridic şi ating cu buzele obrazul ei lung... Ceea ce simt în clipa asta seamănă cu ceea ce am simţit în copilărie cînd am fost silit să sărut la prohod obrazul bunicei mele moarte... Dar Varenka nu e mulţumită de sărutul meu: ea sare în sus ca arsă şi mă îmbrăţişează furtunos. In aceeaşi clipă apare în uşa pavilionului mămica ei, face ochi mari de spaimă, spune cuiva „tsst" ! şi dispare ca Mefistofel în trapă.

Ruşinat şi furios mă întorc la vila mea, dar aici dau de *maman* a Varenkăi care, cu lacrimi în ochi o îmbrăţişează pe *maman* a mea care plînge şi ea şi spune:

— Şi eu am dorit-o !

— Pe urmă... — nu, zău, cum vă place ?... — *maman* a Nadenkăi se apropie de mine, mă îmbrăţişează şi-mi spune:

— Dumnezeu să vă binecuvînteze ! Vezi, s-o iubeşti !... Nu uita că se jertfeşte pentru tine...

Şi iată-mă ginere ! In clipa cînd scriu aceste rînduri, cavalerii de onoare stau aici, pe sufletul meu, şi mă zoresc... Oamenii ăştia habar n-au de firea mea ! Iar eu sînt iute la mînie şi nu pot răspunde de mine ! La dracu' ! O să vedeţi ce o să se întîmple acum ! Să duci la cununie un om gata să se aprindă în orice clipă şi pe deasupra şi înfuriat, e o prostie tot atît de mare cum ar fi de pildă să-ţi vîri mîna în cuşca unui tigru dezlănţuit. O să vedeţi, o să vedeţi ce are să se mai întîmple !

. . . . . .

S-a făcut ! Sînt însurat. Toată lumea mă felicită, iar Varenka se lipeşte de mine şi spune:

— Acum eşti al meu, numai al meu, înţelegi ? Spune-mi că mă iubeşti ! Spune !

Şi nasul i se roşeşte şi i se umflă.

...De la cavalerii mei de onoare am aflat că ofiţerul rănit a scăpat printr-o şmecherie dibace de lanţurile căsniciei: i-a arătat domnişoarei pestriţe un certificat

medical în care se spune că din pricina rănii de la tîmplă el nu prea e în toate ale lui şi, ca atare, legea nu-i dă dreptul să se însoare. Straşnică idee! Şi eu aş fi putut face rost de un asemenea certificat. Unchiul meu a fost un beţiv fără pereche, un alt unchi era din cale-afară de distrat (într-o bună zi şi-a pus în cap, în loc de căciulă, un manşon de cucoană), iar mătuşa cînta peste măsură de mult la pian şi scotea limba la fiecare bărbat pe care-l întîlnea în cale. Pe deasupra, şi firea mea atît de iute la mînie este ceva care ar pune pe gînduri pe oricine... Dar cum se face că întotdeauna gîndul bun îţi vine prea tîrziu? De ce oare?

VÎNTURĂ-LUME

SCHIȚA DIN CALATORIE

MĂ întorceam de la priveghere. Orologiul din turnul mînăstirii „Sfîntul Munte“ intonă mai întîi, ca o introducere, cîntecul lui dulce și mîngîios, după care bătu miezul nopții. Curtea mare a mînăstirii înălțate pe malul Donețului, la poalele muntelui cu același nume, împrejmuită ca de un zid de clădirile înalte menite să adăpostească oaspeții și luminată doar de pîlpîirea slabă a felinarelor, de lumînările din ferestre și de licărul stelelor, arăta acum, în toiul nopții, ca un furnicar plin de forfotă, zgomote și ciudată neorînduială. Toată acea curte era înțesată dintr-un capăt în altul, cît cuprindeai cu ochii, de tot soiul de care, trăsuri acoperite, harabale și căruțe cu coviltir ; pe lîngă ele se grămădeau cai închiși la culoare ori bălani, boi cu coarne mari, oameni grăbiți și poslușnici cu rase lungi și negre. Peste care și peste capetele oamenilor și ale cailor se așterneau dîre mișcătoare de umbră și lumină — aruncate de ferestre — cărora întunericul gros din jur le dădea formele cele mai întortochiate și mai ciudate : hulubele păreau uneori alungite pînă la cer, caii aveau ochi de foc, iar poslușnicii aripi mari și negre... Pretutindeni se auzeau oameni vorbind, cai fornăind și ronțăind grăunțe, copii țipînd și roți scîrțiind. Pe poartă intrau mereu tot alte cete de oameni și căruțe întîrziate.

Pinii aciuiaţi pe povîrnişul repede al muntelui, unul deasupra altuia şi plecaţi peste acoperişul arhondaricului, priveau în curte ca într-o groapă adîncă şi ascultau uimiţi. In desişul lor întunecos striga neîncetat cucul şi cîntau privighetorile... Dacă te uitai la tot acest du-te vino şi îţi plecai urechea la zgomotul lui, ţi se părea că în furnicarul ce domneşte acolo, nimeni nu înţelege nimic, toţi caută ceva şi nu găsesc şi că împletitura aceea de trăsuri şi oameni n-o să se descurce niciodată.

In ajunul sărbătorilor sf. Ioan Teologul şi sf. Nicolae făcătorul de minuni, se strîngeau la mînăstire peste zece mii de credincioşi. Nu numai odăile de musafiri, dar şi brutăria, croitoria, tîmplăria şi atelierul de trăsuri erau înţesate de lume... Cei sosiţi la căderea nopţii se ghemuiau pe lîngă ziduri sau puţuri, ca un roi de muşte de toamnă, aşteptînd să li se arate locul de mas, ori se înghesuiau pe săliţele înguste ale hanului. Poslușnicii, tineri ori bătrîni, umblau forfota de colo pînă colo, fără pic de odihnă şi fără speranţa de a fi înlocuiţi de alţii. In timpul zilei ori în toiul nopţii ei păreau nişte călători grăbiţi şi tulburaţi de griji, dar cu toată această oboseală istovitoare, chipurile lor erau vioaie şi prietenoase, glasurile binevoitoare şi mişcările sprintene. Sarcina lor era să-i arate fiecărui nou sosit pe jos ori cu trăsura, un locşor pentru odihnă, să-i dea de mîncare şi de băut, iar celor care erau surzi, grei de cap ori aveau chef de vorbă, trebuiau să le tălmăcească îndelung, pînă la oboseală, de ce nu mai sînt camere libere, la ce oră se fac slujbele, unde se vinde anafură şi altele. Şi poslușnicii alergau, cărau, vorbeau întruna... Pe deasupra trebuiau să fie drăguţi cu toată lumea, să nu supere pe nimeni şi să ţină seama de unele amănunte, ca de pildă : grecii din Mariupol, care erau mai cu dare de mînă decît ucrainenii, trebuiau să şadă la mînăstire neapărat cu greci ; iar vreo precupeaţă de prin Bahmut sau Lisiceansk, îmbrăcată ca „cucoanele“, nu trebuia nici în ruptul capului să nimerească laolaltă cu „mujicii“, că ieşea bucluc. De pre-

tutindeni se auzea neîncetat: „Binevoiţi a ne da nişte cvas, părinte!“ „Faceţi-ne bine cu un braţ de fîn!“ Sau: „Spune, părinte, pot să beau o gură de apă după spovedanie?“ Şi poslușnicul trebuia să aducă cvas, fîn sau să răspundă fiecăruia: „Mata, măicuţă, întreabă preotul! Noi n-avem putere să dăm dezlegări“. După care urma o nouă întrebare: „Da' preotul unde-i?“ Şi poslușnicul o lămurea unde-i chilia preotului. Şi pe lîngă toată alergătura asta, poslușnicii mai găseau vreme să se ducă la biserică la slujbă, să se îngrijească de musafirii simandicoşi din „odăile boierilor“ şi să răspundă pe larg la puzderia de întrebări cu care îi copleşeau credincioşii umblaţi prin şcoli. Cei care-i urmăreau din ochi zi şi noapte nu puteau pricepe cînd se odihnesc şi cînd dorm omuleţii aceştia negri în veşnică mişcare.

Cînd m-am întors de la priveghere şi m-am apropiat de clădirea în care mi se dăduse o odăiţă, am văzut în prag un călugăr care avea menirea să vadă de musafiri, iar pe trepte cîţiva bărbaţi şi femei în straie de oraş.

— Fiţi aşa de bun, domnule, — mă opri călugărul, — şi îngăduiţi-i acestui tînăr să-şi petreacă noaptea în odaia dumneavoastră. Vă rog frumos! A venit o grămadă de lume şi nu mai avem locuri! Curată nenorocire!

Şi îmi arătă un omuleţ mărunţel care purta un pardesiu şi o pălărie de paie. Am răspuns că nu am nimic împotrivă şi tovarăşul meu întîmplător de odaie porni în urma mea. De cîte ori deschideam lacătul mic, aninat de uşa odăiţei mele, eram silit să mă uit, vrînd-nevrînd, la poza atîrnată deasupra uşorului şi care îmi venea cam în dreptul obrazului. Această poză, intitulată: „Cugetări despre moarte“, înfăţişa un călugăr îngenunchiat în faţa unui coşciug în care se afla un schelet, în spatele călugărului se ţinea un alt schelet, ceva mai mare, cu o coasă în mînă.

— Oasele omului nu arată aşa! — spuse deodată colegul meu de cameră, arătînd bazinul scheletu-

lui. — Şi în general... ştiţi... hrana spirituală care se serveşte la noi oamenilor de rînd nu prea este de soi, — mai adăugă dînsul şi scoase pe nas un fel de oftat prelung şi cît se poate de jalnic, care trebuia pesemne să-mi arate că am de-a face cu un om care se pricepe la „hrana spirituală".

În vreme ce bîjbîiau după chibrituri şi aprindeau lumînarea, omul mai oftă o dată şi zise:

— Cînd eram la Harkov m-am dus de cîteva ori în sala de anatomie şi am văzut cum arată oasele. Am fost şi la morgă... Dar... nu vă supăr?

Odăiţa ce mi se dăduse era mică şi strîmtă, n-avea nici masă, nici scaune; un scrin aşezat în dreptul ferestrei, soba şi două canapele mici de lemn aşezate lîngă pereţi, una în faţa celeilalte, umpleau tot locul şi nu lăsau decît o trecere îngustă. Fiecare dintre canapele avea cîte o salteluţă nenorocită, ieşită de vreme, peste care mi-am pus lucrurile, dar faptul că erau două, arăta limpede că odaia era prevăzută pentru doi locatari, ceea ce i-am şi spus-o colegului meu.

— Dealtfel în curînd o să bată clopotele pentru liturghie, astfel că n-o să vă stingheresc prea multă vreme, — îmi răspunse dînsul.

Şi urmărit mereu de gîndul că mă stînjeneşte, omul se strecură încurcat, cu un aer vinovat, spre canapeaua lui, oftă şi se aşeză. Cînd se înteţi în sfîrşit flacăra leneşă şi pîlpîitoare a lumînării de seu şi ne lumină pe amîndoi, am putut să-l privesc cu luare-aminte. Era un tînăr ca de vreo douăzeci şi doi de ani, cu o faţă rotundă şi drăguţă, cu ochi negri de copil, îmbrăcat cu haine cenuşii şi ieftine de oraş; culoarea feţei şi umerii înguşti dovedeau că nu făcuse niciodată muncă fizică. După înfăţişare nu puteai să-ţi dai seama din ce tagmă de oameni face parte. Nu părea a fi nici student, nici negustor, şi cu atît mai puţin muncitor; iar cînd te uitai la faţa lui plăcută, la ochii blînzi de copil, nu-ţi venea să te gîndeşti că poate fi unul dintre acei pierdevară şmecheri, care mişună din belşug pe lîngă toate căminele unde este rost de mîncare şi adăpost şi

care se dau drept seminarişti daţi afară din şcoală pentru că au cutezat să spună adevărul, sau drept foşti corişti care şi-au pierdut vocea... Figura tînărului avea ceva caracteristic, tipic şi foarte cunoscut, dar ce anume — nu-mi puteam da seama, nu-mi venea în minte.

Străinul rămase vreme îndelungată tăcut, cufundat în gînduri. Poate pentru că nu-i preţuisem cum se cuvine cugetările despre oase şi morgă, i s-a părut că aş fi supărat şi că prezenţa lui m-ar nemulţumi. După un timp, scoase din buzunar o bucată de cîrnat, îl răsuci de cîteva ori pe dinaintea ochilor şi spuse cu şovăială :

— Iertaţi-mă... Vă supăr puţin : n-aveţi un cuţit ?

I-am dat cuţitul cerut.

— Tii, ce cîrnat dezgustător ! — se strîmbă el, tăindu-şi o felie. — Negustorul din dugheana de aici îţi vinde toate ciurucurile din lume, dar îţi ia zece piei pe ele !... V-aş „servi“ şi pe dumneavoastră, dar nu cred că o să vreţi să mîncaţi. Ce ziceţi ?

In felul lui de a spune : „serviţi“ şi „mîncaţi“ era de asemenea ceva tipic care avea mult comun cu trăsăturile caracteristice ale feţei, dar ce anume, tot nu mă puteam dumiri. Ca să-i trezesc încrederea faţă de mine şi să-i arăt că nu sînt supărat, am luat felia de cîrnat ce mi-o întindea. Cîrnatul, ce e drept, era groaznic ! Ca să-i poţi veni de hac, trebuia să ai colţi de dulău. Tot dînd din fălci, am intrat în vorbă. Dintru început ne-am plîns unul altuia că slujbele durează prea mult.

— Rînduiala de aici seamănă întrucîtva cu cea de la Muntele Athos, — am zis eu. — Atîta că acolo o slujbă obişnuită de noapte durează 10 ceasuri, iar în ajun de sărbători mari — 14. Acolo ar fi de dumneata !

— Da ! — răspunse tovarăşul meu de cameră şi scutură din cap. — Sînt aici de trei săptămîni şi n-a fost zi de la dumnezeu să nu fie slujbă !... Cînd nu e sărbătoare, la 12 noaptea bat clopotele pentru priveghere, la 5 dimineaţa pentru utrenie şi la 9 pentru liturghie. Nu-i chip să dormi şi pace. In

timpul zilei se citesc acatiste, canoane, vecernii... Cînd m-am grijit, cădeam de-a-npicioarele de oboseală! — Apoi oftă şi urmă: — Ca să nu mă duc... parcă nu s-ar cuveni... Călugării mi-au dat găzduire şi mîncare şi parcă mi-e ruşine să nu mă duc la slujbe. O zi-două mai merge, dar trei săptămîni e greu! Foarte greu! Aţi venit pentru multă vreme?

— Mîine seara plec.

— Eu mai rămîn încă două săptămîni!

— Bine, dar aici, după cîte ştiu, parcă nu se obişnuieşte să stai mai mult?! — am zis eu.

— Da! Aşa e! Cine rămîne timp mai îndelungat şi mănîncă pîinea călugărilor este rugat să plece. Judecaţi şi dumneavoastră! Dacă li s-ar îngădui proletarilor să locuiască aici cît vor, n-ar mai rămîne o odaie liberă şi ar mînca şi pereţii mînăstirii. Asta e adevărat! Pentru mine însă, călugării calcă orînduiala mînăstirii şi nădăjduiesc că încă multă vreme n-o să mă alunge de aici. Ştiţi... eu sînt creştinat de curînd!

— Adică?

— Sînt evreu creştinat... Am trecut de puţină vreme la legea pravoslavnică.

Acum înţelegeam foarte bine ceea ce îmi rămăsese neînţeles în figura lui: buzele groase, obiceiul de a ridica puţin în sus colţul drept al gurii şi sprînceana dreaptă cînd vorbea, ca şi strălucirea untoasă a ochilor pe care o au numai cei de rasă semită. Am înţeles şi „serviţi“ şi „mîncaţi“... Ceva mai tîrziu am aflat că acum se numeşte Alexandr Ivanîci, dar că numele lui vechi era Isaac, că s-a născut în gubernia Moghilev şi că a nimerit aici, la „Muntele Sfînt“, din Novocerkask, unde primise botezul.

După ce sfîrşi de mîncat, Alexandr Ivanîci se sculă şi, ridicînd sprînceana dreaptă, se rugă la icoană. Sprînceana lui rămase ridicată şi mai tîrziu, cînd se aşeză iar pe pat şi începu să-mi istorisească pe scurt viaţa lui plină de peripeţii.

— De mic copil mi-a fost dragă cartea, — începu el cu aerul cuiva care povesteşte nu despre el, ci despre cine ştie ce om mare. — Părinţii mei sînt

niște ovrei sărmani care fac comerț dintr-acela de cîțiva bani și trăiesc ca niște cerșetori, în lipsuri și murdărie. Într-un cuvînt, locuitorii de prin acele părți sînt săraci și superstițioși și nu au la inimă școlile, pentru că învățătura, după cum știți, îl îndepărtează pe om de religie... Sînt toți grozav de fanatici... Părinții mei nu voiau nici în ruptul capului să mă dea la școală, ci ar fi vrut să ajung și eu negustor și să nu cunosc altceva decît talmudul... Dar... ca să te zbați o viață întreagă pentru un codru de pîine, să te bălăcești în noroi și să rumegi la nesfîrșit talmudul... cred că înțelegeți și dumneavoastră că nu poate oricine. Cîteodată se abăteau pe la cîrciuma lui taică-meu ofițeri și moșieri care povesteau lucruri ce nici în vis nu le-am văzut! Toate acestea mă atrăgeau, bineînțeles, și mă rodea invidia. Plîngeam și mă rugam de părinți să mă dea la școală, dar ei m-au învățat să citesc ovrește și atîta tot. Într-o zi am găsit pe undeva un ziar rusesc și l-am adus acasă; voiam să-mi fac un zmeu dintr-însul, dar tata m-a bătut pentru ziar, cu toate că nu știam să citesc rușește. Se-nțelege că fără fanatism nu se poate, pentru că fiecare popor își apără instinctiv naționalitatea. Pe atunci însă eu nu știam toate astea și am fost foarte supărat!...

După ce rosti această frază plină de înțelepciune, fostul Isaac ridică și mai sus sprînceana dreaptă de fericire și mă privi cu coada ochiului, cum privește cocoșul bobul de cucuruz, cu aerul de a-mi spune: „Sper că te-ai încredințat și dumneata că sînt un om deștept?“ După ce mai vorbi o vreme despre fanatism și despre pornirea lui nestăvilită spre învățătură, urmă:

— Ce era de făcut? Am fugit de acasă și m-am dus la Smolensk. Acolo aveam un frate care spoia tingiri și făcea bidoane de tablă. Am intrat calfă la dînsul, pentru că n-aveam alte mijloace de trai. Umblam desculț, jerpelit... Mi-am făcut socoteala că ziua am să lucrez, iar noaptea și sîmbăta am să învăț. Și chiar așa am și făcut o vreme, dar a aflat

poliţia că n-am bilet de liberă-petrecere în oraş şi m-a trimis la urmă...

Alexandr Ivanîci ridică din umăr şi oftă:

— Ce să-i faci! — urmă dînsul. Şi cu cît mai viu învia în mintea lui trecutul, cu atît mai tare se simţea în glasul lui accentul ovreiesc. — Părinţii m-au pedepsit şi m-au dat în seama bunicului, un habotnic bătrîn, care trebuia să-mi bage minţile în cap. Dar în aceeaşi noapte am fugit la Şklov. Iar cînd şi acolo s-a luat un unchi pe urmele mele, am plecat la Moghilev. Am stat şi acolo două zile şi pe urmă m-am dus cu un prieten la Starodub.

Mai departe, povestitorul depănă amintirile sale despre Gomel, Kiev, Belaia-Ţerkov, Uman, Balta, Benderî şi, în sfîrşit, ajunse şi la Odesa.

— La Odesa am rătăcit o săptămînă întreagă, fără nici o treabă şi flămînd, pînă cînd m-au cules nişte ovrei care umblă prin oraş şi cumpără haine vechi. Pe vremea aceea ştiam să scriu şi să citesc, ştiam şi aritmetică pînă la fracţii şi vroiam să intru şi într-o şcoală, ca să învăţ mai departe, dar n-aveam mijloace. Ce să-i faci!? Vreo jumătate de an am colindat şi eu Odesa, în lung şi în lat, cumpărînd haine vechi, dar ovreii aceia s-au dovedit a fi nişte tîlhari şi nu mi-au dat nici un ban. Atunci m-am supărat şi m-am despărţit de dînşii. Mai tîrziu, am plecat cu vaporul la Perekop.

— Pentru ce?

— Aşa! Un grec de acolo mi-a făgăduit o slujbă. Intr-un cuvînt, pînă la 16 ani m-am vînturat prin lume, fără nici o meserie anumită, fără să mă pot bizui pe ceva, pînă cînd, în sfîrşit, am nimerit la Poltava. Acolo, un student ovrei a aflat că aş vrea să învăţ şi mi-a dat o scrisoare către nişte studenţi din Harkov şi bineînţeles că m-am dus numaidecît la Harkov. Studenţii de acolo s-au sfătuit între ei şi s-au hotărît să mă pregătească pentru o şcoală tehnică. Şi trebuie să vă spun că studenţii aceia au fost nişte oameni pe care n-o să-i uit nici pînă la groapă. Nu mai vorbesc de faptul că mi-au dat un adăpost şi o bucată de pîine, dar m-au îndreptat pe

drumul cel bun, m-au făcut să gîndesc, mi-au arătat care este scopul vieţii. Printre ei erau oamenii deştepţi, oameni minunaţi, care de pe acum încep să fie cunoscuţi. Aşa, de pildă, poate aţi auzit despre unul Grumaher ?

— Nu, n-am auzit.

— N-aţi auzit ? !... El a scris articole foarte isteţe în gazetele din Harkov. Pe atunci se pregătea să ajungă profesor. Am început să citesc mult şi mă duceam la întrunirile cercurilor studenţeşti unde nu auzi niciodată lucruri urîte şi meschine. Aşa am învăţat timp de jumătate de an, dar pentru o şcoală tehnică trebuie să cunoşti la matematici toată materia de liceu şi Grumaher m-a sfătuit să mă pregătesc mai bine pentru Institutul veterinar, unde poţi intra cu şase clase de liceu. Bineînţeles că i-am urmat sfatul. Nu prea vroiam, ce e drept, să ajung veterinar, dar am aflat că după ce termini acest institut, poţi intra — fără examen — în anul trei la Facultatea de medicină. L-am învăţat pe Künner din scoarţă-n scoarţă, am ajuns să citesc „alivruver“ [1]) pe Cornelius Nepos, iar la greacă l-am citit aproape în întregime pe Curţius. Dar ştiţi cum se-ntîmplă pe lume : ba una, ba alta !... Studenţii mei s-au împrăştiat care încotro, trăiam într-o continuă nesiguranţă şi pe deasupra am aflat că a sosit la Harkov mama mea şi mă caută prin tot oraşul. Şi atunci, am plecat. Ce să-i faci ? ! Din fericire însă, am auzit că pe aici, prin regiunea Doneţului, se află o şcoală de mine. De ce n-aş învăţa acolo, mi-am zis eu ? Pentru că ştiţi, şcoala de mine îţi dă dreptul să intri ca ştaigăr într-o mină. O slujbă minunată ! La unele mine ştaigării au cîte 1 500 de ruble pe an. Bun !... Am intrat acolo...

Şi Alexandr Ivanîci îmi înşiră, cu o teamă pioasă ce i se citea pe faţă, vreo două duzini de materii savante, care se predau la şcoala de mine, apoi îmi descrise chiar şcoala, organizarea unei mine, traiul muncitorilor mineri... Indată după asta, îmi istorisi

[1]) Corect : à livre ouvert — fără pregătire prealabilă (în limba franceză). (N. trad.)

o poveste plină de groază, care semăna bine de tot cu o născocire, dar căreia trebuia neapărat să-i dau crezare, pentru că tonul povestitorului era din cale-afară de sincer, iar spaima din ochii lui de semit prea de tot vădită.

— Să vedeţi ce mi s-a-ntîmplat într-o zi, pe cînd făceam practică, — spuse el ridicînd amîndouă sprîncenele dintr-o dată. — Lucram pe atunci la o mină de aici, din regiunea Doneţului. Cred că aţi văzut şi dumneavoastră cum coboară oamenii într-o mină! Ştiţi cînd începe să alerge calul şi pune în mişcare troliul, atunci, cu ajutorul unui scripete, una din găleţi coboară în puţ, pe cînd alta se ridică; cînd se ridică cea dintîi, coboară cea de-a doua, întocmai ca la o fîntînă cu două căldări. Într-o zi, m-am aşezat într-una din găleţi şi am început să cobor, cînd deodată — puteţi să vă închipuiţi! — aud un prrr! Se rupsese lanţul şi eu m-am pomenit zburînd la dracu' cu găleată cu tot şi cu ceea ce mai rămăsese din lanţ... Am căzut de la o înălţime de trei stînjeni, cu faţa în jos, cu burta la pămînt; găleata, care era mult mai grea, căzuse înainte şi eu m-am lovit cu umărul de marginea ei. Pe cînd zăceam în fundul puţului, năucit de lovitură, şi mă gîndeam că s-a sfîrşit cu mine, ce să vezi? O nouă nenorocire! Cealaltă găleată, care se ridica în clipa aceea, nemaifiind trasă în sus, porni la vale, cu un uruit asurzitor, drept peste mine... Ce să-i faci?! Cînd mi-am dat seama ce o să se întîmple, m-am ghemuit lîngă perete, m-am făcut mic de tot şi... m-am pregătit să aştept clipa cînd această găleată o să mă izbească drept în cap... Prin mintea mea au trecut fulgerător tata, mama, oraşul Moghilev, Grumaher... Îmi spuneam în gînd o rugăciune, dar din fericire... mi-e groază chiar să-mi aduc aminte...

Alexandr Ivanîci zîmbi silit şi îşi şterse cu palma fruntea asudată.

— ...dar, din fericire, găleata căzu pe lîngă mine şi nu făcu decît să-mi atingă puţin coasta... Îmi rupse haina, cămaşa, şi-mi zdreli pielea... Pentru că

ştiţi, venea cu o iuţeală îngrozitoare. Mi-am pierdut cunoştinţa. Oamenii m-au scos din puţ şi m-au trimis la spital. Acolo am stat patru luni şi doctorii mi-au spus că o să am oftică. De atunci tuşesc mereu, mă doare pieptul şi am nervii grozav de zdruncinaţi... Cînd rămîn singur în odaie, mă apucă spaima. Se-nţelege că nu am mai putut să mă fac ştaigăr din pricina sănătăţii. A trebuit să mă las de şcoala ceea de mine...

— Dar acum ce faci ? — l-am întrebat eu.

— Am dat examen ca să ajung învăţător la sat. Acum, cînd sînt creştin, am dreptul să fiu învăţător. La Novocerkassk, unde m-am botezat, oamenii s-au arătat plini de grijă pentru mine şi mi-au făgăduit un loc de învăţător la şcoala parohială. Peste două săptămîni o să mă duc iar la Novocerkassk şi o să mă rog iar de ei pentru locul acela.

Alexandr Ivanîci îşi scoase paltonul şi rămase numai într-o cămaşă rusească cu guler brodat şi încinsă cu un brîu de lînă.

— Ar trebui să ne culcăm, — spuse el punîndu-şi la căpătîi paltonul şi casca. — Eu pînă acum cîtăva vreme, nu l-am cunoscut deloc pe dumnezeu. Eram ateu. Dar pe cînd zăceam bolnav la spital mi-am adus aminte de religie şi am început să mă gîndesc la ea. După părerea mea, pentru un om cu judecată, nu poate exista decît o singură religie, şi anume, religia creştină. Dacă nu crezi în Hristos, atunci chiar că nu ai în ce să crezi !... Nu-i aşa ? Iudaismul şi-a trăit veacul şi nu dăinuie decît datorită trăsăturilor particulare ale neamului ovreiesc. Cînd civilizaţia o să-i atingă pe ovrei, n-o să mai rămînă urmă de iudaism. Ştiţi ceva ? ! Toţi ovreii tineri sînt de pe acum atei. Noul Testament este o urmare firească a Vechiului Testament. Nu-i aşa ? !

Am încercat să-l descos ca să aflu care sînt pricinile ce l-au îndemnat să facă un pas atît de însemnat, adică să-şi schimbe religia, dar el o ţinea într-una morţiş că : „Noul Testament este urmarea firească a Vechiului Testament“ — frază care se vedea cît de colo că e străină de el, învăţată pe de

rost și care nu lămurea întru nimic întrebarea mea. Oricît m-am străduit, oricît am încercat să umblu cu vicleșuguri, pricinile adevărate mi-au rămas ascunse. Dacă ar fi fost să cred că el a trecut la creștinism din convingere — după cum susținea — în orice caz mi-ar fi fost cu neputință să aflu din vorbele lui de unde anume a izvorît această convingere. Pe de altă parte îmi era iarăși cu neputință să-mi închipui că și-a schimbat credința din interes: hainele ieftine și ponosite pe care le purta, traiul de azi pe mîine pe care-l ducea, cu bucățica de pîine pe care o primea pe la mînăstiri și viitorul destul de nesigur nu aveau în ele nimic din ceea ce se cheamă profit. Imi rămînea doar să mă mulțumesc cu gîndul că ceea ce îl îndemnase să-și schimbe credința a fost același neastîmpăr care-l purta ca pe o așchie prinsă de vîrtej, din oraș în oraș, și pe care el îl numea năzuința spre învățătură, după moda timpului.

Inainte de a mă culca, am ieșit puțin din odaie ca să beau o înghițitură de apă. Cînd m-am întors, tovarășul meu stătea în picioare în mijlocul odăii și mă privea cu ochi plini de spaimă. Fața lui era cenușie-pămîntie și fruntea brobonită de sudoare.

— Am nervii grozav de zdruncinați, — bîigui el cu un zîmbet chinuit pe buze. — Grozav! O mare depresiune sufletească. Dealtfel, toate astea-s fleacuri!

Și începu să-mi spună iar că Noul Testament e o urmare firească a Vechiului Testament și că iudaismul și-a trăit traiul. Alegînd frazele, părea că-și dă silința să vorbească cu toată puterea convingerii, pentru a-și înăbuși neliniștea din suflet și pentru a-și dovedi că, schimbînd religia moșilor și strămoșilor săi, nu a făcut nimic îngrozitor și deosebit, ci s-a purtat ca un om cu judecată limpede, liber de orice superstiții și că tocmai de aceea poate să rămînă fără nici o grijă, singur în odaie, între patru ochi cu conștiința lui. Căuta să se convingă pe sine însuși, iar ochii lui îmi cereau stăruitor sprijin...

Între timp, feştila lumînării de seu, de mult ce arsese, se acoperise cu un strat negru şi gros de funingine. Se lumina de ziuă. Prin fereastra mohorîtă, care se înalbăstrea din ce în ce, se vedeau limpede malurile Doneţului şi păduricea de stejari de dincolo de rîu. Era timpul să ne culcăm.

— Mîine o să fie foarte frumos aici, — spuse tovarăşul meu de cameră, după ce am stins lumînarea şi m-am culcat. — După utrenie, alaiul de credincioşi, cu prapure şi preoţi în frunte, o să meargă cu bărcile de la mînăstire la schit.

Apoi, Alexandr Ivanîci se rugă la icoană, cu capul uşor plecat pe umăr şi cu sprînceana dreaptă ridicată; după aceea, fără să se dezbrace, se întinse pe patul lui.

— Da, — mai zise el şi se întoarse pe partea cealaltă.

— Adică ce? — l-am întrebat eu.

— Cînd am primit la Novocerkassk botezul, mama m-a căutat de zor la Rostov. Presimţea, pesemne, că vreau să-mi schimb credinţa. Şi urmă oftînd: — De şase ani n-am mai călcat pe acolo, prin gubernia Moghilev. Sora mea cred că s-a măritat între timp.

După ce tăcu o vreme, Alexandr Ivanîci, văzînd că nu dorm, începu să vorbească din nou, încetişor; îmi spuse că foarte curînd, cu ajutorul lui dumnezeu, o să capete o slujbă, că o să-şi aibă un colţişor al lui, o situaţie a lui şi mîncarea asigurată în fiecare zi... Dar eu, gata să adorm, mă gîndeam că omul acesta nu va avea niciodată nici un colţişor al lui, nici o situaţie hotărîtă şi nici hrana asigurată. Alexandr Ivanîci visa cu voce tare la slujba de învăţător, ca la pămîntul făgăduinţei. Asemenea celor mai mulţi dintre oameni, avea un fel de prejudecată faţă de viaţa rătăcitoare, pe care o socotea nefirească, întîmplătoare şi străină omului, ca o boală; tocmai de aceea căuta el mîntuire în traiul obişnuit de fiecare zi. Tonul cu care vorbea lăsa să se întrevadă că el îşi dă seama de această stare a

lui nefirească şi că suferă din pricina ei. Părea că se dezvinovăţeşte şi cere iertare.

Doar cîteva palme de loc mă despărţeau de acest rătăcitor: dar dincolo de pereţii odăii, în celelalte camere şi în curte, pe lîngă căruţe, printre credincioşii veniţi la mînăstire, cine ştie cîte sute de rătăcitori la fel cu acesta aşteptau zorii zilei, iar mai departe, dacă ştiai să vezi cu ochii minţii tot întinsul pămîntului rusesc, ce puzderie de asemenea vîntură-lume, păşeau acum pe drumuri mari şi mici, în căutare de mai bine, sau aşteptînd şi ei zorii zilei, moţăiau pe la hanuri, prin cîrciumi, prin hoteluri, sau numai în iarbă, sub cerul liber... Gata să adorm, îmi închipuiam cît de miraţi şi cît de fericiţi, poate, s-ar fi simţit toţi aceşti oameni, dacă s-ar fi găsit o minte şi o limbă în stare să le arate că viaţa lor nu are nevoie de dezvinovăţiri, cum nu are nevoie de ele nici viaţa celorlalţi oameni.

Tot prin somn am auzit în dosul uşii sunetul jalnic al clopoţelului ce părea că plînge cu lacrimi amare şi glasul poslușnicului care strigă de cîteva ori:

— Doamne Isuse Hristoase, fiul lui dumnezeu, mîntuieşte-ne pre noi! Poftiţi la liturghie!

Cînd m-am trezit deabinelea, tovarăşul meu nu mai era în odaie. Afară strălucea soarele şi se auzea vuietul mulţimii. Am ieşit în curte şi am aflat că slujba se sfîrşise şi că alaiul de preoţi şi credincioşi plecase la schit. Norodul umbla pîlcuri-pîlcuri pe malul rîului, fără nici o treabă, neştiind cum să-şi treacă timpul. De mîncat şi de băut nu era voie pentru că la schit se mai slujea încă liturghia. Dughenele mînăstirii, unde le place atît de mult credincioşilor să se înghesuie şi să se tîrguiască, erau închise. Mulţi dintre oaspeţii mînăstirii, cu toate că se simţeau obosiţi, mergeau agale pe jos, spre schit. Cărăruia care ducea de la mînăstire la schit — unde m-am dus şi eu — şerpuia pe malul înalt şi rîpos al rîului, cînd în sus, cînd în jos, ocolind stejarii şi brazii. La picioarele noastre strălucea Doneţul, oglindind în apele lui soarele, iar sus albea

creasta malului repede, acoperită pe alocuri de verdele proaspăt al stejarilor şi pinilor care, plecîndu-se unii peste ceilalţi, izbuteau, dumnezeu ştie cum, să crească fără să cadă, pe povîrnişul pietros. Credincioşii mergeau înşiraţi unul după altul — de-a lungul potecii. Cei mai mulţi dintre ei erau ucraineni din judeţele vecine, dar mai erau aici şi mulţi alţii, veniţi de prin meleaguri depărtate, care făcuseră drumul pe jos, din guberniile Kursk şi Orel ; în şiragul pestriţ de oameni se zăreau şi greci — săteni de prin Mariupol, bine legaţi, blînzi la înfăţişare, locuitori ai stepelor, cu totul deosebiţi de fraţii lor firavi pe cale de degenerare, ce mişună prin oraşele-porturi din partea de miazăzi a ţării. Mai erau acolo şi cazaci cu vipuşcă roşie la pantaloni şi locuitori goniţi din gubernia Tavriceskaia. Dar mai erau acolo de asemenea şi mulţi credincioşi despre care nu prea ştiai ce soi de oameni sînt, ca Alexandr Ivanîci ; cine erau şi de unde veneau, nu puteai ghici nici după feţele lor, nici după straie, nici după vorbă.

Potecuţa se sfîrşea lîngă un podeţ mic de la care pornea spre stînga, la schit, o şosea îngustă ce tăia muntele. Lîngă podeţ erau priponite două bărci mari şi grele de culori mohorîte, ce aduceau cu pirogile din Noua Zeelandă, desenate prin cărţile lui Jules Verne. Una din bărci, cu covoare şi bănci, era menită feţelor bisericeşti şi cîntăreţilor ; cealaltă, fără covoare, era pentru muritorii de rînd. Cînd alaiul se îndrepta înapoi spre mînăstire, printre cei aleşi — care ştiuseră să-şi facă loc în barca a doua — eram şi eu. „Aleşii," erau atît de mulţi, că barca abia se mişca ; în tot timpul drumului am stat în picioare, fără să ne clintim, iar eu mi-am ferit pălăria, ameninţată în fiecare clipă să fie strivită. Drumul era minunat. Amîndouă malurile — unul înalt, povîrnit, alb, cu pini şi stejari care se plecau peste apă şi cu norodul care se grăbea înapoi spre mînăstire, pe potecuţa îngustă, iar celălalt lin, acoperit de pajişti verzi şi cu o pădurice de stejari — erau scăldate de lumină şi păreau atît de încîntătoare şi pline de bucurie, de parcă numai lor le datora acea dimineaţă de mai strălucitoarea ei frumuseţe. Razele

soarelui, oglindite în undele repezi ale Donețului, tremurau și se resfirau în toate părțile, jucînd apoi pe odăjdiile preoților, pe prapure și în stropii aruncați de vîsle. Sunetele canonului pascal intonat de cor, dangătul clopotelor, plescăitul vîslelor și strigătele păsărilor se amestecau în văzduh, prefăcîndu-se într-o cîntare dulce și armonioasă. Luntrea cu fețele bisericești și prapure luneca înaintea noastră. La cîrma ei, neclintit ca o statuie, se ținea un poslușnic îmbrăcat în negru.

Cînd ne apropiam de mînăstire am zărit în rîndurile mulțimii de pe mal pe Alexandr Ivanîci. Stătea în fața celorlalți, cu gura căscată de plăcere și privea alaiul, cu sprînceana dreaptă ridicată, ca de obicei. Chipul lui strălucea ; în acele clipe, cînd în jurul lui era atîta lume și atîta lumină, el se simțea pesemne mulțumit de soartă, de credința cea nouă și chiar de conștiința lui.

Puțin mai tîrziu, în vreme ce ne luam ceaiul în odăița noastră, Alexandr Ivanîci tot mai strălucea de bucurie ; pe fața lui se putea citi că e mulțumit de ceai și de mine și că prețuiește cum se cuvine, faptul că sînd un intelectual subțire, dar că nici el n-o să rămînă mai prejos dacă va fi la o adică...

— Spuneți-mi, vă rog, ce psihologie mă sfătuiți să citesc ? — începu el o discuție înaltă, încrețindu-și tare nasul.

— Pentru ce anume ?

— Pentru că nu se poate să fii învățător, dacă nu cunoști psihologie. Inainte de a învăța carte pe un băiețel, trebuie să-i cunosc sufletul.

I-am răspuns atunci că e prea puțin să citești un manual de psihologie pentru ca să cunoști sufletul unui băiețel și că pe deasupra o psihologie, pentru un pedagog care nu și-a însușit încă metoda de a-i învăța pe copii să citească, să scrie și să socotească, ar fi un lux tot atît de mare, ca de pildă matematicile superioare. Alexandr Ivanîci încuviință numaidecît vorbele mele și începu să-mi spună cît de grea și plină de răspunderi este meseria de învățător și cît de anevoie poți stîrpi din sufletul unui copil, pornirea către rău și su-

perstiţii, a-l face să gîndească cinstit, numai cu capul lui, a-i inspira credinţa cea adevărată, idei sănătoase despre libertate, individualitate şi cîte altele. I-am răspuns şi la asta nu mai ştiu ce şi el încuviinţă din nou. În general, Alexandr Ivanîci încuviinţa foarte repede tot ce-i spuneam. Se vede că „lucrurile deştepte“ nu erau prea temeinic aşezate în capul lui.

În tot timpul, pînă la plecarea mea, am hoinărit împreună prin împrejurimile mînăstirii, căutînd să ne ţinem de urît unul altuia şi să scurtăm ziua aceea lungă şi călduroasă. Alexandr Ivanîci se ţinea după mine pas cu pas ; că s-o fi legat cu adevărat de mine, că i-o fi fost frică de singurătate, numai dumnezeu ştie ! Îmi amintesc că am stat pe urmă amîndoi sub o tufă de salcîm galben, într-una din grădiniţele mînăstirii, răspîndite pe tot povîrnişul.

— Peste două săptămîni plec de aici, — mi-a zis el.

— Va fi şi timpul.

— Ai să faci drumul pe jos ?

— De aici şi pînă la Slaviansk o să merg pe jos ; de acolo o să iau trenul pînă la Nikitovka. De la Nikitovka porneşte o ramură a căii ferate a Doneţului. Am să urmez această ramură pe jos, pînă la Haţepetovka, iar de acolo o să mă ducă pe degeaba un conductor pe care-l cunosc mai demult.

Mi-am amintit numaidecît de stepa goală şi pustie dintre Nikitovka şi Haţepetovka şi mi l-am închipuit pe Alexandr Ivanîci păşind prin această stepă, cu toate îndoielile lui, cu dorul de meleagurile de baştină şi cu teama de singurătate, care-l chinuia... El îmi citi pe faţă gîndurile triste şi oftă.

— Surioara mea cred că s-a măritat demult ! — gîndi el cu voce tare şi îndată, vrînd să scape de cugetări chinuitoare, îmi arătă vîrful stîncii şi zise : — De pe piscul de colo se vede Iziumul.

În timp ce ne plimbam pe deal, Alexandr Ivanîci păţi ceva destul de neplăcut : se împiedică pesemne, pentru că îşi rupse pantalonii de pînză şi-i căzu una din tălpi.

— Pss !... — făcu el, strîmbîndu-se şi scoţîndu-şi gheata din care ieşi la iveală piciorul gol. — Ce ghi-

nion !... Dacă aţi şti cîte greutăţi mă aşteaptă din pricina asta, cîte greutăţi care... Da !

Apoi răsuci multă vreme gheata în mînă, de parcă nu-i venea să creadă că talpa e pierdută pentru totdeauna, şi în tot acest timp strîmbă din nas, oftă şi plescăi din buze. Aveam cu mine în geamantan o pereche de pantofi cam vechi, ce e drept, dar după ultima modă, cu vîrfuri ascuţite şi cu şireturi ; îi luam de obicei pentru orice întîmplare şi-i puneam numai cînd era umezeală. Odată întorşi în odaia noastră, am pregătit o frază mai diplomatică şi l-am rugat să primească pantofii. El i-a primit şi mi-a spus cu multă demnitate :

— V-aş mulţumi, dar ştiu că socotiţi vorbele de mulţumire drept o prejudecată.

Vîrfurile ascuţite ale pantofilor, precum şi şireturile îl mişcară adînc, ca pe un copil, şi îl făcută chiar să-şi schimbe planurile.

— O să mă duc la Novocerkassk nu peste două, ci peste o săptămînă, — cugetă el cu voce tare. — In pantofii ăştia n-o să-mi fie ruşine să mă arăt în faţa naşului meu. La drept vorbind, nu vroiam să plec de aici numai pentru că nu prea sînt îmbrăcat cum se cuvine...

Cînd veni vizitiul să-mi ia geamantanul, intră în odaie şi un poslușnic cu o faţă plăcută şi puţin batjocoritoare ; vroia să mături. Alexandr Ivanîci începu deodată să se grăbească, se fîstîci şi îl întrebă cu sfială :

— Să rămîn aici, ori să trec altundeva ?

Nu îndrăznea să ocupe de unul singur o odaie întreagă şi se ruşina, pesemne, că trăieşte din mila mînăstirii. Ii venea tare greu să se despartă de mine ; ca să îndepărteze cît se poate mai mult clipa singurătăţii, îmi ceru îngăduinţa să mă petreacă puţin.

Drumul de la mînăstire, săpat în dealul văros, greu de urcat, ducea în sus, aproape în spirală, trecînd peste rădăcinile pinilor mohorîţi, cu frunţile plecate... Mai întîi, pieri în vale Donetul, după el curtea mînăstirii, cu miile de oameni, apoi acoperişurile verzi... Şi pentru că urcam mereu, mi se părea că toate cele pomenite se cufundaseră într-o groapă. Crucea de pe turla biseri-

cii, încinsă ca de pălălăi de razele soarelui gata să asfinţească, scînteie o clipă în prăpastie, apoi pieri şi ea. Rămaseră doar pinii, stejarii şi drumul alb. Dar iată că trăsura ajunse în sfîrşit într-un cîmp neted şi totul rămase jos, mult în urmă... Alexandr Ivanîci sări din trăsură, îmi zîmbi trist, se uită pentru cea din urmă oară la mine, cu ochii lui de copil, şi porni la vale, ascunzîndu-se pentru totdeauna privirilor mele...

Tot ce am văzut şi am trăit la „Sfîntul Munte“ începea să fie doar o amintire; aveam acum în faţa ochilor alte privelişti: cîmpul întins, depărtările cenuşii-alburii, crîngul de lîngă drum, dincolo de care se întrezărea o moară de vînt, nemişcată, ce părea că moare de urît, pentru că din pricina sărbătorii oamenii nu-i îngăduiau să dea din aripi...

TATAL

— La drept vorbind, sînt cam aburit... Iartă-mă! In drum spre tine, am trecut pe la o bodegă şi am băut două sticluţe... din pricina căldurii. Că e o zăpuşeală, frate!

Bătrînul Musatov scoase din buzunar o cîrpă cu care îşi şterse faţa rasă de beţiv.

— Am venit doar pentru o clipă la tine, Borenka, îngeraşule, — urmă el, fără să-şi privească fiul în ochi. — Am cu tine o treabă foarte însemnată. Iartămă! Poate că te stingheresc. N-ai putea să-mi dai pînă marţi zece ruble? Ştii, încă de ieri trebuia să plătesc chiria, şi banii... i-ai de unde nu-i! N-am o leţcaie, măcar de m-ar tăia cineva!

Tînărul Musatov ieşi din odaie fără să scoată o vorbă şi se sfătui în şoaptă, după uşă, cu gazda vilei şi cu colegii cu care stătea laolaltă. Cam peste trei minute se întoarse îndărăt şi-i întinse tatălui său o hîrtie de zece ruble, tot fără să scoată o vorbă. Bătrînul o luă cu nepăsare şi, fără să se uite măcar la hîrtie, o vîrî în buzunar şi spuse:

— *Merci!* Şi tu cum o duci? Nu te-am văzut demult.

— Da, demult! De la paşte!

— De vreo cinci ori m-am gîndit să vin la tine, dar n-am avut vreme. Ba una, ba alta... Treburi pînă peste cap! Dealtfel, mint!... Tot ce ţi-am spus sînt minciuni. Tu să nu mă crezi, Borenka! Ţi-am spus că marţi îţi

întorc cele zece ruble. Nici asta să n-o crezi. Să nu crezi nici o vorbă de-a mea. Şi n-am avut nici o treabă. Mi-a fost lene, am băut şi mi-e şi ruşine să ies pe stradă cu hainele astea. Iartă-mă, Borenka! Ţi-am trimis de vreo trei ori o fetişcană după bani şi ţi-am scris scrisori care să te înduioşeze. Pentru bani, mulţumesc! Dar scrisorilor să nu le dai crezare: sînt minciuni! Mi-e ruşine să te storc de bani, îngerul meu! Ştiu foarte bine că abia o scoţi la capăt şi că te hrăneşti ca vai de lume. Dar aşa-s eu, obraznic, şi n-ai ce-i face! Un obraznic fără pereche! Bun de arătat la panoramă!... Tu să mă ierţi, Borenka! Iţi spun toate astea pe şleau, pentru că nu pot privi cu nepăsale chipul tău de înger.

O clipă tăcură amîndoi. Apoi bătrînul oftă din adînc şi spuse:

— N-ai vrea să mă cinsteşti cu o bere?

Fiul ieşi tăcut şi îndată se auziră iar de după uşă şoapte înăbuşite. Ceva mai tîrziu, cînd sosi berea, bătrînul se învioră la vederea sticlei şi îşi schimbă dintr-o dată felul de a vorbi.

— Am fost deunăzi la curse, frăţioare, — povesti el, făcînd ochii mari. — Eram trei şi am luat cu toţii un bilet de trei ruble, de la totalizator... Am jucat pe Isteţul. Dumnezeu să-i dea sănătate Isteţului nostru! Am cîştigat fiecare cîte treizeci şi două de ruble, pentru o rublă de-a noastră. Nu pot trăi fără curse, frate. E o distracţie onorabilă! Muierea mea îmi trage de fiecare dată cîte o chelfăneală zdravănă, pentru curse, dar eu tot mă duc. Imi place şi gata socoteala!

Boris, un tînăr bălai, cu faţa tristă şi nemişcată, se plimba prin odaie, fără să facă vreun zgomot, şi asculta tăcut. Cînd bătrînul îşi întrerupse o clipă povestirea, ca să-şi dreagă vocea, se apropie de el şi zise:

— Acum cîteva zile mi-am cumpărat nişte pantofi, tată. Dar nu-mi vin bine. Sînt prea strîmţi pentru mine. Nu vrei să-i iei tu? O să ţi-i las mai ieftin.

— Asta se poate, — încuviinţă bătrînul cu o strîmbătură. — Dar îţi plătesc preţul întreg. Nici un ban mai puţin.

— Bine! Deocamdată ţi-i dau aşa! Îmi plăteşti mai tîrziu.

Fiul se aplecă şi trase de sub pat o pereche de pantofi noi. Tatăl îşi scoase cizmele greoaie, roase, împrumutate pesemne, şi încercă pantofii.

— Îmi vin tocmai bine! — zise el. — Atunci, ne-am înţeles. Ii iau eu. Marţi, cînd primesc pensia, îţi trimit banii. Dealtfel, mint, — urmă el, întorcîndu-se iar la tonul jalnic de mai înainte. — Şi totalizatorul e o minciună şi pensia la fel. Dar şi tu mă minţi, Borenka... Crezi că nu simt că o faci din mărinimie? Iţi citesc în suflet, ca-n palmă! Pantofii îţi sînt prea strîmţi, pentru că sufletul îţi e larg. Ah, Borea, Borea! Toate le văd, toate le înţeleg!

— Te-ai mutat într-o locuinţă nouă? — îl întrerupse fiul, ca să schimbe vorba.

— Da, m-am mutat, frate. In fiecare lună mă mut. Muierea mea, cu firea pe care o are, nu poate să stea multă vreme în acelaşi loc.

— Te-am căutat la locuinţa veche; voiam să te poftesc să stai cu mine, la vilă. Cu sănătatea pe care o ai, ţi-ar fi făcut bine aerul curat.

— Ei, asta-i! — făcu bătrînul dînd a lehamite din mînă. — N-o să mă lase muierea şi apoi... nici eu nu vreau. De zeci de ori aţi încercat voi toţi să mă scoateţi din groapa asta, ba chiar am încercat şi eu să ies din ea, dar praf s-a ales din încercările noastre. Las-o baltă! Tot în groapă mi-e dat să şi crăp. Uite şi acum, de pildă! Stau aici cu tine, mă uit la chipul tău de înger, dar simt că mă trage aţa acasă, în groapă. Se vede că aşa mi-a fost scris. Gîndacul de bălegar nu-l poţi ademeni să stea pe-un trandafir. Nu! Dar... e timpul să plec, frăţioare. Se-ntunecă.

— Atunci aşteaptă o clipă; merg să te petrec. Am şi eu treabă în oraş.

Amîndoi, bătrînul şi tînărul, îşi puseră pardesiurile şi ieşiră. Ceva mai tîrziu, cînd se urcară într-o birjă, se întunecase deabinelea şi ferestrele caselor se luminau una cîte una.

— Te-am stors de bani, Borenka! — bombăni tatăl. — Bieţii mei copilaşi! Ce nenorocire trebuie să fie

un tată ca mine! Borenka, îngeraşule! Nu pot să mint cînd mă uit în ochii tăi. Iartă-mă!... Doamne, dumnezeule, pînă unde merge obrăznicia mea! Doar acum cîteva clipe ţi-am stors iar nişte bani, te fac de rîs cu mutra mea de beţivan, pe fraţii tăi îi storc de asemenea de bani şi-i fac de rîs, dar să mă fi văzut ieri!! De ce ţi-aş ascunde-o, Borenka? S-au adunat ieri la muierea mea vecinii şi alte secături de tot soiul, iar eu m-am îmbătat împreună cu ei şi am început să vă ocărăsc cum e mai rău, pe voi, copilaşii mei! Vă ocăram şi mă plîngeam cum că m-aţi părăsit! Vroiam — vezi mata — să-nduioşez toate muierile acelea bete, spunîndu-le că sînt un tată nenorocit. Aşa fac eu totdeauna: cînd vreau să-mi ascund păcatele, arunc toată vina pe bieţii mei copii nevinovaţi. Dar ţie, Borenka, nu pot să-ţi ascund nimic şi nici de mînţit nu pot să te mit. Mergeam spre tine ţanţoş şi îngîmfat, dar de cum ţi-am văzut blîndeţea şi bunătatea nemărginită, mi s-a lipit limba de cerul gurii şi mi s-a trezit conştiinţa.

— Lasă asta, tată! Hai să vorbim mai bine despre altceva.

— Ce copii am eu, maică precistă! — îi dădu înainte bătrînul, fără să-şi asculte feciorul. — Ce comoară mi-a dat bunul dumnezeu! De copii ca voi nu trebuia să am parte eu, un netrebnic, ci un om adevărat, cu suflet mare şi simţire! Eu nu sînt vrednic de voi!

Bătrînul îşi scoase şapca mică, cu un năsturaş în vîrf, şi-şi făcu de cîteva ori cruce.

— Mulţumescu-ţi ţie, doamne! — oftă el uitîndu-se în jur, de parcă ar fi căutat o icoană. — Sînteţi nişte copii minunaţi, rari! Trei feciori am, şi toţi trei ca unul! Nu beau, sînt toţi cu scaun la cap, îşi văd de treabă... şi ce deştepţi! Birjar, ştii tu ce deştepţi sînt?! Numai Grigori are atîta minte cît ar ajunge pentru zece! Ştie şi franţuzeşte, ştie şi nemţeşte... iar cînd începe să vorbească, apoi nu-l întrece nici un avocat! Stai şi-l asculţi cu gura căscată... Copilaşii mei, copilaşi! Parcă nici nu-mi vine să cred că sînteţi ai mei! Nu, nu cred! Tu Borenka, eşti un ade-

vărat mucenic! Te storc întruna de bani şi o să te mai storc... iar tu, mi-i dai întruna, deşi, ştii că banii tăi se duc pe altceva decît ar trebui. Dăunăzi ţi-am trimis scrisoarea aceea înduioşătoare în care îţi spuneam că sînt bolnav, dar toate nu erau decît minciuni. Banii îmi trebuiau pentru rom. Iar tu îmi dai mereu, pentru că nu vrei să mă superi. Toate astea le ştiu şi le simt. Şi Grişa e un mucenic. Joi m-am dus la el, frate, chiar la birou; eram beat, murdar, jerpelit... Şi trăsneam a rachiu, ca un butoi. M-am înfiinţat la dînsul, făcut de ţi-era mai mare dragul, şi am început să-i spun tot soiul de vorbe josnice... iar împrejur erau colegii lui, şefii, oamenii veniţi cu treburi la instituţie. L-am făcut de rîs pe toată viaţa. Dar dînsul... o clipă nu s-a ruşinat de mine! A pălit puţin, dar s-a apropiat de mine cu zîmbetul pe buze, de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic şi m-a prezentat chiar colegilor săi. Mai pe urmă, m-a petrecut pînă acasă şi nu mi-a spus o singură vorbă de dojană! De bani nu mai vorbesc! Îi cer mai mulţi chiar decît de la tine! Parcă frate-tău Saşa nu-i şi el un mucenic! S-a însurat, cum ştii, cu o fată de colonel, din lumea bună, a luat zestre... Parcă n-ar trebui să-i mai pese de mine. Dar dînsul, dimpotrivă! De cum s-a însurat, şi-a luat nevasta şi la cine crezi că a venit cel dintîi? La mine!... În groapa mea! Zău!

Un sughiţ de plîns îi tăie vorba, dar numaidecît după aceea bătrînul rîse iar.

— Şi parcă fusese un făcut! Chiar în ziua aceea mîncasem ridiche rasă cu cvas şi prăjisem peşte. Era o duhoare în casa noastră, să-ţi vină rău, nu alta! Eu zăceam beat, iar muierea mea cu mutra roşie ca focul a ieşit înaintea celor doi însurăţei... Într-un cuvînt, curată porcărie! Dar Şaşa nici n-a clipit din ochi.

— Da, Şaşa al nostru, e un om de ispravă, — răspunse Boris.

— Un om minunat! Dar voi toţi sînteţi nişte oameni de aur! Şi tu, şi Grişa, şi Saşa, şi Sonia! Eu vă scot sufletul, vă canonesc, vă fac de rîs în ochii lumii, vă storc de bani, dar în toată viaţa mea n-am

auzit de la voi nici o vorbă de dojană, n-am văzut la voi nici o privire piezişă. Şi măcar de-aş fi un tată bun! Că aşa... ptiu! Afară de rău, n-aţi avut altceva de la mine! Sînt un om pierdut, un om de nimic... Şi acum încă m-am potolit, slavă domnului! M-am mai domolit la fire! Dar înainte, cînd eraţi mici, eram dîrz, aveam caracter. De cîte ori spuneam sau făceam ceva, mi se părea că aşa e bine. Mă întorceam cîteodată noaptea de la club, beat turtă şi pornit pe ceartă, şi mă apucam s-o ocărăsc pe răposata maică-ta; ziceam că face cheltuieli nesăbuite. Şi dă-i şi dă-i, toată noaptea... Şi credeam că-i bine ce fac. Dimineaţa, după ce vă sculaţi voi şi vă duceaţi la şcoală, eu tot îmi mai arătam tăria de caracter. Am băgat-o în groapă, sărmana de ea, dumnezeu s-o ierte! Iar cînd se întîmpla să vă întoarceţi de la şcoală şi să mă găsiţi adormit, nu aveaţi voie să vă aşezaţi la masă pînă cînd nu mă sculam eu. La masă iar începea povestea. Cred că n-ai uitat! Ferească-l dumnezeu pe oricine de un asemenea tată! Vouă, dumnezeu v-a dat un astfel de părinte, ca să vă pună la încercare. Da! La încercare, ăsta-i cuvîntul! Şi trebuie s-o duceţi aşa, pînă la capăt, copilaşii mei! „Cinsteşte-l pe tatăl tău ca să trăieşti ani mulţi şi fericiţi!" Pentru răbdarea voastră poate că o să vă răsplătească dumnezeu cu o viaţă lungă. Opreşte, birjar!

Bătrînul sări din trăsură şi dădu fuga la bodega de-alături. Peste o jumătate de ceas se întoarse, mormăi ceva cu limba împleticită şi se aşeză în trăsură, alături de fiu-său.

— Dar Sonia unde o fi acum? — întrebă el. — Tot la pensîon?

— Nu! In mai a sfîrşit cu pensionul şi acum stă la soacra lui Saşa.

— Ia te uită! — se minună bătrînul. — Bravo, fată! Se cheamă că şi ea vă seamănă vouă, fraţilor ei! Ehei, Borenka! Unde-i sărmana maică-ta, ca să se bucure de voi?! Ia ascultă, Borenka! Sonia... ştie cum trăiesc eu? Ştie?

Boris nu răspunse. Vreo cinci minute tăcură amîndoi. Apoi bătrînul înăbuşi un sughiţ de plîns, îşi şterse ochii cu petecuţa lui şi zise:

— Tare mi-e dragă fata, Borenka! Că doar e singura mea fată! Iar la bătrîneţe nici că se poate o mîngiiere mai mare, decît o fată! Tare aş vrea s-o văd! Ce zici, s-ar putea, Borenka?

— Se-nţelege că da! Oricînd vrei!

— Zău? Dar ea o fi vrînd?

— Ce tot spui, tată? Sonia te-a căutat. A vrut neapărat să te vadă.

— Nu mai spune!... Dumnezeule, ce copii! Ce zici, birjar? Ajută-mă s-o văd, Borenka, dragul meu! Sonia e acum domnişoară mare, „delicates", „consume" şi altele de felul ăsta... de, ca-n lumea bună! Şi tare n-aş vrea să mă arăt în ochii ei, în starea asta ticăloasă. Să vezi tu, Borenka! Uite cum o să facem noi toată povestea asta! Vreo trei zile n-o să iau pic de spirt în gură, pentru ca mutra mea scîrboasă de beţiv să-şi mai vină în fire. Pe urmă o să vin la tine şi tu o să-mi dai pentru acel prilej vreo hăinuţă de-a ta, pe care vrei. O să mă rad, o să mă tund şi numai după aceea tu ai să te duci după ea şi ai s-o aduci la tine. E bine aşa?

— Bine!

— Opreşte, birjar!

Bătrînul se dădu iar jos din trăsură şi iar dădu fuga la bodegă. Pînă să-l ducă Boris acasă, mai coborî încă de două ori din trăsură şi, de fiecare dată, fiul îl aşteptă tăcut şi răbdător. Iar cînd îi dădură drumul trăsurii şi o luară bîjbîind prin curtea lungă şi murdară spre locuinţa „muierii", bătrînul luă deodată o înfăţişare grozav de ruşinată şi vinovată, mormăi sfios ceva de neînţeles şi plescăi din buze.

— Borenka, — zise el în cele din urmă cu un aer rugător. — Dacă muierea mea o să-ţi spună ceva, aşa... ştii tu... n-o lua în seamă şi... şi poartă-te cu ea, aşa, ştii, mai cumsecade. E cam necioplită şi înfiptă, dumneaei! Dar oricum, nu-i femeie rea. Bate în pieptul ei o inimă bună, o inimă caldă!

Curtea cea lungă se isprăvi şi Boris intră într-o tindă întunecată. Apoi scîrţîi o uşă, din casă veni un miros de bucătărie şi de fum de samovar şi se auziră voci tăioase. Trecînd din tindă, prin bucătărie, Boris nu văzu decît fum negru, o funie cu rufe întinse pe ea şi un coş de samovar prin crăpăturile căruia ieşeau mănunchiuri de scîntei aurii.

— Iată şi chilioara mea, — spuse bătrînul, aplecîndu-se şi intrînd într-o cămăruţă cu tavanul jos, grozav de încălzită din pricina bucătăriei de alături.

La masă şedeau trei femei şi se cinsteau. Cînd dădură cu ochii de musafir, schimbară între ele priviri şi încetară să mai mănînce.

— Ei, ai făcut rost ? — întrebă aspru una dintre ele, care era pesemne chiar „muierea".

— Am făcut, am făcut, — bîigui bătrînul. — Pofteşte, Boris, şi aşază-te la masă ! La noi aici, tinere, e fără fasoane... Trăim şi noi în simplitate.

Şi începu să se învîrtă fără rost, prin odaie. Îi era ruşine de fiul său şi în acelaşi timp vroia, pesemne, să se ţină „ţanţoş" faţă de femei, cum îi era obiceiul, şi să se arate ca un tată nefericit şi părăsit de copiii săi.

— Da, frate, tinere ! Noi trăim cum dă dumnezeu, fără fasoane, — îndrugă el. — Sîntem oameni simpli, tinere... Nu aruncăm praf în ochii oamenilor cum faceţi voi. Da... Nu bem rachiu ?

Una dintre femei (care nu bea de ruşine, pentru că era un străin la masă) oftă şi zise :

— Eu aş mai bea un păhărel din pricină de ciuperci... Ce mai ciuperci !... N-ai vrea să mai bei şi tot bei ! Ivan Gherasimîci, cinsteşte-l şi pe dumnealui ! Poate vrea un păhărel.

— Bea, tinere ! — spuse bătrînul, fără să se uite în ochii fiului. — Noi, frate, nu bem nici vin, nici lichior. Noi sîntem oameni simpli.

— Se vede că nu-i place cu noi ! — oftă „muierea".

— Nu-i nimic ! Las' că bea el un păhărel !

Ca să nu-şi supere tatăl, Boris goli tăcut un păhărel. Cînd aduseră samovarul, bău — tot fără să scoată o vorbă — cu o înfăţişare tristă şi numai ca

să-i facă plăcere bătrînului, două cești de ceai scîrbos. Tot tăcut, ascultă vorbele „muierii", care spunea pe ocolite că pe lumea asta sînt copii răi și nemiloși, care-și uită de părinții lor.

— Eu știu ce-i acum în capul tău! — spuse bătrînul amețit de băutură, care avea acum chef de vorbă, ca întotdeauna, la beție. — Tu îți spui că eu am căzut jos de tot, că m-am cufundat în noroi și că sînt vrednic de milă. După mine însă, viața asta simplă e mult mai bună decît viața ta, tinere. Nu sînt la cheremul nimănui și... n-am de gînd să mă umilesc... Nu pot să sufăr cînd mă privește vreun băiețandru cu milă...

După ce băură ceaiul, bătrînul se apucă să curețe o scrumbie pe care o presără apoi cu ceapă tăiată și puse atîta suflet în toate astea, că-i dădură pînă și lacrimile. Apoi vorbi iar despre totalizator, despre cîștiguri și despre nu știu ce pălărie de panama, pe care plătise, cică, în ajun, 16 ruble. Mințea cu aceeași poftă cu care mînca din scrumbie și bea rachiu. Fiul rămase cam un ceas în casa bătrînului, fără să rostească o vorbă, apoi se ridică și-și luă rămas bun.

— Nu îndrăznesc să te mai reții, — spuse falnic bătrînul. — Te rog să mă ierți, tinere, că trăiesc altfel de cum ai fi dorit dumneata.

Bătrînul se umfla în pene, pufăia cu demnitate și făcea cu ochiul femeilor.

— Drum bun, tinere! — zise el, petrecîndu-l pe Boris spre tindă. — „Atande"!

Dar în tindă, unde era întuneric, își lipi deodată obrazul de mîneca fiului și izbucni în lacrimi.

— Tare aș vrea s-o văd pe Soniușka! — șopti el. — Ajută-mă s-o văd, îngerașule! O să mă rad, o să-mi pun haina ta, o să-mi iau o înfățișare demnă... și o să tac în fața ei. Zău că o să tac!

Apoi aruncă o privire sfioasă înspre ușa de după care se auzeau vocile celor trei femei, își stăpîni lacrimile și spuse cu voce tare:

— Cu bine, tinere! „Atande"!

UN SFIRŞIT FERICIT

ŞEFUL de tren Stîcikin [1]) stătea de vorbă, într-una din zilele lui libere, cu Liubov Grigorievna, o cucoană voinică, dolofană, ca de vreo patruzeci de ani, peţitoare de meserie şi care mai mijlocea şi multe alte trebşoare, despre care se vorbeşte de obicei numai în şoaptă. Stîcikin, puţin cam tulburat, dar ca întotdeauna serios, aşezat şi cumpătat, umbla de colo pînă colo prin odaie, fumîndu-şi ţigara de foi şi spunea :

— Imi pare foarte bine de cunoştinţă. Semion Ivanovici mi-a vorbit de dumneata ca de cineva care poate să mă ajute într-o chestiune delicată şi foarte însemnată, de care atîrnă fericirea vieţii mele. Eu, Liubov Grigorievna, am 52 de ani, adică sînt la o vîrstă la care mulţi alţii au copii mari. Slujba mea e o slujbă bună. Avere mare n-am, e drept, dar pot să ţin şi să hrănesc pe lîngă mine o fiinţă iubită şi nişte copilaşi. Intre noi fie zis, în afară de leafă, mai am ceva părăluţe la bancă, pe care le-am strîns datorită vieţii mele cumpătate. Sînt om cu scaun la cap, nu beau, duc o viaţă tihnită şi chibzuită şi pot sluji drept pildă multora. Singurul lucru care-mi lipseşte e un cămin cald şi o tovarăşă de viaţă ; că aşa, trăiesc fără nici o plăcere de parcă aş fi cine ştie ce ungur nomad, care rătăceşte din loc în loc. N-am cu cine schimba

[1]) *Stîcica* — ciocnire, încăierare. (N. red. rom.)

o vorbă, cînd mă îmbolnăvesc, n-are cine să-mi dea un pahar cu apă şi aşa mai departe. In afară de aceasta, Liubov Grigorievna, omul însurat se bucură de mai multă cinstire în societate, decît un holtei... Sînt om cu carte, banii nu-mi lipsesc, dar dacă stai să te uiţi la mine dintr-un anume punct de vedere, cine sînt eu? Un burlac! Parc-aş fi preot catolic. Iaca pentru ce doresc nespus de mult să-mi pun, cum s-ar zice, pirostriile pe cap, adică să mă unesc printr-o căsătorie legitimă cu o persoană vrednică.

— Ţi-ai pus în gînd un lucru bun! — răspunse peţitoarea şi oftă.

— Sînt singur pe lume şi nu cunosc pe nimeni în oraşul ăsta. Unde să mă duc şi la cine să caut sprijin, dacă toţi cei din jur îmi sînt străini? Tocmai de aceea Semion Ivanovici m-a sfătuit să cer ajutorul unei persoane care se pricepe la treaba asta şi care şi-a făcut chiar o meserie din făurirea fericirii oamenilor. Te rog deci din suflet, Liubov Grigorievna, să mă rostuieşti şi pe mine. Cunoşti doar toate fetele de măritat din oraş şi cred că nu ţi-ar fi greu să mă căpătuieşti.

— Asta se poate...

— Cinsteşte-te, te rog frumos!...

Cu un gest ce trăda obişnuinţă, peţitoarea duse păhărelul la gură, îl goli pe nerăsuflate şi nici măcar nu clipi.

— Asta se poate, — repetă ea. — Şi cam ce fel de mireasă ţi-ai dori mata, Nikolai Nikolaici?

— Eu? Care o vrea soarta!

— Se-nţelege de la sine că aici hotărăşte soarta, dar totuşi fiecare are un gust al lui: unuia îi plac negruţele, altuia bălăioarele...

— Vezi matale, Liubov Grigorievna... — spuse Stîcikin, oftînd cu demnitate. — Sînt om cu scaun la cap şi am caracter. Pentru mine frumuseţea şi în general înfăţişarea vin în al doilea rînd. Pentru că ştii şi dumneata că nu tot ce străluce e aur! Iar cu o nevastă frumoasă ai de obicei multă bătaie de cap. După mine, la o femeie, lucrul cel mai de seamă nu e ceea ce se vede, ci dimpotrivă, ceea ce-i ascuns în ea, adică tre-

buie să aibă suflet şi alte multe însuşiri. Cinsteşte-te, rogu-te!... Fără îndoială că-i tare bine dacă nevasta e rotunjioară, dar ăsta nu e lucrul cel mai de seamă pentru fericirea căminului conjugal. Mai mult decît toate preţuieşte mintea. Dar... dacă stai să te socoteşti mai bine, o femeie nu prea are nevoie nici de multă minte, pentru că atunci începe să-şi ia nasul la purtare şi să stea să viseze la cine ştie ce idealuri. Fără carte, iarăşi nu se poate în zilele noastre; dar şi în privinţa asta există învăţătură şi învăţătură. Îţi face plăcere dacă nevasta o rupe pe franţuzeşte şi pe nemţeşte, se descurcă cum s-ar zice, pe diferite glasuri; e foarte plăcut, nu zic ba! Dar ce folos dacă nu ştie de pildă să-ţi coasă un bumb? Eu unul sînt om umblat prin şcoli şi pot spune că-s prieten la cataramă cu prinţul Kanitelin [1]) cu care vorbesc, uite-aşa, cum vorbesc acum cu dumneata, dar nu sînt sclifosit din fire. Mie-mi trebuie o fată mai simplă. Ştii la ce ţin mai mult decît la orice? Să mă stimeze şi să simtă că eu am făcut-o fericită.

— Se-nţelege!

— Buuun! Acum să vorbim despre lucruri ceva mai materiale... Una bogată nu-mi trebuie. N-o să fiu într-atîta de mişel ca să mă însor cu banii ei. Nu vreau să mănînc din pîinea nevestei. Vreau mai degrabă să mănînce ea dintr-a mea şi să simtă acest lucru. Dar nici una săracă nu-mi trebuie. Pentru că eu, deşi am bani, şi nu mă însor din interes, ci din dragoste, una săracă nu pot lua, pentru că ştii şi dumneata cît de scumpe sînt toate astăzi şi apoi... o să vină şi copiii.

— Putem face rost şi de una cu zestre, — răspunse peţitoarea.

— Cinsteşte-te, rogu-te!

Vreo cinci minute rămaseră tăcuţi. Apoi peţitoarea oftă din nou, îl privi cu coada ochiului pe şeful de tren şi-l întrebă:

— Ei, dar asta, cum să zic... pînă una alta, pentru sufleţelul matale de holtei, nu ţi-ar fi cu trebuinţă?... Mă rog... Avem marfă bună. O franţuzoaică sau o gre-

[1]) *Canitel* — tărăgăneală (N. red. rom.)

coaică. Şi una şi alta fac toate paralele, te rog să mă crezi!

Şeful de tren se gîndi o clipă şi răspunse:

— Nu, foarte mulţumesc! Şi acum, după ce am văzut din partea dumitale atîta bunăvoinţă, dă-mi voie să te-ntreb cît mi-ai lua pentru osteneala în privinţa miresii?

— Nu iau mult. Imi dai 25 de ruble şi o stofă de rochie, după cum e obiceiul, şi gata, sînt mulţumită... Pentru zestre însă, îmi dai separat. Zestrea-i altă socoteală.

Stîcikin îşi încrucişă braţele pe piept şi se adînci în gînduri. După ce cugetă aşa o vreme, oftă şi zise:

— E scump!

— Cum să fie scump, Nikolai Nikolaici? Inainte vreme cînd se făceau nunţi multe, luam şi noi mai ieftin; dar acum, care-i cîştigul nostru? Dacă punem mîna în lunile de frupt pe cîte două hîrtii de două zeci şi cinci, spunem bogdaproste! La drept vorbind, cîştigul nostru cel adevărat nu de la nunţi ne vine.

Stîcikin privi uluit la peţitoare şi ridică din umeri.

— Hmm! Cum adică? Cincizeci de ruble e puţin?

— Vezi bine! Inainte, se întîmpla uneori să cîştigăm şi peste o sută.

— Hmm!... Nu m-aş fi aşteptat defel ca dintr-o treabă ca asta să poţi cîştiga o sumă atît de frumuşică: cincizeci de ruble! Sînt bărbaţi care nu scot atîţia bani pe lună! Cinsteşte-te, rogu-te!

Peţitoarea dădu iar de duşcă păhărelul fără să clipească. Stîcikin o măsură tăcut din cap pînă-n picioare şi zise:

— Cincizeci de ruble... Asta face 600 de ruble pe an... Cinsteşte-te, rogu-te!... Păi cu asemenea venituri nu ţi-ar fi deloc greu, Liubov Grigorievna, să-ţi găseşti o partidă nimerită...

— Eu? — întrebă peţitoarea rîzînd. — Eu îs bătrînă...

— Ba nicidecum... Şi la stat eşti aşa, cum să zic... Şi faţa ţi-e albă şi plină... şi celelalte...

Peţitoarea se fîstîci. Stîcikin se fîstîci şi el puţin, dar se aşează alături de ea.

— Îţi spun eu că poţi să mai fii încă mult şi bine pe placul unui bărbat, — îi spuse el. — Şi dacă ai să-ţi găseşti un soţ liniştit, cumpătat şi strîngător, apoi cu leafa lui şi cu ce cîştigi dumneata, i-ai putea fi tare pe plac şi aţi trăi toată viaţa ca doi porumbei...

— Doamne fereşte! Ce tot spui acolo, Nikolai Nikolaici?

— Ce să spun? Nu spun nimic!...

Cîteva clipe rămaseră tăcuţi. Stîcikin îşi suflă zgomotos nasul, iar peţitoarea, cu obrajii îmbujoraţi, îi aruncă o privire sfioasă şi-l întrebă:

— Dar mata cît ai pe lună, Nikolai Nikolaici?

— Eu? 75 de ruble! Başca gratificaţiile... In afară de asta, îmi mai pică ceva bani de la lumînările de stearină şi... de la iepuri.

— Vînezi, care va să zică?

— Nu! Noi le zicem „iepuri" la călătorii care merg fără bilete.

Şi iar tăcură. Apoi Stîcikin se ridică şi, tulburat, începu să umble prin odaie.

— Eu nu caut nevastă tînără, — zise el. — Sînt om în vîrstă şi mi-ar trebui o soţie aşa... cum ai fi dumneata, de pildă... aşezată, serioară... şi cam tot aşa de durdulie...

— Doamne fereşte! Ce-ţi trece prin minte!... — chicoti peţitoarea, ascunzîndu-şi în batistă faţa stacojie.

— La ce-am mai sta pe gînduri? Dumneata îmi eşti pe plac şi însuşirile dumitale mi se par foarte potrivite. Iar eu sînt om cu scaun la cap, nu beau... şi dacă-ţi sînt şi eu pe plac, ce ne trebuie mai mult? Dă-mi voie să-ţi cer mîna!

Peţitoarea lăcrimă puţin, apoi izbucni în rîs şi, ca semn că îi primeşte cererea, ciocni cu el un păhărel.

— Şi acum, — spuse fericitul şef de tren, — acum dă-mi voie să-ţi spun pe larg cum aş vrea eu să te porţi şi ce viaţă aş vrea să duci, alături de mine... Sînt un om serios, cumpătat, cu greutate. Am despre toate lucrurile părerile mele, bine cumpănite şi doresc ca şi nevasta mea să fie serioasă şi să-i intre bine în cap

că eu am făcut-o fericită şi că sînt pentru ea cel mai de seamă dintre oameni.

Stîcikin trase adînc aerul în piept, se aşeză şi începu să-i povestească cu de-amănuntul logodnicei sale părerile lui asupra vieţii de familie şi asupra îndatoririlor unei soţii.

IN MAGAZIE

ERA trecut de nouă seara. Vizitiul Stepan, portarul Mihailo, nepoţelul vizitiului Aleoşka — venit din sat ca să stea citeva zile cu bunicul său — şi Nikandr, un bătrîn de 70 de ani, care se abătea în fiecare seară pe la curtea boierilor ca să vîndă scrumbii, şedeau în jurul unui felinar, într-o magazie mare de trăsuri şi jucau cărţi : „de-a regele“. Prin uşa larg deschisă a magaziei se vedea toată curtea, casa mare boierească, poarta, becurile şi căsuţa slugilor de la curte. Totul era cufundat în întuneric şi numai cele patru ferestre ale aripei locuite de boieri erau puternic luminate. Umbrele trăsurilor şi ale săniilor, cu hulubele ridicate în sus, se aşterneau de la pereţi înspre uşă, se încrucişau cu umbrele jucătorilor şi a felinarului şi tremurau uşor... Dincolo de peretele subţire care despărţea magazia de grajd, se mişcau caii. Mirosea a fîn, iar Nikandr, bătrînul, răspîndea un miros neplăcut de scrumbii.

Portarul ieşi „regele“ ; îşi luă o poză — după părerea lui — demnă de un rege, îşi suflă zgomotos nasul într-o batistă mare, roşie, cu pătrăţele, şi zise :

— Acum, dacă vreau, pot să vă tai şi capetele.

Aleoşa, un băieţel ca de vreo opt ani, bălai cu plete lungi, demult netunse, căruia îi lipseau doar două levate pentru a fi „rege“, îl măsură cu o privire piz-

mașă și supărată. Apoi se încruntă, se bosumflă și zise :

— Stai că știu eu cum să te prind mai bine, moșule! — și după ce se uită o vreme gînditor la cărți, urmă : — Eu așa zic, că dama de tobă e la mata.

— Haide, prostuțule ! Ce te gîndești atîta ? Pune cartea !

Aleoșa puse nehotărît pe masă valetul de tobă. In clipa aceea, se auzi de afară clopoțelul.

— Naiba să te ia... — bombăni portarul ridicîndu-se. — Rege nerege, trebuie să mă duc să deschid poarta.

După o vreme, cînd se întoarse iar în magazie, Aleoșa era „prinț", vînzătorul de scrumbii „soldat", iar vizitiul „mujic".

— Se vede că lucrurile stau prost, — spuse portarul, așezîndu-se pe locul său și reluînd jocul. — Doctorii au plecat. Nu l-au putut scăpa.

— Cum să poată ? Se vede treaba că i-au răscolit doar creierii și atîta. Dacă glonțul a nimerit în cap, ce să mai facă doctorii ?...

— Zace întruna, fără simțire, — urmă portarul. — Eu cred că o să-și dea sufletul. Nu mai trage cu coada ochiului în cărțile mele, Aleoșka, țîncule, că-ți rup urechile ! Și uite așa : de-abia au ieșit doctorii, că au și intrat tata și mama... Abia acum au sosit. Dar ce bocete ! Ce țipete ! Doamne ferește ! Cică atîta fiu au avut și ei !... Jale mare !

Toți, afară de Aleoșka, prea cufundat în jocul de cărți, se uitară la ferestrele viu luminate ale casei.

— Mîine, mi-au spus să mă duc la poliție, — zise portarul. — Au să mă întrebe acolo cum a fost... dar eu ce știu ? Parcă am văzut ceva ?! M-a chemat dînsul azi dimineață, mi-a dat o scrisoare și mi-a zis : „Du-te, cică, și pune-o la cutie !" Și avea ochii plînși. Nevasta și copilașii nu erau acasă. Ieșiseră să se plimbe... Și pînă m-am dus cu scrisoarea ceea, dumnealui și-a descărcat arma drept în tîmplă. Cînd m-am întors, bucătăreasa bocea cît o ținea gura.

— Mare păcat a săvîrșit, — făcu bătrînul cu vocea lui spartă și clătină din cap. — Mare păcat !

— Asta de prea multă învățătură, — spuse portarul, trăgînd cărțile înspre el. — I s-a întunecat mintea. Uneori ședea nopți întregi și scria... Haide, „mujicule", e rîndul tău! Dă cartea!... A fost un boier bun. Avea fața albă, părul negru și era înalt de statură!... Cît a stat aici, s-a dovedit a fi tare cumsecade.

— Cică vina ar purta-o o muiere, — răspunse vizitiul, bătînd cu un nouă de atu, popa de tobă. — A îndrăgit, cică, nevasta altuia și a lăsat-o în părăsire pe a lui. De! Se întîmplă!

— Uite-l pe „rege" ce isprăvi face! — zise portarul.

In clipa aceea răsună iar clopoțelul. „Regele" care făcea „isprăvi" scuipă înciudat înlături și ieși din magazie. In casă, în fața geamurilor, se mișcară mai multe umbre — ai fi zis că sînt perechi la dans. Afară se auziră voci pline de neliniște și răsunară pași grăbiți.

— Se vede că iar s-au întors doctorii, — făcu vizitiul. — O să cadă da-npicioarele Mihailo al nostru...

Deodată văzduhul fu sfîșiat de un țipăt prelung și jalnic, care se stinse numaidecît. Aleoșa ridică ochii speriați la bunicul său, la vizitiu, apoi se uită înspre ferestrele casei și spuse:

— Ieri m-a văzut lîngă poartă și m-a mîngîiat pe cap. „De unde ești tu, băiețașule", m-a întrebat dînsul. Bunicule, cine a țipat așa de tare?

Moșul nu-i răspunse și potrivi lumina felinarului.

— S-a sfîrșit cu el, — spuse dînsul după o clipă de tăcere și căscă. — Și cu el s-a sfîrșit, și cu copilașii lui. O să rămînă pătați de rușine pentru tot restul zilelor.

Portarul se întoarse și se așeză lîngă felinar.

— Și-a dat duhul, — spuse și dînsul. — Au trimis după bătrînele de la azil.

— Dumnezeu să-l ierte și veșnică pomenire! — șopti vizitiul și-și făcu semnul crucii.

Aleoșka își făcu și el numaidecît semnul crucii, după pilda bunicului său.

— Nu se cade să pomenești pe unul ca el, — spuse vînzătorul de scrumbii.

— De ce?

— Așa, că-i păcat!

— Are dreptate, — încuviinţă şi portarul. — Sufletul lui se duce acum drept în iad, la necuratu'...

— Da, e păcat! — repetă vînzătorul de scrumbii. — Cei de soiul lui nu trebuie nici îngropaţi, nici pomeniţi în rugăciuni, ci lăsaţi aşa, ca un stîrv, fără pogrebanie.

Bătrînul îşi trase şapca pe cap şi se ridică.

— Cucoana noastră, ghinerăleasa, a păţit la fel, — zise el, trăgîndu-şi şi mai tare şapca peste ochi; — era pe vremea iobăgiei. Mezinul ei şi-a tras un foc de pistol drept în gură... tot de prea multă minte. Legea spune că unul care-şi ia zilele trebuie să fie îngropat fără popi, fără prohod şi dincolo de uluca ţintirimului. Dar cucoana, ca să nu-i iasă vorbe de ocară, mitui oamenii legii şi pe doftori şi dînşii îi dădură la mînă un zapis, cum că fiul ei a făcut ce-a făcut cînd a zăcut fără cunoştinţă, bolnav de cap. Cu bani poţi face orice. Şi l-au îngropat, care va să zică, cu popi, după toate datinele, ba a mai cîntat şi muzica. Mormîntul i l-au făcut sub lespedea bisericii, pentru că răposatul ghinărar a ctitorit acea biserică şi neam de neamul lui zace sub lespedele ei. Numai ce să vedeţi, fraţilor! Trece o lună, trec două, şi nu se întîmplă nimic. Dar într-a treia vine o slugă la cucoană şi-i spune că o caută paznicii bisericii. „Ce-or fi vrînd" ? se întreabă cucoana. Cînd i-au adus în faţa ei, paznicii au căzut în genunchi: „Nu-i chip, cică, cinstită cucoană, să ne mai facem slujba... Caută-ţi alţi strajnici, iar pe noi, fă-ţi milă şi pomană şi lasă-ne la vetrele noastre". „Da' ce s-a întîmplat ?" „Nu mai putem", zic paznicii, „nu mai putem şi gata. Feciorul domniei-tale plînge sub lespedea bisericii cîtu-i noaptea de lungă".

Aleoşka tresări şi îşi lipi obrazul de spatele vizitiului, ca să nu mai vadă în faţa ochilor geamurile luminate.

— Dintru început, cucoana nici n-a vroit să audă, — urmă bătrînul. — Toate astea, zice, vă vin din pricină că sînteţi mujici proşti şi vi se năzare. Un mort nu poate să plîngă. Mai trece o bucată de vreme şi paznicii vin iar la dînsa, dar de data asta cu dascălul. Se vede treaba că şi dascălul auzise cum plînge mor-

tul. Dacă a văzut şi a văzut ghinerăleasa că se îngroaşe gluma, s-a închis cu paznicii în iatacul ei şi le-a zis: „Iaca 25 de ruble, dragii mei. Iar voi să-mi dezgropaţi încetişor şi tiptil feciorul, în miez de noapte, ca să nu vă vadă şi să nu vă simtă nimeni, şi îngropaţi-mi-l dincolo de uluca ţintirimului". Şi trebuie că le-a mai dat şi cîte un păhăruţ... Iar paznicii i-au făcut pe voie. Piatra de mormînt, cu slova scrisă pe ea, a rămas în biserică, pînă în ziua de astăzi; dar feciorul ghinărarului zace dincolo de uluca ţintirimului... Doamne, dumnezeule, iartă-ne pe noi păcătoşii! — oftă bătrînul. — In tot anul este o singură zi cînd îi dezlegat să te rogi pentru alde ăştia: în sîmbăta Rusaliilor... Nici cerşetorilor nu se cade să le dai de pomană pentru sufletul lor, că-i păcat. Numai păsărelelor poţi să le arunci pîine pentru pomenirea păcătoşilor. Iaca de ce cucoana, la fiece trei zile, ieşea la răscruce de drumuri şi hrănea păsărelele. Dar într-o zi, a răsărit ca din senin, la acea răscruce, un cîine negru, s-a repezit la pîine, a apucat-o şi pe-aci ţi-e drumul... Se-nţelege ce fel de cîine a fost acela. Cinci zile după acea întîmplare, ghinerăleasa a umblat năucă, fără să bea, fără să mănînce... Umbla prin grădină şi cădea deodată în genunchi... se ruga, se ruga fierbinte... Şi acum vă las cu bine, fraţilor. Dumnezeu şi maica domnului să vă aibă în pază! Haide, Mihailuşka! Vin' de-mi deschide poarta!

Bătrînul şi portarul ieşiră din magazie. Vizitiul şi Aleoşka ieşiră şi dînşii ca să nu stea singuri.

— A trăit omul şi acum, gata... s-a dus! — făcu vizitiul, cu ochii la geamurile luminate, prin faţa cărora treceau mereu umbre. — Incă azi dimineaţă a umblat pe aici prin curte şi acum zace fără suflare.

— O să vină vremea şi o să murim şi noi, — răspunse portarul, plecînd cu bătrînul, şi se pierdură amîndoi în întunecimea nopţii.

Vizitiul, urmat de Aleoşka, se apropie sfios de geamurile luminate. O doamnă cu chipul foarte palid şi nişte ochi mari, plînşi, şi un bărbat cu părul alb şi faţa plăcută puneau, una lîngă alta, două mese de cărţi de joc; vroiau pesemne să aşeze mortul pe ele. Stofa verde a meselor mai păstra încă urme de cifre

scrise cu cretă. Bucătăreasa, care bocise dimineaţa în curte, stătea căţărată pe un scaun, în vîrful picioarelor, şi căuta să acopere cu un cearşaf, oglinda din odaie.

— Ce fac ei acolo, bunicule? — întrebă Aleoşa în şoaptă.

— Se pregătesc să aşeze mortul pe mese, — răspunse bătrînul. — Hai la culcare, băiatule. E tîrziu.

Vizitiul şi Aleoşka se întoarseră în magazie, îşi făcură rugăciunea şi se descălţară. Stepan se culcă pe jos într-un colţ, iar Aleoşka într-o sanie. Uşa magaziei era închisă; mirosea pătrunzător o feştilă de curînd stinsă. Dar nu trecu mult şi Aleoşka înălţă capul şi se uită în jur; prin crăpăturile uşii pătrundea lumina celor patru ferestre ale boierilor.

— Mi-e teamă, bunicule! — spuse copilul.

— Dormi, dormi, băiatule!...

— Mi-e teamă, n-auzi?

— De ce să-ţi fie teamă, ştrengarule?

Cîteva clipe rămaseră tăcuţi.

Deodată, Aleoşka sări din sanie, plîngînd cu hohote, şi se repezi la bunic.

— Ce-i cu tine? Ce-ai păţit? — întrebă vizitiul cu glas speriat şi se ridică.

— Plînge!

— Cine plînge?

— Mi-e teamă, bunicule!... N-auzi?

Vizitiul ciuli urechile.

— Plîng cei din casă, — zise el. — Asta-i, prostuţule! Le pare rău după răposat şi de aceea plîng.

— Vreau acasă, în sat... — urmă băiatul, plîngînd cu sughiţuri şi tremurînd din tot trupul. — Să mergem în sat la noi, bunicule! La mama! Să mergem, bunicule dragă! Dumnezeu o să te răsplătească pentru asta...

— Tare prostuţ mai eşti! Haide, taci, taci!... Potoleşte-te. O să aprind îndată felinarul... prostuţule!

Vizitiul găsi pe dibuite chibriturile şi aprinse felinarul, dar lumina nu-l potoli pe Aleoşka.

— Să mergem în sat la noi, bunicule! — se ruga el plîngînd întruna. — Mi-e frică aici... Aoleeeo, ce

frică mi-e ! La ce bun mi-ai scris răvaş ca să vin aici, la tine, răule ?

— Cine-i rău ? Se poate oare să-i spui bunicului tău vorbe de ocară ? Ai să mănînci bătaie.

— Bate-mă, bunicule ! Bate-mă ca pe un cîine, dar du-mă la mămuca ! Fă-ţi pomană cu mine !...

— Linişteşte-te, nepoate ! Potoleşte-te ! — îi şopti vizitiul mîngîios. — Nu-ţi fie teamă !... Că şi mie mi-e teamă... Roagă-te lui dumnezeu.

Uşa se deschise scîrţîind şi prin ea apăru capul portarului.

— Nu dormi, Stepane ? — întrebă dînsul. — Mie nu mi-e dat să închid ochii toată noaptea. — Parcă văd că mereu o să închid şi o să deschid poarta... Tu de ce plîngi, Aleoşka ?

— De frică ! — răspunse vizitiul în locul copilului.

Văzduhul fu iar sfîşiat de un strigăt prelung şi dureros.

— Bocesc, — zise portarul. — Biata mamă nu-şi crede ochilor... Se omoară de atîta jale, săraca !

— Şi taică-său e aici ?

— Şi dînsul... Dar tatăl se ţine bine : stă într-un colţ şi tace. Pe copilaşi i-au dus la nişte rude. Ce zici, Stepane ? Jucăm popa prostu' ?

— De ce nu ? — încuviinţă vizitiul, scărpinîndu-se. — Tu Aleoşka du-te de te culcă. Mîine, pomîine, o să fii flăcău de însurat şi plîngi ! Mai mare ruşinea ! Hai, du-te de te culcă, nepoate...

De cînd venise portarul, Aleoşka se mai liniştise ; cu paşi şovăitori el se îndreptă spre sanie şi se culcă. Dar pînă să-l fure somnul, auzi mereu :

— Te bat de te rup, — zicea bunicul său.

— Şi eu te bat de te rup... — îi întorcea vorba portarul.

Se auzi clopoţelul, uşa se deschise scîrţîind ; părea că zice şi ea „te bat de te rup". Aleoşka îl visă pe boier şi, îngrozit de privirea ochilor lui, sări ca ars şi începu să plîngă, dar văzu că afară se făcuse lumină, că e dimineaţă, că bunicul lui doarme sforăind şi magazia nu îi mai păru defel plină de spaime.

ZINOCIKA

MAI mulţi vînători înnoptaseră într-o izbă ţărănească, aşternută cu fîn proaspăt. Prin ferestrele căsuţei pătrundeau razele lunii, de pe uliţă răzbăteau tînguirile unei armonici, iar fînul răspîndea o mireasma dulce, uşor tulburătoare. Vînătorii vorbeau despre cîini, despre femei, despre cea dintîi iubire, despre becaţe. După ce bîrfiră îndeajuns pe socoteala tuturor cucoanelor cunoscute şi îşi povestiră unul altuia peste o sută de anecdote, cel mai gras dintre ei, semănînd pe întuneric cu o căpiţă de fîn şi vorbind cu un glas gros de ofiţer superior, căscă cu poftă şi zise :

— Nu e mare lucru să fii iubit ! Asta-i menirea cucoanelor, să ne iubească. Dar spuneţi-mi, domnilor ! A fost vreodată cineva dintre dumneavoastră urît cu patimă, nebuneşte ? A avut cineva dintre dumneavoastră prilejul să simtă toată voluptatea urii dezlănţuite ? Nu ?

Nimeni nu răspunse.

— Aşadar, nimeni, domnilor ? — întrebă glasul gros al ofiţerului. — Eu, în schimb, am fost urît ! Urît de o fată drăguţă şi am putut studia pe propria mea piele toate simptomele primei uri. Zic primei pentru că era ceva opus primei iubiri. Dealtfel, tot ce am de gînd să vă povestesc, s-a întîmplat pe vremea cînd eu habar nu aveam nici de iubire, nici de ură. Aveam vreo opt

ani. Dar asta n-are importanţă ! În această povestire, rolul principal îl joacă „ea", nu „el". Vă rog să mă ascultaţi cu luare-aminte. Într-o seară minunată de vară, înainte de asfinţitul soarelui, eu şi guvernanta mea Zinocika, o fiinţă drăgălaşă şi romantică, abia ieşită dintr-un pension, învăţam în camera copiilor. Zinocika se uita pe fereastră cu gîndul aiurea şi spunea :

— Bine ! Va să zică noi inspirăm oxigen. Acum, spune-mi te rog, Petea, ce expirăm noi ?

— Bioxid de carbon, — i-am răspuns eu, privind de asemenea pe fereastră.

— Bine ! — încuviinţă Zinocika. — Cu plantele se întîmplă tocmai pe dos : ele inspiră bioxid de carbon şi dau afară oxigen. Bioxidul de carbon se mai găseşte şi în sifon, şi în fumul samovarului... E un gaz cît se poate de vătămător. În apropiere de Neapole se află o peşteră, numită Peştera Cîinelui, plină de bioxid de carbon. Dacă laşi un cîine în această peşteră, cîinele moare otrăvit.

Apoi mă făcu să repet tot ce mi-a spus. Eu am repetat şi atunci Zinocika m-a întrebat ce este orizontul ? I-am răspuns şi la asta. Pe cînd rumegam în felul acesta orizontul şi peştera, în curte tatăl meu se pregătea să plece la vînătoare. Cîinii urlau, lăturaşii jucau nerăbdători în loc, făcînd graţii vizitiilor, iar feciorii împănau trăsura cu tot soiul de pachete şi pacheţele. Lîngă trăsura tatii, mai era şi un brec în care tocmai se urcau mama şi surorile mele, ca să plece la familia Ivaniţki, unde se sărbătorea ziua cuiva. Acasă rămîneam numai eu, Zinocika şi fratele meu mai mare, studentul, pe care-l dureau dinţii. Cred că vă închipuiţi şi dumneavoastră cît îi pizmuiam eu pe cei care plecau şi cît de grozavă era plictiseala mea.

— Aşadar, ce inspirăm noi, — mă întrebă din nou Zinocika, uitîndu-se pe fereastră.

— Oxigen...

— Da. Şi orizont se numeşte locul unde ni se pare că cerul se uneşte cu pămîntul...

Afară, trăsura se urni din loc şi brecul o urmă... Deodată am văzut-o pe Zinocika că scoate din buzunar

un bileţel, îl mototoleşte cu mişcări nervoase şi-l duce la tîmplă. Apoi se îmbujorează şi se uită la ceas.

— Atunci n-ai să uiţi, — îmi zise ea. — Lîngă Neapole se află o peşteră numită Peştera Cîinelui... — Se uită iar la ceas şi urmă, — unde ni se pare că cerul se uneşte cu pămîntul...

Sărăcuţa de ea! Făcu tulburată cîţiva paşi prin odaie şi iar se uită la ceas. Pînă la sfîrşitul lecţiei noastre mai erau pe puţin treizeci de minute.

— Acum, aritmetica! — zise ea, răsuflînd anevoie şi răsfoind cu o mînă tremurătoare o Culegere de probleme. — Să-mi faci te rog problema No. 325, iar eu... mă întorc numaidecît...

Şi ieşi. Am auzit paşii ei uşori coborînd scara şi am văzut apoi prin fereastă rochia ei albastră ca cerul apărînd o clipă în curte şi făcîndu-se apoi nevăzută pe portiţa grădinii. Repeziciunea mişcărilor ei, obrajii îmbujoraţi şi tulburarea de care era cuprinsă, îmi treziră bănuieli. Unde o fi alergînd şi pentru ce? Eram prea deştept pentru vîrsta mea şi într-o clipă am priceput totul: s-a dus în grădină pentru că au plecat părinţii mei, amîndoi oameni foarte severi, şi acum poate să mănînce în pace smeură sau să-şi culeagă cireşe! Dacă e aşa — la naiba — mă duc şi eu să mănînc cireşe şi, azvîrlind cît colo Culegerea de probleme, m-am repezit şi eu într-un suflet în grădină. Cînd m-am apropiat de cireşi însă, Zinocika nu mai era acolo. Trecuse pe lîngă smeuriş, lăsase în urma ei tufele de agriş şi bordeiul paznicului şi se îndrepta acum înspre iaz, de-a dreptul prin grădina de zarzavat. Era palidă şi tresărea la orice zgomot, cît de mic. M-am furişat binişor pe urmele ei şi ce credeţi că am văzut? Pe malul iazului, între două sălcii bătrîne, stătea fratele meu mai mare, Saşa, şi nimeni n-ar fi putut spune, după felul cum arăta, că suferă de dureri de dinţi. El se uită spre Zinocika şi faţa i se lumină deodată de fericire. Cît despre Zinocika... pe ea parcă o mîna cineva în Peştera Cîinelui, ca să inspire acolo bioxid de carbon, într-atît de anevoie îşi mişca picioarele şi într-atît de greu răsufla, cu capul dat pe spate... Se vedea după toate că era cea dintîi întîlnire din viaţa ei. Dar iat-o că se

apropie... Cîteva clipe se uitară ţintă unul la altul, de parcă nu şi-ar fi crezut ochilor. Apoi, o putere nevăzută o împinse uşor pe Zinocika din spate şi ea îşi puse mîinile pe umerii lui Saşa şi îşi culcă obrăjorul pe jiletca lui. Saşa începu să rîdă, să îndruge vorbe fără şir şi cuprinse obrajii fetei între palmele lui, cu mişcările stîngace ale unui om grozav de îndrăgostit. Şi ce frumuseţe era în jur ! Soarele care apunea după colnic, cele două sălcii, malurile verzi ale iazului, cerul albastru — toate astea, împreună cu Saşa şi cu Zinocika, se oglindeau în apele liniştite. Şi nici un zgomot ! Deasupra rogozului se rotea un nor de fluturaşi de aur, cu antene lungi, iar mai încolo, dincolo de livadă, se întorceau cirezile. Intr-un cuvînt, un tablou vrednic de un pictor.

Din tot ce am văzut, n-am priceput decît un singur lucru ! Că Saşa şi Zinocika s-au sărutat şi asta „nu se cade". Dacă o să afle *maman,* amîndoi au s-o păţească. Deodată mi-am dat seama că mi-e ruşine nu ştiu de ce şi am alergat înapoi, în odaia mea, fără să mai aştept sfîrşitul întîlnirii. Mai tîrziu, stînd aplecat deasupra problemei, mă tot gîndeam şi chibzuiam. Mutra mea strălucea de un zîmbet triumfător. Pe de o parte îmi părea grozav de bine că am descoperit o taină străină, iar pe de altă parte îmi făcea o plăcere nemaipomenită gîndul că două persoane care aveau atîta autoritate în ochii mei, adică Saşa şi Zinocika, pot fi învinuiţi în orice clipă de mine, cum că nu cunosc manierele alese. Acum erau amîndoi în mîna mea, iar liniştea lor era la cheremul mărinimiei mele. Las'că o să-i învăţ eu minte !

Cînd m-am culcat, Zinocika a intrat ca de obicei în odaia mea, să vadă dacă nu cumva am adormit îmbrăcat şi dacă mi-am făcut rugăciunea. M-am uitat la faţa ei drăgălaşă şi fericită şi am zîmbit cu răutate. Taina pe care o cunoşteam mă înăbuşea şi cerea cu tot dinadinsul să izbucnească. Trebuie neapărat s-o fac să înţeleagă că ştiu ceva şi să mă bucur apoi de efectul vorbelor mele.

— Ştiu tot ! — am zis eu cu acelaşi zîmbet pe buze.
— Hî, hî, hî !

— Ce ştii ?

— Hî, hî, hî ! V-am văzut pe amîndoi, pe dumneata şi pe Saşa, cum vă sărutaţi pe sub sălcii. M-am luat după dumneata şi am văzut tot...

Zinocica tresări, roşi toată şi, uluită de vorbele mele, se lăsă pe scaunul pe care stăteau paharul cu apă şi sfeşnicul.

— V-am văzut... cum v-aţi sărutat... — am repetat eu chicotind şi desfătîndu-mă. — Aha ! O să vă spun mamei !

Zinocika cea sfioasă din fire mă privi o clipă ţintă şi, după ce se încredinţă că ştiu într-adevăr totul, mă apucă de mînă şi bolborosi cu voce întretăiată :

— Petea, dar asta e o josnicie !... Te rog din suflet... Fii bărbat !... Să nu spui nimănui !... Oamenii cumsecade nu spionează pe nimeni... E o mişelie !... Te rog !...

Sărăcuţa de ea ! Se temea ca de foc de mama, o cucoană plină de virtuţi şi foarte aspră. Asta în primul rînd. In al doilea, zîmbeţelul de pe rîtul meu mînjea dragostea ei frumoasă şi curată, prima ei iubire, şi... cred că vă închipuiţi starea ei sufletească ! Mulţumită mie, fata nu dormi toată noaptea, iar dimineaţa apăru la ceai cu cearcăne vinete la ochi. Ceva mai tîrziu cînd l-am întîlnit pe Saşa, iarăşi nu m-a răbdat inima ! M-am hlizit la el şi i-am spus şi lui :

— Ştiu tot ! Te-am văzut ieri cînd o sărutai pe *mademoiselle* Zina ! — Saşa mă măsură cu privirea şi-mi răspunse :

— Eşti un prost !

El nu se pierdu cu firea ca Zinocika şi de aceea lovitura mea dădu greş, ceea ce mă întărîtă şi mai mult. Dacă Saşa nu se speriase, asta arăta că el nu crede cum că aş fi văzut totul. Dacă-i aşa, las' că-ţi arăt eu ţie !

Dimineţile, cît făcea lecţie cu mine, Zinocika se ferea să mă privească în ochi şi mă măgulea în fel şi chip. Aşa, de pildă, în loc să mă strunească, ea îmi cînta în strună, îmi punea numai cinci şi nu i se plîngea tatălui meu de năzbîtiile pe care le făceam. Iar eu, fiind mai deştept decît copiii de vîrsta mea, căutam să trag

tot felul de foloase de pe urma tainei mele : nu-mi învățam lecțiile, umblam prin clasă cu picioarele în sus și spuneam obrăznicii. Intr-un cuvînt, dacă situația aceasta ar fi ținut mai multă vreme, cred că ar fi ieșit din mine un șantajist de prima clasă. Așa trecu o săptămînă. Taina străină mă zădăra, mă chinuia și o simțeam ca pe un ghimpe în suflet. Ardeam de dorința s-o spun și altora și să mă bucur de răsunetul pe care-l va stîrni. Intr-o zi, la prînz, cînd aveam o mulțime de musafiri la masă, am început să chicotesc prostește și, uitîndu-mă cu răutate la Zinocika, am spus :

— Știu ceva !... Hî, hî, hî ! Am văzut ceva !...

— Ce știi ? — mă întrebă mama.

Am aruncat atunci o privire și mai răutăcioasă înspre Sașa și Zinocika. Trebuia să fi văzut cum s-au aprins obrajii fetei și cu ce ochi răi s-a uitat Sașa la mine ! Mi-am mușcat limba și am tăcut. Incetul cu încetul, Zinocika s-a făcut albă ca peretele, și-a încleștat fălcile și n-a mai luat nici o bucățică în gură. In aceeași seară, la lecție, am văzut pe fața Zinocikăi o mare schimbare. Părea mai aspră și mai rece... ca de marmoră, iar ochii mă priveau ciudat, drept în față, și vă dau cuvîntul meu că nici copoii, gata să ajungă lupul din urmă, n-au o căutătură mai fioroasă, mai nimicitoare ! Am priceput cît se poate de bine ce spuneau ochii ei, cînd deodată, în mijlocul lecției, Zinocika lăsă să-i scape printre dinți :

— Te urăsc ! O, dacă ai ști, ființă rea și hidoasă, cît de mult te urăsc ! Ce scîrbă îmi e de capul tău tuns, de urechile tale clăpăuge, dezgustătoare.

Dar numaidecît îi fu teamă de vorbele ei și adăugă :

— N-am vorbit cu dumneata. Repetam un rol...

Și apoi, credeți-mă, am văzut-o noaptea cum s-a apropiat de patul meu și a stat așa, cu ochii pironiți asupra mea. Mă ura cu toată patima și îi era cu neputință să trăiască fără mine. Simțea un fel de nevoie să se uite la mutra mea nesuferită... Imi mai aduc aminte și de altceva. Era o seară fermecătoare de vară... Mirosea a fîn cosit, era liniște, mă rog, și toate celelalte. Luna lumina din plin. Rătăceam pe alei cu gîndul la dulceața de vișine. Deodată se apropie de

mine Zinocika. Era palidă şi nespus de frumoasă. Mă apucă de mînă şi începu să-mi spună, cu voce sugrumată :

— O, cît te urăsc ! Nimănui nu i-am dorit vreodată răul pe care-l ţi-l doresc ţie ! Pricepi ? Aş vrea s-o pricepi !

Luna plină, chipul palid al fetei, liniştea încărcată de voluptate... toate acestea, pînă şi pe mine, un godac, m-au tulburat ! O ascultam, mă uitam în ochii ei... La început, am fost încîntat şi totul mi s-a părut nou şi necunoscut ; dar îndată după asta, m-am speriat, am ţipat şi m-am repezit ca un nebun, înapoi în casă.

Mi s-a părut că cel mai bun lucru pe care-l aveam de făcut era să mă plîng mamei. Şi m-am plîns, povestindu-i totodată cum s-au sărutat Saşa şi Zinocika. Eram prost şi nu-mi dădeam seama de cele ce o să se întîmple. Altfel, aş fi păstrat taina pentru mine... *Maman* m-a ascultat pînă la sfîrşit, apoi a izbucnit, plină de mînie :

— Nu-i treaba ta să te amesteci în lucrurile astea. Eşti încă prea mic... Dar, frumoasă pildă pentru un copil, n-am ce zice !

Maman nu era numai virtuoasă, ci şi plină de tact. Ca să nu stîrnească vîlvă, ea o îndepărtă pe Zinocika încetul cu încetul, dar cu o stăruinţă neclintită, cum se îndepărtează de obicei oamenii cumsecade pe care nu-i poţi suferi. Imi amintesc că în ziua plecării, cea din urmă privire a fetei era îndreptată spre fereastra mea, şi vă dau cuvîntul că nici pînă acum nu am uitat această privire.

Curînd după aceea, Zinocika s-a căsătorit cu fratele meu. Acum e Zinaida Nikolaevna pe care o cunoaşteţi cu toţii. M-am întîlnit cu dînsa mult mai tîrziu, cînd eram elev la şcoala de ofiţeri. Cu toată stăruinţa pe care şi-o dădea, Zinocika n-a putut recunoaşte în tînărul mustăcios, pe nesuferitul Petea, totuşi nu s-a purtat cu mine, cum te-ai purta cu o rudă... Chiar şi în ziua de azi, cu toată chelia mea respectabilă, burtica mea paşnică şi înfăţişarea mea blajină, ea tot mă mai

privește piezișș și nu se simte deloc la îndemînă cînd trec uneori să-l văd pe fratele meu. Se pare că ura rămîne la fel de neștearsă în sufletul omului, ca și dragostea... Dar... ce se aude ? Cîntă cocoșii. Noapte bună ! Milord, treci la locul tău !

CINTEC DE SIRENĂ

DUPĂ una din şedinţele adunării judecătorilor de pace din districtul X, judecătorii se strînseră în odaia de deliberare, ca să-şi scoată robele, să se odihnească puţin şi numai după aceea să plece pe la casele lor. Preşedintele adunării, un bărbat cît se poate de arătos, cu favoriţi stufoşi, care făcuse „opinie separată“ într-unul din procesele dezbătute chiar la acea şedinţă, stătea la masă, grăbit să-şi aştearnă pe hîrtie „opinia“. Judecătorul de ocol Milkin, un tînăr cu faţa melancolică şi visătoare, cunoscut ca un filozof nemulţumit de mediul în care trăia şi veşnic în căutarea scopului vieţii, stătea în picioare la fereastră şi privea cu tristeţe afară. Celălalt judecător de ocol şi unul din cei onorifici apucaseră să plece. Cel de al doilea judecător onorific, un bărbat gras şi puhav, cu răsuflarea întretăiată, ca şi subsitutul de procuror, un neamţ tînăr cu o înfăţişare de om bolnav de catar, şedeau pe canapea şi aşteptau să termine preşedintele ce avea de scris, ca să se ducă împreună la masă. In faţa lor stătea în picioare Jilin, secretarul adunării, un omuleţ cu două bucăţele de favoriţi pe lîngă urechi şi cu o faţă dulceagă. Jilin zîmbea mieros şi vorbea cu jumătate de glas, privind în ochii judecătorului cel gras :

— Toţi am vrea să îmbucăm cîte ceva, pentru că sîntem obosiţi şi pentru că e trecut de trei, dar să ştiţi,

Grigori Savvici, dragul meu, că asta nu-i adevărată poftă de mîncare. Adevărata foame, „foamea de lup", cînd ţi se pare că l-ai mînca şi pe tata, te apucă numai după o osteneală fizică : după o vînătoare cu copoi, de pildă, sau după ce-ai făcut vreo sută de verste, fără hodină, cu cai închiriaţi. Şi apoi, iarăşi, un rol cît se poate de însemnat îl joacă în toate astea închipuirea. Dacă, să zicem, te întorci acasă de la vînătoare şi vrei să mănînci cu poftă, nu trebuie pentru nimic în lume să te gîndeşti la lucruri... prea înţelepte; gîndurile savante strică pofta de mîncare. Ştiţi şi dumneavoastră că în ceea ce priveşte mîncarea, filozofii şi învăţaţii sînt cei mai de pe urmă oameni şi se mulţumesc cu nişte bucate pe care — vă rog să mă iertaţi — nici porcii nu le-ar mînca ! In drum spre casă, omul trebuie să se gîndească numai la clondiraşul cu votcă şi la gustărică. Intr-o zi, întorcîndu-mă acasă, am închis ochii şi mi-am închipuit că am în faţă un purceluş de lapte, fript, cu sos de hrean ! Credeţi-mă, m-au apucat istericalele de poftă !... Iar în clipa cînd trăsura intră pe poarta casei, din bucătărie este bine să vină miros îmbietor...

— Gîsca friptă răspîndeşte de obicei un miros de ţi-e mai mare dragul ! — răspunse judecătorul onorific, răsuflînd greu.

— Ce tot spuneţi, Grigori Savvici, dragul meu ! Raţa ori culicul bat gîsca cu zece la zero ! Friptura de gîscă n-are buchetul acela fin şi delicios ! Dar mai grozav decît orice miroase cepşoara tînără cînd — ştii matale — o pui la prăjit şi cînd începe să sfîrîie, drăguţa de ea, de răsună casa ! Bun ! Apoi iarăşi, cînd deschizi uşa casei, masa trebuie să fie pusă, iar tu, de cum te aşezi, îţi vîri capătul şervetului pe după guler şi întinzi mîna fără grabă, după clondiraşul cu votcă ! Şi votculiţa aceea n-o torni într-un păhărel oarecare, ci într-o năstrapă veche de cînd lumea, din argint cizelat, rămasă de la vreun moş-strămoş, sau una mai burduhănoasă, pe care stă scris bunăoară : „Dintr-acesta s-au înfruptat şi monahii"... Şi n-o dai de duşcă aşa, dintr-o dată ci mai întîi şi-ntîi oftezi, îţi treci mîinile, te uiţi nepăsător în tavan şi numai

după aceea duci încet, pe-ndelete, votculiţa la gură şi... deodată simţi cum îţi pornesc din stomac mii de scîntei în tot trupul.

Pe faţa secretarului se zugrăvi o dulce încîntare.

— Scîntei!... — mai repetă el o dată, închizînd ochii. — Iar după ce ai dat de duşcă păhărelul, trebuie să iei numaidecît o gustărică.

— Uite, ce e, dragul meu! — spuse preşedintele, ridicîndu-şi ochii asupra secretarului. — Vorbeşte, te rog, mai încet! Din pricina dumitale am stricat două coli de hîrtie!

— Iertare, Piotr Nikolaici! O să vorbesc mai încet, — răspunse secretarul şi urmă aproape în şoaptă. — ...Dar şi gustărica, Grigori Savvici, trebuie să ştii cum s-o iei! Să ştii, adică, ce merge mai bine! Cea mai grozavă gustare, dacă vreţi s-o ştiţi, e scrumbia! După ce-ai mîncat o bucăţică de scrumbie cu ceapă şi cu sos de muştar, trebuie să îmbuci iute de tot, cît mai simţi încă scîntei în stomac, nişte icre, fie simple, fie cu lămîie dacă vrei, apoi ridiche cu sare, apoi iar o bucăţică de scrumbie... Dar şi mai bine, dragă Grigori Savvici, ar fi nişte rîşcoave în oţet! Le iei, le toci mărunţel ca pe vinete, le amesteci cu ceapă şi cu untdelemn de măsline... O bunătate, zău aşa! Dar ficăţelul de mihalţ?! O nebunie!

— M-da!... — încuviinţă judecătorul onorific, închizînd pe jumătate ochii de plăcere. — Ca gustare nu strică nici asta, cum să zic... mînătîrci înăbuşite...

— Da, da, da... cu ceapă, foi de dafin şi alte mirodenii. Ridici capacul cratiţei şi te izbeşte drept în nas aburul cu mireasmă de ciuperci!... Iţi dau şi lacrimile uneori! Bun!... Apoi cînd vezi că se aduce din bucătărie plăcinta, trebuie neapărat să mai dai de duşcă încă un păhărel!

— Ivan Gurici! — făcu preşedintele cu glas plîngăreţ. — Am stricat, din pricina dumitale, şi a treia coală.

— Dracu' să-l ia! Numai la mîncare îi e gîndul! — bombăni Milkin, filozoful, strîmbîndu-se cu dispreţ. — Oare în afară de plăcinte şi ciuperci, nu mai există şi altceva în viaţă?

— Ziceam aşadar, că înainte de plăcintă, trebuie să bei un păhărel, — urmă secretarul cu jumătate de glas. Era atît de prins de ceea ce spunea, că aidoma privighetorii care cîntă, nu mai auzea nimic în afară de propriul său glas. — Iar plăcinta trebuie să fie îmbietoare şi nerușinată în goliciunea ei, ca să te momească mai bine. Atunci îi faci cu ochiul, tai o bucăţoaie bună şi îţi plimbi degetele deasupra ei, uite-aşa... de prea multă simţire ce-ţi apasă pieptul! Cînd muşti, dintr-însa musteşte untul ca lacrimile, iar umplutura e şi ea grasă, pufoasă, cu ouă răscoapte, potroace, cepşoară...

Secretarul îşi dădu ochii peste cap şi îşi strîmbă gura pînă la ureche. Judecătorul onorific scoase un mormăit şi, închipuindu-şi pesemne că mănîncă din plăcintă, mişcă într-un fel anumit degetele.

— Bine, dar asta-i... dracu' ştie ce! — bombăni judecătorul de ocol şi trecu la altă fereastră.

— Mănînci două bucăţi, iar pe cea de-a treia o laşi pentru borş, — urmă secretarul cu însufleţire. — Şi n-apuci bine să sfîrşeşti plăcinta, că dai poruncă să ţi se aducă ciorba din varză acră, ca să nu-ţi piară cumva pofta!... Iar ciorba trebuie să fie fierbinte, ca focul. Dar şi mai bun ar fi un borşuleţ de sfeclă, dintre acelea pe care le mănîncă ucrainenii: cu şuncă şi cu crenvurşti. Odată cu el ţi se aduce la masă smîntînă şi niște mărar şi pătrunjel proaspăt. Minunată e iarăşi ciorba de potroace, ori de rinichi tînăr, iar dacă îţi place mai mult supa, apoi dintre supe cea mai bună e cea de zarzavat: morcov, sparanghel, conopidă şi tot soiul de marafeturi de-alde astea.

— Da! Nu e rău!... — oftă preşedintele ridicîndu-şi ochii de pe hîrtie, dar numaidecît îşi luă seama şi gemu: — Ai milă, omule! Altminteri nici pîn' diseară n-o să-mi isprăvesc „opinia"! Am stricat şi a patra coală.

— Iaca, nu mai zic nimic! Iertare! — făcu secretarul şi urmă în şoaptă: — După ce isprăveşti ciorba ori supa, poruncești să ţi se aducă peşte! Dintre toţi peştii cei necuvîntători, mai bun e carasul cu smîn-

tînă. Ca să nu miroasă a baltă şi să fie cît mai gustos cu putinţă, trebuie ţinut viu în lapte, 24 de ore!

— N-ar fi rea nici o ceguţă răsucită în inel, — adăugă judecătorul onorific închizînd ochii de plăcere, dar deodată, spre mirarea tuturor, sări de la locul lui şi, cu faţa plină de mînie năpraznică, urlă la preşedinte: — Pentru numele cerului, Piotr Nikolaici, mai ai mult? Nu mai pot să aştept! Nu mai pot şi gata!

— Lasă-mă să isprăvesc!

— Atunci mă duc singur! Naiba să te ia!

Şi dînd din mînă a pagubă, judecătorul cel gras îşi apucă pălăria şi, fără să-şi ia rămas bun de la nimeni, ieşi glonţ din odaie. Secretarul oftă şi, aplecîndu-se la urechea substitutului de procuror, urmă încetişor:

— Nu e rău nici un şalău sau crap, cu sos de roşii şi ciuperci. Dar peştele nu te satură. Stepan Franţîci! Peştele e o mîncare uşoară şi cînd e vorba de o masă în toată legea, apoi nu peştele, ci sosurile şi fripturile au precădere. Ce pasăre îţi place dumitale mai mult şi mai mult dintre toate?

Substitutul de procuror făcu o mutră acră şi răspunse cu un oftat:

— Din păcate n-am cum să-ţi ţin hangul: am catar la stomac.

— Vai de mine, Stepan Franţici! Boala asta au scornit-o doctorii! O capeţi mai ales din prea multe gînduri ori din prea mare fandoseală. N-o băga în seamă, zău aşa! Să zicem ca n-ai chef de mîncare ori că ţi-e greaţă, dar dumneata fă-te că nu-ţi pasă şi mănîncă înainte! Dacă, de pildă, pe lîngă o friptură obişnuită ţi se aduce o pereche de becaţe şi o potîrniche, sau o pereche de prepeliţe rotunjoare, uiţi de orice catar, iţi dau cuvîntul meu de cinste! Da' friptura de curcan? Mai ales cînd pasărea îi albă, grăsuţă şi mustoasă, ştii... ca o nimfă?!

— Da! Cred că trebuie să fie tare bună! — făcu procuroul cu un zîmbet trist. — Friptură de curcan parcă aş minca şi eu!

— Doamne sfinte! Da' raţa? Dacă iei, de pildă, o

rățușcă tinerică, ce n-a apucat decît o zăpadă în viață ei, și o frigi pe frigăruie, și să aibă și cartofiori alături... Iar cartofiorii să fie mărunțel tăiați, bine rumeniți și pătrunși de untură de rață și să mai fie și..

Filozoful Milkin se uită la ei cu ochi de fiară, dădu să spună ceva, dar deodată plescăi din buze, închipuindu-și pesemne că mănîncă friptură de rață și, fără să mai scoată o vorbă, ca sub imboldul unei puteri necunoscute, își apucă pălăria și o zbughi glonț pe ușă...

— Da ! Cred că aș mînca și rață... — oftă substitutul de procuror.

Președintele se ridică, făcu cîțiva pași prin odaie și se așează iar.

— După friptură, omul se simte sătul și îl cuprinde ca un fel de toropeală dulce și moleșitoare, — urmă secretarul, — cînd și trupul se simte bine și sufletul e plin de o nespusă duioșie ! În astfel de clipe, ca să te îndulcești și mai abitir, poți să bei vreo trei pahărele de vișinată.

Președintele scoase un mormăit surd și trase o cruce mare peste tot ce scrisese pe foaia din fața lui.

— E a șasea coală pe care o stric din pricina dumitale ! — făcu el supărat. — Asta-i curată neobrăzare !

— Scrieți ! Dați-i zor mai departe, domniavoastră ! — șopti grăbit secretarul. — Iaca, nu mai fac ! O să vorbesc încetișor de tot ! — Pe cinstea mea, Stepan Franțîci, — urmă el în șoaptă abia auzită, — vișinata făcută în casă e mai ceva decît orice șampanie ! După primul pahărel te cuprinde o încîntare și o fericire de parcă nici n-ai sta pe un jilț la tine acasă, ci pe undeva în Australia, pe cel mai mătăsos struț din lume...

— Ah, Piotr Nikolaici ! Haide odată ! — spuse procurorul, dînd nerăbdător din picior.

— Da ! Și cum vă spuneam... — urmă secretarul. — La un pahărel de vișinată e numai bine să fumezi o țigară de foi și să trimiți rotogoale în tavan, în vreme ce prin cap îți trec fel de fel de gînduri, care mai de care mai plăcute... Visezi bunăoară că ești genera-

lissim, ori însurat cu cea mai frumoasă femeie din lume şi nu ştiu cum se face că frumuseţea asta înoată cît îi ziulica de mare într-un bazin cu peştişori de aur, aşezat chiar sub ferestrele tale... Ea pluteşte, iar tu îi zici cam aşa : „Vin' de-mi dă o guriţă, comoara mea !“

— Piotr Nikolaici ! — gemu substitutul de procuror.

— Da ! Şi cum vă spuneam... —urmă secretarul, — După ce isprăveşti de fumat, îţi ridici puţintel poalele halatului şi... aide în pat ! Te culci frumuşel pe spate, cu burticica în sus şi iei un ziar în mînă. Cînd ţi se lipesc ochii şi te cuprinde o dulce toropeală, e tare bine să citeşti politică : ba că Austria şi-a dat în petic, ba că Franţa nu i-a cîntat cuiva în strună, ba că papa de la Roma îi face în ciudă nu ştiu cui... Le citeşti astea toate şi parcă îţi face şi plăcere !

Preşedintele sări ca ars de pe locul lui, azvîrli cît colo condeiul şi îşi apucă pălăria cu amîndouă mîinile. Substitutul de procuror, care îşi uitase demult boala şi abia de mai putea sta locului, de nerăbdător ce era, sări şi el de pe scaun, strigînd :

— Să mergem !

— Da' cum rămîne cu „opinia separată“, Piotr Nikolaici ? — se sperie secretarul. — Cînd o sfîrşiţi ? Că la şase trebuie să plecaţi la oraş !

Preşedintele făcu a lehamite cu mîna, adică lasă-mă“, şi se repezi spre uşă. Substitutul de procuror făcu şi el a lehamite cu mîna, îşi înşfăcă geanta şi dispăru odată cu preşedintele. Secretarul oftă, se uită dojenitor în urma lor şi se apucă să strîngă hîrtiile răvăşite...

LUCRĂRI CARE NU AU FOST INCLUSE DE A. P. CEHOV ÎN CULEGEREA DE „OPERE“

MARTIRI AI ANULUI NOU

STRĂZILE înfăţişează un adevărat tablou al infernului în ramă de aur. Dacă n-ar fi expresia sărbătorească de pe feţele portarilor şi ale vardiştilor, ai putea crede că duşmanul e la porţile capitalei. O puzderie de sănii şi caleşti frumos împodobite aleargă de colo pînă colo, cu zgomot asurzitor... Pe trotuar umblă grăbiţi, cu limba scoasă şi ochii holbaţi, cetăţenii porniţi să facă obişnuitele vizite... Graba lor e atît de năpraznică, încît dacă i-ar trece prin cap nevestei lui Putiphar [1]) să prindă de pulpană vreun registrator de colegiu, cred că s-ar alege nu numai cu o bună bucată din pulpana hainei lui, dar şi cu toată coasta preacinstitului slujbaş, împreună cu mărunţaiele respective...

Deodată răsună fluieratul asurzitor al vardistului. Ce s-a întîmplat? Portarii îşi părăsesc posturile şi aleargă într-un suflet înspre locul de unde vine fluieratul...

— Circulaţi, vă rog! Căutaţi-vă de drum! N-aveţi ce vedea aici! Ori poate n-aţi văzut în viaţa voastră un mort? Circulaţi!...

Pe trotuar, în faţa unei case, zace întins un domn

---

[1]) *Putiphar,* — un personaj biblic, comandant al gărzii la curtea unui faraon. Legenda spune că soţia lui ar fi încercat să-l seducă pe Iosif, un subaltern al soţului, însă acesta a respins-o şi a fugit, lăsîndu-şi mantaua în mîinile ei. (N. red. rom.)

bine îmbrăcat, cu şubă de castor şi galoşi noi în picioare... Pe jos, alături de capul lui cu faţă galbenă ca de mort, zac şi ochelarii care s-au făcut ţăndări... Şuba i s-a desfăcut la piept şi mulţimea adunată vede o bucată de frac pe reverul căruia e prins ordinul sf. Stanislav clasa 3-a. Omul răsuflă încet, anevoie, şi ţine ochii închişi...

— Hei, domnule! — spune vardistul, zgîlţîindu-l. — Domnule... Nu-i voie să staţi întins pe stradă! Hei, înălţimea voastră!

Dar domnul nici nu se clinteşte... După ce încearcă în van, vreme de vreo cinci minute, să-l aducă în simţiri, păzitorii ordinei publice îl încarcă într-o birjă şi îl duc la spital.

— Straşnici pantaloni mai are! — spune vardistul care-l ajută pe felcer să dezbrace bolnavul. — Trebuie că a dat pe ei vreo şase ruble, cel puţin! Şi jiletca nu e rea... Dacă ar fi să te iei după pantaloni, e neam de boier...

După ce a stat întins la spital cam un ceas şi jumătate, în care timp a băut o sticluţă întreagă de valeriană, bolnavul îşi vine în fire... Din gura lui, cei din jur află că e consilier titular, pe nume Gherasim Kuzmici Sinkleteev.

— Ce vă doare? — îl întreabă medicul poliţiei.

— La mulţi ani şi mult noroc... — bolboroseşte bolnavul, răsuflînd greu şi ţinîndu-şi prosteşte ochii pironiţi în tavan.

— Să trăiţi, la fel... Dar... ce vă doare? De ce aţi leşinat pe stradă? Aduceţi-vă aminte! Aţi băut?

— Nu... nu!..

— Atunci de ce v-a venit rău?

— Eram aiurit!... Am făcut vizite...

— Se vede că aţi făcut tare multe?!

— Ba nu... deloc... După liturghie... am luat un ceai şi m-am dus la Nikolai Mihailîci... unde m-am iscălit pe foaia de semnături... De acolo am luat-o pe strada Ofiţerskaia... la Kacialkin... Şi la el m-am iscălit... Parcă îmi aduc aminte că în antreu la dumnealui m-a luat un curent... De la Kacialkin m-am dus

în cartierul Vîborg, la Ivan Ivanîci... M-am iscălit şi acolo...

— Au mai adus un funcţionar ! — raportează vardistul.

— La doi paşi de Ivan Ivanîci, — îi dă zor înainte Sinkleteev, — şade negustorul Hrîmov... M-am dus şi pe la dînsul ca să-i urez mulţi ani, lui şi familiei domniei sale... Hrîmov m-a poftit la un păhărel, cu prilejul Anului Nou... Cum era să nu beau ? S-ar fi mîniat foc... Aşa fiind, am dat de duşcă vreo trei păhărele... am luat o bucăţică de cîrnat şi... de acolo... m-am dus spre cartierul Peterburgski, la Lihodeev... Ce om cumsecade !...

— Şi ai mers numai pe jos ?

— Da, pe jos... Şi cum ziceam : m-am iscălit la Lihodeev... De acolo m-am dus la Pelagheia Emelianova... Dumneaei m-a poftit la o gustare şi mi-a dat şi o ceaşcă de cafea. Cafeaua m-a încălzit şi se vede treaba că atunci m-a şi lovit sîngele la cap... De la Pelagheia Emelianovna m-am dus la Obleuhov... Pe dumnealui însă îl cheamă Vasili şi-i ziua lui, vezi doamne !... Dacă n-aş fi gustat din plăcinta lui de sărbătorit, s-ar fi făcut foc şi pară...

— Au adus un ofiţer de rezervă şi doi funcţionari !... — raportează vardistul...

— Şi cum ziceam : am mîncat o bucată de plăcintă, am băut un păhărel de rachiu din boabe de sorb şi am luat-o frumuşel pe Sadovaia, la Iziumov... La Iziumov am băut nişte bere rece şi... parcă a început să mă încerce gîtul... De la Iziumov la Koşkin, de la Koşkin la Karl Karlîci... de la dînsul la unchi-meu, Piotr Semionîci... Acolo, nepoată-mea, Nastia, mi-a dat o ceaşcă de ciocolată... De la ei m-am dus la Leapkin... Ba nu, mint ! Nu la Leapkin, ci la Daria Nikodimovna şi abia de la dînsa la Leapkin... şi pretutindeni m-am simţit cît se poate de bine... După aceea am mai fost la Ivanov, la Kurdiukov şi la Şiler, iar după ei, la colonelul Poroşkov... Şi la dînsul m-am simţit bine... Apoi m-am dus la negustorul Dunkin... Acesta s-a ţinut de capul meu să beau un coniac cu dînsul şi să mănînc crenvurşti pe varză... Ce să-i faci ? Am

băut vreo trei pahărele de coniac şi am mîncat 2 crenvurşti pe varză, dar nici după asta nu m-am simţit rău... Abia mai tîrziu, cînd ieşeam de la Rîjov, am simţit că-mi vîjîie capul... că-mi joacă pe dinaintea ochilor... apoi o slăbiciune... Dar nu ştiu de ce, zău !...

— De oboseală !... Stai de te odihneşte un pic şi o să te trimitem acasă...

— Asta nu se poate... — geme Sinkleteev. — Trebuie să mai trec pe la ginerele meu, Kuzma Vavilîci... apoi pe la şeful personalului... pe la Natalia Egorovna... Şi pe la mulţi alţii, pe la care n-am fost încă !

— N-ar trebui să vă mai duceţi...

— Nu se poate ! Să nu le urez, adică, la mulţi ani ? Cum vine asta ? Păi numai la Natalia Egorovna dacă nu m-aş duce, ce belea mi-aş găsi !.... Vă rog, domnule doctor, lăsaţi-mă să plec, nu mă ţineţi cu sila !...

Şi ridicîndu-se cu greu, Sinkleteev îşi întinde mîinile după haine.

— Acasă vă puteţi duce... De vizite însă nu mai poate fi vorba !...

— Nu-i nimic ! Mă ajută el, dumnezeu !... — oftează Sinkleteev. — O să mă duc şi eu, tîrîş-grăpiş...

Şi funcţionarul se îmbracă anevoie se înfăşoară în şubă şi iese în stradă, clătinîndu-se...

— Au mai adus cinci funcţionari ! — raportează vardistul. — Unde porunciţi să-i culcăm ?

ŞAMPANIA

GINDURI DUPA BEŢIA DE ANUL NOU

SĂ n-ai încredere în şampanie... Scînteiază ca un diamant, este limpede ca un izvor de munte şi dulce ca nectarul ; e preţuită mai scump decît truda unui muncitor, decît cîntecul poetului şi decît mîngîierile unei femei, dar... fereşte-te cît poţi de ea ! Şampania este o cocotă strălucitoare, al cărei farmec e amestecat cu minciuna şi nerușinarea Gomorei ; şampania este un coşciug aurit plin de oseminte de mort şi de alte scîrnăvii. Omul bea şampanie numai în clipe de durere, de tristeţe şi de iluzie optică...

O bea cînd este bogat şi sătul de toate, adică atunci cînd îi vine tot atît de greu să-şi facă drum spre lumină, ca unei cămile să treacă prin urechile acului.

Şampania este vinul casierilor care au furat, al întreţinuţilor, al lichelelor fără pic de ruşine şi al cocotelor... Pretutindeni unde domnesc dezmăţul, beţia, desfrîul, înşelarea aproapelui, triumful gheşeftului, acolo şampania e pe primul plan. Ea nu-i plătită cu bani munciţi din greu, ci cu bani picaţi din senin, bani de prisos, bani mulţi, foarte adeseori străini...

O femeie care porneşte pe calea pierzaniei începe cu şampania ! De aceea, pesemne, şampania şuieră ca şarpele care a ademenit-o pe Eva !

Şampania se bea la logodnă şi însurătoare, cînd în schimbul a două-trei iluzii te fereci pentru toată viaţa cu lanţuri grele.

Şampania se bea la aniversări, cînd e subţiată de obicei cu măguliri şi cuvîntări siropoase rostite în cinstea sărbătoritului, care de cele mai multe ori e cu un picior în groapă.

Cînd mori, rudele beau şampanie de bucurie că le-ai lăsat moştenire.

Şampania se bea la revelion, cînd oamenii cu cupele în mînă strigă „ura" în cinstea Anului Nou, deşi sînt convinşi că exact peste 12 luni o să-i dea una după ceafă, ca unui netrebnic. Într-un cuvînt, pretutindeni unde-i vorba de o bucurie la comandă, de o încîntare cumpărată, de linguşire, de vorbe deşarte, de lehamite faţă de orice, de lene şi de porcării, „Veuve Cliquot" e nelipsită. Da, da! Feriţi-vă de şampanie!

O NOAPTE IN CIMITIR

POVESTIRE DE SĂRBĂTORI

— Spune-ne, Ivan Ivanîci, o poveste de groază!

Ivan Ivanîci îşi răsuci mustaţa, tuşi, plescăi din buze, se trase mai aproape de domnişoare şi-i dădu drumul:

— Povestirea mea începe, cum încep de obicei cele mai bune legende ruseşti; eram — trebuie s-o mărturisesc — cam cu chef... Făcusem revelionul la un vechi prieten al meu şi băusem cît şapte. Pot să spun însă — întru apărarea mea — că nu mă îmbătasem de bucurie! După mine e o neghiobie şi un lucru nedemn de raţiunea omenească să te bucuri de un fleac ca Anul Nou! Anul Nou nu-i cu nimic mai breaz ca cel vechi; singura deosebire este că cel vechi a fost rău, iar cel nou e întotdeauna şi mai rău... Eu unul cred că în seara de revelion nu trebuie să te bucuri, ci dimpotrivă: să suferi, să plîngi, să nutreşti gînduri de sinucidere. Nu trebuie să uităm că fiecare an nou ne apropie de moarte, ne măreşte chelia, ne adînceşte zbîrciturile, ne îmbătrîneşte nevestele, sporeşte numărul copiilor noştri şi ne împuţinează banii...

Şi cum spuneam, mă îmbătasem de inimă rea... Cînd ieşeam de la prietenul meu, orologiul din turnul catedralei bătea orele două. Afară era o vreme... fereascâ sfîntul!... Nici dracu' n-ar fi putut pricepe de e iarnă ori toamnă. O întunecime... să-ţi vîri degetele-n ochi! Nu vedeam la doi paşi, de parcă m-ar fi băgat

cineva într-o cutie cu cremă de ghete. Ploua cu găleata, iar vîntul rece şi tăios urla de te lua groaza. In răbufnirile lui se simţeau plîns de om, gemete şi ţipete, de parcă însăşi muma pădurii ar fi dirijat orchestra firii dezlănţuite. La fiecare pas, noroiul vîscos clefăia jalnic sub picioarele mele, ca un suspin înăbuşit. Felinarele priveau în noapte cu ochi tulburi şi plînşi, ca de văduve îndoliate... Sărmana fire se zvîrcolea de parcă-i venea să-şi verse măruntaiele... Intr-un cuvînt, era o noapte de care s-ar fi putut bucura un ucigaş sau un tîlhar, dar nicidecum un tîrgoveţ paşnic, ameţit de băutură, cum eram eu. Pe mine, dimpotrivă, mă făcea nespus de trist...

„Viaţa e o corvoadă nesfîrşită, filozofam eu, clămpănind anevoie cu galoşii prin noroi şi clătinîndu-mă. O vegetare deşartă... un vis amăgitor... Zilele trec unele după altele, anii trec şi ei, iar tu... rămîi aceeaşi vită dintotdeauna... Vor trece şi alţi ani iar tu vei fi acelaşi Ivan Ivanîci, cu veşnicul lui păhărel, gustărică şi somnişor... In cele din urmă or să te îngroape, neghiobule, într-un mormînt, or să mănînce blinele la praznicul tău şi or să zică : a fost un om cumsecade... păcat numai că a lăsat prea puţini bani, ticălosul !“... Mergeam dinspre Mesceanskaia spre Presnia, adică aveam de făcut o bucată de drum destul de serioasă pentru un om cherchelit... In timp ce mă strecuram anevoie prin hudiţele strîmte şi întunecoase, n-am întîlnit în calea mea un suflet de om, n-am auzit o mişcare... La început, de teamă să nu iau apă la galoşi, am mers pe trotuar ; dar mai tîrziu, cînd în ciuda grijii mele, galoşii au început să smiorcăie jalnic, am luat-o prin mijlocul drumului, unde cel puţin nu mă puteam izbi de „ciupercile“ de tuci aşezate pe marginea trotuarului şi nu mă puteam rostogoli în şanţ...

Păşeam printr-o beznă neagră şi rece. In prima parte a drumului am mai întîlnit pe ici, pe colo, cîte un felinar cu lumină tulbure, dar mai tîrziu, după vreo două-trei străzi se sfîrşi şi cu bucuria asta. A trebuit să înaintez pe dibuite... Intunecimea prin care orbecăiam şi vaierul plîngător al vîntului mă făceau să mă grăbesc... Incetul cu încetul sufletul mi se umplu

de o teamă ciudată... Teama aceasta se prefăcu într-o adevărată groază cînd mi-am dat seama că m-am abătut de pe drumul cel bun, că m-am rătăcit.

— Birjar ! — am strigat eu.

Dar n-am primit nici un răspuns... Atunci m-am hotărît să merg încotro văd cu ochii, fără nici o ţintă, doar-doar oi ieşi odată într-o stradă largă, cu felinare şi birjari. Fără să-mi întorc capul, temîndu-mă să privesc la dreapta sau la stînga, am luat-o la fugă... Vîntul rece şi tăios mă izbea drept în faţă, iar picurii mari de ploaie mă orbeau... Alergam cînd pe trotuar, cînd prin mijlocul drumului... Cum de a rămas fruntea mea întreagă după nenumăratele izbituri de ciupercile de tuci şi de stîlpii felinarelor — nu pot să pricep.

Ivan Ivanîci dădu de duşcă un păhărel şi urmă, răsucindu-şi mustaţa :

— Nu mai ştiu cît am alergat aşa... Îmi amintesc numai că la urma urmelor m-am împiedicat şi m-am lovit rău de un obiect ciudat... De văzut nu puteam vedea de ce anume mă lovisem, dar pe pipăite mi-am dat seama că e ceva rece, ud şi foarte neted... M-am aşezat pe acest „ceva“ ca să-mi trag sufletul... Nu vreau să vă pun răbdarea la încercare şi de aceea vă spun că peste cîteva clipe, cînd mi-am aprins o ţigară, am văzut că stau pe o lespede de mormînt...

Eu, care nu vedeam în jurul meu nimic afară de bezna neagră şi nu auzeam nici o mişcare, cînd am zărit lespedea, am închis ochii de groază şi am sărit ca ars... Dar n-am apucat bine să fac un pas înlături, că m-am izbit de altceva... Şi... cred că vă închipuiţi groaza mea, cînd am văzut că e o cruce de lemn...

„Doamne sfinte ! Am nimerit într-un cimitir ! mi-am zis eu, acoperindu-mi faţa cu mîinile şi lăsîndu-mă din nou pe lespede. În loc s-o iau înspre Presnia, am ajuns la Vagankovo !“

De obicei nu mi-e teamă nici de cimitire, nici de morţi, n-am prejudecăţi şi m-am liberat demult de înrîurirea poveştilor dădacei, dar... cînd m-am trezit în miez de noapte printre mormintele tăcute, cu vîntul care gemea în jur şi cu gîndurile negre ce-mi umblau

prin cap, am simţit că mi se face părul măciucă, iar pe şira spinării îmi umblă furnici de gheaţă...

— Bine, dar asta-i cu neputinţă!... — căutam eu să mă mîngîi. — Mă înşeală ochii, am vedenii!... Toate acestea mi s-au năzărit numai pentru că am capul împuiat de Deprés, Bauer şi Arabadji [1])... Sînt un fricos!

Dar tocmai în clipa cînd căutam să mă îmbărbătez în felul acesta, am auzit nişte paşi furişaţi... Cineva înainta încet înspre mine, dar... nu erau paşi de om... Erau prea uşori şi prea mărunţi ca să fie de om...

„Un mort!“ mi-am zis eu.

În sfîrşit, acest tainic „cineva“ s-a apropiat de mine, mi-a atins genunchiul şi a scos un oftat... Indată după asta a slobozit un urlet!... Urletul era groaznic, un urlet de dincolo de mormînt, care îţi îngheţa sufletul... Dacă v-aţi temut vreodată de poveştile dădacelor care v-au împuiat capul cu tînguirile morţilor, puteţi să vă închipuiţi cum se simte cineva care aude cu urechile lui aceste tînguiri!... De frică nu mai înţelegeam nimic: mă prefăcusem într-o stană de piatră. Deprés, Bauer şi Arabadji mi-au ieşit într-o clipă din cap şi n-a mai rămas nici urmă din beţia mea... Mi se părea că dacă o să deschid ochii şi o să privesc în întuneric, o să văd în faţa mea un chip alb-gălbui, numai oase, şi un giulgiu pe jumătate putrezit...

— Doamne, de s-ar lumina mai curînd! — mă rugam eu...

Dar pînă să se lumineze, mi-a fost dat să mai trăiesc încă o spaimă, ce nu se poate descrie prin vorbe. Tot şezînd aşa pe lespede şi ascultînd urletele mortului ieşit din groapă, am auzit deodată alţi paşi... Cineva venea spre mine, călcînd rar şi apăsat... Cînd ajunse în dreptul meu, cel de-al doilea ieşit din mormînt oftă şi el, iar după o clipă mîna lui rece şi osoasă se lăsă grea pe umărul meu... Mi-am pierdut cunoştinţa.

---

[1]) Mărci de vinuri. (N. red. ruse.)

Ivan Ivanîci mai bău un păhărel şi mormăi mulţumit.

— Şi mai departe ? — îl întrebară domnişoarele.

— M-am trezit într-o cămăruţă mică şi pătrată... Prin singura ei ferestruică zăbrelită pătrundeau şovăielnic cele dintîi licăriri ale dimineţii... „Haida-de ! mi-am zis eu. Şă ştii că m-au tîrît morţii într-un cavou !...“ Dar care nu-mi fu bucuria cînd am auzit voci de oameni venind din încăperea vecină :

— Unde l-ai culeş ? — întrebă un glas gros.

— Lîngă prăvălia de monumente a lui Belobrîsov, înălţimea voastră, — răspunse o altă voce groasă. — Acolo, ştiţi, unde stau afară la vedere cruci şi pietre de mormînt. Treceam prin faţa ei, cînd ce să vezi ? Şedea jos şi strîngea în braţe o lespede, iar lîngă dînsul urla de zor un cîine... Trebuie că era cherchelit...

Dimineaţa, după ce m-am trezit deabinelea, mi-au dat drumul...

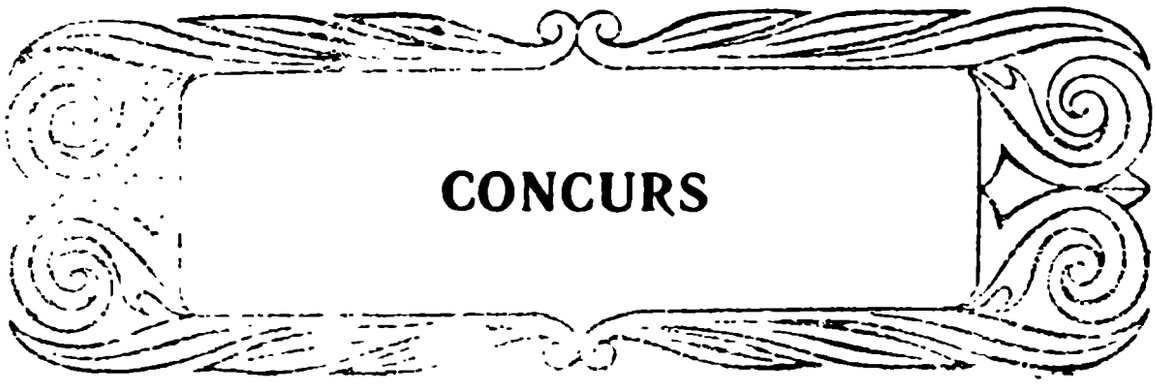

REDACŢIA revistei „Oskolki“ [1]) înfiinţează un concurs *cu premiu.*

Acela care va izbuti să scrie *cea mai bună scrisoare de dragoste* va primi fotografia unei femei frumoase, o dovadă (iscălită de redactor şi de juriu) cum că a ieşit învingător la concurs, precum şi dreptul de a fi înscris în rîndul abonaţilor gratuiţi ai revistei, pe anul în curs sau pe cel viitor, după dorinţă. In afară de aceasta, scrisoarea publicată în „Oskolki“ îi va aduce autorului ei 15 copeici de fiecare rînd.

Condiţiunile concursului: 1) Nu pot participa decît bărbaţi; 2) Scrisoarea trebuie să fie înaintată redacţiei cel mai tîrziu pînă la data de 1 martie a.c. şi trebuie să cuprindă numele şi adresa autorului. 3) In scrisoare, autorul va face o declaraţie de dragoste, va dovedi că este îndrăgostit cu adevărat şi că suferă; va face totodată — în treacăt — o paralelă între iubirea adevărată şi o patimă fugară şi trecătoare; va descrie simţămîntul nou pe care-l încearcă, fără să intre într-o analiză prea adîncă; va cere mîna femeii iubite; se va arăta gelos faţa de X şi Y; va descrie chinurile prin care trece numai la gîndul că ar putea fi respins; va trimite închinăciuni tatălui şi mamei *ei;* va atinge dibaci şi pe ocolite problema zestrei şi... toate acestea în cel mult 50 de rînduri; 4) Condiţia

[1]) „Cioburi“ (în limba rusă). (N. trad.)

sine qua non [1]) : autorul trebuie să aibă un stil literar, plin de bună-cuviinţă, duios, glumeţ şi poetic. Văicărelile, pseudoclasicismul şi versurile proaste nu sînt îngăduite. Asta-i tot.

Juriul va fi alcătuit numai din femei.

[1]) Obligatorie (în limba latină). (N. trad.).

DEBUTUL

POVESTIRE

AJUTORUL de avocat Piateorkin [1]) se întorcea cu o căruţă simplă, ţărănească, dintr-un orăşel de provincie unde fusese ca să apere un dughenghiu învinuit de a fi pus foc pe undeva. Sufletul îi era plin de scîrbă. Se simţea jignit, căzut la examen, batjocorit. I se părea că ziua aceea, ziua debutului atît de aşteptat şi plin de făgăduieli, îi nenorocise pe vecie cariera, încrederea în oameni, părerile despre viaţă...

In primul rînd cel care-l trăsese pe sfoară, atît de urît şi de neomenos, fusese chiar osînditul. Pînă în ceasul judecăţii omul clipise din ochi cu atîta sinceritate şi îi arătase cu atîta suflet şi naturaleţe că e nevinovat, încît unui psiholog şi fizionomist (apărătorul socotea că este şi una şi alta) toate dovezile aduse împotriva acuzatului i se păreau scorneli neruşinate, pretexte, idei preconcepute. Dar la judecată, împricinatul se dovedi a fi un şmecher şi un ticălos şi toată psihologia lui Piateorkin se duse dracului.

In al doilea rînd i se părea că el, Piateorkin, se purtase la judecată într-un fel cu totul caraghios ; se bîlbîise, se încurcase cînd fusese vorba de întrebări, se sculase în picioare în faţa martorilor, roşise ca un prost... Limba nu-l ascultase defel, i se împleticea la vorbele cele mai obişnuite, de parcă ar fi avut de spus

[1]) *Piateorca* — cinci la joc de cărţi. (N. red. rom.)

cine ştie ce calambururi. Pledoaria şi-o rostise fără nerv, privind cu ochii împăienjeniţi ca de ceaţă, peste capetele avocaţilor. In timp ce vorbea i se păruse că juraţii se uită la dînsul cu batjocură şi dispreţ.

In al treilea rînd, ceea ce era cel mai grav, substitutul de procuror şi „partea civilă", un avocat bătrîn, învechit în de-ale meseriei, nu se purtaseră colegial faţă de el. Se înţeleseseră, se vede treaba, să nu-l bage în seamă şi dacă îşi ridicau uneori ochii asupra lui o făceau numai ca să facă pe grozavii, să-şi rîdă de dînsul, sau să-l înţepe cu abilitate. In cuvintele lor se simţea ironia şi condescendenţa. Vorbeau cu aerul de a-şi cere iertare pentru faptul că apărătorul e un prostănac şi un bleg. In cele din urmă, Piateorkin nu mai putuse îndura : într-o pauză el se repezise la avocatul părţii civile şi, tremurînd din tot trupul, îl copleşise cu obrăznicii. Mai tîrziu, după ce şedinţa se isprăvi, îl ajunse din urmă şi pe substitutul de procuror şi i-o zise şi lui.

In al patrulea rînd... Dealtfel, dacă ar fi să socotim tot ce-l întorcea acum pe dos şi îl rodea la inimă pe eroul nostru ar trebui să spunem ce s-a întîmplat în al cincilea rînd, în al şaselea... şi în al sutelea rînd inclusiv.

„Ce ruşine, ce scîrbă !... îşi spunea avocatul cu durere, stînd în căruţă şi înfundîndu-şi urechile în gulerul paltonului. S-a sfîrşit ! La naiba cu avocatura mea ! Am să mă retrag într-un fund de provincie, în singurătate, departe de toţi aceşti domni... departe de uneltirile lor murdare".

— Da' mînă odată, omule, naiba să te ia ! — se năpusti el la căruţaş. — Mergi de parcă ai duce un mort la însurătoare ! Mînă mai iute !

— Mînă... mînă... — îl îngînă căruţaşul. — Ce, nu vezi cum îi drumul ? Pe dracu' dacă l-ai mîna, şi el şi-ar da sufletul. E o vreme... pedeapsă de la dumnezeu, nu alta !

Intr-adevăr vremea era îngrozitoare ! Părea că fierbe de ură, clocoteşte de mînie şi suferă împreună cu Piateorkin. Prin văzduhul negru ca funinginea, vîntul umed şi rece sufla şi şuiera pe toate glasurile. Ploua...

Pe sub roţi plescăia zăpada amestecată cu noroi lîpicios. La fiecare pas dădeai de muşuroaie, hîrtoape şi podeţe rupte:

— Noaptea-i neagră ca smoala... — urmă căruţaşul. — N-ajungem nici pîn-n ziuă! Trebuie să rămînem peste noapte la Luka..

— Care Luka?

— Un bătrîn care locuieşte în pădure. Drept în drumul nostru. Un fel de pădurar. Iaca şi căsuţa lui!

Şi într-adevăr, se auzi prin apropiere un lătrat răguşit de cîine, iar printre crengile dezfrunzite licări o luminiţă înceţoşată. Poţi fi un mizantrop cît de mare, dar dacă dai în calea ta, într-o noapte neagră şi furtunoasă, de o luminiţă ce străluce în pădure, simţi că te trage înspre oameni. Intocmai aşa s-au petrecut lucrurile şi cu Piateorkin. Cînd căruţa opri la căsuţa prin fereastra căreia licărea sfios şi îmbietor o luminiţă, tînărul îşi simţi sufletul mai uşor.

— Să trăieşti, moşule! — îi spuse el prietenos bătrînului care ieşise în tindă, scărpinîndu-şi burta cu amîndouă mîinile. — Aş putea să mîi la tine în noaptea asta?

— Se... se poate... — bombăni Luka. — Mi-au mai picat doi... Poftеşte în odăiţă.

Piateorkin se aplecă puţin, intră în cămăruţă şi... toată ura de oameni i se întoarse în suflet cu puterea ei dinainte. La o măsuţă mică, pe care ardea o singură lumînare de seu, şedeau cei doi oameni care avuseseră o înrîurire atît de mare asupra stării lui sufleteşti: substitutul de procuror von-Pach şi avocatul părţii civile, Semecikin [1])". Se întorceau şi ei ca şi Piateorkin, din acelaşi orăşel, şi nimeriseră de asemenea la Luka. De cum dădură cu ochii de apărătorul care intra în odăiţă, se zugrăvi pe chipul lor o mirare plăcută şi amîndoi săriră de pe locurile lor.

— A, colega! Cum de ai nimerit aici? — îl întrebară dînşii. — Te-a adus şi pe dumneata vremea de afară? Poftim la masă! Stai jos!

Piateorkin îşi închipuia că la vederea lui cei doi o

---

[1]) *Semecichi* — seminţe de floarea soarelui. (N. red. rom.).

să-şi întoarcă ochii în altă parte, o să se simtă stingheriţi şi o să tacă; de aceea, primirea lor prietenoasă i se păru cel puţin o obrăznicie.

— Nu pricep... — bîigui dînsul, ridicînd cu demnitate din umeri. — După cele ce s-au petrecut între noi, eu... eu... sînt uluit!

Von-Pach privi cu mirare la Piateorkin, ridică din umeri, apoi se întoarse frumuşel spre Semecikin şi înnodă iar firul povestirii întrerupte.

— Şi cum îţi spuneam, citesc ancheta, iar acolo... o contrazicere după alta... Scrie, de pildă, poliţaiul, că răposata Ivanova, ţăranca, era beată turtă cînd a plecat din casa oamenilor la care fusese poftită, şi a murit după ce a făcut vreo trei verste pe jos. Dar cum de a putut face trei verste, dacă era „beată turtă“? Este asta o contrazicere? Este!

In timp ce von-Pach îi povestea avocatului toate acestea, Piateorkin se aşeză pe bancă şi începu să-şi cerceteze locuinţa vremelnică... O luminiţă în pădure e poetică numai de departe; de aproape însă e o proză cît se poate de tristă... Aici, de pildă, lumina o cămăruţă mititică şi cenuşie, cu pereţii povîrniţi şi un tavan înnegrit de fum. In ungherul din dreapta atîrna o icoană veche, iar în cel din stînga se înălţa o sobă grosolană ce aducea cu o scorbură mohorîtă. De-a curmezişul grinzilor tavanului era bătut un fel de drug lung, de care atîrnase odată un leagăn. O măsuţă şubredă şi două bănci înguste şi hodorogite alcătuiau toată mobila căsuţei. Incăperea era întunecoasă, rece şi fără aer. Mirosea a putregai şi a seu ars.

„Porcii, îşi zicea Piateorkin, trăgînd cu coada ochiului înspre duşmanii săi. Au jignit un om, l-au împroşcat cu noroi şi acum stau liniştiţi de vorbă, de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic“.

— Ia ascultă, — îl chemă el pe Luka, — n-ai cumva o altă odaie? Nu pot să rămîn aici!

— Am o tindă, da-i frig acolo!

— Frig al dracului... — mormăi şi Semecikin. — Dacă ştiam, aduceam ceva de băut şi o pereche de cărţi de joc. Să luăm măcar un ceai, ce ziceţi? Moşulică dragă, vezi de ne pune samovarul!

Peste o jumătate de ceas, Luka aduse pe masă un samovar, murdar, un ceainic cu gurguiul ciocănit şi trei ceşti.

— Ceai am eu, — zise von-Pach. — Numai de zahăr dacă am putea face rost... Dă-ne ceva zahăr, moşule!

— Tii, ce vorbă! — făcu moşul zîmbind. — De unde zahăr în pădure? Că aici doară nu-i oraş!

— Ei, ce să-i faci? O să-l bem fără żahăr, — hotărî von-Pach.

Semecikin opări ceaiul şi turnă trei ceşti.

„Mi-au pus şi mie... gîndi Piateorkin. Mare nevoie am eu de ceaiul lor! M-au scuipat în obraz şi după aceea mă cinstesc cu ceai. Oamenii ăştia nu ştiu ce-i mîndria! Am să-i cer o altă ceaşcă lui Luka şi am să beau numai apă fiartă. Din fericire am şi zahăr".

Dar Luka n-avea patru ceşti în casa lui. Atunci Piateorkin vărsă dintr-una ceaiul turnat, puse în loc apă fiartă şi începu s-o soarbă cu înghiţituri mici, muşcînd dintr-o bucată de zahăr. Cînd îl auziră muşcînd cu zgomot din zahăr, cei doi duşmani schimbară o privire între ei şi pufniră în rîs.

— Nu, că asta-i drăguţă de tot! — spuse von-Pach. — Noi n-avem zahăr şi dînsul n-are ceai... Ha-ha-ha... Straşnic! Dar ce ziceţi ce puşti e dumnealui! A crescut ditamai vlăjgan, dar a rămas atît de copil, că se bosumflă ca o domnişoară de pension... Hei, colega! — făcu el întorcîndu-se spre Piateorkin. — Faci rău că ne dispreţuieşti ceaiul... E de calitate!... Iar dacă nu-l bei cumva din ambiţie, atunci ar fi mai simplu să ni-l plăteşti cu zahărul dumitale!

Piateorkin nu răspunse nici o vorbă.

„Ce obrăznicie, îşi zise el. M-au jignit, m-au ponegrit şi acum mi se vîră în suflet! Ce oameni! Nu i-au atins deloc toate mojiciile pe care le-au auzit de la mine la judecată... N-am să-i bag în seamă!... Am să mă culc şi gata!..."

Jos lîngă sobă era întins un cojoc, lîngă care, drept căpătîi, zăcea o pernă umplută cu paie... Piateorkin se întinse pe cojoc, îşi puse capul înfierbîntat pe pernă şi se înveli cu şuba.

— Ce plictiseală ! — căscă Semecikin. — De citit nu poţi citi că-i întuneric şi frig, iar de dormit n-avem unde... Brrr... Ia spune-mi, Osip Osipîci, dacă de pildă Luka are să mănînce într-un restaurant şi n-are să plătească, ce o să fie asta : furt sau escrocherie ?

— Nici una, nici alta... Un simplu prilej pentru o acţiune civilă...

Se iscă o controversă care ţinu un ceas şi jumătate. Piateorkin asculta şi tremura de ciudă... De vreo cinci ori simţi dorinţa să sară din culcuşul lui şi să se amestece în vorbă.

„Ce prostii ! gîndea el chinuit, ascultîndu-i. Cît de înapoiaţi sînt aceşti oameni ! Ce lipsă de logică !“

Discuţia se sfîrşi cînd von-Pach se întinse alături de Piateorkin, se înveli cu şuba şi zise :

— Haide, ajunge !... Noi vorbim şi nu-l lăsăm pe domnul apărător să doarmă. Culcă-te şi dumneata !...

— Mi se pare că a şi adormit... — răspunse Semecikin, culcîndu-se de cealaltă parte a lui Piateorkin. — Colega, dormi ?

„Uite cum se leagă de mine... îşi zise Piateorkin. Porcii...“

— Tace ! Va să zică a adormit... — mormăi von-Pach. — Mare lucru să poţi adormi în grajdul ăsta !... Şi se mai spune că avocaţii duc viaţă de birou !... Nu de birou, ci de cîine... Ca să vezi în ce văgăună au nimerit ! Ştii ceva ? Mie îmi place vecinul nostru... cum îi zice... Şesteorkin [1]) sau cam aşa ceva !... E aprins, înflăcărat !...

— Mdaa !... Peste vreo cinci anişori o să iasă un avocat bun... Are „manieră“ puştiul !... Tinerel şi cu caş la gură, dar l-ai văzut cu ce înfloriturі vorbeşte şi ce figuri de stil îndrăzneţe foloseşte ? ! Numai cînd l-a amestecat pe Hamlet în pledoaria sa n-a prea fost la locul lui.

Vecinătatea atît de apropiată a duşmanilor şi tonul lor liniştit şi condescendent îl înnebuneau pe Piateorkin ! Simţea că se înăbuşe de mînie şi de ruşine.

— Da' cu zahărul a fost bună de tot ! — rîse încet

---

[1]) *Şesteorca* — şase la joc de cărţi. (N. red. rom.)

von-Pach. — Fetiţă de pension şi pace! Şi de ce s-o fi supărat pe noi? Ai idee?

— Dracu' ştie!...

Piateorkin nu mai putu îndura. Sări ca ars, deschise gura, dădu să spună ceva, dar suferinţele îndurate în tot timpul zilei fuseseră prea mari: în loc de vorbe, izbucni din pieptul lui un hohot de plîns.

— Ce-o fi avînd? — întrebă von-Pach speriat. — Ce ţi s-a întîmplat, dragul meu?

— Eşti... eşti bolnav? — făcu Semecikin, sărind în picioare. — Ce-i cu dumneata? Ai rămas cumva fără bani? Vorbeşte odată!

— E o josnicie... e o mişelie! O zi întreagă... o zi întreagă!

— Dar bine, sufleţelule, despre ce mişelie şi josnicie e vorba? Osip Osipîci, dă-i te rog puţină apă! Ce s-a întîmplat, îngeraşule? De ce eşti atît de pornit? După cîte înţeleg, procesul de azi a fost cel dintîi din viaţa dumitale. Aşa-i? Ei bine, atunci e limpede! Plîngi, drăguţule!... Eu, la timpul meu, am vrut să mă spînzur. Ori, să plîngi e mult mai bine decît să te spînzuri. Hai dă-i drumu', o să te simţi mai uşurat!

— Ce josnicie... ce mişelie!

— N-a fost nici o mişelie, dragul meu! Toate s-au petrecut cum trebuie! Ai vorbit bine şi ai fost ascultat cum se cuvine. Iţi faci gînduri zadarnice, drăguţule!... Imi aduc aminte de prima mea pledoarie! Aveam pe mine nişte pantaloni tociţi, iar fracul mi-l împrumutase un muzicant. Tot mi se părea că rîde lumea de pantalonii mei! Se făcea nu ştiu cum că şi împricinatul mă dusese de nas şi procurorul rîdea de mine, şi eu mă dovedisem un prost fără pereche. Nu-i aşa că te-ai şi gîndit s-o dai dracului de meserie? Toţi trecem prin asta! Nu eşti nici primul, nici ultimul. Debutul se plăteşte scump, dragul meu!

— Dar cine şi-a bătut joc de mine? Cine... m-a luat peste picior?

— Nimeni! Ţi s-a părut! Debutanţilor li se pare întotdeauna aşa! Nu ţi s-a părut, de pildă, că juraţii

te privesc drept în ochi, cu dispreţ ? Ţi s-a părut, da ? Ei, atunci e în regulă ! Bea, drăguţule, şi te linişteşte !

Duşmanii l-au învelit bine cu şubele lor şi l-au dădăcit toată noaptea, ca pe un copil. Toate suferinţele din ziua aceea se dovediră a fi simplă închipuire.

LA TELEFON

— Ce doriţi ? — întreabă un glas de femeie.

— Daţi-mi „Bazarul slav“.

— Aveţi legătura.

Peste vreo trei minute zbîrnîie telefonul... Duc pîlnia la ureche şi aud zgomote ciudate, de parcă ar vîjîi vîntul, sau ar arunca cineva cu boabe de mazăre... Apoi un fel de gungurit.

— Aveţi separeuri libere ? — întreb eu.

— Nu-i nimeni acasă, — îmi răspunde un glăscior pripit de copil. — Tata şi mama s-au dus la Serafima Petrovna, iar Luiza Franţovna are gripă...

— Dumneata cine eşti ? Eşti cumva de la „Bazarul slav“ ?

— Eu sînt Serioja... Tăticul meu e doctor... Consultă dimineaţa...

— Dar nu de doctor am nevoie, îngeraşule, ci de „Bazarul slav“...

— Ce bazar ? (Rîde.) Acum ştiu cine eşti ! Pavel Andreici !... Ştii că am primit o scrisoare de la Katia ? (Rîde.) Katia se *însoară* cu un ofiţer... Cînd îmi cumperi culori ?

Închid telefonul, las să treacă vreo zece minute şi telefonez din nou.

— Dă-mi te rog „Bazarul slav“ — cer eu.

— In sfîrşit ! — îmi răspunde un glas răguşit. — Fuks e cu dumneata ?

— Ce Fuks ? Am cerut legătura cu „Bazarul slav“ !

— A, eşti la „Bazarul slav“ ? Perfect. Vin acolo. Terminăm chiar azi afacerea !... Vin imediat... Te rog să-mi comanzi o porţie de ciorbă de nisetru... n-am luat masa...

„Ptiu ! Naiba s-o ia de treabă ! îmi zic şi închid telefonul. Poate că nu ştiu eu să umblu cu aparatul şi de aceea ies încurcături !... Ia stai ! Cum se face asta ? Se învîrte întîi de aici, pe urmă se ia drăcia asta şi se pune la ureche... Pe urmă ?... Pe urmă asta de aici se anină de asta de dincoace, iar asta se învîrte de trei ori... Mi se pare că vine cam aşa !“

Sun iar. Nici un răspuns. Sun cu deznădejde, gata-gata să smulg manivela. In pîlnie se aud zgomote de parcă ar alerga o turmă de şoareci pe hîrtie...

— Cu cine vorbesc ? — ţip eu. — Mai tare ! Nu s-aude !

— Manufactura „Timofei Vaxin şi fiii“...

— Mulţumesc, dar n-am nevoie de manufactura voastră...

— Eşti Sîciov ? Ţi-am trimis şifonul acela...

Agăţ receptorul în furcă şi îmi fac un examen : nu cumva încurc eu lucrurile ? Citesc „regulamentul de funcţionare“, fumez o ţigară şi sun iar. Nici un răspuns.

«Se vede că „Bazarul slav“ are telefonul defect, îmi zic eu. Hai să vorbesc cu „Ermitajul“...»

Mai citesc o dată instrucţiunile şi... sun.

— Dă mi te rog „Ermitajul“, — strigă eu. — Da, da, „Ermitajul !“

Trec cinci minute, trec zece... Simt că încetul cu încetul îmi pierd răbdarea, cînd, în sfîrşit... — ura ! — se aude o zbîrnîială.

— Cu cine vorbesc ? — întreb eu.

— Cu centrala...

— Ptiu ! Dă-mi „Ermitajul“. Dar dă-mi-l odată, pentru numele lui dumnezeu !

— Ce să vă dau ? „Ferrein ?“

— „Er-mi-ta-jul !“

— Aveţi legătura !

„Poate că s-au terminat chinurile mele... îmi zic eu. Uf! M-au trecut toate năduşelile!“

Sună! Apuc receptorul şi chem:

— Aveţi separeuri?

— Tata şi mama s-au dus la Serafima Petrovna, iar Luiza Franţovna are gripă... Nu-i nimeni acasă.

— Tu eşti, Serioja?

— Eu... Dar dumneata cine eşti? (Rîde.) Pavel Andreici? De ce n-ai venit ieri? (Rîde.) Tata a făcut umbre chinezeşti pe pereţi... S-a gătit cu pălăria mămichii şi a făcut-o pe Avdotia Nikolaevna...

Deodată glăsciorul lui Serioja se curmă şi se lasă linişte. Inchid telefonul şi învîrt manivela vreo trei minute, pînă mă dor degetele.

— Daţi-mi „Ermitajul“! — strig eu. — Restaurantul din piaţa Trubnaia! Mă auzi sau nu?

— Aud perfect, numai că aici nu-i „Ermitajul“, ci „Bazarul slav“.

— „Bazarul slav?“

— Intocmai „Bazarul slav“!

— Vai de mine! Nu mai înţeleg nimic! Aveţi separeuri libere?

— Mă duc să întreb...

Trece un minut, trec două... In pîlnie se simte ca un fel de freamăt uşor de voci omeneşti... Ascult încordat, dar nu înţeleg nimic...

— Răspunde odată: aveţi separeuri libere?

— Ce doreşti, domnule? — mă întreabă un glas de femeie.

— Sînteţi de la „Bazarul slav?“

— Ba sînt centrala...

(Se poate continua pînă la *nec plus ultra.* [1])

---

[1]) Dincolo de orice limită (în limba latină). (N. trad.)

DESCOPERIRE

Tot scormonind prin bălegar,
Găsi cocoşul un mărgăritar...
KRILOV

INGINERUL Bahromkin [1]), consilier de stat, şedea acasă, la biroul lui şi, neavînd ce face, se gîndea la lucruri triste. Chiar în seara aceea, întîlnise la balul dat de nişte prieteni, o cuconiţă pe care o cunoscuse cu vreo 20-25 ani în urmă şi de care fusese chiar îndrăgostit. Pe timpul acela femeia fusese nespus de frumoasă şi ţi-ar fi fost tot atît de lesne să te îndrăgosteşti de ea, ca, de pildă, să-ţi calci vecinul pe bătătură. Îi rămăseseră mai cu seamă în minte lui Bahromkin ochii ei mari, albaştri, al căror fund părea aşternut cu o catifea gingaşă, de culoarea cerului, şi părul lung, castaniu-auriu, asemănător cu un lan de secară pîrguită, cînd se zbuciumă în ajun de furtună... Frumoasa era mîndră de nu te puteai apropia de dînsa, avea o privire rece şi zîmbea rar, dar cînd zîmbea... „văpaia flăcărilor stinse o-nsufleţea cu a ei zîmbire“... Acum însă... era o bătrînă flecară, uscată, cu privirea acră şi dinţii galbeni... Eh ! !

„Ce revoltător ! gîndea Bahromkin, mîzgălind în neştire hîrtia cu creionul. Nimeni nu e în stare să-i facă atîta rău omului, cît îi poate face natura ! Dacă ar fi ştiut frumoasa de atunci că după un număr de ani o să se prefacă într-o astfel de pupăză, fără îndoială că ar fi murit de groază...“

---

[1]) - *Bahroma* — canal, ciucure. (N. red. rom.)

Bahromkin cugetă îndelung la tot soiul de lucruri asemănătoare şi deodată sări ca ars...

— Doamne, Isuse Hristoase! — se îngrozi dînsul. — Ce-o mai fi şi minunea asta? Eu... ştiu să desenez?!

Pe foaia de hîrtie, mîzgălită de el în neştire, dintre linii şi zig-zaguri, privea un căpşor încîntător de femeie... aceea de care fusese odată îndrăgostit. Desenul în ansamblu avea defecte, nu-i vorbă, dar privirea languroasă şi severă, trăsăturile gingaşe şi părul des într-o uşoară neorînduială, toate acestea erau redate întocmai...

— Ce minunăţie! — nu mai contenea Bahromkin. — Ştiu să desenez! De 52 de ani trăiesc pe lume şi n-am bănuit nicicînd că port în mine vreun talent. Şi deodată... acum la bătrîneţe, poftim de vezi! Am descoperit unul! Dar nu, nu se poate!

Şi neputînd să-şi creadă ochilor, Bahromkin apucă creionul şi, alături de căpşorul drăgălaş, desenă un cap de bătrînă, pe care-l izbuti la fel de bine ca şi pe cel dintîi...

— Uimitor! — făcu el dînd din umeri. — Şi nu-i rău deloc, naiba s-o ia de treabă! Cum adică? Înseamnă că sînt pictor! Am, va să zică, o chemare! Cum de n-am bănuît-o înainte? Mare minune!

Dacă ar fi găsit în buzunarul jiletcii sale vechi nişte bani, sau dacă ar fi primit ştirea că a fost ridicat în grad, Bahromkin n-ar fi simţit acea mirare plăcută care-l cuprinse acum, cînd descoperise că are darul de a crea. Un ceas întreg rămase la masă, desenînd sîrguincios capete de oameni, copaci, vîlvătăi, cai...

— Straşnic! Bravo mie! — îşi zicea el încîntat. — Dacă aş învăţa puţină tehnică a desenului, ar ieşi bine de tot.

Feciorul, care aduse în birou măsuţa cu cina, îl întrerupse de la desen şi din încîntarea lui. După ce mîncă friptură de ieruncă şi bău două pahare de „Bourgogne", Bahromkin se muie de tot şi căzu pe gînduri... Îşi aminti că vreme de 52 de ani nu se întrebase măcar o dată dacă n-are cumva vreun talent. Drept e că toată viaţa se simţise atras de frumos. În tinereţe,

activase pe tărîm dramatic, într-un cerc de amatori: jucase, cîntase, zugrăvise decoruri... Apoi toată viaţa i-a plăcut să citească, să se ducă la teatru, să înveţe pe de rost versuri bune, să le treacă într-un caiet... Ştia să facă glume pline de duh, vorbea frumos şi critica destul de ager. Se vede treaba că avusese în el o scînteie, pe care însă o înăbuşise deşertăciunea vieţii...

„Mai ştii? Cîte nu se întîmplă în viaţă... îşi zicea Bahromkin, te pomeneşti că mă pricep să fac versuri ori să scriu un roman? Nu zău! Dar ce ar fi fost dacă îmi descopeream un talent în tinereţe, cînd nu era încă prea tîrziu, şi ajungeam pictor ori poet? Haí?"

Şi numaidecît, închipuirea lui îi zugrăvi o viaţă cu totul deosebită de milioane de alte vieţi. Nici n-ar fi fost cu putinţă s-o asemuieşti cu vieţile muritorilor de rînd...

„Au dreptate oamenii că *nu* le conferă ordine şi titluri... gîndi Bahromkin. *Ei* sînt în afară de toate rangurile şi capitolele de regulament... Şi apoi, făptuirile lor pot fi preţuite numai de cei aleşi..."

Şi tot cu acest prilej, Bahromkin îşi aminti o întîmplare din trecutul îndepărtat... Măicuţa lui, o femeie nervoasă şi excentrică, coborînd într-o zi pe scară, împreună cu dînsul, întîlnise în cale un om beat, cu o înfăţişare respingătoare şi... îi sărutase mîna. „Pentru ce ai făcut asta, mamă?" se minunase dînsul. „Omul acesta este un poet!" îi răspunsese mama. Şi el găsi că făcuse bine... Dacă ar fi sărutat mîna unui general sau a unui senior, ea, o doamnă, ar fi însemnat că se linguşeşte pe lîngă ei, se înjoseşte... Dar să sărute mîna unui poet, unui pictor sau a unui compozitor — asta i se părea firesc...

„O viaţă liberă, nu cenuşie şi obişnuită ca viaţa de toate zilele... gîndea Bahromkin, îndreptîndu-se spre patul lui. Glorie, renume! Oricît de repede aş înainta în slujba mea, oricîte trepte aş urca eu acolo, numele meu n-o să treacă de limitele furnicarului în care lucrez... Cu *ei* însă, este cu totul altceva!... Un poet sau un pictor doarme liniştit sau bea în neştire prin vreo

cîrciumă, fără să-i pese de nimic, pe cînd prin oraşe şi sate, oamenii învaţă pe din afară versurile scrise de el, ori se desfată privindu-i tablourile... Dacă nu cunoşti numele lor, se cheamă că eşti un incult, un ignorant... un necioplit..."

Intristat deabinelea, Bahromkin se lăsă pe pat şi îi făcu un semn feciorului... Acesta se apropie de dînsul şi începu să-l dezbrace încet, cu băgare de seamă.

„Mdaa!... O viaţă cu totul neobişnuită... Căile ferate, de pildă, vor fi într-o zi date uitării, dar un Phidias [1]) şi un Homer [2]) vor trăi veşnic... Pînă şi un Trediakovski [3])... Oricît ar fi el de slab, dar oamenii nu-l uită... Brrr!... Mi-e frig!... Dar dacă eram pictor? Oare cum m-aş fi simţit acum?

Şi pînă să-i scoată feciorul cămaşa de zi şi să i-o pună pe cea de noapte, Bahromkin îşi închipui un tablou întreg... Iată-l pictor sau poet... Afară e noapte neagră şi el se întoarce spre casă, anevoie, împleticindu-se... Talentele n-au de obicei trăsuri... Vrei, nu vrei, du-te pe jos... Şi el merge, un biet nenorocit, cu paltonaşul ros de atîta purtat şi poate chiar fără galoşi... La intrarea casei cu odăi mobilate, moţăie un portar. Bruta asta, lipsită de simţire, îi deschide uşa, fără să se uite măcar la dînsul... Poate acolo, undeva, în mulţime, numele lui de poet sau pictor se bucură de preţuire, dar asta nu-i ţine nici de cald, nici de frig: portarul nu-l primeşte mai omeneşte, feciorii nu-l servesc mai cu tragere de inimă, cei ai casei nu sînt mai îngăduitori... Numele se bucură de faimă, dar omul e lăsat în părăsire... Iată-l, în sfîrşit, obosit şi flămînd, cum intră în odaia întunecoasă şi lipsită de aer pe care o ţine cu chirie... Ar vrea să mănînce ceva dar ieruncă şi vin de Bourgogne ia-le de unde nu-s! Este obosit mort, i se lipesc ochii de somn şi capul îi cade în piept,

---

[1]) *Phidias* — unul din cei mai mari sculptori din Grecia antică (sec. al V-lea î.e.n.). (N. red. rom.)

[2]) *Homer* — poet legendar din Grecia antică (cca. sec. al XII-lea — al VIII-lea î.e.n.) autorul cunoscutelor poeme epice Odiseia şi Iliada. (N. red. rom.)

[3]) *V. K. Trediakovski (1703—1769)* — poet, filolog şi teoretician al literaturii ruse. Unul din primii reprezentanţi ai clasicismului rus. (N. red. rom.)

dar... patul e tare, rece, şi mĭroase a hotel... Apa trebuie să şi-o toarne singur, de dezbrăcat se dezbracă tot singur... Umblă prin casă cu picioarele goale... Într-un tîrziu adoarme pe podeaua rece, dîrdîind de frig, fără să uite o clipă că n-are ţigări de foi, că n-are o trăsură a lui, iar în sertarul de mijloc al mesei n-are Ordinul Sf. Ana sau Sf. Stanislav, cum n-are nici în cel de jos, un carnet de cecuri...

Bahromkin scutură de cîteva ori din cap, se trînti pe patul moale cu arcuri şi se înveli repede cu plapuma de puf.

„La dracu'" ! gîndi el, întinzîndu-se cu plăcere şi gata-gata să adoarmă. La dra... cu... Foarte bine... că... asta... că... n-am descoperit-o în tinereţe..."

Feciorul îi stinse lampa şi ieşi în vîrful picioarelor.

CEL MAI MARE ORAŞ

LOCUITORII oraşului Tim din gubernia Kursk, păstrează în amintire o legendă, foarte măgulitoare pentru mîndria lor : într-o bună zi, nu se ştie prin ce minune, dracu' îl adusese în oraşul Tim pe un oarecare corespondent englez. Se vede că nimerise acolo din întîmplare.

— Ce oraş e ăsta ? — întrebă el birjarul, cînd intrară pe prima stradă.

— Tim, — răspunse omul, căutînd să se strecoare cît mai dibaci printre numeroasele bălţoace şi hîrtoape.

Tot aşteptîndu-l să iasă cu bine din noroaie, englezul se ghemui în spatele caprei şi aţipi. Cînd se trezi peste un ceas, văzu o piaţă mare şi murdară, cu prăvălii, porci şi un foişor de foc.

— Dar ăsta ce oraş este ? — întrebă dînsul.

— Ti... Tim ! Dii, afurisitule ! — îi răspunse birjarul, sărind jos de pe capră ca să ajute căluţul împotmolit într-o groapă.

Corespondentul căscă, închise ochii şi adormi iar. Ca la vreo două ceasuri după aceea, trezit de o smucitură de toată nădejdea, el se frecă la ochi şi văzu o stradă cu căsuţe albe. Vizitiul, înfundat pînă la genunchi în noroi, trăgea din răsputeri calul de dîrlogi şi suduia.

— Dar ăsta ce oraş mai e? — întrebă iar corespondentul, cercetînd casele.

— Tim!

Puţin după aceea, corespondentul trase la un han unde scrise următoarele: „Cel mai mare oraş din Rusia nu este nici Moscova, nici Petersburgul, ci Timul".

CUM AU STAT DE VORBĂ UN OM BEAT ŞI UN DRAC TREAZ

UN fost funcţionar la manutanţă, Lahmatov [1]), secretar de colegiu ieşit la pensie, stătea acasă, la masă, şi, sorbind cel de al şaisprezecelea păhărel, cugeta la fraternitate, egalitate şi libertate. Deodată, de după lampă, ieşi un drac... Dar... nu te speria, cititoare dragă! Ştii dumneata ce este un drac? Este un tînăr cu înfăţişare plăcută, cu o mutră neagră ca cizma şi cu ochii roşii şi grăitori, iar pe cap, deşi nu este însurat, are corniţe... Părul şi-l piaptănă *à la Capoul.* Trupul îi e acoperit de păr verzui, cu miros de cîine; la spate are o coadă lungă, ascuţită la capăt... În loc de degete are gheare, iar în loc de picioare — copite de cal. De cum îl văzu, Lahmatov se fîstîci puţin, dar numaidecît îşi aduse aminte că dracii verzi au prostul obicei de a li se arăta tuturor oamenilor cherchelíţi, şi se linişti.

— Cu cine am onoarea? — îl întrebă el pe musafirul nepoftit.

Dracul lăsă ruşinat ochii în pămînt.

— Nu te sfii, — urmă Lahmatov. — Vino mai aproape... Eu... n-am prejudecăţi şi de aceea poţi să-mi vorbeşti liniştit... Deschide-ţi inima... Cine eşti dumneata?

Dracul se apropie sfios de Lahmatov, cu coada între picioare, şi-i făcu o plecăciune respectuoasă.

[1]) *Lahmatîi* — pletos, ciufulit. (N. red. rom.)

— Sînt drac, sau diavol... — se recomandă el. — Îndeplinesc slujba de funcţionar cu însărcinări speciale pe lîngă excelenţa sa directorul cancelariei iadului, domnul Satana!

— Am auzit, am auzit... îmi pare bine! Stai jos. Nu bei un păhărel? Îmi face mare plăcere... Da' cu ce te ocupi mata?

Dracul se ruşină şi mai cumplit.

— La drept vorbind... o muncă anumită n-am... — răspunse dînsul, tuşind stînjenit şi suflîndu-şi nasul într-un număr din revista „Rebus". Înainte vreme aveam într-adevăr o ocupaţie... Ispiteam oamenii... îi abăteam de pe calea cea dreaptă pe drumul pierzaniei... Acum însă, o asemenea meserie, *„antr-nu-suadi"* [1]), nu face nici cît o ceapă degerată... Calea cea dreaptă nu mai există şi deci n-avem de unde să mai abatem oamenii. Pe deasupra, oamenii din ziua de azi sînt mai vicleni decît noi... Ce să mai ispiteşti pe unul care a învăţat la universitate tot ce se poate învăţa şi cunoaşte tot ce se poate cunoaşte! Pot eu oare să te învăţ, de pildă, să şterpeleşti o rublă, cînd ştiu bine că şi fără ajutorul meu ai şterpelit mii întregi?

— Asta cam aşa-i... Totuşi... bănuiesc că aveţi şi voi o muncă oarecare?

— Da!... Cea veche a rămas doar cu numele, dar facem şi noi cîte ceva... Ispitim cîte o pedagogă, îl îndemnăm pe cîte un tinerel să scrie versuri, îi punem pe negustorii beţi să spargă oglinzi... Dar în politică, în literatură şi în ştiinţă nu ne amestecăm de multă vreme... Nu mai pricepem o iotă din toate astea... Mulţi dintre noi colaborează la „Rebus", iar unii s-au lăsat de meseria de drac şi s-au făcut oameni... Aceşti foşti draci şi actuali oameni s-au însurat cu negustorese bogate şi o duc împărăteşte. Unii dintre ei s-au făcut avocaţi, alţii scot gazete, într-un cuvînt sînt nişte oameni activi, respectabili.

— Iartă-mi, te rog, întrebarea indiscretă: cam ce leafă primiţi?

— În privinţa asta, lucrurile au rămas cum au fost,

---

[1]) Corect: *entre nous soit-dit* — între noi fie vorba (în limba franceză). (N. trad.)

— îi răspunse dracul. — Intreţinerea n-a suferit nici o schimbare!... Locuinţa, luminatul, încălzitul sînt de la stat. Dar leafă nu primim, pentru că sîntem socotiţi extrabugetari şi pentru că funcţia de drac e o funcţie onorifică... In general — ca să fiu sincer — o ducem rău... Ne vine să ne luăm lumea-n cap... Bine că oamenii ne-au învăţat să luăm mită — fapt pentru care le sîntem foarte recunoscători — că altfel s-ar fi sfîrşit demult cu noi... Doar cu asta ne mai ţinem... Le furnizăm păcătoşilor materialul trebuincios şi... ne înfruptăm şi noi... Satana a îmbătrînit... Se duce mereu s-o vadă pe Zukki şi puţin îi pasă de ceea ce facem...

Lahmatov îi turnă dracului un păhărel de votcă. Acesta îl goli şi se aşezară amîndoi la taifas. Dracul îi dezvălui toate tainele iadului, îşi deschise sufletul, i se plînse de viaţa pe care o duce şi îi plăcu atît de mult lui Lahmatov, încît acesta îl lăsă chiar peste noapte în casa lui. Dracul se culcă în sobă şi aiură toată noaptea. In zori... se făcu nevăzut.

UN FRANȚUZ PROST

CLOVNUL circului „Fraţii Ghinţ“, pe nume Henry Pourquoi, intră într-o zi în birtul lui Testov [1]), din Moscova, ca să ia o gustare.

— Dă-mi te rog un consome ! [2]) îi porunci el chelnerului.

— Doriţi cu pateuri sau fără ?

— Nu, cu pateuri ar fi prea săţios. Poate două-trei frigănele şi atît...

Aşteptînd să i se aducă consomeul, Pourquoi se apucă să cerceteze localul. Primul om asupra căruia îşi opri ochii fu un domn gras, cu înfăţişare plăcută, care şedea la o masă vecină şi se pregătea să mănînce blinele.

„Grozav de mult se mai mănîncă în restaurantele ruseşti ! gîndi franţuzul, cu ochii ţintă la vecinul lui, care tocmai turna nişte unt fierbinte peste blinele. Cinci blinele ! Să fie oare în stare un singur om să mănănice atîta cocă ?“

In vremea asta, vecinul îşi unse blinelele cu icre, le tăie pe fiecare în două şi le înghiţi cît ai zice peşte.

— Chelner ! — se întoarse el înspre omul care servea. — Mai adă-mi o porţie ! Şi... ce fel de porţii

---

[1]) *Testo* — cocă, aluat. (N red. rom.)

[2]) Corect : consommé — supă (în limba franceză) (N. trad.)

sînt astea, hai? Mie să-mi aduci 10—15 bucăţi dintr-o dată! Să-mi dai şi nişte batog sau somon, ce-o fi!

„Ciudat! gîndi Pourquoi, cercetîndu-şi cu luare-aminte vecinul. A înghiţit cinci boţuri de aluat şi tot mai vrea! Dealtfel fenomene dintr-astea se mai întîlnesc... Chiar eu, de pildă, am avut un unchi — François — în Bretania, care era în stare să mănînce două farfurii de supă şi cinci pîrjoale de berbec, numai ca să cîştige o prinsoare. Se zice că există o boală care-l face pe om să mănînce mult...“

Intre timp, chelnerul aşează în faţa vecinului un munte întreg de blinele şi două farfurii, una cu batog, alta cu somon. Domnul cu înfăţişarea plăcută bău un păhărel de votcă, mîncă puţin somon şi se apucă de blinele. Spre marea mirare a lui Pourquoi, omul minca în grabă, aproape pe nemestecate, ca unul care-i flămînd deabinelea...

„E limpede: este bolnav... îşi zise franţuzul. Şi-o fi închipuind, caraghiosul, că o să poată da gata tot muntele ăsta? N-o să înghită bine nici trei bucăţi, că o să-şi simtă stomacul încărcat, iar de plătit o să trebuiască să plătească pentru toată claia!“

— Mai adu nişte icre! — strigă vecinul, ştergîndu-şi buzele grase cu şervetul. — Şi nu uita să pui ceapă verde!

„Dar... ce-o mai fi şi asta? Aproape o jumătate de grămadă s-a topit! îşi zise clovnul cu spaimă. Dumnezeule mare! A înghiţit şi tot peştele! Bine, dar asta e împotriva firii!... Să fie oare stomacul unui om atît de elastic, ca să se întindă fără sfîrşit? Nu! E cu neputinţă! Oricît de elastic ar fi, nu poate depăşi dimensiunile burţii!... Dacă am fi în Franţa, omul acesta ar fi arătat la panoramă... Vai de mine! S-a topit muntele!“

— Dă-mi o sticlă de „Nuit“, — spuse vecinul, luînd din mîna chelnerului icrele şi ceapa. — Dar vezi să-l încălzeşti mai întîi... Şi mai ce? Stai să văd! Poate să mai fie o porţie de blinele... Dar mai repede...

— Am înţeles... Şi după blinele ce să fie?

— Ceva mai uşor... O ciorbă de nisetru *à la russe* şi... şi... Las' că mă mai gîndesc eu. Du-te!

„Nu cumva visez? se minuna clovnul, lăsîndu-se pe speteaza scaunului. Omul acesta şi-a pus în gînd să moară! Nu e cu putinţă să înghiţi atîta amar de mîncare şi să rămîi teafăr! Da, da! Vrea să moară! Dealtfel, se şi vede după faţa lui tristă! Să nu-şi fi dat seama chelnerul că pofta asta a lui nemăsurată nu-i a bună? Nu, nu se poate!..."

Pourquoi chemă chelnerul care servea la masa vecină şi îl întrebă în şoaptă:

— Ia ascultă, de ce îi dai atîta mîncare?

— Păi... ăă... dacă cere! Cum să nu-i dau? — se minună chelnerul.

— Bine, bine, dar gîndeşte-te, el ar putea să stea pînă diseară aici şi să tot ceară! Dacă dumneata singur nu îndrăzneşti să-i spui că nu se mai poate, cheamă patronul, poftеşte poliţia!

Chelnerul zîmbi, ridică din umeri şi se depărtă.

„Nişte sălbatici! se revoltă franţuzul. Se mai şi bucură că la masa lor stă un nebun, un sinucigaş, care vrea să cheltuiască o rublă mai mult! Ce le pasă că moare un om? Bani să iasă!"

— Ce rînduială! — bombăni vecinul, vorbindu-i de data aceasta franţuzului. — Mă scot din sărite pauzele astea lungi între mîncăruri! De la o porţie la alta trebuie să aştepţi o jumătate de ceas! Ţi se duce dracului pofta de mîncare şi mai şi întîrzii!... Poftim! E ora trei, iar la cinci trebuie să fiu la un prînz, la o aniversare!

— *Pardon, monsieur!* — făcu Pourquoi îngălbenindu-se la faţă. — Dar... dumneata acum ce faci? Nu prînzeşti?

— Nu-u!... Ce fel de prînz e ăsta?... Iau şi eu o gustare!... Nişte blinele, acolo...

In clipa aceea i se aduse ciorba de peşte. Omul îşi puse o farfurie plină, adăugă piper negru şi începu să mănînce.

„Săracu'!... nu mai contenea franţuzul speriat. Sau o fi bolnav şi nu-şi dă seama de primejdia ce-l pîndeşte, sau o face cu bună ştiinţă pentru că vrea să-şi

curme zilele... O, doamne! Dacă ştiam că o să dau aici de un asemenea spectacol, nu veneam pentru nimic în lume! Nervii mei nu suportă asemenea priveliști!"

Şi franţuzul începu iar să cerceteze cu milă faţa vecinului, aşteptînd că, dintr-o clipă în alta, o să-l apuce convulsiile, cum se întîmpla întotdeauna cu unchiul François după prinsorile lui nesăbuite...

„Se vede după toate că e un om subţire, tînăr... voinic... îşi zicea el cu ochii pironiţi asupra vecinului. Poate că aduce foloase patriei sale... şi fără îndoială că are o nevastă tînără şi copii... Judecînd după îmbrăcăminte este bogat, duce un trai îndestulat... ce l-o fi împins oare la pasul acesta deznădăjduit?... Şi... cum de nu şi-a ales un alt mijloc de sinucidere? Dracu' ştie, ce puţin preţ pun oamenii pe viaţă! Dar eu! Ce josnic, ce lipsit de omenie sînt, că stau aici şi nu-i vin în ajutor! Poate că ar mai putea fi salvat!"

Pourquoi se ridică hotărît de pe locul său şi se apropie de vecinul lui.

— Uite ce este, *monsieur!* — îi vorbi dînsul cît se poate de blînd şi liniştit. — N-am cinstea să vă cunosc, dar... credeţi-mă, vă sînt un prieten... N-aş putea oare să vă fiu de folos? Gîndiţi-vă, sînteţi tînăr... aveţi nevastă, copii...

— Nu vă înţeleg! — răspunse vecinul, scuturînd din cap şi căscînd ochii mari.

— Ah, de ce vă prefaceţi, *monsieur?* Credeţi că nu văd? Mîncaţi atît de mult că... că mi-ar fi cu neputinţă să nu bănuiesc...

— Mănînc mult? — se minună vecinul. — Eu?! Vai de mine!... Cum să nu mănînc, domnule, dacă de dimineaţă şi pînă acum n-am pus nimic în gură!

— Bine, dar mîncaţi din cale-afară de mult!

— Ei, şi? Plăteşti dumneata? Atunci de ce să te frămînţi atîta? Şi apoi dacă vrei să ştii, nici nu mănînc aşa de mult! Priveşte şi dumneata! Nu mănînc mai mult decît alţii!

Pourquoi se uită în jur şi se cruci! Îmbrîncindu-se şi încurcîndu-se între ei, chelnerii duceau pretutin-

deni munţi de blinele... Iar la mese stăteau oameni care înfulecau aceşti munţi, ba mai mîncau şi peşte, şi icre... şi toţi cu aceeaşi poftă şi acelaşi curaj pe care-l văzuse şi la domnul cu înfăţişare plăcută.

„O, ţară a minunilor ! îşi zise Pourquoi, ieşind din local. Nu numai clima, dar şi burţile lor fac minuni ! O, ţară, ţară a minunilor !“

DESPRE DEŞERTĂCIUNE

TEMA DE PREDICA PENTRU LĂSATA SECULUI

CONSILIERUL de curte Semion Petrovici Podtîkin se aşează la masă, îşi acoperi pieptul cu un şervet şi aşteptă, arzînd de nerăbdare, să i se aducă blinelele... In faţa lui, ca în faţa unui comandant de oşti care inspectează cîmpul de bătaie, se desfăşura un tablou vrednic de luare aminte. In mijloc, înşiruite în front, stăteau sticlele zvelte: trei feluri de votcă, lichior de Kiev, „Château-la-rose", „Rheinwein" şi chiar o ulcică burduhănoasă cu licoarea călugărilor benedictini. In jurul băuturilor, se înghesuiau într-o dezordine poetică: scrumbii cu sos de muştar, sardele, smîntînă, icre de manciuria (3 ruble şi 40 de copeici funtul), somon proaspăt şi altele. Podtîkin se uita la toate astea şi înghiţea lacom — în sec... Ochii lui priveau galeş, faţa i se schimbase de atîta voluptate...

— Da' mult vă mai moşmoniţi, — îi spuse el nevestei, cu o strîmbătură de nemulţumire. — Dă-i zor, Katia!

In sfîrşit apăru şi bucătăreasa cu blinelele... Cu toată primejdia de a-şi frige degetele, Semion Petrovici înşfăcă două blinele din vîrful grămezii, cele mai fierbinţi, şi le trînti pe farfurie, cu un plescăit îmbietor. Blinelele erau rumene, pufoase, cu gropiţe, ca umerii duducilor de negustor... Podtîkin zîmbi încîntat, icni de mulţumire şi le opări cu unt fierbinte. Apoi, zădărîndu-şi parcă şi mai mult pofta şi gus-

tînd dinainte plăcerea ce-l aştepta, le unse încet, fără grabă, cu icre, iar locurile neunse le umplu cu smîntînă... Nu mai rămînea decît să le mănînce. Aşa-i ? Dar nu ! Podtîkin privi făptuirea mîinilor sale şi nu rămase pe deplin mulţumit... După ce chibzui o vreme, aşeză peste blinele bucăţica cea mai grasă de somon, nişte sardele, şi abia după aceea, topindu-se de fericire, cu răsuflarea tăiată, răsuci blinelele sul, goli un păhărel de votcă, mormăi de plăcere, deschise gura...

Dar în clipa aceea fu lovit de dambla.

PERSOANA

„În cancelaria domnului inspector fiscal se găseşte *un loc vacant* de copist. Leafa — 250 de ruble pe an. Doritorii — care trebuie să fii isprăvit cel puţin şcoala judeţeană sau 3 clase de liceu — vor înainta cereri scrise, la care vor alătura şi *descrierea vieţii lor*. Cererile vor fi adresate pe numele domnului inspector fiscal, casa doamnei Podjilkina [1]), strada Gîştelor".

După ce citi pentru a 20-a oară anunţul, Mişa Nabaldaşnikov [2]), un tînăr cu fruntea plină de coşuri, cu nasul roşu din pricina unui guturai vechi şi cu pantaloni cafenii, se plimbă o vreme prin odaie dus pe gînduri, apoi îi spuse mamei sale:

— Am terminat nu trei, ci patru clase de liceu. Cît despre scris... ministru sau scriitor să mă fi făcut, atîta-i de frumos! Leafa — vezi şi dumneata, grozavă! 20 de ruble pe lună! Nevoiaşi cum sîntem, m-aş fi dus şi pentru 5. Orice-ai spune, un loc minunat! Nici nu mi-ar trebui unul mai bun!... Un singur lucru e prost mamaie: trebuie să scriu despre viaţa mea!

— Ei, şi? Apucă-te şi scrie!...

— Uşor de zis: scrie! Ca să-ţi povesteşti viaţa cum se cuvine, trebuie să ai talent, că fără talent,

---

[1]) *Podjilchi* — balamale (sens figurat). (N. red. rom.)
[2]) *Nabaldaşinc* — măciulie (de baston). (N. red. rom.)

cum vrei să scrii? Iarăşi ca să scrii numai aşa, de mîntuailă, ca să nu zici că n-ai scris, parcă nu s-ar cuveni, înţelegi şi mata! Că doară nu e vorba de o compunere pe care s-o dai la urmă învăţătorului; asta trebuie trimisă odată cu cererea, la cancelarie! Şi n-ajunge să fie pe hîrtie bună şi frumos scrisă! Mai trebuie să aibă şi stil... Da, da, stil! Mata cum credeai? Dacă stai de pildă, şi te uiţi la inspectorul fiscal Ivan Andreici, nu prea e cine ştie ce de capul lui! Un secretar gubernial acolo, care a rămas vreo şase ani fără loc şi e dator la toţi băcanii! Dar dacă stai să te gîndeşti mai bine, ajungi să pricepi, mamaie, că inspectorul acela e o persoană! E cineva! Ai văzut ce scrie în anunţ? „Cererile vor fi adresate"... Ce-re-ri-le! Păi, cererile nu se înaintează decît persoanelor de vază! Dumitale, ori mie, ori lui nenea Nil Kuzmici, nimeni n-o să ne înainteze vreo cerere!

— Aşa-i! — încuviinţă mamaia. — Dar la ce i-o fi trebuind povestea vieţii tale?

— Asta, vezi, n-aş putea să-ţi spun... Se vede că-i trebuie la ceva!

Mişa mai citi o dată anunţul, începu să umble de colo pînă colo prin odaie şi să viseze... Numai acela care a rămas măcar o dată în viaţa lui fără slujbă, nenorocit că trebuie să stea cu mîinile în sîn, ştie cît de mult te poate răscoli un anunţ asemănător. Mişa, care încă de pe băncile şcolii nu înghiţise un singur dumicat fără să fie dojenit că ar fi trîntor, Mişa care umbla îmbrăcat cu pantaloni vechi de-ai lui nenea Nil Kuzmici şi care nu îndrăznea să se arate pe stradă decît seara, cînd nu i se vedeau cizmele găurite şi haina ponosită, se simţi mai om numai la gîndul că ar putea căpăta o slujbă! 20 de ruble pe lună — n-ar fi puţin lucru! Nu-i vorbă, o trăsură nu poţi să-ţi cumperi cu banii ăştia şi nici nuntă mare nu poţi să faci, dar în schimb îţi ajunge cu prisosinţă să cumperi chiar din prima lună — cum visa Mişa — o pereche de pantaloni noi, cizme, o şapcă, o armonică şi să-i mai dai şi mamei vreo 5—6 ruble pentru mîncare. Oricum ar fi, o leafă

mică e mult mai bună decît o mizerie mare. Dar ceea ce îl atrăgea şi mai mult pe Mişa nu erau atît cele 20 de ruble, cît vremea mult dorită, cînd maică-sa n-o să-i mai scoată ochii că-i trîntor şi n-o să se mai bocească toată ziulica, iar nenea Nil Kuzmici o să înceteze cu veşnicele lui predici şi făgăduieli întărite cu jurămînt, că o să-şi bată măr nepotul derbedeu.

— Decît să măsori aşa oda[illegible] în lung şi în lat, mai bine te-ai aşeza şi ai scrie, — îi întrerupse maică-sa visările.

— Nu ştiu să compun, mamaie, — oftă Mişa. — Drept să-ţi spun, am încercat de vreo cinci ori pînă acum să scriu, dar nu iese nimic! Aş vrea şi eu să-i zic ceva mai deştept şi cînd colo iese de parcă i-aş scrie tuşichii la Kremenciug!...

— Nu face nimic... Las' că n-o să se uite la asta inspectorul acela!... Pentru toate rugăciunile mele de mamă şi răbdarea mea, domnul o să-i îmblînzească inima şi, dacă n-o fi ceva cum• trebuie, n-o să se supere dumnealui... Ce, dînsul a fost mai învăţat la anii tăi?

— Hai să mai încerc o dată! Numai că parcă văd că iar n-o să iasă... Bine, hai să încerc!...

Mişa se aşează la masă, puse în faţa lui o coală de hîrtie şi căzu pe gînduri. După ce se holbă multă vreme la tavan, luă condeiul, mişcă de cîteva ori mîna din încheietură, cum obişnuiesc să facă toţi cei îndrăgostiţi de scrisul lor, şi începu: „Excelenţă! M-am născut în 1867, în oraşul K., din părinţii Kiril Nikanorovici Nabaldaşnikov şi Natalia Ivanovna. Tata era funcţionar de birou la fabrica de zahăr a negustorului Podgoiski şi avea 600 de ruble pe an. Mai tîrziu şi-a dat demisia şi a trăit multă vreme fără să mai lucreze nicăieri. Pe urmă..."

Pe urmă, taică-său s-a dedat la beţie şi tot din beţie a murit, dar asta era o taină pe care Mişa nu vroia s-o dezvăluie excelenţei sale. Tînărul rămase o vreme pe gînduri, apoi trase o cruce peste tot ce scrisese înainte şi, după ce mai cugetă puţin, scrise din nou acelaşi lucru.

„...pe urmă a murit, urmă el, sărac şi plîns de soţie şi de singurul lui fiu Mihail, care l-a iubit cu o dragoste fierbinte. Cînd am împlinit 9 ani, părinţii m-au dat la şcoală şi Podgoiski a plătit pentru învăţătura mea; dar cînd tata şi-a dat demisia, negustorul n-a mai plătit pentru mine şi a trebuit să ies din clasa a IV-a. Am învăţat... mulţumitor. In clasele I-a şi a III-a am stat cîte doi ani, dar la caligrafie şi la purtare am avut întotdeauna cinci" ş.a.m.d.

Mişa umplu toată coala. Scrisese din tot sufletul, dar fără nici o noimă; nici tu plan, nici tu cronologie; de multe ori repetase acelaşi lucru şi se încurcase. Pînă la urmă ieşi un fel de peltea lungă şi copilăroasă. Sfîrşitul suna aşa: „Acum trăiesc pe cheltuiala mamei care n-are nici un fel de mijloace de trai, şi de aceea vin a vă ruga, excelenţă, cu plecăciune, să-mi daţi acea slujbă ca să pot trăi şi să-mi pot hrăni mama bolnavă care şi ea vă roagă. Şi să mă iertaţi de supărare" (urma iscălitura).

A doua zi, după multe codiri şi şovăieli ruşinoase, povestea vieţii fu copiată pe curat şi trimisă, împreună cu actele, la adresa cu pricina, iar peste două săptămîni Mişa, care se istovise aşteptînd, stătea în antreu la inspectorul fiscal şi, tremurînd din tot trupul, aştepta răsplata operei lui.

— Daţi-mi voie să vă întreb, unde-i cancelaria? — rosti el băgîndu-şi capul din antreu, într-o odaie mare, sărăcăcios mobilată, unde un om roşcovan în papuci şi pelerină de vară ce-i ţinea loc de halat zăcea trîntit pe o sofa.

— Şi ce vrei dumneata? — întrebă roşcovanul.

— Aici... eu... acum două săptămîni am dat o cerere... pentru locul de copist... Pot să-l văd pe domnul inspector?

— Bine, dar asta-i revoltător!... — mormăi roşcovanul înfăşurîndu-se mai strîns în pelerină, în vreme ce pe faţa lui se zugrăvi o mare suferinţă. — O sută de oameni pe zi! Vin şi vin, fără sfîrşit! Oare n-aveţi, voi ăştia, altă treabă decît să mă bateţi la cap?

Şi sărind în picioare, roşcovanul mai spuse, apăsînd pe fiecare vorbă :

— De-o mie de ori v-am spus tuturor că am un copist ! Am, am, am ! Ar fi timpul să încetaţi să vă mai perindaţi pe aici ! Am un copist, pricepi ? Aşa ! Şi te rog s-o spui şi tuturor celorlalţi !

— Mă iertaţi... — şopti Mişa fîstîcit. — N-am ştiut !...

Şi după ce îi făcu o plecăciune stîngace, ieşi... Leafa... se dusese pe apa sîmbetei...

OTRAVA

Pe pămînt tot neamul omenesc... ş.a.m.d.
Din arta lui Mefisto

PIOTR Petrovici Lîsov [1]) este idealist pînă în vîrful unghiilor, cu toate că lucrează la biroul băncii Kunst et Co. Ştie să cînte romanţe cu glasul lui slăbuţ de tenor, cîntă şi din chitară, se dă cu pomadă pe păr şi poartă pantaloni de culoare deschisă semne neîndoielnice după care deosebeşti oricînd un idealist de un materialist. Cu Liubocika, fiica lui Kadîkin [2]), căpitan la pensie, Piotr Petrovici s-a însurat din cea mai fierbinte dragoste... Credeţi-mă că îşi iubea atît de mult logodnica, încît dacă l-ar fi pus cineva să aleagă între un milion şi fată, el ar fi ales-o neapărat pe aceasta din urmă. Dracului însă nu i-a fost pe plac o astfel de poveste ideală şi de aceea n-a pregetat să-şi vîre codiţa...

In ajunul nunţii (pentru că dracul s-a apucat de isprăvile lui drăceşti din acea clipă), căpitanul Kadîkin l-a chemat pe Lîsov în biroul său şi, apucîndu-l prietenos de un nasture, i-a zis :

— Trebuie să-ţi spun, scumpul meu prieten Petea, că eu... într-un fel oarecare... asta... Intr-un cuvînt, o înţelegere bună face mai mult decît banii... Şi ca să n-avem pe urmă cine ştie ce vorbe şi neplăceri, hai să ne înţelegem de la bun început... Ştii foarte bine

[1]) *Lîsîi* — chel (N. red. rom.)
[2]) *Cadîc* — mărul lui Adam. (N. red. rom.)

că, însurîndu-te cu Liubocika, tu nu... într-un cuvînt, eu nu-i dau nici o zestre!

— Vai de mine, dar ce importanţă are asta? — se ofensă idealistul. — Drept cine mă luaţi? Eu nu mă însor cu banii, ci cu fata!

— Aşa, vezi! Înţelegi de ce îţi spun toate astea? Ca să ştii; că-i mai bine aşa!... Sărac nu sînt! Am ceva avere, dar vezi şi tu că în afară de Liubocika mai am cinci copii... Aşa, Petea, frăţioare!... Of-of-of!... (se văicări căpitanul). Ştiu prea bine că nici tu n-ai s-o duci uşor, dar... ce să-i faci? Ţine-te şi tu cum poţi!... Dacă s-ar întîmpla ceva aşa... mă rog, o naştere sau mai ştiu eu ce alt eveniment, pot să te ajut... Puţin, dar pot!... Chiar şi acum, de pildă...

— Ce tot spuneţi, zău aşa! — îi întoarse vorba Lîsov, făcînd a lehamite cu mîna.

— În clipa de faţă pot să te împrumut cu 400 de ruble. Mai mult, să mă ierţi, nu pot, chiar de m-ai tăia bucăţele!

Şi deschizînd sertarul mesei, Kadîkin scoase de acolo o hîrtie şi i-o întinse lui Lîsov.

— Uite, ia-o! — făcu dînsul. — Patru sute de ruble în cap! I-aş fi încasat chiar eu cu foaia aceasta executorie, dar n-am vreme. Tu însă, cînd ai să vrei, ai să-i încasezi... Du-te frumuşel, fără pic de sfială la doctorul Kleabov şi spune-i să-ţi dea banii. Iar dacă vezi că face fiţe, du-te la portărel şi gata...

La început Lîsov nu voi cu nici un chip şi-i tot dădu zor că se însoară cu fata, nu cu banii, dar pînă la urmă împături biletul şi-l puse în buzunar. A doua zi, pe cînd se întorcea în caleaşcă de la cununie, Lîsov îi spuse Liubocikii, ţinînd-o drăgăstos de mijloc:

— Alaltăieri te plîngeai că n-avem în cuibuşorul nostru un pian... Ei bine, Liububuncik, bucură-te! Am să-ţi cumpăr un pian de 400 de ruble!...

După ospăţul de nuntă, cînd tinerii rămaseră singuri, Lîsov se plimbă îndelung de colo pînă colo prin odaie, apoi deodată scutură din cap, ca înseninat de un gînd neaşteptat, şi îi spuse nevestei sale:

— Ştii ceva, Liuba? N-ar fi mai bine să aşteptăm puţin cu pianul? Ce zici? Hai să cumpărăm mai întîi

mobilă! Pentru 400 de ruble putem găsi o mobilă straşnică! O să ne facem nişte odăi de ţi-e mai mare dragul! Colo punem o canapea şi nişte fotolii îmbrăcate cu mătase... În faţa canapelei, sigur, o măsuţă rotundă cu o lampă... ştii, una... hoaţă... de să zici ce-i aia!... Dincoace punem un lavoar cu marmoră. *Vu comprene?* [1]) Ha-ha-ha... În golul acesta tocmai bine, băgăm un dulap de haine sau un scrin cu oglindă... Nu zău, o să iasă al dracului de frumos!

— Ne trebuie şi nişte perdele!

— Da, şi perdele! Chiar mîine mă duc la doctorul acela! Numai să-l prind acasă... Că doctorii sînt morţi după cîştig, şi se duc pe la clienţi cu noaptea-n cap... Tu să mă ierţi, Liuba, dar mîine o să mă scol devreme...

La opt dimineaţa Lîsov se sculă încetişor, se îmbrăcă şi se duse pe jos la doctorul Kleabov. La nouă fără un sfert era în antreul lui.

— Doctorul e acasă? — întrebă el fata care-i deschise.

— E acasă, dar doarme şi nu se scoală curînd.

Auzind un astfel de răspuns, Lîsov făcu o mutră atît de acră, încît fata se sperie şi-i spuse:

— Dacă aveţi aşa o mare nevoie de doctor, îl trezesc! Poftiţi în cabinetul dumnealui!...

„Ehei, da' bine mai stă canalia! se gîndi Lîsov, aşezîndu-se în fotoliu şi cercetînd încăperea. Numai sofaua asta o fi costînd vreo 400 de ruble!..."

Trecură vreo zece minute şi undeva în fundul casei se auzi mai întîi o tuse, apoi nişte paşi şi în odaie intră doctorul Kleabov, nespălat, cu ochii cîrpiţi de somn.

— Ce ţi s-a întîmplat? — îl întrebă el pe Lîsov, aşezîndu-se în faţa lui.

— Să vedeţi, domnule doctor! Eu... de fapt nu sînt bolnav, — începu idealistul cu un zîmbet dulce pe buze. — Am însă o treabă cu dumneavoastră... Să vedeţi: ieri m-am însurat şi... am mare nevoie de bani...

---

[1]) Corect: *vous comprenez?* — înţelegeţi? (În limba franceză.) (N. trad.)

O să vă fiu foarte îndatorat dacă o să-mi plătiţi chiar astăzi, aşa cum scrie aici, în hotărîrea asta...

— Ce hotărîre ? — se holbă doctorul.

— Uite asta ! Mă cheamă Lîsov şi m-am însurat cu fata lui Kadîkin. Acum îi sînt ginere şi el, adică socrul meu, mi-a dat această foaie executorie. Vorbesc de Kadîkin.

— Doamne fereşte ! — spuse Kleabov dînd din mînă a lehamite şi se ridică de pe scaun cu faţa plictisită. — Credeam că eşti bolnav, iar dumneata umbli cu fleacuri !... Nu zău ! Asta e chiar nerușinare din partea dumitale ! Eu m-am culcat după şase dimineaţa, iar dumneata mă scoli pentru drăcia asta !... Parcă mi-e şi ruşine pentru dumneata !

— Vă rog să mă iertaţi... credeam... — se fîstîci Lîsov, — nu ştiam că...

Şi văzînd că doctorul se întoarce să plece, se ridică bîiguind :

— Cînd porunciţi să vin după bani ?

— Niciodată ! De o mie de ori i-am spus lui Kadîkin să mă lase în pace ! M-am săturat !

Tonul şi felul de a vorbi al doctorului îl lăsară pe Lîsov descumpănit, dar în acelaşi timp îl scoaseră din fire.

— Dacă-i aşa, — zise dînsul, — iertaţi-mă, dar mă simt nevoit să cer sprijinul portărelului şi... să pun sechestru pe lucrurile dumneavoastră.

— N-ai decît ! Zatîkin [1]) ăsta al dumitale, ori Kadîkin, dracu' ştie cum îi spune, ştie foarte bine că averea nu-i a mea, ci a nevestei mele.

Cînd ieşi de la doctor, Lîsov era roşu şi tremura de necaz.

„Bădăranul ! îşi zicea el. Vită ! Se lăfăie în bogăţie, are pacienţi, dar datoriile nu vrea să şi le plătească ! Stai că te învăţ eu minte !...“

Seara, în loc să se culce, Lîsov se aşează să-i scrie doctorului... In scrisoare, el îi cerea acestuia să-l înştiinţeze în ce zi şi la ce oră poate să-l găsească acasă, amenințîndu-l că altfel o să-l dea pe mîna por-

---

[1]) *Zaticat* — a astupa. (N. red. rom.)

tărelului. A doua zi, văzînd că nu primește răspuns, îi mai scrise o scrisoare... In sfîrșit, după ce cheltui în zadar bani pe șase mărci loco, Lîsov se supără deabinelea și se duse la portărel...

Cu scrisorile astea pe care i le scria doctorului și cu alergătura la portărel, timpul trecea și firea omenească lucra... Foarte curînd i se păru lui Lîsov că are o cumplită nevoie de cele 400 de ruble, că nu mai poate trăi fără ele și se mira chiar cum de a putut să se descurce pînă acum fără acești bani. Lăsînd la o parte mobila care se mai putea amîna, banii îi trebuiau pentru stingerea unei datorii din trecut la croitor, băcan și alții... La vreo zece zile după nuntă, cînd Liubocika îi ceru cinci ruble pentru bucătăreasă, Lîsov îi răspunse:

— O să-i plătesc din banii ce mi-i datorează doctorul. Acum n-am... Știi ceva? Mă duc chiar azi la Kleabov. O să-i spun să-mi plătească măcar în rate. Cred că așa o să primească...

Acasă la doctor dădu peste o mulțime de pacienți și fu nevoit să-și aștepte rîndul. După ce isprăvi de citit toate ziarele de pe masă și se istovi pînă într-atît că își simți gîtul uscat și o durere ușoară la lingurică, îi veni și lui rîndul să intre în cabinetul doctorului.

— Iar ai venit! — se strîmbă Kleabov.

Lîsov se așează și îi povesti pe șleau cum îi dăruise Kadîkin foaia executorie și cît de mult îi trebuiesc banii.

— Puteți să-mi dați banii treptat, cîte 10 ruble... — sfîrși el. — Primesc și așa.

— Te rog să mă ierți, dar ești nebun! — se hlizi Kleabov. — Se poate să primești în dar o asemenea hîrtie?

— Am primit-o pentru că îmi închipuiam că dumneata... asta... ai să te porți ca un om cinstit!...

— Aha, așa va să zică! Dumneata îmi vorbești de cinste? Știi ce-i cu foaia asta? Cînd eram student, m-am împrumutat de la socrul dumitale cu 50 de ruble. Restul e dobîndă! Și n-o să plătesc nimic... N-o să plătesc din principiu! Nici un ban!

Lîsov se întoarse acasă obosit și supărat foc.

— Nu-l înțeleg defel pe tatăl tău! — îi spuse el

nevestei sale. — Ceea ce a făcut e o josnicie, o mişelie! Ce, nu putea găsi pentru mine 400 de ruble? De zestre n-am nevoie, dar vorbesc aşa... în principiu! De azi înainte nici nu vreau să-i mai vorbesc!... E un zgîrîie-brînză, un coţcar! Să te duci te rog, uite-aşa, dinadins la dînsul şi să-i spui să-şi ia hîrtia asta caraghioasă îndărăt şi în locul ei să-mi dea 400 de ruble... Auzi? Chiar aşa să-i spui. Hai, du-te!

— Cum să i-o spun? Zău, Petea, mi-e ruşine!

— Aha, va să zică pentru tine dumnealui face mai mult decît soţul! Poate că îi dai şi dreptate? Zestre nu i-am cerut, şi tot lui îi dai dreptate, da?

Liubocika clipi des şi se porni pe plîns.

— Începe povestea, — bombăni Lîsov. — Numai asta îmi lipsea! Te rog, draga mea, fără mofturi de-astea! Cu mine nu merge! Nici n-o să mă convingi aşa, nici n-o să mă înduioşezi! Şi să ştii că nu-mi place! Poţi să urli acasă la tat-tu, nu aici! M-auzi?

Şi Lîsov bătu în masă cu marginea cărţii pe care o ţinea în mînă... Ciocănitul acela puse capăt lunii lor de miere...

POVESTE FĂRĂ SFIRŞIT

SCENETĂ

ÎNTR-UNA din nopţile demult trăite, în ceasul al treilea dinspre ziuă, dădu buzna în biroul meu bucătăreasa noastră, galbenă la faţă şi tulburată, şi-mi spuse că în bucătărie la dînsa aşteaptă proprietăreasa căsuţei de alături, pe nume Miliutiha.

— Vă roagă, boierule, să mergeţi la ea... — mi-a spus bucătăreasa cu răsuflarea tăiată. — Chiriaşul ei şi-a făcut seama : s-a împuşcat ori s-a spînzurat, nu ştiu...

— Şi eu ce pot face ? Să cheme doctorul... sau pe cineva de la poliţie...

— Unde să caute doctor ? E aşa de speriată că abia îşi trage sufletul şi stă ghemuită lîngă cuptor... Zău, boierule... Ar trebui să vă duceţi !

M-am îmbrăcat şi m-am dus la Miliutiha. Portiţa casei îi era deschisă. M-am oprit o clipă lîngă ea, neştiind ce să fac, dar cînd am văzut că nu dau pe întuneric de soneria care răspunde la portar, am intrat în curte. Uşa de la intrare, neagră şi strîmbată de vreme, nu era nici ea încuiată. Am deschis-o şi am intrat în tindă. Aici era întuneric beznă şi stăruia un miros pătrunzător de tămîie. Tot bîjbîind după o uşă care să mă scoată din tindă, m-am izbit cu cotul de un obiect de fier şi am dat de o scîndură pe care eram gata s-o dobor la pămînt. In sfîrşit am găsit o

uşă căptuşită cu pîslă zdrenţuită şi am intrat într-un mic antreu.

Intîmplarea pe care o descriu nu e nicidecum o poveste de ajun de bobotează, bună să înspăimînte cititorii, dar tabloul care mi s-a înfăţişat ochilor cînd am deschis uşa din tindă era de-a dreptul fantastic şi putea fi zugrăvit numai de mîna morţii. Drept în faţa mea se deschidea o altă uşă ce da într-un salonaş. Tapetul ieşit de vreme, în culoarea ardeziei, era slab luminat de trei lumînărele de ceară de cîte cinci copeici, aşezate una lîngă alta. Drept în mijlocul salonaşului, pe două mese alăturate, se afla un coşciug. Flacăra lumînărilor de ceară lumina o faţă mică, cenuşie-gălbuie, cu gura întredeschisă şi nasul ascuţit. Din bărbie şi pînă în vîrful ghetelor se învălmăşeau în neorînduială valuri de tifon şi pînză subţire albă, iar dintre ele se întrezăreau două mîini galbene, nemişcate, cu o cruce de ceară în ele. Ungherele negre, mohorîte, ale salonaşului, icoanele din spatele coşciugului şi coşciugul însuşi, totul în afară de pîlpîirea slabă a lumînărilor era mort şi nemişcat, ca o groapă de cimitir...

„Ce minune mai e şi asta ? mi-am zis eu, izbit de priveliştea neaşteptată a morţii. Cum e cu putinţă ?... Atît de repede ? Abia s-a spînzurat ori s-a împuşcat omul şi l-au şi pus în sicriu ?!“

M-am uitat împrejur. La stînga era o uşă cu partea de sus de sticlă, iar în dreapta — un cuier şchiop, cu o şubă ponosită agăţată în el...

— Apă... — am auzit eu ca un fel de geamăt.

Geamătul venea din stînga, de după uşa cu geam. Am deschis-o şi am intrat într-o odaie mică, întunecoasă, cu o singură fereastră, peste care luneca sfios pîlpîirea slabă a felinarului din stradă.

— E cineva aici ? — am întrebat eu.

Şi fără să aştept răspunsul, am aprins un chibrit. Cît a pîlpîit flacăra lui, am văzut cele ce urmează : jos, la picioarele mele, şedea un om într-o băltoacă de sînge. Dacă aş fi făcut un pas mai mare, aş fi călcat peste el. Cu picioarele întinse înainte şi mîinile proptite în podea, omul se silea să-şi ridice faţa lui fru-

moasă, dar galbenă ca de mort, încadrată de o barbă stufoasă, neagră ca tăciunele. În ochii lui mari, ridicaţi spre mine, am citit o spaimă neomenească, suferinţă, durere, rugăminte. Pe faţă îi şiroiau broboane mari de sudoare rece. Sudoarea aceea, chinul zugrăvit pe faţa lui, tremurul mîinilor sprijinite de podea, răsuflarea întretăiată şi dinţii strînşi, totul arăta că suferă cumplit. Lîngă mîna-i dreaptă, în băltoaca de sînge, zăcea un revolver.

— Nu pleca... — spuse el cu voce slabă, cînd se stinse chibritul. — Lumînarea e pe masă!

Am aprins lumînarea şi, neştiind cu ce să încep, m-am oprit în mijlocul odăii. Stăteam aşa, cu ochii ţintă la omul aşezat pe jos şi mi se părea că-l mai văzusem undeva.

— Mă doare îngrozitor, — şopti el, — şi totuşi n-am putere să mai trag o dată! Nu înţeleg de ce preget!

Mi-am scos paltonul şi am început să îngrijesc de bolnav: l-am ridicat de jos ca pe un copil, l-am pus pe divanul acoperit cu muşama şi l-am dezbrăcat cu băgare de seamă. Omul, rece ca gheaţa, tremura în timp ce-i scoteam haina. Dar rana de care am dat nu îndreptăţea nici tremurul, nici spaima bolnavului. Era o simplă zgîrietură. Glontele trecuse printre a 5-a şi a 6-a coastă din stînga, îi zdrelise pielea şi atîta tot! Plumbul l-am găsit în căptuşeala hainei, lîngă buzunarul din spate. După ce am oprit sîngele cum m-am priceput mai bine şi am legat rana cu fîşii smulse dintr-o faţă de pernă, un prosop şi două batiste, i-am dat bolnavului să bea şi l-am acoperit cu şuba ce atîrna în antreu. Cît timp l-am bandajat, nici eu nici el n-am scos o vorbă. Eu îmi vedeam de treabă, iar dînsul zăcea nemişcat şi mă privea de sub pleoapele aproape închise, ca şi cum s-ar fi ruşinat de încercarea neizbutită de a se omorî şi de bătaia de cap pe care mi-a pricinuit-o.

— Acum fă bunătatea şi stai liniştit, — i-am zis eu sfîrşind pansamentul, — pînă mă duc fuga la farmacie ca să-ţi aduc ceva.

— Nu trebuie! — şopti el apucîndu-mă de mînecă şi deschizînd ochii mari.

Am citit groază în ochii lui. Se temea că am să plec.

— Nu trebuie! Mai stai cu mine vreo cinci minute... sau zece... Dacă nu ţi-e scîrbă; stai jos te rog!

Se ruga de mine şi tremura aşa de tare, că îi clănţăneau dinţii. L-am ascultat şi m-am aşezat pe marginea divanului. Vreo zece minute s-au scurs în tăcere. Fără să scot o vorbă, mă uitam în jur, la odaia în care mă adusese pe neaşteptate soarta. Ce sărăcie! Omul cu faţa frumoasă şi barba stufoasă şi îngrijită avea o odaie pe care nu şi-ar fi dorit-o nici măcar un simplu lucrător! Un divan îmbrăcat cu o muşama jerpelită şi găurită, un scaun slinos, o masă plină de hîrţoage vechi, un tablou ieftin în perete — şi atîta tot. Umezeală, mohoreală, cenuşiu...

— Ce vînt! — spuse bolnavul fără să deschidă ochii. — Cum se mai tînguie!

— Da... — am răspuns eu. — Ascultă, mi se pare că te cunosc de undeva. N-ai jucat cumva, anul trecut, în spectacolul de amatori dat la vila generalului Luhaceov?

— De ce întrebi? — mă întrerupse el grăbit, deschizînd ochii.

Pe faţa lui trecu un nor.

— Parcă acolo te-am văzut. Nu eşti Vasiliev?

— Şi dacă-i aşa, are vreo însemnătate? Schimbă ceva faptul că mă cunoşti?

— Nu schimbă nimic, dar întreb şi eu aşa... ca să ştiu.

Vasiliev închise ochii, ca şi cum s-ar fi supărat, şi îşi întoarse faţa către speteaza divanului.

— Nu înţeleg curiozitatea asta, — bodogăni el. — Mai lipseşte să mă întrebi ce motive m-au determinat să mă sinucid.

Dar nu trecu mult şi se întoarse iar spre mine, deschise ochii şi spuse cu lacrimi în glas:

— Nu te supăra de felul cum îţi vorbesc, dar cred că înţelegi şi dumneata că am dreptate. Nu e nici mă-

rinimos şi nici delicat să întrebi un puşcăriaş pentru ce stă între gratii, sau un sinucigaş pentru ce s-a împuşcat... Asta înseamnă să-ţi potoleşti curiozitatea deşartă, pe nervii altuia.

— Degeaba te frămîntţi atîta... N-aveam de gînd să te întreb pentru ce ai făcut-o.

— Tot m-ai fi întrebat pînă la urmă. Aşa fac de obicei oamenii ! Dar... la ce bun ? Dacă o să-ţi spun, ori n-ai să mă înţelegi, ori n-ai să mă crezi... La drept vorbind, nici eu nu prea înţeleg... Există termeni de proces-verbal ori de ziar, ca de pildă : „amor nefericit“ sau „mizerie neagră“, dar pricinile adevărate nu se cunosc... Nu le ştiu nici eu, nici dumneata, nici redacţiile voastre care îndrăznesc să publice „din jurnalul unui sinucigaş“. Numai dumnezeu înţelege ce-i în sufletul unui om care vrea să-şi curme viaţa. Oamenii însă — n-o ştiu !

— Toate astea sînt foarte bune, dar dumneata n-ar trebui să vorbeşti atîta... — i-am răspuns eu.

Bolnavul meu, însă, îşi luase avînt : cu capul sprijinit în pumn, urmă pe tonul unui profesor bolnav :

— Nici un om nu poate pricepe subtilităţile psihologice ale sinuciderii. Care sînt pricinile ? Astăzi o pricină te face să pui mîna pe revolver, iar mîine aceeaşi pricină ţi se pare o prostie ! ...Totul depinde, pesemne, de felul cum priveşte individul un anumit lucru la un moment dat... Uite, eu de pildă : acum o jumătate de ceas doream din tot sufletul să mor ; pe cînd acum, cînd arde lumînarea şi stai dumneata aici cu mine, nici prin gînd nu-mi mai trece să mor. Poţi să-mi tălmăceşti această schimbare ? Sînt eu oare mai bogat acum ? Sau a înviat soţia mea ? Ori poate lumina, sau prezenţa unui om străin or fi avut vreo influenţă asupra mea ?

— Da, lumina are într-adevăr o influenţă... — am bolborosit eu, numai ca să spun ceva. — Influenţa luminii asupra organismului...

— Influenţa luminii !... Mă rog ! Dar sînt şi oameni care se împuşcă la lumina lumînărilor ! Şi apoi, ce să zic ? Asta le face cam puţină cinste eroilor din romanele dumneavoastră, dacă un fleac de lumînare poate

schimba mersul unei drame! Toată această aiureală poate fi tălmăcită, cred, dar nu de noi! Cînd dai de un lucru neînţeles, nu trebuie nici să întrebi despre el şi nici să-l tălmăceşti...

— Te rog să mă ierţi, — i-am răspuns eu, — dar... judecînd după ochii dumitale, mi se pare că în clipa de faţă... vrei să pari interesant.

— Da ?! — făcu Vasiliev revenindu-şi parcă. — Se prea poate! Sînt din fire cam vanitos şi cam filfison. Poftim de tălmăceşte asta, dacă crezi în darul dumitale de fizionomist. Acum o jumătate de oră trăgeam în mine şi acum vreau să par interesant... Haide, lămureşte-o!...

Vorbele astea din urmă Vasiliev le rostise cu glasul slab, stins. Obosise şi acum simţea nevoia să tacă. Se lăsă o linişte adîncă. Cercetam cu de-amănuntul faţa lui. Era palidă ca de mort. Părea că viaţa se stinsese în el şi doar urmele suferinţelor îndurate de omul acesta, „vanitos şi filfison", dovedeau că trăieşte. Faţa lui îmi făcea teamă. Dar ce trebuie să fi fost în sufletul lui Vasiliev însuşi, care mai găsea puteri să filozofeze şi — dacă nu mă înşelam — voia să mai pară şi interesant ?!

— Mai eşti aici ? — mă întrebă el deodată, săltîndu-se în coate. — Dumnezeule mare! Ascultă!

Am ciulit urechile. In fereastra întunecată bătea necontenit, fără nici o clipă de răgaz, o ploaie mohorîtă. Vîntul urla jalnic şi plîngăreţ.

— „Mai albă ca omătul mă voi face şi urechilor mele le va fi dată bucuria şi veselia", — citea în salonaş Miliutiha, întoarsă acasă, cu glasul ei obosit şi leneş, fără să-l ridice ori să-l coboare, ţinînd-o întruna pe acelaşi ton adormitor.

— Grozav de vesel! Nu găseşti ? — şopti Vasiliev, întorcîndu-şi spre mine faţa speriată. — Doamne, cîte îi sînt date omului să audă şi să vadă! Ce ar fi dacă am transpune tot haosul ăsta în muzică ?! „Pe cei neştiutori i-ar fi adus la tulburare, după cum spune Hamlet, iar ochilor şi auzului el le-ar fi stors putere". Ce bine aş înţelege o astfel de muzică! Ce bine aş simţi-o! Cît e ceasul ?

— Trei fără cinci.

— Mai e pînă se luminează ! Dimineaţa au s-o înmormînteze ! Mă aşteaptă ceva foarte plăcut : să merg după sicriu prin noroi, sub ploaie... Să merg aşa, fără să văd nimic afară de cerul noros şi privelişti urîte : ciocli murdari, cîrciumi, depozite de lemne... pantalonii uzi pînă la genunchi. Străzile par nespus de lungi, orele nesfîrşite ca veşnicia, oamenii grosolani... Iar pe suflet... o piatră, o piatră grea !

După ce trecu o vreme, întrebă deodată :

— Pe generalul Luhaceov cînd l-ai mai văzut ?

— Nu l-am văzut din vară.

— Îi place să se cam umfle în pene ; altfel e un bătrînel tare cumsecade. Dar dumneata, tot cu scrisul ?

— Da, scriu cîte puţin !

— Aşa... Iţi mai aduci aminte cum zburdam ca un mînz la spectacolele acelea de amatori, cînd îi făceam curte Zinei ? Petreceam prosteşte, dar era plăcut, ne simţeam bine... E destul să-mi aduc aminte ca să simt în nări mirosul primăverii ! Uite, poftim o temă pentru dumneata. Atîta te rog, să nu-ţi vină în cap să scrii „jurnalul unui sinucigaş", că prea e meschin şi banal. Compune şi dumneata ceva umoristic !

— Iar... vrei să pari interesant, — i-am spus eu. — In tot ce ţi se întîmplă dumitale, nu-i nimic umoristic.

— Nimic de rîs ? Zici că nu-i nimic comic ?

Vasiliev se ridică în capul oaselor şi în ochi îi luciră lacrimi. O amărăciune grea i se zugrăvi pe faţa gălbejită şi bărbia începu să-i tremure.

— Voi, scriitorii, vă bateţi joc de casieri şi de femeile necredincioase — adică de cei care înşeală. Dar nici un casier şi nici o soţie necredincioasă n-au înşelat vreodată aşa cum m-a înşelat ursita pe mine. Am fost minţit cum n-a fost minţit nici un client care şi-a depus banii la bancă şi nici un soţ încornorat ! Iţi dai seama cît de caraghios sînt ! Anul trecut, chiar sub ochii dumitale, nu ştiam ce să mai fac de atîta fericire, iar acum, tot sub ochii dumitale...

Vasiliev căzu cu capul pe pernă şi izbucni în hohote de rîs.

— O schimbare mai prostească şi mai caraghioasă

nici nu se poate închipui ! Capitolul întîi : primăvară, iubire, lună de miere... Intr-un cuvînt — numai miere. Capitolul doi : căutarea unei slujbe, bani împrumutaţi pe garanţie, mizerie, farmacie şi... mersul prin noroi, mîine, la cimitir.

Şi rîse iar. Nu mă simţeam în apele mele şi m-am hotărît să plec.

— Ascultă-mă, — i-am zis eu bolnavului. — Stai aici liniştit, pînă mă duc la farmacie !

Omul nu răspunse. Mi-am pus paltonul şi am ieşit din odaie. Trecînd prin antreu, m-am mai uitat o dată la sicriu şi la Miliutiha care citea rugăciuni, la căpătîiul moartei. Oricît de mult m-aş fi uitat, n-aş fi putut recunoaşte în obrazul acela galben-cenuşiu pe Zina, zglobia şi drăguţa ingenuă din trupa lui Luhaceov.

„Sic transit..." [1]) mi-am zis eu.

Apoi am ieşit. Şi-am pornit spre farmacie. Nu uitasem să iau cu mine revolverul. Totuşi n-am făcut bine că am plecat. Cînd m-am întors de la farmacie, Vasiliev zăcea pe divanul lui, fără cunoştinţă. Pansamentul era smuls şi din rana răscolită curgea sînge. Pînă la ziuă n-am izbutit să-l aduc în simţire. Aiura zguduit de friguri, tremura şi îşi plimba prin încăpere căutătura de nebun ; şi asta ţinu pînă în clipa cînd se lumină deabinelea şi se auzi glasul preotului care slujea prohodul.

Cînd locuinţa lui Vasiliev se umplu de bătrîne şi de cioclii, iar coşciugul fu ridicat de pe locul lui şi dus afară, l-am sfătuit pe Vasiliev să rămînă acasă. Dar el n-a vrut să mă asculte, cu toate că-l durea rana, cu toate că afară era o dimineaţă cenuşie şi ploioasă. A mers în urma sicriului cu capul descoperit, tăcut abia tîrîndu-şi picioarele şi ducînd uneori mîna, cu o mişcare smucită, la coasta rănită. Pe faţa lui se citea o nepăsare desăvîrşită. Numai odată, cînd l-am scos din această uitare de sine, printr-o întrebare oarecare, el a cuprins cu privirea trotuarul şi gardul cenuşiu, iar în ochi i-a lucit o clipă o ură mocnită.

---

[1]) Inceputul unui dicton latinesc : „sic transit gloria mundi" (aşa trece faima lumească). (N. red. rom.)

— „Atelier cu roate", — citi el o firmă. — Dracu' să-i ia de analfabeţi ! — zise apoi.

De la cimitir l-am dus acasă la mine.

...A trecut numai un an de la acea noapte şi Vasiliev nu şi-a tocit încă deabinelea cizmele cu care a clămpănit prin noroi, în urma coşciugului nevestei sale.

In clipa de faţă, pe cînd eu sfîrşesc de scris povestea asta, el stă în salonul meu şi, acompaniindu-se la pian, arată doamnelor cum cîntă duduile prin provincie, romanţe sentimentale. Doamnele se prăpădesc de rîs şi Vasiliev rîde şi dînsul. Petrece de minune.

Il chem în birou la mine. Vădit nemulţumit că l-am făcut să lase plăcuta lui societate, intră şi se opreşte în faţa mea cu aerul unui om care se grăbeşte. Ii întind povestirea asta şi îl rog s-o citească. Vasiliev e întotdeauna îngăduitor faţă de scrisul meu ; acum îşi înăbuşe cu greu un oftalt de lene, se aşază în fotoliu şi începe să citească.

— Tii, ce grozăvie ! — murmură el, zîmbind.

Dar pe măsură ce citeşte mai departe, faţa lui devine mai serioasă. In sfîrşit, chinuit de amintiri grele, se îngălbeneşte deabinelea şi-şi urmează cititul în picioare. Cînd isprăveşte, măsoară camera în lung şi în lat.

— Ce sfîrşit să-i dau ? — îl întreb eu.

— Ce sfîrşit ? Hm !...

Privirea lui măsoară pereţii camerei, lunecă peste mine, peste el... Vasiliev se uită la costumul său nou, cusut după ultima modă, aude rîsul doamnelor de alături şi... trîntindu-se în fotoliu începe să rîdă, la fel ca în noaptea aceea.

— N-am avut dreptate cînd îţi spuneam că toate astea sînt vrednice de rîs ? Doamne, dumnezeule ! Am dus pe umerii mei atîta cît n-ar fi putut duce un elefant în spinare ! Am suferit naiba ştie cît... mai mult nici că se poate, dar... unde sînt urmele ? Ce curios ! S-ar părea că pecetea pe care o lasă suferinţa asupra omului trebuie să fie veşnică, neştearsă şi sfîntă ! Şi cînd colo !... Pecetea asta se uzează tot atît de repede ca o pereche de pingele ieftine. N-a rămas nimic, de

parcă nici n-ar fi fost nimic vreodată! De parcă n-aş fi suferit, ci aş fi dansat o mazurcă! Cît de schimbătoare sînt toate pe lumea asta şi cît de caraghioase! Ce teren vast pentru umor!... Arde-i, frate, un sfîrşit umoristic!

— Piotr Nikolaevici, haide, nu vii odată? — strigă doamnele nerăbdătoare.

— O clipă! — le răspunde omul „vanitos şi filfison", îndreptîndu-şi cravata. — Îmi vine să rîd şi să plîng, să plîng şi să rîd. Dar ce să-i faci? Homo sum [1])... Şi totuşi... toate laudele mele naturii-mame pentru schimbul ei de materii! Dacă am rămîne cu amintirea durerii de dinţi sau a suferinţelor pe care fiecare din noi le-a îndurat vreodată, dacă amintirea aceasta ar dăinui veşnic, prost am mai duce-o pe lume noi, oamenii!

Mă uit la faţa lui zîmbitoare şi îmi amintesc de deznădejdea şi groaza ce-i umpleau ochii acum un an, cînd privea fereastra întunecată. Îl văd că e gata să-şi joace rolul obişnuit de savant flecar şi să facă paradă în faţa mea cu teoriile lui inutile, ca de pildă cea a schimbului de materii, şi în acelaşi timp mi-l închipui şezînd pe jos, într-o băltoacă de sînge, cu suferinţă şi implorare în ochi.

— Cum rămîne cu sfîrşitul? — mă întreb de data asta singur, cu voce tare.

Vasiliev se duce în salon, fluierînd şi îndreptîndu-şi cravata din mers, iar eu privesc în urma lui şi mă apucă ciuda. Şi nu ştiu cum, îmi pare rău de suferinţele lui din trecut, cum îmi pare rău şi după tot ce am pătimit eu pentru dînsul, în aceea noapte nenorocită. Mă simt aşa de parcă am pierdut ceva...

---

[1]) Om sînt (în limba latină). (N. trad.)

DE VORBĂ CU UN DIRIGINTE DE POȘTĂ

— Spune-mi, te rog, Semion Alexeici, — îl întreb eu pe dirigintele poștei, luînd din mîna lui un pachet de bani în valoare de una rublă. — De ce este nevoie de cinci sigilii cu ceară, pe un pachet de bani ?

— Fără asta nu se poate... — îmi răspunde Semion Alexeici, mișcînd din sprîncene, ca un om care știe ce spune.

Dar de ce ?

— De aia !... Nu se poate și gata !

— După cîte mă pricep eu, sigiliile astea cer oarecari jertfe, atît din partea primitorilor, cît și din partea statului. Ele măresc greutatea pachetului și deci ating la buzunar pe adresant, iar slujbașilor de la poștă le răpesc timp și deci păgubesc statul. Dacă este cineva care se alege cu cîștig de pe urma lor, apoi ăștia sînt numai fabricanții de ceară roșie...

— Păi vedeți ? Trebuie să trăiască și ei... — răspunde Semion Alexeici, de parcă ar rosti o cugetare profundă.

— Foarte bine, dar fabricanții ar putea aduce folos patriei, în alt domeniu... Nu zău, Semion Alexeici, ce rost au pecețile astea ? Pentru că nu-mi închipui că s-ar pune așa, de flori de măr. Or fi avînd o însemnătate simbolică, profetică, mai știu eu care ? Lămurește-mă, te rog, dacă nu este cumva vreun secret de stat.

Semion Alexeici se gîndeşte puţin, oftează şi zice:

— M-daa!... Se vede că nu se poate fără ele, dacă se pun!

— Bine, dar pentru ce? Inainte vreme, cînd plicurile n-aveau lipici, treacă-meargă! Poate îşi aveau rostul să apere banii împotriva celor care s-ar fi lăcomit la ei. Dar acum...

— Ei, vedeţi? — se bucură dirigintele. — Credeţi că sînt puţini aceia care jinduiesc la banul altuia?

— ...acum însă, — urmez eu, — plicurile se lipesc bine de tot cu gumă arabică şi asta ţine mai ceva decît ceara roşie. Afară de aceasta, voi, cei de la poştă, înveliţi pachetele astea în atîtea hîrtii şi saci, că pînă şi un infuzoriu şi-ar face cu greu drum pînă la ele, da'mite un hoţ! Şi pentru ce le împachetaţi aşa, voi ştiţi! Că doar la poştă nu se fură; iar dacă vreunul din slujbaşii voştri mai mititei ar vrea s-o facă, păi crezi că ar sta el să se uite la peceţi? Cred că ştii bine, şi fără să ţi-o spun, că poţi să dezlipeşti o pecete şi apoi să pui alta la loc, cît ai zice peşte.

— Asta aşa e! — oftează Semion Alexeici. — Cînd e vorba de hoţii dinăuntru, nici o pază n-ajută!...

— Dacă-i aşa, atunci de ce se pecetluiesc pachetele?

— Dacă ai sta să te gîndeşti la toate, — răspunde tărăgănat dirigintele, — şi să te întrebi de ce şi pentru ce, o să te doară şi capul pînă la urmă. Mai bine să le faci pe toate cum scrie la carte şi gata... Zău!

— Foarte adevărat, — încuviinţez eu. — Dar, mai am o întrebare! Dumneata te pricepi în ale poştei şi de aceea spune-mi, te rog, de ce cînd se naşte un om ori se însoară nu sînt nici pe departe atîtea chiţibuşuri de făcut, ca atunci cînd trimite ori primeşte bani? S-o luăm de pildă pe mama mea, care mi-a trimis rubla asta. Crezi că i-a venit uşor? Da' de unde! Mai uşor i-ar fi venit să mai aducă pe lume vreo cinci copii, decît să-mi trimită rubla asta... Judecă şi dumneata: mai întîi a trebuit să meargă cale de trei verste pînă la poştă. Acolo a trebuit să stea în

picioare o grămadă de timp şi să-şi aştepte rîndul, pentru că civilizaţia de la poştă n-a ajuns încă pînă la bănci ori scaune. Stă bătrînica în picioare, iar funcţionarul îi mai şi spune: „Aşteaptă ce te-nghesui? Şi nu te sprijini cu cotul de ghişeu!“

— Fără asta nu se poate!

— Nu s-o fi putînd, dar ai răbdare, lasă-mă să vorbesc... I-a venit în sfîrşit rîndul. Slujbaşul de la ghişeu îi ia pachetul, dar numaidecît se încruntă şi i-l zvîrle înapoi. «Ai uitat, zice, să scrii: „conţine bani“»... Şi bătrînica mea se duce de la poştă la dugheană, ca să scrie acolo „conţine bani“, apoi de la dugheană iar la poştă şi se aşază iar la rînd... Slujbaşul îi ia pachetul, numără banii şi zice: „Ceara dumitale, te rog!“ Mamei, însă, nici prin minte nu i-a trecut de ceară. Acasă nu are aşa ceva, iar la dugheană costă, cum ştii, zece copeici bastonaşul. Slujbaşul, bineînţeles, se supără şi se apucă să pecetluiască pachetul cu ceara statului. Şi îi trînteşte nişte peceţi care trag nu grame, ci kilograme. „Sigiliul dumitale“, mai zice el. Dar mama, în afară de degetar şi ochelarii ei cu ramă de fier, ce alta poate să mai aibă?...

— Se poate şi fără sigiliu!

— Bine, bine! Acum urmează plata: pentru greutate, asigurare, ceară, pentru... te apucă ameţeala cînd te gîndeşti! Ca să trimiţi o rublă, trebuie să ai cu tine — pentru orice întîmplare — două... Buun! Pe urmă rubla asta se trece în 20 de registre şi, în sfîrşit, se trimite... Acum o primeşti dumneata aici, la poştă, şi în primul rînd o treci iar în 20 de registre, îi dai cinci numere de înregistrare şi o închizi cu zece lacăte, de parcă ar fi un tîlhar sau cine ştie ce răufăcător! După aceea, poştaşul dumitale îmi aduce un aviz şi eu iscălesc că am primit avizul în ziua cutare. Poştaşul pleacă, iar eu încep să măsor odaia în lung şi-n lat şi să cîrtesc: „Of, mamă, mamă! Cu ce te-am supărat aşa de amarnic şi cu ce ţi-am greşit aşa de mult că mi-ai trimis o rublă? Acum o să am o bătaie de cap!... Doamne, doamne!“

— E păcat mare să cîrteşti împotriva părinţilor! — oftează Semion Alexeici.

— Aşa zic şi eu. E păcat, dar cum să nu cîrteşti, de pildă, cînd ai treburi pînă peste cap şi eşti nevoit să le laşi pe toate baltă ca să te duci la poliţie şi să dovedeşti că tu eşti tu şi că iscălitura ta e bună... Bine că hîrtia de la poliţie nu costă decît 10—15 copeici. Ce ne-am face dacă ar fi vreo 5 ruble? Şi la ce bun un asemenea document? Dumneata, Semion Alexeici, mă cunoşti foarte bine... Am fost împreună şi la baie, am stat împreună şi la un pahar de ceai, şi la o vorbă... Pentru ce-ţi trebuie certificatul meu de identitate de la poliţie?

— Altfel nu se poate!... Forma, domnul meu, e un lucru cu care... e mai bine să n-ai de-a face. Intr-un cuvînt — formalistică!

— Dar dumneata mă cunoşti, doar!

— Ei, şi? E drept, ştiu că eşti dumneata!... Dar... dacă nu eşti dumneata? Mai ştii? Poate eşti „incognito"...

— Bine, dar stai şi judecă şi dumneata: ar merita să contrafac semnătura cuiva ca să-i fur banii? Asta se cheamă „fals" şi se pedepseşte mult mai rău decît dacă aş intra la dumneata aici şi aş pune mîna pe toate pachetele din lada aceea!... Nu, zău, Semion Alexeici! In străinătate toate acestea sînt mult mai simple. Acolo îţi vine poştaşul acasă şi te întreabă: Dumneata eşti cutare? Primeşte banii!"

— Asta e cu neputinţă! — clatină din cap dirigintele.

— Cu neputinţă şi totuşi se poate! Acolo toate se bazează pe încrederea oamenilor între ei... Eu am încredere în dumneata, dumneata în mine... Dăunăzi mi-a venit un comisar din cartier ca să-i dau nişte speze de judecată şi eu nu i-am cerut nici un fel de acte şi i-am dat banii aşa. Noi, simpli cetăţeni, nu vă cerem vouă acte, pe cînd voi...

— Dacă stai să te gîndeşti la toate, — mă întrerupe Semion Alexeici, zîmbind cu tristeţe, — şi să le

judeci pe toate, de ce și pentru ce și din ce pricină, eu unul cred că...

Și dînd din mînă a lehamite, fără să sfîrșească vorba, Semion Alexeici cade pe gînduri. După o clipă de gîndire, adaugă :

— Eu unul cred că nu-i treaba noastră !

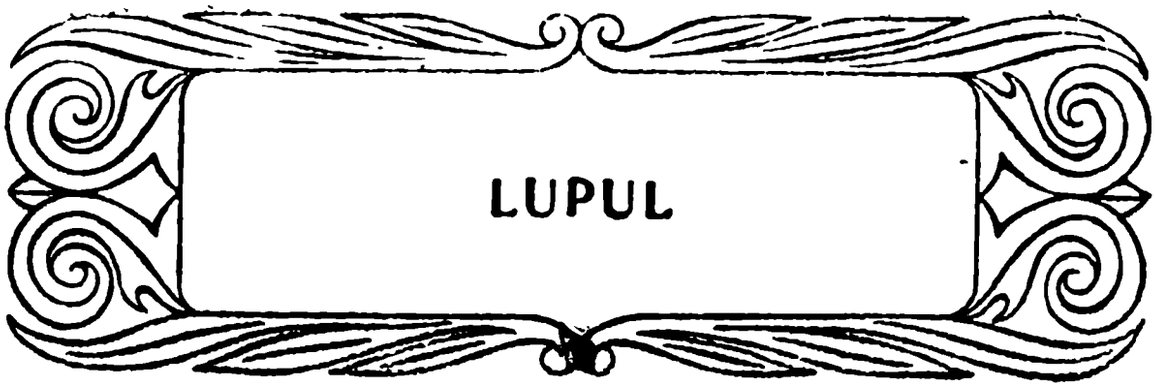

LUPUL

MOŞIERUL Nilov, un bărbat bine legat, vestit în toată gubernia pentru neobişnuita lui putere fizică şi judecătorul de instrucţie Kuprianov, întorcîndu-se într-o seară de la vînătoare, se abătură pe la moară, la moş Maxim. Pînă la conacul lui Nilov nu mai rămîneau decît vreo două verste dar vînătorii erau atît de osteniţi că nu mai voiră să meargă mai departe şi hotărîră să facă un popas mai îndelungat la moară. Hotărîrea asta îşi avea cu atît mai mult rostul, cu cît ştiau că Maxim are în casă ceai şi zahăr, iar vînătorii aveau cu ei destulă votcă, coniac şi mîncare.

După gustare, prietenii băură cîte un ceai şi limbile se dezlegară.

— Ce mai e nou pe la dumneata pe aici, moşule? — îl întrebă Nilov pe Maxim.

— Ce mai e nou? — făcu bătrînul zîmbind. — Iaca ce-i nou: tocmai mă pregăteam să cer domniei tale puşculiţa.

— Puşca? La ce-ţi trebuie?

— Cum? La drept vorbind poate că nici nu-mi trebuie! Am spus numai aşa... mai mult ca să mă grozăvesc!... Că tot nu mai văd să trag! Dar... dracu' ştie de unde s-a ivit pe-aici un lup turbat. De două zile rătăceşte pe la noi... Aseară, la căderea întunericului, a răpus — lîngă sat — un mînz şi doi cîini,

iar astăzi cînd am ieşit afară în zori l-am văzut şi eu: şedea afurisitul sub o salcie şi se izbea cu laba peste bot. I-am strigat: „ho-o!“ dar el sta neclintit şi se holba la mine de parcă ar fi fost necuratul... Am aruncat cu o piatră într-însul şi atunci a început a clănţăni din dinţi şi a-şi roti ochii scînteietori, ca de jăratic; apoi a zbughit-o înspre crîngul de plopi... M-am speriat de ziceam că moare!

— Naiba s-o ia de treabă, — bombăni judecătorul. — Umblă un lup turbat pe-aici iar noi hoinărim, ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat.

— Şi dacă! Ce, n-avem puşti?

— Ai să tragi cu alice într-un lup?

— La ce-aş trage? Pot să-l dobor şi cu patul puştii...

Şi Nilov se apucă să-l încredinţeze pe judecător, că nimic nu-i mai simplu decît să omori un lup cu patul puştii şi povesti că într-o zi a omorît pe loc, cu o singură lovitură de baston, un cîine mare, turbat, care se aruncase asupra lui.

— Dumitale ce-ţi pasă? — oftă judecătorul de instrucţie, privind cu pizmă umerii laţi ai moşierului. — Ai o putere... slavă domnului!... Cît zece. Nu cu bătul, ci cu degetul ai putea să dobori un cîine. Dar un muritor de rînd — pînă ridică bătul, pînă ocheşte locul şi pînă loveşte, are vreme cîinele să-l muşte de vreo cinci ori! Şi iese prost! Nu-i pe lume boală mai îngrozitoare şi mai chinuitoare decît turbarea! Cînd am văzut pentru prima oară un om bolnav de turbare, am umblat vreo cinci zile ca năuc şi am urît toţi cîinii şi toţi iubitorii de cîini din lume! In primul rînd, iuţeala cu care înaintează boala şi faptul că te apucă pe neaşteptate e cumplit!... Mergi pe drum sănătos, liniştit, habar n-ai de nimic şi deodată, netam-nesam, hop!... şi te muşcă un cîine turbat! Şi numaidecît începe să te obsedeze gîndul înfiorător că eşti pierdut pentru totdeauna şi că nu mai ai nici o scăpare... Apoi îţi închipui şi dumneata ce înseamnă pentru cel muşcat continua şi chinuitoarea aşteptare a bolii. Apoi se dezlănţuie boala... Dar ceea ce este şi mai îngrozitor, e că boala n-are leac. Dacă te-ai îmbolnăvit, pune-ţi

cruce! În medicină, după cîte ştiu eu, nu se cunoaşte nimic care să te poată vindeca.

— Da' la noi în sat sînt oameni care ştiu să tămăduiască, boierule! — spuse Maxim. — Miron mi ţi-l vindecă pe oricine!

— Fleacuri! — oftă Nilov. — Toate cîte se spun despre Miron, sînt poveşti. Vara trecută, în sat, l-a muşcat pe Stiopka un cîine turbat şi nici un Miron nu l-a putut scăpa... L-au îndopat cu tot soiul de porcării, da' pînă la urmă tot a turbat! Nu, moşule! Nu-i nimic de făcut! Dacă mie mi s-ar întîmpla una ca asta, dacă m-ar muşca un cîine turbat, mi-aş trage un glonte-n tîmplă şi gata!

Povestirile de groază despre turbare îi tulburară pe cei doi vînători care puţin cîte puţin încetară de a mai vorbi şi îşi sorbeau acum ceaiul în tăcere. Fiecare din ei se gîndea fără să vrea că viaţa şi norocul omului depind de te miri ce fleac, care nu face, cum s-ar zice, nici cît o ceapă degerată. Toţi se simţeau cuprinşi de tristeţe şi urît.

După ceai Nilov se ridică în picioare şi îşi întinse mădularele să se mai dezmorţească niţel. Simţea nevoia să iasă la aer. După ce umblă o vreme pe lîngă hambare, deschise portiţa ce da în cîmp şi ieşi. Amurgul făcuse loc întunericului. Rîul dormea un somn liniştit, adînc.

Pe stăvilarul scăldat de lumina lunii, nu se zărea nici o pată de umbră; în mijlocul lui, strălucea ca o stea, gîtul unei sticle sparte. Cele două roţi ale morii, pe jumătate ascunse în umbra unei sălcii pletoase, priveau triste, mohorîte...

Nilov trase aerul adînc în piept şi se uită înspre rîu... Nici o mişcare... Apa şi malurile erau adormite; se potoliseră pînă şi peştii. Deodată însă, lui Nilov i se păru că pe malul celălalt, mai sus de tufişurile de salcie, se mişcă o umbră, un ghemotoc negru. Nilov închise pe jumătate ochii şi privi încordat. Umbra nu se mai zărea, dar nu trecu mult şi apăru din nou, rostogolindu-se în zig-zag spre stăvilar.

„Lupul!" se gîndi deodată Nilov.

Dar înainte de a-i veni în minte gîndul să fugă înapoi, spre moară, ghemotocul întunecat porni rostogolindu-se de-a lungul stăvilarului, tot în zig-zag, drept spre el.

„Dacă fug, o să-mi sară în spate, cumpăni Nilov, simţind o sudoare rece la rădăcina părului. Dumnezeule mare, n-am nici măcar o bîtă la mine! Ce să fac? Am să stau pe loc şi... Şi am să-l sugrum!"

Nilov urmări cu încordare mişcările lupului şi unduirile trupului său. Fiara alerga de-a lungul stăvilarului şi ajunse curînd în dreptul omului...

„Poate trece şi nu mă vede!" gîndi Nilov, fără să slăbească din ochi animalul.

Dar în aceeaşi clipă, lupul scoase, în silă parcă, un urlet jalnic, scîrţîitor, îşi întoarse botul înspre Nilov şi se opri, ca şi cum s-ar fi întrebat dacă să sară la om sau ba?

„Am să-l izbesc cu pumnul în creştet... îşi zise omul, şi am să-l năucesc!..."

Era atît de aiurit de întîmplare, încît nu-şi putu da seama care din ei a pornit primul la luptă: el sau lupul! Înţelese numai că venise o clipă groaznică, hotărîtoare, cînd trebuia să-şi adune întreaga lui putere în mîna dreaptă şi să apuce lupul de grumaz, lîngă ceafă. Şi atunci se petrecu ceva cu totul neobişnuit, de necrezut aproape... Lui Nilov i se păru că trăieşte un vis. Lupul apucat de el mîrîi jalnic şi se smuci cu atîta putere că pielea grumazului, prinsă în strînsoarea omului, lunecă, umedă şi rece, printre degetele acestuia. Iar lupul, căutînd să scape, se ridică pe labele dindărăt. Atunci Nilov apucă cu mîna stîngă laba dreaptă a fiarei şi o strînse puternic aproape de subsuoară. Apoi îşi trase repede mîna dreaptă de pe ceafa lupului şi, prinzîndu-l lîngă subsuoara stîngă, îl ridică în aer. Toate se petrecură într-o frîntură de clipă. Şi pentru ca fiara să nu-l muşte de mîini şi nici să nu sucească gîtul în voie, Nilov îşi înfipse amîndouă degetele mari sub claviculele lui, ca nişte pinteni... Lupul, însă, se propti cu labele în umerii omului şi căpătînd astfel un punct de sprijin, se scutură cu o putere înspăimîntătoare. Să muşte mîinile ori

brațele lui Nilov pînă la coate, îi era cu neputință; să-și întindă botul spre fața sau umerii lui, îl împiedicau degetele mari înfipte în grumaz și care îi pricinuiau o durere ascuțită.

„Urîtă treabă! — își zise Nilov, dîndu-și capul cît mai spre spate. Balele lui mi-au picat pe buză. Oricum, s-a zis cu mine, chiar dacă izbutesc să scap de el printr-o minune."

— Ajutor! — strigă el. — Maxim, ajutor!

Amîndoi, omul și lupul, ale căror capete erau la aceeași înălțime, se priveau țintă în ochi... Lupul clănțănea din dinți, scotea mîrîieli scîrțîitoare și împroșca bale... Labele lui dindărăt, căutînd sprijin, lunecau pe genunchii lui Nilov; în ochii animalului se oglindea luna, dar nu întrezăreai în ei nimic asemănător urii; acei ochi, de om parcă, ai fi zis că plîng.

— Ajutor! — mai strigă o dată Nilov. — Maxim!

Dar cei de la moară nu-l auzeau. Nilov simțea fără să-și dea seama, că dacă o să strige tare, puterile au să-i slăbească și de aceea striga cu jumătate de glas.

„Am să merg de-a-ndaratelea... hotărî dînsul, Am să ajung cu spatele pînă la ușă și abia atunci am să strig".

Și porni de-a-ndaratelea... Dar nu făcu bine cîțiva pași, și simți că mîna lui dreaptă slăbește și amorțește. Apoi veni o clipă cînd își auzi cu mirare propriul strigăt sfîșietor și simți o durere ascuțită în umărul drept, iar un șuvoi fierbinte îi inundă deodată brațul și pieptul. O clipă mai tîrziu auzi glasul lui Maxim și citi o groază nebună pe fața judecătorului ce alerga spre el...

Dar nu-și slobozi dușmanul din strînsoare, decît numai atunci cînd ceilalți doi îi descleștară cu silă degetele și îi dovediră că lupul e mort. Nilov se întoarse la moară aiurit de senzațiile tari pe care le încercase, cu șoldul și cizma dreaptă plină de sînge, mai-mai să leșine. Lumina, samovarul și sticlele de pe masă îl aduseră în simțiri și îl făcură totodată să-și dea seama că grozăvia și primejdiile prin care trecuse, nu erau decît începutul. Palid, cu ochii măriți și capul asudat, el se trînti pe grămada de saci și-și lăsă istovit bra-

ţele în jos. Judecătorul şi Maxim îl dezbrăcară şi îl cercetară ; rana era mare. Lupul îi spintecase pielea de pe umăr şi îi atinsese muşchiul.

— De ce nu l-ai azvîrlit în rîu ? — întrebă revoltat judecătorul, în vreme ce îi oprea sîngele. — De ce, — zic, — nu l-ai aruncat în rîu ?

— Uite, la asta nu m-am gîndit ! Doamne sfinte, asta nu mi-a trecut prin cap !

Judecătorul făcu mai întîi o încercare să-l îmbărbăteze, dar după ce descrisese mai adineaori turbarea în culori aşa de vii, toate vorbele de acum ar fi fost nelalocul lor, şi de aceea găsi că e mai nimerit să tacă. După ce legă rana, cum se pricepu mai bine, îl mînă pe Maxim la conac după trăsură, dar Nilov nu stătu să aştepte caii ci o luă pe jos înspre casă.

A doua zi dimineaţa însă, se întoarse iar la moară, galben la faţă, supt şi ciufulit din pricina durerii şi a nopţii fără somn.

— Moşule ! — îi zise el lui Maxim, — du-mă la Miron. Mai iute ! Haide, vino în trăsura mea.

Maxim, galben şi el la faţă după o noapte de nesomn, se fîstîci, se uită de cîteva ori în jur şi spuse în şoaptă :

— Nu-i nevoie, boierule, să ne ducem la Miron. — Şi eu, să avem iertare, ştiu să lecuiesc oamenii.

— Bine, dar grăbeşte-te, rogu-te !

Şi Nilov bătu nerăbdător din picior. Bătrînul îl aşeză cu faţa înspre răsărit, bolborosi vorbe ne-nţelese şi îl făcu să bea dintr-o licoare călduţă şi greţoasă, cu gust de pelin.

— Dar Stiopka tot a murit... — bolborosi Nilov. — Să zicem că poporul cunoaşte unele leacuri... dar... dar, atunci de ce a murit Stiopka ? Oricum, tu să mă duci neapărat şi la Miron !

De la Miron, în puterea căruia n-avea încredere, Nilov se duse la spital, la doctorul Ovcinnikov. Acesta îi dădu nişte pilule de beladonă şi îl sfătui să stea în pat, dar moşierul schimbă caii şi fără să ia în seamă durerea sfîşietoare ce-i chinuia braţul se duse în oraş, la doctorii de acolo.

Peste vreo patru zile, seara tîrziu, Nilov dădu buzna la Ovcinnikov şi se trînti istovit pe canapeaua lui.

— Doctore! — începu el cu voce sugrumată, ştergîndu-şi cu mîneca faţa palidă şi trasă, brobonită de sudoare. — Grigori Ivanîci! Fă ce vrei cu mine, dar nu mă lăsa în starea în care sînt! Tămăduieşte-mă sau otrăveşte-mă, dar nu mă lăsa, pentru dumnezeu! Imi pierd mintea!

— Trebuie să stai în pat! — îi răspunse Ovcinnikov.

— Ah, slăbeşte-mă, te rog, cu patul dumitale! Te întreb limpede, ce să fac? Eşti doctor şi trebuie să mă ajuţi! Mă chinuiesc groaznic! In fiece clipă mi se pare că turbez. Nu mai dorm, nu mai mănînc, nu mă pot ţine de nici o treabă! Uite, am revolverul aici, în buzunar şi îl scot mereu ca să-mi trag un glonte în creier. Vezi puţin de mine, Grigori Ivanîci! Spune-mi ce să fac? N-ar fi mai bine să mă duc la profesori?

— Asta n-ar schimba nimic. Du-te, dacă crezi!

— Dar dacă aş anunţa un concurs pentru vindecarea mea? Acela care mă va tămădui, va primi cincizeci de mii de ruble de pildă?! Ce zici? Dealtfel, pînă dau la gazetă, pînă... am vreme să turbez de zece ori! Sînt gata să-mi dau şi toată averea! Hai, fă-mă bine şi ai 50 de mii ruble de la mine! Dar, haide odată, fă ceva! Nu pot pricepe această nepăsare revoltătoare! Inţelege-mă: am ajuns să pizmuiesc pînă şi-o muscă!... Sînt nenorocit! Familia mea e nenorocită!

Şi umerii lui Nilov se cutremurară de un plîns năpraznic.

— Ascultă-mă! — începu să-l mîngîie Ovcinnikov. — Nu înţeleg totuşi starea aceasta de surescitare în care te afli. De ce plîngi? Şi de ce cauţi să vezi primejdia mult mai mare decît este? Pricepe odată că ai mai multe şanse să nu te îmbolnăveşti, decît să te îmbolnăveşti! In primul rînd, dintr-un număr de o sută de muşcaţi, nu se îmbolnăvesc decît treizeci. In al doilea rînd — şi asta-i foarte însemnat — lupul te-a muşcat prin haină şi deci otrava a rămas în ţesătură! Iar dacă a pătruns şi în rană, a ieşit afară odată cu sîngele, pentru că ai sîngerat foarte mult. In privinţa

turbării sînt pe deplin liniştit. Dacă mă îngrijorează ceva, apoi asta e numai rana dumitale! Delăsător cum eşti, ai putea uşor să te alegi cu un dalac sau cu ceva asemănător.

— Nu zău! Vorbeşti serios, ori cauţi să mă mîngîi?

— Pe cuvîntul meu! Na, poftim, citeşte şi dumneata!

Şi luînd de pe raft o carte, doctorul începu să-i citească lui Nilov despre turbare, sărind dinadins locurile ce l-ar fi putut înspăimînta.

— Aşa că, vezi şi dumneata că-ţi faci degeaba atîtea griji, — încheie dînsul, sfîrşind cu cititul. — Unde mai pui că nici dumneata, nici eu nu ştim dacă lupul a fost turbat ori sănătos!

— Mdaa! — încuviinţă Nilov zîmbitor. — Acum văd şi eu! Aşadar mă frămînt degeaba?!

— Se-nţelege!

— Mulţumesc, dragul meu! — rîse deodată moşierul şi începu să-şi frece mîinile bucuros. — Acum m-am liniştit, bunul meu prieten!... Sînt mulţumit şi chiar... fericit! Zău aşa!... Ba nu, zău, chiar fericit!

Nilov îl îmbrăţişă pe Ovcinnikov şi îl sărută de trei ori. Apoi fu cuprins de o veselie tinerească spre care sînt înclinaţi de obicei oamenii buni la suflet şi puternici. El apucă o potcoavă de pe masa doctorului şi dădu s-o desdoaie, dar nu izbuti, din pricina bucuriei prea mari şi a durerii din umăr ce-i sleia puterile; atunci se mulţumi să-l cuprindă pe doctor cu braţul stîng, ceva mai jos de mijloc şi deodată îl săltă în aer, şi-l puse pe umăr şi îl duse din birou în sufragerie... Cînd ieşi de la Ovcinnikov era atît de vesel şi de bucuros încît odată cu el părea că se bucură pînă şi boabele de lacrimi ţesute în barba lui neagră şi deasă. Coborînd pe scări, se porni deodată să rîdă cu vocea lui groasă şi zgîlţîi cu atîta putere parmalîcul scării, încît unul din stîlpişori sări din loc şi pragul se cutremură sub picioarele lui Ovcinnikov.

„Ce om voinic! — îşi zise doctorul, privind înduioşat spetele largi ale lui Nilov. Doamne, ce voinic!“

Cînd se aşezară în trăsură, Nilov începu să-i povestească din nou doctorului pînă în cele mai mici amănunte, cum s-a războit cu lupul, la stăvilar.

— Da' ştiu că a fost o petrecere pe cinste! — sfîrşi el rîzînd. — O să am ce povesti la bătrîneţe! Hai, mînă o dată, Trişka!

LA PARIS!

SECRETARUL zemstvei Greaznov [1]) şi profesorul liceului judeţean Lampadkin [2]), se întorceau într-o zi pe înserat de la comisarul de poliţie Voniucikin [3]), care îşi serbase onomastica. Cei doi se ţineau de braţ şi semănau bine de tot cu cifra 10. Greaznov era slab, lung şi vînjos, purta hainele strîns lipite pe trup şi aducea cu un băţ, iar Lampadkin era gras şi rotunjor, purta haine largi şi aducea cu un zero. Amîndoi erau cam chercheliţi şi se clătinau pe picioare.

— Văd că se recomandă acum noua gramatică a lui Grot — bombănea Lampadkin, plescăind prin noroi cu galoşii lui plini de apă. — Grot ăsta susţine că adjectivele la masculin, singular, în cazul genetiv, primesc terminaţia *ogo* şi nu *ago* cum ştiam noi... Descurcă-te, dacă poţi! Ieri l-am lăsat la arest pe Perhotkin [4]) pentru că mi-a scris *zolotogo* [5]) cu *ogo,* iar mîine se cheamă să mă fac de rîs în ochii lui!... Ce ruşine! Ce ruşine!

Dar Greaznov nu-şi pleca urechea la vorbele învăţate ale pedagogului. Toată atenţia lui era îndreptată înspre podeţul murdar din faţa cîrciumei lui Şireaev,

---

[1] *Greaznîi* — murdar. (N. red. rom.)
[2]) *Lampadka* — candelă. (N. red. rom.)
[3]) *Voniuci* — împuţit. (N. red. rom.)
[4]) *Perhot* — mătreaţă. (N. red. rom.)
[5]) De aur. (N. trad.)

unde se petrecea o mică neînțelegere. Vreo două duzini de cîini stăteau în cerc în jurul unei jevruțe negre, jigărite și lătrau la ea prelung și triumfător, de se cutremura văzduhul. Potaia se răsucea ca pe jăratic, le arăta colții și căuta să-și strîngă cît mai mult între picioare coada jumulită.

Intîmplarea nu prea merita luarea-aminte, dar secretarul zemstvei era din rîndul acelor oameni care pun la inimă te miri ce fleac, se înfierbîntă repede și nu pot privi nepăsători o ceartă sau o bătaie! Cînd ajunseră în dreptul cîinilor, el nu-și mai putu ține firea și se amestecă!

— Șo pe el! Mușcați-l, afurisitul! Hai! — și începu să mîrîie și să fluiere, ținînd partea cîinilor adunați în cerc. — Mrrr!... Pe el! Așa! Dă-i!...

Și ca să-i zădărească și mai mult, se aplecă și trase de picior javra încolțită. Aceasta schelălăi jalnic și înainte ca Greaznov să-și tragă mîna, îl mușcă de deget. Dar numaidecît, speriată parcă de îndrăzneala ei, sări peste lanțul dușmanilor, își înfipse în treacăt colții în pulpa lui Lampadkin și o luă la goană de-a lungul străzii, cu toată haita după ea.

— Ptiu, afurisit-o! — îi strigă din urmă Greaznov, amenințînd-o cu degetul. — Călca-te-ar căruța, potaia dracului! Șo pe ea, fraților, n-o lăsați!

— Ține-o! — se auziră și alte voci amestecate cu șuierături. — Prinde-o! Dă-i la cap, că-i turbată! Ține coada-n jos și botul în pămînt! Ce mai? E turbată!

Cei doi prieteni stătură în loc pînă cînd haita de cîini nu se mai zări, apoi se luară iar de braț și își văzură de drum. Cînd ajunseră acasă (pedagogul locuia și mînca la secretar, pentru 7 ruble pe lună), nici nu-și mai aminteau de povestea cu cîinele... Își scoaseră pantalonii plini de noroi și îi întinseră la uscat, după care se așezară la ceai, grozav de bine dispuși, pașnici și înclinați spre cugetări filozofice... Dar ca la vreun ceas și jumătate după asta, cînd începură să joace „popa prostul“ cu mătușa, cuscra și cele patru surori ale lui Greaznov, se înființă deodată la ei doctorul Katașkin și le tulbură întrucîtva liniștea.

— Nu face nimic, că doară nu-s cucoană, — începu noul venit, văzînd străduinţa cu care secretarul şi pedagogul căutau să-şi ascundă pe sub masă indispensabilii şi picioarele goale. — Eu, domnii mei, am fost trimis anume la dumneavoastră. Mi s-a spus că aţi fost amîndoi muşcaţi de un cîine.

— Cum să nu! Am fost! — răspunse Greaznov zîmbind cu gura pînă la urechi. — Ne pare foarte bine! Şedeţi, Mitri Fomici! Cam de multişor nu ne-am mai văzut, zău aşa!... Nu luaţi un ceai? Glaşa, adu votcă! Ce gustare luaţi la votcă? Ridiche ori cîrnat?

— Cîinele a fost, cică, turbat! — urmă doctorul, privindu-i pe amîndoi cu îngrijorare. — Turbat, neturbat, n-avem dreptul să lăsăm treaba asta la voia întîmplării! Cine ştie ce se mai întîmplă? Ia, să văd, unde v-a muşcat?

— Las-o baltă, doctore! — făcu secretarul cu lehamite. — M-a apucat uşurel de un deget... Doar n-oi turba dintr-atîta lucru!... Poate vreţi mai bine bere? Glaşa, dă fuga la jidoavcă şi spune-i să ne dea pe datorie două sticle!

Kataşkin se aşează la masă şi străduindu-se din răsputeri să strige mai tare decît cei doi prieteni beţi, începu să-i sperie cu turbarea... La început Greaznov şi Lampadkin făcură pe grozavii, dar încetul cu încetul îi cuprinse teama şi-i arătară medicului muşcăturile. Doctorul examină rănile, le arse cu piatra iadului şi-şi văzu de drum. Cei doi prieteni s-au culcat şi multă vreme au mai discutat aprins, întrebîndu-se ce este piatra iadului şi din ce se face ea.

A doua zi dimineaţă, Greaznov se cocoţase într-un plop înalt să aşeze o căsuţă pentru grauri, iar Lampadkin, stînd la rădăcina copacului, îi ţinea ciocanul şi sforicelele. Grădiniţa secretarului era încă toată acoperită cu zăpadă, dar fiecare rămurică şi coajă udă de copac, mirosea a primăvară.

— Grot mai are şi o altă teorie, — bombăni pedagogul. — Zice că substantivul *„vorota“* [1]) nu-i de genul neutru, ci masculin... Hm! Va să zică nu se scrie

[1]) Poartă. (N. trad.)

crasnîia vorota [1]) ci *crasnîie?* Asta s-o creadă el! Nu mă las! Mai curînd îmi dau demisia, decît să mă iau după el!

Pedagogul înalţă ciocanul şi tocmai se pregătea să lovească cu înverşunare în toţi academicienii prea savanţi, cînd deodată scîrţîi portiţa şi — spre marea surpriză a celor doi prieteni — intră în grădiniţă Pozvonocinikov [2]), mai-marele judeţului. Lampadkin se îngălbeni de uimire şi scăpă ciocanul din mînă.

— Să trăieşti, prietene! — îi zise Pozvonocinikov. — Cum te simţi? Mi s-a spus că atît pe dumneata cît şi pe Greaznov, v-a muşcat ieri un cîine turbat.

— Poate că n-a fost turbat, — mormăi Greaznov din vîrful plopului. — Poate că-s numai vorbe de clacă!

— Se poate! Dar dacă a fost turbat?! — răspunse Pozvonocinikov. — Nu se poate să privim lucrurile aşa!... Trebuie să luăm măsuri.

— Şi care ar fi măsurile? — întrebă încet pedagogul. — Ieri, doctorul ne-a ars rănile.

— Da, mi-a spus-o chiar acum, dar nu-i de ajuns! Trebuie să procedăm mai serios... Să mergeţi la Paris, de pildă... Da, da, chiar aşa cred că o să şi trebuiască să faceţi: să mergeţi la Paris!

Pedagogul scăpă din mînă sforicica şi încremeni, iar secretarul fu cît pe aci să cadă din copac de uimire...

— La Pari-is? — întrebă el. — Dar ce să fac acolo?

— O să vă duceţi la Pasteur... Se-nţelege că o să coste ceva parale povestea asta, dar... ce să-i faci? Sănătatea şi viaţa omului preţuiesc mai mult... Şi voi o să vă liniştiţi şi noi o să fim cu cugetul împăcat... Am vorbit chiar adineaori cu preşedintele Ivan Alexeici. El crede că municipiul o să vă dea bani de drum... Soţia mea e gata să vă dea şi dînsa, din partea ei, 200 de ruble... Ce vreţi mai mult? Pregăti-

---

[1]) Poartă roşie. (Din exemplele aduse de Lampadkin reiese limpede că nu ştie gramatică.) (N. trad.)

[2]) *Pozvonocinic* — coloana vertebrală. (N. red. rom.)

ţi-vă de plecare. Cît despre paşapoarte, nici o grijă: vi le scot eu, cît ai bate din palme...

— Au înnebunit deabinelea caraghioşii ăştia! — spuse Greaznov după plecarea lui Pozvonocinikov, zîmbind batjocoritor. — La Paris! Da' proşti mai sînt, doamne iartă-mă. Aş mai înţelege la Moscova sau la Kiev. Cînd colo... na, poftim! La Paris! Şi pentru ce? Măcar să fi fost un cîine ca lumea, de rasă... dar aşa? O biată javră. Ptiu! Ne-a şi găsit boieri simandicoşi: Paris, auzi vorbă? Să mă ia dracu' dacă plec!

Pedagogul rămase multă vreme gînditor, cu ochii în pămînt, apoi chicoti vesel şi cu aerul unui om căruia i-a venit în minte un gînd strălucit, îi spuse prietenului:

— Ştii ceva, Vasea? Hai să mergem! Să mă bată dumnezeu dacă nu zic bine! Parisul e doar străinătate... Europa!

— Şi ce-am pierdut acolo? Dă-l încolo de Paris!

— Civilizaţie! — urmă Lampadkin încîntat. — Şi ce civilizaţie! Ce vederi, fel de fel de Vezuvii... împrejurimi! La fiecare pas alte împrejurimi! Nu, zău! Eu zic să mergem!

— Ai căpiat, Iliuşa! Ce avem noi de împărţit cu nemţii?

— Păi acolo sînt franţuzi, nu nemţi!

— Tot un drac! Ce să fac eu printre ei? O să mă prăpădesc de rîs numai văzîndu-i! Şi-apoi cu firea mea, îi mai snopesc şi în bătaie! Zici să plecăm! Ce ne trebuie bătaie de cap? Cine ştie, ne mai pradă, ne mai dă să mîncăm de frupt!... Şi-apoi, te pomeneşti că în loc de Paris nimerim în cine ştie ce ţară afurisită că cinci ani n-o să ne mai revenim în fire...

Greaznov era hotărît să nu plece dar, chiar în seara aceleiaşi zile, cei doi prieteni se plimbau ţinîndu-se de gît prin oraş şi cum dădeau de cineva cunoscut, îi povesteau pe loc despre călătoria ce-i aşteaptă. Secretarul era îmbufnat, prost dispus şi neliniştit, pedagogul însă dimpotrivă dădea din mîini plin de mulţumire şi căuta mereu alţi oameni cărora să le împărtăşească bucuria lui...

— Toate ar fi bune, dacă n-ar fi la mijloc Parisul ăsta! — căuta să se mîngîie Greaznov. — Ce mai viaţă ducem! Toţi ne privesc cu milă, oriunde ne arătăm se înghesuie care mai de care să ne dea cîte o gustare, cîte un păhărel, ba chiar şi bani, dar... Parisul ăsta, bată-l vina! Ce naiba am pierdut acolo? Rămîneţi cu bine, fraţilor! — le spunea el trecătorilor pe care-i întîlnea în cale. — Plecăm la Paris! Dacă v-am fi făcut vreun rău, iertaţi-ne! S-ar putea să nu ne mai vedem!

Peste cinci zile, la gara oraşului, lumea îi petrecea cu mare pompă pe cei doi, pe secretar şi pe pedagog. Toţi oamenii subţiri erau de faţă, începînd cu Pozvonocinikov, mai-marele peste judeţ, şi sfîrşind cu feciorul vitreg, puţin cam chior, al comisarului Voniucikin. Soţia lui Pozvonocinikov le înmînă călătorilor două scrisori de recomandaţie, iar judecătoreasa le dădu o sută de ruble, rugîndu-i să-i cumpere nişte stofă... Urările de bine, suspinele şi jelirile nu mai conteneau. Mătuşica, cuscra şi cele patru surori ale lui Greaznov plîngeau cu trei şiruri de lacrimi. Pedagogul — care se vedea cît de colo că-şi face curaj — ţinea fruntea sus, în schimb secretarul, care dăduse de duşcă un păhărel şi îşi simţea sufletul înduioşat, se încrunta mereu ca să nu izbucnească în plîns... Dar cînd sună pentru a doua oară clopotul gării, nu se mai putu ţine şi îşi dădu drumul...

— Nu plec şi gata! — strigă el, smucindu-se de lîngă vagon. — Mai bine turb, decît să mă duc la pastorul ăla! Ducă-se pe pustii!

Dar cei din jur îl potoliră, îl mîngîiară şi îl urcară în vagon. Apoi trenul porni.

Dacă ar fi să ne ţinem fără nici o abatere de datele cronologice, nu trecură bine patru zile de la plecarea celor doi şi surorile lui Greaznov, care şedeau la fereastră şi mureau de urît, îl văzură deodată pe Lampadkin... venind spre casă. Pedagogul era roşu la faţă, plin de noroi, şi scăpa mereu geamantanul din mînă. La început, domnişoarele crezură că e o arătare, dar foarte curînd scîrţîi portiţa, apoi din tindă se auzi un smeorcăit bine cunoscut, aşa că arătarea

îşi pierdu caracterul „spiritistic". Surorile înlemniră de uimire şi în loc de întrebări, întoarseră spre noul venit feţele lor palide şi alungite. Pedagogul clipi des, dădu din mînă a pagubă, apoi izbucni în plîns şi iar dădu din mînă.

— Am sosit, care va să zică, la Kursk... — începu el, plîngînd hîrîit. — Acolo Vasea mi-a spus: „În gară, zice, ne-ar costa prea mult o masă! Hai, zice, la o cîrciumă. Cunosc eu una chiar lîngă gară. Mîncăm acolo!..." Zis şi făcut! Am luat geamatanele şi ne-am dus (pedagogul slobozi un sughiţ de plîns)... La cîrciumă însă, Vasea dă-i şi dă-i, un păhărel după altul, un păhărel după altul... „Tu, zicea, mă duci la pieire!" Şi s-a pornit pe scandal... Iar cînd a isprăvit cu votca şi s-a apucat de xeres, ...i-au făcut ăia de acolo un proces-verbal! Dar el nu se potolea... Şi a tot băut aşa pînă... nu ne-a rămas o leţcaie. Cu chiu cu vai am păstrat de drum!

— Dar Vasea unde-i? — se neliniştiră domnişoarele.

— La... păi la Kursk!... Vă roagă să-i trimiteţi cît mai degrabă bani de întoarcere...

Pedagogul scutură din cap cu năduf. Îşi şterse ochii şi adăugă:

— Grozav oraş Kurskul ăsta! Straşnic! Am petrecut cu plăcere o zi acolo...

CIOROIUL

PE deasupra ogoarelor proaspăt arate ale Rusiei se roteau stoluri de ciori de cîmp, întoarse de curînd de pe meleaguri mai calde. Mi-am ales din mijlocul lor un cioroi mai arătos şi am intrat în vorbă cu el. Din păcate am dat peste unul filozof şi moralist, din care pricină convorbirea a ieşit plicticoasă. Şi iată cam despre ce am vorbit.

Eu: Se zice că voi, ciorile, trăiţi foarte mult. Sînteţi date ca pildă de longevitate, de către naturalişti — voi şi ştiucile. Tu cîţi ani ai?

Cioroiul: 376!

Eu: Oho! Da' ştiu că ai trăit ceva! Să fi fost eu în locul tău, bătrîne, dracu' ştie cîte articole aş fi trîntit la „Russkaia starina“ [1]) şi la „Istoriceskii vestnik“[2])! Dacă trăiam ca tine, 376 de ani, ce de nuvele, scenete şi alte fleacuri aş fi scris! Ce de bani aş fi luat de pe la edituri!... Dar tu, cioroiule, ce ai făcut în tot acest timp?

Cioroiul: Nimic, domnule om! Am băut, am mîncat şi m-am înmulţit...

Eu: Să-ţi fie ruşine! Roşesc eu de ruşinea ta şi parcă îmi pare şi rău pentru tine, pasăre fără minte!

---

[1]) „Rusia de altădată“ — revistă lunară de istorie; a apărut la Petersburg în 1870—1918 (N. red. rom.)

[2]) Mesagerul istoric. (N. trad.)

Ai trăit pe lume 376 de ani şi ai rămas la fel de prost ca acum 300 de ani! Nici un progres, nimic!

Cioroiul: Deşteptăciunea, domnule om, nu ţi-o dau anii, ci educaţia şi învăţătura. Să luăm de pildă China... Ea dăinuie pe lume de mult mai multă vreme decît mine şi totuşi... a rămas la fel de proastă ca acum 1000 de ani!.

Eu: (mereu uimit). 376 de ani! Dar îţi dai tu seama ce-i asta? O veşnicie! Eu unul aş fi avut vreme să trec prin toate facultăţile, să mă însor de 20 de ori, să încerc toate carierele şi funcţiunile, să ajung la... dracu' ştie ce grad şi să mor un adevărat Rothschild! Judecă şi tu, pasăre fără minte, o singură rublă pusă la bancă cu dobîndă compusă de 5%, dă în 283 de ani un milion! Şi acum socoate: dacă ai fi pus la bancă — acum 283 de ani — o rublă, aveai acum un milion! Ei, nu eşti prost? Şi nu te doare, nu te mîhneşte prostia ta?

Cioroiul: Nici un pic!... Om fi noi proşti, dar avem mîngîierea că în cei 400 de ani de viaţă, facem mult mai puţine prostii decît un om în cei 40 de ani ai lui! Da, da, domnule om, aşa să ştii! Trăiesc pe pămînt de 376 de ani, dar n-am văzut niciodată ca alde noi, ciorile, să ne războim între noi sau să ne ucidem, pe cînd voi, oamenii, cred că nu vă puteţi aminti de un singur an fără războaie!... Noi nu ne jefuim unii pe alţii şi nici nu deschidem case de împrumut sau pensioane fără limbi clasice; nu clevetim şi nu şantajăm pe nimeni, nu compunem romane şi versuri proaste, nu editäm gazete care să ponegrească pe cineva... Sînt de 376 de ani pe lume şi n-am văzut nici una din femeiuştele noastre să-şi înşele ori să-şi tiranizeze bărbatul. Pe cînd la voi, domnule om?... Printre noi nu se află lachei, linguşitori, periuţe, iude...

In clipa asta însă, cioroiul meu fu chemat de tovarăşii lui, şi o luă în zbor, peste ogoarele proaspăt arate, fără să-şi fi isprăvit tirada.

PE RÎU

TABLOURI DE PRIMĂVARĂ

— S-a urnit gheaţa ! — se aud strigăte într-o zi limpede şi senină de primăvară. — Oameni buni, a pornit gheaţa !

N-a fost pe lume primăvară în care să nu pornească gheaţa pe rîuri, şi totuşi acest lucru este privit întotdeauna ca un eveniment al zilei. La auzul strigătelor, dacă trăieşti în oraş, dai neapărat fuga la pod, cu o figură atît de preocupată, de parcă ar fi vorba de cine ştie ce omor sau tîlhărie săvîrşită ziua în amiaza mare. La fel arată şi băieţii care te întrec în fugă, şi birjarii şi precupeţele. Pe pod s-a şi adunat mulţimea : liceeni cu ghiozdane, doamne cu haine de ploaie, vreo două-trei sutane preoţeşti, un băieţandru cu obrazul mînjit, care ţine de urechi o pereche de cizme noinouţe, oameni în mantale încreţite la mijloc şi soldăţei. Şi toată lumea asta stă plecată peste parmaclîcul podului şi priveşte tăcută şi nemişcată în jos, pe rîu. Domneşte o linişte de mormînt ! Doar vardistul tot povesteşte unui domn cu palton pufos şi gaică la spate, cu cît a crescut apa şi arareori trece cu zgomot cîte o birjă. Vardistul povesteşte, cu jumătate de glas, dar cînd e vorba de arşini, faţa lui se lungeşte, devine gravă şi aproape speriată, iar cînd pomeneşte de verşoci se înduioşează ca de milă, de parcă verşocii i-ar fi copii buni.

Mă aplec şi eu peste parmaclîc şi privesc ca şi ceilalţi în jos pe rîu ; dar — ce dezamăgire ! Mă aştep-

tam la pîrîit şi plesnituri şi cînd colo nu se aude altceva decît un zgomot surd şi neîntrerupt, asemănător unui bubuit îndepărtat de tunet. In loc de frîngeri uriaşe, de ciocniri şi asalturi, văd grămezi nemişcate de gheaţă spartă, care zac foarte liniştite de la un mal la altul, acoperind toată faţa rîului, răvăşită şi brăzdată, ca o cîmpie peste care a trecut un plugar uriaş cu plugul său de basm. Nu se zăreşte nicăieri nici o picătură de apă, ci numai gheaţă, gheaţă, şi iar gheaţă! Mormanele de gheaţă par nemişcate, dar simţi că ameţeşti şi că podul cu toată lumea de pe el a pornit-o la vale, şi aşa greu cum e, zboară în jos pe rîu, împreună cu cele două maluri, spărgînd cu pilele lui, mormanele de gheaţă din cale. Iată un sloi mare, care s-a proptit în pilă şi ţine vreme îndelungată podul în loc, nelăsîndu-l să fugă; deodată însă prinde viaţă şi începe să se caţăre în sus, drept spre mine, de parcă ar vrea să mă sărute de rămas bun, dar se frînge sub povara propriei greutăţi, se despică în două şi se prăbuşeşte neputincios... Sloiurile par triste şi abătute: ai zice că îşi dau seama că sînt izgonite de pe meleagurile de baştină, undeva departe, înspre Volga cea plină de spaime, în apele căreia au să moară, adică au să se prefacă în nimic, după tot soiul de încercări grozave!

Dar nu trece mult şi grămezile încep să se rărească, iar între ele se arată şuviţe întunecate şi foarte grăbite, de apă. Acum iluzia se destramă şi începi să vezi că nu podul ci rîul e acela care se mişcă. Spre seară faţa lui s-a curăţat aproape de tot; doar arareori se mai arată ici-colo cîte un sloi, dar sînt atît de puţine că nu mai stînjenesc felinarele să se privească în apă ca într-o oglindă.

— Asta încă nu-i adevărata gheaţă! — îşi spun cei de pe pod. — Cea adevărată o să fie atunci cînd s-or porni gheţurile din susul rîului!... Azi la prînz a venit cineva din judeţul X şi zice că la ei s-au şi pornit sloiurile... Va să zică pe la noi o să fie pe mîine.

...Şi într-adevăr, a doua zi cerul e mohorît şi suflă o boare rece şi umedă. O astfel de schimbare bruscă a vremii arată că undeva, destul de aproape, a pornit

gheaţa... Pe pod s-a adunat iar lumea şi se uită la rîu. Apa s-a urcat, dar faţa ei mai este încă limpede. Privitorii, nerăbdători, cască şi se zgribulesc de frig. Dar iată că pe rîu se arată primul sloi mare de gheaţă. După el, ca după berbecul turmei, vin la o oarecare depărtare cîteva sloiuri mai mărunte... Sloiul se loveşte cu zgomot de pod, se face ţăndări şi aşchiile lui purtate de un vîrtej nebunesc, care le face să se ciocnească între ele, fug sub pod... La cotitură se arată un alt sloi după el altul şi apoi încă unul... Curînd văzduhul se umple de un vuiet surd, asemănător celui din ajun. Dar gheaţa de azi nu e de prin partea locului, ci străină, sosită din depărtări, din susul rîului.

Şi gheaţa asta o să treacă repede, dar odată cu ea, n-o să se potolească freamătul vesel de pe rîul însufleţit de venirea primăverii. Îndată după trecerea sloiurilor, au să se arate plutele...

Iată o plută care zboară pe rîuleţul Jija, răsucindu-se ca un şarpe şi ocolind cu dibăcie primejdiile. Vara, Jija e un fel de băltoacă pe care nici n-o vezi din pricina sălciilor şi o treci cu piciorul oriunde ţi se năzare. Dar acum nici n-o recunoşti ! Te uiţi la ea şi te minunezi : de unde atîta vioiciune ? Se umflă, se opinteşte gata-gata să potopească întreg pămîntul şi se joacă cu pluta mare de parcă ar fi o aşchie ! Pluta asta a cam întîrziat ; e dintre cele din urmă şi o paşte primejdia să rămînă undeva, la jumătatea drumului. Makitrov, negustorul, a coborît ieri şase plute ! Ar fi trebuit să se mulţumească cu atît dar lăcomia din el a biruit, şi astăzi a mai trimis-o şi pe cea de-a şaptea, cu toate că oamenii i-au spus că apa a început să scadă.

Pe plută îşi fac de lucru vreo douăzeci de oameni, muieri şi bărbaţi. Mujicul adevărat, acela de-i sătul şi înţolit, nu se tocmeşte plutaş. De aceea pe plută vezi numai oameni zdrenţăroşi, sfrijiţi, aduşi de spate şi mohorîţi la chip, de parcă a ros cineva din ei ! Au cu toţii opinci în picioare şi nişte straie... de ţi se pare că dacă ai să apuci de umeri pe careva dintre ei şi ai să-l scuturi cu nădejde, zdrenţele de pe el o să cadă

fîşii-fîşii. Fieçare are o faţă a lui: unul, roşcovană ca lutul, altul, oacheşă ca arabul; unuia de-abia îi dau tuleiele, altul e bărbos nevoie mare, ca o fiară miţoasă; fiecare îşi are şapca lui găurită, zdrenţele lui, glasul lui, dar pentru un ochi nedeprins toţi par o apă ş-un pămînt. Trebuie să te afli multă vreme în mijlocul lor, ca să ajungi să ştii care-i Mitri, care Ivan, care Kuzma. Asemănarea aceea izbitoare le-o dă pecetea pe care o pune sărăcia lucie pe toate chipurile supte şi mohorîte, pe toate zdrenţele şi şepcile găurite.

Munca lor nu cunoaşte nici o clipă de răgaz. La fiece pas Jija face cîte un cot şi oamenii trec mereu în fugă de la o margine la alta a plutei şi lucrează cu pari, pentru a feri pluta de mal sau de vreo ieşitură pietroasă de care ar putea să se spargă... Sînt năduşiţi cu toţii, roşii de sforţări şi răsuflă greu... Nici unul nu stă jos, cu toate că pe plută sînt răspîndite paie pentru şedere. Muierile, slabe şi jerpelite, cu poalele muiate şi sumese, fac aceeaşi muncă, la rînd cu bărbaţii...

...Malurile rîuleţului sînt scăldate în lumina vie a soarelui de nămiezi şi în faţa plutaşilor se perindă în goană privelişti care mai de care mai frumoase... In zbor de pasăre trec pe dinaintea lor poduri, ogoare, sate, conace boiereşti... Iată o bisericuţă albă cu turlă verde, cocoţată pe malul înalt... Dar trece o clipă şi bisericuţa nu se mai zăreşte; în locul ei se întinde o vale, potopită pînă hăt departe de Jija cea supărată. Dincolo de vale — alt ogor negru deasupra căruia se roteşte un cîrd de ciori ori de stăncuţe... Iată un ţăran lung şi deşirat ca o greblă, cum mînă pe mal o vacă costelivă cu un singur corn... Mai la vale — un alt conac boieresc. Pe terasă stă cucoana şi arată grăbită cu umbreluţa, fetiţei de lîngă ea, pluta de pe rîu. Apoi un tînăr îmbrăcat cu dolman şi încălţat cu cizme înalte, îşi cercetează vîrşa... Apoi un alt ogor, o pădure şi un sat... Dacă întorci capul, bisericuţa cea albă abia de se mai vede în zare, iar ţăranul cu vaca — parcă l-a înghiţit pămîntul... Dar să nu credeţi cumva că pluta a înaintat cine ştie cît! Nu trece mult şi

plutaşii văd înainte o pată albă... Cînd se uită mai cu luare-aminte, ce să vezi? Mai-mai să nu-şi creadă ochilor! Pluta lor zboară iar înspre bisericuţa pe care mai adineauri o lăsaseră în urmă!... Şi cu cît se apropie mai mult, cu atît nu mai rămîne nici o îndoială că e aceeaşi bisericuţă cu turlă verde, pe malul ei înalt. Acum i se văd şi ferestrele şi crucea de pe turlă şi coşul... Incă vreo cîteva clipe şi plutaşii vor ajunge chiar în dreptul bisericuţei, dar... pluta coteşte repede şi bisericuţa rămîne iar în urmă...

Intr-o clipă de răgaz cîţiva plutaşi se adună în mijlocul plutei, se privesc în ochi şi îşi trag sufletul... Asta se cheamă odihnă! Printre ei doar unul singur are cizme; cizmele sînt îngrozitoare: scîlciate, roase de atîta purtat, dar... sînt cizme! O biserică părăsită, se cheamă că tot biserică este! In cizme sînt băgaţi pantaloni strîmţi de postav, atît de ponosiţi că-i păcat să mai vorbeşti despre ei. Omul cu cizme poartă o scurtă îmblănită, prin găurile căreia se întrezăreşte o jiletcă. Pe capul lui mare, stă cocoţat un chipiu de licean cu cozorocul rupt şi marginile din cale-afară de soioase. Faţa lui de beţiv e puhavă şi nu seamănă cu a celorlalţi... Intr-un cuvînt e individul nelipsit acum în Rusia, din nici un artel, de la nici o cîrciumă şi de la nici o adunare a cerşetorilor şi nevolnicilor... E un „cineva“ amarnic lovit de soartă, pătruns pînă în fundul sufletului de conştiinţa decăderii sale, şi care din această pricină îşi ascunde cît se poate de stăruitor „boieria“ de care e bănuit... In scurta ţărănească, acest om respiră mai în voie decît în vreun palton jerpelit sau în vreo jiletcă pe care i-ar dărui-o cineva într-o clipă de mărinimie. Ca să-l întrebi cine e, de unde vine, ce a fost înainte şi ce gînduri are, nu ţi-e la-ndemînă şi apoi nici n-ar duce la nimic. Dacă totuşi încerci să-l întrebi, îţi spune vreo minciună, că a fost, de pildă, ofiţer, actor sau puşcăriaş...

Acest „cineva“ de pe plută se numeşte Diomid. Diomid a ajuns plutaş nu atît din dorinţa de a cîştiga trei-patru ruble, cît pentru că s-a bucurat de prilejul unei călătorii gratuite la oraş, care l-ar putea scuti de a face drumul pe jos... Dar munca aceasta nouă îi

place, şi el caută să nu rămînă întru nimic mai prejos decît mujicii : aleargă la fel cu ei de la o margine la alta a plutei, se află în treabă, cufundă parul în apă, asudă, abia îşi trage sufletul... După mişcările lui se vede că nu-i obişnuit cu plutăritul... Nici la muncă nu se pricepe, şi nici puterile nu-l ţin şi osteneşte repede... De îndată ce vede doi-trei plutaşi odihnindu-se, hop şi el !

Oamenii osteniţi se uită unul la altul şi intră în vorbă. Pe toate plutele se vorbeşte despre acelaşi lucru.

— Vremurile de azi, ale noastre adicătelea, sînt... mai mare jalea ! — bombăne unul cu ţăcălie de ţap şi cu o căciulă cu clape. — Acum vreo cinci anişori, nici un plutaş nu se tocmea fără opt ruble. Dai opt — mă rog, mă tocmesc, dar cu mai puţin nu primesc !... Azi, în sat, cu chiu cu vai ne dă patru ! Ei, ce ziceţi ? Curată belea ! Şi de ce o fi aşa, numai dumnezeu ştie !

— Prea s-au înmulţit oamenii aici pe pămînt ! — mîrîie altul, cu barba ca o lopată. — Nu mai e de trăit de atîta lume ! Dacă nu te duci pentru patru ruble, altul o să se ducă pentru trei. Înainte vreme, cine a mai văzut muiere pe plută ? Pe cînd azi, cată de vezi cîte sînt ! Şi muierea n-are minte : se tocmeşte şi pentru o rublă...

— Patru ruble ! — bombăne întruna ţăcălia de ţap, privind gînditor malul care fuge pe dinaintea lui. — Patru ruble ! Frumoasă poveste !

Diomid n-a venit de dragul banilor ! Lui îi este totuna că sînt patru ori opt ruble, dar ca să intre în vorbă, găseşte şi dînsul cu cale să încuviinţeze.

— Mda !... — zice el. — O mizerie ! Toate astea se întîmplă fraţilor, numai pentru că neguţătorul e doldora de bani şi se teme să se despartă de ei...

Ceilalţi nu-i răspund... Stau cu ochii aţintiţi înainte, într-acolo unde zboară pluta şi văd iarăşi pata albă. Pluta se îndreaptă din nou spre aceeaşi bisericuţă. Lăcaşul domnului sclipeşte blînd în soarele ce se oglindeşte în crucea lui poleită şi în verdele lucios al turlei, ca şi cum le-ar făgădui oamenilor să nu-i scape din ochi.

— Ce de întortochieli face rîuleţul ăsta ! — spune Diomid. — Plutim de nu ştiu cîtă vreme şi parcă tot pe loc ne învîrtim...

— Dacă mergi pe drumul drept înspre oraş, faci vreo cincizeci de verste. Dar dacă iei calea rîului, n-ar fi de mirare să faci şi şase sute. De ne-ar ajuta dumnezeu să nu scadă apa, mîine pe seară ajungem...

Ziua trece cu bine, fără păţanii, dar în amurg pluta dă de bucluc. Prin lumina cenuşie a înserării, plutaşii văd deodată o stavilă : de unul din maluri stă legat cu nădejde un pod plutitor, de la care, pînă la celălalt mal, se întind scînduri subţiri, abia prinse în cuie. Cum să treci cu pluta ? Pe amîndouă malurile domneşte o mare însufleţire. Cîţiva oameni aleargă înaintea plutei, dau din mîini şi strigă :

— Opriţi, opriţi, lua-v-ar naiba !

Plutaşii aiuriţi opresc pluta-n loc.

— Să nu vă prind că treceţi mai departe ! — le strigă unul gras, cu faţa roşie, îmbrăcat cu un palton de postav. — O să vă fac eu una, cu lemnele voastre cu tot, de o să mă pomeniţi toată viaţa ! Pînă să ajungeţi voi aici, au fost alţii care mi-au rupt de două ori scîndurile ! Da' pe voi nu vă las, doamne fereşte !

Plutaşii schimbă priviri între ei, se lasă cînd pe un picior, cînd pe altul şi îşi scot căciulile.

— Şi noi ce ne facem, boierule ? — întreabă unul din ei.

— Faceţi ce-oţi şti, dar nu vă las să-mi stricaţi podul ! Oamenii mei trec mereu dincolo, spre fabrică şi nu mă pot lipsi de pod !

— Aveţi inimă, boierule ! — încep deodată plutaşii, toţi ca unul, cu lacrimi în glas. — Făceţi-vă pomană ! La urmă strîngem noi scîndurile şi le potrivim cum au fost... pe cinste ! Faceţi-vă pomană, zău !

— Las' că vă ştiu eu cîte parale faceţi ! Să nu vă atingeţi de pod!

Şi omul cu mutra roşie ameninţă cu mîna şi pleacă. Plutaşii amărîţi se lungesc la faţă.

— N-are dreptul ! — se stropşeşte Diomid. — Ce samavolnicie ! N-are dreptul să facă pod pînă la so-

rocul cuvenit. Treceţi peste el, oameni buni! Ce să vă împiedicaţi de un neghiob!

Multă vreme se mai rătoieşte Diomid, iar plutaşii umblă pînă la căderea nopţii pe mal, cu capetele descoperite şi se închină boierului, dar nimic nu ajută... Trebuie să se împace cu soarta.

Toată noaptea, arde lîngă pod un foc mocnit. Plutaşii, uzi pînă la piele şi rebegiţi, cară tăcuţi, peste pod, fără o clipă de răgaz, trunchiurile plutei şi le leagă la loc. Ca un roi de furnici se moşmonesc ei la munca aceasta de caznă, pînă la revărsatul zorilor.

...Iar dimineaţa pornesc mai departe.

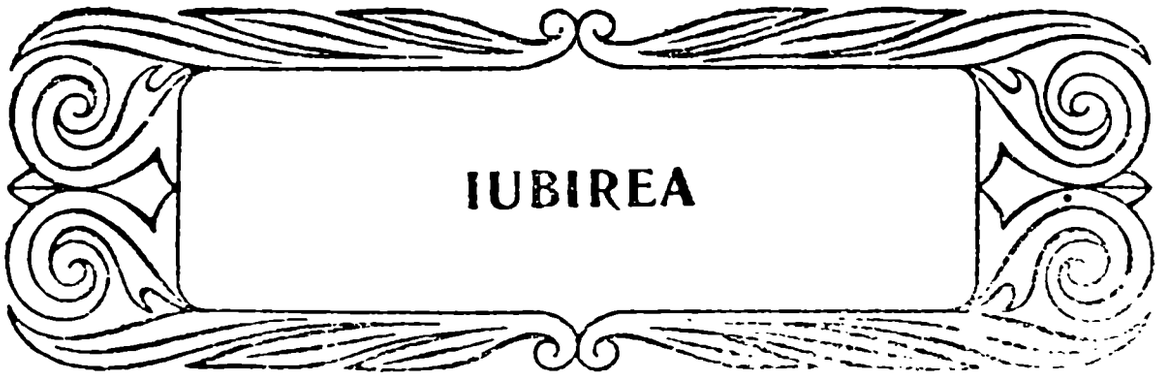

IUBIREA

„Ora trei după miezul nopţii. Prin fereastra mea se uită o noapte liniştită de aprilie şi îmi clipeşte blînd cu stelele ei fără număr. Nu dorm. Mi-e sufletul plin.

„M-a cuprins din creştet pînă-n tălpi un simţămînt pe care nu l-am mai încercat. N-aş şti să spun ce anume este, şi-apoi n-am nici timp, mi-e lene... La urma urmei ducă-se pe pustii, analiza asta! Ce rost ar avea, de pildă, să caute un sens în simţămintele lui, un om care zboară cu capul în jos de pe turla unei biserici, ori unul care a aflat că a cîştigat două sute de mii la loterie? De analiză îi arde lui?“

Cam aşa începea scrisoarea mea de dragoste către Saşa, o fată de nouăsprezece ani, pe care o iubesc. De cinci ori m-am apucat de ea şi tot de atîtea ori am rupt hîrtia, ori am tras cîte o cruce mare peste pagini întregi, copiindu-le apoi din nou. Mi-am bătut capul o grămadă cu scrisoarea asta, de parcă ar fi fost un roman comandat de o editură, dar n-am făcut-o nici ca să iasă mai lungă, nici ca să fie mai curgătoare ori mai cu foc, ci numai pentru că simţeam nevoia să lungesc la nesfîrşit procesul însuşi al scrisului, în liniştea biroului meu, prin ferestrele căruia se uita o noapte de vară şi într-o clipă cînd stam de vorbă cu propriile mele visări!... Printre rînduri vedeam mereu chipul ei drag, iar la masă, alături de mine, părea că stau năluci, fără minte ca şi mine, îmbătate de aceeaşi

fericire naivă, cu un zîmbet larg pe buze şi scriu şi ele cîte o scrisoare... Scriam şi mă uitam mereu la mîna mea, care mai păstra încă amintirea dulce şi chinuitoare a strîngerii ei de mînă, iar dacă îmi întorceam ochii în altă parte, vedeam aievea portiţa cu gratii verzi... Prin gratiile acelea m-a privit Saşa după ce ne-am luat rămas bun... Cînd m-am despărţit de dînsa, n-aveam nici un gînd ; mă uitam încîntat la fiinţa ei, cum face orice bărbat cînd vede o fată drăguţă ; dar cînd i-am zărit printre gratii ochii mari, am înţeles dintr-o dată, de parcă m-ar fi luminat o putere de sus, că sînt îndrăgostit de ea, că noi doi ne-am şi înţeles şi că nu-mi rămîne decît să îndeplinesc nişte formalităţi plictisitoare.

Ce mare bucurie este iarăşi, să lipeşti o scrisoare de dragoste, să te îmbraci pe-ndelete, să te strecori pe nesimţite din casă şi să-ţi duci comoara la cutie... Pe cer nu mai sînt stele. În locul lor, spre răsărit, peste acoperişurile mohorîte ale caselor, păleşte o fîşie de cer, întreruptă ici-colo de nori. De acolo se revarsă peste toată bolta o lumină lăptoasă. Oraşul doarme, dar sacagiii au şi pornit la treabă, iar undeva, în depărtare, sirena unei fabrici trezeşte muncitorii la lucru. Lîngă cutia poştală, umezită de rouă, dai de nelipsitul portar, îmbrăcat cu un cojoc înfoiat la poale, ca un clopot şi în mînă cu o măciucă. Paznicul e între vis şi realitate : nu doarme, dar nici treaz nu e...

Dacă ar şti cutiile de scrisori cît de des apelează oamenii la ele cînd e vorba să li se hotărască soarta, poate că ar avea o înfăţişare ceva mai semeaţă ! Eu, de pildă, era cît pe ce să acopăr cu sărutări cutia cu pricina şi uitîndu-mă la ea îmi spuneam că poşta e cel mai mare bun al oamenilor !...

Pe aceia care au fost odată îndrăgostiţi, îi rog să-şi aducă aminte că după ce pui o scrisoare la cutie, te grăbeşti de obicei acasă, te culci în pat şi te înveleşti bine, ştiind dinainte că îndată ce vei face ochi a doua zi, te va cuprinde amintirea celor petrecute în ajun şi atunci îţi vei îndrepta privirile încîntate spre fereastra prin perdelele căreia răzbat nerăbdătoare razele soarelui...

Dar să ne întoarcem la oile noastre... A doua zi pe la prînz, servitoarea Saşei îmi aduce un răspuns care sună aşa : „Îmi pare foarte bine vin-o azi pe la noi neapărat te aştept. A dumitale S". Virgule — nici una ! Această lipsă a semnelor de punctuaţie, „vino" scris cu liniuţă, ca şi toată scrisoarea dealtfel, cu plicul lunguieţ în care este închisă, îmi umplu sufletul de duioşie. Scrisul larg, dar sfios, are ceva din felul de a umbla al fetei, din obiceiul ei de a înălţa tare din sprîncene cînd rîde, din mişcarea buzelor ei... Dar conţinutul scrisorii nu mă mulţumeşte !... In primul rînd, la o epistolă de amor nu se răspunde aşa ! In al doilea rînd, de ce m-aş duce acasă la Saşa şi aş aştepta clipa fericită cînd mama ei cea grasă, frăţiorii şi prietenele mamei, care trăiesc pe socoteala ei, ar înţelege în sfîrşit că trebuie să ne lase singuri ?! Poate că nici n-o să le dea prin cap una ca asta şi nu-i nimic mai urît pe lume decît să-ţi înfrînezi pornirile inimii numai şi numai pentru că lîngă tine stă proţăpit vreun nimic însufleţit, vreo babornită pe jumătate surdă, sau vreo fetişcană care-ţi dă ghes cu întrebările. I-am trimis Saşei — prin servitoarea ei — un răspuns în care o rugam să aleagă un loc de *rendez-vous* în grădina publică sau în parc. Propunerea mea fu primită cu multă căldură. Nimerisem — cum s-ar zice, drept la ţintă !

In jurul orei cinci, după amiază, m-am strecurat cu grijă în ungherul cel mai îndepărtat şi mai sălbatic al parcului. In jur nu era nici ţipenie de om şi ne-am fi putut întîlni cu mult mai aproape, în pavilion sau pe una din alei, dar femeilor nu le place romantism pe jumătate: dacă-i chef, chef să fie şi dacă-i întîlnire, atunci să se petreacă în desişul cel mai sălbatic, unde ai putea foarte bine să dai de vreun hoţ sau un cetăţean puţin cherchelit.

Cînd m-am apropiat de Saşa, ea stătea cu spatele la mine şi spatele acesta mi s-a părut al dracului de învăluit de mister ! Părea că umerii ei, ceafa şi rochiţa cu picăţele negre, îmi spuneau „ssst !" Fata purta o rochie simplă, de stambă şi o pelerină uşoară aruncată pe umeri, iar pentru ca totul să fie şi mai...

tainic, fața îi era ascunsă după un văl alb. Ca să nu stric armonia din jur, trebuia neapărat să calc ușor, în vîrful picioarelor și să vorbesc în șoaptă...

Pe cît îmi amintesc acum, eu n-am fost „miezul" acelei întîlniri, ci doar un amănunt al ei! Saşa se simțea atrasă mai mult de romantismul întîlnirii decît de „el"; o preocupau mai mult misterul, sărutările, tăcerea încruntată a bătrînilor arbori, jurămintele mele... Nici o clipă fata n-a uitat de lumea din jur, nu și-a pierdut capul și nici înfățișarea tainică pe care o avusese de la început; îmi vine să cred că dacă în locul meu s-ar fi găsit alături de ea vreun Ivan Sidorîci sau Sidor Ivanîci, ea s-ar fi simțit la fel de bine! Mă rog! Incearcă dacă poți, în asemenea împrejurări, să afli dacă ești iubit sau nu? Iar dacă ești iubit atunci să te lămurești dacă sentimentul e sincer sau nesincer?

Din parc, am adus-o pe Saşa la mine. Prezența femeii iubite în casa unui burlac îmbată ca muzica ori ca vinul. De obicei te apucă dorința să vorbești despre viitor; ești atît de încrezut și te simți atît de sigur pe tine, că nu-ți mai încapi în piele! Faci planuri și proiecte de viitor, vorbești cu înflăcărare de ziua cînd vei ajunge general — cu toate că nu ești nici măcar sublocotenent la ora aceea — într-un cuvînt îndrugi atîtea bazaconii pompoase, încît fata care te ascultă trebuie să fie prea îndrăgostită ori prea neștiutoare ca să te aprobe. Din fericire pentru bărbați, femeile îndrăgostite sînt întotdeauna neștiutoare și orbite de dragostea lor, de aceea ele nu numai că te aprobă, dar se îngălbenesc cuprinse de emoție și caută să prindă cu lăcomie orice vorbă pe care o rostește un maniac ca tine. Saşa mă asculta cu luare-aminte, dar curînd am văzut după fața ei că se gîndește aiurea: nu mă înțelegea. Viitorul despre care îi vorbeam o atrăgea numai prin strălucirea lui exterioară și zadarnic îmi ce tapete va avea, de ce am pian și nu pianină ș.a.m.d. desfășuram în fața ei proiectele și planurile mele... Mult mai mult ar fi vrut ea să știe unde va fi odaia ei. Cercetă apoi foarte amănunțit fleacurile mici de pe biroul meu, fotografiile, mirosi flaconașele, dezlipi măr-

cile de pe diferite plicuri vechi, spunînd că are nevoie de ele...

— Te rog să strîngi pentru mine mărci vechi, — mă rugă ea cu toată seriozitatea. — Te rog mult!

Găsi apoi o alună, o sparse cu zgomot între dinţi şi o mîncă.

— De ce nu lipeşti bileţele pe cărţile tale? — mă întrebă ea apoi, aruncînd o privire fugară asupra dulapului meu de cărţi.

— La ce bun?

— Aşa!... Fiecare carte trebuie să aibă numărul ei... Dar cărţile mele unde vor sta? Că am şi eu cărţi!

— Şi ce fel de cărţi ai? — am întrebat-o eu.

Saşa ridică din sprîncene, se gîndi puţin şi-mi răspunse:

— De toate felurile...

Şi dacă mi-ar fi dat prin cap s-o întreb ce gînduri are, ce convingeri sau ce scopuri, fără îndoială că la fel ar fi înălţat din sprîncene şi mi-ar fi răspuns: „de toate felurile!"...

Apoi am condus-o acasă şi am plecat de la ea ca cel mai veritabil şi mai autentic logodnic şi aşa am fost socotit pînă în clipa cînd ne-am cununat. Dacă cititorul mi-ar îngădui să judec numai şi numai după cele ce mi s-au întîmplat mie, l-aş încredinţa că a fi logodnic e o plictiseală mult mai mare, decît de a fi soţ sau nimic! Un logodnic nu este nici una nici alta: a plecat de la un ţărm dar n-a ajuns încă la celălalt; nu e însurat, dar nu se poate spune că ar fi holtei... E un fel de stare ce seamănă cu a paznicului despre care am pomenit mai sus.

...Nu era zi să nu-mi fac o clipă liberă şi să nu mă reped pe la logodnica mea. De obicei, mergînd spre ea, duceam cu mine o puzderie de nădejdi, dorinţi, intenţii, propuneri, vorbe. De fiecare dată mi se părea că de-abia o să-mi deschidă servitoarea uşa, că fiinţa mea, care se înăbuşă şi nu-şi găseşte loc, o să se scufunde pînă în gît într-o fericire răcoritoare... Dar lucrurile se petreceau altfel. De fiecare dată, venind la logodnica mea, găseam în casa ei toată familia în păr şi pe toţi ceilalţi ai casei: coseau de zor la zestrea ei

prostească ! (*A propos* : au cusut şi au tot cusut fără întrerupere două luni în şir dar tot ce au cusut nu valora nici măcar o sută de ruble.) Mirosea a fier încins, a stearină şi a mangal. Nu puteai face un pas fără să n-auzi scrîşnet de mărgele strivite sub picioare. Două dintre odăile cele mai mari erau pline de valuri întregi de pînză, percal şi batist, iar dintre ele apărea căpşorul Saşei cu o aţă între dinţi. Toate femeile mă întîmpinau cu strigăte de bucurie, dar îndată după asta mă trimiteau în sufragerie ca să nu le încurc şi ca să nu văd cumva ceea ce are dreptul să vadă numai un soţ. Vrei nu vrei, trebuia să stau în sufragerie şi să-i ţin de urît Pimenovnei, una din cucoanele pripăşite în casa logodnicei mele. Iar Saşa trecea în fiecare clipă val-vîrtej pe dinaintea mea, preocupată, cu cîte un degetar, un ghem de lînă sau un alt fleac plicticos în mînă.

— Numai o clipă...

— Vin acuşica ! — îmi spunea dînsa, ori de cîte ori ridicam asupra ei ochii plini de rugă. — Poţi să-ţi închipui ! Afurisita aceea de Stepanida mi-a stricat la rochia de voal de lînă, tot corsajul !

Şi fără să mă fi bucurat pînă la urmă de fericirea dorită, plecam, plin de mînie, să mă plimb pe străzi, însoţit numai de bastonaşul meu de mire ! Altădată, aş fi vrut să ies în lume cu logodnica mea, ori să o duc la plimbare cu trăsura şi o găseam gata îmbrăcată, în antreu, împreună cu mămica ei, învîrtind nerăbdătoare umbreluţa în mînă.

— Ne duceam tocmai în pasaj ! — îmi zicea ea. — Trebuie să mai luăm nişte caşmir şi să schimbăm o pălărioară.

Adio plimbare ! Mă agăţam şi eu de cucoane şi mă duceam cu ele în pasaj... Ce dezgustătoare sînt femeile cînd cumpără : se tocmesc şi caută să tragă pe sfoară pe vicleanul vînzător. Imi era şi ruşine pentru Saşa, care după ce răscolea un morman întreg de stofe şi se tocmea pînă în pînzele albe, pleca din magazin fără să cumpere ceva, ori îl punea pe vînzător să-i taie marfă de 40—50 de copeici. La ieşirea din prăvălie,

Saşa şi mămica ei discutau la nesfîrşit, cu feţe îngrijorate şi speriate, că s-au înşelat şi au cumpărat ce nu trebuia, că prea sînt întunecate floricelele de pe stambă ş.a.m.d.

Nu zău, e o mare plictiseală să fii logodnic!

...Acum sînt însurat. E seară. Stau în biroul meu şi citesc. In spatele meu, pe o sofa, stă Saşa şi ronţăie cu zgomot nu ştiu ce. Am poftă de bere.

— Saşa, caută-mi te rog tirbuşonul, — îi zic eu.

— Ştiu că-i undeva pe-aici.

Saşa sare de la locul ei, scotoceşte la nimereală prin nişte mormane de hîrtie, scapă jos cutia de chibrituri, dar nu dă de tirbuşonul căutat şi se aşează, liniştită, la loc... Mai trec vreo cinci minute... Simt că mă roade ca un viermuşor setea şi ciuda totodată...

— Saşa te-am rugat să-mi cauţi tirbuşonul, — îi zic eu.

Saşa sare iar de la locul ei şi scotoceşte printre hîrtiile mele. Ronţăitul ei şi foşnetul hîrtiei au asupra mea efectul a două cuţite frecate unul de celălalt... Mă scol şi caut singur tirbuşonul. In cele din urmă îl găsesc şi deschid sticla de bere. Saşa rămîne lîngă masa mea şi începe să-mi istorisească pe îndelete nu ştiu ce poveste nesfîrşită...

— Ai face bine să citeşti ceva, Saşa... — zic eu.

Saşa ia o carte, se aşează în faţa mea şi începe să-şi mişte buzele... Mă uit la fruntea ei îngustă, la buzele care citesc pe tăcute şi... cad pe gînduri.

„A trecut de 19 ani... — îmi zic eu. — Dacă iei un băiat deştept de aceeaşi vîrstă şi îi compari, ce deosebire! Băiatul are cunoştinţe, convingeri, minte!“

Dar eu îi iert Saşei această deosebire, cum îi iert fruntea îngustă şi buzele ce silabisesc cuvintele cărţii... Imi aduc aminte că pe vremea cînd eram mare crai, mă despărţeam de o femeie pentru o pată pe ciorap, pentru o singură prostie spusă de ea, pentru că nu se spăla pe dinţi... Iar acum, iert totul: ronţăitul, povestea cu tirbuşonul, hîrtiile răvăşite, şi vorba lungă pentru... o nimica toată. Iert aproape fără să mă gîndesc, iert fără să-mi calc pe inimă, de parcă greşelile

Saşei ar fi ale mele, iar o mulţime de lucruri care înainte vreme mă întorceau pe dos, mi se par drăguţe şi chiar încîntătoare. Pricina acestei iertări atotcuprinzătoare stă în dragostea mea pentru Saşa, dar care-i pricina acestei dragoste — asta chiar că n-o mai ştiu !

DESPRE FEMEI

FEMEIA, încă de la facerea lumii, este socotită o fiinţă vătămătoare şi primejdioasă. Nivelul ei de dezvoltare fizică, morală şi intelectuală este atît de scăzut, încît oricine, pînă şi un mişel lipsit de drepturi sau un flecar bun de nimic, socoteşte că are dreptul s-o judece şi s-o ia peste picior.

Structura ei anatomică este mai prejos de orice critică. Aşa, de pildă, cînd un respectabil tată de familie vede în poză o femeie *„au-naturel"*, neapărat strîmbă din nas cu dispreţ şi scuipă înlături. A ţine astfel de poze la vedere iar nu în sertarul mesei sau în buzunar, dovedeşte că eşti prost crescut ! Un bărbat este neasemuit mai frumos decît o femeie. Oricît de sfrijit, păros sau plin de coşuri ar fi el, oricît de roşu i-ar fi nasul şi de îngustă fruntea, el priveşte întotdeauna de sus frumuseţea femeii şi se însoară numai după o alegere chibzuită. Orice Quasimodo e încredinţat pînă în fundul sufletului, că numai o femeie foarte frumoasă ar putea să-i fie pe potrivă.

Un sublocotenent de rezervă, care-şi jecmănise soacra şi făcea pe elegantul în cizmuliţele nevesti-si, spunea că dacă omul se trage din maimuţă, apoi cea care s-a născut mai întîi din acest animal este femeia şi numai după aceea bărbatul. Consilierul titular Sliunkin [1]), a cărui nevastă era nevoită să ţină votca sub

[1]) *Sliuna* — salivă. (N. red. rom.)

cheie, ca să n-o găsească bărbatul ei, spunea adesea: „Cea mai răutăcioasă insectă de pe lume este femeia“...

Mintea femeii nu face nici două parale. Femeia are părul lung, dar mintea scurtă, pe cînd bărbatul tocmai dimpotrivă. Cu o femeie nu poţi discuta nici politică, nici cursul bursei, nici despre clăcaşi. În vreme ce un licean dintr-a III-a rezolvă probleme de însemnătate mondială, iar registratorii de colegiu studiază cartea „30.000 de cuvinte străine“, femeile deştepte şi în puterea vîrstei vorbesc numai despre modă şi despre ofiţeri.

Logica femeii a ajuns proverbială. Cînd un oarecare Anafemski [1]), consilier de curte, sau Dorofei, portar la minister, aduc vorba despre Bismarck [3]) sau despre folosul ştiinţei, ţi-e mai mare dragul să-i asculţi: e şi plăcut şi înduioşător! Dar cînd nevasta cuiva, în lipsă de alte subiecte, începe să vorbească de copii sau de bărbatul ei care are darul beţiei, ce soţ s-ar putea stăpîni să nu strige plictisit: „Ia, mai schimbă placa! Te-ai pornit ca o flaşnetă!“ Ca să înveţe vreo ştiinţă, femeia nu-i în stare. Asta se vede limpede chiar şi numai din faptul că nu există şcoli pentru femei! Un bărbat, fie el chiar idiot sau cretin, poate nu numai să înveţe orice, dar să ocupe chiar şi o catedră, pe cînd o femeie... numele ei e nulitatea! O femeie nu compune manuale care să fie puse în vînzare, nu face expuneri şi nu rosteşte discursuri academice nesfîrşite, nu călătoreşte pe socoteala statului pentru a face cercetări ştiinţifice şi nu citeşte disertaţiile publice din străinătate. Este şi grozav de mărginită! Talente — nici cît negru sub unghie. Tot ce se scrie pe lume, nu numai lucrurile măreţe şi geniale, dar şi fiţuicile vulgare sau de şantaj — sînt scrise numai de bărbaţi, iar femeii i-a fost dat de la natură să învelească în operele bărbaţilor plăcinte sau să-şi facă din ele bigudiuri — şi atîta tot. Femeia e vicioasă şi imorală. Ea e capul tuturor relelor. O carte străveche spune:

---

[1]) *Anafema* — anatemă. (N. red. rom.)

[2]) *O. Bismarck* (1815—1898) — om de stat şi diplomat german, înfocat monarhist. (N. red. rom.)

„Mulier est malleus, per quem diabolus mollit et malleat universum mundum“ [1]). De cîte ori i se năzare diavolului să-i joace cuiva o festă, el se foloseşte mai totdeauna de femei. Aduceţi-vă aminte că Frumoasa Elena a fost pricina izbucnirii războiului Troiei, iar Messalina a ademenit pe calea pierzaniei nenumăraţi flăcăi nevinovaţi... Gogol spune că funcţionarii iau mită numai pentru că la asta îi îndeamnă nevestele lor. Să ştiţi că are perfectă dreptate! Pe băutură, wist şi femei funcţionarii îşi dau numai leafa... Iar averile antreprenorilor, furnizorilor precum şi ale secretarilor de instituţii mai mari sînt puse întotdeauna pe numele nevestelor. Femeia e dezmăţată la culme: orice cucoană bogată e înconjurată totdeauna de zeci de tineri ce se străduiesc care mai de care să ajungă întreţinuţii ei. Bieţii tineri!

Patriei, femeia nu-i aduce nici un folos. Ea nu merge la război, nu copiază hîrtii, nu construieşte căi ferate, iar prin faptul că încuie clondiraşul cu rachiu ca să nu-l găsească bărbatul ei, contribuie la micşorarea veniturilor realizate de stat din impozitele pe alcool.

Mai pe scurt femeia este vicleană, guralivă, gălăgioasă, mincinoasă, făţarnică, interesată, lipsită de talent, uşuratică, rea... Un singur lucru îl are bun: aduce pe lume fiinţe drăgălaşe, frumuşele şi isteţe ca... bărbaţii... Pentru această virtute merită să-i iertăm toate păcatele! Să fim mărinimoşi faţă de ea, toţi, pînă şi cocotele cu pantaloni şi domnii care-şi pierd onoarea pe la cluburi!...

---

[1]) „Femeia este ciocanul cu care diavolul mlădie şi zdrobeşte toată lumea“ (în limba latină). (N. trad.)

O ZI LA MARGINEA ORAŞULUI

SCENETA

E dimineaţă. Ceasul al nouălea.

Un nor greu şi plumburiu, brăzdat necontenit de scînteierile roşietice şi frînte ale fulgerelor, se tîrăşte pe cer întru întîmpinarea soarelui. În depărtare se aude bubuitul înăbuşit al tunetului. Un vînt cald răscoleşte iarba, îndoaie la pămînt copacii şi stîrneşte vîrtejuri de praf. Nu mai e mult şi o să izbucnească o adevărată furtună de mai, cu ploaie.

Prin sat aleargă Fiokla, mica cerşetoare de şase ani. Îl caută pe Terenti, cizmarul. Fetiţa bălaie şi desculţă e palidă, cu ochii măriţi şi buzele tremurătoare.

— Nene, nu l-ai văzut cumva pe Terenti ? — îl întreabă ea pe fiecare trecător ce-i iese în cale. Dar nimeni nu-i răspunde. Toţi caută să se adăpostească de furtuna care vine, să se ascundă prin case. În sfîrşit, fetiţa dă de clopotarul Silanti Silîci, prieten bun de-al lui Terenti. Silanti abia de se ţine pe picioare în bătaia vîntului.

— Nene, unde-i Terenti ?

— Ia, colea, prin grădinile de zarzavat, — îi răspunde Silanti.

Mica cerşetoare aleargă într-un suflet înspre grădinile de zarzavat din spatele căsuţelor şi îl găseşte acolo pe Terenti. Cizmarul, un bătrîn înalt, cu faţa suptă, pistruiată şi cu nişte picioare din cale-afară de lungi, desculţ, îmbrăcat cu o bluză veche de-a neves-

ti-si, stă pe lîngă straturile cu legume şi se uită cu ochi beţi, uşor împăienjeniţi, în sus, la norul plumburiu. Picioarele lui lungi ca de cocostîrc se clatină în bătaia vîntului ca o căsuţă de grauri.

— Nene Terenti! — îl cheamă mica cerşetoare bălaie; — Nenişorule, drăguţule!

Terenti se apleacă spre ea şi faţa lui aspră de beţivan se luminează de un zîmbet larg ce apare pe chipul oamenilor atunci cînd dau cu ochii de o fiinţă mică, prostuţă, caraghioasă, dar nespus de dragă.

— Aaa... Roaba lui dumnezeu, Fiokla! — spune el, sîsîind duios. — De unde mi-ai picat?

— Nene Terenti, — şi Fiokla îl trage de poalele cămăşii, sughiţînd de plîns. — Frăţiorul meu Danilka a păţit-o rău de tot! Hai, vino cu mine!

— Ce-a păţit? Of, că tare mai tună! Sfinte, mîntuieşte şi ne apără... Ce zici că a păţit?

— Păi, şi-a băgat mîna într-o scorbură de copac, colo, în crîngul boieresc şi nu poate să şi-o scoată. Vin' nenişorule, şi i-o scoate! Fă-ţi pomană!

— Cum de-a băgat mîna în scorbură? Pentru ce?!

— A vrut să-mi scoată un ou de cuc.

— Nici n-a început bine ziua şi aţi şi dat de necaz... — zice Terenti, clătinînd încet din cap şi scuipînd cu năduf înlături. — Ia zi! Ce să fac cu tine acum, hai? Să mergem... N-am încotro, mînca-v-ar lupul de poznaşi! Haidem, orfana mea!

Terenti iese din grădină şi o ia de-a lungul uliţei, ridicînd cît mai sus picioarele lui lungi. Păşeşte repede, fără să se uite nici în dreapta, nici în stînga şi fără să se oprească, de parcă l-ar mîna cineva din spate ori i-ar călca poteraşii pe urme. Micuţa cerşetoare abia se ţine după el...

Cei doi drumeţi ies din sat şi o apucă pe drumul plin de colb spre fîşia albastră ce se desluşeşte în zare — acolo e crîngul boieresc. Pînă la crîng să tot fie două verste, dar norii au şi acoperit soarele cu un zăbranic negru şi într-o clipă n-o să mai rămînă pe tot cerul nici un petic azuriu. Se întunecă.

— Sfinte, mîntuieşte şi ne apără, — şopteşte Fiokla, alergînd grăbită după Terenti.

Cei dintîi picuri mari şi grei de ploaie se aştern ca nişte puncte negre în colbul drumului. Un strop greu loveşte obrăjiorul Fioklei şi se prelinge spre bărbia fetiţei, aidoma unei lacrime.

— A început ploaia ! — bombăne cizmarul, răscolind praful cu picioarele lui desculţe şi osoase. — Asta-i bine, Fiokla, frăţioare. Ploaia hrăneşte iarba şi copacii cum ne hrăneşte pîinea pe noi. Cît despre tunet, de el să nu te temi, puicuţo. Pentru ce te-ar omorî pe tine, aşa mititică cum eşti ?

De îndată ce începe să picure, vîntul se potoleşte. Nu se mai aude decît ropotul ploii lovind secara tînără şi drumul uscat, ca nişte alice mărunte.

— O să ne ude la piele, Fiokluşa ! — bombăne Terenti. — N-o să rămînă o aţă uscată pe noi... Tii, frate ! A început să-mi picure pe după ceafă ! Da' tu nu te teme, prostuţo... Iarba o să se usuce, pămîntul o să se usuce şi el, şi noi doi o să ne uscăm aşişderea. Că soarele îi unul pentru toţi.

Deasupra capetelor drumeţilor se aprinde un fulger de vreo doi stînjeni. Apoi se aude o bubuitură prelungă şi Fioklei i se pare că un ghemotoc greu şi mare se rostogoleşte pe cer şi îl despică în două chiar deasupra creştetului ei.

— Sfinte, apără şi ne mîntuieşte... — zice Terenti şi îşi face cruce. — Nu te teme, orfană mică. Că dacă tună, nu tună de răutate.

Picioarele cizmarului şi ale Fioklăi se acoperă cu bucăţi grele de lut muiat. E anevoie de mers şi alunecos, dar Terenti păşeşte din ce în ce mai repede... Micuţa cerşetoare, slăbuţă cum e, gîfîie mai-mai să cadă în drum de oboseală.

In sfîrşit iată-i ajunşi la crîngul boieresc. Copacii, spălaţi de ploaie şi răscoliţi de vînt, îi împroşcă cu un potop de stropi. Terenti se loveşte de cioturi şi îşi domoleşte paşii.

— Unde-i Danilka ? — întreabă Terenti. — Du-mă la dînsul !

Fiokla îl duce unde-i desişul mai mare şi după ce străbat ca la vreo pătrime de verstă, îi arată cu degetul înspre Danilka. Frăţiorul ei de opt anişori, cu pă-

rul roşu ca focul şi faţa gălbejită şi bolnăvicioasă, stă proptit de copac, ţine căpşorul aplecat pe umăr şi trage cu coada ochiului la cer. Cu una din mîini îşi ţine şapca ponosită, iar cealaltă e afundată în scorbura unui tei bătrîn. Băiatul priveşte ţintă cerul de unde se aud bubuituri şi habar n-are de propria lui nenorocire. Cînd aude paşi şi dă cu ochii de cizmar, zîmbeşte trist şi zice:

— Doamne cum mai tună, Terenti! De cînd sînt n-am auzit să tune aşa...

— Dar mîna unde ţi-e?

— In scorbură... Scoate-mi-o, fă bunătatea, Terenti!

Marginea scorburii s-a rupt şi a prins mîna lui Danila: mai în fund poate s-o împingă, dar înapoi nu poate să o tragă. Terenti rupe bucata de scorbură cu pricina şi mînuţa băiatului, roşie şi umflată, e în sfîrşit liberă.

— Doamne, cum mai tună! — repetă băiatul, scărpinîndu-şi mîna. — De ce o fi tunînd aşa, Terenti?

— Pentru că norii se lovesc unul de altul... — îi răspunde cizmarul.

Apoi ies cu toţii din crîng şi, ţinîndu-se mereu pe marginea păduricii, se îndreaptă spre drumul ce şerpuieşte în faţa lor ca o panglică neagră. Incetul cu încetul tunetele se domolesc şi bubuitul lor se aude acum din depărtare, dinspre sat.

— Uite, Terenti! Deunăzi a trecut pe aici un cîrd de raţe... — zice Danilka, scărpinîndu-şi întruna mîna umflată. — Trebuie că o să se aşeze în smîrcurile din Lunca mlăştinoasă. Fiokla, vrei să-ţi arăt un cuib de privighetori?

— Să nu mai pui mîna pe cuib că sperii păsărelele... — zice Terenti, storcîndu-şi şapca de apă. — Privighetoarea e o pasăre cîntătoare, care nu face rău nimănui... A dăruit-o firea cu un glas frumos, ca să-l proslăvească pe dumnezeu şi să-l înveselească pe om. E păcat mare s-o sperii...

— Dar vrabia?

— Vrabia poţi s-o sperii, că-i pasăre rea şi vicleană. Ii umblă prin cap gînduri mişeleşti ca la pungaşi. Nu-i place să-l ştie pe om vesel. Cînd a fost să-l răstig-

nească pe Hristos, ea le aducea jidovilor cuie în cioculeţ şi le striga : „Viu ! Viu !“...

Pe cer apare un petic azuriu.

— Ia priviţi ! — zise Terenti. — A potopit ploaia un muşuroi de furnici şi le-a înecat pe toate, săracele !

Drumeţii se apleacă cîteşitrei deasupra muşuroiului. Ploaia repede a nimicit căsuţa furnicilor ; micile vietăţi umblă forfota prin noroi şi trebăluiesc pe lîngă prietenele lor înecate.

— Las' că nu vi se întîmplă nimic ! Nu crăpaţi ! — spune cizmarul cu un zîmbet larg pe buze. — Decum iese soarele o să vă încălziţi şi o să vă veniţi în fire... Asta o să vă slujească de învăţătură ! Altă dată să nu vă faceţi muşuroi pe locuri joase...

Cei trei îşi văd de drum...

— Iaca, albine ! — strigă Danilka, arătînd o rămurică a unui stejar tînăr.

Pe rămurica aceea stau claie peste grămadă, ghemuite unele în altele, albinele ude şi înfrigurate. Sînt atît de multe că nu se mai vede pe locul unde stau nici scoarţa şi nici frunzele. Unele dintre ele s-au aşezat peste surorile lor.

— E un roi întreg, — îi lămureşte Terenti. — Zbura tocmai în căutarea unui loc unde să se aciuieze, cînd l-a prins ploaia şi l-a silit să se aşeze. Un roi de albine în zbor, dacă îl stropeşti cu niţică apă, se aşează numaidecît jos. Şi dacă, să zicem, vrei cumva să iei albinele, apleci rămurica întreagă cu ele cu tot în sac ; scuturi apoi rămurica şi albinele cad pe fund.

Deodată micuţa Fiokla se strîmbă de durere şi începe să se scarpine din răsputeri la ceafă. Frăţiorul se uită la ceafa ei şi vede că i-a răsărit o băşică mare cît toate zilele.

— Ha-ha-ha, — rîde cizmarul. — Ştii tu, Fiokla, frăţioare, de unde ţi-a venit năpasta asta ? În crîng, se vede treaba, că or fi pe undeva gîndaci de frasin. O picătură de ploaie s-a prelins de pe vreun asemenea gîndac şi ţi-a picurat pe ceafă. De acolo ţi-a răsărit şi băşica.

Soarele îşi arată faţa dintre nori şi scaldă în lumina lui caldă pădurea, cîmpia şi pe cei trei drumeţi.

Norul plumburiu şi ameninţător s-a dus departe şi odată cu el s-a dus şi furtuna. Aerul e cald şi înmiresmat. Desluşeşti parfumul mălinului în floare, al codiţei şoricelului, al lăcrămioarelor.

— Uite, floarea asta e bună cînd îţi dă sînge pe nas, — spune Terenti, arătînd o floare pufoasă. — Şi ajută negreşit...

Apoi deodată se aude un şuierat şi un bubuit, dar nu bubuitul tunetului care s-a dus acum departe, cu norul negru. În faţa lui Terenti, al lui Danila şi a Fioklei trece un tren de marfă. Locomotiva trage după ea, gîfîind şi scoţînd pe coş, fum negru — mai bine de douăzeci de vagoane. Cîtă putere! Copiii ar vrea să ştie cum face locomotiva, care nici vie nu este şi nici cai nu are, ca să alerge şi să tragă după sine atîta greutate. Şi Terenti se apucă să le tălmăcească taina:

— Toată şmecheria, copii, stă în aburi... Aburul o face să meargă... El, care va să zică, împinge drăcovenia ceea de pe lîngă roţi, iar locomotiva, vezi bine... merge!...

Drumeţii trec dincolo de drumul de fier, coboară în vîlcea şi se îndreaptă spre rîu. Nu au nici o treabă şi merg încotro văd cu ochii fără să înceteze o clipă să pălăvrăgească. Danila întreabă mereu, iar Terenti îi răspunde...

Terenti ştie să dea lămuriri la toate întrebările copilului — natura nu are taine pentru el. Ce nu ştie el? Ştie cum se numesc toate ierburile cîmpului, toate vietăţile şi toate pietrele. Ştie ce ierburi tămăduiesc bolile şi nu stă pe gînduri cînd e vorba să spună cîţi ani are cutare cal sau cutare vacă. Dacă se uită cu luare-aminte la soarele gata să asfinţească, la lună ori la păsări, ştie să spună ce vreme va fi mîine. Şi nu numai Terenti este atît de deştept. Silanti Silîci, cîrciumarul, grădinarul, ciobanul, într-un cuvînt satul întreg ştiu tot atît de multe. N-au învăţat după cărţi ci în cîmp, în pădure, pe malul rîului. I-au învăţat păsările cîntîndu-le cîntecele lor, soarele cînd lăsa la asfinţit o fîşie sîngerie în urma sa, copacii şi ierburile.

Danilka îl priveşte cu ochi mari pe Terenti şi-i soarbe cu nesaţ fiecare vorbă. Primăvara, cînd nu te-ai

săturat încă de căldură şi de verdele monoton al cîmpurilor, cînd firea din jur pare nouă şi proaspătă, nu se află om pe lume care să nu vrea să asculte despre cărăbuşi, despre cocori, despre grînele ce leagă spic şi despre clipocitul apelor.

Cizmarul şi orfanul păşesc alături de-a lungul cîmpului şi flecăresc întruna fără să obosească. Ar umbla amîndoi la nesfîrşit prin lumea largă. Merg mereu înainte şi de mult ce vorbesc despre frumuseţile pămîntului nu bagă în seamă mica şi slăbuţa cerşetoare, care abia se ţine după ei, lipăind cu picioruşele obosite. Fetiţa calcă greu, gîfîie. Lacrimi mari i s-au aninat de gene. I-ar lăsa pe drumeţii ăştia neastîmpăraţi să-şi vadă singuri de drum, dar n-are unde se duce. N-are nici casă nici părinţi. Vrei-nu-vrei, trebuie să mergi înainte şi să le asculţi vorbele.

La amiază tustrei se aşează pe malul rîului. Danila scoate din desagă un codru de pîine udă, muiată ca un terci şi drumeţii îmbucă din ea. După ce-şi sfîrşesc prînzul, Terenti se închină, apoi se întinde pe malul nisipos şi adoarme. Pînă să se trezească, băiatul se uită în apă şi se gîndeşte. O puzderie de gînduri îi trec prin cap. Cîte n-a văzut el astăzi ? Furtuna, albine, furnici şi un tren, iar acum în faţa ochilor lui se joacă peştişorii. Unii dintre ei sînt cît palma, alţii mai mari, alţii mici cît unghia. Pe apele rîului trece înot, cu capul ridicat, un şarpe.

Abia pe seară se întorc drumeţii în sat. Copiii se duc amîndoi într-o magazie părăsită, unde se strîngeau înainte grînele obştii şi unde îşi petrec ei acum nopţile, iar Terenti îşi ia rămas bun de la dînşii şi o porneşte la cîrciumă. Strîns lipiţi unul de celălalt, copiii stau culcaţi pe paie, cuprinşi de toropeală.

Băieţelul nu doarme. Ochii lui larg deschişi în întuneric văd din nou tot ce au văzut în timpul zilei: norii, soarele strălucitor, păsările, peştii şi pe Terenti cu picioarele lui lungi. Dar prea au fost multe, iar acum oboseala şi foamea îşi cer drepturile lor. Copilul arde ca focul şi se perpeleşte, întorcîndu-se cînd pe o parte, cînd pe alta. Ar vrea să împărtăşească cuiva tot ce îi trece acum ca o vedenie pe dinaintea ochilor,

în întunecimea magaziei, tulburîndu-i sufletul, dar n-are cui să o spună. Fiokla e prea mică şi nu-l poate înţelege.

„Las' că-i spun mîine lui Terenti...“ — îşi zice băiatul.

Copiii adorm, gîndindu-se la cizmarul care nici el nu are un acoperiş. Dar în toiul nopţii Terenti vine la ei, face semnul crucii peste micuţii adormiţi şi le pune sub căpătîi cîte un codru de pîine. Dragostea asta nu o vede nimeni. O vede poate doar luna, care lunecă domol pe bolta cerului şi se uită cu drag prin şura găurită în magazia lăsată în părăsire.

LA PENSION

PENSIONUL particular al doamnei Jevuzem. Orologiul sună ora douăsprezece. Elevele, palide, moleşite, se plimbă în ordine pe coridor, ţinîndu-se de braţ. Pedagogele, gălbejite şi pistruiate, cu feţele grozav de preocupate, nu le slăbesc o clipă din ochi şi cu toate că domneşte o linişte exemplară, nu mai contenesc cu : *„Mesdames ! Silence !"* [1])

In cancelarie, această misterioasă „sfîntă a sfintelor", stau *madame* Jevuzem şi profesorul de matematici Dîreavin [2]). Ora profesorului s-a isprăvit demult şi ar fi vremea să plece acasă, dar el a rămas anume, pentru a-i cere directoarei un spor de leafă. Ştiind însă cît e de zgîrcită „vulpea bătrînă", Dîreavin nu ridică direct problema lefii, ci acţionează cu diplomaţie.

— Mă uit la dumneata, Bianka Ivanovna, — începe el oftînd, — şi îmi amintesc de vremea de demult... Ce femei frumoase erau pe vremea noastră ! Doamne, ce frumoase ! Să-ţi lingi degetele nu altceva ! Dar acum ? Parcă s-a isprăvit cu frumuseţea ! Nu vezi în jur o femeie adevărată, ci numai — doamne iartă-mă — nişte momîi, nişte scrumbii... Care mai de care mai slută !...

---

[1]) Linişte ! (In limba franceză.) (N. trad.)
[2]) *Dîreavîi* — găurit. (N. red. rom.)

— Ba nu! Sînt şi acum femei frumoase! — răspunde Jevuzem, grăseind.

— Unde? Arată-mi-le şi mie! — se înfierbîntă Dîreavin. — Lasă, zău, Bianka Ivanovna! Bună cum eşti la suflet, ai fi în stare să spui şi de o pocitanie, că-i frumoasă! Te cunosc eu! Te rog să mă ierţi pentru aceste „expresion", dar îţi vorbesc cu toată sinceritatea! Dinadins, ieri în timpul concertului, m-am uitat mai atent la cucoane: una mai pocită decît alta! Una mai strîmbă decît alta! Şi apoi, să luăm măcar şi ultima clasă a pensionului nostru! Cînd te gîndeşti sînt nişte flori abia îmbobocite, fete de măritat, crema — cum s-ar zice. Şi cînd colo? Optsprezece la număr şi măcar una de ar fi frumuşică!

— Nu-i adevărat! Poţi să întrebi pe cine vrei şi are să-ţi spună că în ultima clasă a pensionului meu, sînt o mulţime de fete drăguţe! Kocikina, de pildă! Ori Ivanova doi, ori Palţeva... Cel puţin Palţeva e frumoasă ca o cadră! Eu, că sînt femeie, şi nu-mi pot lua ochii de la ea!...

— Curios!... — bombăne Dîreavin. — Nu găsesc nimic frumos la dînsa!...

— Are nişte ochi negri... o minune! — se înfierbîntă Jevuzem. — Negri ca tuşul! Uită-te bine la dînsa! E desăvîrşită! În antichitate, după una ca ea s-ar fi făcut statui de zeiţe!

Dîreavin n-a văzut în viaţa lui femeie mai frumoasă decît Palţeva, dar setea de bani învinge simţul dreptăţii şi el continuă să-i demonstreze „vulpii bătrîne" că în ziua de azi nu mai sînt femei frumoase!...

— Numai cînd te uiţi la o cucoană mai în vîrstă, ţi se mai odihnesc ochii, — zice el. — Drept e că tinereţe şi prospeţime nu mai vezi, dar în schimb poţi să admiri nişte trăsături regulate. Pentru că aici e totul: să ai trăsături regulate! Pe cînd Palţeva asta a dumitale are nişte trăsături o... amestecătură, o peltea!...

— Asta dovedeşte că nu te-ai uitat bine la ea! — îi taie vorba Jevuzem! — Priveşte-o bine mai întîi şi numai după aceea stăm de vorbă!...

— N-are nimic frumos! — oftează posomorît Dîreavin.

Jevuzem sare de la locul ei, se apropie de uşă şi strigă :

— Să vină Palţeva la mine ! Să te uiţi atent la dînsa, — îi spune apoi lui Dîreavin, depărtîndu-se de uşă. — La ochi, la nas !... Un nas mai frumos nu găseşti în toată Rusia !

Peste cîteva clipe, intră în cancelarie Palţeva, o fată de vreo şaptesprezece ani, oacheşă, mlădie, cu ochi mari negri şi cu un nas grecesc, nespus de frumos.

— Apropie-te !... — îi spune Jevuzem aspru. — Domnul Dîreavin mi s-a plîns că dumneata... că dumneata nu eşti atentă la lecţiile de matematică ! Eşti în general cam distrată şi... şi...

— Şi nu prea înveţi la algebră... — bolboroseşte Dîreavin, privind cu luare-aminte chipul fetei.

— Ruşine, Palţeva ! — urmează Jevuzem. — Nu-i frumos. Ori vrei cumva să te pedepsesc ca pe elevele din clasele inferioare ? Eşti mare, slavă domnului, şi ar trebui să fii o pildă pentru ele. Iar dumneata... ce purtare !... Dar... vino mai aproape, te rog !

Jevuzem mai spune o mulţime de banalităţi, iar Palţeva o ascultă cu gîndul aiurea şi priveşte pe fereastră, peste capul lui Dîreavin... Nările îi freamătă uşor.

„Să dai tot ce ai pe lume şi ar fi prea puţin, îşi zice profesorul de matematică, privind-o îndelung. O minune ! Şi cum îi mai freamătă nările, ştrengăriţa !... Simte că în iunie scapă de-aici, spre libertate !... Şi cum scapă, adio tu Jevuzemo, adio caraghiosule de Dîreavin, adio algebră !... Că multă nevoie are ea de algebră ! Ei îi trebuie libertate, strălucire... viaţă !“

Dîreavin oftează adînc şi-şi reia şirul gîndurilor :

„Ce nări !... Nu trece bine o lună şi toată algebra mea s-a dus la naiba !... Iar Dîreavin... din el va rămîne doar o amintire cenuşie şi plicticoasă... Dacă o fi să ne întîlnim vreodată, o să-şi umfle o clipă nările şi nici „bună ziua“ n-o să-mi spună. Să zic mersi dacă n-o să mă strivească sub roţile trăsurii ei !...“

— Poţi s-ajungi departe numai dacă eşti ascultătoare şi sîrguincioasă, — urmează Jevuzem. — Iar dumitale cine ştie pe unde-ţi zboară gîndurile... Dacă

o să mai primesc plîngeri, o să fiu nevoită să te pedepsesc... Ruşine!

„Nu asculta, îngeraşule, lămîia asta stoarsă! — gîndeşte Dîreavin. Şi... nu-i nici o ruşine!... Eşti mai ceva decît noi ăştia toţi laolaltă!“

— Acum du-te! — spune aspru Jevuzem.

Palţeva face o reverenţă şi iese.

— Ei? Te-ai uitat bine? — întreabă directoarea.

Dîreavin nu-i aude întrebarea. Nu s-a trezit încă din visare.

— Ei? — mai întreabă o dată directoarea. — Tot mai spui că nu-i frumoasă?

Dîreavin o priveşte buimac, apoi îşi vine în fire şi amintindu-şi de leafă, se înviorează.

— Omoară-mă, da' nu găsesc nimic la dînsa... — răspunde el. — Dumneata eşti acum femeie în vîrstă, dar ai nasul şi ochii mult mai frumoşi decît ai ei!... Pe cuvîntul meu!... Uită-te în oglindă!

În cele din urmă *madame* Jevuzem e de acord cu Dîreavin şi îi aprobă un spor de salariu!

IN VILEGIATURĂ

„Te iubesc! Eşti viaţa mea, bucuria mea, eşti totul pentru mine! Iartă-mă că ţi-o spun, dar nu mai am putere să sufăr şi să tac. Nu-ţi cer să mă iubeşti. Îţi cer să ai milă! Vino astăzi, la opt seara în pavilionul cel vechi... Să mă iscălesc? Găsesc că-i de prisos! Dar nu te speria de anonimatul meu. Sînt tînără, frumoasă... ce mai vrei?“

După ce isprăvi de citit scrisoarea. Pavel Ivanîci Vîhodţev, plecat din oraş în vilegiatură, familist şi om serios, ridică din umeri şi îşi scărpină gînditor fruntea.

„Ei, drăcia dracului! gîndi el. Sînt însurat şi... na, poftim! Ce scrisoare ciudată şi... prostească! Cine o fi scris-o?“

Pavel Ivanîci răsuci scrisoarea între degete, o mai citi o dată şi scuipă cu năduf.

— „Te iubesc“... îngînă el batjocoritor! — Ce-s eu, un tinerel fără minte? Aşteaptă tu mult şi bine să alerg eu la tine în pavilion! Cum de nu!... Eu, puişorule, am uitat demult istorioarele astea romantice de amor!... Hm! Trebuie să fie o aiurită... o zăpăcită!... Doamne, ce ţi-e şi cu femeile astea! Ce fluşturatică trebuie să fie — doamne iartă-mă — ca să scrie o astfel de scrisoare unui necunoscut, care pe deasupra mai este şi însurat! O adevărată... demoralizare, zău aşa!

In cei opt ani de căsnicie, Pavel Ivanîci a uitat ce-i

aceea simţire gingaşă, iar cît despre scrisori, în afară de cele de felicitare, altele n-a mai primit. De aceea oricît de mult ar fi vrut să se grozăvească faţă de el însuşi, scrisoarea primită îl puse pe gînduri şi-l răscoli.

La un ceas după primirea ei, Pavel Ivanîci stătea întins pe canapea şi îşi spunea:

„Se înţelege că nu sînt un băieţandru şi că n-o să alerg la întîlnirea asta prostească, dar mult aş da să ştiu cine mi-a scris? Hm... E scrisă de o femeie. In privinţa asta nu poate fi nici o îndoială... După sinceritate şi căldură, n-aş crede că e o glumă... O fi vreo nebună sau... o văduvă... Văduvele sînt de obicei uşuratice şi excentrice... Hm! Cine-ar putea să fie?"

Era cu atît mai greu de răspuns la această întrebare, cu cît, în toată localitatea de odihnă, Pavel Ivanîci nu cunoştea nici o femeie, afară de nevastă-sa.

„Ciudat! — nu se dumirea dînsul. «Te iubesc!»... Cînd oare o fi avut vreme să se îndrăgostească de mine? Curioasă femeie! S-a îndrăgostit aşa... netamnesam, fără să mă cunoască, fără să ştie ce fel de om sînt?... Pesemne că este încă prea tînără şi romantică, dacă a fost în stare să facă o pasiune pentru un bărbat pe care l-a văzut abia de vreo două-trei ori!... Totuşi, cine poate fi?"

Deodată Pavel Ivanîci îşi aminti că în ajun şi cu o zi înainte, pe cînd se plimba pe promenada din localitate, s-a întîlnit de vreo cîteva ori cu o blondă tinerică, într-o rochie azurie şi cu un năsuc cîrn. Fata îi aruncase nenumărate ochiade, iar cînd Pavel Ivanîci se aşezase pe bancă, se aşezase şi ea lîngă el.

„Ea să fie oare? — gîndi Vîhodţev. Nu se poate! Cum să se îndrăgostească o fiinţă atît de vaporoasă şi gingaşă, de un bursuc bătrîn şi jigărit ca mine? Nu! E cu neputinţă!"

La masa de prînz, Pavel Ivanîci stătea cu ochii pironiţi prosteşte asupra nevesti-si şi se gîndea:

„Scrie că e tînără şi frumoasă... Va să zică bătrînă nu-i... Hm!... La drept vorbind, nici eu nu sînt aşa de bătrîn şi de urît ca să nu te poţi îndrăgosti de mine... Ce, nevasta nu mă iubeşte? Şi apoi... dragostea-i oarbă..."

— La ce te gîndeşti ? — îl întrebă deodată nevasta.

— La nimic... aşa... mă doare puţin capul... — minţi Pavel Ivanîci.

Apoi căută să-şi bage în cap că e o prostie să te uiţi la nişte fleacuri cum ar fi bunăoară o scrisoare de dragoste, rîse de scrisoare şi de fată, dar... vai !... duşmanul viclean al omului e tare ! După masă, Pavel Ivanîci stătea întins pe pat şi în loc să doarmă, îşi zicea :

„Unde mai pui că dumneaei speră, poate, că o să viu ! Ce proastă ! Îmi închipui cum au s-o apuce pandaliile şi cum o să dea din turnură cînd o să vadă că n-am venit !... Şi chiar că n-o să mă duc !... Lua-o-ar relele !...“

Dar, repet, cel viclean e puternic !

„Ce ar fi să mă duc doar aşa, de curiozitate !... — se gîndea Pavel Ivanîci peste o jumătate de ceas. Să mă duc şi s-o privesc mai de departe, ca să văd ce poamă e ? Zău că m-ar distra s-o văd ! Aşa, de haz ! Şi de ce n-aş rîde puţin dacă am prilejul ?“

Pavel Ivanîci se ridică din pat şi începu să se îmbrace.

— Unde te găteşti aşa ? — îl întrebă nevasta, văzîndu-l că-şi pune o cămaşă curată şi o cravată nouă.

— De !... Vreau să fac o plimbare... Mă cam doare capul... Hm ! Hm !...

Pavel Ivanîci se dichisi cu grijă şi cînd trecu de şapte, ieşi din casă. Iar cînd zări pe fondul verde strălucitor al ierbii, siluete multicolore de bărbaţi şi femei ieşiţi la plimbare şi scăldaţi în razele soarelui gata să asfinţească, inima începu să-i bată mai repede.

„Care din ele o fi ? — se întrebă el, aruncînd cu coada ochiului priviri sfioase asupra femeilor. Cea blondă nu se vede... Hm... Dacă dînsa mi-a trimis scrisoarea, înseamnă că acum aşteaptă în pavilion“...

În cele din urmă Vîhodţev ajunse pe aleea la capătul căreia se întrezărea, prin frunzişul tînăr al teilor, „pavilionul cel vechi“, şi-o porni încetişor într-acolo.

„Am să arunc o privire mai de departe... — îşi zise el înaintînd sfios. Şi de ce mă pierd aşa cu firea ? Că doar nu mă duc la *rendez-vous !* Hai, curaj !... Totuşi... ce ar fi să intru în pavilion ? Nu ! La ce bun ?

Inima îi bătea acum şi mai tare... Fără să vrea, îşi închipui lămurit amurgul din pavilion, apoi îi răsări o clipă în faţa ochilor fata blondă şi mlădie, cu năsucul cîrn... Şi-o închipui ruşinată de dragostea ei, o văzu înaintînd spre el, sfioasă şi tremurătoare, cu răsuflarea fierbinte şi... strîngîndu-l pătimaş în braţe.

„Mă rog, dacă nu eram însurat, mai mergea... — gîndi el, căutînd să alunge din cap ispita păcătoasă. Dealtfel... o dată în viaţă n-ar strica să guşti şi din asta, că altfel mori şi nu ştii cam cum ar veni... Dar nevasta ?... Nevasta-i nevastă ! ce are să i se întîmple? Slava domnului, de opt ani de zile mă ţin nedezlipit de fustele ei ! Opt ani — cum s-ar zice — de serviciu credincios ! I-o ajunge !... Mă apucă şi ciuda... Uite aşa, dinadins am s-o înşel !“

Infiorat, abia stăpînindu-şi răsuflarea, Pavel Ivanîci se apropie de pavilionul îmbrăcat în iederă şi viţă sălbatică şi privi înăuntru... Un aer umed, cu miros de mucegai, îl izbi în faţă...

„Mi se pare că nu-i nimeni...“ — gîndi el, dar cînd păşi în pavilion, zări o siluetă...

Silueta era a unui bărbat. Iar cînd îl privi mai cu luare-aminte, Pavel Ivanîci recunoscu într-însul pe fratele nevestei, Mitea, studentul care-şi petrecea vara la vila lor.

— A, tu erai ?... — făcu Vîhodţev nemulţumit, scoţîndu-şi pălăria şi aşezîndu-se.

— Da, eu ! — îi răspunse Mitea.

Cîtva timp tăcură amîndoi.

—Te rog să mă ierţi, Pavel Ivanîci, — începu Mitea, — dar te-aş ruga să mă laşi singur... Vreau să cuget asupra tezei mele de candidat şi... într-un cuvînt oricine care ar vrea să stea aici, m-ar stingheri...

— Du-te şi tu pe o alee mai retrasă... — îi răspunse blînd Pavel Ivanîci. — La aer cugeţi mai în voie. Şi apoi... asta... eu aş vrea să trag un pui de somn aici, pe bancă... Parcă-i mai răcoare decît afară...

— Dumitale îţi arde de somn, iar eu cuget la teză... — bombăni Mitea. — Cred că teza e mai însemnată, nu ?

Tăcură iar... Pavel Ivanîci, care-şi dăduse frîu liber închipuirii sale şi căruia i se părea mereu că aude paşi, sări deodată ca ars de pe locul lui, şi vorbi cu lacrimi în glas :

— Bine, Mitea, dar eu te rog ! Eşti mai tînăr decît mine şi ar trebui să-mi împlineşti dorinţa... Sînt bolnav... şi... şi vreau să dorm !... Pleacă !

— Ce egoism... De ce trebuie să rămîi neapărat dumneata aici, şi nu eu ? Uite, nu plec ! Din principiu !

— Te rog, Mitea ! Las' să fiu egoist, despot, prost... dar te rog ! O dată în viaţă te rog şi eu ceva ! Fă-o pentru mine, Mitea !

Dar Mitea clătină din cap...

„Ce bestie !... — gîndi Pavel Ivanîci. — Dacă o să rămînă aici, nici vorbă de întîlnire ! De faţă cu el nu merge !"

— Uite ce e, Mitea ! Te rog pentru ultima oară !... Dovedeşte-mi că eşti un intelectual, un om deştept, înţelegător !

— Nu pricep de ce insişti... — ridică din umeri Mitea. — Ţi-am spus o dată că nu plec şi nu plec ! Rămîn aici din principiu, uite-aşa !...

Chiar atunci, la intrarea în pavilion se arătă o clipă un căpşor de femeie, cu năsuc cîrn.

Văzîndu-i pe Mitea şi pe Pavel Ivanîci, se posomorî şi dispăru...

„S-a dus ! — gîndi Pavel Ivanîci, uitîndu-se înciudat la Mitea. A dat cu ochii de nemernicul ăsta şi s-a dus ! Totul s-a sfîrşit !"

După cîteva clipe Vîhodţev se ridică, îşi puse pălăria şi zise :

— Eşti o bestie, un derbedeu, un nemernic ! Da, da ! Bestie ! E josnic din partea ta şi... stupid ! Între noi doi totul s-a sfîrşit !

— Încîntat ! — bombăni Mitea, ridicîndu-se şi punîndu-şi şi el pălăria. — Să ştii că prin prezenţa du-

mitale mi-ai jucat acum o festă, pe care n-am să ţi-o iert toată viaţa !

Pavel Ivanîci ieşi din pavilion şi, năucit de mînie, se îndreptă grăbit spre vila lui... Nu-l linişti nici măcar masa pusă pentru cină.

„O dată în viaţă am avut şi eu prilejul... — îşi zicea el tulburat — şi dînsul mi-a pus beţe în roate. Acum ea trebuie să se simtă jignită... distrusă !“

În tot timpul cinei, Pavel Ivanîci şi Mitea nu-şi ridicară ochii din farfurie şi tăcură încruntaţi.

— Şi tu, de ce rîzi ? — se răsti Pavel Ivanîci la nevastă-sa. — Numai proştii rîd fără pricină !

Nevasta privi chipul înfuriat al soţului şi pufni iar...

— Ia, spune ! Ce scrisoare ai primit tu azi dimineaţă ? — îl întrebă ea.

— Eu ?... Nici una !... — se fîstîci Pavel Ivanîci. Ce fantezie... Ţi s-o fi părut !

— Haide, haide, că ştiu eu ! Mărturiseşte mai bine că ai primit o scrisoare ! Ştii cine ţi-a trimis-o ? Eu ! Zău că eu ! Ha-ha-ha !

Pavel Ivanîci se făcu stacojiu şi se plecă şi mai mult peste farfurie.

— Ce glume prosteşti ! — mormăi el supărat.

— Ce era să fac ? Judecă şi tu ! Trebuia să spălăm azi pe jos, iar pe voi doi, nu-i chip să vă scoată omul din casă ! Numai aşa puteam să vă gonesc !... Dar nu fi supărat, prostuţule !... Ca să nu-ţi fie urît în pavilion, i-am trimis şi lui Mitea o scrisoare la fel. Mitea, ai fost şi tu în pavilion ?

Mitea zîmbi şi nu-şi mai privi cu duşmănie rivalul.

DE PLICTISEALĂ

ROMAN DE VILEGIATURA

NOTARUL Nikolai Andreevici Kapitonov sfîrşi prînzul, fumă o ţigară de foi şi se duse să se odihnească în iatac. Se întinse în pat, se înveli cu o cuvertură subţire ca să scape de ţînţari, închise ochii, dar... nu izbuti să adoarmă. Ciorba de peşte cu ceapă pe care o mîncase îi producea acum arsuri atît de cumplite, că nici vorbă nu putea fi de somn.

— Nu! Simt că n-o să pot închide ochii, astăzi, — hotărî el, după ce se răsuci de vreo cinci ori, cînd pe o parte, cînd pe alta. — Hai să citesc gazetele!

Nikolai Andreevici se ridică, îşi puse halatul şi, fără papuci, numai în ciorapi, se duse în birou, după gazete. Nu presimţea, pasămite, că în birou îl aşteaptă o privelişte cu mult mai interesantă decît arsurile şi gazetele lui.

De-abia trecu pragul odăii şi ochii lui văzură următorul tablou: pe canapeaua îmbrăcată cu catifea, stătea pe jumătate tolănită, cu picioarele proptite într-un mic scăunaş, nevasta lui, Anna Semionovna, femeie de 33 de ani; poza pe care şi-o luase, lasciv şi neglijentă, semăna întocmai cu poza în care e înfăţişată de obicei Cleopatra, regina Egiptului, ţinînd în mînă şarpele ce-i aduce moartea. La căpătîiul ei, lăsat pe un genunchi, stătea Vanea Şciupalţev, meditatorul copiilor, student în primul an la politehnică, un băiat cam de vreo 19—20 de ani, fără mustăţi, cu

obrazul trandafiriu. Nu era greu de ghicit ce însemna acest „tablou vivant" : cu o clipă înainte de a fi intrat notarul, buzele cucoanei şi ale tînărului se uniseră într-o sărutare nesfîrşită, arzătoare şi pătimaşă.

Nikolai Andreevici se opri locului ca trăsnit, îşi ţinu răsuflarea şi aşteptă să vadă ce o să se mai întîmple, dar nu se putu stăpîni şi tuşi de cîteva ori. Studentul întoarse capul şi cînd dădu cu ochii de notar încremeni o clipă, apoi se aprinse la faţă, şi ieşi glonţ din birou. Anna Semionovna se cam pierdu şi ea cu firea.

— Fru-mos, n-am ce zice ! Drăguţ ! — începu soţul, făcîndu-i temenele şi gesticulînd. — Felicitările mele! Straşnic, admirabil !

— Dar şi din partea dumitale e drăguţ... să asculţi pe la uşi ! — bîigui Anna Semionovna, căutînd să-şi vină în fire.

— *Merci !* Incîntat ! — urmă notarul, zîmbind cu gura pînă la urechi. — A fost, puicuţa mea, aşa de minunat, că aş da pe loc o sută de ruble ca s-o mai văd o dată !

— Dar ce-a fost ? N-a fost absolut nimic !... Cine ştie ce ţi s-a năzărit... O prostie, zău aşa !

— Dar cine s-a pupat, eu ?

— De sărutat — da, ne-am sărutat, dar altceva... crede-mă că nu ştiu ce tot născoceşti, zău !

Nikolai Andreevici privi batjocoritor chipul stînjenit al nevestei şi clătină din cap.

— Ţi s-a făcut de prospătură, la bătrîneţe ! — spuse el tărăgănat. — Te-ai săturat, zi, de cal bătrîn, şi te dai la mînji, hai ? Ce nerușinare ! Dealtfel, ce mă mir ? Vîrsta critică ! N-ai ce-i face ! Înţeleg ! Înţeleg şi compătimesc !

Nikolai Andreevici se aşeză lîngă fereastră şi începu să bată toba cu degetele pe pervaz.

— Tot aşa să faci şi de azi înainte ! — spuse el, căscînd.

— Prostii ! — i-o tăie Anna Semionovna.

— Naiba s-o ia de căldură ! Mai bine spuneai să ne cumpere limonadă !... Aşa, cucoană ! Înţeleg şi compătimesc. Toate pupăturile astea, suspinele, ofu-

rile — ptiu, cum mă arde! — toate-s foarte bune, dar nu făcea, draga mea, să-i suceşti mintea băiatului! Da, da! E cumsecade, inimos... deştept şi merită o soartă... o soartă mai bună. Trebuia să te gîndeşti la asta!

— Nu înţelegi nimic! Băiatul s-a îndrăgostit de mine pînă peste urechi, iar eu... i-am făcut o plăcere... i-am îngăduit să mă sărute.

— S-a îndrăgostit!... — o îngînă Nikolai Andreevici. — Cine ştie cîte sute de curse şi capcane i-ai întins tu pentru asta!

Notarul căscă şi se întinse.

— Curios! — rosti el cu ochii pe geam. — Dacă eu aş fi sărutat o fată, tot atît de nevinovat cum ai făcut-o tu acum, ce de ocări ar fi plouat peste capul meu: tîlhar! Seducător! Corupător! Iar vouă, cocoanelor, la o anumită vîrstă vi se iartă orice! Să nu-mi mai pui altădată ceapă în ciorbă, că mor de arsuri! Ptiu!... Ia vin' de te uită la „amorul" tău: aleargă pe alee, mucosul, ca din puşcă! Îşi închipuie poate că o să-l provoc la duel pentru o comoară ca tine! Stricător ca o pisică şi fricos ca un iepure! Ia stai, bobocule, că o să te învăţ eu minte! Ce fugi acum, da' ce-ai să fugi atunci!

— Nu, zău, te rog! Dă-i pace! — făcu Anna Semionovna. — Nu-l certa, că nu-i vinovat!

— N-o să-l cert! Dar vreau să glumesc puţin pe socoteala lui!

Notarul mai căscă o dată, adună gazetele şi, ridicîndu-şi poalele halatului, se duse alene în iatac. După ce se odihni vreo oră şi jumătate şi citi toate gazetele, Nikolai Andreevici se îmbrăcă şi ieşi să se plimbe. Umbla prin grădină şi învîrtea vesel bastonaşul în mînă, dar de îndată ce-l văzu în depărtare pe studentul Şciupalţev, îşi încrucişă mîinile pe piept, se încruntă şi se îndreptă spre el ca un tragedian de provincie, păşind întru întîmpinarea rivalului său. Şciupalţev şedea pe bancă sub un frasin, galben la faţă, tremurînd şi se pregătea pentru încercarea grea ce ştia că-l aşteaptă. Îşi făcea el curaj, nu-i vorbă, căuta să arate cît mai impunător, dar se vedea bine

că-l trec — cum s-ar zice — toate năduşelile. Cînd îl zări pe notar, se îngălbeni şi mai mult, oftă din rărunchi şi strînse smerit picioarele sub bancă. Nikolai Andreevici se apropie de el dintr-o parte, stătu cîteva clipe tăcut şi fără să-l privească, începu :

— Nădăjduiesc, stimate domn, că ştii despre ce vreau să-ţi vorbesc ! După cele ce mi-au văzut ochii, noi doi nu mai putem rămîne prieteni. Da ! Sînt atît de tulburat că abia pot vorbi, dar... cred că înţelegi şi fără vorbă multă, că nu mai putem rămîne sub acelaşi acoperiş. Ori dumneata, ori eu !

— Vă înţeleg ! — bîigui studentul, răsuflînd greu.

— Vila asta este a nevestei mele şi deci, ai să rămîi dumneata, iar eu... eu am să plec ! N-am venit aici ca să-ţi spun vorbe de dojană, nu ! Dojenile şi lacrimile n-au putere să-mi întoarcă fericirea pierdută pentru totdeauna ! Am venit să te întreb ce gînduri ai ? !... (Pauză) Se-nţelege că nu-i treaba mea să-mi vîr nasul în viaţa dumitale, dar, cred că înţelegi că dorinţa mea de a şti ce se va întîmpla pe viitor cu femeia pe care o iubesc atît de fierbinte n-are nimic care... nimic ce.... într-un cuvînt să poată fi luat drept amestec ! Ai de gînd să trăieşti cu nevasta mea ?

— Cum... adică ? — întrebă ruşinat studentul, ascunzîndu-şi şi mai mult picioarele sub bancă. — Eu... eu nu ştiu... Toate sînt atît de ciudate !...

— Văd că te fereşti să-mi dai un răspuns precis, — [illegible] notarul morocănos, încruntîndu-se şi mai mult. — Atunci ţi-o spun pe şleau : ori iei femeia pe care ai sedus-o şi îi asiguri mijloacele de trai, ori ne batem în duel ! Dragostea cere anumite îndatoriri, domnul meu, şi dumneata, ca orice om cinstit, trebuie să înţelegi asta ! Peste o săptămînă — plec, şi Anna, cu copiii vor trece în grija dumitale ! Pentru copii o să dau, bineînţeles, lunar, o sumă...

— Dacă Anna Semionovna vrea aşa, — se bîlbîi tînărul, — eu... eu, ca un om cinstit ce sînt, iau asupră-mi... Dar sînt sărac !... Deşi...

— Eşti un suflet nobil ! — spuse grav notarul, scuturîndu-i mîna. — Mulţumesc ! În orice caz îţi dau o săptămînă de gîndire. Vezi ce faci !

Notarul se așează alături de student și își acoperi fața cu mîinile.

— Dar vai! Ce ai făcut cu mine! — suspină el. — Mi-ai distrus viața... Mi-ai răpit femeia pe care o iubesc mai mult decît orice pe lume. Nu! Nu pot să îndur această lovitură a soartei!

Tînărul îl privi cu durere și își scărpină, gînditor, fruntea! Il apucase spaima.

— Sînteți singur de vină, Nikolai Andreici! — spuse el oftînd. — După ce-ai greșit, degeaba mai plîngi! Amintiți-vă că ați luat-o pe Anna numai pentru banii ei... Apoi, toată viața n-ați înțeles-o, ați terorizat-o!... N-ați ținut seamă de cele mai curate și mai sfinte porniri ale inimii ei!

— Ea ți-a spus toate astea? — întrebă deodată Nikolai Andreici, luîndu-și mîinile de pe față.

— Da, ea! Îi cunosc toată viața și... și credeți-mă, am început să iubesc în ea nu atît femeia, cît martira!

— Ai suflet mare!... — oftă notarul, ridicîndu-se. — Adio! Fii fericit! Sper că tot ce-am vorbit aici, va rămîne între noi.

Nikolai Andreevici mai oftă o dată și se îndreptă spre casă.

Pe la jumătatea drumului îi ieși înainte Anna Semionovna.

— Ce, îți cauți bobocul? — o întrebă dînsul. — Du-te de vezi cîte rînduri de nădușeli l-au trecut din pricina mea... Dar tu te-ai și spovedit lui! Ce-i obiceiul ăsta pe voi, cucoanele, la o anumită vîrstă, zău nu pricep! Dacă vă lipsește frumusețea și prospețimea, căutați să impresionați omul cu spovedanii, cu văicăreli! I-ai trîntit niște minciuni cît tine de mari! Că m-am însurat cu tine pentru banii tăi, că nu te-am înțeles, că te-am terorizat, că dracu', că lacul!...

— Nu i-am spus nimic din toate astea! — se roși Anna Semionovna.

— Haide, haide!... Las' că te înțeleg eu, îmi dau seama! Nu te speria, nu-ți fac reproșuri! Păcat numai de băiat, că-i bun și sincer!...

Cînd se pogorî înserarea și întunericul învălui toată firea, notarul mai ieși o dată să se plimbe. Era o seară

minunată. Copacii dormeau şi părea că nimic, nici chiar furtuna cea mai puternică nu-i va putea deştepta din somnul lor sănătos de primăvară. De pe cer priveau stelele, abia înfrîngîndu-şi toropeala... De dincolo de grădină se auzea orăcăitul leneş al broaştelor şi cîte un ţipăt de cucuvaie. De depare veneau triluri scurte şi întrerupte, de privighetoare.

Trecînd în întuneric pe sub un tei rotat, Nikolai Andreevici dădu de Şciupalţev.

— Ce faci aici? — îl întrebă el.

— Nikolai Andreevici! — începu studentul cu glasul tremurînd de tulburare. — Sînt gata să primesc toate condiţiile dumneavoastră, dar... toate astea sînt grozav de ciudate. Aşa, deodată, să vă treziţi nenorocit, să suferiţi... îmi spuneţi chiar că viaţa dumneavoastră este distrusă...

— Da, şi?

— Dacă vă simţiţi jignit, eu... eu... cu toate că sînt împotriva duelului, dar pot să vă dau satisfacţie. Dacă duelul vă poate aduce o uşurare cît de mică, poftim!... Sînt gata chiar pentru o sută de dueluri...

Notarul rîse şi îl cuprinse de mijloc.

— Haide, ajunge! Am glumit, drăguţule! — zise el. — Fleacuri! O femeiuşcă uşuratică şi... de nimic, nu merită să iroseşti pentru ea vorbe frumoase şi să te frămînţi atîta. Destul! Hai să ne plimbăm!

— Dar... nu vă înţeleg.

— N-ai ce înţelege! E o muieruşcă proastă şi rea... N-ai gust, drăguţule! Ce te-ai oprit locului? Te miri că spun asemenea cuvinte despre nevastă-mea? La drept vorbind, n-ar fi trebuit să-ţi spun toate astea, dar pentru că într-un fel oarecare eşti în cauză, n-am de ce să mă ascund de dumneata! Ţi-o spun din suflet: las-o baltă! Nu face, zău! Tot ce ţi-a spus a fost o minciună, şi-i „martiră“ cum sînt eu popă. O cucoană la vîrsta critică, o isterică! Proastă şi mincinoasă. Ţi-o spun pe cuvînt de cinste, drăguţule! Nu glumesc!...

— Da, dar e nevasta dumneavoastră! — se miră studentul.

— Ei şi ? M-am însurat cînd eram cam ca dumneata şi acum aş fi bucuros să mă despart de ea, dar... tprrr !... Las-o baltă, dacă-ţi spun ! Aici nu poate fi vorba de iubire ci... e o joacă, o pierdere de timp. Şi dacă îţi arde de joacă, apoi, ia te uită, vine Nastia !... Hei, Nastia, unde te duci ?

— După cvas, boierule ! — se auzi un glas de fată.

— Asta da ! — urmă notarul. — Dar toate istericele, martirele... mai dă-le-ncolo ! Nastia e o prostuţă, dar măcar n-are ifose... Vrei să ne mai plimbăm puţin ?

Notarul şi studentul ieşiră din grădină, se uitară în jur, scoaseră amîndoi cîte un oftat adînc şi o luară peste cîmp.

URITUL VIEȚII

„După cîte au putut să-și dea seama oamenii cu experiență", nici chiar bătrînii *nu se despart ușor de viața asta; pe deasupra ei mai vădesc adeseori și: zgîrcenie sau lăcomie, apoi iarăși ipohondrie, meschinărie, încăpățînare, nemulțumire, și altele de același fel, proprii vîrstei lor...*

(„Călăuză practică pentru preoți"
P. NECEAEV)

COLONELESEI Anna Mihailovna Lebedeva îi murise singura ei fiică, fată tînără de măritat. Sfîrșitul acesta adusese după sine un alt sfîrșit: bătrîna, lovită de acest semn venit de la dumnezeu, simți că trecutul ei este și el mort pentru totdeauna și că acum începe o altă viață, cu totul deosebită de cea dintîi...

...Și vădi o grabă lipsită de orice rînduială: mai întîi de toate trimise la Muntele Athos o danie de o mie de ruble, iar bisericuței din cimitirul lor îi dărui jumătate din argintăria casei. Ceva mai tîrziu se lăsă de fumat și făcu legămînt să nu mai mănînce carne. Dar toate acestea nu-i aduseră nici o alinare. Dimpotrivă: simțea din ce în ce mai viu și mai copleșitor bătrînețea și apropierea morții. Atunci, Anna Mihailovna își vîndu pe nimic casa din oraș, și se mută la țară, la conacul ei, fără să știe dinainte ce anume va face acolo.

Cînd se naște în cugetul omului întrebarea pentru ce trăim — sub orice formă ar fi ea — și cînd omul simte o nevoie arzătoare să arunce o privire dincolo de mormînt, nu-l mai pot împăca niciun fel de danii, nici postul, nici mutările de pe un loc pe altul. Din

fericire pentru Anna Mihailovna însă, îndată după sosirea ei la Jenino, soarta îi mijloci o întîmplare care o făcu să uite pentru multă vreme de bătrîneţe şi de moartea apropiată. Chiar în ziua cînd veni la conac, bucătarul Martîn îşi opări amîndouă picioarele cu apă clocotită. Slugile trimise în grabă după doctorul zemstvei, nu-l găsiră acasă. Văzînd asta, Anna Mihailovna, care pînă atunci simţea o scîrbă şi o teamă nebiruită pentru lucrurile de acest fel, îi spălă cu mîinile ei rănile, i le unse cu alifie şi i le legă, iar apoi rămase toată noaptea la căpătîiul bucătarului. Şi cînd — datorită strădaniilor ei Martîn încetă să se mai văicărească şi adormi, generăleasa simţi — după cum povesti chiar dînsa mai tîrziu — că parcă a luminat-o cel de sus, şi i-a arătat ca în palmă ţelul vieţii ei de aci înainte... Palidă, cu ochii plini de lacrimi, ea sărută cu evlavie fruntea bucătarului adormit şi se rugă îndelung...

Din ziua aceea, Lebedeva începu să lecuiască oameni. In tot timpul vieţii sale păcătoase şi neorînduite, de care îşi amintea acum cu dezgust, Anna Mihailovna se căutase mult pe la doctori. In afară de aceasta, printre ibovnicii ei se-ntîmplase să fie şi doctori, de la care vrînd-nevrînd prinsese cîte ceva. Şi una şi alta îi erau acum cît se poate de folositoare. Scrise la oraş să i se trimeată cele trebuincioase unei mici spiţerii, cumpără cîteva cărţi de medicină, se abonă la gazeta „Vraci [1])“ şi se apucă cu mult curaj să vindece bolnavi. La început, veneau să se caute la dînsa numai ţăranii din Jenino, dar mai tîrziu începură să-i sosească şi oameni de prin toate satele din jur.

— Închipuie-ţi, draga mea! — se făIea dînsa faţă de preoteasă, cam la trei luni după sosirea ei la conac, — ieri am avut 16 bolnavi, iar azi — mă crezi? — douăzeci în cap! Am obosit! De-abia mă mai ţin picioarele! Am irosit cu ei tot opiul! La Gurino bîntuie dezinteria.

In fiecare dimineaţă cînd se trezea, Lebedeva îşi amintea că o aşteaptă bolnavii şi inima i se înfiora de

[1]) „Medicul“. (N. red. rom.)

bucurie. După ce se îmbrăca şi îmbuca ceva în mare grabă, începea cercetarea pacienţilor. Dichisul cu care-i primea, îi făcea o deosebită plăcere. Mai întîi îi înscria fără grabă într-un caiet — ca să guste mai din plin mulţumirea — iar apoi îi chema pe fiecare la rînd. Cu cît era boala mai grea, cu cît erau rănile mai murdare sau mai respingătoare munca i se părea mai plăcută. Nimic n-o încînta mai mult decît gîndul că luptă cu dezgustul ce-o stăpîneşte, că nu-şi cruţă puterile, şi de aceea se moşmonea cît mai mult cînd era vorba de răni cu puroi. Erau clipe, cînd vederea rănilor înfiorătoare şi puturoase îi aducea o încîntare atît de mare, încît ajungea uneori la un fel de cinism, care o făcea să-şi siluiască propria-i fire. In astfel de clipe i se părea că a atins culmea menirii ei pe pămînt. Anna Mihailovna îşi adora pacienţii. Un simţ lăuntric îi şoptea că de la dînşii îi va veni mîntuirea, iar judecata îi poruncea să nu vadă în ei pe cutare sau cutare mujic, ci o noţiune abstractă: poporul! De aceea se purta cu bolnavii nespus de blînd, era sfioasă în faţa lor, roşea pentru orice greşeală şi în orele cînd îi primea, avea întotdeauna aerul că-i vinovată de ceva...

După fiecare primire, care-i răpea mai bine de o jumătate de zi, Lebedeva, obosită, roşie la obraz de atîta sforţare şi bolnavă aproape, se grăbea să se apuce de citit cărţi de medicină sau acele dintre operele autorilor ruşi, care se apropiau mai mult de starea ei de spirit.

Odată cu această viaţă nouă, Anna Mihailovna se simţi împrospătată, mulţumită şi chiar fericită. Mai mult nici nu cerea de la viaţă! Ba pe deasupra, ca fericirea să-i fie şi mai deplină — un fel de desert al vieţii — nu ştiu cum se făcu şi cum se brodi că Anna Mihailovna se împăcă cu bărbatul ei, faţă de care se simţea adînc vinovată. Cu 17 ani în urmă, foarte repede după naşterea fetei, ea îşi înşelase soţul, pe Arkadi Petrovici, şi fusese nevoită să se despartă de el. De atunci nu se mai văzuseră. Arkadi Petrovici era comandant de baterie pe undeva prin sudul ţării; pe vremuri îi scria fiicei sale, în fiecare an cîte două

scrisori şi fata le ascundea cu multă grijă de maică-sa. După moartea copilei însă, Anna Mihailovna se pomeni într-o zi, cu totul pe neaşteptate, cu o scrisoare lungă de la el. Arkadi îi scria, cu litere lăbărţate şi tremurătoare de bătrîn, că odată cu moartea singurei lui fiice, pierduse şi cea de pe urmă legătură cu viaţa, că se simte bătrîn şi bolnav şi că îşi doreşte cu nerăbdare moartea, dar că în acelaşi timp se teme de ea. Se plîngea că i s-a urît cu totul, că nu mai are plăcere de nimic, că nu se mai înţelege cu oamenii şi că abia aşteaptă să predea comanda bateriei şi să plece cît mai departe de intrigile murdare de acolo. Ca încheiere, o ruga să-l pomenească în rugăciunile ei, să-şi vadă de sănătate şi să nu se lase copleşită de durere. De atunci, cei doi bătrîni îşi scriseră mereu. După cîte putea judeca Anna Mihailovna din ultimile lui scrisori — toate la fel de jalnice şi de triste — colonelul o ducea foarte greu, nu numai din pricina că era bolnav şi că îşi pierduse fata, dar şi pentru că făcuse nenumărate datorii, se certase cu superiorii şi cu colegii săi, adusese bateria într-un hal de neorînduială de nu mai putea s-o predea şi multe altele! Cei doi soţi îşi scriseră aşa aproape doi ani şi pînă la urmă bătrînul îşi dădu demisia şi se mută la nevastă-sa, la Jenino.

Sosi la conac într-o amiază de februarie, cînd clădirile din curtea boierească stăteau pitulate pe după mormane înalte de zăpadă, iar în văzduhul limpede şi albastru, încătuşat de gerul ţeapăn, domnea linişte adîncă.

Uitîndu-se pe fereastră la omul care cobora din sanie, Anna Mihailovna nu recunoscu în bătrînelul mic, gîrbov, împovărat de ani şi nesigur în mişcări, pe bărbatul ei! Primul lucru ce-i sări în ochi, fură zbîrciturile adînci de pe gîtul lui lung şi picioarele subţiri ce păreau de lemn, atît de greu le îndoia din genunchi. Cînd trebui să-i plătească vizitiului, bătrînul îi vorbi îndelung, căutînd să-i dovedească nu ştiu ce şi la urmă scuipă înciudat.

— Mi-e şi scîrbă să stau de vorbă cu dumneata! — auzi Anna Mihailovna bombănitul lui morocănos

de bătrîn. — Înţelege odată că bacşişul e un lucru ruşinos! Orice om trebuie să se mulţumească numai cu ceea ce a cîştigat muncind!

Cînd intră în tindă, Anna Mihailovna văzu o faţă gălbejită, pe care nici măcar gerul iernii n-o putuse rumeni, doi ochi bulbucaţi ca de rac şi o bărbuţă rară, în care firele albe se amestecau cu altele roşcate. Arkadi Petrovici îşi îmbrăţişă nevasta cu o mînă, şi o sărută pe frunte. Dar cînd se uitară unul la altul, cei doi bătrîni se îngroziră parcă de ceva şi se simţiră nespus de stînjeniţi, ca şi cum le-ar fi fost ruşine de bătrîneţea lor.

— Ai venit la vreme! — se grăbi să rupă tăcerea Anna Mihailovna. — Chiar acum am pus masa şi ai să te mai întăreşti puţin după drum.

Şi se aşezară să prînzească. Primul fel îl mîncară în tăcere. Arkadi Petrovici scoase din buzunar un portofel şi se apucă să cerceteze nişte însemnări şi bileţele de-ale lui, iar Anna Mihailovna părea cu totul cufundată în pregătirea salatei. Amîndoi aveau pe suflet mormane de lucruri să-şi spună, dar nici unul nici celălalt nu cutezau să le atingă. Simţeau amîndoi că amintirea fetei o să le pricinuiască o durere ascuţită şi lacrimi, iar de la celelalte amintiri din trecut, venea o boare înăbuşitoare, ca de pe fundul unui butoi adînc şi negru, în care fusese cîndva oţet.

— Aaa! Tu nu mănînci carne! — se dumiri Arkadi Petrovici.

— Da! M-am legat să nu mănînc nici un fel de carne... — răspunse încet soţia.

— Mă rog! Pentru sănătate e bine... Şi dacă stai să cercetezi din punct de vedere chimic, peştele şi celelalte mîncăruri de post, au în ele aceleaşi elemente ca şi carnea... („La ce bun le spun toate astea?“ — se întreba în acelaşi timp bătrînul.) Iar castravetele ăsta, nu este mai puţin „de dulce“ decît un pui...

— Ba nu!... Cînd mănînc castravete, ştiu foarte bine că n-a fost ucis şi că nu s-a vărsat nici un pic de sînge...

— Asta-i curată iluzie optică, draga mea! Odată cu castravetele, înghiţi o sumedenie de infuzorii şi

apoi... el însuşi n-a avut viaţă? Plantele sînt şi ele organisme vii! Dar peştele?

„La ce bun îndrug toate parascoveniile astea?“ — se mai întrebă o dată Arkadi Petrovici şi începu numaidecît să-i vorbească soţiei despre progresele pe care le face chimia.

— Să te minunezi şi pace bună! — spunea el, mestecînd cu greu pîinea. — Foarte curînd o să se facă laptele pe cale chimică şi cred că o să se ajungă şi la carne! Da! Peste o mie de ani, orice casă va avea în loc de bucătărie un laborator de chimie, unde din te miri ce gaze fără preţ şi alte nimicuri, se va pregăti tot ce-ti doreşte inima.

Anna Mihailovna se uita în ochii lui bulbucaţi cu priviri neliniştite şi-i asculta spusele. Simţea că bătrînul vorbeşte de chimie numai ca să nu pomenească alte lucruri, dar teoriile lui asupra mîncărurilor de post şi a celor de dulce, o interesau totuşi.

— Te-ai pensionat cu grad de general? — întrebă dînsa cînd Arkadi tăcu şi îşi suflă nasul.

— Da... cu grad de general... Excelenţă, mă rog matale!...

Generalul vorbi fără răgaz în tot timpul prînzului şi se dovedi astfel din cale-afară de guraliv — însuşire pe care altădată, în tinereţea lor, Anna Mihailovna nu i-o ştia. Din pricina flecărelii lui, o apucă durerea de cap...

După masă, generalul se duse în odaia lui să se odihnească, dar cu toată oboseala drumului, nu putu aţipi. Iar cînd bătrîna intră la dînsul pe la ora ceaiului de seară, Arkadi zăcea închircit sub plapomă, cu ochii holbaţi în tavan şi scotea nişte gemete întretăiate de suspine.

— Ce ai, Arkadi? — se îngrozi Anna Mihailovna, văzîndu-i faţa cenuşie şi subtă.

— Ni... nimic! — rosti el anevoie. — Reumatism.

— De ce nu mi-ai spus nimic? Poate că te-aş putea ajuta cu ceva!

— N-ai cu ce să m-ajuţi!

— La reumatism face bine iodul şi... salicilatul...

— Fleacuri!... De opt ani mă caut... Ia, nu mai bo-

căni așa! — se răsti deodată generalul la bătrîna servitoare a casei, privind-o cu ochii lui holbați, plini de ură. — Bocănești ca un cal!

Anna Mihailovna și servitoarea ei, neobișnuite cu asemenea ton, schimbară o căutătură fugară și se înroșiră... — Dîndu-și seama de stînjeneala lor, generalul se strîmbă acru și se întoarse cu fața la perete.

— Trebuie să te previn, Aniuta... — gemu el. — Am o fire nesuferită! La bătrînețe m-am făcut un morocănos!...

— Ar fi bine să te schimbi! — oftă Anna Mihailovna.

— E ușor să zici: „Ar fi bine!" Uite, ar fi bine să nu mă doară, dar natura nu vrea să știe de ceea ce „ar fi bine!" Of-of-of! Ieși, te rog, Aniuta!... Cînd mă apucă reumatismele, oamenii din jur mă supără!... Mi-e greu pînă să-și vorbesc!...

Trecură zile, săptămîni, luni și Arkadi Petrovici se deprinse încetul cu încetul cu noua lui viață. Se obișnui și el cu oamenii și oamenii se obișnuiră cu dînsul. La început stătea numai în casă, dar bătrînețea și firea lui nesuferită de bătrîn se făceau simțite în tot satul. Se trezea de obicei cu noaptea în cap, cam pe la patru dimineața și-și începea ziua cu o tuse plicticoasă, bătrînească, ce o trezea pe Anna Mihailovna și toate slugile. Ca să-și umple cu ceva timpul nesfîrșit de cînd se trezea și pînă la masa de prînz, generalul umbla dintr-o odaie în alta — dacă nu-l chinuiau reumatismele — și se lega de toate mărunțișurile care i se părea lui că nu sînt așa cum trebuie să fie. Totul îl supăra: lenea slugilor, pașii prea apăsați ai celor din casă, cîntecul cocoșilor, fumul ce venea din bucătărie, clopotele bisericii... Bodogănea fără sfîrșit, ocăra, alunga slugile, dar după orice vorbă de dojană, se apuca cu mîinile de cap și spunea cu glas plîngăreț:

— Doamne, cît sînt de nesuferit! Ce fire afurisită am!

La masă mînca cît zece și trăncănea fără astîmpăr. Vorbea despre socialism, despre reformele noi din armată, despre igienă... Anna Mihailovna îl asculta și

simţea că toate astea le spune numai ca să nu vorbească despre fată şi despre trecut. Amîndoi se mai simţeau încă stînjeniţi cînd erau împreună, de parcă le-ar fi fost ruşine de ceva. Numai seara, cînd odăile erau cufundate în semiîntuneric şi de după sobă se auzea ţîrîitul trist al greierului, această stînjeneală dispărea. Şedeau alături, tăcuţi, iar sufletele lor îşi vorbeau fără cuvinte despre lucruri pe care nu îndrăzneau să şi le spună cu voce tare. In astfel de clipe, cei doi bătrîni îşi împrumutau unul altuia rămăşiţele căldurii din sufletele aproape stinse şi ştiau foarte bine fiecare ce gîndeşte celălalt. Dar de îndată ce servitoarea aducea lampa aprinsă, bătrînul începea iar să flecărească sau să bombăne, supărat de vreo neorînduială închipuită. N-avea nici o preocupare. Anna Mihailovna ar fi vrut la început să-l atragă spre medicina ei, dar la cea dintîi primire a bolnavilor, generalul se apucă să caşte şi se plictisi îngrozitor. Nici cu cititul nu merse mai bine. Obişnuit înainte vreme să citească la slujbă doar pe apucate, generalul nu era în stare să citească liniştit, ceasuri în şir. După vreo 5—6 rînduri, se simţea obosit şi-şi scotea ochelarii.

Dar veni primăvara, şi generalul îşi schimbă dintr-o dată cu totul felul de viaţă. Cînd de la conac se întinseră potecuţe proaspăt-bătătorite peste cîmpul verde şi spre sat, iar în copacii din faţa geamurilor prinseră a se foi păsărelele, generalul, cu totul pe neaşteptate, începu să se ducă la biserică. Şi nu se ducea numai în zile de sărbătoare, dar şi în zile de lucru. Această osîrdie religioasă începu de la parastasul pe care bătrînul puse să-l slujească pentru odihna sufletului fetei, pe ascuns de nevastă. In tot timpul parastasului stătuse în genunchi, bătuse mătănii cu fruntea la pămînt, plînsese amarnic şi atunci i se păruse că s-a rugat cît se poate de fierbinte. Dar ceea ce crezuse el că era rugăciune, era de fapt altceva. Stăpînit cu totul de durerea lui de părinte, bătrînul îşi reîmprospătase în minte trăsăturile fiicei iubite şi, privind la icoane, şoptise:

— Şurocika, fetiţa mea dragă, îngerul meu!

Fusese o izbucnire de durere bătrînească, dar Arkadi îşi închipui că în sufletul lui se petrece o cotitură. A doua zi, simţi din nou ca un îndemn lăuntric care-l mîna la biserică ; a treia zi la fel... De fiecare dată se întorcea acasă împrospătat, cu chipul strălucitor de bucurie şi cu un zîmbet larg pe buze. La masă, vorbea acum fără încetare despre religie şi probleme de teologie. De cîteva ori, Anna Mihailovna, intrînd la el în odaie, îl găsi frunzărind evanghelia. Din păcate, însă, avîntul lui religios nu ţinu multă vreme. După o criză deosebit de rea de reumatism, care îl ţinu la pat o săptămînă întreagă, bătrînul nu se mai duse la biserică : nu ştiu cum se făcea, dar parcă uitase că trebuie să meargă la liturghie...

Apoi îl cuprinse, tot pe negîndite, dorul de societate.

— Nu pricep cum poţi trăi fără să vezi lume ! — bombănea el. — Trebuie neapărat să le fac cîte o vizită vecinilor noştri ! Poate că e un obicei prostesc, dar cît timp sînt în viaţă, trebuie să mă supun obiceiurilor lumii bune !

Anna Mihailovna îi dădu caii şi trăsura, şi generalul le făcu într-adevăr cîte o vizită vecinilor, dar a doua oară nu se mai duse pe la ei. Dorinţa de a fi printre oameni şi-o mulţumea acum umblînd şontîc-şontîc prin sat şi căutîndu-le nod în papură mujicilor.

Într-o dimineaţă, generalul îşi lua ceaiul în sufragerie, în faţa ferestrei deschise. In grădiniţa din faţă, pe lîngă tufele de liliac şi agrişe, stăteau pe bănci ţăranii veniţi să se caute la Anna Mihailovna. Bătrînul îi privi îndelung cu ochii pe jumătate închişi şi, în cele din urmă, spuse morocănos :

— Ah, *ces moujiks...*[1]) Veşnica pricină de nemulţumiri civice... Decît să vă căutaţi de boli, mai bine v-aţi duce să vă lecuiască cineva de mişelia şi neobrăzarea voastră...

Anna Mihailovna, care îşi adora pacienţii, lăsă în jos mîna cu ceainicul şi-şi privi bărbatul, mută de uimire. Bolnavii, care pînă atunci nu văzuseră în

---

[1]) Mujicii ăştia... (în limba franceză). (N. trad.)

casa ei decît bunătate şi grijă, se minunară şi dînşii şi se ridicară în picioare.

— Da, domnilor mujici... *ces moujiks*... — urmă generalul. — Mă uimiţi! Mă uimiţi din cale-afară! Spune şi tu dacă nu sînt mai răi ca nişte vite? — se întoarse bătrînul la Anna Mihailovna. — Zemstva le-a dat cu împrumut ovăz de sămînţă, iar ei l-au băut! Şi nu l-a băut unul sau doi, ci toţi, înţelegi?! Cîrciumarii, nu mai ştiau ce să facă cu atîta ovăz... Ei, vă place ce-aţi făcut? — le vorbi generalul ţăranilor. — Vă place, zic?

— Lasă, Arkadi! — şopti Anna Mihailovna.

— Credeţi cumva că zemstva l-a luat pe degeaba, ovăzul ăla? Ce fel de cetăţeni sînteţi voi, dacă nu respectaţi nici bunul vostru, nici bunul altuia, nici pe cel al obştei? Ovăzul l-aţi băut... Pădurea aţi tăiat-o şi aţi băut-o aşijderea... Furaţi tot ce vedeţi cu ochii... Soţia mea vă caută, iar voi i-aţi desfăcut tot gardul, par cu par... Frumos e asta?

— Ajunge! — gemu Anna Mihailovna.

— Ar fi timpul să vă băgaţi minţile în cap... — bombănea înainte Lebedev. — Mi-e şi ruşine să vă privesc! Tu, de pildă, roşcovanule, ai venit să te cauţi! Te doare piciorul! Dar ca să te speli acasă pe picioare, de asta nu te-ai îngrijit... Şi ai jeg de o palmă pe tine! Ţi-ai zis, neobrăzatule, c-or să te spele aici, aşa-i? Le-a intrat în cap că sînt mujici *ces moujiks,* şi îşi închipuie că-şi pot face toate mendrele. Uite, deunăzi a cununat părintele pe un tîmplar de aici, pe nume Feodor. Şi tîmplarul ăsta nu i-a dat un ban. „Is sărac, zicea. N-am de unde!“ Bun! Într-o zi i-a dat părintele lui Feodor ăsta să-i facă o poliţă pentru cărţi... Şi ce credeţi? A venit tîmplarul la dînsul de vreo cinci ori ca să-i dea preotul bani. Ei, ce zici? Nu-i un măgar Feodor ăsta? Cînd a fost să-i plătească el preotului, nu i-a plătit. Dar...

— Popa are şi aşa bani cu duiumul, — răspunse posomorît unul dintre bolnavi, care vorbea cu glas gros.

— Da' tu de unde ştii? — se aprinse generalul şi sărind de pe scaun, scoase capul afară pe geam. —

Ce, ţi-ai vîrît nasul în buzunarul lui? Poate să aibă şi un milion, că tu n-ai dreptul să te bucuri de truda lui fără să-i plăteşti. Dacă tu nu dai nimic fără bani, apoi nici să nu iei fără bani! Nici nu-ţi închipui, Aniuta, ce porcării fac ăştia! — se întoarse generalul spre nevastă-sa. — Dacă te-ai duce pe la judecăţile ori pe la adunările lor, te-ai cruci! Tîlhari şi gata!

Generalul nu se potoli nici cînd începu primirea bolnavilor. Se lega de fiece ţăran, îi îngîna cu răutate vorbele şi spunea că toate bolile lor vin din beţie şi desfrîu.

— Ia te uită ce slăbănog! — zise el, împungîndu-l pe unul cu degetul în piept. — De ce, mă întreb? Pentru că n-ai ce mînca! Ai băut tot. Spune drept: ovăzul de la zemstvă l-ai băut?

— Ce mai la deal, la vale, — oftă bolnavul. — Înainte vreme, cînd eram iobagi, o duceam mai bine...

— Minţi! Minţi! — îşi ieşi generalul din fire. — N-o spui din toată inima, ci numai ca să mă linguşeşti!

A doua zi, generalul se aşeză iar la fereastră, şi iar dojeni bolnavii... Treaba asta îi plăcea nespus şi de aceea venea la fereastră acum în fiecare zi. Văzînd că soţul ei nu se potoleşte, Anna Mihailovna începu să-şi primească bolnavii în hambar, dar generalul găsi drumul şi acolo! Bătrîna îndura cu smerenie această „încercare", şi îşi arăta împotrivirea numai roşind şi împărţind bani celor ocărîţi. Iar cînd bolnavii — care nu puteau să-l înghită pe general — începură să vină tot mai rar, femeia nu-şi mai ţinu firea. Într-o zi, la masă, cînd Lebedev făcu o glumă pe socoteala bolnavilor, tot sîngele îi năvăli la cap, iar faţa începu să-i tremure.

— Te-aş ruga să-mi laşi bolnavii în pace! — spuse ea aspru. — Dacă simţi nevoia să-ţi arăţi firea, n-ai decît să te legi de mine. Lasă-i pe ei... Numai din pricina ta nu vor să se mai caute la mine!

— Aha! Nu vor! — zîmbi viclean generalul. — S-au supărat, dragă doamne! „Jupiter, te superi? Va să zică n-ai dreptate!" Ha-ha-ha! Dar ştii Aniuta, că asta-i bine? Mă bucur că nu mai vin!... Pentru că

tu, cu leacurile tale nu le faci decît rău ! In loc să se ducă la spitalul zemstvei la un doctor adevărat. care-i cercetează după învăţătura primită, ei vin la tine şi orice ar avea, tu le dai bicarbonat şi ulei de ricină ! Nu, zău, le faci un mare rău !

Anna Mihailovna îl privi ţintă, căzu pe gînduri şi deodată păli.

— Da, da, aşa este, — flecări înainte generalul. — In medicină, lucrul cel mai de seamă sînt cunoştinţele. Filantropia e pe planul al doilea ; iar cînd nu are cunoştinţe la bază, este o şarlatanie curată... Şi apoi, nici după lege tu n-ai dreptul să lecuieşti... După mine, ai să le faci mult mai mult bine dacă ai să-i goneşti cu toată asprimea la doctor, în loc să te apuci să-i tămăduieşti.

Apoi tăcu puţin şi începu iar :

— Dacă te supără cum mă port cu ei... mă rog ! N-o să le mai spun nimic, deşi — dacă ar fi să vorbim drept — e mai bine să le spui pe faţă ce gîndeşti, decît să taci şi să te ploconeşti înaintea lor. Alexandru Makedon a fost un om mare, dar... de aici nu reiese că s-a sfîrşit lumea cu el. La fel îi şi cu poporul rus : e un popor mare, dar trebuie oare să tăcem şi să nu le spunem lucrurilor pe nume ? Nu poţi face din popor un căţeluş dezmierdat. Aceşti, *ces moujiks,* sînt oameni la fel cu tine şi cu mine, cu aceleaşi lipsuri ca şi noi ! De aceea nu trebuie să ne închinăm în faţa lor, ci să-i învăţăm, să-i îndreptăm... să-i facem să priceapă...

— Nu noi o să-i învăţăm pe ei, — spuse încet şi sfios generăleasa. — Poate că dimpotrivă, noi am avea de învăţat de la dînşii.

— Ce anume ?

— Ştiu şi eu ? Măcar sîrguinţa şi dragostea de muncă.

— Sîrguinţă ai zis ? Sîrguinţă ?

Generalul se înecă, sări de pe scaun şi începu să umble încoace şi încolo prin odaie :

— Dar eu, ce ? Eu n-am muncit la viaţa mea ? — se stropşi el. — Adică... pardon ! Eu sînt un intelec-

tual şi nu un mujic, de aceea... munca mea nu face doi bani, aşa-i ? Sînt un intelectual.

Bătrînul, supărat deabinelea, se bosumflă ca un copil îndărătnic şi rău.

— Prin mîinile mele au trecut mii de soldaţi... Era cît p-aci să crăp pe front !... M-am ales cu reumatism şi... şi după toate astea cică n-am muncit ? Sau, poate ai să-mi spui să învăţ de la ei ce-i suferinţa ? Bineînţeles ! Ce, parcă eu am suferit vreodată ! Eu, care mi-am pierdut fetiţa... adică tot ce mă mai lega de viaţă, la bătrîneţea mea afurisită ? Şi eu n-am suferit, nu ?

Pentru că pomenise cu totul pe negîndite numele fetei, bătrînii izbucniră deodată în plîns şi îşi duseră şervetele la ochi.

— Şi noi nu suferim ? — repetă generalul printre sughiţuri, dîndu-şi frîu liber durerii. — Ei au un scop în viaţă, au credinţa, pe cînd noi... numai întrebări... nedumeriri şi groază ! Şi noi nu suferim, nu ?

Amîndoi bătrînii simţiră o mare milă unul pentru altul. Se aşezară alături, strîns lipiţi şi două ceasuri în şir plînseră pe săturate. După aceea se priviră în ochi, de data asta fără nici o sfială, şi vorbiră deschis despre fata lor, despre trecut şi despre viitorul neînduplecat ce-i aştepta.

Seara se culcară în aceeaşi odaie. Bătrînul vorbi fără încetare şi nu-şi lăsă nevasta să doarmă.

— Doamne, cît sînt de nesuferit ! — zicea el mereu. — Şi la ce bun ţi le-am spus toate astea ? Ţi-am zdrobit iluziile, iar omul, mai cu seamă la bătrîneţe, e firesc să se mîngîie cu iluzii ! Cu flecăreala mea nesăbuită, ţi-am luat şi ultima mîngîiere. Puteai să-ţi lecuieşti în linişte şi pace mujicii şi să nu mănînci carne. Dar de, m-a tras dracul de limbă ! Fără iluzii nu se poate !... Se întîmplă uneori că regate întregi trăiesc cu iluzii... Scriitorii mari, care sînt, slavă domnului, deştepţi, nu pot nici ei trăi fără iluzii. Uite, favoritul tău a scris şapte volume despre „norod" !

Cam peste un ceas, generalul tot se mai răsucea în pat şi spunea :

— De ce oare tocmai la bătrîneţe omul îşi analizează simţirile şi îşi judecă cu asprime faptele ? De ce n-o face la tinereţe ? Bătrîneţea şi fără asta este nesuferită... Da... In tinereţe, viaţa trece fără să lase urme, abia atingînd conştiinţa... Pe cînd la bătrîneţe, orice lucru, cît de mic, îţi sfredeleşte creierul ca un cui şi stîrneşte un noian întreg de întrebări...

Bătrînii adormiră tîrziu, dar se deşteptară devreme. In general, din ziua cînd Anna Mihailovna se lăsă de tămăduit bolnavi, dormeau amîndoi foarte puţin şi neliniştit, iar viaţa li se părea din această pricină de două ori mai lungă... Noaptea îşi mai scurtau din urît vorbind între ei, iar ziua umblau fără nici o treabă dintr-o odaie în alta, ori prin grădină, şi se priveau în ochi, de parcă s-ar fi întrebat ce să mai facă ? !

Spre sfîrşitul verii, ursita le mai trimise încă o „iluzie". Intr-o zi, intrînd la bărbatul ei, Anna Mihailovna îl găsi la o treabă foarte interesantă : şedea la masă şi mînca lacom ridiche rasă, cu ulei de cînepă. Toţi muşchii de pe obrazul lui săltau ca vii, iar în colţurile guri, se bulbucau stropi de salivă.

— Gustă şi tu, Aniuta ! — o îmbie el. — O minune !

Anna Mihailovna gustă cu multă fereală, dar numaidecît începu să mănînce cu poftă. Peste cîteva clipe, se zugrăvi şi pe faţa ei aceeaşi lăcomie...

— Ştii ce-ar fi bine ? — spuse în aceeaşi zi generalul, înainte de culcare. — Ar fi bine... ştii, cum fac ovreii... să luăm o ştiucă, să-i despicăm burta, să scoatem icrele şi să le pregătim... ştii... aşa proaspete, cu ceapă verde !

— De ce nu ? O ştiucă nu-i greu de prins.

Şi generalul, dezbrăcat cum era şi în picioarele goale, se duse la bucătărie, îl trezi pe bucătar şi-i porunci să prindă o ştiucă. Dimineaţa, Anna Mihailovna simţi deodată că i s-a făcut poftă de batog, şi Martîn fu mînat în goană mare la oraş după batog.

— Vai de mine ! — spuse Anna Mihailovna cu groază. — Am uitat să-i zic să cumpere şi nişte turtă dulce cu mentă. Parcă aş mînca ceva dulce !

...Şi bătrînii se lăsară cu totul în voia plăcerilor pe care ţi le dă simţul gustului. Şedeau amîndoi zilentregi în bucătărie şi scorneau — care mai de care — mîncăruri mai chisnovate. Generalul îşi storcea creierii ca să-şi amintească mai bine de viaţa lui de ofiţer burlac, cînd trebuia să-şi facă singur de mîncare şi... născocea mereu feluri noi... Din bucatele scornite de dînsul, le plăcu amîndurora mai cu seamă un fel, gătit din orez, brînză rasă, ouă şi suc de carne prăjită, cu mult piper şi foi de dafin.

Această din urmă „iluzie" luă sfîrşit, datorită tocmai acestui fel picant, căruia i-a fost sortit să fie cea din urmă desfătare a celor două vieţi.

— Cred că mîine plouă, — spuse generalul într-o noapte de septembrie, simţind că-l apucă reumatismele. — N-ar fi trebuit să mă îmbuib astăzi cu atîta orez dintr-acela... Mă simt umflat...

Generăleasa zăcea în pat, cu braţele înlături şi răsufla anevoie. Parcă nu-i ajungea aerul... Simţea şi ea, la fel ca şi bărbatul ei, o durere la lingurică.

— Şi m-a apucat o mîncărime la picioare, de nu ştiu ce să mă fac, — bombănea bătrînul. — Din tălpi şi pînă la genunchi mă mănîncă toată pielea!... Mă doare şi mă mănîncă!... Nu mai pot să-ndur, dracu' s-o ia de treabă! Dar văd că nu te las să dormi! Iartă-mă!

Trecu mai bine de un ceas într-o linişte deplină... Anna Mihailovna se obişnui puţin cîte puţin cu greutatea ce o simţea la lingurică şi căzu într-un soi de amorţeală. Bătrînul se ridică în capul oaselor, îşi culcă fruntea pe genunchi şi stătu multă vreme aşa, apoi începu să-şi scarpine picioarele. Dar cu cît mai repede îi lucrau unghiile, cu atît mai nesuferită îi era mîncărimea.

Peste cîtva timp, nenorocitul se dădu jos din pat şi o luă şchiopătînd prin odaie. Privi pe fereastră... Afară, la lumina strălucitoare a lunii, se vedea cum frigul toamnei încătuşează încetul cu încetul firea gata să moară... O negură cenuşie, deasă, învăluia iarba gălbejită, iar pădurea înfrigurată tresărea prin somn, fremătînd din rămăşiţele frunzişului veşted...

Generalul se aşează pe jos, îşi cuprinse iar genunchii cu braţele şi îşi culcă fruntea pe ei.

— Aniuta ! — chemă el deodată.

Bătrîna, care avea somnul uşor, se răsuci în pat şi deschise ochii.

— Uite ce zic eu, Aniuta ! — începu bătrînul. — Nu dormi ? Eu zic că rostul cel mai firesc al bătrîneţii sînt copiii ! Tu cum crezi ? Dar dacă n-ai copii, trebuie să-ţi umpli viaţa cu altceva... E bine, de pildă, să fii scriitor la bătrîneţe... sau pictor... sau învăţat... Gladstone [1]), cică, dacă n-are ce face, îi studiază pe clasicii din antichitate şi asta-i place grozav. Dacă au să-l dea afară din slujbă, o să ştie el cu ce să-şi umple viaţa. E bine, iarăşi, să devii mistic... sau... sau...

Bătrînul îşi scărpină din nou picioarele şi urmă :

— Se mai întîmplă de asemenea ca bătrînii să dea în mintea copiilor, cînd, ştii, le vine cheful să sădească copaci, să-şi atîrne decoraţii pe piept, să facă spiritism.

Dinspre patul bătrînei se auzi un sforăit uşor. Generalul se ridică şi privi iar pe fereastră. Frigul, mohorît, stăruia parcă să fie lăsat în casă, iar ceaţa se tîra acum spre pădure şi se învălătucea în jurul copacilor.

„Cîte luni mai avem pînă în primăvară ? se gîndea bătrînul, proptindu-şi fruntea de sticla rece. Octombrie... noiembrie... decembrie... Şase luni !“

Şi cele şase luni îi părură deodată nesfîrşite, ca şi bătrîneţea lui... Străbătu iar camera, şchiopătînd, şi se aşeză pe pat.

— Aniuta ! — chemă el.

— Ce vrei ?

— Dulăpiorul tău cu leacuri e închis ?

— Nu ! Dar ce-ţi trebuie ?

— Nimic ! Puţin iod ca să mă ung pe picioare...

Se lăsă iar tăcere grea.

— Aniuta ! — o trezi încă o dată generalul.

---

[1]) *William Gladstone* (1809—1898) — om de stat reacţionar englez (N. red. rom.)

— Ce vrei ?
— Scrie pe sticluţe ce conţine fiecare ?
— Scrie, scrie !

Generalul aprinse încet lumînarea şi ieşi.

Multă vreme încă, Anna Mihailovna, copleşită de somn, auzi lipăit de picioare goale şi zăngănit de sticluţe. În cele din urmă bătrînul se întoarse, mormăi ceva şi se culcă.

Dimineaţa nu se mai trezi. Dacă a murit că i-a bătut ceasul, ori că a umblat prin farmacia ei, Anna Mihailovna n-a aflat-o nicicînd. Şi-apoi nu-i stătea capul la pricina morţii lui...

O apucă iar graba febrilă şi dezordonată, din trecut. Începură iar daniile, postul, făgăduielile făcute domnului şi pregătirile de pelerinaj...

— La mînăstire ! — şoptea ea, strîngîndu-se speriată la pieptul bătrînei sale servitoare. — La mînăstire !...

UN PAS HOTĂRÎTOR

ALEXEI Borisîci, abia scăpat din braţele Morfeului de după-amiază, stă la fereastră cu nevastă-sa, Marfa Afanasievna, şi bombăne. Nu-i place defel că fiica lui, Lidocika, s-a dus să se plimbe în grădină, cu tînărul Feodor Petrovici...

— Nu pot să sufăr, — îi tot dă el zor, — cînd fetele îşi pierd capul şi uită de ruşine! În hoinărelile astea pe alei întunecate, nu văd altceva decît imoralitate şi desfrîu. Mă mir că tu, care eşti mamă, admiţi una ca asta!... Dealtfel, după tine e chiar bine ca fata să se ţină de prostii... După tine... nu-i nici o nenorocire dacă ei doi se drăgostesc acolo!... Parcă văd, aşa bătrînă cum eşti, ai fi în stare să uiţi de orice ruşine şi să alergi la *rendez-vous!...*

— Ce-ai căşunat pe capul meu? — se supără femeia. — Mormăi acolo de unul singur şi nu ştii ce spui! Diavol chelbos!

— Aşa? Foarte bine! N-are decît să fie cum vrei tu... N-au decît să se strîngă în braţe şi să se pupe... Frumos... n-am ce zice! ...Să ştii că eu n-am să răspund în faţa lui dumnezeu, dacă junele o să-i sucească mintea fetei... Pupaţi-vă, drăguţilor! Drăgostiţi-vă!

— Ia spune-mi, ce-i răutatea asta pe tine? Poate că nici n-o să cadă la învoială!...

— Să dea dumnezeu să nu cadă!... — oftează Alexei Borisîci.

— Totdeauna te-am ştiut duşman al propriului tău copil... In afară de rău, altceva nici nu i-ai dorit vreodată Lidocikii... Bagă de seamă, Alexei, să nu te pedepsească dumnezeu pentru îndrăcirea asta a ta! Mi-e teamă pentru tine! Ca mîine ne vine sfîrşitul...

— Orice ai spune tu, eu unul nu pot îngădui aşa ceva!... Dumnealui nu-i pereche potrivită pentru fata noastră şi nici ea n-are nici un zor să se mărite!... Cu banii pe care-i avem şi cu frumuseţea ei, poate găsi cîţi logodnici vrea... Adică, de ce mai stau eu la discuţie cu tine? Mare nevoie am să discut cu tine! Pe dumnealui o să-l dau afară, iar pe Lidka am s-o ţiu încuiată şi gata!... Chiar aşa fac, să ştii!

Alexei Borisîci cască şi morfoleşte vorbele, de parcă ar mesteca gumă; se vede cît de colo că bombăne numai pentru că îl doare la lingurică şi pentru că omul d-aia are gură, ca să vorbească, dar soţia pune la inimă fiecare cuvînt al lui. Işi loveşte palmele indignată, îl înţeapă la rîndul ei pe bărbatu-său şi tot cotcodăceşte ca o găină. Tiran, ucigaş, mohamed, stană de piatră şi alte vorbe de ocară, toate cîte le ştie, sar una cîte una de pe limba ei drept în „mutra" lui Alexei Borisîci... Toate acestea s-ar fi isprăvit ca de obicei, cu o scuipătură înciudată şi cu un potop de lacrimi, dar de data asta, cei doi părinţi văd un lucru cu totul neobişnuit: fetiţa lor, Lidocika, cu părul în neorînduială, aleargă în goană pe alee, spre casă. In acelaşi timp, departe, la cotul aleii, se arată pălăria de paie a lui Feodor Petrovici... Tînărul e grozav de palid, face sfios doi paşi spre fată, dar apoi dă din mînă a lehamite şi o ia repede înapoi. Se aude apoi cum Lidocika intră în casă, ca o furtună, cum străbate într-un suflet şirul de coridoare şi încuie cu zgomot uşa camerei sale.

Cei doi părinţi schimbă priviri uluite, apoi lasă ochii în pămînt şi se îngălbenesc la faţă. Nici unul nici celălalt nu scot o vorbă: nu ştiu despre ce ar putea vorbi. Scena e limpede ca bună ziua pentru ei! Simt şi înţeleg amîndoi fără cuvinte, că în timp ce ei s-au ciondănit şi s-au oţărît unul la altul, soarta copilei lor s-a hotărît. Şi e de ajuns să ai numai puţin simţ — nu mai

vorbim despre simțul pe care-l are o inimă de părinte — ca să-ți dai seama ce clipe trăiește Lidocika, încuiată în odaia ei, și ce rol însemnat, hotărîtor chiar, joacă în viața ei pălăria de pai ce se depărtează pe alee...

Alexei Borisîci se ridică oftînd de pe scaun și măsoară odaia în lung și în lat... Bătrîna îl urmărește din ochi și așteaptă cu emoție să înceapă a vorbi...

— Ce vreme ciudată... — spuse bătrînul. — Noaptea-i frig, iar ziua e o căldură de te zăpăcește.

Bucătăreasa aduce samovarul. Marfa Afanasievna spală ceștile și toarnă ceaiul, dar nici ea și nici bărbatul ei nu se ating de ceai.

— Ar trebui... știi... s-o chemăm și pe dînsa... pe Lida la ceai... — mormăi Alexei Borisîci, — că pe urmă o să trebuiască să punem iar samovarul numai pentru ea. La toate trebuie să fie rînduială.

Marfa Afanasievna dă să spună ceva, dar nu poate... Buzele îi tremură, limba n-o ascultă și ochii i se împăienjenesc. Peste o clipă, izbucnește în plîns. Alexei Borisîci ar vrea din tot sufletul să-și mîngîie nevasta copleșită de cele întîmplate și să verse și el o lacrimă împreună cu ea, dar... îl oprește mîndria! Trebuie să se arate dîrz pînă la sfîrșit...

— Toate sînt foarte bune, — bombăne el, — dar cred că s-ar fi cuvenit ca tînărul să vorbească cu noi, mai întîi... Da... Trebuia să ne ceară mîna fetei după rînduială... Că poate nici nu-l vrem...

Femeia, însă, se apără cu amîndouă mîinile de spusele lui, se smiorcăie tare și se duce în odaia ei...

„Da! e un pas hotărîtor!... își zice Alexei Borisîci. Și nu se cade să te pripești... Trebuie să judeci cu multă luare-aminte, să cumpănești bine lucrurile... Mă duc s-o întreb pe Lida cum și ce fel, să stau de vorbă cu ea și numai după aceea să-mi spun cuvîntul... Așa nu merge!“

Alexei Borisîci se înfășoară mai strîns în halatul lui și o pornește cu pași mici și zoriți spre ușa fetei.

— Lidocika! — cheamă el sfios, punînd mîna pe clanță. — Tu... asta... ești cumva bolnavă?

Nici un răspuns. Alexei Borisîci oftează din greu, ridică din umeri — numai el ştie de ce — şi se depărtează de uşă...

„Nu, aşa nu merge! îşi zice el, tîrşindu-şi papucii pe coridoare. Lucrurile trebuiesc bine cîntărite... Trebuie gîndit, judecat, dezbătut... Căsătoria este o taină pe care nu poţi s-o priveşti... uşuratic... Hai să mă duc la bătrîna mea, să stăm la sfat amîndoi..."

Alexei Borisîci se îndreaptă cu paşii lui mărunţi spre odaia nevestei. Marfa Afanasievna stă aplecată peste sipetul deschis şi prefiră, cu mîini tremurătoare, rufăria din el.

— Cămăşi — prea puţine! — şopteşte dînsa. — Părinţii buni şi grijulii dau de zestre fetelor pînă şi rufăria de prunc. Dar noi... Unde batiste? Unde ştergare?... Parcă n-ar fi fata noastră, parc-ar fi o orfană...

— Avem de discutat lucruri mult mai însemnate, iar tu îi dai zor cu cîrpele... Mi-e şi ruşine să mă uit la tine... Aici e vorba de viaţa unui om, iar dumneaei stă în faţa sipetului, ca o negustorească, şi numără cîrpele... Nu, aşa nu se poate!...

— Dar cum se poate?

— Lucrurile trebuiesc judecate, cumpănite... discutate...

Deodată cei doi părinţi aud cum Lidocika descuie uşa şi o trimite pe fata din casă cu o scrisoare la Feodor Petrovici. Apoi uşa se închide iar...

— I-a trimis răspunsul hotărîtor... — spune încet Alexei Borisîci. — Ce prostănaci, doamne iartă-mă. Nici prin minte nu le trece să ceară sfatul celor mari... Ce oameni!

— Ştii la ce mă gîndesc, Aleoşa? — zice femeia împreunîndu-şi mîinile a deznădejde. — Trebuie să ne căutăm acum o altă casă, în oraş! Dacă n-o să mai stea Lidocika aici cu noi, la ce ne-ar trebui opt camere?

— Toate astea-s fleacuri... prostii... Ar trebui să vorbim despre lucruri mult mai însemnate...

Pînă la cină, amîndoi părinţii umblă fără rost prin odăi şi nu ştiu de ce să se apuce... Marfa Afanasievna

scotocește — fără trebuință — prin rufărie, vorbește în șoaptă cu bucătăreasa și din cînd în cînd îi dă drumu' la cîte o lacrimă, iar Alexei Borisîci bombăne, vrea să vorbească numai despre lucruri însemnate și îndrugă tot felul de parascovenii. La cină apare și Lidocika. Obrajii îi sînt aprinși, iar ochii ușor umflați.

— A ! Ne pare bine că vă vedem ! — îi spune tatăl fără s-o privească în față.

Apoi se așază la masă și primele feluri le mănîncă în tăcere... Pe fețele tuturor, în mișcările lor și în purtările servitorilor, se simte un fel de sfială și de bucurie ca de sărbătoare...

— Ar trebui, Lidocika... asta... începe tatăl... — să vorbim serios... să judecăm temeinic... Mda !... N-ar fi bine să bem vișinată ? Glafira, adă vișinata ! La drept vorbind ar trebui șampanie, dar dacă nu-i, nu-i; ce să facem ?!... Mda... Așa nu se poate !...

Glafira vine cu vișinata. Alexei Borisîci dă de dușcă un păhărel după altul...

— Haideți să stăm la sfat... — zice el. — Asta-i o treabă serioasă... E vorba de viața unui om... Nu se poate așa !...

— Grozav îți mai place, tăticule, să vorbești ! — oftează Lidocika.

— Ei, și tu ! — face taică-său, speriat. — Am zis și eu o vorbă, acolo... „pur"[1]) ca să vorbim ceva ! Nu te supăra !

După cină, mama și fata șușotesc multă vreme împreună.

„Fac prinsoare că-și spun numai nimicuri, gîndește tatăl, plimbîndu-se dintr-o odaie în alta. Nu-și dau seama, proastele de ele, cît e de serios... cît e de însemnat... Nu, așa nu se poate !"

Se lasă noaptea !... Lidocika stă întinsă în pat, în odaia ei, dar nu doarme... Nu dorm nici bătrînii... Șușotesc pînă-n zori...

— Nu mă lasă mușchii să închid ochii ! — bombăne Alexei Borisîci.

Dar nu-s mușchii de vină, ci... fericirea.

---

[1]) Corect : *Pour* — pentru ca (în limba franceză). (N. trad.)

RARA AVIS[1]

UN autor de romane polițiste stă de vorbă cu un detectiv.

— Te rog să fii bun să mă duci într-o speluncă de bandiți și haimanale.

— Cu plăcere!

— Prezintă-mi vreo două-trei tipuri de criminali.

— Și asta se poate.

— Vreau iarăși să mă duc neapărat pe la localuri dintre acelea... de desfrîu...

Apoi autorul îl mai roagă pe detectiv să-i prezinte niște falsificatori de bani, șantajiști, escroci, dame de consumație, peșți — și la toate astea detectivul îi răspunde:

— Și asta se poate... Cîți vreți!...

— Și mai am o rugăminte! — îi spune la urmă autorul. — Trebuie să arăt în romanul meu și vreo două-trei tipuri luminoase, curate, pentru contrast, știi? Vrei să fii bun, așadar, să-mi prezinți și vreo doi-trei oameni de o cinste exemplară?

Detectivul ridică ochii în tavan, rămîne o clipă pe gînduri, apoi mormăie încurcat:

— Hm!... Bine! Să căutăm!

---

[1]) Pasăre rară (în limba latină). (N. trad.)

NENOROCIREA ALTUIA

NU era mai mult de şase dimineaţa, cînd Kovaliov, proaspăt ieşit candidat în ştiinţe juridice, se urcă în trăsură împreună cu tînăra lui soţie şi o porni pe un drum de ţară... Nici el şi nici nevasta lui nu se mai sculaseră vreodată aşa de devreme, şi acum, frumuseţea dimineţii liniştite de vară li se părea ca de basm. Pămîntul, înveşmîntat în verdeaţă şi stropit de rouă, părea minunat de frumos şi de fericit. Razele strălucitoare ale soarelui aninau rotogoale de lumină peste frunzişul pădurii şi tremurau în apele rîului, iar aerul deosebit de limpede şi albastru era atît de proaspăt, de parcă întreaga lume s-ar fi scăldat şi ar fi devenit mai tînără şi mai sănătoasă...

Pentru soţii Kovaliov, dimineaţa aceea — după cum o mărturiseau chiar ei mai tîrziu — a fost cea mai fericită din toată luna lor de miere şi, prin urmare, din toată viaţa... Flecăreau amîndoi, fără astîmpăr, cîntau, rîdeau fără pricină şi făceau atîtea nebunii, că pînă la urmă le-a fost ruşine de vizitiu. Dar fericirea le zîmbea nu numai în clipa aceea, ci şi în viitor. Se duceau să cumpere o moşie, un „colţişor romantic" la care visaseră din prima zi a căsătoriei. Viitorul le făgăduia perspective cît se poate de strălucite. El se vedea numit la zemstvă, proprietar al unei gospodării-model, stăpîn al bunurilor dobîndite de mîinile lui, şi mai cîte toate, lucruri pe care le citise în cărţi sau

auzise de la alţii, iar ea era atrasă numai de partea romantică a problemei: aleile întunecoase ale viitorului conac, pescuitul, nopţile înmiresmate...

Tot rîzînd şi vorbind întruna, nici nu şi-au dat seama c-au străbătut 18 verste. Moşia consilierului de curte Mihailov, pe care soţii Kovaliov voiau s-o cumpere, se ridica pe malul înalt şi repede al unui rîu, tăinuită ochilor de un crîng de mesteceni... Acoperişul roşu al conacului abia de se zărea din verdeaţa deasă, şi tot malul lutos era sădit cu pomişori tineri.

— Da, privelişte nu-i urîtă! — spuse Kovaliov, cînd treceau cu trăsura prin vadul rîului. — Conacul e pe deal, iar la picioarele dealului curge un rîu! E al dracului de frumos! Ştii, Verocika? Numai scara găsesc că nu face nici două parale... e atît de grosolan lucrată, că strică toată poezia... Dacă cumpărăm moşia, facem neapărat o scară de tuci...

Verocika rămase şi ea încîntată de privelişte. Rîzînd cu toată gura şi fandosindu-se, tînăra femeie alergă pe trepte în sus; bărbatul se luă după ea şi intrară în crîng amîndoi, ciufuliţi, abia trăgîndu-şi sufletul de oboseală. Cel dintîi om pe care-l zăriră la intrarea în conac fu un mujic voinic, cu ochii cîrpiţi de somn, păros şi posac. Şedea lîngă prag şi curăţa o ghetuţă de copil.

— Domnul Mihailov este acasă? — îl întrebă Kovaliov. — Du-te şi spune-i că au venit cumpărătorii să-i vadă moşia.

Mujicul îi privi cu o uimire placidă şi porni, abia mişcînd picioarele, dar nu înspre casă, ci spre bucătăria care se ridica mai la o parte. Puţin după aceea, în geamurile bucătăriei se iviră, unele după altele, feţe care mai de care mai somnoroase şi mai uimite.

— Au venit cumpărători! — se auziră şoapte. — Facă-se voia ta, mîntuitorule!... Vor să vîndă Mihalkovo!... Ia, priveşte-i cît sînt de tinerei!

Apoi se auzi de undeva un hămăit de cîine şi un scîncet prelung, mînios, asemănător celui pe care-l scoate un cotoi călcat pe coadă. Frămîntarea slugilor trecu şi asupra găinilor, a gîştelor şi a curcilor, care se plimbaseră pînă atunci paşnic pe alei. Curînd după

aceea ieşi din bucătărie un om cu înfăţişare de fecior; el îi privi pe cei doi soţi printre gene şi o luă fuga spre conac, punîndu-şi din mers haina... Toată hărmălaia asta li se părea nespus de caraghioasă celor doi soţi tinerei, care se stăpîneau cu greu să nu pufnească în rîs.

— Ce de mutre, doamne, doamne! — spuse Kovaliov, schimbînd priviri cu soţia lui. — Se uită la noi de parcă am fi nişte sălbatici!

În cele din urmă, ieşi din casă un om mic de statură, cu chipul îmbătrînit şi ras şi cu părul ciufulit... Omul le făcu o plecăciune, tîrşiindu-şi papucii cusuţi cu fir, zîmbi acru şi-i privi ţintă pe cei doi musafiri nepoftiţi...

— Domnul Mihailov? — începu Kovaliov, ridicîndu-şi puţin pălăria. — Am onoare... Eu şi soţia mea am citit anunţul băncii agricole cu privire la vînzarea moşiei dumneavoastră şi am venit s-o vedem. Poate o cumpărăm noi... Fiţi bun şi arătaţi-ne-o!

Mihailov mai zîmbi o dată, tot atît de acru, păru grozav de stînjenit şi clipi des din ochi. Încurcat din cale-afară, îşi ciufuli şi mai tare părul, iar pe faţă i se zugrăvi o expresie de ruşine şi uimire totodată, atît de caraghioasă, încît Kovaliov şi Verocika schimbară o căutătură repede şi nu-şi putură stăpîni zîmbetul.

— Îmi pare bine, — îngăimă Mihailov. — Vă stau la dispoziţie... Veniţi de departe?

— Din Konikovo... Stăm acolo vara.

— Da... vara!... Ca să vezi!... Poftiţi vă rog! Pe noi să ne iertaţi: abia ne-am sculat şi nu prea am grijit în casă.

Şi zîmbind întruna cu zîmbetul lui acru, Mihailov îşi duse oaspeţii, frecîndu-şi palmele, spre cealaltă parte a casei. Kovaliov îşi puse ochelarii şi începu să cerceteze moşia cu aerul unui turist cu experienţă, aflat într-o regiune nouă pentru el. Mai întîi şi-ntîi văzură o casă de arhitectură greoaie şi veche, cu tot felul de embleme şi lei, şi cu tencuiala desprinsă. Acoperişul se vedea că nu mai fusese demult vopsit, geamurile ferestrelor aveau reflexe de curcubeu, iar prin crăpăturile treptelor năpădise iarba. Toate păreau

vechi şi părăginite, dar aşa cum erau, plăcură celor doi soţi. Casa avea în ea ceva poetic, simplu şi primitor, ca o mătuşică bătrînă şi nemăritată. In faţă, doar la cîţiva paşi de intrarea principală, strălucea un lac pe faţa căruia pluteau două raţe şi o bărcuţă ca de jucărie. In jurul lacului creşteau mesteceni, toţi de aceeaşi înălţime şi de aceeaşi grosime.

— Aa, uite şi un lac! — spuse Kovaliov, închizînd pe jumătate ochii din pricina soarelui. — E frumos! Sînt şi caraşi în el?

— Da!... Au fost cîndva şi crapi. Dar de cînd n-am mai curăţat lacul, au murit toţi.

— Rău aţi făcut că nu l-aţi curăţat, — spuse Kovaliov cu un glas sfătos. — Un lac trebuie curăţat, mai ales pentrucă plantele de pe fundul lui îngraşă minunat ogorul! Ştii ceva, Vera? Cînd o să cumpărăm moşia, clădim pe lac un pavilion şi un podeţ care să ducă spre el. Am văzut un astfel de pavilion la prinţul Afrontov.

— Şi în pavilion o să bem ceai... — oftă dulce Verocika.

— Da... Dar turnuleţul acela, cu vîrful ascuţit, ce-i?

— Căsuţă pentru musafiri, — răspunse Mihailov.

— Parcă nu prea e la locul lui, înfipt aşa, ca un cui! O să-l dărîmăm. In general sînt multe de dărîmat. Foarte multe!

Deodată, se auzi cît se poate de limpede un plîns de femeie. Amîndoi soţii se uitară înspre casă; una din ferestrele ei se trînti chiar atunci cu zgomot, lăsînd să se vadă doar o clipă, în spatele geamurilor cu reflexe de curcubeu, doi ochi mari şi plînşi. Dar aceea care plînsese, ruşinată pesemene de slăbiciunea ei, închisese anume fereastra şi privea acum de după perdele.

— Nu vreţi să vedeţi grădina şi celelalte clădiri? — spuse repede Mihailov, încreţindu-şi faţa şi aşa destul de zbîrcită, într-un zîmbet acru. — Să mergem... Că doar nu casa e lucrul cel mai de seamă, ci... toate celelalte.

Şi Kovaliov cu Verocika se duseră să vadă grajdurile şi acareturile. Candidatul în ştiinţe juridice intra

în fiecare magazie, cerceta totul cu de-amănuntul, privea, mirosea şi se făIea cu cunoştinţele sale în domeniul agronomiei. Apoi îl întrebă pe Mihailov cîte deseatine are moşia, cîte capete de vite, dojeni statul că îngăduie tăierea pădurilor, iar pe Mihailov că prăpădeşte fără folos o mulţime de bălegar ş.a.m.d. In timp ce vorbea, îi arunca căutături dese Verocikii, care nu-şi lua de la el ochii îndrăgostiţi, ce părea că spun: „cît eşti de deştept, dragul meu !“

Cînd ajunseră la ocolul de vite, se auzi din nou acelaşi plîns de femeie.

— Dar cine tot plînge aici ? — întrebă Verocika.

Mihailov dădu din mînă a neputinţă şi îşi întoarse ochii.

— Ciudat... — şopti Verocika în clipa cînd sughiţurile, pînă atunci rare, se prefăcură într-o adevărată izbucnire de isterie. — Parcă ar bate-o cineva sau ar tăia-o !

— E... soţia mea, lăsaţi-o în plata domnului, — spuse Mihailov.

— Şi de ce plînge aşa ?

— O femeie slabă... Nu poate privi liniştită cum i se vinde cuibul iubit.

— Atunci pentru ce îl vindeţi ? — mai întrebă Verocika.

— Nu-l vindem noi, coniţă, ci... banca.

— Bine, dar cum de-aţi îngăduit ?

Mihailov, mirat, privi pieziş chipul trandafiriu al Verocikii şi înălţă din umeri.

— Avem de plătit dobînda, — răspunse el apoi. — 2100 de ruble pe an ! De unde să luăm atîţia bani ? Vrei nu vrei, te apucă deznădejdea... Iar femeile, precum se ştie, sînt slabe de înger. Ii pare rău de cuibul nostru, de mine, de copii... Şi-apoi... ruşinea faţă de slugi... Dumneata ai spus, de pildă, cînd eram lîngă lac că ai să dărîmi nu ştiu ce şi ai să clădeşti nu ştiu unde, iar pentru dînsa asta-i un adevărat cuţit în inimă !

Cînd trecură înapoi pe lîngă casă, Verocika văzu la una din ferestre un licean tuns chilug şi două fetiţe ; erau copiii lui Mihailov. La ce oare s-or fi gîndit cînd

îi priveau pe aceia care trebuiau să le cumpere moşia ? Şi Verocika înţelese pesemne gîndurile lor, pentru că în clipa cînd se urcară în trăsură ca să se întoarcă acasă, nici dimineaţa aceea minunată, nici visările ei la „colţişorul romantic“ nu mai aveau vreun farmec pentru ea.

— Prea sînt dureroase toate astea ! — îi spuse ea bărbatului. — Zău, ce-ar fi să-i dăm cele 2100 de ruble, ca să trăiască şi mai departe pe moşia lor !

— Ce deşteaptă eşti ! — rîse Kovaliov. — Se-nţelege că oamenii ăştia îmi fac milă, dar... cine-i de vină ? Cine i-a pus să-şi ipotecheze moşia ? Şi pentru ce au lăsat-o în halul ăsta de paraginâ ? La drept vorbind, nici n-ar trebui să ne fie milă de ei ! Dacă exploatezi cu cap o asemenea moşie şi faci o gospodărie model... dacă creşti vite şi altele, poţi trăi fără griji... Pe cînd ei, porcii, au stat cu mîinile în sîn... Dumnealui pesemne că-i un beţivan şi-un cartofor — i-ai văzut mutra, nu ? — iar dînsa vreo fluşturatică ce umblă după modă şi iroseşte banii cu amîndouă mîinile. Las' că-i ştiu eu bine pe domnii de soiul lor !

— Şi de unde-i ştii aşa de bine, Stiopa ?

— Ştiu !Uite, se plînge că n-are cu ce plăti dobînda. Se poate să nu găseşti 2 000 de ruble ? Asta nu pricep eu ! Dacă şi-ar fi făcut o gospodărie model... dacă ar fi îngrăşat pămîntul, ar fi crescut vite... dacă ar fi luat în seamă condiţiunile climaterice şi economice... ar fi putut trăi şi dintr-o singură deseatină !

Şi Stiopa nu încetă nici pînă acasă cu flecăreala lui, iar Verocika îl asculta şi credea în fiecare cuvînt pe care-l spunea, dar veselia din dimineaţa aceea nu-i mai revenea în suflet. Zîmbetul acru al lui Mihailov şi cei doi ochi plînşi, întrezăriţi o clipă la fereastră, nu-i mai ieşeau din minte. Iar cînd, mai tîrziu, norocosul Stiopa se duse de două ori la licitaţie şi cumpără cu zestrea ei moşia lui Mihailov, femeia simţi deodată un gol chinuitor în inimă... În închipuirea ei îl vedea pe Mihailov cum se urcă în trăsură împreună cu toţi ai săi şi cum pleacă, plîngînd, din cuibul unde au trăit o viaţă. Şi cu cît mai negre şi mai

mişcătoare erau tablourile pe care i le desena închipuirea, cu atît mai tare se grozăvea Stiopa. Vorbea zile întregi, cu o autoritate desăvîrşită, despre gospodării model, comanda sumedenie de cărţi şi reviste, îşi bătea joc de Mihailov şi, cu timpul, visările lui se prefăcură într-o lăudăroşenie îndrăzneaţă, nerușinată...

— Ai să vezi !... — îi zicea el nevestei. — Eu nu sînt Mihailov ! O să le arăt tuturor cum se face treabă ! Da !

Iar cînd cei doi soţi se mutară la conacul părăsit, primul lucru ce-i sări în ochi Verei fură urmele lăsate de foştii stăpîni : un orar de şcoală, scris de o mînă de copil, o păpuşică fără cap şi un piţigoi ce veni zglobiu pe prichiciul ferestrei, după fărîmituri. Iar pe perete sta scris : „Nataşa e o prostuţă“ şi altele. Multe mai trebuiau vopsite, tapisate şi nimicite, ca să nu mai amintească de nenorocirea altuia !

TU ŞI DUMNEAVOASTRĂ

SCENETĂ

ABIA a trecut de şase dimineaţa. Candidatul la postul de judecător, Popikov, numit deocamdată în postul de judecător de instrucţie în tîrguşorul X, doarme somnul dulce al omului care primeşte diurnă de deplasare, leafă şi indemnizaţie de chirie. Pat — încă n-a avut vreme să-şi cumpere şi de aceea doarme pe dosare cu anchete. E linişte deplină. Nici afară nu se aud zgomote. Deodată însă, dincolo de uşa închisă, în tindă, începe să se foiască şi să foşnească ceva, întocmai ca un porc ce şi-ar scărpina coastele de uşor. Peste cîteva clipe uşa se deschide cu un scîrţîit jalnic şi se închide numaidecît la loc. Nu trece mult şi uşa se deschide iar, cu un geamăt atît de plîngăreţ că Popikov tresare şi deschide ochii.

— Cine-i? — întreabă el, privind neliniştit spre uşă.

In deschizătura ei apare un trup deşirat ca de paing, cu un cap lăţos, sprîncene stufoase şi o barbă încîlcită şi deasă.

— Aici şade don' judecător? — mormăie capul.

— Aici. Ce vrei?

— Du' şi spune-i c-a venit Ivan Filaretov. Am fost chemat încoace cu ţidulă.

— Şi de ce ai venit cu noaptea-n cap? Ţi-am spus să vii abia pe la unsprezece!

— Da' amu cîtu-i?

— Nici şapte nu-i !

— Hm !... Care va să zică nu-i nici şapte... Noi, boierule, ceas n-avem... Precum se vede tu eşti chiar judecătorul ?

— Da, eu ! Hai, ieşi acum şi aşteaptă afară... Că eu mai dorm, nu vezi ?

— Bine, dormi, că eu aştept. De ce să n-aştept ?

Şi capul lui Filaretov dispare. Popikov se-ntoarce pe partea cealaltă, închide ochii, dar somnul nu vrea să se mai întoarcă şi pace. După ce se mai lăfăie în aşternut cam o jumate de ceas, Popikov se întinde cu plăcere, fumează o ţigară şi bea unul după altul trei pahare de lapte, dar cît mai încet cu putinţă, ca să-i mai treacă vremea.

— M-a sculat afurisitul, — bombăne dînsul. — Las' că-i spun gazdei să închidă seara uşa cu zăvorul. Ce mă fac acum, cu noaptea-n cap ? Dracu' să-l ia !... Hai să isprăvesc cu el, că tot n-am ce face.

Popikov îşi vîră picioarele în papuci, îşi pune pelerina peste albituri şi, căscînd mai-mai să-şi rupă fălcile, se aşază la masă.

— Haide, vino ! — strigă el.

Uşa scoate obişnuitul ei scîrţîit şi în prag apare Filaretov. Popikov ia „Cazul soldatului de rînd, Alexei, fiul lui Alexei Drîhunov, învinuit de maltratarea nevestei sale, Marfa a lui Andrei", ia condeiul şi scrie repede şi lăbărţat — cum îi şade bine unui judecător — protocolul interogatorului.

— Apropie-te, — îi spune el ţăranului, scîrţîind cu pana pe hîrtie. — Răspunde-mi la ce te-ntreb... Eşti sau nu Ivan Filaretov, ţăran de 42 de ani, din satul Dunkino, plasa Pustîr ?

— Întocmai !

— Meseria ?

— Sîntem ciobani... Paştem vitele obştei.

— Ai mai fost vreodată chemat la judecată ?

— Fost, cum să nu fiu ?

— Cînd, şi pentru ce ?

— Înainte de paşte i-au luat pe trei din plasa noastră, ca să fie juraţi...

— Asta nu-nseamnă c-ai fost chemat la judecată !

— Cine mai știe ? Că ne-a ținut acolo cinci zile ! Judecătorul se înfășoară mai strîns în pelerină și spune, cu voce mai blîndă :

— Ai fost chemat ca martor, în procesul lui Alexei Drîhunov, care și-a bătut nevasta. Bagă de seamă : trebuie să spui numai adevărul adevărat, pentru că tot ce-mi spui mie acum, se întărește cu jurămînt la judecată. S-auzim : ce știi despre întîmplarea asta ?

— Tare bine ar fi să primesc banii ce se dau de drum, boierule, — mormăie Filaretov. — Am venit cale de 23 de verste, cu un cal luat cu chirie, boierule. Trebuie să-i plătesc omului...

— Vorbim mai tîrziu despre asta !

— De ce mai tîrziu ! Mi-au zis oamenii că banii de drum trebuie să-i cer la judecată, că altminteri nu mi-i dă.

— N-am vreme să stau la taifas cu tine despre banii de drum ! — se supără judecătorul. — Povestește cum a fost. Cum și-a maltratat Drîhunov nevasta ?

— Ce să-ți povestesc ? — oftează Filaretov și își mișcă sprîncenele stufoase. — A fost bătaie și gata socoteala !... Mînam — care va să zică — vacile la adăpat, cînd colo văd pe rîu niște rațe... C-or fi ale boierului ori ale mujicilor, dumnezeu le știe ! Dar vezi comedie : Grișka, ajutorul meu, ia o piatră și trosc... după ele ! „De ce arunci, zic, cu pietre ? Nimerești — zic — o rață și o omori..."

Filaretov oftează și ridică plictisit ochii în tavan.

— Și un om îl omori cu piatra, da' mite o rață, care-i o vietate nevolnică ! O rață o dai gata și c-o surcea !... Eu ziceam ce ziceam da' Grișutka nu mă asculta... Acum ce să-i faci ? Că-i copil și minte n-are nici atîtica... „De ce, îi zic, n-asculți, mă, băiatule, că-ți rup urechile, prostule !"

— Bine, dar toate astea n-au nici o legătură cu procesul, — zice judecătorul. — Spune numai ceea ce trebuie !...

— Am înțeles !... Și de-abia m-am pregătit să-i rup urechile, cînd numai iată că răsare, ca din pămînt.

Drîhunov... Venea pe mal, cu o droaie de flăcăi de la fabrică, şi dădea din mîini. Ş-avea mutra roşie şi umflată, ochii îi ieşiseră afară cît cepele şi se clătina zdravăn pe picioare... Se cherchelise, lua-l-ar relele! Creştinii n-apucaseră a ieşi de la leturghie, iar dînsul se şi cinstise, întru veselirea necuratului! Şi cînd m-a zărit că apuc băiatul de urechi, numai iată c-a început să zbiere: „Să nu care cumva, zice, să tragi de urechi sufleţelul ăsta pravoslavnic, că, zice, îţi trag şi eu una, să mă pomeneşti!“ Eu, însă, i-am întors vorba frumos şi aşezat, ca unul cu frica lui dumnezeu: „Treci, zic, şi vezi-ţi de treabă, beţivanule!“ Iar dînsul s-a mîniat foc, s-a apropiat de mine şi... pleosc! cît îl ţineau puterile, mi-a tras una după ceafă!... Şi de ce, mă rog? Pentru care pricină? „Mare judecător de pace te-ai găsit şi tu, îi zic eu, că dai aşa în mine?“ Iar dînsul: „Haide, haide, zice, nu te supăra pe mine, mă, Vaniuha! Ţi-am tras aşa... de bun prieten, de-o şagă! Eu, zice, astăzi, am primit în sufletul meu ca o lumină de sus... Şi cred, zice, despre mine, că sînt cel mai bun om de pe lume! Eu, zice, primesc 20 de ruble simbrie la fabrică şi nu cunosc altul mai mare peste mine, decît numai directorul... Iar de ceilalţi, zice, îmi pasă ca de ziua de ieri! Şi ce de oameni, zice, se aleg astăzi cu bătăi, apoi nu le ştii nici numărul! Haidem, zice, ş-om bea împreună!“ „Nu voiesc, zic, să beau cu tine!... Creştinii n-au ieşit încă de la sfînta leturghie, iar tu numai atît ştii: să bei!“ Atunci flăcăii de erau cu dînsul m-au înconjurat şi au început să tragă de mine ca nişte cîini: „hai şi hai“. Ce? Parcă era chip să nu le fac pe voie! N-am vrut să beau la început! Dar pe urmă... naiba să-i ia!

— Şi unde v-aţi dus?

— N-avem decît un singur loc! — oftează Filaretov. — Ne-am dus la hanul lui Abram Moiseici. Acolo ne ducem de fieştecare dată. Şi-i un loc tare afurisit ăsta! Poate ştii şi tu?... Cînd ieşi pe drumul mare ce duce la Dunkino, pe mîna dreaptă ai conacul boierului Severin Franţîci, iar şi mai la dreapta e Plah-

tovo ! Ei, între astea amîndouă e hanul cu pricina. Pe Severin Franţîci îl cunoşti şi tu, aşa-i ?

— Trebuie să-mi spui *„dumneavoastră !...“* Îi tot dai zor cu „tu“. Se poate ? Dacă eu îţi zic ţie, adică dumitale, „dumneata“, apoi şi dumneata trebuie să-mi arăţi respect !

— Asta aşa-i, înălţimea voastră ! Parcă eu nu pricep ? Haide, ascultă să vezi şi tu cum a fost mai departe !... Am venit, care vasăzică, la Abramka!... „Toarnă, zice, că eu plătesc !“

— Cine zice ?

— Cin' să zică ? Drîhunov, cine altul ! „Toarnă, zice, aşa şi pe dincolo, că sparg fundul la butoi ! Eu, zice, am primit în sufletul meu, ca o lumină de sus !“ Şi am băut cu toţii un păhărel, apoi am adăstat oleacă şi am băut iarăşi şi în felul ăsta am golit într-un ceas — dacă nu mă-nşeală mintea — vreo opt pahare. Mie ce-mi păsa ? Beam şi nici capul nu mă durea, că doar nu plăteam eu ! O mie de pahare să-mi fi dat, o mie le beam ! Eu, înălţimea voastră, n-am nici o vină ! Puteţi întreba şi pe Abram Moiseici.

— Ei, şi pe urmă ?

— Pe urmă ? Ce să fie ? Cît am băut, s-a lăsat şi cu bătaie, asta-i drept, dar pe urmă toate au fost cuviincioase şi la locul lor !

— Şi bătaia între cine a fost ?

— Asta se-nţelege fără vorbă : „Am primit, zicea, în sufletul meu, ca o lumină de sus !“ Aşa striga şi năzuia să-i dea fieştecăruia cîte una după ceafă. Prinsese — cum s-ar zice — gust ! Şi pe mine m-a bătut, şi pe Abramka, şi pe flăcăi ! Ne cinstea pe fieştecare cu cîte un păhărel, ne lăsa să-l bem şi trosc ! ne izbea cît îl ţineau puterile. „Bea, zicea, şi cunoaşte pumnul meu ! Mă doare-n cot de oricine !“

— Dar pe nevastă-sa n-a bătut-o ?

— Pe Marfa ? Da ! I-a picat şi ei cîte ceva !... Chiar cînd eram — cum s-ar zice — mai cu chef, numai iată că vine şi Marfa la cîrciumă. „Du-te, zice acasă, că a venit fraţîne-tu, Stepan ! Ajunge, zice, tîlharule, să torni în tine atîta rachiu !“ Iar dînsul, fără să-i

spună măcar o singură vorbă de ocară, i-a ars una pe mijlocul spatelui.

— Pentru ce ?

— Ei, „pentru ce !“ I-a ars şi gata ! „Lasă, zice, să simtă şi ea ! Eu, zice, am 20 de ruble simbrie !“ Iar dînsa, cum îi slabă şi prăpăditâ, s-a lungit cît ai clipi, şi şi-a dat şi ochii peste cap. Apoi a început să ni se jeluie de viaţa ei amară, şi să-l cheme pe cel de sus în ajutor, iar dînsul... trosc... şi iar a atins-o ! Şi aşa a învăţat-o minte şi a tot învăţat-o, fără sfîrşit...

— Dar voi de ce nu i-aţi sărit în ajutor ? Un om cu mintea întunecată de băutură îşi omoară nevasta în bătăi, iar voi... puţin vă pasă !

— Da' ce zor aveam noi să ne amestecăm ? A lui e femeia şi el o învăţa minte !... Cînd doi se bat, al treilea e mai cuminte să nu se bage... Abramka s-a apucat într-un timp să-l domolească, să nu mai facă atîta zarvă în cîrciuma lui, şi atunci Drîhunov l-a atins şi pe el peste ureche, iar sluga lui Abramka pe Drîhunov... Atunci dînsul l-a ridicat şi a dat cu el de pămînt, iar acela l-a încălecat şi dă-i, şi dă-i în spate... Abia de l-am scos de picioare de sub dînsul !...

— Pe cine ?

— Asta se-nţelege... Pe acela care era dedesubt.

— Cine, adică ?

— Ei cine ?! Acela despre care-i vorba !

— Ptiu ! Vorbeşte mai limpede, prostule ! Şi răspunde-mi la întrebări, nu mai trăncăni verzi şi uscate !

— Păi, ascultă şi tu, că-ţi vorbesc destul de limpede... nu ascund nimic ! Drîhunov şi-a învăţat minte muierea... Asta-i drept ! Pot s-o spun cu mîna pe cruce.

Judecătorul ascultă şi alege cîte ceva din spusele încîlcite ale lui Filaretov... Peniţa scîrţîie, dar în fiece clipă, Popikov şterge cu cîte o linie cele notate.

— Eu unul n-am nici o vină, — mormăie Filaretov. — Poţi să întrebi, înălţimea ta, pe cine vrei ! Şi-apoi, o muiere, nu face să umbli pentru dînsa pe la judecăţi.

După ce judecătorul îi citeşte procesul-verbal, martorul îl priveşte un timp prostit, apoi oftează din greu.

— Ce ţi-e şi cu muierile astea! — mormăie dînsul. — Da' banii de drum, boierule, mi-i dai chiar tu, ori scrii o ţidulă cui trebuie?

MINTE SCURTĂ

O zi mohorîtă şi ploioasă. Nori grei au învăluit pentru multă vreme cerul şi ploaia pare fără sfîrşit. Afară-i umezeală, bălţoace şi stăncuţe muiate, iar în casă întuneric şi un frig de-ţi vine să faci focul în sobe.

Ivan Petrovici Somov umblă dintr-un colţ în altul al biroului său şi ocărăşte vremea. Picurii de ploaie ce se preling ca nişte lacrimi pe geam, şi întunericul din odaie îi umplu sufletul de tristeţe. Urîtul îl doboară şi nu găseşte cu ce să-şi umple timpul... Gazetele n-au sosit, la vînătoare nu se poate duce, pînă la masă mai e mult...

Dar Somov nu e singur. La biroul lui, stă *madame* Somova, o femeiuşcă mărunţică, drăgălaşă, într-o bluză uşoară, cu nişte ciorapi trandafirii în picioare. Femeia scrie cu multă sîrguinţă o scrisoare. De cîte ori trece pe lîngă ea, Ivan Petrovici se uită peste umărul femeii la ceea ce scrie, şi vede slove mari şi şchioape, gîtuite la mijloc, cu cozi uriaşe şi tot felul de înfloriturî ciudate. Toată hîrtia e plină de pete, ştersături şi urme de degete. Şi pentru că *madame* Somova nu poate suferi să despartă un cuvînt în silabe cînd ajunge la marginea hîrtiei, cuvintele de la sfîrşitul rîndurilor pornesc deodată în jos ca o cascadă, strîmbîndu-se, ca în prada unor dureri crunte.

— Cui îi scrii atîta, Lidocika ? — întreabă Somov, cînd vede că soţioara lui s-a apucat de cea de-a şasea pagină.

— Surorii mele, Varia...

— Hm ! Cam mult ! Ia dă-mi scrisoarea s-o citesc şi eu, că tot n-am ce face...

Somov ia filele scrise şi, fără să se oprească din mers începe să le citească. Lidocika se lasă pe speteaza scaunului şi-l urmăreşte din ochi. Chiar după prima pagină chipul lui Somov se lungeşte şi vădeşte un fel de uluire... Cînd ajunge la a treia foaie, Somov face o strîmbătură şi se scarpină gînditor la ceafă. La a patra se opreşte din mers, se uită cu spaimă le nevastă-sa şi cade pe gînduri. După ce rămîne o vreme cu ochii în gol, oftează şi se apucă iar de citit... Faţa lui arată din ce în ce mai uluită şi mai speriată.

— Nu, nu ! E cu neputinţă ! — bolboroseşte dînsul, sfîrşind de citit şi aruncînd filele pe masă. — Cu neputinţă !

— Ce s-a întîmplat ? — se sperie Lidocika.

— Cum ce ? Ai scris şase pagini, ai pierdut pentru asta două ceasuri bătute pe muchie şi... nimic ! Măcar o singură idee să fi fost în ele ! Citeşti, citeşti şi te apucă un fel de ameţeală, de parcă ai descifra hieroglifele de pe cutiile de ceai chinezesc ! Uf !

— Da, ai dreptate, Vanea ! — spune Lidocika înroşindu-se. — Am scris cam dezordonat !

— Ce dezordonat ?! Într-o scrisoare dezordonată găseşti totuşi un înţeles, o legătură un conţinut, pe cînd la tine... te rog să mă ierţi, dar nici n-am cuvinte să spun ce-i ! Un adevărat talmeş-balmeş ! Vorbe şi fraze, dar înţeles... ia-l de unde nu-i ! Toată scrisoarea ta seamănă leit cu ce-şi pot îndruga doi băieţi mici : „Dar noi avem blinele, azi !“ „Dar la noi a venit un soldat !“... Parcă ai mesteca gumă ! Te lungeşti fără rost, te repeţi... Gîndurile-ţi sar ca dracii prinşi de coadă : nu ştii unde începe unul şi unde se sfîrşeşte celălalt... Se poate, Lidocika ?

— Dacă scriam mai atent, — se dezvinovăţeşte Lidocika, — nu făceam atîtea greşeli..,

— De greşeli nici nu mai vorbesc! Gramatica, biata de ea, plînge, nu altceva! Fiecare rînd e o jignire la adresa-ei! Nici tu punct, nici tu virgulă, brrr! „Pămînt“ se scrie cu „ă“ la început, nu cu „î“. Dar literele? O nenorocire! Nu, eu nu glumesc, Lida!... Iţi spun drept că scrisoarea asta a ta m-a uimit şi m-a pus pe gînduri. Nu te supăra, draga mea, dar nici prin minte nu mi-a trecut că în materie de gramatică eşti atît de clei! Şi totuşi, prin poziţia ta socială, aparţii intelectualităţii, oamenilor cu carte! Eşti nevastă de licenţiat şi fată de general! Ia, spune-mi, ai urmat vreodată vreo şcoală?

— Cum de nu! Am terminat pensionul doamnei von Mebke...

Somov înalţă din umeri, îşi încheie mai bine haladeparte prin odaie. Lidocika, dîndu-şi seama de neştiinţa sa, lasă de ruşine ochii în pămînt şi oftează şi ea... Vreo zece minute tac amîndoi.

— Ascultă, Lidocika! La urma urmelor asta e îngrozitor! — spune Somov, oprindu-se deodată în faţa nevestei sale şi privind-o cu groază. — Eşti mamă de copii, îţi dai seama? Mamă! Cum o să-ţi înveţi copiii, dacă singură nu ştii nimic? Cap ai, dar ce folos, dacă nu ţi-ai însuşit nici măcar cunoştinţele cele mai elementare? Bine, hai să nu mai vorbim de cunoştinţe, pentru că o să le capete copiii, şi la şcoală, dar şi felul tău de a te purta, lasă foarte mult de dorit! Spui uneori cîte una de-i vine omului să intre în pămînt!

Somov ridică din umeri, oftează şi se plimbă mai tul şi îşi reia plimbarea... Se simte înciudat şi supărat, dar pe de altă parte îi pare şi rău de biata Lida, care nu protestează, ci stă şi clipeşte numai din ochi... Amîndoi îşi simt sufletul îndurerat şi greu. Nici unul nici celălalt nu-şi dau seama, de necăjiţi ce sînt, cum zboară vremea şi cum vine ora mesei.

La masă, Somov căruia îi place să mănînce bine şi în toată liniştea, bea un păhărel mare de rachiu şi aduce vorba despre cu totul alte lucruri. Lidocika îl ascultă, spune uneori cîte un „da“, dar deodată, la supă, ochi i se umplu de lacrimi şi începe să scîncească.

— Mama-i de vină! — spune ea, ştergîndu-şi lacrimile cu şervetul. — Toată lumea i-a spus să mă dea la liceu! Dacă isprăveam liceul, mă înscriam fără doar şi poate la vreun institut!

— Institut... liceu... — mormăie Somov. — Dar bine, draga mea! Sari de la o extremă la alta! Parcă trebuie să fii neapărat savantă? O femeie savantă e ... e dracu' ştie ce! Nici bărbat — nici femeie, ci... juma-juma, nici în car nici în căruţă... Nu pot să sufăr femeile savante! Niciodată nu m-aş fi însurat cu o astfel de femeie!...

— Pe tine nu-i chip să te înţeleagă cineva... — zice Lidocika. — Te superi că nu sînt învăţată şi în acelaşi timp nu poţi suferi femeile învăţate; spui că nu e nici o idee în scrisoarea mea, dar tot tu spui că n-ai fi vrut să fi învăţat la o şcoală superioară!...

— Te legi de cuvinte, draga mea, — spuse Somov căscînd, şi de plictiseală îşi mai toarnă un păhărel...

După cele două păhărele de rachiu şi după bucatele bune şi îmbelşugate, Somov se mai înveseleşte şi devine mai bun şi mai îngăduitor... Se uită la nevestica lui cea drăgălaşă cum pregăteşte salata cu aerul cel mai serios din lume şi simte cum îl cuprinde deodată o dragoste fierbinte pentru dînsa, îngăduinţă, iertare...

„Păcat că am amărît-o astăzi, sărăcuţa de ea... îşi zice Somov. Şi pentru ce i-am spus atîtea lucruri neplăcute? E adevărat că e prostuţă, incultă şi puţintică la minte, dar, orice medalie are două feţe şi *audiatur et altera pars...* [1]) Poate că au de o mie de ori dreptate aceia care spun că mintea scurtă a femeii îşi are rădăcinile chiar în menirea ei... Iar menirea ei este să-şi iubească bărbatul, să nască copii şi să facă salată. Atunci, la ce bun îi trebuie carte? Asta este!"

Şi îndată Somov îşi aminteşte cît de plicticoase sînt îndeobşte femeile deştepte, cît de pretenţioase, înţepate şi greu de înduplecat şi, dimpotrivă, cît de

---

[1]) Să fie ascultată şi partea cealaltă... (în limba latină). (N. trad.)

uşor îi vine lui să trăiască alături de Lidocika cea prostuţă, care nu-şi bagă nasul unde nu trebuie, care nu înţelege multe, dar nici nu se vîră să critice... Cu Lidocika se simte grozav de liniştit şi nici nu-l paşte primejdia unui control...

„Dă-le încolo de femei deştepte şi învăţate! Cu cele prostuţe viaţa este mai liniştită şi mai bună", gîndeşte el, luînd din mîinile Lidocikăi farfuria cu friptură de pui...

Apoi însă, îi vine în minte că un bărbat instruit simte uneori nevoia să stea de vorbă cu o femeie deşteaptă, să-i împărtăşească gîndurile lui...

„Ei, şi? îşi răspunde tot el. Dacă-mi vine chef să stau de vorbă cu o femeie deşteaptă, n-am decît să mă duc la Natalia Andreevna... sau la Maria Franţovna... Foarte simplu!"

O PERSONALITATE LUMINOASĂ

POVESTIREA UNUI „IDEALIST"

IN faţa ferestrelor mele, se înalţă o casă cît toate zilele, cu pereţii roşcaţi, cu ciubucuri murdare şi acoperişul găurit. Găoacea asta mohorîtă şi slută, care împiedică lumina soarelui să pătrundă pînă la mine, cuprinde însă un „miez" minunat, nepreţuit!

In fiecare dimineaţă, la una din ferestrele ei mărginaşe, apare un căpşor de femeie care — trebuie s-o mărturisesc — îmi ţine loc de soare! Şi nu pentru frumuseţe îmi place această femeie! In ochii ei mici şi cenuşii, în petele mari de pistrui şi în veşnicele ei moaţe din hîrtie de ziar, nu este nimic frumos. Imi place pentru unele însuşiri cu totul deosebite ale spiritului ei luminat!

In fiecare dimineaţă văd cum această femeie, în bluză albă şi cu moaţe în cap, se apropie de fereastră şi apucă ziarele şi revistele de pe pervaz cu o nespusă lăcomie. O văd apoi cum le despăturește şi cu cîtă grabă parcurge paginile plicticoase cu ochii ei strălucitori... In clipele acelea, v-aş ruga stăruitor să-i urmăriţi faţa... Expresia ei se schimbă de la o dată la alta... Cîteodată chipul ei se luminează de un zîmbet fericit şi femeia începe să sară veselă prin odaie, strălucind de bucurie, cu ochii scînteietori; altă dată, însă, o deznădejde cumplită, cu neputinţă de descris, îi urîţeşte trăsăturile; atunci îşi cuprinde capul cu amîndouă mîinile şi umblă ca nebună dintr-un

colţ în altul... Dar niciodată n-o văd nepăsătoare... Zilele trec, una după alta, fericirea lasă loc deznădejdii, deznădejdea, fericirii... Astăzi e nespus de mulţumită, iar mîine îşi smulge moaţele din cap ! Şi aşa, bucuriile şi durerile ei n-au sfîrşit !

Trebuie să spun că întrucîtva sînt un bun psiholog şi cunoscător al inimii omeneşti. Iar fenomenele psihologice pe care le urmăresc prin fereastră, sînt limpezi pentru mine ca doi ori doi. Cînd văd pe faţa tinerei femei un zîmbet de fericire, în capul meu roiesc următoarele gînduri :

„Hm !... Se vede că veştile din gazetele de azi, sînt bune... Mă bucur !... Pesemne că necunoscuta mea e mulţumită de purtarea lui Zankov şi de ultima cuvîntare a lui Gladstone. Poate că o bucură iarăşi, întîlnirea foarte promiţătoare dintre Bismarck şi Kalnoky [1])... S-ar putea iarăşi, ca în paginile gazetelor de azi, femeia să fi întrezărit naşterea unui nou talent rus... Oricum ar fi, îmi pare bine !... Sînt puţine femei pe lume care ştiu să guste asemenea plăceri înalte !"

Şi încep să măsor odaia în lung şi în lat şi să strig plin de încîntare :

— Fiinţă minunată ! Ultimul răcnet al emancipării femeii ! O, de-am avea cît mai multe femei de felul ei, pentru că de astfel de femei avem noi nevoie !

Dar cînd faţa necunoscutei se schimonoseşte de durere, îmi zic :

„Astăzi aş putea să nici nu mai pun mîna pe gazete ! Proastă treabă ! Se vede că vecina mea de vizavi e indignată de Karavelov sau Mutkurov... Cred iarăşi că jocul necinstit şi prea din cale-afară de îndrăzneţ al Austriei, precum şi purtarea regelui Milan, au jignit această fire dreaptă... Suferă ! Dar cîtă cinste îi face această suferinţă !"

Umblu prin odaie pradă tulburării şi-mi zic :

— Iată o femeie adevărată ! Femeie care ştie ce e durerea civică ! Femeie care e în stare să sufere pentru omenire !...

---

[1]) *G. Kalnoky* (1832—1898) — om de stat austriac. (N. red. rom.)

Şi sînt nebun după femeia aceasta rară!... De-abia începe o nouă dimineaţă, că mă şi duc la fereastră şi aştept clipa cînd vizavi, o să apară la geam necunoscuta mea. Noaptea visez şi aştept dimineaţa, iar ziua mă plimb din colţ în colţ... Da, domnii mei! E o femeie neobişnuită!

. . . . . .

Vara, cînd şi ferestrele mele şi ale ei erau deschise, am auzit adeseori, cînd izbucniri de plîns isteric, cînd altele, de rîs fericit... Într-o zi, am auzit-o chiar strigînd, cu deznădejde şi mînie, ţinîndu-şi fruntea între palme:

— O, nemernicul! Călăul!

Şi după aceea, a făcut bucăţi ziarul.

Îmi pare nespus de rău că aici cu mine nu locuiesc: Auerbach, Spielhagen sau vreun alt romancier în căutare de „oameni noi"... pentru că necunoscuta mea ar fi tocmai ceea ce caută ei...

. . . . . .

Simt că veneraţia mea se preface pe zi ce trece, într-o dragoste fierbinte. Da, o iubesc! Dar... dumnezeule, mare, ce prăpastie ne desparte! Sufletul ei suferă pentru omenire, pe cînd eu mi-am pierdut demult idealurile şi, redus la nimic de mediul în care trăiesc, mă las tîrît de interesele meschine ale mulţimii...

Şi totuşi... nemaiputîndu-mă stăpîni, mă duc într-o zi la casa cea roşcată şi sun portarul. Două monede de cîte 20 de copeici, îi dezleagă limba şi omul îmi povesteşte că necunoscuta mea locuieşte în apartamentul No. 5, că e căsătorită şi nu plăteşte la vreme chiria. Bărbatul ei pleacă grăbit în fiecare dimineaţă şi se întoarce seara tîrziu, cu un clondir de rachiu şi un pachet cu alimente sub braţ... Buletinele de identitate spun că bărbatul e fiu de secretar gubernial, iar necunoscuta e nevasta lui...

. . . . . .

Astăzi (10 septembrie), bărbatul *ei*, m-a azvîrlit afară îmbrîncindu-mă pe scări. Sînt fericit! Pentru

ea sînt gata de orice jertfă!... Adevărata explicaţie pe care trebuia s-o am cu dînsa, am amînat-o pe mîine...

. . . . . .

11 septembrie. Cînd am intrat azi la ea, am găsit-o răsfoind ziarele. După ce a frunzărit vreo două-trei dintre ele, a căzut pe scaun şi a scos un geamăt de durere...

— Draga mea! — încep eu, sărutîndu-i mîna. — Spune-mi ce te frămîntă? Împărtăşeşte-mi durerile tale şi crede-mă că voi şti să fiu la înălţimea încrederii ce mi-o arăţi! Haide, spune-mi de ce plîngi acum?

— Cum să nu plîng? — îmi răspunde necunoscuta. — Judecă şi dumneata! Astăzi e zi de chirie, iar neisprăvitul de bărbată-meu n-a scris la gazetă decît 60 de rînduri. Spune şi dumneata: e cu putinţă să trăim astfel? Ieri a scris de 11 ruble şi 40 de copeici, iar azi abia de-am numărat trei ruble! Cum să nu fiu nenorocită? Nu! Nici duşmancelor mele nu le doresc să fie neveste de reporteri! E un nemernic! Un pierde-vară! În loc să lucreze îşi pierde vremea pe la Savrasenkov! Ei, lasă drăguţule, că te întorci tu acasă!...

. . . . . .

„Ah, femeile, femeile!“ — a spus Shakespeare şi acum înţeleg starea lui sufletească din acea clipă!

AH, MĂSEAUA!

PE Serghei Alexeici Dîbkin, amator de artă scenică, îl dor dinţii.

După părerea cucoanelor pricepute şi a dentiştilor din Moscova, durerile de dinţi pot fi de trei feluri: reumatice, nervoase şi cele pricinuite de carii. Dar priviţi, vă rog, faţa nenorocitului Dîbkin şi o să vedeţi limpede că durerea lui nu intră în nici una din categoriile de mai sus! S-ar părea că dracul însuşi s-a cuibărit în măseaua lui cu toţi drăcuşorii săi şi lucrează acolo cu ghiarele, cu dinţii şi cu corniţele! Nenorocitul de el simte că-i crapă capul, că un sfredel îi străpunge urechea... Înaintea ochilor vede stele verzi! Îl ustură nasul! Dîbkin se ţine cu amîndouă mîinile de obrazul drept, aleargă dintr-un colţ în altul al odăii şi urlă ca din gură de şarpe...

— Ajutaţi-mă! — strigă el, bătînd din picior. — Mă împuşc! Mă spînzur!

Bucătăreasa îl sfătuieşte să-şi clătească gura cu rachiu, mamaia zice să ţină la obraz hrean ras cu gaz, sora îi recomandă apă de colonie amestecată cu cerneală, iar tuşica i-a uns gingiile cu iod... Dar de pe urma tuturor acestor leacuri Dîbkin trăsneşte a doctorii, s-a tîmpit şi urlă ca un apucat... Nu mai rămîne decît un singur mijloc neîncercat încă: să-şi repeadă un glonte în creier sau să golească pe nerăsuflate, una după alta, trei sticle de coniac, să se îmbete turtă şi să adoarmă buştean... Dar iată că în sfîrşit se gă-

seşte şi un om deştept care îl sfătuieşte pe Dîbkin să se ducă pe strada Tverskaia, în casa lui Zagvozdkin şi să-l caute acolo pe dentistul Karkman care scoate măsele cît ai bate din palme, fără durere şi ieftin — preţ „special". Dîbkin se agaţă de ideea asta cum se agaţă un negustor beat de parmaclîcul scării, îşi îmbracă paltonul, se urcă într-o birjă şi zboară la adresa ce i s-a dat. Iată-l pe Sadovaia şi, în sfîrşit, pe Tverskaia... In faţa ochilor lui se perindă : Siu, Filippov Aie, Gabai şi... la urmă firma dorită : „I. A. Karkman, dentist". Stop ! Dîbkin sare din trăsură şi urcă într-un suflet scările de piatră, văicărindu-se mereu. Apasă butonul soneriei cu atîta deznădejde, că-şi rupe frumoasa lui unghie.

— E acasă ? Primeşte ? — o întreabă el pe servitoare.

— Primeşte, poftiţi...

— Uf ! Scoate-mi paltonul ! Mai rrrepede !

Incă o clipă, şi capul nenorocitului o să crape în mii de bucăţi de atîta durere. Ca un nebun, ori mai curînd ca un soţ a cărui nevastă iubitoare l-a blagoslovit cu apă clocotită, Dîbkin intră năvalnic în sala de aşteptare şi... o, grozăvie ! Sala e ticsită de lume. Dîbkin se repede drept spre uşa cabinetului, dar ceilalţi îl apucă de poalele hainei şi îi spun că este dator să-şi aştepte rîndul...

— Bine, dar eu sufăr ! — se înfierbîntă el. — Trăiesc nişte clipe groaznice, naiba s-o ia de treabă !...

— Tot ce se poate ! — îi răspund ceilalţi cu nepăsare. — Nici nouă nu ne vine uşor !

Eroul nostru cade istovit într-un fotoliu, îşi duce palmele la obraji şi aşteaptă !... Arată de parcă l-ar fi muiat cineva în oţet şi are ochii plini de lacrimi...

— E îngrozitor ! — geme dînsul. — Of, mo-o-or !

— Ce rău îmi pare de dumneata, tinere ! — oftează cucoana de alături. — Nici eu nu sufăr mai puţin : pe mine m-au scos din casa mea proprii mei copii !

Nici un articol de fond privitor la finanţe şi nici un spectacol dat în scop de binefacere nu e atît de revoltător de plicticos, cît de plicticoasă e aşteptarea în an-

ticamera unui medic! Trece o oră, două, trei, și bietul Dîbkin tot mai stă în fotoliu și geme. Cei de-acasă au sfîrșit demult cu masa de prînz și se pregătesc pesemne să-și ia ceaiul de seară, iar el stă și stă! Și durerea sporește pe fiece clipă...

Dar iată că după ce trece acea veșnicie chinuitoare, îi vine rîndul și lui Dîbkin, care sare ca ars din fotoliu și se repede glonț în cabinet.

— Pentru dumnezeu, — geme el odată ajuns, apoi se trîntește în fotoliu și deschide gura. — Vă implor!

— Dar... ce doriți? — îl întreabă stăpînul cabinetului, un blond cu plete și ochelari.

— Scoateți-mi-o! Scoateți-mi-o! — gîfîie Dîbkin.

— Pe cine?

— O, doamne! Măseaua!

— Ciudat! — face blondul, ridicînd din umeri. — Eu, dom' le n-am timp de glume. Vă mai rog o dată să-mi spuneți ce doriți?

Dîbkin deschide gura ca un rechin și geme:

— Scoateți-mi-o, dacă vă spun! Unui om gata să moară nu-i arde de glume! Scoateți-mi-o, pentru numele lui dumnezeu!

— Hm!... Dacă într-adevăr vă doare măseaua, duceți-vă la dentist!

Dîbkin se ridică și se uită aiurit la blondul din fața lui, ținînd mereu gura căscată.

— Da!... Eu sînt avocat!... — urmează omul. — Dacă aveți nevoie de dentist, duceți-vă la Karkman, cu un etaj mai jos.

— Cu un e-taj m-a-i j-o-s? — se minunează Dîbkin. — Dracu' să mă ia! Ce dobitoc sînt! Ce idiot!

Cred că sînteți de aceeași părere cu mine, că după o asemenea pățanie nu-i rămîne decît un singur lucru: să-și repeadă un glonte în tîmplă, iar dacă n-are revolver la îndemînă... să bea pe nerăsuflate trei sticle de coniac și așa mai departe...

O PROPUNERE...

POVESTIRE PENTRU DOMNIŞOARE

VALENTIN Petrovici Perediorkin [1]), un tînăr cu înfăţişare plăcută, îşi puse fracul şi pantofii de lac cu vîrfuri ascuţite ca nişte săgeţi, se înarmă cu un joben şi abia stăpînindu-şi tulburarea, se duse la prinţesa Vera Zapiskina [2])...

Âh, ce păcat că n-o cunoaşteţi pe prinţesa Vera! Este o făptură drăgălaşă şi încîntătoare, cu ochi albaştri de culoarea cerului, cu o privire blîndă şi nişte zulufi mătăsoşi şi unduioşi.

Valurile mării se sparg de stîncă! Dar de valurile părului ei se sparge, se face praf, orice piatră... Trebuie să fii o stană, lipsită de orice simţire, ca să rămîi nepăsător la zîmbetul ei, la voluptatea pe care o răspîndeşte bustul ei minuscul, sculptat parcă de o mînă măiastră! Ce brută, ce butuc trebuie să fii ca să nu te simţi în culmea încîntării cînd prinţesa Vera vorbeşte sau rîde, dezvelindu-şi dinţişorii albi ca neaua.

Perediorkin este primit...

El se aşază în faţa prinţesei şi începe, copleşit de emoţie:

— Vreţi să mă ascultaţi, prinţesă?

— O, da!

— Prinţesă!... Iertaţi-mă... Nu ştiu cu ce să în-

---

[1]) *Peredeornut* — a trişa. (N. red. rom.)

[2]) *Zapiska* — notiţă, bileţel. (N. red. rom.)

cep... Pentru dumneavoastră o să fie atît de... neașteptat... Atît de... surprinzător... Poate o să vă supărați...

Și în timp ce se scotocește prin buzunare după batistă, ca să-și șteargă fruntea asudată, prințesa zîmbește drăgălaș și îl privește întrebător.

— Prințesă! — urmează tînărul. — Din clipa cînd v-am văzut, s-a strecurat în sufletul meu... o dorință nelămurită... Această dorință nu-mi dă pace nici zi nici noapte și... dacă nu se va împlini eu... eu o să fiu nefericit.

Prințesa își lasă ochii în jos și rămîne pe gînduri. Perediorkin tace o vreme, apoi vorbește iar:

— Fără îndoială că o să vă miraţi... Sînteți mai presus de cele pămîntești, dar... pentru mine sînteți cea mai potrivită...

Și iar se lasă tăcere.

— Cu atît mai mult, — oftează Perediorkin, — că moșia mea e vecină cu a dumneavoastră... Sînt bogat...

— Dar... ce anume doriți? — întreabă încet prințesa.

— Ce vreau? Prințesă! — începe Perediorkin cu foc, ridicîndu-se în picioare. — Vă implor... nu spuneți „nu!“... Nu-mi stricați planurile cu refuzul dumneavoastră. Dați-mi voie, draga mea, să vă cer...

Valentin Petrovici se așază repede la locul lui, se apleacă spre prințesă și-i șoptește:

— ... să vă cer un lucru cît se poate de interesant pentru dumneavoastră! Într-un singur an am putea vinde un milion de puduri de untură! Vreți să clădim pe terenul care leagă moșiile noastre, o fabrică de topit slănină, și să punem pentru asta banii jumătate, jumătate?

Prințesa rămîne o vreme pe gînduri, apoi răspunde:

— Cu plăcere!...

Iar cititoarea care se aștepta la un sfîrșit melodramatic, poate să se liniștească...

RÎNDUIALA CASEI MELE

DIMINEAŢA, cînd mă scol din pat şi-mi pun cravata în faţa oglinzii, intră în odaia mea, frumos şi supus: soacra, nevasta şi cumnata. Ele se aşază în rînd, cu un zîmbet politicos pe buze şi îmi urează: bună dimineaţa. Eu le răspund cu o uşoară înclinare a capului şi le ţin o cuvîntare prin care le arăt că eu — şi nimeni altul — sînt capul familiei.

— Eu vă hrănesc, eu vă adap şi eu vă povăţuiesc, — le spun. — Şi tot eu vă bag, nesimţitelor, minţile-n cap! De aceea voi trebuie să mă respectaţi, să tremuraţi în faţa mea, să vă minunaţi de tot ce fac eu şi să nu-mi ieşiţi din vorbă, nici cît negru sub unghie, altfel... O, mii de draci! Cred că mă cunoaşteţi! Vă fac pilaf! Vă arăt una, să mă pomeniţi! Şi aşa mai departe...

După ce-mi ascultă cuvîntarea, femeile ies şi se apucă de treabă. Soacra şi nevastă-mea dau fuga pe la redacţii, cu articolele mele. Nevasta la: „Budilnik“ [1]), iar soacra la „Novosti dnia“ [2]) la Lipskerov. Cumnată-mea se aşază să-mi copieze pe curat foiletoanele, nuvelele şi tratatele. Cînd e vorba de încasat onorarii, o trimit pe soacră-mea. Dacă editorul e rău platnic, şi te tratează cu „vino mîine“, înainte de a o

---

[1]) „Deşteptătorul“. (N. trad.)
[2]) „Noutăţile zilei“. (N. trad.)

trimite la el pe soacră-mea, o hrănesc timp de trei zile numai cu carne crudă, o întărît pînă vede roşu în faţa ochilor şi îi sădesc în suflet o ură neîmpăcată faţă de tot neamul editorilor, iar dînsa se duce după bani stacojie la faţă, înfuriată şi clocotitoare de mînie şi nu s-a întîmplat odată să se întoarcă fără onorar. Tot pe seama ei cade sarcina de a mă apăra împotriva creditorilor plicticoşi. Dacă sînt prea numeroşi şi nu mă lasă să dorm, îi inoculez soacrei mele turbarea după prescripţiunile lui Pasteur, şi o pun apoi strajă la uşă : nici un mişel nu-şi mai vîră nasul la mine!

La masă, cînd mă desfăt cu borş şi cu gîscă pe varză, nevastă-mea îmi cîntă la pian din „Boccacio", „Elena" sau „Clopotele din Corneville", iar soacra şi cumnata joacă împrejurul mesei „caciuciu". Aceleia dintre ele care mă încîntă mai mult, îi făgăduiesc o carte de-a mea, cu dedicaţie, dar niciodată nu-mi ţin făgăduiala, pentru că în aceeaşi zi fericita îşi dă neapărat în petic, eu mă supăr şi în felul acesta dreptul la premiu e pierdut. După masă, cînd mă lăfăiesc pe sofa, răspîndind în jur fum de trabuc, cumnată-mea citeşte cu glas tare din operele mele, iar soacra şi nevasta sînt numai urechi.

— Ah ! Cît e de frumos ! — trebuie să spună ele. — Minunat ! Şi ce cugetări adînci ! Ce noian de sentimente ! Incîntător !

Iar cînd aţipesc, ele se aşază toate trei mai deoparte şi vorbesc în şoaptă, dar aşa ca să aud şi eu :

— Ce talent ! Da ! E un talent cu totul neobişnuit. Cît pierde omenirea, că nu încearcă să-l înţeleagă. Dar cît de fericite sîntem noi, biete fiinţe neînsemnate, că trăim sub acelaşi acoperiş cu un astfel de geniu !

Dacă adorm deabinelea, aceea dintre ele care-i de serviciu, se aşază la căpătîiul meu şi mă apără de muşte, cu evantaiul.

Cînd mă trezesc, strig :

— Ceai, femeilor !

Dar ceaiul e gata demult şi mi se aduce cu plecăciune şi cu rugăminţi :

— Bea, părintele şi binefăcătorul nostru! Iată dulceaţă, poftim şi cornuleţe!... Primeşte dania noastră modestă!...

După ceai, mă ocup de obicei cu pedepsirea aceleia care s-a făcut vinovată de încălcarea bunei rînduieli a casei. Dacă nimeni n-a greşit, pedeapsa trece în socoteala greşelilor viitoare. Asprimea pedepsei este proporţională cu greşeala săvîrşită. Aşa, de pildă, dacă sînt nemulţumit de copiere, de „caciuciu", sau de dulceaţă, vinovata trebuie să înveţe pe de rost cîteva scene din „viaţa negustorilor", să sară într-un picior prin toate odăile şi să se ducă să ceară onorariu la o redacţie la care nu lucrez. In cazul cînd n-am fost ascultat sau vinovata se arată nemulţumită, recurg la pedepse cu mult mai grele: o închid în cămara întunecoasă, îi dau să miroasă amoniac, sau altceva. Dacă o apucă pandaliile pe soacră-mea, trimit îndată după sergent şi după portar.

Noaptea cînd dorm, nici una din cele trei femei nu închide ochii: ele umblă prin odăi şi îmi păzesc operele de răufăcători.

LOCATARUL

BRÎKOVICI [1]), odinioară avocat, iar azi bărbat la nevastă, adică soţul fără nici o ocupaţie al unei proprietărese bogate, stăpîna hotelului „Tunis“, un om încă tînăr, dar chel, ieşi glonţ într-o noapte pe coridor şi trînti cu ciudă uşa locuinţei sale.

— Ptiu ! Ce creatură rea, proastă şi tîmpită ! — mormăi dînsul, strîngînd pumnii. — Dracu' m-a pus să mă încurc cu tine ! Uf ! Cînd îşi dă drumul scorpia, nu mai e chip să spui o vorbă !

Brîkovici se înăbuşea de atîta ciudă şi ură, şi dacă în acea clipă ar fi dat în cale — pe coridoarele lungi ale „Tunisului“ — de vreun vas oarecare sau de vreun fecior adormit, doamne, cu cîtă bucurie şi-ar fi lăsat mîinile în voia lor, ca măcar aşa să-şi astîmpere mînia. Avea chef să se certe, să strige, să bată din picioare... Şi, înţelegîndu-i gîndurile, ori vrînd poate să-i intre în voie, soarta îi scoase înainte pe muzicantul Haleavkin, locatar la numărul 31 şi rău platnic al chiriei. Haleavkin stătea tocmai în faţa uşii lui şi clătinîndu-se pe picioare, căuta să vîre cheia în broască. Muzicantul ofta, trimitea pe nu ştiu cine la toţi dracii, dar cheia nu-l asculta defel şi nimerea de fiecare dată pe alături. Cu o mînă, Haleavkin îm-

[1]) *Brîkatsea* — a azvîrli cu picioarele (la cai), a se împotrivi. (N. red. rom.)

pungea la nimereală cu cheia în uşă, iar cu cealaltă, ţinea cutia viorii. Brîkovici se năpusti asupra lui ca un hultan, şi-i strigă supărat:

— A, dumneata eşti? Ia ascultă, stimate domn, cînd ai de gînd să-mi plăteşti în sfîrşit chiria? De două săptămîni încheiate n-ai binevoit să dai nici un ban, stimabile! O să spun să nu ţi se mai facă focul! O să te dau afară, stimabile! Ei, drăcia dracului!

— Mă... mă stînjeneşti! — îi răspunse foarte liniştit muzicantul. — Are... arevuar!

— Să-ţi fie ruşine obrazului! — urmă Brîkovici. — Cîştigi 120 de ruble pe lună şi ai putea să plăteşti la zi! Asta nu se face, stimate domn! Asta-i o mişelie fără pereche!

În sfîrşit cheia se întoarse în broască şi uşa se deschise.

— Da! Mişelie! — îi dădea zor Brîkovici, intrînd în odaie după muzicant. — Îţi spun pentru ultima oară: dacă nu plăteşti mîine chiria, mă plîng la judecător. O să-ţi arăt eu! Şi te rog să nu mai arunci chibrituri aprinse pe jos, că dai foc casei! Eu n-o să rabd beţivani în odăile mele!

Haleavkin se uită la el cu ochi veseli, beţi şi zîmbi:

— Zău dacă pricep de ce te stropşeşti aşa... — mormăi dînsul, aprinzîndu-şi o ţigară şi arzîndu-şi degetele. — Nu pricep şi pace! Să zicem că n-am plătit chiria! Da, e adevărat, n-am plătit-o! Dar pe dumneata ce te doare? Ce-ţi pasă? Nici dumneata nu plăteşti o leţcaie şi totuşi eu nu te bat la cap. Nu plăteşti, nu trebuie — te priveşte!

— Adică... cum vine asta?

— Uite-aşa! Nu dumneata eşti stăpîn aici, ci preaonorata dumitale consoartă... Iar dumneata?... Dumneata eşti tot un locatar... cu trombon... ca toţi ceilalţi... Şi dacă odăile nu sînt ale dumitale, ce treabă ai să te dai de ceasul morţii? Ia pildă de la mine: nu mă vezi ce liniştit sînt? Dumneata nu plăteşti nimic — ei şi? Nu plăteşti — nu trebuie! Şi nici capul nu mă doare!

— Nu te înţeleg, stimate domn! — bîigui Brîko-

vici şi luă înfăţişarea unui om jignit, gata în orice clipă să-şi apere onoarea.

— Dealtfel, *pardon!* Am uitat că ai luat casa de zestre... *Pardon!* Deşi... dacă ar fi să judecăm din punct de vedere moral, — urmă Haleavkin, clătinîndu-se pe picioare, — tot n-ar trebui să-ţi ieşi din pepeni!... Că doar odăile astea ţi-au căzut plocon. Aşa... pleaşcă... Dacă privim lucrurile mai... larg, casa asta este a dumitale cum este şi a mea! Ţi-ai însuşit-o numai şi numai pentru că ai funcţia de... soţ!!... Mare scofală! Să fii soţ — nu-i greu deloc! Dumnezeule mare! Dă-mi douăsprezece duzini de neveste, că eu o să le fiu soţ la toate şi... pe degeaba! De ce nu? Cu mare plăcere!

Flecăreala de beţiv a muzicantului îl atinse pe Brîkovici unde-l durea mai tare. Se făcu roşu la obraz şi multă vreme nu ştiu ce să răspundă, dar apoi se repezi dintr-o săritură la Haleavkin, şi, privindu-l cu ură, lovi din răsputeri cu pumnul în masă.

— Cum de-ndrăzneşti să-mi spui toate astea? — şuieră el. — Cum îndrăzneşti?

— Dă-mi voie, te rog! — bombăni Haleavkin, dîndu-se înapoi. — Asta-i cam *fortissimo!* Nu înţeleg de ce te superi! Eu... eu am spus-o nu ca să te jignesc ci... ci ca să te laud! Dacă-mi ieşea şi mie în cale o cucoană cu asemenea odăi... eu... mă rog, cu toată plăcerea... de ce nu?!

— Dar... dar cum îndrăzneşti să mă jigneşti? — strigă iar Brîkovici, lovind din nou cu pumnul în masă.

— Nu pricep! — spuse Haleavkin, de data asta fără urmă de zîmbet. — Dealtfel sînt beat... Poate că te-am jignit într-adevăr cu ceva!... Dacă-i aşa, iartămă, am greşit! Iartă, măicuţă, prima violină a orchestrei! N-am vrut să te jignesc, crede-mă!

— Bine, dar eşti cinic!... — făcu Brîkovici, acum mult mai potolit de tonul plin de căinţă cu care-i vorbise Haleavkin. — Sînt lucruri care nu se spun în felul ăsta!...

— Haide, haide! Nu mai fac! Nu mai fac, măicuţă! Mîna dumitale!

— Mai cu seamă că nu ţi-am dat prilejul s-o faci! — urmă Brîkovici tot cu supărare în glas, dar îmblînzit deabinelea. Mîna însă nu i-o întinse. — Nu ştiu să-ţi fi făcut vreun rău!

— Ce e drept, poate că într-adevăr n-ar fi trebuit să... să ridic problema aceasta spinoasă... M-a luat gura pe dinainte, din beţie şi din prostie... Iartă-mă, mămicule! Chiar că sînt o brută! Uite, îmi pun apă rece la cap şi mă trezesc numaidecît!

— Viaţa e şi aşa destul de urîtă şi dezgustătoare, şi colac peste pupăză mai vii şi dumneata cu jignirile dumitale! — spuse Brîkovici, umblînd tulburat de colo pînă colo prin odaie. — Nimeni nu ştie adevărul şi fiecare gîndeşte şi îndrugă ce-i trece prin cap! Îmi închipui ce vorbesc aici locatarii pe seama mea, cînd nu sînt de faţă! Îmi închipui! Drept e că sînt şi eu vinovat: a fost o prostie din partea mea să mă reped la dumneata în miez de noapte din pricina banilor! De asta sînt vinovat! Dar... trebuie să mă înţelegi, să intri în situaţia mea; iar dumneata... mi-ai aruncat în faţă vorbe murdare!

— Bine îngeraşule, dar eram beat! Îmi pare rău, mă căiesc! Pe onoarea mea că-mi pare rău! Şi banii o să ţi-i dau, mămicule! La întîi, cum îi iau, ţi-i dau neapărat! Ei, facem pace? Bravo! Vai, ce dragi îmi sînt oamenii instruiţi, puişorule! Am învăţat şi eu pe vreme la... conser-ser-vator... ptiu, ce cuvînt! Ţi-se-ncurcă şi limba-n gură!...

Haleavkin lăsă să-i scape o lacrimă de înduioşare, apucă de mînecă pe Brîkovici şi-l sărută pe obraz.

— Eh, prietene, sînt beat criţă, da' toate le-nţeleg! Porunceşte, mămicule, feciorului să aducă samovarul, pentru prima violină a orchestrei! La voi aici e o lege păcătoasă: cum trece de unsprezece, n-ai voie să te mai plimbi pe coridor, n-ai voie să mai ceri samovarul!... Dar după spectacol, tare ţi-e poftă de un ceai!

Brîkovici apăsă butonul soneriei.

— Timofei, adu samovarul pentru domnul Haleavkin, — porunci el feciorului care intrase în odaie.

— Nu se poate! — tună cu vocea lui groasă Ti-

mofei. — A zis cucoana să nu dăm nimănui samovarul după unsprezece!

— Îţi poruncesc eu să-l aduci! — strigă Brîkovici şi se îngălbeni la faţă.

— Puteţi să porunciţi, dar dacă nu-i voie — nu-i voie şi gata!... — bombăni feciorul ieşind din odaie. — A zis să nu dăm şi nu dăm! Asta-i!

Brîkovici îşi muşcă buzele şi se întoarse cu faţa spre perete.

— Ce situaţie! — oftă Haleavkin. — Mda!... Ce să zic... De mine însă, nu trebuie să-ţi fie ruşine, că eu înţeleg totul... Îţi văd sufletul ca-n palmă! Cunosc eu toată psihologia asta!... Ce să-i faci? Vrînd-nevrînd tot rachiu o să beau, dacă n-am ceai! Bei un păhărel cu mine, ce zici?

Şi, luînd de pe fereastră rachiul şi o bucată de cîrnat, Haleavkin se aşează pe canapea şi se pregăti să bea şi să mănînce. Brîkovici se uită cu tristeţe la muzicantul beat şi îi ascultă vorbăria nesfîrşită. Şi poate pentru că la vederea capului pletos al muzicantului, a sticluţei cu rachiu, şi a cîrnaţului ieftin, îşi aduse aminte că nu demult fusese la fel de sărac — dar liber — faţa i se posomorî şi mai mult şi simţi nevoia să bea. Atunci se apropie de masă, dădu de duşcă un păhărel şi plescăi mulţumit din limbă.

— Urîtă viaţă! — spuse el şi scutură din cap. — Dezgustătoare! Acum cîteva minute m-ai jignit dumneata, apoi m-a jignit feciorul... şi aşa mereu, fără sfîrşit. Dar pentru ce? Cînd te gîndeşti bine, pentru nimic!...

După cel de-al treilea păhărel, Brîkovici se aşează pe canapea, îşi propti capul în mîini şi căzu pe gînduri. Apoi oftă cu tristeţe şi spuse:

— Am greşit-o! O, cum am greşit! Mi-am vîndut tinereţea, cariera, principiile! Şi acum viaţa se răzbună pe mine. Se răzbună îngrozitor!

Din pricina rachiului şi a gîndurilor triste se îngălbeni şi părea chiar tras la faţă! De cîteva ori se apucă deznădăjduit cu mîinile de cap, spunînd: „O, ce viaţă duc! De-ai şti!“

— Ia, spune-mi drept, cu mîna pe inimă, — îl întrebă el pe Haleavkin. — Aşa, în general... cum mă privesc toţi cei de-aici ? Ce spun studenţii care închiriază camere la noi ? Trebuie să fi auzit...

— Da, am auzit.

— Şi ce zic ?

— Nu zic nimic... Te dispreţuiesc... atîta tot.

Cei doi prieteni noi nu mai vorbiră defel... dar se despărţiră abia în zori, cînd pe coridor slugile începură să facă focul în sobe.

— Tu... asta... să nu-i plăteşti... — bîigui Brîkovici la despărţire. — Să nu-i dai nici un ban !... Las-o aşa...

Haleavkin căzu pe canapea, îşi puse capul pe cutia viorii şi slobozi numaidecît un sforăit de nădejde.

A doua zi, la miezul nopţii se întîlniră din nou...

Brîkovici, care gustase din dulceaţa mărturisirilor prieteneşti, nu mai lasă să treacă nici o noapte fără ele şi dacă nu-l găseşte pe Haleavkin acasă, intră în altă cameră, la nimereală, se jeluie de soarta lui, bea, şi iar se jeluie, şi iar bea — şi aşa, noapte de noapte.

O NOAPTE DE GROAZĂ

SCHIȚĂ

...Undeva se aude un lătrat, cînd scurt și smucit, cînd prelung, neliniștit, cu urlete. Așa latră cîinii cînd simt dușmanul, dar nu pot să-și dea seama cine e și de unde vine... În văzduhul rece de toamnă răsună tot felul de zgomote, tulburînd liniștea nopții: freamăt nedesluşit de glasuri omenești, lipăit grăbit și necontenit de picioare, scîrțîit de portiță și tropot de cal...

În curtea conacului Diadkino, în fața terasei boierești, pe răzorul de flori acum gol, stau nemișcate trei siluete negre. Cel care poartă un cojoc rotund la poale ca un clopot, strîns la mijloc cu o sfoară și de sub care atîrnă fîșii lungi de blană de oaie, este paznicul Semion; nu-i greu de recunoscut. Cel de lîngă el, în haină de oraș, cu urechi clăpăuge și picioare subțiri, e Gavrila, feciorul. Cel de-al treilea, gras și greoi, cu jiletcă și cămașă lăsată pe deasupra pantalonului, care seamănă cu mujicii de jucărie, ciopliți grosolan în lemn, e vizitiul și-l cheamă tot Gavrila. Tustrei se țin cu mîinile de gărduțul scund ce împrejmuiește răzoarele de flori, și se uită în zare.

— Maică precistă apără și ne mîntuiește! — spune încet Semion, cu tulburare în glas. — Doamne, ce grozăvie! Se vede că s-a mîniat cel de sus!... Maică preacurată!...

— Și să știți fraților, că-i aici, aproape... — zice Gavrila — feciorul cu vocea lui groasă. — Să tot fie

pînă acolo vreo șase verste... Eu zic că-i la cătunele nemțești...

— Ba! Cătunele nemțești sînt mai la stînga, — îl întrerupe Gavrila-vizitiul, — înspre mesteacănul cela de colo. Asta trebuie să fie la Kreșcenskoe.

— Da, la Kreșcenskoe, — își dă cu părerea și Semion.

Deodată se aud niște pași de picioare desculțe trecînd în fugă pe terasă. Apoi se trîntește o ușă... Conacul doarme cufundat în somn adînc. Geamurile negre ca funiniginea se uită mohorît, tomnatic... Numai printr-una din ferestre răzbate o licărire slabă, trandafirie, de la o lampă mică de noapte, cu abajur roz. În odaia luminată, doarme cucoana cea tînără, Maria Sergheevna. Bărbatul ei, Nikolai Alexeevici, a plecat prin vecini, să joace cărți și încă nu s-a întors.

— Nastasia! — se aude un glas de femeie.

— S-a deșteptat cucoana, — spune Gavrila-feciorul. — Ia, stați fraților că am o vorbă cu dumneaei. Să mă lase să iau caii și argații cîți îi avem și să mă reped la Kreșcenskoe și una-două să... asta... Că oamenii de acolo sînt nepricepuți. Lemn! Trebuie să le arate cineva ce au de făcut!

— Da, că te-ai găsit tu să le arăți! Vrei să poruncești altora, dar ție îți clănțăne dinții în gură de ți-e mai mare dragul! Las' că sînt ei acolo destui și fără tine! Or fi veniți și ipistați și uriadnici și boieri!...

Pe terasă se deschise cu zgomot ușa de sticlă și apare cucoana.

— Ce s-a întîmplat? De ce atîta gălăgie? — întreabă ea, apropiindu-se de cei trei. — Tu ești, Semion?

Și de-abia apucă Semion să-i răspundă, că femeia sare înlături îngrozită și își împreună palmele a deznădejde.

— Doamne, ce nenorocire! — strigă ea. — Și demult a început? Și unde? De ce nu m-ați sculat?

Tot cerul înspre miazăzi e scăldat într-o văpaie sîngerie. Cerul e aprins, congestionat, iar roșeața ce-l scaldă tresare și clipește de parcă s-ar zbate sîngele în vine. Pe fondul purpuriu șters, se profilează lim-

pede norii, dealurile, copacii desfrunziți. Văzduhul e plin de dangătul des, febril, al clopotelor.

— Ce grozăvie, ce grozăvie! — spune cucoana. — Și unde arde?

— Prin apropiere! La Kreșcenskoe.

— O, doamne, doamne! Nikolai Alexeevici nu-i acasă și nu știu ce să fac. Vătaful știe?

— Știe! A și plecat cu trei butoaie într-acolo.

— Bieții oameni!

— Ce e mai rău, coniță, e că cei de acolo nu prea au apă! Este un lac nenorocit, dar nici acela nu-i în sat.

— Parcă faci treabă cu apa! — spune Gavrila-feciorul. — Lucrul cel mai de seamă este să nu lași focul să se întindă. Trebuie ca cei pricepuți să poruncească celorlalți să dărîme casele... Lăsați-mă, coniță, să mă duc eu!

— N-ai de ce să te duci! — îi răspunde Maria Sergheevna. — Ai să-i încurci numai și atîta tot.

Gavrila tușește supărat și se depărtează, iar Semion și celălalt Gavrila, care n-are deloc la inimă deșteptăciunea și tonul de stăpîn al feciorului în haină de oraș, sînt foarte mulțumiți de răspunsul cucoanei.

— Curat că ai să-i încurci numai! — spune Semion.

Și amîndoi, paznicul și vizitiul, vrînd parcă să-i arate cucoanei ce „oameni așezați" sînt ei, încep să toarne care mai de care, vorbe despre dumnezeu:

— Ne-a trimis cel de sus pedeapsă pentru păcatele noastre... Asta-i, ce să-i faci! Omul păcătuiește și nu cugetă la cele ce face, iar domnul, care va să zică, îi vine cu ce se vede...

Privelișteа cerului înroșit de para focului are aceeași înrîurire asupra tuturor. Atît cucoana cît și slugile simt un tremur lăuntric și un frig... un frig din pricina căruia le tremură mîinile, capul, glasurile... Frica este mare, dar și mai mare este nerăbdarea... Fiecare simte dorința să se urce mai sus și să vadă cu ochii lui, focul, fumul, oamenii... Setea de senzații tari întrece și teama și mila pentru nenorocirea al-

tuia. Cînd roşaţa cerului păleşte ori scade, Gavrila-vizitiul spune bucuros :

— Parcă l-au mai stins ! Să le ajute dumnezeu !

In glas, i se aude ca o urmă de părere de rău. Iar cînd roşaţa se înteţeşte şi se întinde, Gavrila oftează şi face semne deznădăjduite, deşi în gîfîitul cu care se străduie să se ridice pe vîrful picioarelor, se simte un fel de plăcere... Işi dau cu toţii seama că au în faţa lor o mare nenorocire şi tremură cu toţii ! Dar de s-ar stinge focul dintr-o dată, s-ar simţi dezamăgiţi. O astfel de dedublare a simţurilor este firească şi în zadar i se impută omului egoist din fire.

Oricît de ameninţătoare ar fi frumuseţea, ea rămîne totuşi frumuseţe şi omul nu poate să nu-şi plece fruntea în faţa ei.

Deodată se aude ca un fel de bubuit slab : cineva umblă greoi pe acoperişul de tablă al casei.

— Vanka, tu eşti ? — strigă Semion.

— Eu şi cu Nastia !

— Ai să cazi, drace ! Se vede bine de acolo ?

— Se vede ! E la Kreşcenskoe, frăţiorilor !

— Cred că se vede şi pe ferestruica podului, — spune Maria Sergheevna. — Hai să mă duc să mă uit acolo !

Vederea nenorocirii îi apropie pe oameni. Uitîndu-şi de ţinuta ei boierească, Maria Sergheevna, Semion, şi amîndoi Gavrila, intră în casă. Galbeni la faţă, tremurînd, dar dornici să admire privelişteа focului, trec prin tot şirul de odăi şi se urcă, pe scară, în pod. Imprejur e beznă şi lumînarea pe care o ţine Gavrila-feciorul, nu izbuteşte să lumineze prea mult — aruncă doar pete alburii, şterse, la cîţiva paşi depărtare. Cucoana vede, pentru prima oară în viaţa ei, un pod... Grinzile de sus, ungherele întunecoase, coşurile sobelor, mirosul de praf şi pînza de păianjen, precum şi pămîntul pe care calcă, toate acestea îi amintesc un decor de basm.

„Iată deci unde trăiesc spiriduşii“, îşi zice dînsa.

Privită din ferestruica podului, fişia de pe cer pare mai mare şi mai purpurie. Acum se vede şi focul. In

zare se întinde o dungă aurie-aprinsă, lungă şi mişcătoare ca argintul viu.

— Ehei! Păi aici nu-i vorba de o singură casă, frăţiorilor! Aici arde o jumătate din sat, pe puţin! — spune Gavrila-vizitiul.

— Ia, uite! Au încetat să bată clopotele! Pesemne că s-a aprins şi biserica.

— Da! Biserica lor îi de lemn, — spune cucoana, înecîndu-se de mirosul greu ce vine de la cojocul lui Semion. — Ce năpastă!

După ce privesc pe săturate, coboară. In curînd vine şi Nikolai Alexeici. La prietenii la care a fost, a băut cam multişor şi acum, ghemuit în fundul trăsurii, sforăie de zor. Cei de acasă îl trezesc; el priveşte cerul înroşit cu ochii pe jumătate adormiţi şi mormăie:

— Un cal... în... şeuat! Iu-te!

— Lasă! — caută să-l ţină Maria Sergheevna. — Unde vrei să pleci în halul ăsta? Du-te de te culcă.

— Un cal! — porunceşte boierul, clătinîndu-se pe picioare.

Argatul îi aduce calul. El se urcă anevoie în şa, scuturâ din cap şi se topeşte în întuneric. Cîinii urlă şi se zbat de parcă ar simţi lupul. In jurul lui Semion şi cei doi Gavrili se strîng muierile şi copiii. Bocetele, ofurile şi aoleurile curg fără sfîrşit, însoţite de semnul crucii. In curte năvăleşte un călăreţ, în goana calului.

— Au ars şase oameni! — spune el cu sufletul la gură. Jumate de sat... s-a dus într-o clipă. Vitele au pierit cu nemiluita... A ars şi baba lui Stepan — dulgherul.

Nerăbdarea cucoanei nu mai cunoaşte margini. Forfota şi vorbele celor din jur o aţîţă şi mai tare. La urmă, Maria Sergheevna porunceşte să se înhame caii la trăsură şi se duce să vadă focul. Noaptea e rece şi întunecoasă. Pămîntul s-a întărit puţin de geruleţul dinspre ziuă şi copitele cailor bocănesc surd de parcă ar călca pe un covor. Gavrila-feciorul stă pe capră, alături de vizitiu şi se foieşte nerăbdător. Clipă de clipă se uită îndărăt, bombăne pe sub mus-

taţă şi se ridică de pe locul lui cu un aer de parcă de el ar atîrna soarta satului Kreşcenskoe...

— Mai cu seamă nu trebuie lăsat să se înteţească ! — zice el. — Dar pentru toate îţi trebuie pricepere, iar mujicul de rînd... ce ştie el...

După ce fac aşa vreo cinci-şase verste, în faţa cucoanei se deschide o privelişte neobişnuită, înfiorătoare, pe care nu oricine a văzut-o în viaţa lui şi dacă a văzut-o apoi numai o singură dată ! Iar de închipuit nu poate să şi-o închipuie nici măcar unul cu fantezie bogată. Satul arde în pălălăi uriaşe. O mare întinsă de flăcări mişcătoare, orbitor de strălucitoare, îţi ia ochii, iar în mijlocul ei, ca într-o negură, dispar case, copaci, biserica... Lumina vie, aproape ca cea a soarelui, se amestecă şi se învălmăşeşte cu nori de fum negru şi abur albicios, iar limbile aurii ale vîlvătăii lunecă uşurele şi ling cu trosnet lacom, zîmbind şi clipind vesel, rămăşiţele negre ale caselor. Mănunchiuri întregi de praf roşu-auriu zboară spre cer şi, ca să aibă parcă şi mai mult farmec privelişte nemaivăzută, în norii aceştia de lumină săgetează în zbor hulubi speriaţi. In văzduh pluteşte un amestec ciudat de zgomote : un trosnet nemaiauzit, fîlfîitul limbilor de foc asemenea fîlfîitului a mii de aripi de păsări, glasuri de oameni, behăit, muget, scîrţîit de roţi... Biserica îţi face spaimă. Prin ferestrele ei, izbucnesc flăcări şi nori groşi de fum... Clopotniţa spînzură ca un uriaş negru, în marea de vîlvătăi şi pulberea de aur... E toată arsă, dar clopotele mai atîrnă şi îţi vine greu să înţelegi cum de se ţin...

De amîndouă părţile drumului, e o forfotă ca în zile de iarmaroc sau la chei cînd porneşte primul pod plutitor după topirea gheţurilor iernii : cai, oameni, care, mormane de calabalîc, butoaie. Şi totul se mişcă, se învălmăşeşte, ţipă. Cucoana priveşte talmeş-balmeşul din faţa ei şi aude deodată strigătul pătrunzător al bărbatului său :

— La spital cu el ! Stropiţi-l cu apă !

Gavrila-feciorul stă în picioare în trăsură şi dă din mîini. Luminat de vîlvătăi, cu umbra lungă ce se aşterne în spatele lui, pare mult mai înalt decît este.

— Fără doar şi poate că focul l-a pus careva ! — strigă el, răsucindu-se ca dracul în noaptea învierii. — Ehehei, nepriceputilor ! Nu trebuia să-l lăsaţi să se întindă... Trebuia să-l stăviliţi, zic !

Oriunde te-ai uita, dai numai de feţe palide, prostite, împietrite. Cîinii urlă, găinile cotcodăcesc...

— Păzea ! — strigă vizitiii boierilor din vecinătate, care se adună cu toţii la foc.

Ce privelişte neobişnuită ! Maria Sergheevna nu-şi crede ochilor şi numai dogoarea grea o face să simtă că nu-i vis...

KALHAS

VASILI Vasilievici Svetlovidov, actor de comedie, un bătrîn voinic şi bine legat, de 58 de ani, se trezi din somn şi se uită uimit împrejur. In faţa lui, de o parte şi de alta a oglinzii, ardeau rămăşiţele a două lumînări de stearină. Limbile lor leneşe, nemişcate, luminau cu zgîrcenie o odaie mică, cu pereţi de lemn vopsit, plină de fum de ţigară şi cufundată în semiîntuneric. De jur împrejur se vedeau urmele proaspete ale unei întîlniri dintre Bacchus [1]) şi Melpomene, [2]) întîlnire tainică dar furtunoasă şi hidoasă ca viciul. Pe scaune şi pe jos zăceau la nimereală haine, pantaloni, ziare, un palton cu căptuşeală bălţată şi un joben. Pe masă domnea o neorînduială ciudată, haotică. Aici se înghesuiau sticle goale, pahare, trei cununi de flori, o tabacheră aurită, un suport de pahar, un bilet cîştigător, cu un colţ îndoit, pentru cel de al doilea împrumut de stat, o cutiuţă cu un ac de aur pentru cravată... Toată această amestecătură era presărată din belşug cu mucuri de ţigări, scrum şi bucăţele mărunte de scrisori rupte. Iar Svetlovidov însuşi şedea în fotoliu, îmbrăcat în costumul lui Calhas.

— Dumnezeule mare! Sînt în cabină! — spuse actorul, uitîndu-se în jur. — Frumoasă istorie. Şi cînd oi fi adormit?

[1]) Zeul vinului la romani. (N. red. rom.)
[2]) Muza tragediei (N. red. rom.)

Apoi trase cu urechea. Domnea liniște de mormînt. Tabachera și biletul cîștigător îi amintiră îndată că în seara aceea fusese sărbătorit, că avusese succes, că în fiece pauză el, împreună cu admiratorii săi ce-i luau cu asalt cabina, băuse mult coniac și vin roșu.

— Și cînd am adormit ? — repetă el. — Ehei, hodorog bătrîn, hodorog bătrîn ! Ciine bătrîn ! Ai tras în așa hal la măsea, că ai adormit șezînd. Bravo !

Și actorul se înveseli, izbucni într-un rîs beat și spart, luă de pe masă una din lumînări și ieși din cabină. Scena era goală și cufundată în întuneric. Din fundul ei, de prin părți și din sală, sufla un vînt ușor, dar destul de bine simțit. Adierile lui se plimbau în voie pe scenă, ca niște duhuri, dîndu-și brînci, învîrtindu-se și jucîndu-se cu flacăra lumînării. Limba de foc pîlpiia, se pleca într-o parte și în alta, și-și arunca luminița ei tremurătoare peste șirul de uși ale cabinelor, peste o culisă roșie lîngă care era o găleată de apă și peste o ramă mare, aruncată în mijlocul scenei.

— Egorka ! — strigă actorul. — Egorka, drace ! Petruşka ! Ați adormit, diavolilor, minca-v-ar ielele ! Egorka !

— A-a-a ! — îi răspunse ecoul.

Svetlovidov își aminti că Egorka și Petruşka căpătaseră de la dînsul, cu prilejul sărbătoririi, cîte trei ruble pentru votcă ! După un asemenea bacșiș, era firesc să nu rămînă peste noapte în teatru.

Actorul bombăni nemulțumit, se așeză pe un taburet și puse lumînarea pe jos. Capul și-l simțea greu de atîta băutură ; berea, vinul și coniacul înghițite în cantități uriașe își mai făceau mendrele înlăuntrul lui, iar dormitul pe scaun, îl slăbise și îl muiase de tot.

— În gură... parcă mi-ar fi dormit un escadron de soldați, — mîrîi el, scuipînd înlături. — Nu trebuia, bătrîn fără minte ce sînt, să beau atîta. Nu trebuia ! Mă dor șalele, îmi crapă capul, mă scutură frigurile... Bătrînețe !

Apoi se uită înainte... Din întunecime abia se zărea cușca suflerului, lojile din față și pupitrele orchestrei; sala însă, părea un fel de groapă neagră, fără fund,

o gură căscată din care privea o beznă rece şi neîndurătoare... Atît de caldă şi prietenoasă de obicei, acum, noaptea, scena părea adîncă, pustie şi nemărginită, ca un mormînt şi la fel de neînsufleţită... Actorul se uită la întunecimea din jur, apoi la luminare şi bombăni înainte.

— Da ! Bătrîneţe ! Oricum ai suci-o, oricum ai învîrti-o, am 58 de ani bătuţi pe muchie ! Viaţa s-a cam dus, adio ! M-da... Vasinka !... De 35 de ani joc pe scenă, dar văd teatrul în plină noapte, pentru prima oară în viaţă pare-mi-se !... Ce ciudat, zău !... Da, într-adevăr, pentru prima oară ! Parcă mi-e şi teamă ! Egorka ! — strigă el, ridicîndu-se. — Egorka !

— A-a-a... — răspunse ecoul.

Şi odată cu ecoul, de departe, parcă din fundul acelei guri negre şi căscate, se auziră clopote chemînd la utrenie... Calhas îşi făcu cruce.

— Petruşka ! — strigă el apoi din nou ! — Unde-mi sînteţi, dracilor ? Doamne iartă-mă : m-am apucat să-l pomenesc pe necuratul ! Lasă-te de vorbele astea, bătrîne ! Lasă-te de băutură, că stai cu un picior în groapă ! Mîine-poimîine dai ortul popii ! La 58 de ani, oamenii se duc la utrenie, se pregătesc de moarte, iar tu... O, doamne ! Doamne sfinte, mi-e groază !... — mormăi el. — Dacă rămîn aici toată noaptea, n-ar fi de mirare să mor de frică ! Aici zic şi eu că-i locul cel mai nimerit ca să chemi duhurile !

Şi de îndată ce spuse „duhuri“ îl apucă o frică şi mai amarnică...

Vîntul ce se plimba în voie pe scenă şi rotogoalele de lumină ce se jucau pe jos, îi zădărau şi mai tare închipuirea... Actorul se ghemui, se făcu mai mic şi aplecîndu-se după luminare, trase pentru cea din urmă oară, cu coada ochiului, spre groapa neagră, speriat ca un copil. Chipul lui, sluţit de fard, părea stupid, îndobitocit. Deodată însă cu mîna pe jumătate întinsă după luminare, sări în picioare şi îşi aţinti ochii în bezna din faţă. Cîteva clipe rămase mut, apoi, pradă unei spaime nemaiîncercate, se apucă de cap şi bătu din picioare...

— Cine eşti ? — întrebă el cu glas înfricoşat. — Cine eşti ?

Într-una din lojile din faţă, apăruse o arătare albă. Cînd lumina luminării cădea peste ea, i se vedeau mîinile, capul şi chiar barba argintie.

— Cine eşti ? — repetă cu deznădejde actorul.

Arătarea albă aruncă un picior peste balustrada lojii, sări în orchestră, apoi se îndreptă fără zgomot, ca o nălucă, spre scenă.

— Eu sînt ! — făcu dînsa, urcînd.

— Cine ? — strigă Calhas, dîndu-se îndărăt.

— Eu ! Nikita Ivanîci... suflerul ! Nu vă speriaţi !

Actorul, înnebunit de groază şi tremurînd din tot trupul, se lăsă pe taburet, vlăguit de putere şi îşi plecă fruntea.

— Eu sînt ! — mai spuse, apropiindu-se de el, omul înalt şi vînjos, cu barbă albă, îmbrăcat numai în albituri şi cu picioarele desculţe. — Eu ! Suflerul !

— Doamne !... — spuse cu greu actorul, trecîndu-şi mîna peste frunte şi răsuflînd anevoie. — Nikituşka ! Tu eşti ? De... De ce eşti aici ?

— Eu aici dorm ! Într-o lojă. Alt loc de dormit n-am !... Numai vă rog să nu mă spuneţi lui Alexei Fomici !

— Tu eşti, Nikituşka... — repeta în neştire Calhas, întinzîndu-i neputincios mîna tremurătoare. — Doamne, dumnezeule ! M-au chemat de 16 ori la rampă, mi-au dăruit trei cununi şi o groază de fleacuri... Toţi au fost încîntaţi de jocul meu, dar nimeni nu s-a gîndit să-l trezească pe bietul bătrîn, beat, şi să-l ducă acasă. Sînt bătrîn, Nikituşka ! Am 58 de ani ! Sînt bolnav ! Sufletul meu nevolnic se chinuie...

Calhas făcu un pas spre Nikita şi, zguduit de fiori, îşi lipi fruntea de mîna lui.

— Nu pleca, Nikituşka ! — repeta el ca în delir. — Sînt bătrîn şi neputincios. Simt că-mi bate ceasul... Mi-e frică !

— Vasili Vasilici, ar trebui să vă duceţi acasă ! — spuse blînd Nikituşka.

— Nu mă duc ! Eu n-am casă ! N-am, n-am !

— Doamne Isuse ! Aţi uitat unde staţi ?

— Nu vreau să mă duc acolo, nu vreau... — repeta actorul ca apucat. — Acolo sînt singur !... N-am pe nimeni, Nikituşka, nici rude, nici soţie, nici copii... Sînt singur ca vîntul în cîmpie ! Am să mor şi n-o să se găsească nimeni să mă pomenească în rugăciunile lui.

Tremurul ce-l zguduia trecu şi asupra lui Nikituşka... Actorul beat şi răscolit îi frămînta mîna, i-o strîngea cu putere şi i-o murdărea cu fard amestecat cu lacrimi. Nikituşka se ghemuia înfrigurat şi strîngea din umeri.

— Mi-e frică singur... — spunea Calhas. — N-are cine să mă mîngîie, să-mi spună o vorbă bună, să mă culce în pat cînd mă-ntorc beat ! Sînt al nimănui ! Are cineva nevoie de mine ? Mă iubeşte cineva ? Nu mă iubeşte nimeni, Nikituşka !

— Vă iubeşte publicul, Vasili Vasilici !

— Publicul a plecat... doarme !... Nu ! Nimeni n-are nevoie de mine ! Nimeni nu mă iubeşte... N-am nevastă, n-am copii...

— Asta să vă fie grija !

— Dar sînt şi eu un om viu !... Şi sînt de neam bun, Nikituşka ! Din familie bună !... Pînă să nimeresc în groapa asta, am fost militar, am slujit în artilerie ! Şi ce brav am fost, ce frumos, ce viteaz şi plin de viaţă !... Dar ce actor am fost mai tîrziu ! Doamne, dumnezeule ! Unde s-au dus toate astea ? Unde sînt timpurile acelea ?

Ţinîndu-l pe Nikituşka mereu de mînă, actorul se sculă de pe taburet şi clipi din ochi de parcă ar fi nimerit din întunecime într-o odaie puternic luminată. Pe obraji îi lunecau lacrimi mari, lăsînd în urma lor dungi de toate culorile...

— Ce vremuri au fost acelea ! — urmă actorul, ca în delir. — M-am uitat acum în groapa asta şi mi-am amintit totul ! Că doar ea mi-a înghiţit 35 de ani din viaţă, şi ce viaţă, Nikituşka ! Mă uit acum în bezna ei şi văd totul, pînă în cele mai mici amănunte, cum văd faţa ta ! Imi amintesc că pe vremea cînd eram actor tînăr şi abia începeam să prind forţe, s-a îndrăgostit de mine o fată... pentru jocul meu !... Era gingaşă şi mlădie ca un plop ! Tînără, nevinovată, deşteaptă şi

înflăcărată ca zorile unei dimineţi de vară. Eram încredinţat că dacă s-ar stinge soarele de pe cer, tot ar fi lumină pe pămînt, pentru că orice noapte s-ar topi în faţa frumuseţii ei.

Calhas vorbea cu foc, dînd din cap şi din mîini... iar în faţa lui stătea Nikituşka, numai în albituri, şi îl asculta... Amîndoi erau învăluiţi de întunericul pe care flacăra neputincioasă a lumînării de-abia îl risipea... Era o scenă cu totul neobişnuită, pe care n-o cunoscuse pînă atunci nici un teatru din lume, iar ca spectator avea doar acea groapă neagră şi neînsufleţită...

— Mă iubea !... — urmă Calhas cu răsuflarea întretăiată. — Ei şi ? Îmi amintesc cum stam în faţa ei... uite-aşa cum stau acum în faţa ta... Şi ce frumoasă era în ziua aceea... ca niciodată ! Şi se uita la mine cu o privire... n-am să uit privirea ei nici în mormînt ! Cîtă mîngîiere, ce catifea, ce strălucire, ce adîncime ! Beat de încîntare i-am căzut în genunchi şi i-am cerut fericire !...

Actorul trase aer în piept şi urmă, cu glasul frînt :

— Ştii ce mi-a răspuns ? „Lasă-te de teatru !“ Înţelegi ? Putea să iubească un actor. Dar să-i fie soţie, asta — niciodată ! Îmi amintesc că în ziua aceea jucam... şi aveam un rol afurisit, rol de măscărici... Jucam şi simţeam în suflet ghiare de pisică şi dinţi de şarpe... De teatru nu m-am lăsat, dar din acea zi mi s-au deschis ochii !... Am înţeles că sînt un rob... Jucăria huzurului străin... Am înţeles că nu este nimic sfînt în artă, că toate sînt doar înşelăciune şi delir. Am înţeles şi publicul ! Din ziua aceea n-am mai crezut nici în apaluze, nici în buchete, nici în vorbe pline de încîntare ! Da, frate ! Toţi ăştia mă aplaudă, cumpără cu o rublă poza mea, dar pentru ei, eu rămîn un străin, un boţ de noroi, un fel de cocotă ! Ei caută să mă cunoască, pentru a-şi potoli orgoliul, dar nici unul n-o să se „înjosească“ într-atît ca să-mi dea de soţie pe sora ori pe fiica lui ! Nu ! Nu-i cred ! Îi urăsc, îi simt străini !

— Ar fi timpul să vă duceţi acasă ! — spuse sfios suflerul.

— Şi îi înţeleg cum nu se poate mai bine! — strigă Calhas, ameninţînd cu pumnul groapa neagră... — Chiar de atunci i-am înţeles... De tînăr mi s-au deschis ochii şi am văzut adevărul... Şi mult m-a mai costat acest adevăr, Nikituşka! După întîmplarea aceea... cu fata... am început să umblu haimana, să trăiesc de azi pe mîine, să nu mă mai uit în ochii viitorului... Făceam pe bufonul, rînjeam... perverteam minţile altora... Mi-am terfelit sufletul, mi-am stricat limba, am pierdut chipul şi asemănarea de om... Eeh! M-a tras la fund groapa asta! Înainte vreme n-am simţit-o! Dar astă seară... Cînd m-am deşteptat, cînd m-am uitat îndărăt... 58 de ani mă apasă pe umeri! Numai acum am văzut că sînt bătrîn! S-a zis cu mine!...

Calhas tremura şi se înăbuşea... Ceva mai tîrziu, cînd Nikituşka îl duse în cabină şi începu să-l dezbrace, puterile îl părăsiră de tot, totuşi nu contenea să vorbească şi să plîngă.

LA MOARA

MORARUL Alexei Biriukov, un munte de om în puterea vîrstei, vînjos, semănînd la chip şi la trup cu matrozii grosolani şi greoi, cu mers apăsat, pe care-i visează copiii după ce-l citesc pe Jules Verne, şedea în pragul cocioabei sale şi sugea alene ciubucul stins... Purta pantaloni suri, din stofă aspră, soldăţească, cizme mari şi grele, dar era fără haină şi căciulă, cu tot frigul şi umezeala toamnei. Prin jiletca descheiată, ceaţa umedă îl pătrundea cu uşurinţă pînă la piele, dar trupul morarului, mare şi scorţos ca o bătătură, se vede treaba, nu simţea frigul. Faţa lui, roşie şi cărnoasă, era lipsită de viaţă şi molîie ca de obicei, de parcă numai atunci s-ar fi sculat din somn, iar ochii mici, înecaţi în grăsime, căutau mohorîţi în jur, privind pe sub sprîncene cînd la stăvilar, cînd la cele două şuri, cînd la sălciile bătrîne şi greoaie.

Pe lîngă şuri se vînzoleau doi monahi abia veniţi de la o mănăstire: unul, Kliopa, bătrîn, cu părul alb, îmbrăcat cu o rasă lungă, stropită cu noroi, şi în cap cu o scufie peticită, celălalt — Diodor, oacheş la faţă, cu barbă neagră şi trăsături de georgian, îmbrăcat cu un cojoc simplu, ţărănesc. Amîndoi dădeau jos din căruţe sacii cu secara adusă la măcinat. Ceva mai departe, pe iarba înnegrită şi murdară, şedea Evsei, un lucrător tînăr, fără mustaţă, îmbrăcat cu un cojoc

scurt şi zdrenţăros. Evsei era beat criţă şi mozolea în mîini un năvod, pe care se prefăcea că-l drege.

Morarul, tăcut, îşi plimbă multă vreme privirea de colo pînă colo, apoi şi-o priponi asupra celor doi monahi ce cărau sacii, şi spuse cu o voce groasă :

— Măi, monahilor, pentru ce pescuiţi în rîu ? Cine v-a dat voie ?

Dar monahii nici nu-i răspunseră şi nici nu-i aruncară măcar o căutătură.

Morarul tăcu o vreme, îşi aprinse luleaua şi urmă :

— Şi nu numai că pescuiţi voi singuri, dar îi lăsaţi şi pe tîrgoveţi ! Eu am luat în arendă rîul, atît de la voi cît şi de la obştea tîrgului şi vă dau bani pentru el. Dacă-i aşa, apoi peştele îi al meu şi nimeni n-are îngăduinţă a-l prinde. De rugat vă rugaţi, da' de furat furaţi şi nu socotiţi că-i păcat !

Apoi căscă, iar mai tăcu o vreme şi iar se apucă de bombănit :

— Poftim de vezi ce obicei şi-au făcut : zic că dacă-s monahi şi s-au trecut în rîndul sfinţilor, nimenea n-are putere peste ei ! Cînd m-oi plînge odată ipistatului, n-o să se uite că aveţi rasă şi o să staţi mult şi bine la zdup, la dînsul ! Sau... şi mai bine, o să-mi fac singur dreptate, fără nici un ipistat ! De oi da de cineva pe rîu, îl ating de cîteva ori după ceafă, să nu-i mai trebuiască peşte pînă la judecata de apoi.

— Vorbeşti cu păcat[illegible]Alexei Dorofeici ! — spuse Kliopa potolit, cu glasul lui de tenor. — Un om cumsecade şi temător de dumnezeu n-ar spune asemenea vorbe nici unui cîine măcar, necum monahilor !

— Monahi ? — îl îngînă în bătaie de joc morarul. — Dacă vi s-a făcut de peşte, cumpăraţi-l de la mine, nu furaţi !

— Doamne sfinte, parcă am fura, zău ! — se strîmbă Kliopa. — De ce vorbeşti aşa ? Novicii noştri au pescuit, e drept ! Dar cu îngăduinţa părintelui arhimandrit. Dumnealui, părintele, socoate că banii luaţi de la dumneata, nu sînt pentru rîul întreg ; ţi-ai cumpărat, cică, dreptul să arunci năvodul şi pe malul nostru. Dar nu că ţi-ar fi dat în folosinţă tot rîul!... El nu-i nici al matale şi nici al nostru : e al lui dumnezeu !

— Că parcă arhimandritul e altfel decît tine ?! — mormăi morarul, izbind luleaua de tocul cizmei. — Îi place şi lui să umble cu şoalda ! Eu însă n-o să stau să aleg ! Pentru mine ori arhimandrit, ori tu, ori Evsei, tot atîta face ! Dacă-l prind pe rîu, vai de cozonacul lui !...

— Dacă ai de gînd să baţi monahii... mă rog, voia dumitale ! O să ne fie mai bine pe lumea cealaltă ! Pe Vissarion şi pe Antip i-ai bătut ! Bate-i şi pe ceilalţi !

— Taci din gură şi lasă-l în plata domnului, — spuse Diodor, trăgîndu-l pe Kliopa de mînecă.

Kliopa se linişti, tăcu şi se apucă iar de căratul sacilor, în timp ce morarul nu se mai oprea din ocări. Suduia alene, tot sugîndu-şi ciubucul după fiece sudalmă şi scuipînd înlături. După ce isprăvi cu peştele, îşi aduse aminte de doi saci de ai lui, pe care — cică — i-ar fi „şterpelit“ odată monahii şi începu să-i ocărască pentru saci ; pe urmă văzîndu-l pe Evsei că-i beat şi nu lucrează, îi lăsă în pace pe monahi şi se luă de capul lucrătorului, umplînd văzduhul de sudălmi respingătoare, tot una şi una.

La auzul lor, monahii mai întîi se stăpîniră şi se mulţumiră doar să ofteze din băierile inimii, dar la urmă Kliopa nu mai putu îndura : îşi împreună mîinile a deznădejde şi spuse cu lacrimi în glas :

— Stăpîne atotputernic ! [illegible]i caznă mai grea pentru mine, decît să vin la moară ! Un iad ! Un adevărat iad !

— Cin' te roagă să vii ! — se oţări morarul.

— Maică preacistă ! Noi am fi bucuroşi să nu venim aici, da' unde să găsim altă moară ? Spune şi dumneata ! În toată împrejurimea nu-i altă moară, făr' numai a dumitale ! Nu ne rămîne decît să crăpăm de foame ori să mîncăm grăunţe nemăcinate !

Dar morarul nu se astîmpăra şi ocările curgeau gîrlă. Se vedea bine că sudălmile şi bodogănitul erau un obicei de al lui la fel de înrădăcinat ca şi acela de a morfoli pipa între dinţi.

— Măcar de nu l-ai pomeni pe necuratul ! — se tot

ruga Kliopa, şi ochii lui năuciţi, clipeau des. — Haide, taci odată, fă bunătatea !

Nu trecu mult şi morarul tăcu, dar nu pentru că îl rugase Kliopa atît de fierbinte. La stăvilar se ivise deodată o bătrînică, puţintică la trup, rotunjoară, cu o faţă blajină... Bătrînica era îmbrăcată cu un palton caraghios, vărgat, ce aducea, privit din spate, cu un gîndac ; ţinea într-o mînă o bocceluţă, iar cu mîna cealaltă se sprijinea într-un băţ...

— Plecăciune domniilor-voastre, sfinţi părinţi ! — spuse bătrînica sîsiind şi plecîndu-se adînc în faţa monahilor. — Dumnezeu să vă ajute ! Să trăieşti Alioşenka ! Şi tu, Evseiuşka !...

— Să trăieşti, mămucă ! — mormăi morarul, fără să se uite la bătrînă şi chipul lui se posomori.

— Am venit la tine, dragu' mamei ! — spuse bătrînica, zîmbind şi cătînd cu duioşie în ochii morarului. — De multişor nu te-am mai văzut. Dacă stau să mă gîndesc, n-am fost la tine de la adormirea maicii domnului... Acum... te bucuri ori ba, primeşte-ţi muma ! Parcă ai slăbit oleacă !...

Şi bătrînica se aşează alături de morar, iar paltonaşul ei vărgat, pe lîngă namila asta de om, semăna parcă şi mai mult cu un gîndăcel.

— Da ! De la adormirea maicii domnului ! — urmă dînsa. — Şi tare mi-a fost dor de tine ! Aleanul mi-a pîrjolit tot sufletul ! Da' de cîte ori mă pregăteam să viu pe la tine, ba ploua, ba dădea vreo boală peste mine...

— Acum de unde vii, din tîrg ? — întrebă morarul posac.

— Da, din tîrg ! Drept de acasă !

— Bolnavă cum eşti şi slabă, mai bine ai şedea pe loc şi nu te-ai mai fiţii. La ce ai venit ? Păcat de pingele !

— Am venit să te văd... Am cu totul pe lumea asta, doi feciori ! — se întoarse ea spre monahi. — Ăsta de aici şi încă unul, la tîrg : Vasili pe nume. Doi ! Pe ei nu-i doare sufletul dacă sînt vie ori am murit, dar pentru mine, dînşii sînt trup din trupul meu, mîngîierea bătrîneţelor mele... Dînşii fără mine trăiesc,

slavă domnului !... Dar eu... parcă nici o zi n-aş putea fără ei... Atît numai că am îmbătrînit şi-mi vine greu să ajung la dînsul tocmai din tîrg.

Se aşternu tăcerea... Monahii isprăviră de cărat cei de pe urmă saci în şură şi se aşezară în căruţe să se odihnească... Iar Evsei, ameţit de băutură, tot mai mototolea în mîini năvodul şi picotea de somn.

— N-ai picat la vreme, mămucă, — zise morarul. — Chiar acuşi trebuie să plec la Kareajino.

— Du-te cu dumnezeu ! — oftă bătrîna. — Că doar n-ai să-ţi laşi baltă treburile pentru mine !... Iar eu îmi trag oleacă sufletul şi peste un ceas mă-ntorc acasă... Alioşenka, îţi trimite plecăciuni frăţîne-tău Vasea, cu copilaşii lui...

— Tot mai trage la măsea ?

— Nu chiar cine ştie ce, dar... Bea ! Ce mai la deal la vale, bea !... Mult nu, că n-are cu ce-şi plăti băutura, dar se întîmplă uneori să-l cinstească unul sau altul... Şi tare greu o mai duce, Alioşenka ! M-am istovit şi eu tot privindu-i chinurile... N-are ce mînca, îi umblă copilaşii goi... Nici dînsul nu-i mai bine : îi e ruşine să scoată nasul afară, atît îs de găuriţi nădragii de pe el. Nici cizme n-are !... Toţi şase cîţi sîntem, dormim într-o odaie. O sărăcie mai neagră şi mai amară, nici c-ar putea să fie pe lumea asta !... Am venit la tine cu gîndul să-ţi cer ceva pentru ei... Ascultă de vorba mea de bătrînă, Alioşenka, şi ajută-l pe Vasili... Ţi-e frate !

Morarul tăcea, cu ochii aiurea.

— El îi sărac, pe cînd tu... slavă domnului ! Şi moară ai, şi grădini de zarzavat ţii în arendă, şi mai vinzi şi peşte !... Te-a blagoslovit dumnezeu cu o minte ageră, te-a înălţat peste toţi ceilalţi, te-a îndestulat cu de toate... Şi apoi eşti şi singur pe lume, pe cînd Vasea are patru copii şi mă mai are pe cap şi pe mine, nevolnica, iar simbria... şapte ruble cu totul şi cu totul. Cum să sature cu ea atîtea guri ? Ajută-l !

Dar morarul tăcea mîlc şi îşi umplea — cu toată sîrguinţa — pipa.

— Îmi dai ? — întrebă bătrîna.

Morarul însă tăcea întruna, de parcă ar fi luat apă

în gură. Dacă văzu şi văzu că nu răspunde, bătrîna oftă, se uită pe rînd la cei doi monahi, la Evsei, apoi se ridică şi zise :

— Nu vrei, nu trebuie ! Ştiam că n-o să-mi dai nimic... Am venit mai mult din pricina lui Nazar Andreici... Plînge de ţi se rupe inima, Alioşenka ! Mi-a sărutat mîinile şi m-a rugat să viu la tine şi să te înduplec...

— Şi ce vrea ?

— Să-i întorci datoria. „I-am dus, zice, nişte secară la măcinat, iar el zice, a oprit-o şi nu mi-o dă."

— Asta nu te priveşte, mămucă ! Ce te vîri în treburile altora ? — bombăni morarul. — Vezi-ţi de rugăciunile matale.

— Chiar aşa fac, Alioşenka ! Numai că dumnezeu parcă nu-mi mai ascultă ruga : Vasili a ajuns mai rău ca un cerşetor, eu umblu cu mîna întinsă... Uite, pînă şi paltonaşul ăsta e tot de împrumutat... Numai tu trăieşti în belşug, dar... dumnezeu ştie ce-i în sufletul tău. Oof, Alioşenka ! Te-au deochiat ochi pizmaşi ! Parcă toate ar fi bune : deştept eşti, frumos eşti, la neguţătorie eşti primul între neguţători, dar... nu eşti om ca toţi oamenii ! Prea eşti posac ! O dată nu zîmbeşti, o dată nu spui o vorbă bună omului... Eşti hain la suflet ca o adevărată fiară !... Uită-te la tine cum arăţi ! Da' ce povesteşte lumea pe socoteala ta... mai mare jalea ! Întreabă-i şi pe dumnealor, părinţi monahi ! Umblă vorba cică-i storci pe oameni de bani, îi asupreşti, că ieşi noaptea la drumul mare cu ceata ta de argaţi, tîlhari get-beget şi jefuieşti drumeţii... Mai spun iarăşi că eşti hoţ de cai... Moara ta, cică-i loc afurisit de dumnezeu... Fetele şi copiii o ocolesc cu spaimă ! Orice făptură se fereşte din calea ta... Şi nu-ţi spune nimeni altfel, decît Cain sau Irod...

— Eşti o proastă, mămucă !

— Unde pui piciorul nu creşte iarbă... De răsuflarea ta mor gîngăniile. „O, de i-ar face careva de petrecanie ! De l-ar osîndi mai iute vreun judecător !" — numai asta îmi aud urechile. Şi crezi că-i vine uşor unei mame să audă asemenea vorbe ? Că doar îmi eşti fecior, sînge din sîngele meu !...

— Ei, e vremea să plec! — făcu morarul, ridicîndu-se. — Rămîi sănătoasă, mămucă!

Morarul scoase trăsura din şură, apoi calul, îl împinse între hulube ca pe un căţeluş neputincios... şi se apucă să-l înhame. Iar bătrîna umbla în jurul lui, i se uita în ochi şi clipea, gata-gata să plîngă.

— Cu bine, dară! — spuse ea într-un tîrziu, văzînd că fiul ei îşi pune grăbit cojocul. — Rămîi cu bine şi nu ne uita. Stai, să-ţi dau ceva bun... — spuse deodată bătrînica repede, şi desfăcu bocceluţa. — Am fost dăunăzi la diaconească şi ne-a cinstit dumneaei, iar eu ţi-am păstrat şi ţie...

Şi bătrîna îi întinse în palmă o turtiţă cu miros de izmă.

— Lasă-mă-n pace, n-auzi? — ţipă morarul şi îi îndepărtă mîna.

Bătrîna se ruşină, scăpă turtiţa jos şi o luă încetişor spre stăvilar, cu mers împleticit... Cele întîmplate apăsau greu sufletele privitorilor... Monahii scoaseră strigăte de groază, dînd din mîini înspăimîntaţi, iar Evsei încremeni cu ochii aţintiţi asupra stăpînului... O fi înţeles morarul cele scrise pe feţele monahilor şi a lucrătorului, ori poate că în sufletul lui se trezi un simţămînt demult uitat... dar pe faţa lui trecu fugar o umbră de teamă parcă...

— Mămucă! —strigă el.

Bătrîna tresări şi întoarse capul. Morarul scotoci grăbit prin buzunar şi scoase o pungă mare de piele...

— Ţine... — bîigîi el grăbit, scoţînd din pungă un ghemotoc de hîrtii şi arginţi. — Ţine!

— Cîteva clipe mototoli între degete ghemotocul, îl boţi, se uită — numai el ştie de ce — la monahi şi iar mototoli banii. Hîrtiile şi arginţii începură să cadă unul după altul, înapoi în pungă; în mîna morarului rămase un singur bănuţ de 20 de copeici... Morarul îl răsuci pe o parte şi pe alta, îl frecă între degete, mormăi ceva, se înroşi pînă în vîrful urechilor şi îl întinse mamei.

DRAMATURGUL

IN cabinetul unui doctor intră un individ cu înfăţişare ştearsă, cu ochii tulburi şi faţă de om bolnav de catar. Judecînd după nasul lui umflat, privirea melancolică şi întunecată, individul nu e străin de băuturi spirtoase, guturai cronic şi... filozofie.

El se lasă în fotoliu şi se plînge de astmă, de rîgîieli, de arsuri, de melancolie şi gust amar în gură.

— Cu ce vă ocupaţi ? — întreabă doctorul.

— Sînt dramaturg, — spune individul cu mîndrie.

Intr-o clipă doctorul se simte pătruns de respect pentru pacientul său şi îi zîmbeşte binevoitor.

— O, e o specialitate atît de rară, — îngăimă el. — Şi cere o muncă intensă nervilor, creierului !

— Cred şi eu !

— Scriitori nu întîlneşti pe toate cărările... Viaţa lor e cu totul deosebită de a celorlalţi muritori de rînd... De aceea v-aş ruga să-mi descrieţi traiul dumneavoastră, ocupaţiile, obiceiurile, mediul... într-un cuvînt să-mi povestiţi greutăţile vieţii de dramaturg ?

— Mă rog... — încuviinţă dramaturgul. — Mă scol, domnul meu, cam pe la douăsprezece, iar uneori şi mai devreme... După aceea fumez o ţigară şi beau două păhărele de rachiu... Uneori chiar trei... Mi se-ntîmplă dealtfel să beau şi patru... Depinde cît am băut în ajun... Aşa !... Dacă nu beau nimic, mi se împăienjenesc ochii şi îmi vîjîie capul.

— Pesemne că beţi mult, în general ?

— Nu-u ! Care mult ? Dacă beau pe sufletul gol, o fac de nervi — bănuiesc... Apoi mă îmbrac şi mă duc la Livorno sau la Savrasenkov, unde îmi iau gustarea de dimineaţă... Dar... nu prea am poftă de mîncare... La gustare, de pildă, mănînc o nimica toată : o pîrjoală sau o jumătate de porţie de nisetru cu hrean. Şi cu toate că beau anume trei-patru păhărele de rachiu, n-am poftă şi pace... După gustare, beau bere sau vin : depinde de finanţe...

— Pe urmă ?

— Pe urmă... mă duc în vreo cîrciumioară şi de acolo iar la Livorno, unde joc biliard... După ce alerg aşa cam pînă pe la şase, iau masa de prînz... Şi atunci mănînc prost... Dacă mă crezi, beau uneori vreo şase-şapte păhărele, dar pofta... ia-o de unde nu-i ! Îmi face şi rău să mă uit la cei din jur : toţi mănîncă supă, iar eu nu pot să văd supa şi în loc să mănînc felul întîi, beau bere... După masă mă duc la teatru...

— Hm ! Teatrul cred că vă tulbură mult ?!

— Grrrozav ! Mă tulbură şi mă răscoleşte ! Ba pe deasupra şi prietenii mă tot bat la cap : „Hai să bem şi hai să bem !“ Şi uite aşa : cu unul beau rachiu, cu altul vinişor, cu al treilea — bere şi cam pe la actul trei abia de mă mai ţin pe picioare... Dracu' să-i ia de nervi !... După teatru hai la Salon, ori la Rrrodon, la vreun bal mascat... Iar de acolo, cred că înţelegi şi dumneata că nu scapi cu una cu două... Dacă mă trezesc dimineaţa acasă, e încă bine... Uneori se întîmplă să nu dorm acasă săptămîni întregi !...

— Hm !... Cu alte cuvinte studiaţi viaţa ?

— Mda !... Odată, ţin minte, mi-au jucat nervii o festă, că o lună întreagă n-am dat pe acasă şi mi-am uitat pînă şi adresa... A trebuit să mă informez la biroul de adrese... Şi aşa, cum ţi-am spus, se întîmplă aproape în fiecare zi.

— Bine, dar piesele cînd le scrieţi ?

— Piesele ? Hm... Cum să-ţi spun... — şi dramaturgul ridică din umeri. — Depinde de împrejurări...

— Fiţi bun vă rog, şi descrieţi-mi procesul muncii dumneavoastră de creaţie...

— Mai întîi şi întîi, domnul meu, îmi cade în mînă vreo piesuţă franţuzească sau nemţească... Asta sau întîmplător, sau mi-o aduce cîte un prieten, pentru că eu personal n-am vreme să le urmăresc! Dacă piesuţa merge o duc la soră-mea sau tocmesc pentru vreo cinci ruble un student... Ei îmi traduc piesa, iar eu, înţelegi matale, o adaptez gustului rusesc: în locul numelor străine pun de-ale noastre... şi aşa mai departe. Cam asta e!... Dar nu-i uşor! O, nu-i uşor deloc!

Şi individul cu înfăţişarea ştearsă, îşi dă ochii peste cap şi oftează... Iar doctorul începe să-l ciocănească, să-l asculte, să-l palpeze.

BELEA !...

LUI Nikolai Maximovici Putohin i s-a întîmplat o belea ; una dintre acelea despre care nici un rus, cu firea lui largă şi nepăsătoare, nu poate jura că n-o să i se întîmple vreodată, aşa cum nu poţi jura că soarta o să te ocrotească toată viaţa... Putohin s-a îmbătat pe negîndite şi beat fiind a uitat cu desăvîrşire de familie şi de slujbă şi timp de cinci zile şi cinci nopţi a colindat toate locurile de pierzanie care i-au ieşit în cale... Tot ce i-a rămas în cap după cele cinci zile petrecute în beţie, a fost un fel de harababură de fuste colorate, mutre bete ca şi a lui, sticle, şi picioare săltînd în aer. Oricît îşi storcea mintea, nu găsea decît un singur lucru limpede: că în prima seară, pe la aprinsul felinarelor, trecuse o clipă pe la un prieten de al său ca să stea de vorbă cu el despre o afacere şi prietenul îl cinstise cu bere. Putohin băuse un pahar, apoi altul şi încă unul... După ce au golit şase sticle, au plecat amîndoi la unul... căruia-i zice Pavel Semionovici, şi acesta i-a cinstit şi el cu nisetru afumat şi cu madera. Cînd au isprăvit cu madera, au trimis după coniac... Şi cu cît beau mai mult, cu atît li se deschidea pofta... Cele ce s-au întîmplat mai tîrziu erau învăluite într-o ceaţă, prin care Putohin vedea ca în vis : faţa liliachie a unei suedeze, care striga întruna : „Domn, cinsteşte cu bere !“, o sală lungă de dans, cu tavanul jos, plină de fum şi de mutre de lachei şi pe el însuşi, cu degetele mari ale mîinilor vî-

rîte în buzunarele jiletcii, făcînd cu picioarele niște figuri îndrăcite... Mai departe, vedea tot ca prin vis o odăiță cu poze ieftine pe pereți și rochii de femei atîrnate pretutindeni... Își aminti că în odăiță mirosea a bere, a colonie și a săpun de glicerină... Din tot acest talmeș-balmeș neguros se deslușea ceva mai limpede clipa deșteptării grele și amare, cînd pînă și strălucirea soarelui i se păruse groaznică...

Își aminti că n-a mai găsit în buzunarele sale nici ceasul, nici brelocurile, că și-a pus o cravată străină și buimac, cu capul greu, s-a grăbit să se ducă la slujbă. Roșu de rușine, scuturat de frigurile beției, s-a oprit în fața șefului, care, fără să-i arunce măcar o privire, i-a spus cu nepăsare:

— Nu te mai osteni cu dezvinovățirile... Nu pricep pentru ce ai binevoit să mai vii pe aici!... Nu mai lucrezi la noi. E lucru hotărît... N-avem trebuință de asemenea slujbași, iar dumneata ești om deștept și ai să înțelegi... Da!

Glasul nepăsător al șefului, ochii lui batjocoritori, cu priviri pătrunzătoare, ca și tăcerea plină de bun simț a colegilor, ieșeau atît de limpede la iveală din haosul beției, că nu mai aduceau cu un vis...

— Josnic! Dezgustător! — își spunea Putohin, în drum spre casă după explicația cu șeful. — M-am făcut de rîs și mi-am pierdut și slujba... Josnic, murdar!

Simțea în tot trupul lehamitea dezgustătoare pe care o lasă beția, o simțea de la gură și pînă la picioarele care abia se tîrau... Gustul urît din gură, ca și cum un escadron întreg ar fi dormti într-însa, îi chinuia nu numai trupul dar și sufletul. Îi era rușine, frică și greață.

— Îmi vine să-mi trag un glonte-n cap! — își zicea el. — Mă gîtuie rușinea și ciuda. Parcă nici nu m-aș mai duce acasă!

— Da, ce e drept, nu-i o poveste prea plăcută! — își dădea cu părerea și Feodor Eliseici, colegul care îl însoțea. Toate ca toate, dar că ți-ai pierdut slujba, asta e rău! Mai rău decît orice!... Chiar că-ți vine să te-mpuști!...

— Dar capul! Capul! Dumnezeule mare! — mormăia Putohin, strîmbîndu-se de durere. — Parcă ar crăpa în mii de bucăţi! Nu, zău! Fă cum vrei, dar eu unul mă duc la cîrciumă să mă dreg!... Hai şi tu!

Şi cei doi prieteni intrară la cîrciumă...

— Şi cum de m-am îmbătat aşa, zău că nu pricep! — spunea îngrozit Putohin, după al doilea păhărel. — Vreo doi ani n-am luat o picătură în gură, ba m-am legat şi faţă de nevastă-mea, cu mîna pe cruce... Rîdeam de cei beţivi şi deodată, na, poftim! Toate s-au dus la naiba! Nici tu slujbă, nici tu linişte! Groaznic!

Apoi scutură din cap şi urmă:

— Mă duc acasă, ca la moarte... Nu-mi pasă nici de bani, nici de ceas, nici de slujbă!... Sînt gata să îndur pierderile astea şi durerea de cap pe deasupra, şi chiar morala şefului... Un singur lucru mă înspăimîntă: cum să dau ochi cu nevastă-mea? Ce să-i spun? De cinci nopţi n-am mai dormit acasă, am băut tot ce-am avut, m-au dat afară din slujbă... Ce pot să-i spun?

— Ei lasă: îşi descarcă ea focul şi-i trece!...

— Cît de respingător şi de jalnic trebuie să-i par acum... Ea nu înghite beţivi, iar orice chefliu, după părerea ei, e un om de nimic... Şi are dreptate... Ce, parcă nu-i o josnicie să-ţi bei bucata de pîine agonisită cu trudă şi să-ţi pierzi locul, cum am făcut-o eu?

Putohin mai bău un păhărel, mîncă o felie de peşte sărat şi căzu pe gînduri.

— Mîine, va să zică, hai la casa de împrumuturi! — spuse el după o vreme de tăcere. — N-o să găsesc eu atît de curînd o altă slujbă şi, prin urmare, măria sa foametea o să apară la noi în toată măreţia ei!... Iar femeile, frăţioare, sînt în stare să-ţi ierte totul: şi mutra de beţiv, şi necredinţa, şi bătăile şi bătrîneţea, dar sărăcia — niciodată! În ochii lor, sărăcia este mai rea decît orice păcat. Dacă Maşa mea s-a deprins odată să aibă zilnic prînzul pe masă, poţi să furi, dar prînzul trebuie să i-l dai! „Fără asta, o să-mi zică ea, nu se poate! Nu că aş muri de foame, dar mi-e ruşine de slugi!“ Da, frate!... Le cunosc eu pe

muierile astea... Că mi-am făcut de cap vreme de cinci zile, asta mi-o iartă! Dar foamea — asta nu!

— Ce să zic! Te aşteaptă o săpuneală straşnică!... — oftă Feodor Eliseici.

— Crezi că o să stea de vorbă cu mine? Aş! Puţin îi pasă că eu îmi recunosc vina şi că mă simt nenorocit pînă în fundul sufletului! Asta n-o doare! Asta nu le doare pe nici una, mai cu seamă dacă sînt interesate... Poate să fie el, bărbatul, nenorocit, să-l sugrume ruşinea, să vrea să-şi tragă un glonte în tîmplă... N-are decît... A greşit şi deci trebuie biciuit... Măcar dacă mi-ar spune pe şleau vorbe de ocară, sau m-ar plesni! Da' de unde! Are să mă întîmpine cu nepăsare, fără o vorbă, şi o săptămînă încheiată are să mă chinuiască aşa, cu tăcerea ei zdrobitoare, sau cu înţepături şi cuvinte jalnice... Cred că îţi închipui şi tu ce tortură!

— Cere-i iertare! — îl sfătui colegul.

— Trudă zadarnică... De aceea e virtuoasă, ca să nu-i ierte pe păcătoşi.

Tot drumul de la cîrciumă şi pînă acasă, Putohin născoci fraze cu care să-i răspundă nevestei. Îi şi vedea faţa palidă şi mînioasă, îi vedea ochii plînşi, îi auzea potopul de fraze muşcătoare, şi sufletul i se umplea de o frică laşă, pe care o încearcă de obicei şcolarii.

„Fie ce-o fi! — hotărî el în cele din urmă, trăgînd minerul soneriei. Uite-aşa! Dacă n-oi putea şi n-oi putea să rabd, plec! Îi spun verde tot ce am pe inimă şi plec încotro văd cu ochii!"

Cînd intră în casă, soţia lui, Maşa, era în antreu şi îl privea cu ochi întrebători.

„Las' să înceapă ea!" — gîndi Putohin, aruncînd o privire fugară asupra chipului ei palid şi începu să-şi scoată, sfios, galoşii.

Dar femeia nu începea... Nikolai Maximovici intră în salon, apoi trecu în sufragerie, dar femeia tăcea întruna şi-l privea mai departe cu ochi întrebători.

„Am să mă împuşc! — hotărî el, murind de ruşine. Nu mai pot îndura! N-am putere!"

După ce măsură odaia în lung şi în lat vreo cinci minute, fără să îndrăznească să-i spună o vorbă, Putohin se apropie de masă, şi scrise cu creionul pe o margine de ziar: „M-am îmbătat şi am pierdut slujba.“ Femeia citi, luă creionul în mînă şi scrise şi ea: „Lasă, nu te amărî!“ Putohin citi şi fugi repede în biroul lui.

Peste cîteva clipe, soţia stătea alături de el şi îl mîngîia.

— Las' că trece şi se întorc iar zilele bune, — zicea dînsa. — Fii bărbat şi nu te pierde cu firea... Cu ajutorul lui dumnezeu scăpăm şi de necazul ăsta şi găsim o slujbă mai bună!

Putohin asculta, nu-şi credea urechilor şi, neştiind ce să răspundă, rîdea fericit ca un copil. Femeia îl hrăni, îi dădu un păhărel să se dreagă şi îl culcă în pat.

A doua zi, plin de curaj şi voie bună, Putohin începu să-şi caute o slujbă, iar peste o săptămînă o şi găsi... Necazul trăit de el, schimbă multe în sufletul lui... Acum, cînd vede un om beat nu-şi mai bate joc de el şi nici nu-l osîndeşte, cum făcea înainte. Îi place chiar să întindă cîte un bănuţ cerşetorilor beţi şi spune adesea că:

— Păcatul cel mare nu e să bei, ci să nu-i întinzi o mînă de ajutor celui beat.

Poate că are dreptate.

O COMANDĂ

CREDINCIOS făgăduielii date directorului unei reviste săptămînale, de a scrie o povestire de sărbători „cît mai de groază şi cît mai de efect", Pavel Sergheici se aşează la masa lui de lucru şi ridică, gînditor, ochii în tavan. Prin capul lui umblau cîteva subiecte potrivite. Pavel Sergheici îşi frecă fruntea, se gîndi puţin şi se opri la unul din ele, şi anume, la un omor care se petrecuse cu zece ani în urmă, în oraşul unde se născuse şi învăţase el. Muie condeiul în cerneală, oftă şi se apucă de scris.

In salonul de alături erau musafiri: două doamne şi un student. Nevasta lui Pavel Sergheici, Sofia Vasilievna, răsfoia zgomotos un caiet de note, cînta cîte un acord, îl lăsa, trecea la altul...

— Bine, dar cine mă acompaniază, la urma urmei? — spuse ea cu glas plîngăreţ. — Nadia, hai vino măcar dumneata!

— Ce spui, draga mea! De trei luni n-am mai cîntat la pian!

— Vai ce sclifosiţi sînteţi cu toţii! Dacă-i aşa, nu cînt nici eu! Să vă fie ruşine! E un fleac de acompaniament!

După multe discuţii şi codeli, doamnele se aşezară la pian: una izbi clapele, iar cealaltă începu să cînte din gură romanţa: „Să nu-mi spui tu, că tinereţea ai pierdut-o"... Pavel Sergheici se strîmbă şi puse con-

deiul jos. După ce ascultă o vreme, se strîmbă şi mai amarnic, sări de pe scaun şi se repezi spre uşă :

— Sofi, nu se cîntă aşa ! — strigă el. — Ai luat-o prea sus, iar dumneata, Nadejda Petrovna te grăbeşti de parcă te-ar şfichiui cineva peste degete. Trebuie aşa : tram-tram... ta... ta !...

Şi Pavel Sergheici începu să dea din mîini şi să bată din picior, arătîndu-le cum trebuie să cînte la pian şi din gură. Peste vreo cinci minute se întoarse în birou, ţinînd în surdină isonul nevesti-si, şi se apucă de lucru :

„...Uşakov şi Vinkel erau tineri, cam de aceeaşi vîrstă şi slujeau amîndoi în aceeaşi cancelarie. Uşakov era gingaş ca o fată, nervos şi sfios, Vinkel, dimpotrivă, era tot ce poate fi mai deosebit de prietenul său şi avea faima unui om grosolan, cu porniri animalice, destrăbălat şi neobosit cînd era vorba de potolirea patimilor lui. Era de un egoism atît de rar întîlnit şi atît de desăvîrşit, încît îmi vine să dau uşor crezare acelora care-l socoteau cam scrîntit. Uşakov şi Vinkel erau prieteni. Ce putea lega între ele două firi atît de deosebite, nu pot înţelege, oricît aş căuta s-o fac ! Doar un lucru îi asemuia : bogăţia. Uşakov era singurul fiu al unei mame cu avere, iar Vinkel trebuia s-o moştenească pe mătuşă-sa, generăleasa, care-l iubea ca pe un fiu. În raporturile dintre oameni, banii sînt un bun prilej de împrietenire... Putinţa de a risipi bani în dreapta şi în stînga, de a cumpăra cele mai frumoase femei, de a face paradă de costume, de a zbura cu troicile şi de a stîrni pizma tuturor — poate că ăsta a fost cimentul care i-a legat pe cei doi băieţandri fără minte.

„Prietenia dintre Uşakov şi Vinkel a fost însă de scurtă durată. Ea s-a prefăcut în ură neîmpăcată, cînd amîndoi tinerii se îndrăgostiră în acelaşi timp de Kasatkina, o mică croitoreasă fără însemnătate, dar o femeiuşcă grozav de nostimă, vestită mai cu seamă pentru părul ei minunat. Kasatkina nu pregetă o clipă să fie şi a unuia şi a celuilalt, pentru bani. Femeiuşca cea nostimă era îndeajuns de desfrînată şi de calcu-

lată, pentru a stîrni gelozia celor doi flăcăi, deoarece nimic nu îmbogăţeşte mai mult o femeie, decît gelozia iubvnicilor ei. Uşakov, sfios şi ruşinos, îşi mai călca pe inimă şi îl răbda pe duşmanul său, dar Vinkel, desfrînat şi dezlănţuit ca o fiară, îşi dădu — cum se şi cuvenea — frîu liber simţămintelor".

— Pavel Sergheici! — se auziră voci din salon. — Vino încoace!

Pavel Sergheici se ridică zorit şi porni într-un suflet la doamne.

— Cîntă-ne un duet cu Michel! — îi spuse nevasta. — Tu — vocea întîia şi el a doua.

— Bine! Daţi tonul.

Pavel Sergheici despică aerul cu condeiul pe care încă nu se uscase cerneala, bătu din picior, luă o înfăţişare tragică şi cîntă, împreună cu studentul, „Nopţi nebune!"

— Bravo! — spuse el rîzînd, după ce isprăviră, şi îl cuprinse pe student de mijloc. — Ne-am descurcat grozav! Tare aş mai cînta ceva dar... trebuie să scriu, fire-ar ea afurisită să fie de treabă!

— Lasă scrisul, zău, dă-l încolo!

— Asta nu!... Am făgăduit! Şi vă rog să... nu mă ispitiţi. Chiar azi trebuie să isprăvesc nuvela!

Pavel Sergheici dădu din mîini aferat, se întoarse fuga în birou şi scrise mai departe:

„Intr-o seară, pe la orele zece, cînd Uşakov era de serviciu în cancelarie, Vinkel pătrunse în odaie, se furişă pe nesimţite în spatele duşmanului său şi îl lovi cu o secure în cap. Cît de pornit şi cît de fiară a fost el în clipa omorului, se poate vedea din faptul că medicii-experţi au găsit unsprezece răni pe capul lui Uşakov. Criminalul n-a raţionat nici în timpul crimei, nici mai tîrziu. După ce şi-a omorît rivalul, aşa stropit de sînge cum era şi cu securea în mînă, el se urcă, cine ştie de ce — în pod, iar de acolo ieşi printr-o ferestruică pe acoperiş, şi paznicii auziră multă vreme bocănit şi paşi de om ce se caţără şi lunecă pe învelitoarea de tablă. De pe acoperişul instituţiei, Vinkel coborî pe burlan, pe un acoperiş din apropiere, de pe

acesta trecu pe altul, şi rătăci aşa de pe o casă, pe alta, pînă fu prins.

„Tot oraşul, cu coroane şi fanfară, veni la înmormîntarea lui Uşakov. Oamenii erau atît de porniţi împotriva ucigaşului, încît se duceau în cete mari la închisoare, ca să vadă zidurile între care sta închis Vinkel, şi nu trecură bine două sau trei zile de la înmormîntare, că pe groapa mortului se şi înălţă o cruce cu o inscripţie care cerea răzbunare: „A pierit de mînă ucigaşă!“ Dar nimeni n-a fost atît de lovit de moartea tînărului, ca mama acestuia. Nefericita bătrînă, decum află de pieirea singurului ei copil, fu cît pe aci să-şi piardă minţile...“

Pavel Sergheici mai scrise o pagină, fumă două ţigări una după alta, se întinse puţin pe sofa, apoi se aşeză iar la masă şi urmă:

„Bătrîna Uşakova a fost introdusă în sala procesului, spijinită de o parte şi de alta şi şi-a făcut depoziţia stînd în fotoliu. Dealtfel, depoziţia ei s-a mărginit la un tremur grozav care a zguduit-o din creştet pînă în tălpi, apoi bătrîna s-a întors spre acuzat şi, ameninţîndu-l cu pumnii, a strigat:

„— Tu l-ai ucis pe fiul meu! Tu!

„— Am spus eu că nu?... — a mormăit ursuz Vinkel.

„— Nici n-ai putea s-o spui! — a urmat bătrîna, fără să asculte de preşedinte. — Tu l-ai ucis!

Mătuşa lui Vinkel, bătrîna generăleasă înnebunită de durere, înainte de a-şi face depoziţia a rămas vreo trei minute cu ochii pironiţi fără nici un gînd asupra nepotului ei, şi la urmă l-a întrebat cu o voce care i-a zguduit pînă şi pe judecători:

„— Ce-ai făcut, Nikolai?

Altceva n-a fost în stare să mai spună. Venirea celor două bătrîne a produs asupra tuturor o impresie apăsătoare. Se spune că în clipa cînd ele s-au întîlnit pe coridor, şi-au făcut una alteia o scenă care a tulburat pînă la lacrimi chiar şi pe uşierii judecătoriei. Bătrîna Uşakova, copleşită de durere, s-a repezit la generăleasă şi a acoperit-o de ocări. Spunîndu-i mereu numai „tu“ ea a dojenit-o, a certat-o şi a ameninţat-o

cu pedeapsă de la dumnezeu şi cu altele. Mătuşa lui Vinkel a ascultat-o întîi tăcută, cu o smerenie blîndă, spunînd doar :

„— Fii milostivă ! Şi el şi eu am fost şi aşa îndeajuns de pedepsiţi.

„Dar pînă la urmă n-a mai putut îndura şi la ocări a răspuns tot prin ocară.

„— Dacă nu aveai un fiu, — a strigat dînsa, — Kolea al meu nu ajungea acum aici ! Fiul dumitale l-a pierdut ! — şi aşa mai departe.

„Cei din jur, abia izbutiră să le despartă... Prin hotărîrea juraţilor, Vinkel fu condamnat la zece ani muncă silnică".

— Nikonov are un bas minunat ! — auzi deodată Pavel Sergheici, vocea nevestei sale. — Un bas minunat : plin, mlădios... Şi nu înţeleg deloc, draga mea, de ce nu se duce la operă ?

Pavel Sergheici făcu ochi mari şi sări în sus.

— Zici că Nikonov are un bas minunat ? — întrebă el, vîrîndu-şi capul prin uşa salonului. — Un bas mi-nu-nat ? Nikonov ?

— Da, Nikonov !

— Asta înseamnă că habar n-ai ce-i aia voce, draga mea... — făcu Pavel Sergheici, ducîndu-şi braţele înlături. — Nikonov al tău e o vacă ! Mugeşte şi hîrîie de parcă i-ar scoate cineva măruntaiele, iar vocea îi tremură şi îi saltă ca un dop într-o sticlă goală ! Nu pot să sufăr aşa ceva ! Şi apoi, Nikonov al tău, are tot atîta ureche cît are... divanul ăsta !

— Nikonov şi cîntăreţ ! — tot se mai indigna el, întors peste cinci minute la masa lui de lucru, gata să se apuce de scris. — Ce gusturi ! Doamne fereşte ! Nikonov al lor ar fi bun de cîntăreţ de stradă, nu de operă !

Bodogănind întruna, Pavel Sergheici muie condeiul în cerneală şi urmă :

„Generăleasa Vinkel s-a dus la Petersburg să se roage ca nepotul ei să nu fie pus la stîlpul infamiei. Cît a fost plecată, Vinkel a făcut ce-a făcut şi a fugit din închisoare".

— Ce vreme frumoasă ! — oftă studentul din salon.

„A fost găsit — urmă Pavel Sergheici — în gară, sub un tren de marfă, şi scos de acolo cu multă trudă. Se vedea bine că mai voia să trăiască... Nenorocitul rînjea la apropierea străjii, iar cînd l-au dus înapoi la închisoare, plîngea cu lacrimi amare".

— Ce frumos e acum la marginea oraşului ! — spuse Sofia Vasilievna. — Pavel, lasă scrisul, zău aşa !

Pavel Sergheici se scărpină nervos la ceafă şi urmă :

„Stăruinţele mătuşii nu duseră la nimic... înainte de plecare din oraşul natal, Vinkel trebuia neapărat să trăiască ruşinea stîlpului infamiei, dar bătrîna, mîndră şi neînduplecată avu mulţumirea dorită : în preziua degradării civice, Vinkel se otrăvi şi fu îngropat în afara cimitirului, pe locul hărăzit sinucigaşilor..."

Pavel Sergehici privi pe fereastră la cerul înstelat, mormăi şi se duse în salon.

— Da ! Ce bună ar fi acum o plimbare afară din oraş ! — spuse el, lăsîndu-se în fotoliu. — E o vreme... un vis !

— Atunci haidem ! Ce mai stăm ! — se grăbi nevasta. — Mergem, oameni buni !

— La dracu' ! Trebuie să sfîrşesc nuvela. Am scris cu chiu cu vai abia jumătate... Totuşi... ce bine ar fi să chemăm vreo două trăsuri... Aş renunţa la vizitii ! M-aş urca singur pe capră şi... dii, căluţule ! Atîta doar că înainte ar trebui să ne cinstim puţintel acasă !

— Bun ! Mergem !

— Nu ! Asta nu ! Pentru nimic în lume ! Nu mă mişc din loc pînă nu isprăvesc nuvela ! Nici să nu mă rugaţi !

— Atunci du-te de-o isprăveşte ! Pînă vin trăsurile şi vinul o isprăveşti de cinci ori !...

Cucoanele îl înconjurară şi începură să tragă de el, iar Pavel Sergheici dădu din mînă în semn de „fie ce-o fi" şi primi. Studentul se repezi după trăsuri şi după vin, doamnele prinseră să se agite, iar Pavel Sergheici se întoarse fuga în birou, apucă tocul, izbi cu pumnul în manuscris şi urmă :

„Nu era zi de la dumnezeu, ca bătrîna Uşakova să nu se ducă la mormîntul fiului său. Pe orice vreme, fie ploaie, fie viscol, caii ei opreau în al zecilea ceas al

dimineţii la poarta cimitirului, iar dînsa se aşeza la marginea mormîntului, plîngea şi privea cu lăcomie — de parcă s-ar fi bucurat — inscripţia de pe cruce: «A pierit de o mînă ucigaşă!»"

Cînd se întoarse studentul, Pavel Sergheici goli pe nerăsuflate o cupă de vin şi scrise:

„Timp de cinci ani în şir se duse bătrîna la cimitir, fără să lipsească o zi măcar. Cimitirul ajunsese cea de-a doua casă a ei. Dar într-al şaselea an se îmbolnăvi de pneumonie şi o lună încheiată nu se mai duse la mormîntul fiului".

— Haide, ajunge! — îl grăbeau doamnele pe Pavel Sergheici. — Lasă scrisul. Mai bea un pahar!

— Numai un pic! Am ajuns la locul cel mai interesant!... Staţi, dragii mei, daţi-mi pace...

„Cînd se sculă după boală şi veni la cimitir — urmă Pavel Sergheici — bătrîna înţelese cu groază că uitase unde se află mormîntul fiului ei. Boala îi slăbise memoria... Alerga de colo pînă colo printre morminte, înotînd pînă la brîu în zăpadă, se ruga fierbinte de paznici s-o ajute... Dar paznicii puteau să-i arate doar locul cam pe unde putea fi mormîntul, pentru că spre marea nenorocire a bătrînei, în timpul lipsei ei, crucea de pe mormînt fusese furată de cerşetorii care se îndeletniceau cu vînzarea unor astfel de cruci.

„— Unde să fie? — se zbătea bătrîna. — Unde-i fiul meu? Mi l-au luat pentru a doua oară!"

— Ai de gînd să iprăveşti odată? — se auzi vocea Sofiei Petrovna. — Ce nerușinare: cinci oameni aşteaptă pe unul singur! Lasă scrisul!

— Uite-acuşi! — bombăni Pavel Sergheici, înghiţind la repezeală încă un pahar de vin şi încreţindu-şi fruntea. — Acuşi!... Of, tocmai acum m-ai întrerupt!

Pavel Sergheici îşi frecă tare fruntea, îi privi pe toţi cu ochi năuciţi, bătu nervos din picior, apoi scrise:

„Dacă văzu că nu poate să dea de mormîntul drag, bătrîna, palidă, cu capul gol şi cu ochii pe jumătate închişi de oboseală, abia tîrîndu-şi picioarele, se îndreptă spre poartă, cu gîndul să plece acasă. Dar înainte de a se urca în trăsură, îi fu dat să mai treacă

printr-o încercare grea : la poarta cimitirului se ciocni nas în nas cu mătuşa lui Vinkel".

— Cu oameni ca dumneata nu se poate decît aşa ! — spuse una dintre doamne, apucînd manuscrisul de pe masă. — Să mergem !

Pavel Sergheici încercă mai întîi să protesteze, dar apoi se lăsă păgubaş, făcu bucăţi manuscrisul, îl ocărî — nu ştia nici el de ce — pe directorul revistei şi fluierînd voios, se repezi în antreu să ajute doamnele la îmbrăcat...

JUBILEUL

LA restaurantul hotelului „Kars“ se desfăşura o mică solemnitate: actorii dădeau o masă în cinstea colegului lor, tragedianul Tigrov, cu prilejul împlinirii a 25 de ani de activitate pe tărîmul artei. In jurul unei mese lungi, era strîns tot personalul în afară de un singur om: impresarul, care din zgîrcenie nu luase parte la subscripţia pentru masă, dar făgăduise să vină la sfîrşitul ei. „Mult stimatul coleg“ Tigrov, în calitatea lui de sărbătorit, şedea în capul mesei, pe un jeţ cu spetează înaltă şi dreaptă. Tigrov era roşu la faţă, asuda din belşug, mîrîia, clipea din ochi, într-un cuvînt nu se simţea chiar în apele lui. Era oare tulburat de năvala sentimentelor sărbătoreşti, ori numai din pricină că venise la masă destul de afumat — era greu de spus. In dreptul lui, şedea la *grand-dame* Likanida Ivanovna Svirepeeva [1]), „slăbiciunea“ impresarului, cu ochelari de baga şi nasul pudrat din belşug, iar la stînga lui Tigrov şedea ingenua Sofia Denisovna Unîlova [2]). De o parte şi de alta a doamnelor, de-a lungul mesei, se întindeau două rînduri de bărbaţi, cu feţele rase.

Inainte de supă, după ce actorii băuseră cîte un păhărel şi luaseră o gustare, se ridică în picioare Babelmandebski, *raisonneur*-ul trupei, şi începu:

---

[1]) *Svirepaia* — feroce. (N red. rom.)
[2]) *Unîlaia* — tristă, abătută. (N. red. rom.)

— Domnilor! Ridic paharul în sănătatea sărbătoritului nostru, Vasilisk Afrikanîci Tigrov! Urra-a!

Actorii răspunseră printr-un ura năpraznic, săriră de pe locurile lor și se năpustiră asupra sărbătoritului. După ciocniri nesfîrșite și pupături, cînd actorii se așezară din nou pe locurile lor, se ridică junele prim Violanski, un om lipsit de talent, dar cu renume de actor instruit, căpătat numai pentru că vorbea pe nas, avea acasă un dicționar cu „30.000 de cuvinte străine" și era mare meșter la cuvîntări nesfîrșite.

— Preastimatul meu coleg! — începu el, dîndu-și ochii peste cap. — Azi se împlinește exact un sfert de veac, de cînd ai pășit pe cărarea spinoasă a artei. Da! Te uiți mirat, cu o oarecare spaimă, la drumul străbătut de tine, și văd că fruntea ți se încrețește. Da! A fost un drum îngrozitor! În depărtări clipea steaua ta... Învăluit de beznă, năzuiai lacom spre dînsa, dar în calea ta se așterneau prăpăstii și rîpi pline de șerpi șuierători, amfibii și vipere...

Mai departe oratorul spuse că nimeni n-are atîția dușmani cîți are un actor. Aruncînd în aer o idee după alta, Violanski arătă că un actor, fie el chiar un actor oarecare, ce-și face modestul lui drum într-un fund de provincie, aduce omenirii mult mai mult folos decît Struve, constructorul de poduri sau Iablocikov, descoperitorul luminii electrice, și că mai rămîne de discutat care din două, teatrul ori drumul de fier, este mai de folos oamenilor. Din ce în ce mai înflăcărat, oratorul spuse apoi, că dacă n-ar fi pe lume artă, pămîntul s-ar preface în pustiu, că oamenii pier din pricina materialismului, și că oamenii de artă au misiunea „să ardă inimile" slujitorilor vițelului de aur. Și dracu' știe ce a mai spus, iar la urmă amenință cu pumnul spre geam, aruncă cît colo șervetul și declară că numai urmașii recunoscători vor putea să-l prețuiască pe Tigrov.

Cînd isprăvi, actorii răcniră iar „ura" și ridicîndu-se cu zgomot se năpustiră spre cel sărbătorit. Violanski și Tigrov se sărutară de trei ori, iar junele prim îi înmînă sărbătoritului, în numele tuturor colegilor, un albumaș, care avea cusute pe el cu fir literele „V" și

„T“. Tragedianul, tulburat pînă la lacrimi, izbucni în plîns, îmbrăţişă la rînd pe toţi colegii, se lăsă în fotoliu cuprins de o dulce moleşeală şi începu să răsfoiască albumul cu degete tremurătoare. In album erau vreo 20 de fotografii, dar nici una dintre ele nu era mai ca lumea. In loc de feţe vedeai mutre cu guri strîmbe, nasuri turtite şi ochi, ori aproape închişi, ori peste măsură de holbaţi. Nici o cravată nu şedea ca lumea, toate mutrele aveau căutături de fiară, iar capul suflerului Pudoedov avea două contururi, din care unul prost retuşat. (Şi toate astea, pentru că actorii se duseseră să se fotografieze de sfîntul Nicolae, după ce fuseseră mai întîi pe la trei Nikolai, iar pozele erau făcute la „Dergaciov, fotograf din Varşovia“, un omuleţ cam chior, care practica trei meserii deodată : de fotograf, de dentist şi de cămătar.)

Inainte de friptură, vorbi un actor simpluţ şi fără acte de identitate, care zicea că-l cheamă Grigori Borşciov. El întinse gîtul, îşi puse mîna pe inimă şi spuse :

— Ascultă, Vasea... Zău, pe cuvîntul meu... să mă bată dumnezeu dacă tu n-ai talent ! Oricine o să-ţi spună că ai !... Şi ai fi ajuns departe, frate, dacă n-ar fi fost „asta“ (şi oratorul îşi dădu un bobîrnac peste gît) şi dacă n-ai avea o fire afurisită... Naiba ştie de ce te amesteci în orice ceartă şi bătaie şi în general, te vîri cu cinstea ta, pretutindeni, unde trebuie şi unde nu trebuie... Te rog, frate dragă, să mă ierţi, dar ţi-o spun din inimă, zău ! Ai o fire aşa de afurisită că nici dracu' nu poate să se înţeleagă cu tine... Asta-i adevărul golgoluţ ! Iartă-mă, frate, tu ştii că te iubesc... şi toţi ceilalţi te iubesc...

Şi întizîndu-se peste masă, Borşciov îl sărută pe obraz.

— Iartă-mă, dragul meu, — urmă dînsul. — Ai talent, dar vezi tu... mai dă-l dracului de vinişor. După rachiu, poşirca asta e moarte curată !

Cînd isprăvi Borşciov, luă cuvîntul sărbătoritul. Se ridică în picioare, cu chipul transportat, cu ochii plini de lacrimi, clipi des, mototoli batista în mînă şi-i dădu drumul, cu tremur în glas :

— Dragi şi iubiţi prieteni! Ingăduiţi-mi să spun aici, în faţa voastră, a tuturor, în această zi de bucurie, tot ce s-a adunat în inima mea, sub bolţile edificiului sufletesc... Aveţi înaintea voastră un bătrîn cu părul alb şi cu un picior în groapă... şi... care plînge. Dealtfel, ce înseamnă plînsul omenesc? O slăbiciune sufletească şi atîta tot! Capul sus, bătrîne! Lasă lacrimile! Şi voi, nervilor, nu îmbătrîniţi! Ţineţi-vă bine! Nu vă lăsaţi! Prieteni, aveţi în faţă pe actoraşul Tigrov, la glasul căruia au tremurat pereţii a 36 de teatre, acela care l-a întruchipat pe Belizarie, Othello, Franz Moor! Treizeci şi şase oraşe cunosc numele meu!... Iaca!

Şi vîrînd mîna în buzunar, Tigrov scoase la iveală un teanc de note de plată, de prin cîrciumi şi îl ridică în sus.

— Iată dovezile — strigă el, înălţîndu-şi semeţ fruntea. — Nota de plată a hotelului „Grand Hotel", Moscova! Nota hotelului „Belle-vue" din Harkov, hotelul „Varenţov" din Penza, „Europa" din Taganrog, „Capitala" din Saratov, „Europa" din Orenburg, „Grand-Hotel" din Tambov, „Ancora de aur" din Arhanghelsk şi aşa mai departe... 36 de oraşe! Şi ce credeţi? N-a fost o zi în viaţa mea să nu cad pradă intrigilor murdare!

Intorsătura pe care o luau acum vorbele lui Tigrov nu putea fi socotită ciudată: există o lege a naturii, după care un actor rus, chiar cînd vorbeşte despre vremea de afară, pomeneşte neapărat şi despre intrigi...

— Toţi cîţi au putut, mi-au întins capcane din răutate şi viclenie, — urmă tragedianul, rotindu-şi supărat ochii. — Am să dau totul pe faţă, să vi se facă părul măciucă, să vă îngheţe sîngele în vine şi pereţii să se cutremure, pentru că adevărul trebuie să iasă la iveală! Nu mă tem de nimic!

Dar tocmai cînd adevărul era gata să iasă la iveală, uşa se deschise şi în sală intră impresarul Feniksov-Diamantov, un om înalt şi slab, cu înfăţişare de fost avocat şi cu bucăţi mari de vată în urechi. Intrase cum intră de obicei toţi impresarii ruşi: cu paşi mărunţei,

frecîndu-şi palmele şi aruncînd căutături speriate în spate, ca şi cum doar cu cîteva clipe înainte, ar fi şterpelit niscaiva găini, sau ar fi încasat o chelfăneală strașnică de la nevastă. Ca toţi impresarii, se zgribulea înfrigurat şi avea un aer vinovat, vorbea cu un glăscior greţos, linguşitor şi avea înfăţişarea unui om grăbit şi care a uitat ceva.

— Să trăieşti Vasilisk Afrikanîci, — spuse el repede, apropiindu-se de actorul sărbătorit. — Felicitări, dragul meu... Uf ! Am obosit de nu mai pot ! Să-ţi dea dumnezeu toate cele, mă înţelegi... Ne cunoaştem de 15 ani ! Te ştiu de pe vremea cînd jucai la Miloslavski ! Of, cît am alergat azi !

Diamantov se uită cu teamă în jur şi se aşează la masă, frecîndu-şi palmele.

— Vin de la primar, — urmă dînsul, cercetînd cu luare-aminte farfuriile celor din jur. — M-a poftit să iau ceaiul cu dînsul, dar n-am primit... Uf ! mi-a ieşit sufletul de atîta alergătură !... Mi se pare că n-am luat parte la subscripţia pentru masă, dar... un păhărel de votcă tot am să beau...

— Zi-i înainte, spune ! — strigară actorii sărbătoritului.

Tigrov se întunecă şi mai mult şi spuse :

— Dacă vorbele mele nu sînt pe placul cuiva, domnilor, acela n-are decît să iasă ! Dar eu sînt obişnuit să spun adevărul şi nu mă tem nici de dracu' ! Şi nimeni n-are voie să-mi astupe gura !... Da !... Ce vreau aia spun !... Sînt liber !

— Atunci, dă-i drumul !

— Vreau să vă spun că, în general, în ultimii ani, arta scenică a de... a decăzut ! Şi de ce, mă rog ? Pentru că a nimerit pe mîini de... (tragedianul luă o înfăţişare fioroasă şi urmă cu o şoaptă şuierătoare)... a nimerit în mîna unor jecmănitori mîrşavi, unor rrrobi nemernici ai banului, unor călăi ai artei, lăsaţi anume pe pămînt pentru a se tîrî în tină, iar nu pentru a domni în templul muzelor. Da-a !

— Stai, stai puţin ! — îl întrerupse Diamantov, punîndu-şi în farfurie gîscă pe varză. — Ai cam luat-o razna ! Arta a decăzut, e drept. Dar de ce ? Pentru că

s-au schimbat vederile ! Acum e la modă să ceri de la artă — viaţă ! Dar la ce bun viaţa pe scenă, măiculiţă dragă ! Ducă-se pe pustii viaţa asta ! Şi apoi, viaţă vezi oriunde împrejur : la cîrciumă, acasă, în piaţă ! Pentru teatru însă, trebuie expresie ! Numai expresie !

— Expresie, pe naiba ! Trebuie să se împuţineze şmecherii şi lichelele, asta trebuie, nu expresie ! Mare scofală cu expresia voastră, dacă actorii nu văd luni de zile leafă !

— Vezi cum eşti ? — oftă impresarul şi făcu o mutră de-ai fi zis că plînge. — Totdeauna cauţi să înţepi omul ! La ce bun toate subînţelesurile astea şi jumătăţile de cuvinte ? Dacă-i aşa, spune mai bine pe şleau !... Dealtfel mă grăbesc... Am trecut doar aşa... o clipă !... Trebuie să mai dau o raită pe la tipografie...

Diamantov sări de pe scaun, zăbovi cîtva timp lîngă masă, aruncînd ochiade pline de păreri de rău farfuriei cu gîscă, apoi făcu o singură plecăciune pentru toţi şi se grăbi să iasă, cu paşii lui mărunţei...

— Jilţul văd că l-aţi luat de la teatru ! — mai spuse el din uşă, arătînd jilţul pe care şedea sărbătoritul. — Să nu uitaţi cumva să-l duceţi înapoi, că n-o să aibă Claudiu pe ce sta, cînd vom juca „Hamlet". Rămîneţi cu bine !

După plecarea lui, sărbătoritul se posomorî :

— Nişte oameni cumsecade n-ar fi făcut aşa ceva, — bombăni el. — E o mişelie din partea voastră !... De ce nu m-aţi ajutat ? Am vrut să-l fac praf pe cîinele ăsta !...

După desert, cînd doamnele îşi luară rămas bun şi plecară, sărbătoritul se lăsă cu totul în voia gîndurilor negre şi începu să ocărască cu vorbe deochiate ! Şi cum sticlele de vin erau toate goale, actorii se apucară iar de rachiu. De pretutindeni ploua cu anecdote, iar cînd izvorul lor secă, începură amintirile din trecut. Astfel de amintiri sînt întotdeauna podoaba adunărilor de actori. Artistul rus este grozav de simpatic cînd e sincer şi în loc să îndruge tot soiul de prostii despre intrigi, despre decăderea artei, părtinirea presei şi altele — povesteşte despre cele văzute şi auzite cu adevărat... Uneori e de ajuns să asculţi cîte un biet comediant

de mîna a treia, şi beţivan pe deasupra, depănîndu-şi amintirile din trecut, ca să-ţi răsară în faţa ochilor un chip dintre cele mai atrăgătoare şi poetice, chipul omului uşuratic pînă la moarte, frămîntat, adesea plin de păcate, dar neobosit în rătăcirile lui, răbdător şi tare ca piatra, tumultuos, neastîmpărat, plin de încredere şi întotdeauna nefericit, care prin firea lui largă, lipsită de griji şi prin felul de viaţă atît de puţin obişnuit pe care îl duce, seamănă întrucîtva cu vitejii legendari de altădată... Şi e de ajuns să auzi o asemenea amintire, ca să-i ierţi povestitorului toate păcatele lui săvîrşite cu voie şi fără de voie, să te laşi furat de povestirea lui şi să-l pizmuieşti.

Cînd trecu de nouă seara, actorii cerură să li se facă socoteala şi bineînţeles că se lăsă cu discuţii fără sfîrşit şi cu chemarea patronului. Şi pentru că era devreme pentru culcare, actorii se duseră la „Gruzia" unde jucară biliard şi băură bere.

— Prieteni, şampanie! — strigă sărbătoritul dezlănţuit deabinelea. — Azi do... doresc şampanie şi plătesc pentru toată lumea!

Dar nu le fu dat să bea şampanie, pentru că sărbătoritul n-avea în buzunar nici o leţcaie.

— Grrişaa... — bolborosi el ieşind de la „Gruzia" cu Borşciov şi Violanski. — Bine ar fi să dăm şi pe la Prraga.... E prea devreme pentru culcare. De unde am face rost de ceva ruble?

Prietenii se opriră şi începură să se gîndească.

— Ştii ceva? — se dumiri deodată Violanski. — Hai să ducem albumul tău la Dergaciov! Ce nevoie ai tu de el! Zău aşa! Trei ruble să ne dea şi tot e bine.

Sărbătoritul se învoi şi peste un sfert de ceas, trei drumeţi băteau la uşa lui Dergaciov...

CINE-I DE VINĂ?

UNCHIUL meu, Piotr Demianîci, consilier de colegiu, uscat şi galben, semănînd foarte bine cu un peşte afumat învechit şi în care s-a înfipt un băţ, pregătindu-se într-o zi să se ducă la liceu unde era profesor de latină, văzu deodată că scoarţele sintaxei lui erau roase de şoareci.

— Ia ascultă, Praskovia ! — îi spuse el bucătăresei, intrînd la dînsa. — De unde avem şoareci ? Se poate ? Ieri mi-au ros pălăria tare, azi mi-au pocit sintaxa... Mîine-poimîine o să-mi roadă hainele !

— Şi eu ce să fac ? Nu i-am adus eu ! — îi răspunse Praskovia.

— Bine, dar trebuie să facem ceva ! Ar trebui să iei o pisică !

— Am pisică, da' nu-i bună la nimic.

Şi Praskovia îi arătă în colţ, un pisoiaş alb, slab scovergă, ce dormea ghemuit lîngă mătură :

— Şi de ce zici că nu-i bun ? — întrebă Piotr Demianîci.

— E prea mititel şi prost ! N-are nici două luni.

— Hm... Păi trebuie învăţat ! Decît să doarmă aşa în neştire, mai bine ar învăţa.

Şi zicînd aşa, Piotr Demianîci oftă preocupat şi ieşi din bucătărie. Pisoiaşul înalţă capul, privi leneş în urma lui şi închise iar ochii.

Dar nu dormea : se gîndea. La ce ? Neavînd cunoştinţă despre viaţa reală şi nici un fel de bagaj de im-

presii, putea să gîndească doar instinctiv şi să-şi închipuie viaţa după acele reprezentări pe care le moştenise odată cu carnea şi sîngele, de la stră-strămoşii lui — tigrii (vezi Darwin). Gîndurile lui aduceau mai mult cu lucrurile pe care le vezi în somn. Închipuirea lui de pisoi îi înfăţişa ca un fel de pustiu al Arabiei, prin care zburau umbre foarte asemănătoare cu Praskovia, soba şi mătura de lîngă el. Printre umbre se ivea deodată o farfurioară cu lapte: apoi, farfurioara făcea lăbuţe, începea să umble şi vroia pracă să fugă; pisoiaşul făcea o săritură şi cutremurat de dorinţi sîngeroase, îşi înfigea ghiarele în ea... Pe urmă farfurioara pierea într-un fel de negură şi în locul ei apărea o bucată de carne, scăpată de Praskovia. Carnea scotea un chiţăit plin de spaimă şi o zbughea înlături, dar pisoiaşul făcea şi de data asta o săritură şi-şi înfigea ghiarele în ea... In general tot ce i se năzărea micului visător, avea un singur sfîrşit: sărituri, ghiare şi dinţi!... Mă rog, se spune că sufletul altuia e o beznă de nepătruns, darămite ale unui pisoi! Dar cît sînt de aproape de adevăr toate cele descrise aici, se vede din cele ce urmează: cuprins cum era de vraja dulcilor visări, pisoiaşul sări deodată ca ars, o privi pe Praskovia cu ochi sînteietori, se zbîrli îngrozitor şi îşi înfipse ghiarele în poala bucătăresei. Se vedea după toate că-i născut pentru a prinde şoareci şi că-i urmaş vrednic al sîngeroşilor săi strămoşi. Soarta îl menise să fie spaima subsolurilor, a cămărilor şi a hambarelor şi dacă n-ar fi fost educaţia... Dealtfel să nu ne grăbim! S-o luăm binişor de la-nceput!

Intorcîndu-se de la liceu acasă, Piotr Demianîci intră într-o prăvălie de mărunţişuri şi cumpără o capcană de 15 parale, iar la prînz agăţă de cîrligul ei o bucăţică de chiftea şi aşează capcana sub divanul unde se puneau caietele cu exerciţii de latină ale şcolarilor, pe care Praskovia le întrebuinţa la tot felul de nevoi gospodăreşti. La ora şase seara punct, cînd onoratul latinist şedea la masa lui de lucru şi corecta caietele băieţilor se auzi deodată de sub divan un pocnet scurt, dar atît de răsunător, că unchiul meu tresări şi scăpă condeiul din mînă... Apoi, fără să piardă o clipă, se

apropie de divan şi scoase de sub el capcana. Un şoricuţ curăţel şi mic cît un degetar, mirosea de zor plasa de sîrmă, tremurînd de spaimă.

— Aha-haa ! — făcu Piotr Demianîci şi privi şoricelul cu o bucurie atît de răutăcioasă, de parcă s-ar fi pregătit să-i pună un „unu". — Te-am pri-ins, afurisitu-le ! Stai că-ţi arăt eu ţie cum se ronţăie sintaxa !

După ce-şi admiră în voie jertfa, Piotr Demianîci puse capcana jos şi strigă :

— Praskovia, s-a prins un şoarece ! Adu pisoiul !

— Acu-uşica-a ! — răspuns Praskovia şi peste o clipă apăru ducînd în braţe pe urmaşul tigrilor.

— Minunat ! — zise Piotr Demianîci, frecîndu-şi palmele. — O să-l învăţăm noi numaidecît să prindă şoareci... Pune-l în faţa capcanei... Aşa ! Acum lasă-l să miroasă şi să privească... Bu-un !...

Pisoiul privi uluit la unchiul meu, la fotoliile din odaie, mirosi capcana, dar pe urmă, speriat pesemne de lumina prea vie a lămpii şi de luarea-aminte cu care era privit, se smuci speriat şi fugi spre uşă.

— Stai ! — strigă unchiul, apucîndu-l de coadă. — Stai, blestematule ! Te-ai speriat de un şoarece, prostule ! Uită-te la el : e şoarece ! Hai, uită-te ! Uită-te dacă-ţi spun !

Piotr Demianîci apucă pisoiul de ceafă şi îl împinse cu botul în capcană.

— Priveşte aici, secătură ! Ia ţine-l puţin, Praskovia ! Ţine-l în faţa uşiţei... Iar cînd o să las şoarecele să iasă, dă-i şi tu drumul !... M-auzi ? Chiar în clipa aceea !

Şi luînd o înfăţişare tainică, unchiul ridică uşiţa capcanei... Şoricelul păşi sfios înainte, adulmecă aerul, apoi se năpusti glonţ sub pat... Iar pisoiaşul, slobozit de Praskovia, ridică coada şi o zbughi sub masă.

— A fugit ! A fugit ! — strigă Piotr Demianîci, fioros. — Unde-i ticălosul ? Sub masă ? Stai, că te învăţ eu minte !...

Şi scoţînd pisicul de sub masă, unchiul meu îl zgîlţîi cu putere în aer...

— Canalie !... — mormăi dînsul, trăgîndu-l de urechi. — Na, na, na ! Ai să mai caști gura altă dată ? Canalie !...

A doua zi, Praskovia îl auzi iar strigînd :

— Praskovia ! Iar s-a prins un șoarece ! Adu-ncoa' pisoiul !...

Dar, după jignirea din ajun, pisoiul se ghemuise sub cuptor și rămăsese acolo toată noaptea. Praskovia îl scoase, îl aduse de ceafă în birou și îl puse în fața capcanei, iar pisoiul începu să tremure din toate mădularele și să miaune jalnic.

— Lasă-l mai întîi să-și vină în fire ! — comandă Piotr Demianîci. — Să se uite și să miroasă ! Hai, privește și învață ! Stai locului, fir-ai tu afurisit să fii ! — strigă el, văzînd că pisoiul pleacă de-a-ndaratelea de la capcană. — O să te bat măr ! Trage-l de urechi, Praskovia ! Așa !... Acum pune-l în fața ușiței...

Și unchiul ridică încet închizătoarea. Șoricelul lunecă chiar lîngă nasul pisoiului, se izbi de mîna Praskoviei și intră sub dulap. Iar pisoiul, simțindu-se în libertate, făcu o săritură îndrăzneață și se ghemui sub divan.

— Alt șoarece scăpat ! — urlă Piotr Demianîci. — Ce fel de pisoi o mai fi și ăsta ? E un nemernic, o lepădătură ! Bătaie ! Să fie bătut chiar aici lîngă capcană.

Cînd se prinse cel de-al treilea șoarece, pisoiul decum dădu cu ochii de capcană și de locatarul ei, fu cuprins de un tremurici grozav și îi zgîrie mîinile Praskoviei... După cel de-al patrulea șoarece, unchiumeu își ieși din fire deabinelea, îi dădu un picior pisoiului și zise :

— Ia de aici pocitania asta ! Să n-o mai prind în casa mea ! Aruncă-l unde știi ! Nu face doi bani.

Trecu un an... Pisoiul slab și jigărit se prefăcuse într-un motan mare și înțelept. Într-o zi, strecurîndu-se prin curțile din dos la o întîlnire de dragoste și fiind la doi pași de țintă, motanul auzi deodată un foșnet slab și îndată după aceea văzu un șoricel care fugea de la jgheabul de adăpat vite, spre grajd... Eroul

meu se zbîrli, făcu spatele arc, scuipă şi zguduit de un tremur nestăpînit, o luă la sănătoasă, ca un laş.

Vai! Mi se-ntîmplă şi mie uneori să mă aflu în situaţia caraghioasă a pisoiului care a fugit de şoricuţ. Ca şi pisoiul pomenit, am avut şi eu cinstea altădată, să învăţ latina cu unchi-meu. Şi acum cînd mi se-ntîmplă să văd o operă a antichităţii, în loc să mă bucur de ea cu toată lăcomia cuvenită, îmi vin numaidecît în minte *ut consecutivum,* verbele neregulate, faţa pămîntiu-gălbuie a unchiului, *ablativus absolutus* [1])... şi simt că pălesc, că părul mi se face măciucă şi, aidoma pisoiului, fug şi eu mîncînd pămîntul.

[1]) Forme gramaticale latineşti. (N. trad)

NOTE

LUCRĂRI INCLUSE DE A. P. CEHOV ÎN CULEGEREA DE „OPERE“

„ŞAMPANIA“

POVESTIREA UNUI VINTURĂ-LUME

Apărută pentru prima oară în „Peterburgskaia gazeta“ [1]), Nr. 4, 5 ian. 1887, la rubrica „Efemeride“. Semnată: A. Cehonte. Apoi s-a tipărit în calendarul ilustrat „Stoglav“ [2]) pe anul 1890, Sankt-Petersburg, 1890 (omiţîndu-se din text o serie de fraze); a mai fost inclusă în culegerea „Oameni posomorîţi“, Sankt-Petersburg, 1890 şi repetată în ediţiile de mai tîrziu ale culegerii (de la 2 la 10, Sankt-Petersburg, 1891—1899). A intrat de asemenea — cu unele abrevieri de text şi cu o serie de fraze noi, în culegerea de „Opere“, din anul 1901, vol. V. Publicăm textul din 1901.

„Doi ochi negri, două stele...“ poezie-romanţă de E. P. Grebeonka.

„GERUL“

Apărută pentru prima oară „Peterburgskaia gazeta“, Nr. 11, 12 ian, 1887, la rubrica „Efemeride“. Semnată: A. Cehonte. A fost temeinic revizuită pentru includere în culegerea de „Opere“ din anul 1901, vol. III. Publicăm textul din 1901.

La includerea ei în culegerea de „Opere“, nuvela a suferit numeroase modificări stilistice şi unele abrevieri de text.

„CERŞETORUL“

Apărută pentru prima oară în „Peterburgskaia gazeta“ Nr. 18, 19 ianuarie, 1887, la rubrica „Efemeride“. Semnată:

---

[1]) „Gazeta Petersburgului“. (N. red. rom.)

[2]) „O sută de capitole“. (N. red. rom.)

A. Cehonte. A fost revizuită pentru includere în culegerea de „Opere“ din anul 1901, vol. III. Publicăm textul din 1901.

La includere în culegerea de „Opere“, textul a fost scurtat şi temeinic refăcut.

In loc de: „Judecînd după mişcarea buzelor, porni să-l suduie“, era înainte: „Judecînd după felul cum dădea din mîini, îl ocăra“, în loc de: „privindu-mă drept în faţă“ — „se uită la mutra mea“; în loc de: „Vă sînt recunoscător şi dumneavoastră şi bucătăresei pe care o aveţi“ si terminînd cu vorbele: „dar de scăpat. m-a scăpat, la drept vorbind, bucătăreasa dumneavoastră, Olga“, era în versiunea anterioară: „Şi aţi făcut bine ce-aţi făcut, dar... nu vă supăraţi, Alexei Nikolaici, iertaţi-mă... simt că parcă n-aţi avut dreptate în clipa aceea. Aţi făcut bine, aşa cum vi-o cerea sufletul dumneavoastră bun, dar n-aţi avut dreptate!

„ — In ce n-am avut dreptate? — se miră Skvorţov.

„ — Nu pot să vă explic, dar în faptele şi vorbele dumneavoastră se simţea că n-aveţi dreptate. Ştiţi cine a avut dreptate? Bucătăreasa dumneavoastră, Olga!“

„DUŞMANII“

Apărută pentru prima oară în gazeta „Novoe vremea“ [1]), Nr. 3913, 20 ianuarie, 1887. Semnată: An. Cehov. A intrat fără modificări în culegerea „In amurg“, Sankt-Petersburg, 1887, şi a fost publicată din nou în ediţiile următoare ale acestei culegeri (de la 2 la 13, Sankt-Petersburg, 1888—1899). A intrat în culegerea de „Opere“, din anul 1901, vol. III, fiind schimbate doar unele cuvinte. Publicăm textul din 1901.

„INTUNECIME“

Apărută pentru prima oară în „Peterburgskaia gazeta“ Nr. 25, 26 ianuarie, 1887, la rubrica „Efemeride“, sub titlul: *In întuneric*. Semnată: A. Cehonte. Cu titlul schimbat şi cu însemnate modificări stilistice, a intrat în culegerea de „Opere“ din anul 1899, vol. I. Publicăm textul din 1899.

„POLINKA“

Apărută pentru prima oară în „Peterburgskaia gazeta“, Nr. 32, 2 februarie, 1887, la rubrica „Efemeride“ semnată: A. Cehonte. A intrat, modificată, în culegerea de „Opere“, din anul 1899, vol. I. Publicăm textul din 1899.

---

[1]) „Timpuri noi“. (N. red. rom.)

La includere în culegerea de „Opere", textul povestirii a fost modificat din punct de vedere stilistic şi abreviat. De pildă în loc de: „Un băieţaş de prăvălie, mic şi sprîncenat, se apropie într-un suflet de dînsa şi privind-o cît se poate de serios, o întrebă": era mai înainte: „De ea se apropie în fugă un băieţaş sprîncenat, care o privi cu un aer, de parc-ar fi vrut s-o poftească la un vals, şi o întrebă..."; în loc de „...Respectele mele, Pelagheia Sergheevna! — îi strigă el cu glasul lui cald şi plin, de bariton", era înainte: „...am onoare! — strigă el cu un glas frumos şi plin de bariton, cu care, în vremurile noastre, natura îi dăruieşte numai pe vînzătorii de prăvălie şi pe frizeri".

„LA BEŢIE"

Apărută pentru prima oară în „Peterburgskaia gazeta", Nr. 39, 9 februarie, 1887, la rubrica „Efemeride". Semnată: A. Cehonte. A intrat într-o formă modificată în culegerea de „Opere", din anul 1901, vol. III. Publicăm textul din 1901.

La includerea în culegerea de „Opere", textul nuvelei, în afară de însemnate modificări stilistice, a fost şi scurtat. În loc de: ...„de cum îi dai drumu' pe gît simţi o adevărată voluptate. Nu-i aşa?" era înainte: „parcă te unge ceva... Iar în gît simţi o adevărată voluptate...

„— Fleacuri, — răspunse Frolov. — Eu unul, iau după băutură, o bucăţică de coajă de pîine neagră, cu sare. Dar porcii ăştia au uitat că-mi place aşa ceva, şi n-au adus cojile la masă! Nici ceapă verde n-au servit la icre... Ei, trebuie să-i aduc la acelaşi numitor, că dacă n-o fac de la început, nici pînă dimineaţă n-o să fie cum trebuie...

„În clipa aceea se apropie de ei [un chelner impunător...]" ...După vorbele: „[Două becuri electrice acoperite cu globuri de un alb lăptos, clipeau şi fîsîiau], de parcă s-ar fi supărat şi ele" a fost şters: „că trebuie să lumineze doar oameni beţi şi acele ornamente lipsite de gust, ce împodobesc de obicei localurile noastre de petrecere".

Din cîntecul ţiganilor, erau date 4 versuri în versiunea anterioară:

Într-o zi de iarnă... i-i-i... sania zbura
Scîrţîia zăpada sub tălpicea ei,
Clinchetul cel dulce parcă se pierdea
Şi la piept flăcăul fata şi-o strîngea"...

La sfîrşitul nuvelei, în locul cuvintelor: „Dar cînd ajunse în pragul casei", era înainte: „În pragul casei sale spuse:

„— Am şapte milioane, şi nu sînt în stare să mă îmbăt pînă la uitarea deplină. Beau, beau şi tot nimic! Nu pot scăpa de gînduri. Că... rămîi cu bine!"

DIN NEBAGARE DE SEAMA

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki", Nr. 8, 21 februarie, 1887. Semnată : A. Cehonte. Cu unele fraze înlocuite şi abrevieri, a intrat în culegerea „In amintirea lui V. G. Bielinski", Moscova, 1899. In Arhiva Institutului pentru literatura rusă, de pe lîngă Academia de ştiinţe a U.R.S.S., se păstrează manuscrisul autograf, trimis de Cehov directorului P. A. Efremov. A intrat cu unele modificări în culegerea de „Opere" din anul 1900, vol. II. Publicăm textul din 1900.

In textul destinat pentru culegerea de „Opere", au fost modificate unele cuvinte. Aşa, de pildă, numele „Bessoniţa" a fost înlocuit prin „Bessoniţîn" şi a fost scurtată scena de la farmacie : „[...apoi trecu în odaia vecină]. Puţin după aceea [se întoarse cu o altă carte], căută mult într-însa [şi se cufundă iar în citit]...

„— Aha... — făcu el. — Simplul fapt că aţi băut gaz cere să se ia cele mai grabnice măsuri... Aţi băut o otravă din grupul eterului extras din petrol. Gazul se extrage din petrol, aşa-i ?

„— Da ! Intocmai... Eu nu mă pricep, dar simt că... mi-a bătut ceasul ! Ajutaţi-mă, faceţi bunătatea !

„Farmacistul umblă cu nişte borcane, apoi se duse din nou în odaia de alături. Cînd se întoarse, se apropie de masă, închise amîndouă cărţile şi zise :

„— Gaz ori petrol, tot aia e ! Da !

„Şi după ce se gîndi puţin, adăugă :

„— Simplul fapt că aţi luat otravă, cere să vă adresaţi unui doctor !

„[— Dar... eu am fost la doctor. Am sunat, am sunat şi degeaba.]

„— Şi eu ce pot să fac ? Gazul e totuna cu petrolul, dar noi, farmaciştii, nu-i cunoaştem antidotul ! Dacă ar fi fost altceva la mijloc, dacă v-aţi fi otrăvit cu un alcaloid sau cu o otravă minerală, v-aş fi dat ceva, dar... gazul este totuna cu petrolul şi trebuie să vă duceţi la doctor !

„Farmacistul vorbea atît de convingător încît Strijin nu putea face altceva decît să fie de aceeaşi părere cu dînsul şi să pornească în căutarea unui doctor. El sună din nou, de vreo cinci ori la Cephariant, fu cît pe aci să smulgă soneria de la uşa lui Bultîhin, dar la urma urmelor dădu plictisit din mînă şi se duse acasă.

„— Se vede că [mi-e scris să mor !] — [gîndi el]".

„VEROCIKA"

Apărută pentru prima oară în gazeta „Novoe vremea" Nr. 3944, 21 februarie, 1887. Semnată : An. Cehov. Cu modificarea unui cuvînt a intrat apoi în culgerea „In amurg", Sankt-Petersburg, 1887, şi a fost repetată în ediţiile de mai tîrziu

ale acestei culegeri (de la 2 la 13. Sankt-Petersburg, 1888—1899). Cu înlocuirea unor cuvinte şi cu neînsemnate abrevieri de text, a intrat apoi în culegerea de „Opere" din anul 1901, vol. III. Publicăm textul din 1901.

„«Verocika» ta, e foarte lăudată", îi scria Al. Cehov fratelui său (23 februarie 1887).

D. Grigorovici îi scrie mai tîrziu lui Cehov: „Nuvelele «Nenorocirea», «Verocika», «Acasă», «In drum», îmi dovedesc încă o dată ceea ce ştiam demult, şi anume că orizontul dumitale cuprinde foarte bine motivul iubirii, în cele mai subtile şi mai tainice manifestări ale ei" (30 decembrie 1888).

Numai N. Leikin, afacerist burghez, directorul şi editorul revistei umoristice „Oskolki", care avea interes să împiedice creşterea lui Cehov şi să-l reducă numai la rolul de furnizor de mici povestiri hazlii, „miniaturi" — a fost singurul care a vorbit negativ despre „Verocika": „Ultima dumitale povestioară, («Din nebăgare de seamă») publicată în «Oskolki» e iarăşi foarte drăguţă; în schimb, cea din «Novoe vremea» nu e izbutită. Povestioarele mici le izbuteşti mai bine. Şi asta n-o spun numai eu!" (27 februarie 1887).

„LASATA SECULUI"

Apărută pentru prima oară în „Peterburgskaia gazeta" Nr. 52, 23 februarie, 1887, la rubrica „Efemeride". Semnată: A. Cehonte. Mai tîrziu a fost revizuită pentru includerea ei în culegerea de „Opere", din anul 1900, vol. II. Publicăm textul din 1900.

La includere în culegerea de „Opere", povestirea a fost modificată din punct de vedere stilistic şi replicile lui Pavel Vasilievici mult scurtate.

„O FIINŢĂ FĂRĂ APĂRARE"

Apărută pentru prima oară în „Oskolki", Nr. 9, 28 februarie 1887. Semnată: A. Cehonte, apoi modificată pentru culegerea de „Opere" din anul 1899, vol. I. Publicăm textul din 1899.

Pentru includerea ei în culegerea de „Opere", Cehov a revăzut povestirea din punct de vedere stilistic, iar la urmă i-a adăugat un fragment, începînd cu vorbele: „iar Sciukina mai rămase vreo două ceasuri..."

In 1891, Cehov a folosit subiectul povestirii pentru vodevilul intitulat „Jubileul".

„FĂRĂDELEGE"

Apărută pentru prima oară în „Peterburgskaia gazeta" Nr. 59, 2 martie, 1887, la rubrica „Efemeride". Semnată:

A. Cehonte. Cu modificarea unui cuvînt, a intrat în culegerea „In amurg", Sankt-Petersburg, 1887, şi a fost repetată în ediţiile de mai tîrziu ale acestei culegeri (de la 2 la 13, Sankt-Petersburg, 1888—1899). A fost inclusă şi în culegerea de „Opere", din anul 1901, vol. III. Publicăm textul din 1901.

Intr-o scrisoare a sa către Cehov (30 decembrie 1888), D. Grigorovici a caracterizat în felul următor povestirea: „După felul cum sună, ca un acord plin, după tonul general, sumbru, apăsător, atît de bine păstrat de la început pînă la sfîrşit, «Fărădelege» este un model de povestire; de la primele pagini, deşi nu ştii ce are să urmeze, te cuprinde o teamă nelămurită şi presimţirea că o să se întîmple ceva rău".

„ACASĂ"

Apărută pentru prima oară în gazeta „Novoe vremea", No. 3958, 7 martie, 1887, la rubrica „Pomelnicul de sîmbătă". Semnată: An. Cehov. A fost introdusă şi în culegerea „In amurg", Sankt-Petersburg, 1887, şi repetată apoi în ediţiile de mai tîrziu ale acestei culegeri (de la 2 la 13, Sankt-Petersburg, 1888—1899). A intrat apoi în culegerea „Copiii", Sankt-Petersburg, 1889 şi a fost repetată în ediţiile ei de mai tîrziu (ed. a 2-a, Sankt-Petersburg, 1890, şi ed. a 3-a, Sankt-Petersburg 1895). A fost inclusă apoi în culegerea de „Opere", din anul 1901, vol. III. Publicăm textul din 1901.

Iată ce-i scria Cehov fratelui său Alexandru: „Deşi spui că m-am epuizat, trimit totuşi mîine povestirea obişnuită pentru sîmbătă. E o povestire grozav de «deşteaptă»! Nu că ar fi scrisă cu deşteptăciune, dar... «e deşteaptă»" (februarie 1887).

După ce povestirea a fost tipărită, V. Bîlibin îi scrie lui Cehov: „Am citit azi povestirea dumitale pentru sîmbătă. «Copiii» îţi reuşesc totdeauna foarte bine" (7 mai 1887). Şi D. Grigorovici pomeneşte de povestirea aceasta în scrisoarea către Cehov, din 30 decembrie 1888. In 1893, I. Gorbunov-Posadov, vrînd să editeze la „Posrednik" [1]) o culegere de povestiri de Cehov, i-a cerut autorului mai ales povestirea „Acasă". „Această povestire a fost inclusă în culegere în urma sfatului meu, pentru că eu socotesc că dacă luăm în discuţie tema — este una dintre cele mai serioase povestiri ale dumitale. Intîlnirea dintre două lumi: cea a copiilor, curată şi caldă şi a noastră — complicată, bolnăvicioasă, făţarnică — este înfăţişată minunat în această istorioară atît de simplă" (16 mai 1893).

---

1 „Mijlocitorul". (N. red. rom.)

„LOZUL CIŞTIGĂTOR"

Apărută pentru prima oară în „Peterburgskaia gazeta", Nr. 60, 9 martie, 1887, la rubrica „Efemeride", sub titlul: *Şaptezeci şi cinci de mii.* Semnată: A. Cehonte. Cu titlul nou şi cu numeroase modificări, a intrat în culegerea de „Opere" din anul 1901, vol. III. Publicăm textul din 1901.

La revizuire au fost scoase visările lui Ivan Dmitrici despre cîştig. Aşa de pildă „[şi începu să cugete că ar fi bine să plece) în octombrie sau în noiembrie [în străinătate]. Călătoria însăşi, are o mulţime de lucruri atrăgătoare: prînzurile în gările mari, vagoanele în care stai întins, citeşti gazete sau intri în vorbă cu o cucoană, dormi, priveşti pe geam şi vezi trecînd în fugă pe dinaintea ta tot felul de tablouri. Aş sta vreo trei zile la Viena, de acolo m-aş duce la Triest, la Veneţia, la Neapole... La Neapole e cald, iar cerul are o culoare a lui, deosebită. Decembrie şi ianuarie sînt luni de iarnă, dar în Italia umbli îmbrăcat uşor şi faci băi în mare. Asta aduce cu o scamatorie. Din Italia faci un pas şi ajungi la Nissa cea mult lăudată sau la Mentona, unde traiul este mai ieftin şi mai puţin pretenţios... Tot pe acolo, pe aproape, e şi Monacco. Face să joci la ruletă măcar o dată în viaţă, ca să ştii cum e aia! Şi pentru că omul îşi pierde uneori capul — aşa e firea omului! — şi nu poate pune mîna în foc pentru nervii săi, nu trebuie să iei cu tine mai mult de o mie de franci, cînd te duci să joci, şi să nu joci «mare». Dacă pierzi o mie de franci, treacă-meargă! Şi apoi... a risca e nobil! Şi... mai ştii de unde sare iepurele? Se întîmplă să intri într-o casă de joc cu o mie şi să ieşi de acolo cu milioane. La Paris ar trebui să stai cel puţin o lună, că altfel pleci prost. Locuinţele, mîncarea şi vinul sînt ieftine acolo. Cheltuieşti numai cu teatrele.

„TIFOS EXANTEMATIC"

Apărută pentru prima oară în „Peterburgskaia gazeta", Nr. 80, 23 martie, 1887, la rubrica „Efemeride". Semnată: A. Cehonte. A intrat — cu modificări — în culegerea „Povestiri", Sankt-Petersburg, 1888 şi a fost repetată în ediţiile de mai tîrziu ale acestei culegeri (de la 2 la 13, Sankt-Petersburg, 1890—1899). A fost inclusă fără modificări în culegerea de „Opere" din anul 1901, vol. IV. Publicăm textul din 1901.

In culegere au fost înlocuite sau şterse unele cuvinte şi modificată convorbirea dintre tînărul ofiţer şi mătuşa lui.

„DE-ALE VIEȚII VALURI"

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki", Nr. 13, 28 martie, 1887. Semnată: A. Cehonte. Cu mici modificări a intrat în culegerea „Vorbe nevinovate", Moscova, 1887. A fost modificată pentru includerea ei în culegerea de „Opere" din anul 1899, vol. I. Publicăm textul din 1899.

La includere în culegerea de „Opere", a fost schimbată forma umoristică în care sînt prezentate socotelile lui Popov și au fost înlocuite pe ici, pe colo, unele cuvinte. Numele proprietarului biroului, a fost schimbat din Singer în Koșker.

Sfîrșitul nuvelei din revistă e altul:

„[...durerea se vede, își lua abia acum avînt]. Popov se uită repede și cercetător pe masă, de parcă ar fi căutat revolverul, scotoci grăbit prin sertare, în scrin, și negăsind nimic, se închină, își făcu vînt și se izbi din fugă cu capul de zid... Peste o clipă era mort".

Déroulède — politician burghez și poet.

„IN SAPTAMINA PATIMILOR"

Apărută pentru prima oară în „Peterburgskaia gazeta", No. 87, din 30 martie, 1887, la rubrica „Efemeride". Semnată: A. Cehonte. A fost modificată pentru includerea ei în culegerea de „Opere, din anul 1900, vol. II. Publicăm textul din 1900.

La includerea ei în culegerea de „Opere", textul a fost modificat din punct de vedere stilistic și scurtat destul de simțitor.

Convorbirea dintre diacon și copil la redacția gazetei, lipsea. In locul ei era: „Curînd începe vecernia, iar îndată după ea — utrenia. Tatăl meu, mare iubitor de cîntări bisericești, stă în strană, îmbrăcat cu o scurtă suedeză și cizme înalte; împreună cu el, stau cîțiva flăcăi de la fabrica de tutun, veniți să se grijească, cîțiva băieți și eu și cîntăm cu toții. Dascălul Averki, bătrîn de-i tremură capul, amenință cu mîna și bombăne, zicînd că-i prea mare înghesuială".

„TAINA"

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki", Nr. 15, 11 aprilie, 1887. Semnată: A. Cehonte. A fost modificată pentru includerea ei în culegerea de „Opere" din anul 1899, vol. I. Publicăm textul din 1899.

Pregătind povestirea pentru culegerea de „Opere", Cehov a revizuit-o din punct de vedere stilistic și a scurtat-o. După vorbele: „...îi vorbea întruna cu un glas ca din mormînt și-l amenința cu degetul său osos", a fost omis următorul episod: „Visul se împlini... Dimineața, a doua zi de paște, cînd Navaghin se duse la baroană ca să ia cu dînsa o gustare, întîlni

în drum o înmormîntare. Pe un catafalc negru, ce semăna cu un eşafod, era aşezat un coşciug îmbrăcat în catifea vişinie-închisă. Navaghin simţi milă pentru omul care murise într-o zi de sărbătoare atît de mare, şi de aceea-l întrebă pe gardian:

„— Cine-i mortul?

„— Fediukov!

„— Cum? — făcu uimit Navaghin. — Şi cînd a murit?

„— Alaltăieri!

„Ciudat. Foarte ciudat! — gîndi Navaghin simţind că-l cuprinde frigul şi că locul uimirii îl ia acum spaima. — A murit alaltăieri, dar s-a iscălit ieri. Va să zică s-a iscălit după moarte?"

Iar mai departe, după vorbele: „Decum văd — să-mi fie cu iertare — foaia de semnături în antreu, simt că-mi dă ghes ceva să mă iscălesc şi eu..." urma:

„— Dar... dar cine a murit? — strigă generalul sărind în sus ca ars. — N-a murit unul Fediukov?

„— Da, excelenţă, — oftă dascălul, — a murit fratele meu..."

Bisshopism — cuvînt care înseamnă citirea gîndurilor străine; a fost la modă prin anii 1880—1890, după expunerea lui Bisshop: „ghicitor al gîndurilor altora".

V. I. Askocenski — publicist reacţionar de prin anii 1860—1870.

„SCRISOAREA"

Apărută pentru prima oară în gazeta „Novoe vremea", Nr. 3998, 18 aprilie, 1887, la rubrica: „Pomelnicul de sîmbătă", sub titlul: *Mirenii*. Semnată: An. Cehov. Cu titlul schimbat şi cu însemnate abrevieri de text a intrat în culegerea „Povestiri", Sankt-Petersburg, 1888, şi a fost publicată din nou în ediţiile următoare ale culegerii (de la 2 la 13, Sankt-Petersburg, 1888—1899). Cu noi modificări şi abrevieri a intrat în culeregea de „Opere" din anul 1901, vol. IV. Publicăm textul din 1901.

La includerea povestirii în culegere a fost scurtată caracteristica prototipului: după vorbele „...şi tîmplele i se roşiră", urma: „Încă din fragedă copilărie, părintele Feodor ţinea cu străşnicie posturile, socotindu-le de datoria fiecărui om normal; ca să te hotărăşti să mănînci în post o bucată de carne; îţi trebuia — după părerea lui — o mare îndrăzneală sufletească. Neorînduiala, chiar dacă se manifesta sub o formă cuviincioasă, îi insufla întotdeauna, încă de pe cînd era tînăr de tot şi mai puţin serios — dezgust şi un soi de frică, ca faţă de un lucru scîrbos; iar arătarea nestingherită şi făţişă a acestei neorînduieli, îi părea culmea obrăzniciei şi a nerușinării. Singura căsătorie pe care o recunoştea el, era cea religioasă, făcută la biserică, iar restul era murdărie şi păcat care întina trupul şi sufletul. Îi era de ajuns să audă măcar

pe de departe că un om a păcătuit împotriva celei de a 7-a porunci, ca să piardă toată stima față de el și să-l ocolească. Iată de ce, îndată ce auzi despre feciorul diaconului, se aprinse și simți că sufletul îi fierbe de mînie".

In textul care a intrat în culegerea de „Opere", în afară de un șir de modificări, după vorbele: „probleme spinoase cu neputință de dezlegat", a fost omis: „In amintirea părintelui Feodor, se întipărise adînc o frază pe care studentul i-o spusese adeseori: — dumneata pe toate le privești din punctul de vedere al meseriei pe care o ai, și asta dovedește îngustime de minte. Uită-te măcar o dată în viață, obiectiv, omenește, la cele ce se întîmplă". (In versiunea din culegerea „Povestiri", era suprimată urmarea acestui fragment. „Părintele Feodor își amintea foarte bine de asemenea că Piotr, în tot timpul cît fusese student, adică pînă la 27 de ani, trăise pe banii tatălui său, pentru care nu avea nici o stimă").

„O INTIMPLARE"

POVESTIREA UNUI SURUGIU

Apărută pentru prima oară în „Peterburgskaia gazeta", No. 120, 4 mai, 1887, la rubrica „Efemeride", sub titlul: *In pădure* (Povestirea unui surugiu). Semnată: A. Cehonte. Sub titlul nou și cu o serie de modificări în text, a intrat în „Culegerea — Pușkin", Sankt-Petersburg, 1899. Cu adăugirea unui cuvînt, a fost inclusă în culegerea de „Opere" din anul 1900. vol. II. Publicăm textul din 1900.

In versiunea din gazetă, începutul nuvelei suna astfel:

„[In păduricea asta, care-i dincolo de rîpă, s-a întîmplat, conașule, toată tărășenia]... [Tatuța, dumnezeu să-l ierte,] se ducea [la boierul] de la care [mujicii noștri și cei din Șepeleov] luau în arendă pămîntul... Îi duceau boierului șapte sute de ruble de la obște [pentru jumătate de an. Și era tătuța om cu frica lui dumnezeu, și citea din sfînta scriptură], trăia în belșug și bunul altuia nu-l ispitea și de aceea se bucura de încrederea obștei. De două ori, a fost vreme de cîte 3 ani primar în sat și dacă trebuiau duși undeva banii obștei, el îi ducea; ca [să înșele pe careva la numărat sau să-l oropsească, sau să-l tragă pe sfoară] — asta... doamne ferește! Se temea de dumnezeu și de cugetul său. Puteai să-i dai și un milion pe mînă, că el ți-l ducea ban cu ban unde trebuie. Zău așa! [Era el om mai osebit decît] toți [ceilalți], dar, [să nu-i fie cu bănat], avea [o meteahnă: îi plăcea să tragă la măsea,] adică să se cherchelească. [Nu era chip să treacă liniștit pe lîngă o cîrciumă], ca să nu intre să bea un păhărel — iac-așa! [Dar dumnealui știa că are meteahna asta, și] de aceea, [cînd ducea banii obștei, ca să n-adoarmă cumva sau să piardă banii], mă lua întotdeauna pe mine sau pe soră-mea [Aniutka]".

Fragmentul următor, începînd cu vorbele: „Dacă ar fi să vorbim drept“ şi terminînd cu vorbele: „ca orice om prost“ a fost introdus în versiunea din 1899.

„JUDECĂTORUL DE INSTRUCŢIE“

Apărută pentru prima oară în „Peterburgskaia gazeta“, No. 127, 11 mai 1887, la rubrica „Efemeride“. Semnată: A. Cehonte. Cu numeroase modificări stilistice şi abrevieri de text, a intrat în culegerea de „Opere“ din anul 1901, vol. III. Publicăm textul din 1901.

„VOLODEA“

Apărută pentru prima oară în „Peterburgskaia gazeta“, No. 147, 1 iunie, 1887, la rubrica „Efemeride“, sub titlul *Prima lui dragoste*. Semnată: A. Cehonte. Într-o versiune cu totul nouă, a intrat în culegerea: „Oameni posomorîţi“, Sankt-Petersburg, 1890, şi a fost repetată în ediţiile de mai tîrziu ale acestei culegeri (de la 2 pînă la 10, Sankt-Petersburg, 1890—1899). De asemenea a intrat fără modificări în culegerile: „Sclipiri“, edidată la „Posrednik“, Moscova, 1895. A fost inclusă în culegerea de „Opere“ din anul 1901, vol. V. Publicăm textul din 1901.

In culegerea din 1890, nuvela a apărut într-o formă refăcută: două scene, aceea a întîlnirii nocturne dintre Volodea şi Niuta, precum şi sinuciderea tînărului, au fost scrise din nou.

Mih. P. Cehov, îşi aminteşte că istoria lui Volodea a fost povestită la Babkino de V. P. Beghicev, dar sfîrşitul tragic lipsea din povestirea lui. (Vezi culegerea „Despre Cehov“, Moscova, 1910, pag. 253, ed. rusă).

Discuţiile duse la Comisia ştiinţifică de pe lîngă Ministerul Instrucţiunii Publice, în jurul volumului V al Operelor lui Cehov, în care au intrat şi nuvelele „Volodea“ şi „Accesul“, au stîrnit certuri.

Cei mai mulţi dintre membri au fost de părere să se interzică volumul pentru bibliotecile şi sălile de lectură publică. Rezoluţia pusă de ministrul adjunct al instrucţiunii publice, pe „hotărîrea Comisiei ştiinţifice“, suna astfel: „Sînt de acord cu părerea majorităţii. 27.I.1902“.

„FERICIREA“

DEDICATĂ LUI I. P. POLONSKI

Apărută pentru prima oară în gazeta „Novoe vremea“, No. 4046, 6 iunie, 1887, la rubrica „Pomelnicul de sîmbătă“, fără nici o dedicaţie. Semnată: An. Cehov. Cu dedicaţie şi cu un cuvînt schimbat, a intrat în culegerea „Povestiri“, Sankt-Peters-

burg, 1888 şi a fost repetată în ediţiile de mai tîrziu ale culegerii (de la 2 la 13, Sankt-Petersburg, 1889—1899). După aceea a intrat, cu unele cuvinte schimbate, în culegerea de „Opere", din anul 1901, vol. IV. Publicăm textul din 1901.

Cehov i-a dedicat povestirea lui Polonski, după ce poetul îi dedicase o poezie lungă, intitulată „La uşă" (18 ianuarie 1888). Cehov îi scrie: „La dorinţa dumitale de a-mi dedica o poezie, pot să-ţi răspund numai cu o plecăciune şi cu rugămintea să-mi îngădui să-ţi dedic pe viitor acea dintre povestirile mele pe care o voi scrie cu mai multă dragoste". Povestirea „Fericirea" care s-a bucurat de o mare preţuire din partea cititorilor, era prima din culegerea „Povestiri", Sankt-Petersburg, 1888. Iată ce îi scria Cehov lui I. P. Polonski: „Scot acum o culegere nouă de povestiri. In culegerea aceasta figurează şi «Fericirea» pe care o găsesc cea mai bună din povestirile mele. Fii bun şi îngăduie-mi să ţi-o dedic. Incuviinţarea dumitale va îndatora mult muza mea. Povestirea înfăţişează stepa: o întindere nesfîrşită, noapte, o geană de lumină albind spre răsărit, o turmă de oi şi trei siluete omeneşti vorbind despre fericire. Aştept încuviinţarea dumitale" (25 martie 1888). I. Polonski i-a răspuns că-i mulţumeşte pentru dedicaţie (27 martie).

După ce povestirea a fost publicată în gazetă, Al. Cehov scria (14 iunie) „Ce mai vîlvă ai stîrnit, prietene, cu ultima ta povestire «de stepă», publicată la rubrica «Pomelnicul de sîmbătă». E o povestire minunată. Se vorbeşte mult despre ea. Laudele ce i se aduc sînt dintre cele mai înfocate. Doctorii duc bolnavilor numărul gazetei, învechit şi jerpelit, ca să-i liniştească. La restaurantele de pe Nevski, la Dononov şi Dusso, unde gazetele se schimbă zilnic, numărul vechi cu povestirea ta se mai păstrează şi acum. L-am văzut şi azi dimineaţă. Lumea te laudă zicînd că deşi povestirea ta n-are temă, totuşi produce asupra tuturor o impresie puternică. Razele soarelui, pe care le faci să lunece la ora răsăritului pe pămînt şi peste firele de iarbă, stîrnesc potop de laude, iar oile adormite sînt redate de tine atît de fermecător, viu şi colorat, încît eu unul sînt încredinţat că tu însuţi ai fost un berbec cînd ai trăit şi ai descris simţămintele oilor. Te felicit pentru noul tău succes. Incă o povestire ca asta şi «mori Denise, că ceva mai bun tot n-ai să scrii!...»" In răspunsul său (din 21 iunie), Cehov scria pe tonul glumeţ cu care obişnuia să-i scrie fratelui său Alexandru: „Povestirea cu stepa apărută la rubrica «Pomelnicul de sîmbătă», îmi place şi mie, tocmai prin tema ei, pe care voi, proştilor, n-o găsiţi! E un produs al inspiraţiei. O *quasi* simfonie".

„VREME URITĂ"

Apărută pentru prima oară în „Peterburgskaia gazeta", No. 154, 8 iunie, 1887, la rubrica „Efemeride". Semnată: A. Cehonte. Apoi, revizuită pentru culegerea de „Opere" din anul 1900, vol. II. Publicăm textul din 1900.

„DRAMA"

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki", No. 24, 13 iunie, 1887. Semnată: A. Cehonte. A intrat apoi, fără modificări, în culegerea „Vorbe nevinovate", Moscova, 1887. Cu cîteva fraze scoase, a fost inclusă în ediția a doua a culegerii „Povestiri felurite", Sankt-Petersburg, 1891 și a fost repetată în edițiile de mai tîrziu ale culegerii (de la 3 la 14, Sankt-Petersburg, 1892—1899). A fost inclusă în culegerea de „Opere" din anul 1900, vol. II. Publicăm textul din 1900.

„PRIMUL AJUTOR"

Apărută pentru prima oară în „Peterburgskaia gazeta", No. 168, 22 iunie, 1887, la rubrica „Efemeride". Semnată: A. Cehonte. A intrat fără modificări în culegerea „Vorbe nevinovate", Moscova, 1887. Cu modificări stilistice și abrevieri de text, a fost inclusă în culegerea de „Opere" din anul 1899, vol. I. Publicăm textul din 1899.

In afară de modificările stilistice, în textul din 1899 s-a omis: „...vuiește mulțimea zărindu-l pe primar: să dea dumnezeu toate cele... [cum s-ar zice...]"; „[stă pe mal într-o băltoacă], se holebază [și bombăne]", „[...și l-a împins naiba să treacă vadul], dar din pricina ploilor de ieri, apa crescuse cu un arșin. [Era cam aburit dumnealui și deh!], n-avea atîta minte ca să-i întrebe pe ceilalți; [de aceea s-a băgat, ca un prost, în apă]"; „[Ce stați cu gurile căscate?] Decît să stați așa, demult trebuia să-l legănați, dracilor! Ce [oameni fără suflet!] De ce stați cu mîinile în sîn? Ptiu, ce lume, doamne ferește!"; „[Așa da! Străduiți-vă, băieți, că-i vorba de un suflet de creștin!] Strașnic! In felul acesta, fraților, sculați și-un mort din groapă"; „[Chiar așa e! Și vătaful îi cu pălărie!] Și ce mai cai! Zici că-s numai niște dobitoace, acolo, dar au os subțire, boieresc!; „[Ajungă-vă! Dați-i pace!] Lăsați-l dacă vă spun, că dau poruncă să vă facă un proces verbal. Afurisiților! V-ați îmbătat ca niște diavoli și nu știți să legănați un om! Bețivanilor!"; „[Stepan Ivanîci!] [Se poate să ne spui asemenea vorbă?] Bețivan e acela care bea pînă cade jos, pe cînd noi... am umblat cu icoanele, cu prilejul sărbătorii. Ei, doamne sfinte!"; „[Trebuie să-l întoarceți mereu cînd pe o parte, cînd pe alta și să-i apăsați pieptul și burta]. Nu or fi avînd ceva coniac în sat? Dacă nu, atunci măcar votcă"; „[Apăsați-l pe burtă, da' binișor]. Dă fuga după votcă!" In loc de: „Mai repede fraților! Vă rog din suflet! — zice el. Vă rog din suflet!" era înainte: „N-o să iasă nimic din toate astea — oftează dînsul. O să-l jupuim de piele și atîta tot. Dacă l-am mai legăna puțintel, și-ar reveni de tot în fire!"; în loc de „da' acum îi țeapăn tot" era înainte: „iar acum s-a răcit tot. Gata!"

„PĂCATUL"

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki", Nr. 27, 4 iulie, 1887. Semnată: A. Cehonte. Fără nici o schimbare a intrat în culegerea „Vorbe nevinovate", Moscova, 1887. Cu abrevieri de text şi nume schimbate, a intrat în ediţia a 2-a a culegerii „Povestiri felurite", Sankt-Petersburg, 1891, şi a fost repetată în ediţiile următoare ale culegerii (de la 3 la 14, Sankt-Petersburg, 1892—1899). A intrat apoi în culegerea de „Opere" din anul 1901, vol. III. Publicăm textul din 1901.

„DIN JURNALUL UNUI OM IUTE LA MINIE"

Apărută pentru prima oară în revista „Budilnik" [1]), No. 26, 5 iulie, 1887, şi No. 27, 12 iulie, su subtitlul: *(Nu-i un fapt, ci întîmplare adevărată).* Semnată: A. C.; în No. 31 din 9 august a apărut cu semnătura: „Un om iute la mînie". Într-o redactare nouă, a fost inclusă în culegerea de „Opere" din anul 1899, vol.I. Publicăm textul din 1899.

Povestirea, care în primele versiuni se sfîrşea cu însurătoarea eroului (No. 26, 27), a fost lungită, la rugămintea directorului revistei, V. Levinski, pentru numărul consacrat eclipsei de soare, care era pe atunci, senzaţia zilei.

In No. 31, redacţia a adăugat o notă la titlul „Din Jurnalul unui om iute la mînie": „a acelui om, dragi cititori, care în No. 27 din «Budilnik» şi-a povestit nenorocitele întîmplări din vilegiatură şi şi-a descris cunoştinţele de acolo: ofiţerul rănit, domnişoarele pestriţe ş.a.m.d. Cu una din aceste domnişoare s-a şi însurat, întîmplător; dar cu care, cu Maşenka ori cu Varenka, asta nu-şi mai aminteşte. Dealtfel nici n-are însemnătate!" N. Leikin i-a scris lui Cehov, spunîndu-i că intervenţia aceasta a redacţiei a fost lipsită de tact, la care Cehov i-a răspuns: „Ştiu foarte bine că cei de la «Budilnik» s-au purtat fără tact faţă de mine. Domnii aceştia, fie din pricina faptului că sînt lipsiţi de talent, fie din pricina obrăzniciei lor de moscoviţi, găsesc că e tot ce poate fi mai spiritual să facă glume familiare cu publicul cititor şi cu colaboratorii lor. Urît obicei! Nu există nici un număr în care să nu fie atins ori publicul, ori colaboratorul, ori vreun actor... Numai clovnii de la circ — răsfăţaţii publicului, proşti şi răzgîiaţi, întrebuinţează asemenea procedee!" (7 oct. 1887.)

„VINTURĂ-LUME"

SCHIŢĂ DIN CĂLĂTORIE

Apărută pentru prima oară în gazeta „Novoe vremea", No. 4084, 14 iulie, 1887. Semnată: An. Cehov. A intrat, cu text abre-

---

[1]) „Deşteptătorul". (N. red. rom.)

viat, în culegerea „Povestiri", Sankt-Petersburg, 1888 şi a fost repetată în ediţiile de mai tîrziu ale acestei culegeri (de la 2 la 13, Sankt-Petersburg 1889—1899). Cu unele cuvinte înlocuite, a fost introdusă în culegerea de „Opere" din anul 1901, vol. IV. Publicăm textul din 1901.

Povestirea este legată de unele impresii ale lui Cehov, culese în timpul călătoriei făcută în sud şi la Sviatîe Gorî [1]) (de pe Donețul de sus) în aprilie-mai 1887. Despre viaţa lui la Sfîntul Munte, A. P. Cehov îi povestea surorii sale Maria Pavlovna, în scrisoarea din 11 mai 1887 Eroul povestirii, Alexandr Ivanovici, este A. I. Surat, cu care Cehov a dormit în aceeaşi odăiţă din hotelul călugărilor. La muzeul „Cehov" din Taganrog, se păstrează amintirile lui A. I. Surat despre Cehov. In aceaste amintiri, Surat spune că n-a umblat hoinar în viaţa lui, şi că n-a căzut în mină, ci într-un puţ adînc.

Künner — autorul unui manual de lb. latină.

Curţius — autorul unei gramatici de lb. greacă.

„TATAL"

Apărută pentru prima oară în „Peterburgskaia gazeta", No. 196, 20 iulie, 1887, la rubrica „Efemeride". Semnată : A. Cehonte. Cu unele modificări stilistice şi abrevieri de text, a intrat în culegerea „Nuvele şi povestiri", Moscova, 1894 şi s-a reeditat în ediţia a 2-a a aceleiaşi culegeri, Moscova, 1898. Cu mici modificări a intrat în culegerea de „Opere" din anul 1901, vol. V. Publicăm textul din 1901.

„UN SFIRŞIT FERICIT"

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki", No. 30, 25 iulie, 1887. Semnată : A. Cehonte ; a fost revizuită apoi pentru culegerea de „Opere" din anul 1899, vol. I. Publicăm textul din 1899.

Textul care a intrat în culegerea de „Opere", a fost temeinic refăcut din punct de vedere stilistic şi prescurtat. Aşa, de pildă, după vorbele : „Cît îmi iei pentru osteneala cu mireasa ?" a fost suprimat :

„— Eu n-am o taxă anume pentru asemenea lucruri, — spuse peţitoarea ruşinată. — Ce-mi dai dumneata !

„— Vezi mata, Liubov Grigorievna, — spuse Stîcikin grav. — Eu sînt om cu greutate, cu caracter şi îmi place rînduiala în toate. Ca să nu te păgubesc cumva, şi ca să faci şi dumneata o treabă pe cinste, trebuie să ne înţelegem de la bun început. Orice afacere atîrnă de buna înţelegere dintre părţi..."

---

[1]) Sfîntul Munte (N. trad.)

„IN MAGAZIE"

Apărută pentru prima oară în „Peterburgskaia gazeta" No 210, 3 august, 1887, la rubrica „Efemeride". Semnată: A. Cehonte. Cu temeinice modificări stilistice şi ahrevieri apreciabile, a intrat în culegerea de „Opere" din anul 1901, vol. III Publicăm textul din 1901.

„ZINOCIKA"

Apărută pentru prima oară în „Peterburgskaia gazeta", No. 217, 10 august, 1887, la rubrica „Efemeride". Semnată: A. Cehonte. A intrat, fără modificări, în culegerea „Vorbe nevinovate", Moscova, 1887. Cu unele cuvinte modificate şi cu o frază lipsă, a intrat în culegerea „Povestiri felurite", Sankt-Petersburg, 1891, şi a fost repetată în ediţiile de mai tîrziu ale culegerii (de la 3 la 14, Sankt-Petersburg 1892-1899). Cu unele cuvinte modificate, a intrat în culegerea de „Opere" din anul 1901, vol. III. Publicăm textul din 1901.

„CINTEC DE SIRENĂ"

Apărută pentru prima oară în „Peterburgskaia gazeta" No. 231, 24 august, 1887, la rubrica „Efemeride". Semnată: A. Cehonte. Cu reducerea considerabilă a vorbăriei secretarului, a intrat în culegerea de „Opere" din anul 1899, vol. I. Publicăm textul din 1899.

La revizuire, textul a suferit scurtări însemnate în spusele secretarului: „[Ştiţi şi dumneavoastră] că [în ceea ce priveşte mîncarea, filozofii şi învăţaţii sînt cei mai de pe urmă oameni şi se mulţumesc cu nişte bucate pe care — vă rog să mă iertaţi — nici porcii nu le-ar mînca. In drum spre casă, omul trebuie să se gîndească numai la clondiraşul cu votcă şi la gustărică] şi din pricina acestor gînduri, credeţi-mă, pofta creşte îndoit. [Intr-o zi, întorcîndu-mă acasă, am închis ochii şi mi-am închipuit că am în faţă un purceluş de lapte, fript, cu sos de hrean! Credeţi-mă, m-au apucat istericalele de poftă]. Se mai întîmpla, uneori, ca în drum spre casă, să simţi că în stomac parcă-ţi şade un prunc nevinovat şi scînceşte jalnic... Iar în gît parcă iarăşi te chinuie un dor şi dinţii încep să rumege fără să-ţi dai seama"; „[Dar mai grozav decît orice miroase cepşoara tînără cînd — ştii matale — o pui la prăjit şi cînd începe să sfîrîie, drăguţa de ea, de răsună casa]. Cu mirosul de cepşoară, nu se pot lua la întrecere nici un fel de mirodenii grozave [Bun! Apoi iarăşi, cînd deschizi uşa casei, masa trebuie să fie pusă], pentru că altfel, nerăbdător cum eşti, te înfurii pe nevastă şi mînia ar putea să-ţi taie pofta de mîncare! La masă nu te aşezi dintr-o dată: trebuie mai întîi să-ţi stîrneşti bine de tot pofta. Te dezbraci pe-ndelete, îţi pui tot pe-ndelete

papucii, schimbi o vorbă două cu nevasta, îţi mîngîi copilaşii pe cap, de parcă nici n-ai zări masa pusă [iar de cum te aşezi, îţi vîri capătul şervetului pe după guler şi întinzi mîna fără grabă, după clondiraşul cu votcă] drăguţa de ea. [Şi votculiţa aceea n-o torni într-un păhărel oarecare, ci într-o nastrapă veche de cînd lumea din argint cizelat, rămasă de la vreun moş-strămoş] cu izvod caucazian pe ea, că aşa-i mai frumos şi [n-o dai de dusçă, aşa dintr-o dată, ci mai întîi şi-ntîi oftezi, îţi freci mîinile, te uiţi nepăsător în tavan] de parcă i-ai face un mare bine votculiţei că o bei [şi numai...]", „[Da, cred că aş mînca şi raţă... — oftă substitutul de procuror].

„— Mîncaţi, se-nţelege! — se bucură secretarul. — Ce, să staţi numai şi să vă uitaţi la catar? Dar să daţi poruncă să vi se aducă la friptură o salată cît mai bună! Cea mai gustoasă e de varză roşie. Dacă vă place iarăşi, sînt tare bune coacăzele murate, sau fasolea grasă, păstăi, sărată! Dar mie, mai mult decît orice, îmi place, dragul meu, un castravecior, proaspăt murat. Invăţaţii gîndesc mereu, de cînd îi lumea, dar n-au ştiut să născocească nimic mai bun decît un castravete. Fără îndială că sînt castraveţi şi castraveţi. Cei adevăraţi, sînt tăricei, verzi şi miros a mărar, a usturoi şi au nitică amărăciune de la ardeiaşi"...

Din cîte îşi aminteşte A. Lazarev-Gruzinski („Russkoe slovo" [1]) No 151, 2 iulie, 1914), Cehov a scris nuvela asta la Babkino, dintr-o dată, fără nici o ştersătură. Iar cînd Cehov l-a rugat să-i revizuiască punctuaţia şi să-i corecteze greşelile, Lazarev-Gruzinski a găsit o singură literă în plus la un cuvînt de la sfîrşit şi Cehov a făcut corectura pe loc.

LUCRĂRI CARE NU AU FOST INCLUŞE DE A. P. CEHOV ÎN CULEGEREA DE „OPERE"

„MARTIRI AI ANULUI NOU"

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki", N.o 1, 4 ianuarie, 1886. Semnată: „Omul fără splină". Publicăm acest text

„ŞAMPANIA"

GINDURI DUPA BEŢIA DE ANUL NOU

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki", No 1, 4 ianuarie, 1886. Semnată: „Omul fără splină". Publicăm acest text.

---

[1]) „Cuvîntul rusesc" (N. red. rom.)

„O NOAPTE IN CIMITIR"

POVESTIRE DE SARBATORI

Apărută pentru prima oară în revista „Sverciok" [1]) No. 1 8 ianuarie 1886. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text

Publicarea nuvelei în „Sverciok" a stîrnit nemulţumirea lui N. Leikin. „Ia spune-mi, te rog, domnule colaborator la «Sverciok» — îi scria el lui Cehov — cît ţi s-a plătit — dacă nu-i un secret — ca să publici povestirea dumitale în No. 1? Cred că nu mai mult de 20 de ruble, pe cînd eu ţi-aş fi oferit 50 numai ca ea să nu apară în No 1 al «Sverciok»-ului. E foarte lăudabil să sprijini publicaţiile jurnaliştilor care scot reviste cu binecuvîntarea lui Katkov", (7 februarie 1886). Şi în altă scrisoare: ...„Dar în privinţa faptului că te-ai gîndit să fericeşti No. 1 al «Sverciok»-ului cu povestirea dumitale — chiar mă mir!" (17 februarie 1886). Cehov i-a răspuns lui N. Leikin: „Să nu-mi scrii despre «Sverciok». Ţi-am dat cuvîntul meu că în decembrie şi ianuarie, la Moscova, n-am să iscălesc A. Cehonte... Amintindu-mi despre acest lucru, i-am dat lui Werner povestirea mea şi afară de onorariu i-am cerut cu tot dinadinsul să-mi dea *cuvîntul lui de cinste* că n-o să pună la sfîrşitul nuvelei, pseudonimul meu... Dar, el n-a găsit de cuviinţă să se ţină de cuvînt" (20 febr. 1886). E. Werner, directorul revistei, fiind tras la răspundere de Cehov în această chestiune, a susţinut că nu şi-a dat cuvîntul de a nu pune pseudonimul lui Cehov.

„CONCURSUL"

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki", No. 2, 11 ianuarie, 1886, fără semnătură. Apoi a apărut din nou, în No. 7 din 15 februarie. Publicăm versiunea din urmă.

Trimiţîndu-i lui Leikin „Concursul", Cehov îi scria: „Ca să mai înviorăm revista, o să născocim scrisori deschise, întrebări, ghicitori şi concursuri... şi eu zic să-i dăm bătaie cu astea. Ca model îţi propun pe verso un concurs... Cititorului îi place astfel de glume. Nu mi-a prea izbutit, dar dacă Bilibin o să vrea să parafrazeze cele scrise de mine, o să iasă mai reuşit. Rebusurile premiate nu mai au haz, pe cînd concursurile, în afară de Wolf, n-au fost încercate de nimeni" (5 ianuarie 1886).

La 7 ian. N. Leikin i-a răspuns: „Pentru «Concurs» mulţumesc. Cred într-adevăr că o să le placă abonaţilor. Păcat că trebuie să recurgem la glumă, *à la* «Strekoza» [2]), deşi pînă acum am păstrat tonul serios chiar şi în bucăţile umoristice. Ei, dar nu-i nimic!" Mai tîrziu Cehov l-a întrebat pe Leikin cum a fost cu „Concursul": „Ce-i cu concursul pentru scrisoarea de dra-

---

[1]) „Greierele". (N. red. rom.)
[2]) „Libelula". (N. red. rom.)

goste? S-a primit ceva? Ar fi trebuit să publicăm condiţiile în două numere de revistă (3 febr. 1886). La care Leikin i-a răspuns: „Concursul pentru «o scrisoare de dragoste», n-a izbutit. Pînă în clipa de faţă am primit numai două scrisori, scrise de analfabeţi... în versuri“ (6 febr. 1886).

„DEBUTUL“

POVESTIRE

Apărută pentru prima oară în „Peterburgskaia gazeta“. No. 12, 13 ianuarie, 1886, la rubrica „Efemeride“. Semnată: A Cehonte. Publicăm acest text.

„LA TELEFON“

Apărută pentru prima oară în revista „Budilnik“, No. 3, 19 ianuarie, 1886. Semnată: „Fratele fratelui meu“. Publicăm acest text.

„DESCOPERIRE“

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki“, No. 4, 25 ianuarie, 1886. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

„CEL MAI MARE ORAŞ“

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki“, No. 4, 25 ianuarie, 1886. Semnată: Ruver. Publicăm acest text.

„CUM AU STAT DE VORBĂ UN OM BEAT ŞI UN DRAC TREAZ“

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki“, No. 6, 8 februarie, 1886. Semnată: „Omul fără splină“. Publicăm acest text.

„Zukki“ — balerină italiană, care dădea spectacole la Moscova în 1885.

„Rebus“ — „revistă săptămînală cu mistere“, apare din 1881 sub direcţia lui V. Pribîtkov şi constituie obiectul deselor glume ale lui Cehov.

„UN FRANȚUZ PROST“

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki“, No 7 15 februarie, 1886. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

„DESPRE DEȘERTĂCIUNE“

TEMA DE PREDICA PENTRU LASATA SECULUI

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki“ No. 8 22 februarie 1886. Semnată: „Omul fără splină“. Publicăm acest text.

„PERSOANA“

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki“, No. 9. 1 martie, 1886. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text

„OTRAVA“

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki“, No. 10 8 martie, 1886. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text

Trimițîndu-i povestirea lui Leikin, Cehov îi scria: „Am început s-o scriu de dimineață, ideea n-a fost rea și începutul a ieșit cumsecade, păcat însă că a trebuit s-o scriu cu antracte... iar o scriere cu antracte e întocmai ca un puls cu bătăi neregulate“ (4 martie 1886). Leikin i-a răspuns: „Povestirea «Otrava» într-adevăr nu-i strălucită, dar o publicăm totuși în No. 10. Nu înțeleg de unde pînă unde titlul «Otrava». Nici avocații dintr-însa n-au ce căuta. Am citit-o împreună cu Bilibin și am luat hotărîrea să scoatem avocatul. Fără el e mult mai bine și sper că n-ai să te superi pe mine pentru samavolnicie“ (6 martie).

„POVESTE FĂRĂ SFÎRȘIT“

SCENETA

Apărută pentru prima oară în „Peterburgskaia gazeta“, No. 67, 10 martie, 1886, la rubrica „Efemeride“. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

„DE VORBĂ CU UN DIRIGINTE DE POȘTĂ“

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki“, No. 11 15 martie, 1886. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

„LUPUL"

Apărută pentru prima oară în „Peterburgskaia gazeta", No. 74, 17 martie, 1886, la rubrica „Efemeride", cu titlul „Turbarea" *(Intîmplare adevărată)*. Semnată: A. Cehonte. In Biblioteca de stat a U.R.S.S. „V. I. Lenin" — (Moscova) se păstrează manuscrisul nuvelei revăzute din punct de vedere stilistic, cu noul ei titlu: „Lupul", destinată pesemne de Cehov pentru culegerea de „Opere" din anul 1899. Publicăm textul din manuscris.

Imaginea nopţii cu lună [„Pe stăvilarul scăldat de lumina lunii nu se zărea nici o pată de umbră; în mijlocul lui, strălucea ca o stea, gîtul unei sticle sparte"], era dată de Cehov ca exemplu de cum se poate alcătui un tablou general, cu ajutorul unor amănunte mici. In scrisoarea sa către fratele Alexandru, Cehov scria: „Ai să capeţi de pildă imaginea nopţii cu lună, dacă ai să scrii că pe stăvilarul de la moară, strălucea ca o stea gîtul unei sticle sparte"... (10 mai 1886). Aceeaşi imagine o pomeneşte Treplev în „Pescăruşul", act. IV: „Trigorin şi-a alcătuit un stil al lui şi-i vine uşor. El spune de pildă că pe stăvilar luceşte gîtul unei sticle sparte şi se profilează umbra neagră a roţii morii şi... gata o noapte cu lună..."

„LA PARIS"

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki", No. 12, 22 martie, 1886. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

„CIOROIUL"

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki", No. 13, 29 martie, 1886. Semnată: „Omul fără splină" Publicăm acest text.

K. D. Muratova

„PE RIU"

TABLOURI DE PRIMAVARA

Apărută pentru prima oară în „Peterburgskaia gazeta", No. 88, 31 martie, 1886, la rubrica „Efemeride". Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

„IUBIREA"

Apărută pentru prima oară în „Peterburgskaia gazeta", No. 95, 7 aprilie, 1886. la rubrica: „Efemeride". Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

„DESPRE FEMEI“

Apărută pentru prima oară în revista „Oskollki“, No. 17, 26 aprilie, 1886. Semnată: „Omul fără splină“. Publicăm acest text.

„30 000 de cuvinte străine“ — dicţionar alcătuit de M. I. Mihelson.

„O ZI LA ŢARĂ“

SCENETĂ

Apărută pentru prima oară în „Peterburgskaia gazeta“. No. 135, 19 mai, 1886, la rubrica „Efemeride“. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

„LA PENSION“

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki“, No. 21, 24 mai, 1886. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

„IN VILEGIATURĂ“

Apărută pentru prima oară în revista „Budilnik“, No. 20. 26 mai, 1886. Semnată: A. Cehonte. A fost retipărită apoi, fără nici o corectură din partea autorului, în culegerea „Surpriza“, sept.-oct. 1899. Din scrisorile lui A. Lazarev-Gruzinski, din 27 oct. şi 12 dec. 1899 adresate lui Cehov, se vede limpede că acesta din urmă a protestat cînd a fost vorba să i se retipărească povestirea. Publicăm textul apărut în revistă.

„DE PLICTISEALĂ“

ROMAN DE VILEGIATURA

Apărută pentru prima oară în „Peterburgskaia gazeta“, No. 142, 26 mai, 1886, la rubrica „Efemeride“. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

„URITUL VIEŢII“

Apărută pentru prima oară în gazeta „Novoe vremea“, No. 3682, 31 mai, 1886, la rubrica „Pomelnicul de sîmbătă“. Semnată: An. Cehov. Publicăm acest text.

„Vraci" — publicaţie săptămînală pentru medici editată la Petersburg începînd din anul 1880, sub direcţia lui V. A Manasein.

„UN PAS HOTĂRÎTOR"

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki", No. 26, 28 iunie, 1886. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

„RARA AVIS"

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki", No. 26, 19 iulie, 1886. Semnată: Ruver. Publicăm acest text.

„NENOROCIREA ALTUIA"

Apărută pentru prima oară în „Peterburgskaia gazeta", No. 204, 28 iulie, 1886, la rubrica „Efemeride". Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

„TU ŞI DUMNEAVOASTRĂ"

SCENETA

Apărută pentru prima oară în „Peterburgskaia gazeta" No. 211, 4 august, 1886, la rubrica: „Efemeride". Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

„MINTE SCURTĂ"

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki", No 33, 16 august, 1886. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text, fără fraza finală, adăugată de N. Leikin, directorul revistei fără ştirea autorului: „Şi nici la ele n-am să mă duc! Despre lucruri înţelepte poţi vorbi şi cu bărbaţii, — hotărăşte el în cele din urmă".

Că fraza aceasta îi aparţine lui Leikin, se vede din scrisorile pe care le-a schimbat cu Cehov. In ziua de 12 august 1886, Leikin îi scria lui Cehov: „Am primit povestirea dumitale «Cap de păsărică». Mi-a plăcut foarte mult (ilisibil) şi i-am adăugat la sfîrşit cîteva rînduri care să mai întărească efectul. Sper că n-ai să te superi pe mine pentru atîta lucru." La 20 august, Cehov îi răspundea: „Ai lungit finalul «Capului de păsărică».

Nu-mi displace să primesc 8 copeici în plus pentru un rînd mai mult, dar, după părerea mea, «bărbatul» nu merge la urmă... E vorba doar, numai despre femei... Dealtfel... mi-e totuna".

„O PERSONALITATE LUMINOASĂ"

POVESTIREA UNUI „IDEALIST"

Apărută pentru prima oară în revista „Sverciok", No. 37, 25 septembrie, 1886. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text

In povestire figurează numele oamenilor de stat care au luat parte la evenimentele din Balcani, în august 1886, despre care au scris ziarele din acea vreme. Aşa de pildă: detronarea — în Bulgaria — a prinţului Alexandru de Battenberg la 9 august, intrigile antiruse ale Austro-Ungariei în Bulgaria şi Serbia intenţiile regelui Milan al Serbiei de a divorţa de soţia lui, Natalia, de origină rusă, şi politica antirusă a Angliei în Balcani.

„AH, MASEAUA!"

Apărută pentru prima oară în revista „Sverciok", No. 39, 9 octombrie, 1886. Semnată: „Omul fără splină". Publicăm acest text.

„O PROPUNERE"

POVESTIRE PENTRU DOMNIŞOARE

Apărută pentru prima oară în revista „Sverciok" No. 41, 23 octombrie, 1886. Semnată: „Omul fără splină" Publicăm acest text.

„RINDUIALA CASEI MELE"

Apărută pentru prima oară în revista „Budilnik", No. 42, 26 octombrie, 1886. Semnată: Fratele fratelui meu. Publicăm acest text.

A. Lipskerov — editorul gazetei „Novosti dnia" [1]).

„LOCATARUL"

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki", No. 44, 1 noiembrie, 1886, sub titlul *Locatarul No. 31.* Semnată: Λ. Ce-

1) „Noutăţile zilei". (N. red. rom.)

honte. Cu titlul schimbat, cu modificări stilistice şi cu abrevierea textului, a fost publicată din nou în „Jurnal dlea vseh“ [1]) No. 11, 1898. Publicăm textul din 1898.

Eroul nuvelei, Brîkovici, avea — în textul iniţial — titlul de candidat în ştiinţe juridice, iar caracterizarea lui suna aşa: „un om copleşit de lene şi molîu“; în ultimul text însă: „un om încă tînăr, dar chel“.

Unele pasaje din text au fost temeinic refăcute. Aşa de pildă în locul fragmentului: „Se făcu roşu... — Cum de-ndrăzneşti?“ era înainte: „Se făcu roşu în obraz şi multă vreme nu ştiu ce să spună, apoi sări în sus, se holbă la Haleavkin, izbi cu pumnul în masă şi strigă.

„— Cum de-ndrăzneşti să-mi spui toate astea?!

„Ochii i se umplură de lacrimi şi din roşu cum era îngălbeni.

„— Cum de-ndrăzneşti?! — mai strigă el odată izbind cu pumnul în masă, pradă unei mînii nestăpînite“. In loc de: „Iartă, măicuţă, prima violină a orchestrei! N-am vrut să te jignesc, crede-mă!“ — era: „N-am vrut să te jignesc, mămicule, crede-mă! Ptiu, ce nemernic sînt: mă îmbăt în fiecare seară! Dar de ce? Pentru că din orchestră cînd vrei să ieşi în stradă, treci neapărat prin bu-bufet... Şi dacă treci prin bufet, te şi opreşti, se-nţelege!... Cînd au să facă o altă ieşire, drept în stradă, n-am să mă mai îmbăt, zău. Haide, iartă-mă! Facem pace? Dă mîna!“

Dar cea mai serioasă modificare a suferit un fragment mare; de la: „După cel de-al treilea păhărel“... şi pînă la.. „un sforăit de nădejde“. Inainte era aşa: [După cel de-al treilea păhărel, Brîkovici] oftă şi mormăi:

„— Am greşit-o! O, cum am greşit! Mi-am vîndut tinereţea şi cariera şi principiile şi uite, acum plîng! Da!

„Iar după cel de-al patrulea, convorbirea lor lunecă pe o temă personală:

„— E o scorpie! — mormăi candidatul în ştiinţe juridice. — O negustorească încuiată la cap, o cioară împopoţonată cu pene de păun...

„— Scorpie, că bine zici!

„Cei doi prieteni noi se despărţiră abia atunci cînd Haleavkin căzu grămadă pe canapea cu capul pe cutia viorii şi slobozi un sforăit de nădejde“. Cea din urmă frază suna aşa: „...se jeluie de soarta lui şi bea Se vede că Haleavkin a avut o mînă uşoară, pentru că Brîkovici începe să se dea la beţie“.

„O NOAPTE DE GROAZĂ“

SCHIŢA

Apărută pentru prima oară în „Peterburgskaia gazeta“. No. 302, 3 noiembrie, 1886, la rubrica „Efemeride“. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

---

[1]) „Revistă pentru toţi“. (N. red. rom.)

„KALHAS"

Apărută pentru prima oară în „Peterburgskaia gazeta", No. 309, 10 noiembrie, 1886, la rubrica „Efemeride". Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

In ianuarie 1887 Cehov şi-a transformat povestirea într-un studiu dramatic: „Cîntecul lebedei" (Calhas).

„LA MOARĂ"

Apărută pentru prima oară în „Peterburgskaia gazeta" No. 316, 10 noiembrie, 1886, la rubrica „Efemeride". Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

„DRAMATURGUL"

Apărută pentru prima oară în revista „Sverciok". No. 46, 27 decembrie, 1886. Semnată: „Omul fără splină". Publicăm acest text.

„BELEA"

Apărută pentru prima oară în „Peterburgskaia gazeta", No. 330, 1 decembrie, 1886. la rubrica „Efemeride" Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

„O COMANDĂ"

Apărută pentru prima oară în „Peterburgskaia gazeta", No. 337, 8 decembrie, 1886, la rubrica „Efemeride". Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

„JUBILEUL"

Apărută pentru prima oară în „Peterburgskaia gazeta", No. 344, 15 decembrie, 1886, la rubrica „Efemeride" Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

„CINE-I DE VINĂ"?

Apărută pentru prima oară în revista „Oskolki", No. 51, 20 decembrie, 1886. Semnată: A. Cehonte. Publicăm acest text.

G. A. Bealîi

CUPRINS

LUCRĂRI CARE AU FOST INCLUSE DE A. P. CEHOV ÎN CULEGEREA DE „OPERE"

1887

	Pag.
Şampania. *Povestirea unui vîntură lume*	7
Gerul	14
Cerşetorul	22
Duşmanii	29
Întunecime	45
Polinka	50
La beţie	57
Din nebăgare de seamă	64
Verocika	69
Lăsata secului	85
O fiinţă fără apărare	91
Fărădelege	97
Acasă	103
Lozul cîştigător	114
Tifos exantematic	120
De-ale vieţii valuri	128
În săptămîna patimilor	132
Taina	138
Scrisoarea	144
O întîmplare *Povestirea unui surugiu*	158
Judecătorul de instrucţie	165
Volodea	171
Fericirea *Dedicată lui I. P. Polonski*	186
Vreme urîtă	198
Drama	204
Primul ajutor	210
Păcatul	216
Din jurnalul unui om iute la mînie	222
Vîntură-lume *Schiţă din călătorie*	234
Tatăl	253
Un sfîrşit fericit	262
În magazie	268
Zinocika	275
Cîntec de sirenă	283

LUCRĂRI CARE NU AU FOST INCLUSE DE A. P. CE ÎN CULEGEREA DE „OPERE“

1886

Martiri ai Anului Nou . . . . . .
Şampania *Gînduri după beţia de Anul Nou* . . . .
O noapte în cimitir *Povestire de sărbători* . . .
Concurs . . . . . .
Debutul *Povestire* . . . . . .
La telefon . . . . . .
Descoperire . . . . . .
Cel mai mare oraş . . . . . .
Cum au stat de vorbă un om beat şi un drac treaz .
Un franţuz prost . . . . . .
Despre deşertăciune *Temă de predică pentru lăsata secului*
Persoana . . . . . .
Otrava . . . . . .
Poveste fără sfîrşit *Scenetă* . . . . . .
De vorbă cu un diriginte de poştă . . . . . .
Lupul . . . . . .
La Paris! . . . . . .
Cioroiul . . . . . .
Pe rîu. *Tablouri de primăvară* . . . . . .
Iubirea . . . . . .
Despre femei . . . . . .
O zi la marginea oraşului *Scenetă* . . . . . .
La pension . . . . . .
In vilegiatură . . . . . .
De plictiseală. *Roman de vilegiatură* . . . . . .
Urîtul vieţii . . . . . .
Un pas hotărîtor . . . . . .
Rara avis . . . . . .
Nenorocirea altuia . . . . . .
Tu şi Dumneavoastră. *Scenetă* . . . . . .
Minte scurtă . . . . . .
O personalitate luminoasă. *Povestirea unui „idealist“* .
Ah, măseaua! . . . . . .
O propunere... *Povestire pentru domnişoare* . . . .
Rînduiala casei mele . . . . . .
Locatarul . . . . . .
O noapte de groază — *Schiţă* . . . . . .
Kalhas . . . . . .
La moară . . . . . .
Dramaturgul . . . . . .
Belea!... . . . . .
O comandă . . . . . .
Jubileul . . . . . .
Cine-i de vină? . . . . . .
Note . . . . . .